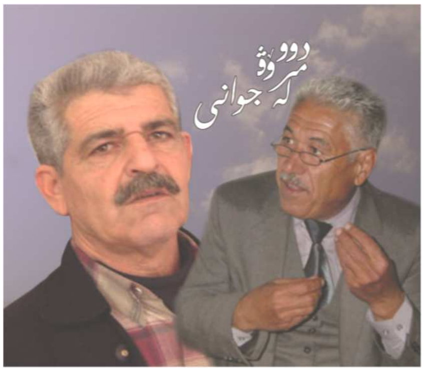

ئەنفالستان

[illegible] ساڵی چوارەم ژمارە ([illegible]) ساڵنامەیەکی تایبەتە بە ئەنفالو جینۆساید

هەزارو پێنج سەد دینار ئەدەن پێم.. نەمگەرەکە، ئەوە یەك ددانی کوڕێکم ناهێنێ

بمکردایە زوو ئەم کرد.. ئەو خەڵکەم ئەفرۆشت باشیش ئەمفرۆشت ..بۆ پارە نەبوومە جاش

پارەم داوەتە موستەشار خەڵکم رزگار کردووە بیژم چەند.. هەرچی تیرە هەیە لەم کەلارە من لیێم رزگار کردووە

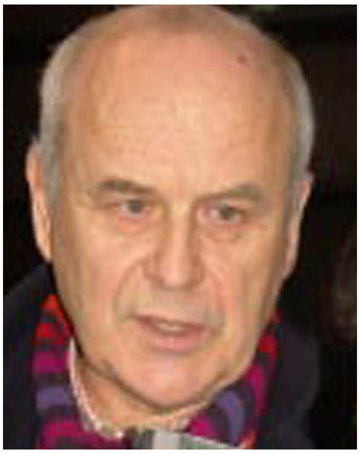

ئەگەر دادگای باڵای تاوانەکان لە عێراقدا نەیتوانی ئەنفال بە جینۆساید بناسێنێت ئەوە خەمساردی خۆتانە

لە زمانی جەلادەوە بۆ بێدەنگی زمانی قوربانی

ئەنفالنامە

راستیەکی حاشاهەلنەگرە کە چەندین رێکخراوی گەورەی جیهانیو زاناوپسپۆری نەتەوە جیاجیاکان جینۆسایدکردنی کوردیان بەرەسمی ناسیوەوپەنجەیان خستووەتە سەر برینەکان، بەداخەوە وێرای گەورەیی قەواورەی تاوانەکان بەرلە هەرکەسێك کورد خۆی خەمساردانە لەم کارەساتانەی روانیووەو بێدەربەست بووە لە ئاستیاندا.

ئەم ژمارەیەش ئەنفالستان ئەوەندەی لەتوانایدا هەبێت هەوڵدەدات حیکایەتە تراژیدیاکان بنوسێتەوەو دیکۆمێنتیان بکاتو دەرگا لەسەر ئەو نوسینولێکۆلینەوەوئامارە زانستییو مەنهەجیانە بکاتەوە، کە بە شێوەیەك لە شێوەکان رێگردەبن لە دوبارەبوونەوەی تاوانە نێودەولەتیەکان لەپێش هەموویانەوە تاوانی جینۆساید.

ئەو راستیەش لە پێش چاودەگرێت کەوا ئەمرۆ چ سیاسەتوانی کوردو چ دەزگاو دامەزراوە حکومیو ناحکومیەکانو رۆشنبیریەکان نەك هەر ئاورییان لە هەناسەکانی ئەم ساڵنامەیە نەداوەتەوەورێزیان لە شەونخونیو ماندووبوونی نەگرتووە، بەڵکو بێدەربەستوخەمساردانەش لە خەموناسۆری هەموو ئەو شایەتحاڵو قوربانیانە دەروانن‌و کەلەممینبەرەوە قسەدەکەن‌و کارەکەی ئێمەش بەکارێکی بێهودەو بگرە جۆرەبێ عەقلییەکیش تەماشادەکەن.

بەڵام هەموو ئەو راستیەتاڵو ناخۆشانە نابنەهۆکاری ئەوەی بۆچرکەیەك هەناسەی ئەنفالستان بووەستێنن.

گرنگ ئەوەیە هێشتا خەڵکانێك هەن بە ویژدانی زیندووەوە دەروانن ‌ە خەمەکانی ئەنفالستان چ کەم یان زۆر لە داهاتی خۆیان‌و لە قوتی دەمی خۆیان دەگرنەوە، وا بۆ دوو ژمارە دەچێت ئەرکی دەرچوونی دەگرنەئەستۆی خۆیان.

لەم دەرفەتەدا تەنها ئەوەندە ماوە بلێم ئەو حەقیقەتە تالەش نابنە هۆکاری خەمساردیمان کەوا دەبینین، خەڵکانێك هەن ئەنفالوکارەساتە خوێناویەکان خەمو فرمێسکی قوربانیەکانیان خستووەتەخزمەتی بەرژەوەندی تایبەتی خۆیانەوە، بەڵام مرۆڤ گەلێکیش هێشتا بەسەر پێوە ماوون هەرچەندە کەمیش بن خۆیان خستووەتە خزمەتی قوربانانی ئەنفالو جینۆسایدەوەو هەناسە بەژیانیان دەبەخشنەوە.

لە زمانی جەلادەوە
بۆ بێدەنگی زمانی قوربانی [illegible]

سەرەنجام دوای
کیمیابارانکردن ئەنفالیشکرام [illegible]

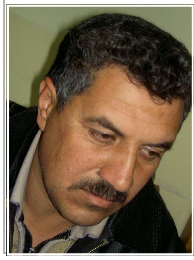
مام جەلال وتی
بەقبری کاک ئەحمەدی شێخ
وەڵامت نادەمەوە [illegible]

بیلبیلەی چاوم هاتە دەرێو بە
ئەبوبەکری برام گووت
بیبە لەبەر پێی شەهیدێکدا
بینێژە [illegible]

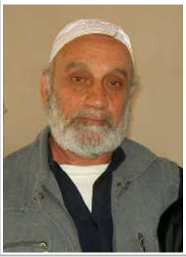
لەگەڵ ئوم محمەد باسی
کنگرو تۆڵەکەمان کرد با
ئەنفالیش بێت مارە برینەکەی
تەواو شەرعییە [illegible]

دەوڵەتی عێراق دەبێت داوای
لێبورد لەگەلی کورد بکات [illegible]

لەو کۆمەڵە جلانەی تۆپزاوا
هێلەگ و کراسێکی براکەمم
هاوردووەتەوە ئێستاش ها لەلام [illegible]

ئەو کاتەی جنسیەو پێناسەی
مندالەکانم لە گۆری بەکۆمەڵدا
بۆدێننەوە دەبێت شعورم چۆن
بێت؟ [illegible]

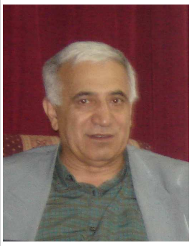
دوای جەنگی جیهانی دووەم
سەردەشت یەکەمین شارە بە
چەکی کیمیاوی لێبدرێت [illegible]

بە [illegible] هەزار دیناری
توانیم [illegible] دەقە باوکم ببینم [illegible]

ئەم قسەیەم نەسریتەوە
باگشتی گوێی تیوەبێت ئێمە
هاوکاری نەکرایین [illegible]

من و ئەنفال و سەحەر [illegible]

سوپاسی تایبەت :

زۆر سووپاسی رێکخراوی چاودێری مافی مرۆڤی کورد (khrw)؛ ئۆفیسی سلیمانی دەکەین، کە جگە لەوەی [illegible] ی بەخشیە ئەنفالستان بریاریشیدا مانگانە هاوکاری بۆ بەردەوام بوونی بکەن. ئەم هاوکاریە هەناسەیەکی گرنگ بوو چونکە لە کاتێکدا بوو کەنەك ئەنفالستان تەنانەت خۆشم هیچ داهاتێکم بەدەستەوە نەمابوو.

سوپاسی تایبەت :

خاتوو عەدالەت عومەر بەرێوەبەری سەنتەری ئەنفال وکاك دلێرمحمەد (کۆڵنەدەر) کەهەریەکەیان بەجیا ئامادەییان دەربری و زیاد لەجارێك دەسپێشخەریانکرد بۆئەوەی لەسەرئەرکی خۆیان مالپەرێکی تایبەت بۆ ئەنفالستان بکەنەوە، بەلام لەبەرهەرۆیەك بووبێت من پرۆژەکەم دواخست.
سوپاس بۆ کاك کامەران ئەحمەد لە هۆڵندا کە هەموو سالێك ئەرکی رێکخستنی ئەنفالستان لە سەر تۆری ئەنتەرنێت دەگرێتە ئەستۆ .

دەستەی هاوکارانی

ئەنفالستان

سلێمانی

حەسەن حسین

ماوەت:

شەکەوت فتاح

ئیبراهیم ماوەتی

دەربەندیخان:

عەتا محەمەد حەسەن

کەلار:

پشکۆ محەمەد رۆستەم

محەمەد سابیر

کفری

مامۆستا یوسف یونس

کەرکوك

مەلا ئیدریس

بازیان

مامۆستا فەهمی گەرمیانی

مامۆستا ئەرسەلان چیمەنی

مامۆستا محمەد مستەفا

زۆر سوپاس بۆ بەرێزان:

-حەمەرەشید بەرێوەبەری چاپخانەی سەردەم.
-مەلا ئاریان سەرنوسەری ئالای ئازادی
-دارامحەمەد عەلی بەرێوەبەری تەلەفزیونی زەحمەتکێشان.
-رۆژنامەنوس نامق هەورامی.
-دارامحەمەد (مامە دارا) لە نەرویج.
-هەردوو بەرێز کاك جەباری مەلا عەلی و کاك مەلا کەریم لە دوز خورماتوو.
-کە هەمیشە لەتەنگژەو پێداویستیەکانیان پرسیومەتەوەو هەریەکەیان بەجۆرێك هاندەرم بوون و دەستی هاوکاریان بۆ درێژ کردووە.
-سوپاس بۆ هەموو ئەوبەرێزانەی هاوکاری و هاوخەمی خۆیان بۆ دەرچوونی ژمارەی ئەمسالیش دەربری.

جینۆساید گەورەترین تاوانە دژبەمرۆڤایەتیو ئەنفالوكیمیاباران تاوانی جینۆسایدنو دادگای باڵای تاوانەكانی عێراق لەبەردەم ئەركێكی یاساییو مێژوویدایە

دادگایی كردنی تاوانباران لە دۆسێكانی ئەنفال وكیمیابارانكردنی هەڵەبجە, تەنها تاوان نین لە دژی گەلی كورد، بەقەد ئەوەی تاوانی نێونەتەوەین، لەدژی كۆی مرۆڤایەتی، بە فەرمی ناسینی ئەم راستیەو تاوانەكانی جینۆسایدكردنی بەشێك لەگەلی كورد، ئەركێكی یاسایی یە دەكەوێتە ئەستۆی دادگای باڵای تاوانەكانی عێراق.

سەدەیەك لەمەوبەر زیاتر لەسەد وڵاتی جیاجیا بەعێراقیشەوە لە پەیماننامەیەكی نێونەتەوەیدا رێككەوتن لەسەرئەوەی بە هەموو توانایانەوە رێگە لە تاوانی جینۆساید بگیرێتو ووڵاتە بەشدارەكانی ئەو پەیماننامەیە ئەوانەی واژۆی قەدەغەكردنیانكردووە دەبێت بە جدی بۆی تێبكۆشن، كەنەك هەر سنور بۆ تاوانی جینۆساید دابنرێت بەڵكو قەدەغەبكرێت.

كەچی بە داخەوە گەلی كورد لە دوای واژۆ كردنی ئەو پەیماننامەیەشەوە بەپێشچاوی هەموو ئەو وڵاتانەوە جینۆسایدكراو بووە قوربانی درندەیی رژێمی بەعسو بێدەنگی كۆمەڵگای نیونەتەوەیی، بەتایبەتی نەتەوە یەكگرتووەكان، كەچی لەماوەی چەند مانگیكدا دادگای باڵای تاوانەكانی عێراق چەند كەسێكی كەمی لەتاوانبارانی دۆسێی ئەنفالی هێنایە بەردەمی لێپرسینەوەو لە رۆژی [illegible]دا كۆتایی بە دۆسێكە هێنا كە ئەو دۆسێیە تەنها یەكێكە لەو تاوانانە گەورانەی دژ بە خەلكی كوردستان ئەنجامدراون، بەمەش دادگای باڵای تاوانەكان خۆی لەگەورەترین بەرپرسیاریتی یاسایی دەدزێتەوە ..بەڵام هێشتا هیچ كام لە وڵاتە بەشدارەكانی پەیماننامەكە، نەبەراستەوخۆو نەبە ناراستەوخۆ نەك هەر رۆڵییان لە رێرەوی عەدالەتو شێوازی دادگاكەدا نەبینیوە، بەڵكو بەباشوخراپ وورتەیان لێوە نەهاتووە.

ساڵنامەی ئەنفالستان لە ئێستاداو بەتایبەتی لەدوای لە سێدارەدانی گەورە تاوانبار سەدام حوسینو داواكردنی لەسێدارەدانی چەند تاوانبارێكی تر لەسەر دۆسێی ئەنفال بەچاوی گومانەوە دەروانێتە بریارەكانی دادگاكەو عەدالەتی یاسایی، چونكە دۆسێی ئەنفالو كیمیابارانی هەلەبجەوبەرزانیەكان دەشێت ئایندەی كوردو عێراقیشی لە سەر بنیاتبنرێتەوە، بۆیە لەسەر ئاستی نێونەتەوەییو ناوخۆیی هەوڵدەدات، كەسەرنجی رێكخراوە لۆكاڵیو ئینتەر ناشیوناڵەكانی دژبە جینۆسایدو مافی مرۆڤورەوەندی كوردی راكێشیو نێوەندەكانی ئاشتیو كۆمەڵەكانی مافی مرۆڤ بانگهێشت بكات، بۆ ئەوەی هەریەكەو لەمەیدانی تایبەتی خۆیەوە هەوڵبدات،كە كاریگەرییان هەبێت لە سەررێڕەو وئەنجامی عادلانەی دادگایكردنەكە، بۆ ئەوەی تاوانی جینۆساید كە لەدژی خەڵكی كوردستان پیادەكراوە، بەرەسمی بناسنو ئەو راستیەش لە بەرچاوبگرن كە دەولەتی عێراق تاوانبارە لە جینۆسایدكردنی گەلی كوردو دادگاكەش دەبێت لە رووی یاساییەوە ئەوە بچەسپێنێ.

هەموو وڵاتە بەشداربووەكان بەپێی پەیماننامەی نێودەوڵەتی بۆ قەدەغەكردنی جینۆساید هاوكاری دادگای باڵای تاوانەكانبكەن، بۆ ئەوەی رەوتی دادگایكردنەكە هەم بنەماكانی مافی مرۆڤو هەم سزای ئەنجامدەرانی تاوانە جینۆسایدیەكان، بە شێوەیەكی عادلو تەندروست بەرێوەبەرێتو مافی یاسایی لایەنی جینۆسایدكراو - گەلی كورد- وەك قوربانی جینۆساید تەماشابكاوقەرەبووی بكاتەوە، ئەمەش پێچەوانەی یاسانیە بەڵكو بە پێچەوانەوە بێدەنگ بوونو خەمساردیان لەم خەمە پێچەوانەی بەندەكانی پەیماننامەی نێونەتەوەیی دژبەجینۆسایدە. چونكە تاوانی جینۆسایدكردنی گەلی كورد تەنها دەزگایەكی دیاریكراو لەعێراق پیادەی نەكردووە، بەڵكو دەوڵەت پێی هەستاوەو زۆرینەی عێراقیەكانیشی تێوەگلاندووە بەگەلی كوردیشەوە. لەلایەكی تریشەوە جینۆساید كردنی گەلی كورد لەیاسادا چەسپاوەو دادگای شاری لاهای هۆڵندا جینۆسایدكردنی بەشێكی گەلی كوردی بەشێوەیەكی یاسایی ساغكردووەتەوە. هەڵبەت بریاری دادگای لاهای، ،پاڵپشتێكی باشە وەك پاشكۆیەكی یاسایی بۆ دۆسێی ئەنفالو كیمیابارانی گەلی كورد، بۆیە پێویستە هەمووڵایەك لەپێشیانەوە دادگای باڵای تاوانەكان ئەمە بەهەند بگرێت. لەم یادەدا داوا لەهەموو پارێزەران و یاسا ناسانی كوردستانو عێراقوجیهاندەكەین, رۆڵی كاریگەریان هەبێت لەهێنانە پێشەوەی دۆسیەی دادگاییكردنی سەرجەم تاوانبارانی ئەنفالو كیمیابارانو كۆمەڵكوژی گەلی كوردو گەلانی عێراقو ریگە نەدەن دادگای باڵای تاوانەكان تاوانە جینۆسایدیەكان بخاتە پەراوێزەوە.

لە یادی [illegible]ی ئەمساڵدا وەك رێز لێنانێك بۆ قوربانیانی ئەنفال داوا لەفیدراسیونی رایكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنیو تێكرای رێكخراوە مەدەنیو كەسایەتیە رۆشنبیریەكان دەكەین بەهەماهەنگی بەشداری لە پێشخستنو سەركەوتنی عەدالەتی دادگاكە بكەن، لە ناعەدالەتییەكانی بێدەنگ نەبن، لە دۆسێكانی دواتردا یارمەتی شایەد حاڵەكان بدەن، بۆدادگاییكردنی سەرجەم تاوانبارانی تری ئەنفالو جینۆسایدكاربكەن، دەستەی داكۆكیو هەماهەنگ لەگەڵ پارێزەرانی كوردو بیانی ئامادەبكەن.

دۆسێی دادگاییكردنی فرانس ڤان ئەنرات كە لەلایەن ناوەندی چاكەوە هاتووەتەوە بۆ عێراقو پێشكەش بە (دادگای باڵای تاوانەكان) كراوە، هەقی خۆیەتی دادگا، پشتی پێ ببەستێ چونكە ئەو دادگایە جینۆسایدی بەشێك گەلی كوردی چەسپاندووە. بەپێی یاسای نێونەتەوەیش تاوانی جینۆساید تاوانە دژبە كۆی مرۆڤایەتیو تاوانی ئەنفالیش بە هەموو پێوانەیەكی یاسایی دەچێتە خانەی تاوانەكانی جینۆسایدكردنەوە. بۆیە داوا لە كۆی ئەو وڵاتانەش دەكەین كە پەیماننامەی دژی جینۆسایدكردنیان ئیمزاكردووە بەئەركی خۆیان هەستنو رێز لە واژۆی خۆیان بگرنو چاودێری رەوشی دادگایكردنەكە بكەنو لە كەموكوریيەكانی ئیستای بیدەنگ نەبن. یدا بەدەنگ بێنوشكۆی مرڤبوون بگێرنەوە بۆخەلكی كوردستان.

پانۆرامای تاوانەکانی سەدام

عەدالەت عومەر سالح-
چالاك لە بواری ئەنفال

گەر بمانەوێت پێداچوونەوەیەك بەمێژووی پڕچەرمەسەری گەلی کورددا بکەین شاهیدی دەیان کارەسات و مەرگەسات دەبین کە حکومەتە یەك لە دوای یەکەکانی عێراق بەسەریاندا هێناوین، بەلام ئەوی مەبەستمانە لێرەدا تەنها ئاماژ□یەکی زۆر خێرا بەو کارەساتە جینۆسایدانە دەدەین کە رژێمی بەعسی عێراق لە ماوەی □□ ساڵ حوکمی دیکتاتوری لە کۆتاییەکانی سەدەی بیستەم دەرهەق بە گەلی کوردستان بە گشتی لە کوردستانی عێراق پیادەی کردون و ئەنجامی داون.

□- فەیلییەکان : لە ساڵی □□□□ لە سالیادی دامەزراندنی حزبی بەعس دەزگا سەرکوتکەرەکەی بەعس لە کاتی کۆ کردنەوەی ژمارەیەك لە بازرگانەکانی عێراق زۆربەی بازرگانەکانی کوردی فەیلی راپێچی زیندانەکانی کردو دواتر دەستی بە سەر هەموو سەروەت سامانیاندا گرت و روانەی سەر سنوری ئێرانی کردن ئەوانیش ناچار بوون ژیانی پڕ چەرمەسەری ئاوارەی قبوڵ بکەن هەر دوا بە دوای ئەم شالاوە نەگریسە لە هەموو ناوچە کانی ناوەراست و خواروی عێراق کە کوردی فەیلی تیدا نیشتەجی بوون وەك بەغدا، بەسرە، جەسان، مندلی، خانقین بابل،سویرە، علی شرقی، علی غربی،کوت، عەمارە، بەدرە، نزیکەی □□□ هەزار کەسی دەسگیر کرد سەررای ئەوەی تەواوی سەروەت مال مۆلکیان لە لایەن پیاوانی رژێم بە تالان برا و ئەوانەی تەمەنیان لە نێوان □□ تا □□ ساڵی بوو راپێچی زیندانەکانی بەعس کرد کە ژمارەیان □ هەزار کەس دەبوو ئەوانی تری ئاودیوی سنوری ئێران کرد، بە پێی زانیاریەکان رژێم دواتر □□□□ کەسی لە ساڵی □□□□ بە بیانووی پاکسازی بەندیخانەکان لە ناو برد و ئەوانی تر پیش دەست پێ کردنی شالاوەکانی ئەنفال بە مەبەستی چۆل کردنی نوگرەسلمان و چەند زیندانێکی تر بە کۆمەڵ کوژران(□).

□- بارزانییەکان : ناوچەی بارزان و بارزانیەکان لە دێر زمانەوە لە لایەن حکومەت یەك لە دوای یەکەکانی عێراق تووشی لەناو بردن و قرکردن بوونەتەوە بەلام لێرەدا مەبەستمان سەردمی دیکتاتوریەتی سەدام و دار و دەستەکەیەتی لە دوای بەیاننامەی □□ ئاداری سالی □□□□ کۆچی زۆرملی و بە کۆمەڵی بارزانیەکان دەگریتەوە بۆ رێکەوتننامەکەی شوومی جزائیر ودوای نسکۆی شورشی ئەیلول لەگەل سەدان خێزانی کورد پەروەری دی بۆ ناوچە سنورییەکانی ولاتی ئێران ، پاش ئەم کارەساتە ئەو خێزانانەی کە لە کوردستان مابوونەوە بە زۆرەملی بە لۆری و ئیڤا کە خەڵکی نزیکەی□□□ گوندی ناوچەی بارزان بوون بە سەدان ئافرەت و منداڵ و پێر و پەککەوتە بۆ ناوەراست خواروی عێراق راگوێزران کە بە هۆی وەزعی نالەباری ژیانیان و نەگونجانیان لەگەڵ سروشتی ئەم ناوچانە رۆژانە چەندین کەسیان لێ دەمرد، پاش ماوەیەك رژێم کەوتە دانانی نەخشەو پیلانێکی تر ئەویش لە رێگای رێگە پێدانیان بۆ گەرانەوە بۆ کوردستان بە مەرجێك نەگرینەوە بۆ سەر زێدی باب و باپیرانیان دواتر لە چەند کۆمەلگایەکی زۆرە ملی لە دەوروبەری پارێزگای هەولێر نیشتەجێ کران ئەویش بۆ مردنی لە سەر خۆ و تێکدانی باری کەسایەتیان، بۆ ماوەی □ سال لە ژێر چاودێری دەزگاکانی امن و ئیستخباراتدا بوون و لە بارودۆخێکی ناهەموار ژیانیان دەگوزراند ئەم جارە بە بیانووی (شەری حاجی ئۆمەران- گەردەمند) ی(ئێران و عێراق) تێوەگلانی پارتی لەم شەرە وەك تۆلە سندنەوە ئەو بوو لە (کۆتاییەکانی تەمووزو سەرەتای ئابی ساڵی □□□□ دا و لەسەر داوای بەرێوەبەری ئەمنی گشتی دکتور(.فازل البراك) هێزێکی گەورەو بەشێوەیەکی زۆر نهێنی پێکهێنراو کە پێك هاتبوون لە ئەفسەرو کارمەندەکانی سەر بە فەرمانگەی ئەمنی هەولێرو بنکەی فەرمانگەی ئەمنی حوکمی زاتی و فەوجەکانی تەواری بە فەرمانبەرایەتی (لیوا عبدالمحسن خلیل) و (لیوا خیری داود جل میران) پلانێکیان بۆ دانراو ئەم هێزانە لەو ناوچانە مانەوە کە نزیك ئۆردگای بارزانییەکان بن و لە هەمان کاتیشدا بە شێوەیەکی زۆر نهێنی لە لایەن هێزەکانی حەرەس جمهورییەوە ئەو ئۆردگایانە گەمارۆ دران پاشان هەستان بە کۆکردنەوەی بارزانییەکان بە دوو قۆناغ:

قۆناغی یەکەم: □□ /□ / □□□□کۆ کردنەوەی بارزانییەکانی دانیشتووی ئەم کۆمەلگانەی لای خوارەوە:

ئۆردوگای قودس

ئۆردوگای قادسیە

ئەم ئۆردوگایانە لە قوشتەپە بوون کە لە دەوروبەری پارێزگای هەولێردایە.

قۆناغی دووەم:□□/ □/ □□□□

کۆ کردنەوەی بارزانییەکانی دانیشتووی ئەم کۆمەلگانەی لای خوارەوە:

ئۆردوگای حەریر کە سەر بە قەزای شەقلاوەیە

ئۆردوگای دیانا سەر بە ناوچەی رەواندز

- ئۆردوگای بحرکە سەر بە پارێزگای هەولێر
- ئۆردوگای لادێکانی مێرگە سوور سەر بە ناوچەی زێبار.

دوای ئەوە دەستکرا بە گرتنی هەموو ئەو پیاوو کورە بارزانییانەی کە تەمەنییان لە □□ پازدە ساڵ بەرەو ژوور بوون، شایانی باسە کۆکردنەوەو دەست بەسەرداگرتن و گرتنی بارزانییەکان لە ژێر چاودێری (رائید رائید یاسین أسعد)دا بووە.

پاش گرتنییان گواستراونەتەوە بۆ خوارووی عیراق و رەوانەی پارێزگای سەماوە کراون لە ئۆردوگاکانی (ابو الجد) و (اللیه) دا دەستبەسەربوون ئەم شوێنەش بە □□ کم لە سنووری سعودییەوە دوورەو لە ناوچەیەکی بیابانیو لماوی دووره خەلکە و نزیکی هەردوو ئۆردوگای عادن و شیحیاتە کە لە ساڵی □□□□ خەلکی (دجێل) ی تێدا حجز کرابوون.

دوای گەمارۆدانی ئۆردوگاکانیان و دەستگیرکردن و گواستنەوەیان، بارزانییەکان لەسەرەتای مانگی ئابی □□□□دا حوکمی ئیعدامییان لەسەر جێبەجێ کراوەو لە ناوچە جیاجیاکانی بیابانی بوصەیە شاردراونەتەوە، ئەم ناوچەیە لەلای خەلکی بەدو بە (بادیەی بوسەیە) ناسراوە و رووبەرەکەی □□□□□کم□ نزیکەی□.□% ی رووبەری عیراقی داگیرکردووە(رووبەری پارێزگای سەماوە نزیکەی □□□□□ کم□ یە).

پرۆسەی کوشتنی بارزانییەکانیش لە ژێر چاودێری رائیدێکدا بووە ناوی (عاصی أبراهیم عاصی ألدوری) بووە کە لە ئەمنی بەغدادەوە هاتووە بۆ بوصەیەو ماوەی □ دوو حەفتە لەوێ ماوەتەوە تا تەواوی ناوچەکانی (بوسەیە، هباویە، بسوە، ابو الغار) گەمارۆداوەو تیمی تەواوی کوشتنی لەگەڵدا بووە.

ئەوەی زیاتر ئەم راستییانە دەسەلمێنێت لە نووسراوێکی رەسمی بەرێوەبەری ئەمنی عامەیە بە ژمارە □□ لە رێکەوتی □□ /□/ □□□□ کە ناردوویەتی بۆ سکرتێری سەرۆکایەتی کۆمارو تیایدا تەئکید لەوە دەکاتەوە کە لە بەیانی رۆژی □□/ □/ □□□□دا لەگەڵ هێزێکی سەربازی سەر بە حەرەس جمهوریدا کۆمەلگەکانی "قدس، قادسیە، قوشتەپە" کە بۆ خێزانە بارزانییەکان دروست کرابوو گەمارۆ کراوە و دەست گیراوە بەسەر هەموو ئەو پیاوە بارزانییانەی تەمەنییان لە □□ پازدە ساڵ بەرەو ژوور بووە و بەهۆی ترۆمبیلی گەورەوە گواستراونەتەوە بۆ بەغداد.

بەهەمان شێوەش لە کۆمەلگەکانی حەریر، بارزانی و شیروانی و مزورییەکانی ئەم ناوچەیە و بارزانییەکانی ئۆردوگای دیاناو مێرگە سوور و بحرکە دەستبەسەر کراون و لەبەندیخانەی أبو غریب تەسلیم بە هێزێك کراون کە لە کارمەندانی بەرێوەبەرایەتی ئەمنی عامە و بەرێوەبەرایەتی ئەمنی بەغداد پێکهێنرابوون و لەسەر فەرمانی بەرێوەبەری ئەمنی عامە کێشەو تاوانی جیاجیا بۆ □□□ کەسیان رێکخراوەو کێشەکانییان رەوانەی دادگای شۆرش (محکمە الپورە) کراوەو لەوێ حوکمی ئیعدامیان بەسەردا سەپێندراوە و لەهەمان نووسراودا دوای ئیعدامکردنیشیان بەلگەنامەی مردنییان نەداوەتەوە بە خێزانەکانییان.

لە هەمان نووسراودا هاتووە كە بەسەدان لە خەڵكی حەریر گیراون و لەبەر ئەوەی پەیوەندییان بە هێزەكانی پێشمەرگەوە هەبووە كێشە و تاوانییان بۆ ڕێكخراوەو حوكمی ئیعدامیان لەسەر جێبەجێ كراوە.

هەرچی ئەوانەی تریشە كە نەتوانراوە كێشەیان بۆ دروست بكرێت و تاوانیان بخرێتە پاڵ پاش گواستنەوو دەستبە سەردا گرتنییان لە سەرەتای مانگی ئابدا ڕەوانەی ناوچەی (بوسەیە)ی سەر بە پارێزگای سەماوە كراون و لە نووسراوەكەدا هاتووە كە حوكمی گەلیان لەسەر جێبەجێ كراوە واتە ئیعدام كراون.

ئەوەی شایانی باسە لەم نووسراوەدا هاتووە، سكرتاریەتی سەرۆكی كۆمار بە نووسراوی □□□□/ ك لە □□/ □/ □□□□ دا فەرمانی دەركردووە بۆ هەموو ئەو دەزگاو لایەن و بەرپرسانەی تایبەتن بە كێشەی كورد و لەوانەیە لە لایەنێكی سێهەمەوە پەیوەندییان پێوە بكرێتو سەبارەت بە چارەنووسی بارزانییەكان پرسیارییان لێ بكرێت، بۆیە وا پێویست ئەكات كە وەڵام دانەوەی هەر پرسیارێك سەبارەت بەم بابەتە محدد و موحد بێت ، دووبارە جەخت لە ناوەرۆكی نووسراوەكە دەكاتەوە بەوەی كە "تەنها سەرۆكایەتی دەوڵەت لەم كێشەیە ئاگادارە چونكە كێشەكە كێشەیەكی سیاسیەو زۆر گەورەترە لە كێشەی ئەم خێزانانە" (□).

□- كیمیابارانی شێخ وسان و بالیسان : كیمیاباران كردنی ناوچەكانی كوردستان لە □□/ □/ □□□□ تا □□/ □/ □□□□ سەرگەلۆ و بن گەلۆ و جبل گوجار و ماوت و جافەران وسیركو بلی مەلەكان و هەلەدن یاخسەمەر كە چڕترینیان ناوچەكانی شێخ وسان و بالیسان بوو لە □□/ □/ □□□□ دوازدە(□□) فرۆكەی ڕژێم بە خەستی ناوچەكەیان كیمیاباران كرد و پاش چەند خولەكێك بە هەلیكۆپتەر سەربازانی بەعس ناوچەكەیان گەمارۆ دا بۆ ئەوەی بریندارەكانیش نەتوانن دەرباز بن كە تیاییدا □□□ كەس لە نێر و مێ لە گەورە و بچوك لە هەمان كاتدا شەهید بوون و □□□ كەس بریندار بوون پاشان بریندارەكان پاش گواستنەوە بۆ ڕانیە و هەولێر لە نەخۆشخانەی هەولێر ژن و پیاوەكان لێك جیاكرانەوە و پیاوەكان كە ژمارەیان □□ كەس بوو بۆ سەربازگەی ڕەشكینی هەولێر گواستەوە هەر لەویش زیندەبە چاڵ كران و ژن و منداڵەكانیش هەر بە زامداری لە نزیك خەلیفان فێردران، پاش ڕاپەرینە مەزنەكەی گەلی كوردستان لە ساڵی □□□□ بێ سەروشوێنەكان كە ژمارەیان □□ كەس بوو لە گۆڕێكی بە كۆمەڵ هەرلە ناو سەربازگەكە دۆزرانەوە ئەوانی تریش تاكو ئیستا بێ سەروشوێنن، بریندارەكانی تریش تاكو ئیستا لە ژیانێكی پر چەرمەسەری و ئازاردا دەژین.

ئاشكرایە عێراق لەشەری هەشت ساڵەی لەگەڵ ئێراندا بەئەندازەیەكی زۆر چەكی كیمیاییوبایلۆجی بەكارهێناوەو لەئەنجامیشدا دەیان هەزار كەس بوونە قوربانی ، لەساڵی □□□□ داو لەگەرمەی جەنگی عێراق - ئێراندا كوردستان دوچاری دژوارترین بارودۆخی سیاسی هات، دوای ئەوەی سوپای ئێرانی لەبەرەكانی جەنگی باشووردا بەتایبەتی لە (ڕۆژهەڵاتی بەسرە)و (كەربەلا)دا دوچاری گەورەترین شكستی سەربازی هات و بەدەیان هەزار سەربازی لێ لەناوچوو، هەڵسا بەكردنەوەی بەرەیەكی دیكەی جەنگ لەكوردستان ئەوەش وای كرد كەعێراق بیرلەوە بكاتەوە كەهەرچی هێزو توانای سەربازی هەیەتی بێنێتە كوردستان بۆ بەرپەرچدانەوەی هەر هێرشێكی ئێرانی چاوەروانكراو، بێگومان ئەوهەڵ و مەرج و بارودۆخە سەربازییەی كە لەكوردستان گیرساوەو ئەگەری بەرپابوونی شەڕێكی ئاوا دژوارتیایدا وای لەڕژێمی عێراق كرد كەبكەوێتە گیانی هاوڵاتیانی مەدەنی كوردو دەستپێكردنی زنجیرەیەك هێرشی سەربازی بۆ سەریان، كەبێگومان بەكارهێنانی چەكی كیمیایی كوشندەترینو درندانەترین كرداربوو، دۆڵەكانی جافایەتی و شارباژێر یەكەم شوێنە لەكوردستان كەرژێم بەگولەتۆپ لە□□ی نیسانی □□□□ كیمیابارانی كرد رۆژێك دوای كیمیابارانكردنی دۆڵی جافایەتی واتە □□ی نیسانی □□□□ ئەمجارەیان ناوچەی خۆشناوەتی هەردوو گوندی (بالیسان وشێخ وەسان)(□) . بونە ئامانجی هێزەكانی ڕژێم و كیمیابارانكران، □□ فرۆكە هەردوو گوندەكە بەچەكی كیمیایی بۆردومان دەكەن، ژمارەیەك لەگوند نشینان بەرەو چیاكان هەڵاتن و لەوێ مردن ئەوانی كەلە شوێنی تەقینەوەی بۆمبەكانەوە نزیك بوون هەر بەپێوە گیانیان دەرچوە(□).

ئەوەی شایەنی باسەو هەروەك پزیشكانی مافی مرۆڤ (Physcians for Human Rightsm cit،loci،) دەڵێن: ئەو نیشانانەی گوندنشینەكان دەیگێڕنەوە بەشێوەیەگی گشتی لەگەڵ كاریگەرێتی گازی خەردەلدا دەگونجێ، ئەگەر چی باسی ئەوەهەیە كەوا هەندێ لەقوربانیان كەدەستبەجێ مردوون پێدەچێت بەهۆی بەكارهێنانی دەمارە گازیشەوە بووبێت، چونكە گازی خەردەل بازۆر خەستیش بێت وازوو كوشندە نییە، تا لانی كەم دەبێ نیو سەعاتی بەسەردا تێپەڕێت.

دوابەدوای هێرشەكانی سەر دۆڵی جافایەتی و شارباژێرو دۆڵی بالیسان ڕژێم تەنها بەوەنەوەستا بەڵكو بازنەی پەلامارەكانی فراوانتر كردو هێرشەكانی قۆڵتركرد، لە □ /□/ □□□□ بەفرۆكەو ڕاجیمەو گولە تۆپ ناوچەكانی (جافەران، سەركۆڵ، قەرەداغ، گوندەكانی بەرگەلۆو، هەڵسەدن، یاخسەمەر، سێكانیان)ی كیمیاباران كرد كە زەرەروزیانێكی ئێجگار زۆری لێكەوتەوە، هەروەها لە ڕۆژی □□ /□/ □□□□ واتە (□□) بیست ڕۆژێك دوای ئەم هێرشانە ڕژێم هێرشی كردەسەر دۆڵی مەلەكان وگوندەكانی دەوروبەری كەماوەی چەندمیلێك لە ڕۆژهەڵاتی بالیسان و شێخ وەساندایە، لەم كیمیابارانەدا نزیكەی (□□) سی كەس بینایی چاویان لەدەستداو خەڵكی ناوچەكەش ئاوارەو پەرەگەندەی جێگایان بوون(□).

□-ئەنفال : لە ساڵی □□□□،لە زنجیرە هێرشێكی هەشت قوناغی بە ناوی عەمەلیاتی ئەنفال لە □□/ □/ □□□□ تاكو □/ □/ □□□□ ساڵ بۆ سەر ناوچە گوندنشینەكانی كوردستان (□□□□□□) سەد و هەشتا و دوو هەزار مرۆڤی بێ تاوان و خەڵكی سێڤلی ناوچەكە لە پیاو و ژن و منداڵ و پیر و گەنج بە بێ جیاوازی ئائین و ڕەگەز و تەمەن دەسگیر كرد و بێ سەر و شوێنی كردن و تەواوی سەروەت و ماڵ و سامانیشیان لە لایەن پیاوانی دەسەلاتدارانی ڕژێمی بەعسەوە بە تالان براو (□□□□) چوار هەزار و پێنج سەد گوند و شارۆچكەشیان خاپوور كرا ئەو زنجیرە شالاوە بە بەرنامەیەكی سەربازی، موخابەراتی، ئابووری و بڕیاری مجلسی بە ناو (قیادە الپورە) ئەنجام درا كە لە زۆر ناوچەشدا چەكی كیمیاوی و فسفۆریش بەكارهێنرا كە بە سیاسەتی خاك سووتاندن ناوزەد دەكرێت كە سامناكترینیان كارەساتی هەڵ□بجە بوو،قۆناغ□كانی شالاوی ئەنفال بەم شێوەیە بوو:

ئەنفالی یەكەم: دۆڵی جافایەتی سەرگەلۆو بەرگەلۆ لە □□ی شوبات تا□□ی ئاداری □□□□ ئەنفالی یەكەم زیاتر لە(□□□) هێرش و پەلاماری جیا جیای لەخۆوەگرت لەئەنجامدا ئەو گوندو ناوچانەی وێرانكرد (قەمچۆغ□، شاخەرەش، دۆڵ□ رووت، قزلەر، قەرەنگوێ، مەولان، قەرەسەرد، پیرپایز، دۆڵی مازەڵە، قە□ڵام پاشائاسۆس، قەرەچەتان، شەدەڵە، پیرەمەگرون، زێوێ، گەرەدێ، دابان، شارستێن).

ئەنفالی دووەم: هێرشەكان بۆ سەر ناوچەی قەرەداغ لە □□ی ئادار تا□□ی نیسانی □□□□ بەپێی چەند زانیارییەك ژمارەی ئەوانەی لەم ناوچەیە دەستگیركران دەگاتە (□□□□) دوو هەزار كەس و دەسبەجێ ڕەوانەی ئەمنی سلێمانی كران، سەركردایەتی گشتی هێزە چەكدارەكانی ڕژێم لە □□ی نیسان بەیاننامەی ژمارەی (□□□□)ی بلا كردەوە كەتیایدا باسی پاككردنەوەی تەواوی ناوچەی قەرەداغ دەكات (خیانەتكاران)و تێكدانی بنكەكانیان لە (تەكییە، بەلگجار، مێولی، بانیمورد، چرچەقەلا، بەلەكان، دەبەندفەقیرە، قەرەداغ، ئۆقلا، جافەران، باوەخشێن، سێوسێنان، زەردە، كلۆش، بێركێ، كلاو جومعە، بەخشێ، دەربەند باسەرە، سەرگرمە، قۆپی قەرەداغ، ئاژداغ).

ئەنفالی سێیەم: هێرش كردنە سەر ناوچەی گەرمیان لە□ تا□□ی نیسانی □□□□ ئەم شالاوە زۆرترین گوندی لەم ناوچەیە وێران كردو ژمارەیەكی ئێجگار زۆریش لەخەڵكی شونبزركران (تەنها لەڕۆژی □□ی نیساندا لەهەردوو گوندی ملە سوورەو كولەجۆی حاجی حەمەجان لەیەك كاتدا زۆرترین ژمارەی خەڵكی ناوچەكە دەستگیركرانو بەژنو منداڵ و پیرو گەنجەوە شونبزركران.

هەر بۆیەش ئەم ڕۆژە لەهەموو ساڵێكدا كراوەتە ڕۆژی یاد كردنەوەی كارەستی ئەنفال لەكوردستاندا).

ناوچەی سەنگاوكە بەتەنها □□ گوندی لەخۆوە گرتبوو (□□) یان لەپێش شالاوەكاندا نزیكەی (□□) هەژدە هەزار كەسی تیادا دەژیان كە زۆربەیان لەشالاوەكاندا تیادا چون و شونبزركران، ئەو گوندانەشی كە لە ناوچەی سەنگاو بەرپەلامارەكە كەوتن ئەمانە بوون (دەرەوار، بانەمورد، پێنج ئەنگوستی، حاجی محەمەد ئاغا، پێنج ئەنگوستی شێخ مستەفا، هەنجیرە، سێگومەتان، كێلەبەرزە، دەرزیلە، قەلاگە، دار

بەروو).

ئەنفالی چوارەم: هێرش بۆ سەر دۆڵی زێی بچوك لە□ تا □ی مایسی □□□□ لەم شاڵاوەدا وەكو شاڵاوی پێشوو (سێیەم) سیاسەتی كۆكردنەوەی خەڵك پەیرەوكراوە، كەچەندین شوێنیان دەكردە مەڵبەندی مامەڵە و تاوتوێكردنی خەڵكەكە بۆ لەیەكتر جیاكردنەوەو راگوێزانیان بۆ شوێنی نادیار، پتر لەسێ مەڵبەند بۆ دەسگیركراوان ئامادەكرا بوو، گیراوەكانی گۆمەشین و گوندەكانی دیكە ماوەی سێ رۆژ لەهەرمۆتەی لای كۆیە هێشترانەوە، هەروەها خەڵكی دەربازبووی كیمیابارانەكەی □ی مایسی گۆپتەپەو عەسكەریش، كۆمەڵگەی تەكیەی لای چەمچەماڵ یەكەم قۆناغی راوەستانیان بوو، كەبەئیڤا دەگوزرانەوە،هەروەها ناحیەی تەقتەقیش مەڵبەندێكی گرنگ بوو كەنزیكەی (□□□□□) دەهەزار كەسی لەگیراوانی باكوری زێی بچوكیان بۆ گواستەوە، پاشان بەپێی قسەی چەند شایەت عەیانێك كەخۆیان بینیویانە خەڵكەكەیان رەوانەی ئامریەی كۆیە كردبوو كەقەڵایەكی سەربازییە وەك چەندین قەڵای لەم چەشنە لەوێ خەڵكی گیراوی پتر لە (□□) دوازدە گوندی هەردوو لای زێ بەندكراون، پاشان ژنو پیاو لێك جیاكراونەتەوەو رۆژی پاشتر بۆشوێنی نادیار گواستراونەتەوە شوێنێكی تریش كەسەدان خەڵكی تێدا كۆكرابۆوە شوێنی بەخێوكردنی ئاژەڵ بوو، لێرە هیچ لێكۆڵینەوە لەگەڵ خەڵكەگیراوەكە نەكراوە، لەبەركەمی ژمارەی سەربازەكانیش نەتوانراوە ژن و پیاو لەیەكتر جیابكرێتەوە. شاڵاوی ئەنفالی چوارەم وێرای زەرەری گیانی كەبەسەدان كەسی تیایدا شونبزركران، هاوكات زەرەروزیانێكی مادی زۆریش لێكەوتەوە چونكە هەموو ماڵو موڵكی خەڵكەكە تاڵان كران و عەقلیەتی شۆڤێنستی رژێمیش بەرەوای زانی.

ئەنفالی پێنجەم و شەشەم و حەوتەم : دۆڵی نێو چیاكانی شەقڵاوەو رواندز لە □□ی مایس تا □□ ئابی □□□□ لەمیانەی شاڵاوی ئەنفالی پێنجەمو شەشەمو ح□فتەم زیاتر لە (□□) گوند لەناحیەكانی خەلیفانو رواندزو خۆشناوەتی وێرانكران كە سەرجەم خێزانەكانیان (□□□□) دوو هەزارو شەشسەدو دوو خێزان بوو هەروەها □□ قوتابخانەو □□ مزگەوتی ئەم گواندانە روخێنرا. ئەم جگە لە سوتاندن و فەوتاندنی سەدان دار گوێزو دار بەروو رەزو باخ كەسەرچاوەیەكی بنەرەتی ژێر خانی ئابووری ئەوان بوون بەرەو نەمان چوون.

ئەنفالی هەشتەم (ئەنفالی كۆتایی):

ئەنفالی بادینان □□ی ئاب تا □ی ئەیلولی □□□بەشێوەیەكی گشتی نزیكەی (□□) پەنجا گوند بەرخەسترین هێرشی كیمیایی كەوتن وەك (وەرمێلێ، بلێجانێی بانێێ، باوەركا كەڤری، مێرگەتوی، هەڤنێكا، بیرۆزانا، درێرشێ، مێزێ، سپیندار، خەلیفۆ، گەرگەش، گارەگۆ، گۆرە، زێوەشكان، بەلوتی،گیزێ، زاركێ، رەزیكێ، سارتكێ،ماردێنیا، شێرانە، یەكمالە، سوارێ، ئاقۆكو چەند گوندێكی تر

سەبارەت بەشونبزركردنی خەڵكی بادینان بەزۆری رەگەزی نێرینە دەگرێتەوە، بەڵام لەناوچەی دۆسكی لەگوندی كۆرفێل ئەفسەرێك (□□) سی و پێنج كەسی لەژن و منداڵ وپیاو گوللە باران كرد. گوللە بارانكردنی گیراوەكان لەئەنفالی بادینان بەشێوەیەكی بەر چاوو ئاشكرا ئەنجامدراوە، ئەوەتە كارەساترین شێوە لەگوندی كورێمی رویداوە دوای ئەوەی خەڵكەكە خۆی داوەتە دەست سوپاوە (□□) سی و سێ پیاوو كوری هەرزەكار كەتەمەنیان لەنێوان (□□-□□)ساڵیدابووە لەلایەن ئەفسەرێكی سوپاوە كەوا پێدەچێت دوای قسەكردن بەئامێری لاسلكی هۆكی تۆكی فەرمانی پێدراوە گوللە بارانیان بكات، بەم جۆرە ئەفسەرەكە لەو جێگا یەدا □□ كەسیان لێ گوللەباران دەكات وشەشەكەی تریش دەرباز دەبن لەگوندی مێرگەتوشدا بەهەمان شێوە دوای ئەوەی خەڵكە كە دەستگیر دەكرێت ژن و پیاو لەیەكتری جودا دەكرێنەوە دواتر ئەو پیاوانەی كەتەمەنیان لەژوور پازدەساڵی دابووە دەسبەجێ گوللە بارانكران .

□- كیمیابارانی هەڵەبجە:

لەدوا مانگەكانی شەری نێوان عێراق- ئێرانداو رێك لە □□ /□ / □□□□ شاری هەڵەبجەی كوردنشین كەوتە بەردرندانەترین شاڵاوی قر كردنی بەكۆمەڵی ئەم سەردەمە، لەچاو قوچانێكداو لەبەردەم چاوی هەموو دنیا رژێمی عێراق بەجۆرە هاچەكی كیمیایی لەنموونەی (خەردەل، سیانید، سارین، تابون، ×V) ئەم شارە ئارامەی بۆردومانكردو بەتەواوی وێرانی كرد، ئەم كارەساتە بێ وێنەیە كوژرانی نزیكەی (□□□□) پێنج هەزار هاوڵاتی مەدەنی بێدیفاعو نزیكەی (□□□□□) دە هەزار بریندارو ئاوارەبوونی دەیان هەزاری تری لێكەوتەوەو ئاسەوارە نێگەتیڤەكانیشی كەلەدوای خۆی جێهێشت تاوەكو ئەمرۆ بەزەقی ماونەتەوە (كارەساتی هەلەبجە لەگەڵ ئەوەی كارەساتێكی ئێجگار گەورەبە كەبەسەر گەلی كورد داهات هاوكات كارەساتێكی جیهانییەو بەتاوانێكی دژی مرۆڤایەتی لەقەڵەم دەدرێت لەبابەتی هێرۆشیماو ناكازكی، بەجیاوازییەك ئەو كەسانەی كارەساتی هێرۆشیماو ناكازاكیان ئەنجامدا دەوڵەتێكی بیانی بوون، بەڵام ئەنجامدەرانی تاوانەكەی هەڵەبجە لەلایەن كەسانێكەوە بوو خۆیان بەخاوەنی ئەم وڵاتە دەزانی، ئەنجامدەرانی دەسەڵاتدارانی ئەو وڵاتە بوون كەخۆیان دەیانگوت هەڵەبجە بەشێكە لەو وڵاتە)(□) .

□- راپەرینی □□□□:

حكومەتی عێراق لە سەر هەمان رێبازی دژومنكاری رابردووی خوی بەردوام بوو كە بووە هۆی دەستدرێژكارییەكی نوێ ئەویش پەلاماردانی ووڵاتی كویت بوو هەڵگیرسانی شەری نێوان عێراق و كویت و داگیر كردنی بە مەبەستی لكاندەنەوەی بە عێراق وەك پارێزگای نۆزدەیەم كە دووەمین شەری كەنداوە و لە ئەنجامدا تێكشكانی هێزەكانی لە بەرامبەر هێزەكانی هاوپەیمانی نێودەولەتی لێكەوتەوە،لە كاتی شەر بەتایبەتی كاتی تێكشكانی هێزەكانی عێراق لە جنگی دووەمی كەنداو هەلێكی تازە بۆ راپەرین لە بەر دەم خەڵكی عێراق بە گشتی لە ناوچە جیاوازەكانی عێراق و بە تایبەتی لە كوردستان رەخساند هێزەكانی گەلی كوردستان توانیان تا ناو كركوك بەرو پیش برۆن جلەوەی كار و دەسەلات بگرنە دەست، بەلام مەخابن جارێكی تر زلهێزەكانی جیهان یارمەتی دەر نەبوون و لە بەر بەرژەوەندییەكانی هەمیشەیەیان (كە ئیستا نامانەوێت باسیان لێوە بكەین) بەڵام وەرگرتنی دەسەڵات لە لایەن شیعەكان مەترسیەكی گەورەی بۆ وڵاتە زلهێزەكان بە تایبەتی ولایەتەیەكگرتووەكانی ئەمریكا هینا ئاراوە چونكە ئەوان تەجروبەیەكی ترسناكیان لە وەرگرتنی جلوەی دەسەلات لە لایەن مەلاكانی شیعە لە ئێران هەبوو . شكستی هێزەكانی بەعسی عێراق و گەرانەوەیان لە شەر سەركووتكردن و كۆمەڵكووژیەكی تری بەدواداهات شیعەكان لە باشوور و جەماوەری راپەریو لە كوردستان لە ئەنجامدا سەدان هەزار لە خەڵكی بێ دیفاعی كوردستان ئاوەارەو دەربەدەر بوون و كۆرەوە ملیۆنیەكەی ساڵی □□□□ لێ كەوتەوە بۆ سەر سنوری ئێران و توركیا و سەدان كەس لە خەڵكی كوردستان لە شارەكان دەسگیر و بێ سەروشوێنی كران كە تاكو ئیستا چارەنووسی زۆربەیان نادیارە و ژمارەیەكی زۆر لە منداڵ و ئافرەت و پیر و پەككەوتە لەم رێگا سەخت و دژوارە لە برسیەتی و سەرما و دوری رێگا گیانیان لە دەست دا و ئەمریكاش سەر رای ئەوەی لە سەرەتادا بانگەوازی خەڵكی لە هەموو ناوچەكانی عێراقدا دەكرد بۆ راپەرین لە دژی حكومەت دواتریش نە تەنیا راوەستابوو و تەماشای دەكرد كە چۆن رژیم خەڵكی راپەریوی شارەكانی ناوەراست و و باشوور وكەركوك وشارە كوردییەكانی قەتڵ وعام دەكرد بەڵكو یارمەتیشی دەدا بە پێ ی زانیارییەكان بۆ بە كار هینانی هەلیكۆپتەركانی بۆ لێدانی خەڵكی راپەریو، ئەمە لە كاتێكدا لە رێكەوتننامەی سەفوان لە نیوان عیراق و لایەنی نێودەولەتی كە لە سەر سنووری عێراق - كویت مۆر كرابوو كە نابی عیراق هێزی ئاسمانی بە كار بێنێت، جێگای ئاماژ□ پێكردنە كە لەم میانەش گرۆپی بەر هەڵسكارانی ئیرانی (سازمان موجاهدینی خەلق) دەستێكی باڵیان هەبوو كە كوشتن و بێ سەروشوین كردنی خەڵكی عێراق بە گشتی و كوردستان بە تایبەتی كە بە دەیان چیرۆكی دەڵتەزینی لێكەوتوتەوە (□) .

ئەمانە سەرجەم ئەو كردە سەربازیانەن كە رژێمی بەعس ئەنجامی داون بەرامبەر بە خەڵكی سڤێلی كوردستان جگە لە دیاردەكانی گرتنی بەتاك و رەشبگیری (اختتافات قصری) و كۆچ پێكردنی زۆرە ملێی گوندنشینەكان و وێرانكردنی سەدان گوند و شارۆچكە و هەروەها سیاسەتی بە عەرەب كردنی زۆرە ملێی كوردەكانی كەركوك و خانەقین و شەنگارو شوێنەكانی تر بە مەبەستی بە تعریب كردنی ئەو ناوچانە لە ماوەی نێوان□□□□تا □□□□ دیاردەی ئاشكرای جێبەجێكردنی جینۆسایدن كە رژێمی عێراق كردوونی كە بە پێی برگەكانی پەیماننامەی نێودەوڵەتی ساڵی □□□□، بە كردەی جینۆساید دادەنرێن، بەڵام مەخابن رێكخراوەكانی مافی مرۆڤ و میدیا جیهانیەكانی ئەو سەردەم بێ دەنگ بوون و ورتەیان نەكرد تاكو راپەرینە مەزنەكەی گەلی كورد لە بەهاری ساڵی □□□□ پەردە لەسەر تاوانەكانی رژێمی بەعس هەڵدرایەوە و رێكخراوەكانی مافی مرۆڤ و میدیا

جیهانیەکان هەوڵیاندا کارەسات و ئازار و مەینەتیەکانی گەلی کوردستان بە گەلانی جیهان و حکومەتەکانیان رابگەیەنن، بە پشت بەستن بە هەزاران بەڵگە و دیکۆمێنتی نوسراو و بینراو و بیستراو کە بەردەستی خەڵکی کوردستان و رێکخراوەکان کەوتبوو وەك ئەو (□□) چوارده تەن بەلگەنامەیەی لە زانکۆی هارڤارد لە ئەمریکا پارێزراوە و توێژینەوەی زانستی لەسەر دەکرێ، هەروەها پاش پرۆسەی ئازادی عێراق دوزینەوەی سەدان گۆری بەکۆمەل کە زۆربەیان خەلکی ناوچە گوندنشینەکانی کوردستانن، ئەمە جگە لەو هەموو ئاسەوارە دیارانەی کە بەسەر خەڵك و خاکەکەی بە روونی بەدی دەکرێن .

سەرچاوەکان:

(□) بەڵگەنامەی فەیلییەکان

(□) راپۆرتی وەزارەتی مافی مرۆڤ لە سەر گۆری بە کۆمەلی بارزانییەکان-بەڵگەنامەی قەتلوعام کردنی بارزانییەکان

(□) بالیسان: گوندێکی گەورەبوو،تانیسانی □□□□ نزیکەی (□□□)ماڵ دەبوو نزیکەی (□□□□) کەسی تیادا دەژیا، چوار مزگەوتو قوتابخانەیەکی سەرەتاییو یەکێکی ناوەندیشی تیادا بوو، (□□) میل لەرۆژهەڵاتی شەقڵاوە دوورە. شێخ وەسانیش گوندێکی بچوکترە لەبالیسانو نزیکەی (□□□) ماڵێك بووەو دەکەوێتە باکوری رۆژهەڵاتی شەقڵاوە،لەدەوروبەری ساڵی □□□□دا دۆڵی بالیسان بوبە ناوچەی قەدەغەکراو بەهەموو شێوەیەك ئابلۆقەی خرابوەسەرو هێزی ئاسمانی عێراقیش بەردەوام هێرشی دەکردەسەر.

(□)بەپێی ئەو ئامارانەی کەلە ئەنجامی کیمیابارانکردنی دۆڵی بالیسانو شێخ وەسان وگوندە دراوسێکانی خەملێنراون وامەزەندەدەکرێت کەلەبالیسان (□□) کەس کوژرابنو لەگۆرێکی بەکۆمەڵی گوندەکە دانێژراونو لەگوندی شێخ وەسانیشدا (□□□) کەس کوژراون کەزۆربەیان منداڵنو نزیکەی (□□) کەسیش بریندارو بێسەرو شوێنکراون، بروانە رۆژنامەی کوردستان نوێ ژ(□□) □□ /□/ □□□□.

(□) بۆزانیاری زیاتر لەسەر ئەم هێرشانە بروانە MEW، سەرچاوەی پێشوو، لاپەرەکانی (□□□تا □□□).

(□)هەڵەبجە شارۆچکەیەکی کوردنیشنی قەڵەبالغ بوو وبازارێکی بازرگانی گەرمی هەبوو، ژمارەیەك دام و دەزگای حکومەتیشی تێدابوو،

ئەنفالستان پیرۆزبایتان لێدەکات

★بریارە رۆژی □□ / □ لە ساڵیادی ئەنفالدا ، گفتوگۆ لەسەر ماستەرنامەی خوێندکار(فەرهاد حاتم حسین) بکرێت، کەپێشکەش بەکۆلیژی یاسای زانکۆی کۆیە کراوە. تیزی ماستەرنامەکەی خوێنکار بەناونیشانی (***بەرپرسیاریتی یا سایی (مەدەنی) لەسەر شالاوەکانی ئەنفال لەروی شەرعیەتی یاسا)***یەوە.. شایانی باسە ئەمە یەکەم تویژینەوەیە لەسەر شالاوەکانی ئەنفال و چونێتی قەرەبووکردنەوەی پێشکەش بە زانکۆکانی کوردستان کراوە.

ماستەرنامەکە بەسەرپەرەشتی بەریزد. پرۆفیسۆری یاریدەدەر (محەمەد گەزنەیی)یە.

شیاوی ووتنە فەرهاد حاتەم دەرچووی کۆلیژی یاسای زانکۆی

صلاحەدین بۆ ساڵی □□□□ – □□□□ و بەرپرسی لیژنەی گەرمیانی مافی مرۆڤەو بەرپرسی لقی گەرمیانی یەکێتی ماڤپەروەرانی کوردستانەو بۆ ماوەی □□ سال وەکو پاریزەرکاری کردووەوچەندین کاری یاسایی خۆبەخشانەی بۆ کەس وکاری ئەنفالکراوان کردوەو ئێستاش جیگری داواکاری گشتیە لە دادگای کەلار.

★ پیرۆزبایی لە دۆستوهاوکاری هەمیشەیی ئەنفالستانو ئەندامێکی

کارای ناوەندی چاك كاك دلێر محەمەد (کۆڵنەدەر) دەکات بۆ بۆنەی ئامادەکردنی نامەی ماستەرەکەی لە ژێرناوی (***بەراوردێك لە نێوان تاوانەکانی هۆلۆکۆست و ئەنفال)***، لە ئەکادیمیای عەرەبی کراوەی دانمارکی.

★ ناوەندی هەلەبجە (چاك) توانی □ کورسی خوێندنی باڵا لە (ئەکادیمیای عەرەبی کراوەی دانمارك) بۆقوربانیانی کیمیاباران و ئەنفال وەربگرێت، بەپێی زانیاری ئەنفالستان کورسییەکیان بۆ بروانامەی ماستەر دراوە بە خوێندکار دارا محەمەدعەلی صالح کە یەکێکە لەقوربانیانی ئەنفال، شایانی باسە دارا تەمەنی □ساڵ بووە کەلە قەلای نوگرەسەلمان لەگەڵ سەرجەمی خێزانەکەیان زیندانی بووە. بەم بۆنەیەوە ئەنفالستان دەستخۆشی لە ناوەندی چاكو پیرۆزبایش لە دارا محەمەد عەلی دەکات.بەهیوواین ئەم بەرێزانە رۆلی کاریگەریان لە سەر بەفەرمی ناسینی جینۆسایدی کورد هەبێت.

کتیبی ئەنفال ودادگا

کەوتە بەردیدەی خوێنەرانی

ئەنفال ودادگا □□□ کتێبیکی لاپەرەیی یەو لەلایەن رۆژنامەنوس سالار محمودەوە نوسراوەو مەکتەبی بیرو هوشیاری لەیادی □□/ □دا بلاوی دەکاتەوە لەکتێبەکەیدا نوسەر لەدیدی خۆیەوە لایەنە جیجاکانی دادگاکەورەوتی بەرێوەچوونی شی دەکاتەوە نوسەرەوە دەکات.

رەشەبای ژەهروئەنفال

بەرگی سێهەمو چوارەمی کتێبی رەشەبای ژەهرو ئەنفال بەرێوەیە ئەم کتێبە لەلایەن نوسەرو رۆژنامەنوس (عبداللە کەریم محمود)ەوە دەنوسرێتو بەرگی یەکەمو دووەمی لەسەرئەرکی خۆی بە چاپ گەیاندووە، شایانی باسە رەشەای ژەهرو ئەنفال دۆکۆمێنتوزانیاری زۆری لە بارەی ئەنفالوکیمیابارانی خەڵکی کوردستان لەخۆ گرتووە.

لە زمانی جەلادەوە بۆ بێدەنگی زمانی قوربانی

حسێن سۆران

(سیسألونك عن الانفال قل الانفال لله والرسول فاتقوا الله وأصلحوا ذات بینكم واَطیعوا الله ورسوله ان كنتم مؤمنین)

خەمێکی گەورە لەم ساڵانەی دوایدا بەدی دەکرێ ئەویش قسەکردنە لە سەر کارەساتی ئەنفال.. لە هەموو گرنگتر کەم کەسی رۆشنبیر زاتی ئەوە دەکات تێکستێکی ئەدەبی یان دەقێکی داهێنان بەو ناوەوە نمایش بکات. مەگەر جورئەتی نەزانینی زۆر هەبێ !

ئەگەر سەرنجێك لەم ساڵانەی دوایدا بدەین، دەبینین، هەر کۆمەڵە قەڵەمەکانی بەعس و رەفیق و جاشەکان دێنەوە لەسەر ئەنفال دەنوسن، بەڵکو تا لەو رێگەوە جۆرێك خۆیان پاکبکەنەوە، جۆرێك هەیبەت بە نوسینەکانیان بدەن، لە رێگەی چەمك و زاراوەی ئەنفالەوە.. ئەگەر بشگەرێینەوە بۆ مێژووی ئەم جۆرە مەهزەلانە دەبینین، لە سنوری چەند کەرولاڵێکی لاواز بترازێ نوسینێکی دی بەم ئەندازەیە شەرمەزاربێت نابینین، وە هەموو کارە ساتی ئەم میللەتە لەبەرۆکی پەرتوکێکی قێزەوونی وەك ئەو ناو نیشانە بێت کە ناونیشانی ئەنفالیش ناشرین دەکەن، بەدرێژایی ئەم ساڵانە تەنها،نەزانەکان بەسەنگ دەرپەراندنەوە ئەو چەند لاپەرەی ئێنشا نوسانە دەخەنە سەرزبالەی شەقامی کوردی کە تەنها باسکردنیە لە ئەنفال.کەچی نوسەرەگەورەو بەتواناکان ناتوانن ئەوناونیشانەبەکاربێنن- لە خۆرانیە روناکبیرێکی گەورەی وەکو بەختیار عەلی: بڵێ بروا ناکەم کەس بتوانی تێکستێکی ئەدەبی داهێنانێکی گەورە بۆ ئەنفال بنوسێ .. چونکە کارەساتەکە گەورەیە گوزارشتکردن لێی بە زمانی ئیستاتیکا هەلەیەکی گەورەیە، کەچی لەو لاوە رەوێکی بێ ئاگا بێ ئەوەی لە چەمك و زهنیەتی ئەنفال تێبگەن، بۆ پاکردنەوەی مێژووی پرشەرمەزاری خۆیان

زامی نەتەوەیەك دەخەنەسەر کتێبێك غەشیمانەناونیشانی ئەنفالی لێ دەنوسرێ شانازی بە بڵاوکردنەوەی لەو جۆرە دەکەن، لەکاتێکداهەندێك لەوانە نوێنەروەفەلەمی بەعس بوون، ئەمرۆش خۆیان بە نوێنەری زامێکی قوڵی وەکو ئەنفال دەناسێنن. کارەسات ئەوەیە خودی ئەوانەی ئەنفالکراون و مانەوە ئەو جەهالەتە قبوڵ ناکەن، یان زاتی ئەوە ناکەن زۆر جارباس لە گێرانەوەی زامەکانی خۆیان بکەن.. بۆیە مەهزەلەی عەقلی بەناو رۆشنبیری کوردی گەیشتووەتە ئاستێك هەروەکو چۆن لە بەعسایەتی کردنی ساڵانی بەعسیزم بێشەرم بوو، ئاواش بۆ پاکردنەوە لەو قەلەم فرۆشیە دەستبەکارە، بۆ سرینەوەی مێژوویەك کە مومکین نیە.

بتوانن خۆیانی پێپاك بکەنەوە دیارە مەبەستم لەچەند نوسینێکە نەك ئەو خەمە گەورانەی نوسین کەشوێن دەستیان دیارە لەم بوارە- ئەوەش بەو مانایە نیە لەسەر ئەنفال نەنوسین؟ .. بەڵام چی بنوسین؟.. کێ خەمی گەورەی ئەم زامە قوڵەی لایە؟ ئەوانەی کە راکە راکەی دەسکەوتی؟پارەن،یان یان ئەوانەی لەناوخودی شاقوڵی برینەکانی ئەنفالەوە جوانی دەخولقێنن. ئێمە دەبێ بپرسین دوای ▯▯ ساڵی ئەنفال چ گۆرانێك بەسەر کلتوری ئێمەدا هات؟، سیستمی عەقلی و زمانەوانی ئێمە چی بەرهەمهێنا؟ ئاخۆ ئەنفال ئەو بێدەنگیە قولەی گەلی کوردی لەخەو هەستان؟ یان تاوەکو ئیستا تا ئەمرۆ لە ژێر ئەو ویلاشەدایە هاوریی بێدەنگیەکی ترسناکە .. ئاخۆ دوای راپەرین چەند زمانی جەلاد هەمان زمانی داگیرکەرانی رژێمی پێشووی بەعسە؟ ئاخۆ کلتوری ئەنفال تاچەندە ئەمرۆ بووەتە زمانێکی کۆنترۆڵکەر لە ئەنجامی بێدەنگی زمانی قوربانیەکانی دوێنێ و ئەمرۆ. پاداشت و سرینەوەی شوێنەواری ئەنفال ئەوەنیە تۆ قەرەبووی قوربانیەکان بکەیتەوە، ئەنفال و زمانی ئەنفال کە تا ئەمرۆ هەموو سیستمێکی سیاسی بەپێی باروو دۆخی وڵاتەکەی بۆ کۆنترۆڵکردنی دەسەڵات و بە مێگەل کردنی ئینسان درێژەی هەیەو سوود لەو زمانە وەردەگرێت. باشترین نمونەش زمانی ئەمرۆی دەسەڵاتی سیاسی کوردیە، کەبەهەموو شێوەیەك بە جۆرێکی تر ئەم زمانە ترسناکە لە ئەنجامی بێدەنگی بەرجەستە دەکاتەوە.من وای بۆ دەچم دوای کوشتنی سەدام حسین ئیستا ▯▯ ملیون سەدام بە شێوازی جواراو جۆر لە کوچەو کۆڵانی سیاسەت وکەلتورو ماڵەکان دەژین و هەریەکەیان بە جۆرێك مومارەسەی دەسەڵات دەکەن رۆحی ئەو پیاوە تێکشکاوەیان هەڵگردووە، لەهەمووشی خراپتر لەناوەندە بەناو رۆشنبیریەکاندا خۆی نمایش دەکات، نمایشێك دورە لە بچوکترین ئەخلاقی ئینسانی رۆشنبیر، بەهەق ئێرەکانگای دەسەڵاتێکی سیاسی دەمارگیری وڵاتی ئەنفالستانە. کەتا ئەمرۆ بە زمانێکی ترو بە ئاوازێکی تربە رێوەدەچێ قسە کردن لەسەر ئەنفال بەو زەلیلی و ساکاری و شیوەن وگریانە بۆخۆشی بەرهەمهێنانەوەی میلەتێکی زەلیل ومەنکوبە ئەگەر لە هۆکارە سەرەکیەکانی ئەنفال نەدوێت و بنە بری نەکەیت، قسەنەکردن لەلایەن دەسەلاتی سیاسی و فەرهەنگی و رۆشنبیری کوردیەوە بۆخۆی خۆشویستن و مەیلی بەردەوامی ئەنفالە بەمانای وشەکە.

ئەنفال ئەمرۆ زمانێکی ترسناکترو نهێنیترە لە دوای بەعس لەسەر جەستەو دەرون ئەنجام دەدا ئەنفالی ئەمرۆ زمانێکی سایکۆلۆژی وەرگرتووە. بۆ بەمێگەلکردن و کوشتن و ئیهانەکردنی کەرامەتی ئینسان، شێوازێکی دیکەی سیاسیە بەتایبەتی بۆ سیستەمە تۆتالیتێرەکانی ئەم ناوچەیە.

خەم لەوەدایە سەدام و داروودەستەکەی دەکوژرێن وئەنفال وەکو خۆی بەردەوامە!- کوشتنی ئەوانیش هیچی بۆ بەجێنەهێشتین! تەنانەت تۆزقالێك برینەکانی سارێژنەکردین، مانەوەو مردنیان بەدەستی یاسا هیچی لەسەر ژیانی ئەنفالستان نەگۆری !.. کە ئاور دەدەینەوە دەنگی مردووەکان هەردێ و خێڵ و حزب وجەهلیش هەربەدەوامە ،کەواتە سیستمی زمانی وعەقلی و رۆحی ئەنفال جارێکی تر بەرەو گریانێکی تر ی رۆحیمان دەبات، کە زۆر ترسناکترە لە کوشتنی جەستە، گریانی ئەمجارەی ئەنفالیستان گریانە بۆ زیندووەکان، ئەوانەی هەموو رۆژێ دەکوژرێن و زیندوو دەکرێنەوەوبە مردوویی بە پێوەن. باشترین کارکردنیش بۆ میللەتی ئەنفال ئەوەیە کەنوسەران و رۆشنبیران واز لە برینێك بێنن کە توانای چارەسەرکردنیان نیە، بەڵام لەلایەکی تریشەوە دڵنیام لەوەی رۆژگاری خۆی ونەوەی خۆی دێتە پێشەوە کە چارەسەریان پێیە، رەنگە ئێمە کوری ئەم سەردەمە نەبین، داهاتوو دەکەینە ئامانج بۆ سارێژکردنی برینەکان ، داهاتوویەك خەمی رۆشنبیری و کارەکانمان زیاد بکات. تا هیچ نەبێت نزاو شەپۆلی ئەو دەنگانە کۆکەینەوە کە کەس خۆی بە خاوەنیان نازانێ هەروەك ئەوەی کە ئەوە کوردنیە ئەنفالکراوە. بەڵکو میللەتێکی ترە ناوی کوردەلەبیابانەکان بە مردوویی دەژین.

سەدەی بیست سەدەی جەنجاڵ و ترسناکترین قۆناغە کە مرۆڤایەتی بە خوێن و فرمێسك و سەرسورمانەوە ماڵئاوایی لێکرد، سەدە ىشۆرشە تێکشکاوو هەرەسە بێکۆتایی وتێکشکانە یەك لەدوای یەکەکانە. باشترین پێناسە بۆ ئەم سەدەیە، سەدەی تراژیدیایە. ئەو قوربانیانەی لافاوی خوێنیان بەری نەگرت.. ئەو مرۆڤانەی لەناو تاریکترین، چرکە ساتەکانی مردن وقرکردن بەخەونەکانیان نەگەیشتن. تەنانەت خەونی مردنێکی سروشتی،سەدەی بیست حیکایەتێك نیە باس لە ئاکامی مردنەکان بکات. باس لە بێزمانی قوربانی بکات، ئاخر ئەو گەلەی بە بێدەنگی قر بکرێوئەتك بکرێت زمانی هەیە؟ یان ئەوەی لەم گۆرەپانی بەربەریەتە ئامادەیە زمانی جەلادە؟

سەدەی بیست سەدەی پەشیمانیە، خەمە بۆ ئەو قوربانیانەی دران و هیچمان لێیان نەچنییەوە، تەنها پەشیمانیەکی گەورە نەبێت! سەدەی بیست سەدەی هەڵاتن وهەستانەوەیەکی نادیارە بەرەو کارەسات وئەنجامەکانی .. هەموو لایەك دان بە تێکشکانەکان

دەنێت، بێ ئەوەی پرسیارێکمان لا دروست بکات! بەڵام دەبێ چ بکرێ تا ئەنفالێکی تر بە شێوازێکی تر روونەدات؟ چ منهەجێکی کارکردن بۆ خوێندنەوەو تەفسیربەکار بهێنین؟

یکێك لە سیفەتە ترسناکەکانی تراژیدیا ئەوەیە وزەیەکە لە سەر چارەنوسی ئادەمیزاد کاردەکات، ئاماژەیە بۆ مەترسیەکی بەردەوام ترسێك کەلەکرداروچالاکیدا ستراکتۆری تایبەتی دادە رێژیتو بەرجەستەی دەکات، وەلە هەرجیگایەکیش رەنگێکی تایبەتی پێدەبەخشێت، ئەوەی لێرەدا پێویستە بووترێت، ئەوەیە کە تراژیدیا کلتورنیە کاتێکیش دەبێتە کلتور ..ئەوەی کە تراژیدیا دروست دەکات ئەوەخودی مرۆڤەکان خۆیانن لە قوربانی ترا ژیدیەوە دەبنە بەرهەمهێنی تراژیدیا. واتە ئەوساتانەی لە تراژیدیا هەڵدێن بەرەو ئامێزی ترا ژیدیا ئەسپی خۆیان تاو دەدەن.

لە تەلیسمە گرنگەکانی سەد سالی رابوردوودا ئەوەی ئێمە سەرسام دەکات، چ وزەیەکی ئەفسوناوی توانی بەو فراوانیە میللەتێك بێدەنگ بکات. یان باشتر بلێم ئەو تەلیسمی بێدەنگییە لە ئاست سیستمی عەقڵی وشۆرشە جەماوەریەکان چین کە تا سەدەی □□ کورد هەرزمانی نەبێ, تا ئەمرۆ تاقەنەتەوەیەکە کە بەو ژمارە زۆرەی دانیشتوان و سەروەتوسامانەکەیەوە، خاوەن نیشتمان و زمان وکلتورو سیستمی سیاسی خۆی نەبێت، یان بە جۆرێکی تر بەرز بوونەوەی تراژیدیا بۆ ئاستێکی بونیادیو سیستمێکی ئاشکراوکۆنکرێتی تەلیسمی سربوونی زمان تەلیسمی شەرەنەکردن لەگەڵ کارەساتدا بەوشە.

باسکردنی من بۆ بێدەنگی ئەو بێدەنگییەیە کە هیچ بێدەنگییەك بەرەو پچرانمان نابات لەهەرقۆناغێکدا بێدەنگی باڵادەست بێت، ئەوا لەو قۆناغە؛مێژوو بەردەوامی خۆی لە دەست دەدات، چونکە بێدەنگی بەواتای نەمانی پەیوەندیە لەنێوان رۆژەکان وروداوەکان و قۆنەغەکاندا.

لەمبارەیەوە بە ختیار عەلی دەلێت: بێدەنگی یان خامۆش بوون، بریتی نیە لە قسەکردن و نوسین، بەلکو بریتیە لە دەستبەرداربوون لەهێزی وشەو لە دروستکردنی خودادا، وازهێنان لە زمان وەك کەرەستەیەکی عەقل وخۆدروستکردن. ئەو رۆژەی نەتوانین تەعبیر لەمرۆ بکەین ئەو ساتە وەك رۆژ بایەخ وگرنگی قۆناغیك لە ژیانی ئینسانیەت دەدۆرینین.. کاتێکیش کە ئەمرۆ قسەناکەین ئەوا لە لیستی رۆژ ژمیرەکەدا نابینە مێژوو. مێژوویەك رەنگە تراژیدیای ئەنفال لە ساتێك لە ساتەوەختەکانی ئەو رۆژمێرەوە بە پیتێکی ترو ژمارەیە لە دەرەوەی ژمارە کانی ترەوە بنوسرێت ئەویش دەقاودەق ..(ئەنفالستانە)

گەلی کورد یەکێکە لەو میللەتانەی روبەرێکی درێژوو مێژوویەکی خەجاڵەتبارمان لەگەڵ بێدەنگی وخامۆشیدا هەیە، بەردەوام ئاور لەدواوەی خۆمان دەدەینەوە نەك بەو مانایەی رابوردوو فێرمان بکات، بەلکو ئاوردانەوەی گشت قۆناغەکان هەر بۆدواوە ترسێکی گەورەیە، لە تازەگەری و کرانەوە بەرووی جیهاندا .. چەندین سەدەی دورو درێژو پرلە رووداو وپرسیار و وەڵام لەبەردەمماندا شەپۆلیان دەدا چەندین سەدەی توناو توون لەبەردەمماندا بێ دەق و بێ ئاسەوار بێ پاشماوەی کوژراوەکانیشمان ، بێشکۆی دەسەڵات لە نیشتمانەوە خامۆش وەستاون، کە ئاوریش دەدەینەوە بیدەنگی ترسناکی سالەکان و سەدەکان و بەچۆلی خۆیان پێشوازیمان دەکەن..ئەوەی کەلەو چۆلە بیابانە دەستمان دەکەوێ تەنها چەند ورتە ورتودەنگ وهاواری پچرپچروقیژە قیژی نێو کۆمەڵی ژن زیاتر هیچ نابیستین، کەناشکرێ بەدروست لەناو هاژەو وەحشەتی بێدەنگیدا ماناکانیان دیاری بکەین، ئەمەش هیچ یەك لە مێژووی ئەو رۆژ ژمێرە تۆمار ناکات کە ئێمە وەك هەر کۆمەلگایەك دەمانەوێ تۆماری بکەین.

بەڵام ئاخۆ بێدەنگ بوونی گەلی کوردیش لەناو کلتورێکی دەولەمەندی وەها دەرو دراوسێدا چییە؟

لێرەدا ئەوەندەی پێم بکرێ قسە لەسەر بێدەنگی دەکەم یان ئەو زمانەی جەلاد بۆ؟ ئەی هۆکارو ئامانجی ئەم جینۆسایدە بۆ؟ وەگەلی کوردستان لە نێوان تراژیدیاو جینۆسایدوسەدەی بێدەنگی و ئێستا لە کوێ وەستاوە؟ پەیوەندی نێوان ئەنفال وکلتوری ئەنفال وکلتوری بێدەنگی چییە؟ ساتەوەختی مرۆڤی کوردوپەیوەندی بەجیهانەوە چییە؟ ئەرك و وەزیفەی کورد لەناو ئازارەکانی ئەنفالستان چیە؟ ئەگەرچی من بۆخۆم تەواو دڵنیام لەم سەردەمە رۆمانی ئەنفالستانی گەلی کورد بە هەتیمی و بێ باوك ودایك تاساڵانێکی زۆر دە مێنێتەوە لەو بروایەشدا نیم کەس بتوانی تێکستێکی ئەنفال وەکو ئەدەب وجوانی بنوسێتەوە !

ئەنفال بۆخۆی روداوێکە لە پێناوی درێژەدان و جوانکردنی مەرگ درووست بووەو لە ژێر ئەو بینا گەورانەی شەپۆلی دەنگە دەنگی مردووەکانی کورد تەنها بۆخۆیان ودونیای بێ وێنەو بێکسی و تەنیایی خۆیان ئەدوێن وشەپۆل ئەدەن..شەپۆلێك مەگەر خۆرەتاو تاریکیەکانی ئاشکرا بکات، دەنا وەزەیەك نابینم لە هیچ شوێنێك ئەو زمانە ئەفسوناوییەی هەبێت!

(لای من گەورەترین گۆران لەمێژووی سەرتاسەری کورد دا ئەو رۆژە دەست پێدەکات کە دەنگی مردووەکانی ئەنفالستان دەکاتە زمانی زیندووی نوسین)

ئەنفال و بیرکردنەوە لە جهانێکی دیکە

ئەنفال بۆخۆی سەرەتای بیرکردنەوەیە، لەدونیایەکی تر.. ئەم کارەساتە شەرعیەتی تێگەیشتنەکانی خۆیمان پێدەدات، کە هەموو سێبەرو تاریکی و دەمامکەکان لابەین و چیتر رەحم بەکەس نەکەین. بەرانبەر رابوردوی شەرمن وخەجاڵەتباری خۆمان .. بەلای منەوە لەدوای ئەنفال رابووردو تەنها بەو چاوەوە سەیرناکرێت ، یانی تەنها قۆناغێك نیە لە مێژوودا کۆمەڵگاش تەنها پێکهاتەیەکی دیاریکراوو پێکەوە ژیانی کۆمەلە خەڵك نیە، ، بەڵکو رابوردوو کۆمەڵگاش پێکەوە قەسابخانەیەکی ترسناك دروستدەکەن، لەدوای ئەنفال جەنگ لەدوای ئەم پێکهاتە باڵادستەی ئەمرۆ جەنگ دژی ئەم چۆنایەتیەی ئەمرۆ.. تەنیا جەنگی بیرو بۆچوونێك نیە، دژی بیرو بۆچونێکی دی، بەڵکو جەنگ لەپێناوی ژیاندایە.

لەدوای ئەنفالیش لەوە تێدەگەین، کە شەرنابێت بەتەنها لە پێناوی مانەوەدا بێت، بەڵکو دەبێت لەپێناوی ماناکانی مانەوەی ژیاندا بێت، مانەوەیەك لە سنورە خراپەکانی بندەستی دەربازی بێت جەنگێکی گەورە لەپێناوی شەرەفی زیندووی ئینساندا بێت، .. چونکە ئەنفالستانەکەی ئەمرۆش شەری ئەمرۆ بەوئاراستەیە دژی ئەکەیت، نامان پارێزێت لەفەرهەنگی جەلادوقوربانی ,کەس ناتوانێ خودی ژیان بپارێزێت، کە ئەنفال کرا سالەکان هاتن و تێپەرین و پێیان وتین : بۆئەوەی تۆش بەو دەردە نەبرێیت، پێویستەدەستکاری ئەم کلتورە سەقەتە بکەین: کە کەسایەتی تۆی بە کوردی شێواندووە، .. بۆیە دەبێت بە جۆرێکی تر لە مەنتیقی جەلادو قوربانی بدوێین، وەلە دوای ئەوجینۆسایدە بیرلەمانەوە بکەینەوە، هەمووشمان دەبێت باش ئەوە بزانین کە ئەنفال کردەوەیەکی مەنتیقی بوو، لە ساتێك لەساتەکانی میللەتێکی بێدەنگ و میگەل ئاسا دوای قەدەری خۆی کەوت.

ئەگەر ووتمان ئەنفال نامەنتقیە وە دژی مەنتیق دەسەڵاتی هزرە، ئەوەیەکسەر ئەمانەوێت بلێین: ئەنفال لە سروشتی ئەو سیستمە تیروانینەوە نەهاتووە، کە جیهانی ئێمەو جەلادەکانی پێکەوە گرێداوە، ئەمە وێستگەیەکی نابەجێیە. . چونکە ئەنفال بۆخۆی بەرهەمی کارکردنی سیستمێکە دەرئەنجامی کلەکەبوونی کلتورێکە سەدان سالە لەو چوارچێوەیەدا ژەهری خۆی دەرێژێ. هەموو داگیرکەرێکی دنیا لە سەرچاوەروانی داگیرکراو هەلوێست وەدەگرێت، سەیری پێشبینی وچاوەروانیەکانی کەسی داگیرکراو دەکات، ئەم داگیرکردنە درێژ خایەنەش بۆ خۆی شێوازێکی ئالۆزتر دروست دەکات، مێژووی مرۆڤی کویلەوبندەست مێژووی ترس وقەلاچۆکردنە، کۆیلە پیاوێکە (کەسێکە) بەردەوام لە چاوەروانی مردندا دەژی ئەم چاوەروانیەش ئاستی ترس وملکەچی بەرجەستەدەکات، داگیرکەریش بەردەوام بەدوای ئەوخاڵانەدا دەگەرێ کەوێنەیەکی رونتری پێدەبەخشێت، بەردەوام لەوە دەکۆڵێت کەداگیرکراو لەچی سڵدەکاتەوە، بەچی سوجدەدەبات؟ چۆن فەرمان وملکچی قبوڵ دەکات؟ .. داگیرکەرانی کوردستان سەرکەوتن و مانەوەیان پابەندی ئەو وێنەیەیە کە بۆخۆیانی دروست دەکەن.

زمان و گێرانەوەی ئەنفال

ئایا زمان دەتوانێ گوزارشت لە کارەساتێکی وەك ئەنفال بکات؟ ئەی خودی زمانی ئەنفال چی یە؟ ئەی ناکرێت ئەو بێدەنگییەی کە ئەنفالی دروستکردو یان بەرانبەر ئەنفال هەیە خۆی بچوکی زمان بێت لەبەردەم کارەساتە ترسناکەکاندا، ئاخۆ تاچەندە زمان دەتوانێ ئەم تراژیدیایە رۆشنبکاتەوە؟

بەختیار عەلی دەڵێ : ((زمان ئەوساتە دەبێتە کەرەسەیەکی خیانەتکار کە ناچێتە ژێرباری وەسفکردنی هەموو مردنەکان کە وردەکاری چارەنوسەجیاکان و رەنگی دووبارە نەبووەوەی مردووەکان لەناویەك دیاری نەکراوەکەی بەومانایەی کە وێستگەیەکی گشتییەو هەمووان پیادەرۆین.. زمان لەم

وەسفە سیاسیە بەرینەدا بەرلەوەی ژانی مردووەکانمان بیان بات، وێنەیەکی گشتی مردنمان بۆ دەکێشێت، وێنەیەکی گشتی ترس‌وئازارمان بۆ دەکێشێت وەسفێکی سەرتاسەری دیمەنە ترسناکەکانمان بۆ دەکات،لەپشت ئەو بابەتەشەوە هەمووان بەناچاری دەکەوینە قسەکردن. لەسەر پرۆسەی مردنێکی گشتی دەکەوینە دوان لەسەر شتێك کەبە ئەنفال ناسراوە))

بەلای منەوە تواناکانی زمان‌و هێزی نوسین زۆر لەوە بچوکترە ئیستا یەك بەیەکی جیهانی مردووە تاریکی مردووەکان ڕوونبکاتەوە.کێ دەتوانێ چرکەساتی بەرلە مردنی منالێکی ئەنفال رستەیەکی شایستەی بۆ بنوسێت، یان هونەرەبالاکانی شێوەکار خەتی دەم‌وچاوی ئەو ئازارە بکێشێت کە خۆشی نازانی کە کێ دوا رەنگەکانی دەکێشێ‌و چۆن دەیکێشێ‌و بەرەو کام رەنگی مردنی خۆی دەیبات!؟ کێ دەتوانی؟!

قسەکردن لەسەر ئەنفال قسەکردنە لەسەر مەرگ مەرگی دەیان هەزار ئینسان، لەلای منیش ئەوە بۆخۆی مردنێکە بەرلەدایك بوونی مردن لەدایك بووە، چونکە سەراپای رەنگ‌ودەنگی جیاوازی مردنەکان قسەکردنە لەسەر وێنەیەکی مردن.. مردنێك بەرلەوەی ئەوان وێنەی بکێشن ئێمە رەنگ‌و شێوازەکانمان بەو بێدەنگییە پێشکەش کردن. وێنەیەك لەدەرەوەی سروشتی مردن‌و بە دۆزەخکردنی مردنێی جەهەنەمییانە. رەهەندی سیحراوی زمان دەبێ وەزیفەی دارشتنی وێنەی گشتی‌وداتاشینی وشەی سەرتاسەری لەیەك کاتدا هەبێ وەسفکردنی ژمارەیەکی زۆر لەشتی جیاواز بەکاربێت ئەمە خۆی یەکێکە لە رەهەندە سیحراوییەکانی زمان کە بێ ئەم رەهەندە بوونی زمانیش مەحاڵە.

بەڵام بۆ تابلۆی ئەنفال ئەم زمانە تەواو جیاوازە، هەموو قەلەمەکان، سەپۆلەو سەرسام‌و سردەبن .. بێهیزی زمان لێرەدایە.. زمان زۆر کات کارکردنەکانی لەسەروێنە ترسناکەکان توانای شیکردنەوەو هێلە گشتی‌ووێنە زیندووەکانی نیە. کاتێ زمان ئەتوانێ گوزارشت لەئەنفال بکات کە ئەو وێنە گشتیەمان لابسرێتەوە، کەلەلای ئێمە هەموومردوەکان هەمان وێنەیان هەیە، دەبێ خسوسیەتی هەرمردوویەك وێنەیەکی بپارێزرێ‌وهەموو پیاوکوژەکان بەهەمان شێوە وەسف بکات، بگاتە ئەو راستیەی کە بۆچی جەلادو قوربانی لەبەردەم یەك بێدەنگی تەنها پەیوەندی مردن بەیەکیانەوە دەبەستێ .. لە ئەنفالدا روبەرێك هەیە دەکەوێتە ئەو دیوو سنوری گوزارشتکردنەوە ئەو دیوی سنوری زمانەوە ، زمان ناتوانێ بگاتە ناو ئەزموونی ئەوانەی کە چیتر لە سومبولێکی گشت مردندا بێت، لێرەشدا خودی زمان لەبەردەم سیحری جەلادو وزەوتواناکانی سەرسام دەبێت. زمانیش بەناچاری باز بەسەر چیرۆکی چارەنوسە جیاوازەکاندا دەدات.

درندایەتی ئەنفال والەمرۆڤ دەکات بلێ : کەبەرانبەر چەمك‌و زاراوەی مردن ئەنفال هەیە، کە هیچ ماناو وەسفێکی زمان ناتوانێ ئابلۆقەی بدات‌و وەسفی بکات.

لێرە تەنها تەعبیرکردن نیە لە ئەنفال بەلکو جوانیش بۆ شەرێکی وەها ترسناك‌ودزێو مانای نامێنێت، بە شێوەیەك لە شێوەکانیش بێ مانایە بە جوانی زمان شەر لەگەڵ ئەو عەقلە وەحشیانەیەدا بکەیت، کە نەخشەی ئەنفالی کێشاوە خۆ ئەگەر بشمانەوێ بە حەقیقەتی ئەنفال بگەین، حەقیقەتی ئەنفال لە ئاشکراکردنی تاڵترە. ئەمەش بەو مانایە نیە بێدەنگی هەڵبژێرین بەڵام ئەنفال دەکەوێتە ئەودیو تەلبەندەکانی زمان‌وتەعبیرو وەسفەوە نەك راڤەکردن وخوێندنەوە.

بەلکو دەبێت ئەنفال لە پشتەوە زمان دوبارە بۆ ناو جەوهەری ئاراستەی خۆی بگەرێت.. دەکرێت لە رێگەی ئەنفالەوە جارێکی ترئەنفال نەکرێت.. بەلکو دەبێ ئەنفال خۆی زمانی رۆژهەلات وەسف بکاتەوە .

ئەنفال رابوردوو نیە بەقەد ئەوەی تا زهنیەتی تراژیدیا مابێ لە پێش هەموو کەسێکمانەوەیەو رۆژێك لە رۆژەکان دوبارە دەبێتەوە. بەڵام سەبارەت بە بواری تر دەکرێت ئەنفال کەرەستەیەك بێت بۆ راڤەکردنی جیهانیش، من خۆم بە درێژایی چەندین ساڵە دەبینم کار بۆئەنفال دەکرێت لە بواری هونەروئەدەبدا زۆرم بیست‌و بینی ناوی ئەنفالیان لێنرابوو ئەمانەش کەسانی بێ تواناو هەندێ جاریش کەسانی نەفام بوون دەستیان دەدایە ئەو کارە قورسە. بەشێکی زۆر لەو ساویلکانە ویستیان لە رێگەی کارەساتێکی وەکو ئەنفالەوە گەورەیی‌و شکۆ بدەنە نوسینەکانیان، بەلام لەم سالانەی دوایدا نوسەرو خوێنەری باش پەیدا بوو تاقەلەمە قەزەمەکان نەتوانن بە ئارەزووی خۆیان ئەو زبالەیەی لە چەند لاپەرەیەکدا دایان رشتووە، بیخەنە بەرچاووی خەلك ئەوانەش هیچ کاتێك کارکردن نەبووە بۆ ئەنفال بەلکو ئەنفال وەکو خۆی لەو بیابانەدا ونە تارۆژگارێکی دی ماوەتەوە. لەناو ئەم گێژاوە دێرینەدا وێنەی مەرگ شوێنێکی گرنگی داگیر کردووە. لێرە لەم ئەنفالستانە مەرگ دروستکەری قارەمانە ئەوەی دەکوژرێت بە کوژرانی شانازییەکی تر دەخاتە سەر شانازییەکانی ئێمە ئەوە مردووەکانن ئێمە جوانتر دەکەن، وادەکەن بەبێ مردن نەتوانین شانازی بەژیانەوە بکەین، وەك بەختیار دەلێت: لەم وڵاتە چیرۆکی مەرگ چیرۆکی داستان‌وقارەمانێتیە ئەوە مردووەکانن ئیرادەی ئێمە لەسەر بەرگی کۆلنەدان بەرجەستە دەکەن،... بەڵام کاتێك کە ئەنفال دێت وێنەیەکە دەگۆرێتە سەروێنەیەکی تاڵ ..مردن لە ئەنفالدا مردنێکی تاکەکەسێك نیە، بەلکو مردنی نەتەوەیەکە، کە بە بێدەنگی دەمرێت، کە ئەنفال هات چیدی وێنەی نەتەوەی قارەمان نەما.. ئەو وێنەیە نەما کە کورەکانی دەکوژرێن‌و هێشتا تفەنگەکان هەربەدەستیانەوەیە گوللەی لێنایەتە دەرەوە. ئەنفال کەهات نەتەوەی میگەل‌وبێدەنگی لێکەوتەوە لەدوای ئەم کارەساتەوە چیدی ئەم میللەتە شانازی بە جوانی‌وخود ئەڤینی‌و سەرسام بوونی خۆی بکاتەوە.. لەدوای ئەنفال وێنەی قارەمانی تێکشکاومان لایە.. ئەویش بێبەرگریکردن دەستەوسان مردنێکی زەلیلانە دەمرن. مردنێك کەمردنی پێشمەرگە نیە.. لەگەڵ ئەنفالدا بەعس‌وکلتوری عەرەب پێی وتین مردنی جەنگاوەرانە کۆتایی هات، ئیدی رۆژگاری مردنی بە کۆمەڵ دەستی پێکرد، لێرەدا جەنگاوەرێك‌و منداڵێکی بێدەسەلات هیچ جیاوازییەکیان نیە، لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا وێنەی کورد وەك وێنەی نەتەوەیەکی زەلیل پیشاندەدات، کە بەبەر چاوی خۆیەوە هەزارانی لێراپێچ دەکرێت بۆناو چاڵەکانی مردن، بێئەوەی هیچ بلێ‌وبە بێدەنگی کۆتایی بەسەردەمی زێڕینی قارەمانەکان دەستپێدەکات.سەردەمی‌کۆیلایەتیەکی تازە هاتۆتەکایەوە

لەئەنفالدا مردووەکانمان فریای هیچ نەکەوتن..فریای حسابکردنی مردووەکان نەکەوتن. لەهەمووی کارەساتبارتر ئەوەیە کە زیندووەکان وەکو ئێمە ئەو شەرەفەمان بەدەست دەکەوێت کە ئەنفال سەرەتای شەرمێکە بۆ ئێمە کەلەگەڵ رەجعیەتی دەماخسزانەی تاکی کورد ناگونجێ ، ئیتر چیدی پێویست ناکات، کورد ئەوەندە نەزان بێت هەروابەلووتبەرزی‌و ئینکاری بە وێنەکانی رابوردووەوە بنوسێ‌و شوناسێکی خورافیمان بداتێ ، کە وانیە.

ئەنفال و جینۆساید

جینۆساید ووشەیەکی نوێ یە بۆ تاوانێکی دێرین، بریارنامەی نەتەوەیەکگرتووەکان بەم جۆرە دەست پێدەکات کە بۆیەکەمینجار یاسا ناسی پۆلۆنی (رافایل لیمکین) لەسالی [illegible] لە کتێبیکدا بەناوی یاسای میحوەری لەداگیرکردنی ئەوروپا ئەم ووشەیەی بەکارهێناوەو تا ئەوکاتە ئەم وشەیە لە هیچ فەرهەنگ‌و ئینسکلۆپیدیایەکدا نەبووە، هەرخۆشی داهێنەری ئەم تێرمەیە کە لێکدانی پیشگری یونانی (بەمانای نەتەوە، خێڵ، تایەفە) وە پاشگری لاتینی بەمانای کوشتن دایتاشیوە، جینۆساید بە مانای لەناوبردنی بە ئەنقەستی هەموو یان بەشێکی کەمایەتیەکی رەگەزی – ئاینی- تایفی- ئیتنی- یان سیاسی دێت لەلایەن حکومەتەوە یان دام‌و دەزگای پیاوەکانیەوە.. هەروەها تەنها کوشتنی بەکۆمەڵ ناگرێتەوە، بەلکو برسی کردن‌و بەزۆر راگوێزان‌وودەستبەسەرکردن(حجز)ی سیاسی‌وئابوری‌وبایلۆجیش دەگرێتەوە.

جاك نوسان پۆرتەر دەستنیشانی ئەوەمان بۆ دەکات کەجینۆساید سێ رەگەزی سەرەکی لە خۆی دەگریت ، ئەویش ئایدۆلۆژیا..تەکنەلۆجی وبیرۆکراسی ودامودەزگا

ئایدۆلۆجیا جەلاد بۆ لە ناوبردنی قورباێ کەی بەکاردێنێ وەکلیلی کردەی جینۆساید،ئەم ئایدۆلۆژیایەش بەزۆری لە سەرزەمینەیەکی ڕەگەزپەرستانە یان ئاینییەوە دێتە کایەوە شەرعیەت بە هەرکردەیەك دەدات چەند درندانەش بێت، ئەوپروپاگەندەیەش کە بۆ بالاوکردنەوەی ئایدۆلۆژیا دەکریت وێنەیەکی وا نامرۆڤانە دەبەخشێتە قوربانێکان کەپەلاماردان ولەناوبردنیان ئاسان بە ڵکو حەلالە دەبێت..هەروەها وشە گەلێ وەکو کافر وتێکدەر لادەر خیانەتکار جاهیل دواکەوتوو.. کەواتە ئایدۆلۆژیا شەرعیەت دەبەخشێتە جەلاد بۆ جێ بە جێکردنی تاوانەکەی.

هەر لەم ڕوانگەیەوە کە ئەرمەنیە مەسیحێکان لەلایەن کوردو تورکە موسلمانەکانەوە بەنەزان و دەبەنگ یان کافران ناوبران لەوەش

پرمەترسیتر وەك مەڕێك سەیركراون كەسەربڕین وكوشتنیان حەلالە هەر هەمان دەستەواژە موتیڤی جێنوسایدكردنی جولەكە وقەرەجەكانیشە لە لایەن نازیەكانەوە.

لە جەنگی جیهانی دووهەمدا ئایدۆلۆژیای ڕاستی نازیزم كەخەڵكی ئەڵمان بە خاوەنی شوناسێكی ڕوون وئاشكرا دادەنێت كە لە سەر بنچینەی خوین پێكهاتووە جولەكە وقەرەج وهۆسیكشۆلەكان ئەوانەی لەگەڵ هاو سێكسی خۆیان جووت دەبن.. واتە ژن لەگەڵ ژنو پیاو لەگەڵ پیاو بەنامرۆڤ دیاری دەكات ئەوانەی بە ڕەسمی بەشێك لە ڤۆلك بوون بەلكو غەریبن كەسەر بەرەگەزی بەشەرنەبوون، لە كاتێكدا ئەلمان سەربەگەورەترین وپایە بڵندترین ڕەگەزی ئاریایی بووە، بۆیە دەبوو بۆ پاككردنەوەی ڕەگەزی ئاریایی پاراستنی ڤۆلگی ئەلمانی هەموو لە ناوبڕێن، ئایدۆلۆژیایەكی لە سەربنچینەی ڕاسیزمو ئەو فۆرمۆلە نوێیەی هێلین فاین وەسف دەكات دامەزراوە.. مەرجی سەرەكیوجەوهەری جینۆسایدە ئەو ئایدۆلۆژیایەیە قوربانی ڕیسوادەكاتو دایدەبڕێت لەكاتێكدا جەلادەكان لە كردەوەو ڕاوەدونانە جینۆسایدیەكاندا مۆبیل دەكات.

□/ تەكنەلۆجیا لەم سەردەمەدا یەكێك لە ڕەگەزە ئاشكراكانی جینۆسایدە. لەكاتێكدا دەوڵەتی نەتەوە مۆدێرنەكان هەرچی زیاتر بواری تەكنەلۆجیادا پێشدەكەونو هەرچی تەكنەلۆجیای مەرگە كاریگەرتر دەبێت لەكاتێكدا لە جینۆسایدە كۆنەكاندا بیروڕای تر بەكارهاتووە، بەڵام لەسەردەمی ئیستادا تەكنەلۆژیا كوشندەترین چەكی جینۆسایدە.. هەروەكو چەكی كیمیاوی دژی خەڵكی هەلەبجە .. ژوری گازەكانی نازیەكان.

□/ بیروكراسی لە بەڕێوەبردنی جینۆساید دا، ڕۆلێكی گرنگ دەبینێ چونكە جینۆساید پێویستی بە كۆمەڵیك دامو دەزگای چالاك دەبێت، بە ئۆرگانیزەكردن.. چونكە خۆڕێكخستنو بەڕیوەبردنی سیستماتیكانەی ئەو گروپە سەربازیو مەدەنیو جیاجیاكان گواستنەوەو ڕێگاوبانەكان گرنگیەكی گەورەی هەیە لە پرۆسەی جینۆسایدكردندا.

لەمێژووی كۆی جینۆساید دا شێوازەكانی عەفەوی بووەو ڕۆلی خۆی بینیوە هەروەها بە زۆری ڕقوكینی ئاینی داینەمۆی شەرو كوشتارە خوێناویەكان بووەو پرۆسەی قڕكردنی دوژمن بووە. بەڵام لەئێستادا جینۆسایدی مۆدێرن كوشندە ترینیانە بە هۆی ئالۆزی و پێشكەوتنی تەكنەلۆجیاوە ..ئەمەش زیاتر پێویستی بە مەهارەتی لۆژیكیو ئۆرگانیزە كراو دەبێت .. بە جینۆسایدی بە ئەنقەستیش پلان بۆ دانراوی مۆدێرن دەبێت لەیەكەم هەنگاودا وەك تاوانێكی ئۆرگانیزە كراوی دەوڵەت بناسرێت و تاوانی واش لە یەك كاتدا پێویستی بە بیرۆكراسیەتیەكی زۆر ئالۆز دەبێت.

جینۆساید بەپێی بریارنامەی نەتەوە یەكگرتووەكان جینۆساید سالی □□□□ لە مادەی دووهەمی بەیاننامەكەیدا بەمانای هەریەكێك لەم كردەوەوپرۆسانەی خوارەوە دێت كە بە ئەنقەستو بەمەبەستەوە ئەنجامدرابێت بۆ لەناوبردنی هەموو یان بەشێكی گروپێكی نەتەوەیی، ئیتنی، ئاینی، ڕەگەزی :

□ كوشتنی ئەندامانی گروپەكە.

□ گەیاندنی ئازارو زیانی گەورەی جەستەیی یان دەروونی بە ئەندامانی گروپەكە.

□- بەو مەبەستەی ببێتە هۆی دارمانوتێكدانی فیزیكی هەموویان بە شێكی ئەو گروپە.

□- سەپاندنی هەندێك ئیجرائات بە مەبەستی ڕێگەگرتن لە منداڵبوون لە ناوگروپەكەدا.

□- بە زۆر ڕاگواستنی منداڵانی گروپەكە بۆ لای گروپێكی تر.

تاوانی جینۆساید لە هەموو سەردەمێكی مرۆڤایەتیدا ئامادەبووە، بەڵام پیش سەردەمی ئێستا مان، بە دەگمەن نەبێت هەمیشە لایەنێك بووە لە جەنگ یاخود لە سەدەی شانزەهەمو نوزدەهەمدا لایەنێك بووە، لەلایەنەكانی پێشكەوتنو گەشەكردنی هەروەها جینۆساید بە سەردەمێكی دیاریكراودا دەردەكەوێت.. فتوحات چەوسانەوەی ئاینی ..دەست بەسەراگرتنو داگیركردنی كۆلۆنیالی .. بەڵام لە سەدەی بیستەمدا جینۆساید بووەتە ڕوداوێكی زۆر باو زیاتر لەمەش شێوە جیاجیاكانی وەرگرتووە، لەم سەردەمەی خۆشماندا بووەتە خاڵی یەكگرتنەوەی هێزە تێكدەرەكان. لەم ڕووەشەوە تەنها شارەزایانی جینۆساید چوار جۆری جینۆساید دیاری دەكەن.

دورخستنەوەو نەهێشتنی هەرەشەو مەترسی دوژمن یان گروپی بەرانبەر.

ئەنجامدانی تیرۆرو تۆقاندن.

□ – دەست بەسەردا گرتنی سامانی ئابوری.

□ - سەپاندنی باوەڕێك یان تیورێك یان ئایدۆلۆژیایەك بە زۆر.

بەڵام بەربەریەكانی بەعس زۆر جیاوزە لە ئەنفالەكانی بەناوفتوحاتەكانی سەرەتاكانی ئیسلامو سەردەمی دابەزینی قورئانو پاشانیش نوسینەوەی لە سەردەمی خەلیفەكاندا، تارادەیەكیش جیاوازە لە لەهێرشی سەردەمی خەلەفاكاندا بۆسەرمیللەتانی تری ناوچەكە ئەنجامیان داوە.

ئەگەرچی ئەنفالوجینۆساید پەیوەندیان بەیەكەوە هەیە بەڵام دوو چەمكی جیاوازن، ئەنفال بەمانای تالانیوقركردن دێت، كێشەیەكە لەكاتی جەنگدا دێتە پێش لەگەڵ ئەوەشدا ئەنفال بەشێكی دانە براوە لە جینۆسایدو بە هەموو پیوانەكان دەچێتەخانەی تاوانی جینۆسایدەوە كە بەتاوانی نیونەتەوەیی دەژمێردرێت، بەپلەی ئەو دەرەنجامو وەزیفەی بەرجەستەی دەكات... هەروەها تاڵانكردنیش لەلایەن قورئانەوە ریگەپێدراوە بەپێی شەریعەت، ئەمەش بەوكەسانە بەخشراوە كە لەپێناسەی ئاینی ئیسلامدا شەردەكەن، هەروەها بە جەنگاوەرانی ئەویش بەواتای جیهادكردن، ئەمەش لە پێناوی پاراستنوپەرەپێدانو بڵاوكردنەوەی ئیسلام.

كاتێك ئاینی ئیسلام غەنیمە حەڵاڵ دەكات ئیماندارەكان هەرچی زیاتر هاندەدرێن، بۆ پەلاماردان، چونكە تالانی بۆخۆی تەماحێكی گەورەیە لەبەردەم مرۆڤدا، بۆ هەرچی زیاتر درندایەتی كردن.. لە ئاینی ئیسلامدا ئایەتی ئەنفال بەئاشكرا دان بە حەڵاڵ كردنی غەنیمە دادەنێت، لە كۆتایی هەفتاكانوسەرتای هەشتاكاندا ئیدی زۆر بەئاشكرا بەعس هەولیداوە ئەو بەرگە ئاینیە بپۆشێت، ئەمە یەكێك بووە لە تاكتیكە هەرەكاریگەرەكانی.. بەڵكو لەسەرەتاوە بەعس لە ئایدۆلۆژیای سیاسیدا حسابی جدی بۆ ئەو ڕەهەندە ئاینیە كردووە.

وەك میشیل عەفلەق دەڵێت: (شۆڕشی عەرەبی بەعس لەرەگەزدا پاككردنەوەیەكی مۆدیرنانەی شۆڕشی ئیسلامی چوار سەدە لەمەو بەرە). بەعیسیش هەمان تاكتیكی تالانی كردووە.) لە كۆتاییەكانی سەدەی شەشەمی زاینیدا پێغەمبەری موسولمانان، باش لەوە تێگەیشتبو، كە خیلەكەی ڕێگەیەكی خراپیانگرتووەتەبەر، بۆ گۆڕینی ئەو دۆخەش پێویستیان بەئایدۆلۆژیایەك هەبوو تا گوڕێكی دی بدەنەوە بە ژیانو شێوازی پەیوەندیەكۆمەڵایەتیەكان دیاری بكەن، .. چونكە ئەوەی دیارە هەرسێ ئاین توحیدێكە لەسەرەتاوە هاوتای بزووتنەوەی كۆمەڵایەتی كێشەی چینە چەوساوەكان بوون. بەڵام كاتێ بوون بەنوخبەی ئایدۆلۆژیای دەسەڵاتدار ئەوانیش دەسەڵاتەكەیان لە دژی خەڵك بەكارهێنایەوە. بۆیە پاشتر جوڵانەوەی نەتەوایەتیو میلیشیاكان دژی دەسەڵاتی ئاینی دەوەستنەوە، مەسیحیەت، لەزمانی مەسیحیەتی خۆیدا پاشنیش لەسەرەتای بڵاوبوونەوەیدا، بەرگری لە هەژارو چەوساوەكان دەكرد، دژی دەسەڵاتدارانی یەهودیو سەركردەكانی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی، دواتریش كە بەشێوەیەكی فراوان بڵاودەبێتەوە پاپاویەت سەرهەڵدەدات بۆئەوەی دەسەڵاتی سەرتاسەری ئاینی زاڵبكاتو سنورێك بۆ پاشاو ئەمیرەكان دابنێت.. بەكاریانبهێنێ بۆ مەرامی دەسەڵاتە ئاینیەكەی، بەڵام لەگەڵ سەرهەڵدانی كاتۆلیكدا دەست دەداتە دەستی فیودالەكانولەوێوە دەبێتە دەزگایەكی داپلۆسێنەر ی جوتیارانوهەژارانی چەوساوە، هەربۆیەشە هەستی نەتەوایەتی دژی دەسەڵاتی ئاینی پەرە دەسێنێو دوای ئەوە پاپاویەت هیدی هیدی پاشەكشە دەكات.

ئەراگۆن دەلێت :- محەمەد وەك مەسیح بەرەو ڕووی دەسەڵاتێكی مەركەزی بەهێزی وەك ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی نەبووەوە، بەلكو دەبوو سیستمێكی سیاسی نوێ بهێنێتەكایەوە كە لەسەر سیمبولیزمێكی ئاینی نوێ بەندبێت.

خەونی پیغەمبەر خەونی ئیمپراتوریەتێكی عەرەبی بوو، چونكە خیڵەكانی عەرەب لەوسەردەمەدا پەرشوبڵاوبوون، لەولاشەوە بە دوو ئیمپراتۆریەتی بێزەنتیو ساسانی ئابلۆقە درابوو.

ڕۆلی ڕاسیزمی خێڵەكانی عەرەبو ڕێخۆشكردن بۆ ئەنفال

ڕاسیزمی عەرەبی دەرئەنجامی قۆناغی دوای سەرهەڵدانی شارستانیەتێكو خود كەشفكردن نیە لەبەرانبەر ئەوانی تردا، هەڵبژاردنێكی ناچاری ساتی بنیاتنانی پرۆژەی ڕۆشنبیری عەرەبیو دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی نیە.. بەڵكو لە دایكبوونی ئەم چەمكە هاوكاتی پرۆژەی عەرەبیە كە هێشتا پرۆژەیەكی خوداییە، واهێشتا وێنە خەیاڵیەكانی لەدەقدایە.. واتە (قورئان) كاتێ خودا گەلێك لەگەلان دەكاتە سەردەستەی ئەوانی دی بارودۆخەكە شێوەیەكی تر لەدەسەڵاتی جەبریانە وەردەگرێو

هەموو توخمێکی ئازادیوکەرامەتی ئینسان لێرەوە پێشێل دەکرێت، .. بێگومان ئەم بیرۆکەیەش بۆئەوەی ببێتە چەمكوگوتاری گشتی ئیدی پێویستی بەهیچ بنەمایەکی مەعریفیوتیۆری نیە.. بەڵکو خۆی لەسەر دووکۆلەکەی ئەخلاقی رادەگرێت، ئەویش گورینی دەقە وەکو قورەیشیەکان دەیانووت: بۆ گیانێکی پیرۆز. دووەهەم خولقاندنی ئیمانە بەرانبەر دەقوناواخنەکانی، ئەم شێوەیە کاتێك دەق دەگۆرێت بۆ قورئانی پیرۆزو دەبێتە خوداو دەبێتە خولقێنەری ئیمانێکی دەستەجەمعی ، ئیدی خودا لەوێوە پرۆژەی عەرەبی ئیسلامە بە هەموو وەهەموگرێ نەستییەکانەوە، چرکەی پێکهاتنی خۆی رادەگەیەنێتو تا ئەمرۆکەش بەردەوام دەبێت.

دەکرێ مێژووی خوێناوی فتوحاتەکانو چوونە دەرەوەی عەرەب لە جەزیرە بە هەنگاوی سەرەکی پێکهاتەی ئو پرۆژەیە دابنرێت، کە نەیتوانی لە جەزیرەدا قۆناغی فۆرمۆلە بوونی عەرەبی تەواو بکات. . بەلکو کاریگەری دەقوئیمان ئەوەندە کاریگەربوو کە خێلە کۆچەرەکانی عەرەب لە سوپایەکی هەڵگردا بۆ ئاڵای خودا ریکخستن .. کە لە چونە دەرەوەیدا بەردەوڵەت شارستانیەتەکانی وەکو ئێرانیوبێزەنتی کەوت، کە سەرباری هەرەسو لاوازبونیشیان لە رووی سیستمی دەسەڵاتی ئیداریەوە هێشتالە شێوازی عەرەبی ئیسلامیدا قۆناغی پێکهاتنو بەهێزتربوون کە هێشتا قۆناغی ناوەندی بەڵکو لە نێوان دەسەڵاتی ئەو ئەمارەتانەدا، کەنوێنەری بەرژەوەندی خیلۆتایەفەکان بوون، دارشتبوو، لەراستیدا ئەوان هەڵگری پرۆژەی راستەقینەی عەرەب بوون، هەرئەمیش بوو کە تیرۆری توندووتیژی سەرەتاییانەی خێڵی بە شێوەیەکی ترسناك تیکەڵی ئەو پرۆژەیە کردووە، دۆزیەوە، کەلەلایەکەوە جەنگەکانی تا ئاستی ئەفسانە ترسناك بوون، لەلایەکی تریشەوە نەیهێشتووە دەوڵەتی عەرەبی لە پرۆژەیەکی سنوورداردا سەقامگیر بێت، بەلکو دوای ئەوە هەمیشە هەڵگرانی ئەو پرۆژەیە شەرعیەتی لە ناودانی ئەوانی دی بە خودایکردنی دونیایان داوەتە خۆیان، واتە راسیزمی عەرەبی لە ئەنجامی بەرکەوتنوکەشفکردنی ئەوانی دییەوە پرسیار لەماهیەتی خۆی ناکات بەڵکو شەرانگێزتر دەبێو دەچێتە پلەی شۆڤێنیزمەوە. چونکە ژیانی خۆی بە تێروانینی سەلەفیانەو سەرچاوەکانی ئیلهامەوە دەبەستێتەوە بنەمای خۆی بەناو ئەم پێکهاتە سەرەتاییانەدا بە هێزتر دەکات، چونکە هێشتا دونیا لەبەردەم ئەمدا ئەو دەروازە داخراوانەیە کە دەبێت بە (فتح) بیانکاتەوە، ئەمەش لە خۆیدا ئەرکێکی خودایە، بۆ پرۆژەی رۆشنبیری عەرەبی.. خۆی لەناو پرۆژەی بەخودایکردنی دونیادا دەبینێتەوە. ئەمەش پرۆژەیەکە رۆحێکی جیهانی دەخوازێ تیایدا دینوجەنگ دەبنە هەڵگری یەك ستراتیژ .. بەڵام مەسیحیەت وەکو دین بەبەهانەی بانگەشەی ئاشتیو خۆشویستیو لێبوردنو یەکسانیو برایەتی نێوان مرۆڤو پرۆژەی تەبشیری خۆی لە جەنگی رۆژئاوادا جیادەکاتەوە لەپاڵ بەرزبوونەوەی جەنگێکی شۆشگێرانەتردا کە ئیدانەی سەرجەم سیستمی کۆلۆنیالیزمی ۆرۆژئاوا دەکاتودروشمی لەنێودانی روتاندنەوەی گەلانولەناوبردنی کۆیلایەتی بەرزدکاتەوە. بەڵام پرۆژەی عەرەبی جیاوازە چونکە تەنها لەیەك دەنگوپەیامەوەدەچێتە دەرێ، ئەویش ئەرکی تەوحیدە.. یەکخستنی دنیا لەرێگەی جەنگەوە، هۆکارێکی شەرعیو پیرۆز دەگرێتە ئەستۆ، ستراتیژی ئەم پرۆژەیە کە گەیاندنو پەیامی خودایە، هەرلەهەناوی خۆیدا هەموو رەهەندەکانی پێکهێنانی دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی دەبینێتەوە.. پرۆژەی تەوحیدیش بە خوداییکردنی دونیایە، لە رێگەی بە خودایکردنی ئینسانەوە، واتە گۆرینی بونەوەرێك کە خودا ئامادەبونێکی هەمیشەیی لە رۆحوجەستەوهەستەکانیدا هەیە. لێرەوە مرۆڤ دەبێتە بوونەوەرێك بۆ پەرستنی خوداو ملکەچ بوونی بۆ پەیامەکەی. ئەمەش واتای ئەوەیە ك بوون بە پەیامبەرێکی جیهادی کە خەبات بۆ کۆکردنەوەی ئینسانیەت یەکخستنی دنیا لە سەر بنچینەی عەدلی خودایيو لە ژێر دەسەڵاتی یەك نەتەوە یان یەك ئومەدا. کە پرۆژەکەیو ئیرادەی بۆ گۆرینی دونیا لە سەرچاوەی هێزی رەهای خودایيو ویستی ئەوەوە وەرگرتووە.

بەهانەی یەکسانی بوونی مرۆڤایەتی لە ژێرسایەی یەك ئومەدا خۆی لە خۆیدا شوناسو کلتورەکانی دی دەشارێتەوە.. لە ڕاستیدا ئەگەرچی چەمکی ئوممە لە ئیسلامدا چەمکیکی ئینترناسیۆناڵە وەخەونی یەکخستنی دونیای هەیە، بەڵام لەهەمان کاتدا خەونی پرۆژەی عەرەبی هەیە بۆپابەندبونی دەسەلات وتوانەوەی شوناسەکانی دی بۆیەبەلای ناسیۆنالیزمی تائەم کاتە پێکهاتەیەك هەیە بەناوی ئوممە ئیسلامیوخودایەوە کە عەرەب هەلگری پەیاموناوەندی دەسلاتێتی کەوە کو دەستەی هەلبژێرواو لە لای خوداوە دەسەلاتی ئەوبەر جەستە دەکات ، کاتێك کەئەلقەی داکشانی دەسەلات لەدەسەلاتی ڕەهای خوداوە تێورویزە دەکرێت بۆدەسەڵاتی پێغەمبەر ،دواتر خەلیفەکان کەلەلایەکەوە ئەوان نوێنەری پێرۆزی خودان لەسەرزەویولەلایەکی تریشەوە لە نێوانیاندا پەیمانیگی خۆ نزیکردنەوە لە مەلەکۆتی خودا هەیە، لێرەوەیە دەسەڵاتی خەلیفەو کردەوەکانی تا ئاستی خودایی پیرۆزە.. خەلیفەکانیش یەك رەگەزی بنەمالەییان هەیە کەلەداوا جاردا شەجەرەکەشی بە پێغەمبەر کۆتای دێت، ئیدی بەروخانی دەوڵەتی عەباسیوسەندنەوەی دەسەڵات لە عەرەب شکۆمەندیو باڵادەستی ئوممەی عەرەبی کۆتایی پێدێت. لە دوای ئەو روخاندنو تیکشاکاندنی دەسەڵاتەوە ناسیونالیزمێك سەرهەڵدەدات، کەوەهمەکانی سەلەفی جێناهێلتو لەساتەوەختێکدا چەمکێکی دەسەڵاتی بەردەست دەکەوێت هەموویان یادەوەریە مێژووییەکانی زیندوو دەکاتەوە لە رێگەی سیستمی زمانێکەوە کە هەمیشە جەبری دەسەڵاتوسەرکوتکردنی تیادا ئامادەیە کە ئەمەش وادەکات قۆناغی دەسەڵاتی بەبێ جەنگ تێناپەرێت. هیشام جعید لە کتێبەکەیدا دەوڵەتی ئیسلامی بە سێ قۆناغ پێکهاتەی دە شوبهێنی.

یەکەم:- ساتەوەختی کۆچ(هجرە) کە تیایدا دەسەڵاتی پێغەمبەر دەرکەوت.

دووەهەم:- لە سالی پێنجەمی کۆچیدا واتا دوای گەمارۆی مەدەینەو شەری خەندەق ..کاتێ ئەم دەسەڵاتە وردەوردە خەسلەتەگرنگەکانی دەوڵەتی بەدەستهێناو هەموو دورگەی عەرەبی گرتەوە.

سێهەم:- لەدوای مردنی پێغەمبەرەوە دەست پێدەکات، لەگەڵ دەسەڵاتی ئەبوبەکردا کاتێ دەوڵەتی ئیسلامی نیشاندا کە توانای سەرکوتکردنی هەموو لادانێکی هەیە بەرێگای هێز.

دکتۆر هیشام باس لەوەدەکات گەر سیفەتی ئیسلامی لەو دەوڵەتە بکەینەوەو دواتر ناوی بنێین دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی یاخود کۆکردنەوەی عەرەب لە ژێر سایەی دەسەڵاتدا لە هەر قۆناغێکدا لە ستڕا تیژو شەروخۆرێکخستن لە شێوەی سوپادا بەدەرنەبوو.. قۆناغی هیجری پێغەمبەر خۆی لە قۆناغێکی تاکتیکی پاشەکشەیە لە جەنگ ئەمە لە کاتێکدا پەیامی محەمەد کاریگەری تەواوی بەسەر هەموو خەڵکی جەزیرەوە نیە، لە ئاستێکی لاوازدایە. بەڵام ناکۆکیەکانی نێوان خێلەکان بەکاردەهێنێ بۆ بەهێزکردنو بنیاتنانی دەسەڵاتێکی تر بەرانبەر دەسەڵاتی خیلْدا کە دەسەڵاتێکە هێشتا پێغەمبەر موحەمەد تیایدا نەبووەتە کاریزما بەڵکو سەروەریو هێزی کاریزمەی هێشتا نادیارە واتە هەر ئیرادەی خوداییە.

پەیامی موحەمەد تەقەلای گۆرینی ئینتمای عەرەبی ئەدا.. لەپەیوەست بوون بە خێلی سەرەتاوە بۆ پەیوەست بوون، بە خێڵێکی ئەخلاقیوکەلتوریەوە کە کایەکەیەکی دەمارگیری نوێە، تاکەکانی ناوی پەیوەندییەکی رۆحی نادیار واتا(دین) پێکیانەوە گرێدەداتو هەستی سۆز ئامێز بەخێزانوعەشیرەتەوە دەگۆرێت، بۆهەستی بە خودایکردنی ئینسان.. لێرەوە پێغەمبەر کۆچەرو ئەنسارەکان تێکەڵدەکاو دەیانکاتە براو هاوبەش، ئەمە قۆناغی گرنگی بەسیاسی کردنی ئینتمای خیلە بۆ ملکەچکردنی سەرجەم خێلەکانوتواندنەوەیان لەو پرۆژە خوداییەدا.

ئەگەر لێرە سەرنجێك بدەین، مێژووی جێگۆرکێکردنی دەسەڵات لەسەرەتای ئیسلامدا ئەوا دەبینین کە پیرۆزیوپەرستن لە دوای مەرگی پێغەمبەر موحەمەدەوە کۆتایی پێدێت، چیدی هەمان قودسیەتی خودایی پیغەمبەری نابێت، بەلکو لە جێگەیدا خەلیفە دەبێتە رەمزێکی لە رەمزەکانی خێلو سەرهەڵدانی بزوتنەوەکانی خوارجوهەلگەرانەوەی لە ئیسلامدا وەکێشەوشەڕی نێوان خێلەکان ناکۆمی نێوان خەلیفەکان لەسەر گواستنەوەی دەسەڵات کوشتنیان لەسەر بەرمالی نوێژ بەلگەن کە خێڵ وازی لە رەمزە دەسەڵات خوازیەکانی خۆی نەهێناوە، هەردەم داوای شوێنی خۆی لەو سیستەمە دەکات.. ئەمەش لە قۆناغێکدایە کە پرۆژەی عەرەبی فەتحدەستپێدەکاتەوە .. ئالەمەر رۆشنایی ئەم رووداو تێگەیشتنانەوە ئەنفال دەبێتە زمانی دروشموغەنیمەو ئیمتیازاتی خیلْ کە گەرانەوەی بۆ ترسناکترین شێوەی شەرو پەلاماردانی سەرەتاییانە کە لەراستیدا لێرەوە پرۆژەی نەتەوەی سەردەستی عەرەبی لە گەیاندنی

پەیامە ئەخلاقییەکان پەیامیش پاشگەز دەبێتەوە ، پەلهاویشتنی ئەو خێلە رێکخراوانە لە سوپای عەرەبی ئیسلامدا کە دواتر دەوڵەتێکی عەرەبی قەبەلی لە سەر بنچینەی غەنیمەو دەستکەوتە فراوانەکانی خێلْ دروست دەکات.. کە ئەمەش ئاکارێکی فاشیانە بۆ خێڵ بەرەڵا دەکات کە لەبەدەستهێنانی زۆرترین دەستکەوتدا ئەو ئیلهامە کە ناسیونالیزمی عەرەبی بونیادی خۆی لەسەر دەنێتەوە بەلام ئەم ناسیونالیزمە هەرچەندە راگیربوونی دەوڵەتی هاوچەرخانەی خۆی لە ناو رۆحی نەتەوە لە دەرەوەوی دەوڵەتی خێڵدا دەبینێتەوە بەڵام لەراستیدا سروشتی خۆی لەهەمان چەمکە سەرلە خێلەکان وەردەگرێ وەلەهەمان پرۆژەدا خەون دەبینێت، بێگومان ئەمە پالپشتی کەلەپورێکە لە فیکری ناعەقلانی هاوچەرخدا..

چەمکی ناسیونالیزمی فەرهەنگیوجیهانگیری وەکو پانتایەکی کلتوریوکراوە وەکو بانگەشەیەکی عەقلانی لە کردەی پراکتیزەکردنی گۆرینی بۆ ناسیونالیزمی سیاسیدا شیوینراو بزربوو، پەیامە عەقلانییەکەی خۆی لەدەستدا، کاتێك ئەم چەمکە لە فەلسەفەوە گۆرا بۆ ئایدۆلۆژیای سیاسیوئەو پەیامەش لەدەست رۆشنبیروفەیلەسوفەکان سەندرایەوەو سیاسیەکان گرتیانە دەست ئیدی بووە بزووتنەوەیەکی شەرانگێزوتۆلە خواز کەتەقەلای جیهانگەرای بە جەنگ سەپاند.

فاشیزمی عەرەبی بنچینەی ئەفسانەی خۆی لە پرۆژەیەکی غەیبانی جیهانگەراوە کە لەغەیبەوە بۆی دابەزیووە، وەلەکلتوری سەلەفی ناعەقلانیەوە لە دەقەوە چەمکەکانی وەرگرتووەو هەڵهینجاوە، جەوهەری ئەم ئەفسانەیەش بووەتە مانیفیستی سەرەکی جولانەوەی ناسیونالیزمی عەرەبی هاوچەرخ کە بەعسیەکانو حزبەکەیان، دیارترین نمونەیەتیو هەلگری لایەنە عەمەلییەکەیەتی، ئەو دروشمەش پەیامی نەمر رسالە خالدە وە ئوممەی یەکگرتوو" کە ئەمە لەساتەوەختی خستنەروی پرۆژەی عەرەبیدا دەستپێدەکاتو لە قۆناغیکدا شکست دێنیو دەبێتە جۆرێك لە وەهمو ئەفسانەو ناسیونالیزمی نویی عەرەبی، بەچەمکە خوازراوەکانی فاشیزم هەناسەی بەبەردا دەکاتەوە بەعسیش خۆی مانای زمانی جەلاد لەساتەوەختی بێدەنگی زمانی قوربانیەکان وەمانای خود ژیانەوەیە

لە مێژوودا بەسەرتاپای ئەزموونی تیرۆرەکانیەوە.

ئەنفالو
کوشتارە گەورەکانی مۆدێرنە

مۆدێرنە ئەو ماشینە گەورەیە کە پرۆسەی جینۆسایدی پێ بەرجەستە دەکرێت، وەلە زۆر رووەوە ئاراستەی دەکات، وەك هەندەسەیەکی کۆمەڵایەتی دەیسەپێنێت.. جینۆساید ئەو تەوەرە ترسناکەیە کە مۆدێرنە دروستی دەکات، مەبەست لەوتەوەرەش دەوڵەتە.

دەولەتی نوێ هەڵگی هەموو ئەومەرجوپێداویستیە مادیوسیاسیو کلتوروئەخلاقیەیە کەوای لێدەکات بەئاسانی بوونی هەموو ئەو هێزوو گروپو تاکانە وێران دەکات، لەگەڵ ئەو وێنانەدا یەکناگرێتەوە کە دەولەت بۆ کۆمەلگای هەیە.. دەولەتی مۆدێرنە دەتوانێت بوونی هەموو ئەوانە بخاتە مەترسییەوە کە نایەوێت لەناو پلانەکانی ئەو هەندەسە کۆمەڵایەتیە جێگیربن، کە دەولەت بۆکۆمەلگای ئەکێشێ. ئەم هەندەسە کۆمەڵایەتیـیە لە فۆرمە پەرگروتوند رەویەکەیدا فۆرمیکە کەلەعێراقدا خوازیاری ئەوەیە هەموو هێزێکی کۆمەڵایەتیوهەمووگروپێکی ئەتنیو کەلتوریو ئاینی واز لە شوناسو پەیایەکانی دەسەڵاتی خۆیان بهێنن، ئەو شوناسە داسەپاوە قبوڵ بکەن کە دەولەت لە سەرەوە بەسەریاندا دەسەپێنی، ئەم هەندەسەیە تواندنەوەی جیاوازیەکانە لە پرۆسەی دروستکردنی وێکچوونێکی سەرتاسەریدا لێرەوە دەولەتی مۆدێرن ماشێنی هەرەشەیەکی بەردەوام توندتردەبێت، لە بوونی هەر گروپوتاکێك کە فەنتازیاکانی دەولەتو وێناکردنە سیاسیو کۆمەڵایەتیو ئەخلاقیو کلتوریەکانی چ بۆ خودی دەولەتو چ بۆ کۆمەڵگە قبول ناکات، بەتایبەی ئەو دەولەتانەی لە دەرەوەی هەر پەیمانێکی کۆمەڵایەتی هەرمیکانیزمێکی چاودێریکردنی حوکمکردن، یان هەر پرۆژەیەکی سیاسیوکۆمەلایەتیو هەر دابەشکردنێکی دەسەڵات کاردەکەن، دەولەتێك کە لەفیکری سیاسی نوێدا بەدەولەتی هۆبزناونوسکراوەو لەسەرەوەرا وێنەو هەندەسەیەکی کۆمەڵایەتیوسیاسی تایبەت بەسەرکۆمەڵگەدا دەسەپێنێت،ولەسەرەوەرا بریاردەدات کۆمەلگا چ فۆرموچ شێوەیەكو چ ئاراستەیەکی گەشەکردن وەربگرێت.

قوربانیەکان بە درێژایی مرۆڤایەتی بە بوونەوەرێکی بێشوناس ناسراوون.. تەنانەت لە خودی دەولەتی مۆدیرنەشدا .. ئەوە هەر رووی لایەکی تاریکی مۆدێرنەیە، وادەکات بەئاسانترین شێوە لە کوشتارێکی گەورەدا ئەو هەموو ئینسانە فەرامۆش بکرێو قربکرێ وەدواییو دوای سالانێکی زۆر ئاسەواریان ببڕیتەوە. قوربانی نەپێویست دەکات کەسایەتی خۆی بناسێت،و نەکەسیش داوای خۆناساندنی لێدەکات، خۆناساندنیش مانای داننانە بە بوونێك بەتاکێك کە خاوەنی کەسێتی بێت..

لەناودەولەتی مۆدێرنەشدا تاکە شتێك کە قوربانیو جەلاد لەیەك خالدا کۆدەکاتەوە نەبوونی بریارە بۆ ژیانو ژیان بەخشین، نەقوربانی دەتوانێت داوای ژیان لە جەلادەکەی بکات، نەجەلادیش دەتوانێ ژیان ببەخشێتە قوربانیەکەی بەردەستی. حوکمی کۆمەڵکوژ بریارێکە لەدەرەوەی ویستی قوربانیو جەلادیشدایە، چونکە نە قوربانی دەزانێت بۆ دەکوژرێت نە جەلادیش دەزانێت بۆ دەکوژرێت، کردەی کۆمەڵکوژی سیفەتی مانا لە هەردولا وەردەگرێتەوە، بەهای عەقل ، ئینسان.. ژیانو مردنیش دەسرێتەوە لە ساتەوەختی ملهوری هەمەجییەتدا جەلاد تەسلیمی بریارێکی ناعەقلانە دەبێتەوە بریارێك ئەگەر وانەکان دەکرێ لە ساتیکدا کۆتایی بە هەموو پرسیارو وەڵامەکانی ژیان بهێنێت. لێرەوە زمانی جەلاد زمانی کوشتنی هەموو کایەکانە..

کۆمەڵکوژی داخستنی دەرگای هەموو بیرکردنەوەیە خۆ فرێدانە ناو رەهەندەکانی مردن کە تاریکترینو نادیارترین چرکە ساتی مرۆڤەو هەموو جیاوازییەك دەسرێتەوە کەسی قوربانی دەشێت بەهەمان زمانی جەلادەکەی بدوێت، یان باشتریش قسەبکاتو هەمان ئاینی هەبێت بەلام قوربانیکراو لەبەردەم پرسیاردا نیە.. چونکە پرسیاری بۆ پرسیارێکی عەقلانییەو چاوەروانی وەڵام دەکات چاوەریی گفتوگۆدەکات .. پرسیاریش تەنها کەسی ئازاد دەتوانێت بیکات، تەنها ئازادی خوازیش دەتوانێت وەڵامی بداتەوە .. کوشتنی عەقل لە رێگەی کوشتنی هەموو پرسیارەکان وە ئازادی جەستە سەرهەڵدانی زەمەنێکی شوومە زەمەنی تۆتالیتاریەکان وە هیچ مەودایەك بۆ شوینی مرۆڤو وابەستەی بە ژینگەی

خۆیەوە نامێنێ.. شوێنێکیش ببێ بە مەزاری حەیوانەکان فاشیزم ئیدی شوێن زەمەنیش هیچ نادات بەدەستەوە. تەنها زەمەنی قرکردنی مرۆڤ نەبێت.

ئەنفال تەنها وێرانکردنی جیگایەك نیە، بەرلەهەرشتێك ئەنفال بۆخۆی سیستمی زمانێکە کاردەکات دابەش دەبێت بەسەر چەند شێوە بیرکردنەوەیەکی جەهەنەمیانە ئەوەی مرۆڤە، عەقلە دەیکوژێت.

ئەنفال تەنها هەرشەیەك نیە دژی ژێرخانی ئابووری گروپێك یان نەتەوەیەك ئەنفال هێرشێکی راستەوخۆی شەرە دژی هەموو کایەکانی ژیان، وەکو گشتێکی دابەش کراو، بۆسەر بوونی مادیومەعنەوی خەڵکانێك تا ئاستی فەناکردنی یەکجارەکیان.

لێرەدا پرسیارێك دێتە پێشێ .. بۆجەنگ لە عێراقدا بەرهەمی بەردەوامی پێکهاتەی دەسەڵاتو پێکهاتەی دەولەتوپێکهاتەی کۆمەلگای عێراقە؟ ئەنفال لێرەدا ئەوەمان بۆ لێکدەداتەوە بۆ جەنگ بەرئەنجامێکی لۆژیکی ئەو هەندەسە کۆمەڵایەتیە.. لێرەدا بەسود وەرگرتن لە سەرچاوەکان دەگەرێینەوە سەر چەمکی دەسەڵاتی جینۆسایدی داخۆ ئەم دەسەڵاتە چیە، کامەیە چۆن دروست بووە؟.

لێرەدا فۆکۆ ئەم سێ شێوە دەسەڵاتە لەیەکدی جیادەکاتەوە کە ئەمانەی خوارەوەن:-

- دەسەڵاتێك لەسەر فیزالیـیای کاردەکاتو راستەوخۆ دەرئەنجامەکەیەتی بە بۆچونی فۆکۆ ئەم شێوەیەی دەسەلات بریتی یە لە دەسەڵاتی بەرلە پرۆسەی مۆدێرنیزمەوە هاتنەکایەی دونیای مۆدیرنە.. مەبەستوئامانجی سەرەکی ئەم دەسەڵاتە بریتیە لە پاراستنی پاشاوئەمیر.. پاشاش بۆ پاراستنی ئەو سەروەرییە مافی کوشتنی هەموو کەسێکی هەیە.. وەکو ئەوەی لە ئەزموونی سەرۆکایەتی عێراقدا بینیمانو تیایدا بوینە قوربانی.

پادشاو ئەمیرەکانیش پەیوەندیەکی ئۆرگانیك لەگەڵ دەسەلاتداهەیە ناتوانن دەستبەرداری بن، لێرەشدا کۆمەڵگاو چەمکی هاولاتی ئامادەنین چونکە هەم سیستمی دەسەلات هەم سیستمی سیاسی لە بیرۆکەی پاشاو سەروەری بنیاتنراوە.. ئەوەی لێرەدا پێویستە بوترێ مافی کوشتنە لەلایەن سەرۆك یان پاشاوە، دەسەڵاتیش بۆ پاراستنی

گوین رۆبەرت بۆ ئەنفالستان:

ئەگەر دادگای باڵای تاوانەکان لە عێراقدا نەیتوانی ئەنفال بە جینۆساید بناسێنێت ئەوە خەمساردی خۆتانە

(گوین رۆبەرت) ڕۆژنامەنوسێکی دیاروناسراوەوتا ئێستا چەندین ڕیپۆرتاژو فیلمی دۆکۆمێنتاری لە سەرنەهامەتیەکانی گەلی کورد بەرهەم هێناوە، لەوانەش فیلمی (گەڕانەوە بەرەو دۆزەخ)کە باس لەپرۆسەی بەد ناوی ئەنفال دەکات, کە بە هاوکاری رۆشنبیری گەورەی عەرەب(کەنعان مەکییە) ساڵی □□□□ بەرهەمهێنراوە، ئەم فلمە چەندین جارلەکەناڵەکانی بەریتانیاو ئەمریکادا نمایش کراوەوچەندین خەڵاتی بەدەستهێناوە .

(ڕەشەبای مەرگ) لە ساڵانی □□□□و□□□□ بەرهەمهێنراوەوەك دیکۆمێنت سودی لێوەرگیراوە بۆ تاوانبارکردنی ڕژێمی بەعس لە کیمیاباران کردنی شاری هەڵەبجەدا.

لەوەڵامی پرسیارێکدا لەسەرتێڕوانینی خۆی بۆ دۆزی ئەنفال، رۆبەرت گوین بۆ ئەنفالستان، گوتی:

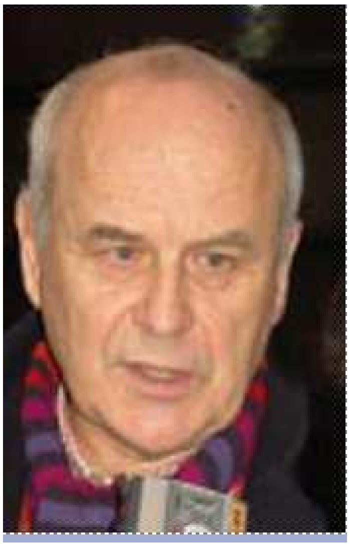

کورد خەمساردی کردووە, بۆ نموونە ئەنفال و کیمیاباران کردنی هەڵەبجەو زۆر شوێنی تریش , بێگومان وولاتانی ڕۆژئاوا ئەو چەکانەیان دایە ڕژێم , ئێستا چۆن دەبێت کورد پشت بە ڕۆژئاوا ببەستێت؟ لەکاتێکدا کە هەزارەها کورد لەکردەکانی ئەنفالدا لە ناو چوون ئێستا ڕۆژئاوا دەیەوێت ئەو مەسەلەیە لەبیر بکات, بۆیە کورد پێویستە لێبڕاوانە داوای بە فەرمی کردنی ئەو پرۆسەیە بکەن کە وەك تاوانی جینۆساید بناسرێت و ئەوانەی تریش کە دوورو نزیك دەستیان لەپرۆسەی ئەوتاوانە جینۆسایدیانەدا هەبووە، یان هاوکاربوون، لەهەرکوێ بن پێویستە بەڵگەنامەیان لەسەر کۆ بکرێتەوەو بدرێنە دادگا.. لە پاڵ تاوانبارانی تردا . سەربارەت بە رێرەوی ئەو دادگاناخۆییەی بۆ تاوانبارانی دۆشسێی ئەنفال سازکراوە رۆبەرت گوین گووتی:

ئەگەر دادگای باڵای تاوانەکان لە عێراقدا نەیتوانی ئەوەی بەسەر کوردا هاتووە بە جێنۆساید بناسێت پێویستە کورد ڕێگەی تر بگرێتە بەر بۆ گەیاندنی بەڵگەنامەکانی بە دادگا نێو دەوڵەتییەکان و تۆمار کردنی سکاڵا لە دژی ئەو وولات و کۆمپانیایانەی بە هەرشێوەیەك لە شێوازەکان بەشدار بوون لە پرۆسەی جینۆساید کردنی کورددا, ئەو کات جیهان بە جۆرێکی تر لەکێشەکەتان دەڕوانێت، دەبوایە زوتر ئەم کارەتان بکردایە بەڵام خەمساردیتان کرد .

ئەو قەوارەی دەسەڵاتە سزا دەدات.

□-شێوەی دەسەڵاتەکە بریتی یە لەودەسەڵاتەی کەلەسەر بایۆلۆژی ئینسان‌وخودی ژیان لە مانا بایۆلۆژی‌وسیاسیەکەیدا کاردەکات، لەلای فۆکۆ ئەم دەسەڵاتە بەرهەمی رۆژگاری مۆدێرنەیە وەلەو کاتەدا دروست دەبێت کەدەولەت بیرلە کۆمەڵگا دەکاتەوە وەك گشتێکی سەرتاسەری.

□- شێوەی سێهەم لای فۆکۆ دەسەڵات بریتیە لە دەسەڵاتی کۆنترۆڵکەر ئەمەش دیسانەوە بەرهەمی رۆژگاری مۆدیرنەیەو پرۆژەی مۆدێرنەیە.. سیستمی چاودێری ستراتیژی سەرەکی ئەم شێوە دەسەڵاتەیە.. چونکە لەرۆژگاری بەرللەمۆدێرنە پادشا نەیدەتوانی تەواوی خەڵکی بخاتە ژێرکۆنترۆڵی خۆیەوە..پادشا دەزگای مۆدێرنی نەبوو زانیاریشی نەبوو تاکۆمەڵگا شیبکاتەوە ،پرۆسەی مۆدێرنیزم دەیەوە دام‌ودەزگای کۆنترۆلکەری هێنایەکایەوە لە لەشکری مۆدیرنەوە تا کارخانەو بەندیخانەو قوتابخانەوپارتی سیاسی‌وسەرەڕای هەموئەمانەش لە دایکبونی زانستەکانی سێوسێولۆژیاو سایکۆلۆژیاو زانستی سیاسەت‌و بایەلۆژیا لای فۆکۆ دەسەلاتی کۆنترۆلکەر جۆرێك ئینسان بەرهەمدنێت کە ناوی ناو ئینسانی ڕامکراو بەندکراو لە ناو چوار چێوەی مۆدێرنەدا.

بەلای فۆکۆوە سیاسەتی کوشتن‌و لەناوبردنی جینۆسایدیانەی ئینسانەکان مانای گەڕانەوەی دەسەلاتی سزاگەرنیە بۆ ناو هەناوی مۆدێرنە... کوشتن لە دونیای نازیەکاندا لەومافە کۆنەوە کە هاتوە کە پادشا هەیبوو بۆ لە ناوبردنی ئەوانەی سەروەری پادشایان دەخستە مەترسیەوە.. بەڵکو کوشتنی بە کۆمەڵ لە وڕاستیەوە دێت کە دەسەلاتی مۆدێرن بەهەمان ئەندازەی ئیشکردنی لە سەر ژیاندەتوانێت لە سەرمەرگیش دەستەبەر بکات، کوشتنی بە کۆمەڵ لە رۆژگاری مۆدێرنەدا پاراستنی سەروەری پادشانیە، بەڵکو لە بەرئەنجام فەنتازیاکردنێکی دیاریکراوی شوناسی کۆمەڵگا مدێرنەکانە وەکو بونێکی هاوشیچوەو وێکچوو..

بەکورتی هۆلۆکۆست .. هەم بەرهەمی گەشەی تەکنەلۆژیای مۆدێرن‌و هەم بەرهەمی کلتوری سیاسی مۆدێرنەو هەم بەرهەمی ژوورە مۆدێرنەکانی کاغەزی کوشتنەو هەم بەرهەمی ئایدۆلۆژیای ناسیونال سۆسیالیزمە. ئەنفالی کوردیش بەهەمان پێوەدانگەکانی هۆلۆکۆست بەرهەمی مۆدێرنەو ترادسیونی ئاینی‌و بیری شۆڤێنیزی عەرەبی بوو. لە دوادوایەکانی سەدەی بیستەمدا.

سەرچاوەکان:

ئەمیل تۆما .. الحرکات الاجتماعیة فی الاسلام.

محمد جولی .. الزعیم السیاسی فی مغیال الاسلامی – بین المقدس والهندسة- الموسسة الوطنیة للبحث العلمی – دار سراسر للنسر – تونس. اکتوبر – □□□□.

□-محمد اراغۆن .. الفکر الاسلامی ترجمة هاشم صالح.

□- بەختیار عەلی لەئارەزووی کوشتنەوە بۆ ئارەزووی فەرامۆش کردن- گۆڤاری رەهەندژمارە(□)

□- نفی العقل -أدیب دیمتری- مؤسسة للدراساتوالنشر □□□□

□- قورئان بە زمانی کوردی‌و عەرەبی لەلایەن دەستەی زانایانی ئێرانەوە

□ دولة النبوة- هیشام جعیط- مجلةالفکر العربی المعاصر-عدد□□-□□-□□ □□□□

□- سمیر خلیل -جمهوریة الخوف القاهرة □□□□

میشیل عفلق -فی سبیل البعث - ضاتی دووهەم □□□□

□□- ئەنفال‌و مۆدیرنە مەریوان وریا قانع-رەهەند ذمارة(7)

11- مێژووی عرەبی ئیسلامی - محمد اراغون. وەرگیرانی مەریوان وریا تالب مۆریاسی.

□□فیندەمینتالیزمی ئیسلامی لەجیهانی عەرەبدا-ریچارد هراپەر- وەرگێرانی ئاسۆ کەریم.

□□- لەئەنفالەوە بۆ خوێندنەوەی روویەکی تاریکی ناسیونالیزمی عەرەبی- بەرزان فەرەج گۆڤاری رەهەند ژمارە-(□)

□□- ئەنفال جینۆسایدێك لەئایندا بۆ رەوایەتی دەگەرێت- گۆران

نوسینەوەی خود

نامق هەورامی

□/□□

ئێستە وادەی گۆرانی وتنە... گۆرانی دەلیم.. بمبورە ئەگەر گۆرانیەکەم ماتەمبارو خۆشم بێتاقەت بم .. ناگەرێمەوە سەر بێزاری رابردوو ، ئەمە نوسینەوەی خوودە ، دەمەوێت خۆمی ناوەوە بنوسمەوە ، راشکاوانە ئەدوێم.. بەکوڵ گۆرانی دەچرم.. دوا گۆرانی شار..شار بە هەمو ما ناکانییەوە ،شارێك وەك لە هەموو شتێکدا جیاوازە ،مردنیشی جیاوازە.. نا.. ئەو نا یەوێت بمرێت..گەرەکییەتی پراوپری خەونی منداڵان گریان بچرێت.. چرین بە دەنگی بەرز.. مردن بە پێوە.. مەست بە لەنجەولاری شنروێ.

□□/□ی هەموو ساڵێك لەنێوان من و شاردا مانایەکی تر هەیە بۆ ژیان، ئەویش مردنە .. مردنێك جیاواز لە مردنەکانی تر، لەوانەیە خەویش بێت و ئێمە گەوجانە تەفسیری بکەین ،شار چۆن دەبێت بمرێت لەکاتێکدا لەماناکانی ژیان نەگەشتبێت و وەرزەکانی ساڵی خەتم نەکردبێت و روخسەتی لە ژیۆپۆلۆتیك نەخواستبێت...

گۆرانی دەڵێم، دوا گۆرانی ، گۆرانییەکی مەئیوس ، شان و مل خوێناوی ، ئاڵۆز وەك خەیاڵی هاورێکانم...نازانم.. نازانم تەرزی کام خەیاڵ بەباڵای کامە ئازارا بئاڵێنم ، تۆوی کام خەونی ئەبەدی ، لەکامە کێڵگەی برینا بروێنمەوە ؟ کام پۆلە پەپولە بدوێنم ، ئەوانەی کە دۆنای رۆحن و بەسەر بەژنی مەزاری زاری برین و سوتانەوە هەڵنیشتون ، یا پەروانەی دەروازەی ئەو روانینانەی داخران و نەکرانەوە ؟

لە چ میحرابێکەوە دەستی نزا بۆ سوکنایی ئەم ئازارانە هەڵبرم ،لە میحرانی مزگەوتەوە ،

یا لەجەستەی سیا زوخاڵی دایکمەوە کەلەتاو ئەو ئازارەدا چەمایەوە...

لەوەتەی هەیت لەتەك پێکەنیندا دەگری وبەگریانیش پەترۆی چی زەخمی کۆنەتە دەکولێتەوە ...

لەوەتەی هەیت ،چاوانت بەرایی نادەن ،لە (ئەشکەوەڵ) خەیاڵتا سەیری تەمورەی شکاو و گوێ لەناڵەی تارەکانی جەمخانەکەی هاوار بگریت..

لەو رۆژەوەی رەوە هۆردوی بیابان هات و لێرە هەواری خۆی هەڵدا ... نالی دار عەساکەی ون کرد، کەسێ سۆراغی نازانێ.... دەبێت ئێستا نەبوبێتە داری دەستی شوانکارەیەکی بەدەوی و وشترەوانێك؟

هەموو ساڵێك سوێی ئازارێ دەمتاسێنێت ، ئازاری سەفەری ژنێکی سەرهەڵگرتوی ئەنفال لەسەفەرێکی بێکۆتایی بیاباندا (پێدەچێت ئەوە دایکم بێت) و لەو سەفەری فەتوایەدا بوبێتە کەنیزەکی عاگوڵ ئالەو سارایەی عەرعەرا ، یان لەدڵی شێداری لمی ئەوێدا توابێتەوە....

ببورن ..ئەمە سۆزێکی شێتانەی ناخی خۆمە..منێك خوازیاری مەرگ نیم..گەرەکمە مەوسیمێکی تر بمێنم تا پاییز دێت ، پێی بڵێم ؛ کوری باش بۆ ورکت لە باخچە داوە ،چ لەزەتێك لە شکاندنی حەرەمی باخچە دەکەیت؟

بەو فرۆکەوانەی ژەهری بەسەر کانی عاشقانا باراند بڵێم ؛ چ زەوقێکی قۆرت هەیە برادەر،ئەم پەیامی مردنە بۆ؟

.... مەرگ ..جوانترین دیارییە بۆئەوانەی خۆیان لە کۆڵانەکانی وجوود سەر دەر نابەن ، لێ ئێمەو شار هاورێ بووین ، ئێمەو وجوود چەند چرکەیەك بەر لە هاتنی تۆ، گوێمان لە شعری جەلال عازەبانی دەگرت.. قەرار وابو بچینە کۆڵانی تەنگەبەر بۆ حەفلەکەی حەمە قوتو .. ئێمەو وجوود بەحەددێك سیقەمان بە یەکتر هەبوو ،کچێك نامەیەکی بۆ نووسیبوو ،لەچاپخانەکەی خاڵە بۆی خوێندینەوە ، نوسیبووی (زۆر تامەزرۆی باوەشی تۆم ،رێگەم دەدەی سێ رۆژی تر بێمە ژووانت؟)

ئێمە و شار ،ئێمە و ژیان ، رۆژێ لە رۆژان وێنەیەکمان پێکەوە نەگرت ،تا نەبینە یادگاری بۆ یەکتر.

چەمکی شار(دور لە پێناسەکەی ئەدۆنیس) واتای گەورەی هەیە

(هەرچەندە گەورەییش قسە هەڵدەگرێت) ، شار بازرگان نییە ، هەروەها سیاسیش ، عاشقە... عاشق ..

زستانان کە سەری سپی دەبوو،هەر زوو بە زوو سنەوبەری دەگرتە سەر، بەهارانیش ، وەك تەرە ژنێکی مزر خۆی لە نێرگس هەڵدەکێشا،

هاوینانیش بە لەنجەولار ،کورگەل عارەقیان بۆ دەرشت لە سەر و خوار، ژنە دڵ تەرەکەی خۆزگەم ،پاییز زوڵفی لێ زەرد دەکرد .. بەخوێنی بێنوێژی هەنار سەر پەنجەکانی سوور دەکرد...

شار بێ ئیمانترین کائینە ئەگەر بەزەبری تیر تەڵقینی نەدەن ،شار لەگەڵ هەمواندا دەدوێت ، ئەویش دەدوا ، رۆژانە ئارایشت دەکات ، ئەویش دەیکرد..شار هەموو رۆژێکی هەینی (هەندێ شار شەممە و یەك شەممان) بەیانیان دەچێتە حەمام ، ئێوارانیش لەبن دارێکدا یان لە کەناری ئاوێکدا سەری دەداتە دەست مەستی ، تۆش وات دەکرد...خەسڵەتەکانی شاری عاشق وایە ، شاری سەرەتاکان ، لە سەرەتای رێگەدا ،بەرزە دەماخ.. ساف رەوان.. بزێوو.. پاش دادانی دەرسی مردن ، لەدوای یەکەم رستەی تەڵقینەوە ،چی دەروازەی هەنگاو هەبوون کلۆم دران..

جاران شار پێناسی تاك و کۆ بوو ، لادێی و شاری ،ئیماندار و رافزی ، شار پێناسی دەدانێ ، هەنووکە شار وەك ئێستری قەتارچییان گەردنی پرە لە گیزو گوڵنگی پێناس..

رۆژ لە لایەکەوە هەڵدێت .. لە هەمووومان دەدات(گەر بمانەوێت) کێڵگەکان تژین لە گوڵەگەنم ،کەسمان نازانەن کامەیان بەشی ئێمەیە..

نیشتمانەکان دوو جۆرن ، نیشتمانی ساختە و نیشتمانی راستی ، نیشتمانی ساختە هی سیاسییەکانە و ئەوی تر بۆ ئازادی خوازان(ئەمە قسەی من نییە ، زەکەریا تامر لە پێشەکی کتێبی – سأخون وگنی – محمد ماغوگ نوسیوویەتی).

هەڵەبجە تەنیا نیشتمانێك بوو کە لەو نیشتمانانە بوو کە یەك جۆر بوو بۆیە ئێمە و ئەو لەدووای خۆمان فۆتۆکۆپی ناکرێینەوە ، نە ئێمە خۆمانین ، نە ئەویش خۆیەتی ..

(شارێك لە دروشم و دەرونێك لە پەستی) بەلای منەوە جوانترین نا وە لە هەڵەبجە بنرێت..

ساڵی رابردوو لە □□□□/□/□□ دا بەو ناوونیشانە نوسینێکم بڵاو کردەوە ، نووسیبووم ؛ هیچ شتێك لەوێدا بەهای نەماوە ، دروشمەکان سوکنایی بە خەڵك نادەن ، ئاخر دروشم نە دەچێتە گێرفانەوە و نە دەکرێتە سۆبەوە و نە لەسەرما و گەرما دەتپارێزێت.

پێشبینیم کرد ، ناخەکان گەرمتر و هەڵچوونەکان توونـد تر بن ، هەرواش بوو ، ئەو کاتە بەسەرچوو چاوەرێ بیت کەنەفت و بیمارێك بە دوعا چاك ببێتەوە ،

باحەکیمان خر ببنەوە لە دووا ئاویلکەی بیماربروانن..دوور لە بەزەیی پێدا هاتنەوە، بەدەر لە گریان یان دەبێت بینێژین یان تیماری بکەین، حەکیمەکان لە کوێن؟؟

گۆرانیەکەم دەڵێمەوە.. سڵاو ...شێتە گۆرانییەکانی مەستی و هەناسە ساردەکانی عەشق..سڵاو گوڵە هەنارە رەش داگەراوەکانی گوڵان و

سنەوبەرە خەمبارەکانی باخی میر ...سڵاو

لەوەتەی بیرم دێت ،چی گریانە لە پێکەنینی تۆ دەچن ،هەرچی لیمۆی خەواڵووە

رەنگیان رەنگی تۆی گرتوە و کەسێك ژێریان ناکاتەوە...

ئەی غەریبی بەجێماوی گۆرانییەکان ، هەناسەی ساردی باخی میر ..

گۆرانییەکەم تەواو.. تاقە یادگارێك لەلام مابێت ئەو ئێوارەیە بوو کەسێك لە دوا ئاویلکەی تەمەنیا لەنێوان (عەنەب و بیاوێڵەدا) وەك کابووس قاچی گرتبوم نەی دەهێشت لە مردن دەرباز بم (پێم وابێت توبای خوشکم بوو)، کە لێك دابراین لە وێنەیەکدا بینیمەوە دەمەو نخوون بە مردوویی لەگەڵ هەنا و کۆساری کچ و کوریدا لەسەر ئاوەکەی ملەقەوی کەوتبوون.

ئااااا .. شتێکی تریشم بیر ماوە، لە بەری (عەبابەیلێ)دا باوکم بریندار بوو، بەکوڵ گەیاندمە (دەربەنی ئەشکەوەڵ) .. سەیرترین دیمەن ئەوە بوو دەبێت باوکم جێبهێڵم ، دایکم لەلای مایەوە ، کە جێم هێشت ، من باوکم و ئەویش منی لە جوملەی مردودا حسابمان بۆ یەکتری کرد ، باوکم بریندار بوو ، دایکیشم کیمیا لێیدا ، چوار کەس لە خێزانێکدا بە شەش مانگ یەکمان گرتەوە ، پێم وایە ئەو رۆژەی لەیەك براین ئەو رۆژە هەموومان مردین ، جگە لە خوشکەکەم کە دەسبەجێ لەگەڵ □ منالێ و مێردەکەی ئەوەی لای من ماوەتەوە تەنیا وێنەکەیانە بە مردویی..

ئاااا... دایکیشم مرد.. باوکیشم (لە فەرهەنگی سیاسیەکاندا شەهیدن بە ناو!!)

هەڵەبجەش مرد.. منیش مردم (نازانم چۆن زیندوم؟؟)

ئێستا بزرترین مرۆڤ گێتیم.. دایك.. باوك..خوشك..شار.. هەمویا ن رۆشتن ، منیش دەرۆشتم ،وەلێ نازانم بۆ جێمام .. بیرم کەوتەوە.. دەبوایە جێ بمێنم بۆ ئەوەی نیشتمان جێبهێڵم .. بۆ ئەوەی شارێکی تر.. دایکێکی تر.. باوك و کەسێکی تر بدۆزمەوە...

سوپاس بۆ مردن کە فێری ژیانی کردمەوە .. ژیانێك بۆ خۆم لەناو تۆدا..

ماڵئاوا نیشتمانی ساختە .. یاسای ساختە..پیاوی ساختە..من دەرۆم..بەڵام بیرتان نەچێت نەخۆشێك لە دوا ئاویلکەدایەوا دەمرێت...

ئەنجام صالح هەژار:

سەرەنجام دوای کیمیابارانکردن ئەنفالیشکرام

ئا: حیکمەت فایەق

هەڵەبجە هەمیشە مەڵبەندی رۆشنبیریو مەیدانێکی گرنگی بەرەنگاربوونەوەو شۆڕشەکانی کوردستانی عێراق بووە، خەڵکەکەی بە زۆری نیشتمان پەروەرو دژی زولمو زۆرداری وەستاون، هەرلەبەر ئەمەش بووە رژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق هەمیشە سەرکوتکردنی خەڵکەکەیان کردووە، هەرلەلایەن رژێمی بەغداوە لەساڵی □□□□دا لە دوای کارەساتی بۆمبارانی خەڵکی شاری قەڵادزێ، شاری هەلەبجەش بە چری کەوتە بەر پەلاماری بۆمبارانی فرۆکە جەنگیەکانی حکومەتی عێراق، ئەم شارە کە ببوە شوێنی هەڵبژێردراوی کۆبوونەوەی هێزەکوردستانیەکان بۆ روو بەرووبونەوە دژی رژێمی دکتاتۆری بەعس، هەر ئەوەش بووە هۆی ئەوەی ئەم شارە لەو بۆمبارانەدا خەسارەتێکی گەورەی مالیومرۆیی لێبکەوێت کە تیایدا □□کەس گیانیان لەدەستداو چەندین کەسیش بریندار بوون، دیسان لە ساڵەکانی هەشتا کانەوە خەڵکی ئەم شارە رووبەروی بەعس بوونەوەو نارەزایەتیان لەدژی دەربری، بە خۆپیشاندانویارمەتی دانی هێزە نیشتمانیەکان، لەبەر ئەمە حکومەتیش هەمیشە حسابی تاییبەتی بۆ خەڵکی ناوچەکە بە گشتی دەکرد، کەوتە هەولی ئەوەی زۆربەی گوندەکانی ناوچەی شارەزوورو هەلەبجە رابگوێزێتە ناو ئۆردوگا زۆرەملێکانەوەو لەوێدا کۆیانبکاتەوە، بەمەبەستی ئەوەی زۆرترین خەڵکی ناوچەکە بخاتە بن دەستی خۆیەوەو لە هەر نارەزایە تییەکدا دەستی بەسەریاندا رابگات.

پاش ئەوەی رژێمی عێراق لەسەرەتای ساڵانی هەشتاکانەوە شەرێکی ماڵوێرانکەرو خوێناوی هەڵایساندو لەگەڵ ئیراندا بۆ ماوەی هەشت ساڵ درێژەی کێشا، لەساڵی □□□□دا خەڵکی هەلەبجە بەرووی رژێمدا راپەرینو خۆپیشاندانیان بەرودا کرد، سەرئەنجام رژێم ئاقاری خۆپیشاندانەکەی بەرەو کارەساتێکی خوێناوی بردو بەئاگرو ئاسن بەرپەرچی خەڵکەکەی دایەوەو ئەوەندەی بۆی لوا درێغی نەکرد لە روخاندنی خانووی هاوڵاتیان لە گەرەکی کانی ئاشقانی هەڵەبجەو گرتنو بێسەرو شوێنکردنو زیندە بە چاڵکردنی خەڵکی شارەکە، بە شێوەیەك ئەوەی دەیگرت لە نزیك گوندی بامۆکی رۆژهەڵاتی هەڵەبجەو بێسەروو شوێنی دەکردن، خەڵکی هەلەبجە کۆڵیان نەدا، بەڵکو بە پێچەوانەوە دەستیاندایە نارەزایەتی زیاترو رووبەروبوونەوە، ئاوارە بوونو هاوکاری کردنی شۆرش .

ئەم هەڵوێستانەی خەڵکی هەلەبجەو ناوچەکە درێژەی هەبوو تا ساڵی □□□□ کە رژێمی بەغدا لە ئاخرو ئۆخری شەرەکەدا جەنگەکەی کردە بیانوو بۆ لێدانی گورزێکی قایم لە شارەکە.

چەندرۆژێك لە پێش کیمیابارانەکەوە حکومەتی عێراق هەموو هێزەکانی خۆی لە شارکشاندەوە، تۆپخانەی هێزەکانی ئێرانیش لەبەرواری(□□تا □□/ □/ □□□□) خەڵکێکی زۆر لەم تۆپبارانەدا بوونە قوربانی نا عەدالەتی جەنگەکە، ئیتر حکومەتی عێراقیش بیانویەکی زیاتری بۆ دروست بوو، کە داخی دڵی خۆی بەم شارە برێژێو هەموو سنورە ئەخلاقیەکان ببەزێنێو شارەکە خەڵتانی خوین بکاو بەچەکی قەدەغەکراو لێیبدات.

رۆژی حەشر رۆژی مەرگی بە کۆمەڵ

کاتژمێر □□:□□ دەقیقەی پێش نیوەرۆی رۆژی □□ /□ی ساڵی □□□□ فرۆکەکانی رژێمی عێراق عێراق هاتنە سەر ئاسمانی شارەکە، لەو رۆژانەدا بە زۆری دەهاتنو ئاسمانی شارەکەیان بەرنەدەدا، بەڵام هاتنی ئەمجارە وەك رۆژانی تر نەبوو، بەڵکو بەشێوەیەکی زۆر نائاسایی بوو، دەستیانکرد بە بۆمباران، ئەو کاتە من لەناو بازارو نزیك باخی گشتی هەڵەبجە بووم، کە دەنگی تەقینەوەی بۆمبەکان هاتنە بەرگوێم بۆ سەلامەتی خۆم چوومە ژێر زەمینی فەرمانگەی ئاوو ئاوەڕۆ(مائ‌ومجاری) ی ئەوکاتە، کە دەکەوتە بەرانبەر دائیرەی ئاوی ئێستە، ئیتر تا دەهات بۆمبارانەکە زیادی دەکرد،منیش هەولمدا ئەو ژێر زەمینە بەجێبهێڵم، چونکە ناوەراستی شاربوو، دەمزانی ئەم شوێنانە زیاتر دەبن بەنیشانەو زیانی زیاتریان بەردەکەوێت، لە ژێر زەمینەکە هاتمە دەرەوەو بەرەو گەرەکی سەراو کۆڵانەکانی ماڵی خۆمان ملمنا، لەبەرئەوەی ماڵی ئێمە لە گەرەکی سەرا بوو، ئیتر دەمویست بگەمەوە ماڵی خۆمان، لەرێگەکەمدا لە یەکەم خانووی سەرکۆڵانەکەمدا بینیم لە خوارەوە پاسدارێك حەرەس بوو بەدیار بۆمبێکی نەتەقیوەوە، وەستابوو، من کە بەرەو سەرەوە بۆ لای ماڵی خۆمان رامدەکرد، پاسدارەکە ئاگاداری کردمەوە، کە نزیکی ئەو بۆمبە نەکەومەوە، ، بۆمبەکە رەنگێکی شووشەییو ئاوی هەبوو، پێی ووتم ئەوە بۆمبایە ئاگات لە خۆت بێت، هەرچۆنێك بوو لە ئاگر بارانەدا گەیشتمە ماڵی(حاجی عەلی مستەفای خانەل) کە دراوسێیەکمانە لە کۆڵانەکە ئەوان ژێر زەمینێکیان هەبوو هەرکاتێك بۆمباران بوایە ماڵی ئێمەش وەك زۆربەی خەڵکی گەرەکەکەمان بۆ خۆپاراستن، دەچوونە ئەوێ، کە گەیشتمە لەمندالەکانی ماڵی حاجیم پرسی: ماڵی ئێمە لێرەن کەچی ئەوان ووتیان نەخێر ئەوان چوون بۆکانی قولکە هان لەماڵ خاڵۆت، منیش ئەوسابیرم کەوتەوە کە بەیانیەکەی بریاریاندا بوو بچنە ئەوێ لەبەرئەوەی ئەوانیش ژێر زەمینیان هەیە، لەم کاتەدا کە لەماڵی دراوسێکەمان ئەم قسانەدەکەین بۆمبارانەکە هەر بەردەوامەو وچانێك نادات، تابچینە دەرەوە یان شوێنەکەمان بگۆڕین، هێندەی پێنەچوو کە تەقینەوەیەکی زۆر بەهێز زەوی لەراندەوە هێندە بەهێزبوو تەنانەت ئەرزەکە وا دەلەرییەوە کە دەرگای سەلاجەکەی ئەومالەکرایەوە، کاتێك چوینە دەرەوە بینمان بۆمبایەکی گەورە لەسەر جادەکەیە، هیچ پارچەیەکیش بە دیوارەکانەوە نەبوو، بەڵام قیری جادەکە دەکولا، تەلەکانی کارەبا کەوتبوونە سەر جادەکە، دووبەرمیل نەوت گڕیانکرتبوو دەسووتان، ئەو بۆمبە زۆر گەورە بوو کەچی نەدیواری روخاندبوو، نەپارچەی لیببووەوە وەك بۆمبی تر، لەبەر ئەوە هەستمانکرد کە ئەم بۆمبە کیمیایی تێدایە، ئیتر دەبوایە زۆر بە وریایی بیر لە دەرچوون بکەیتەوە، بەو حاڵە ئەو شوێنەمان بەجێهێشت بەرەو پشتی ئەومالانانەی ئێمەی تیابووین، لەوێ بینایەکی سێخان هەبوو، بەشەناوخۆیی تەلەبە بوو، ژێر زەمینێکی هەبوو چوینە ئەوێ بینیمان نزیکەی □□□-□□□ کەسی بە ژنومندالەوە تێدایە. سەعات چواری ئێوارە بوو، هێشتا بۆمبارانەکە وچانی نەدەداو تا دەهات دەنگی تەقینەوەو فرۆکەکان زیاتر دەبوون، منیش ووتم باشتروایە ئەم شوێنە بەجێبهێڵمو هەرچۆنێك بێت لە شار دەرچم، چونکە دەمزانی تازە ناگەمە کانی قوللکەو دەستم بەماڵەوە ناگاتەوە لە ماڵی خاڵۆم، بۆیە هەوڵدەدەم خۆم بگەیەنمە گوڵانو باوەکۆچەك، ئەگەر دەرچووبن ئەوا دەیاندۆزمەوە ئەگینا تازە هیچم پێناکرێت، خاولییەکی تەرم نابوو بەدەمولووتمەوە ، هەرچۆنێك بوو لەو نێوانەداکە بۆمبەکان دەتەقینەوە، تا فرۆکەیەکی تر دەهاتو بۆمبێکی تری دەتەقاندەوە منیش ، شوێنەکەمم دەگواستەوە، بەو حاڵە رۆیشتم بەرەو گوڵان بەناو خانووە روخاوەکانی کانی ئاشقاندا رۆیشتم ئیتر نازانم چۆن دەرچوومو چۆن گەیشتمە گوڵان، بەڵام کە گەیشتم چی ببینم لەگوڵانی سەرووەوە دەمبینی کە ئاسمانی هەڵەبجە سەرتاپای دوکەڵو تۆزبوو، دەمبینی قیژەو هەناسەی خەڵکەکەیوخاکەکەی دەچوو بەئاسماندا، ئەوکاتە بەتەواوی زانیم کە زۆر بە خراپی لە هەڵەبجەدراوە، فەترەیەك لەناو باخەکاندا دانیشتم دەمگووت بەڵکو بۆمباران کەمبێتەوەو بچمەوە بەرو ماڵی خۆمان، هەواڵی منالەکانی خۆمان

ئەنجام صالح هەژار

بزانم، بەڵام بێسوود بوو، چونکە هەتا ئێوارە فڕۆکەکان کوڵیان لە هەڵەبجە نەداو کیمیاییان پێدا دەکرد، نیازیان بوو تاقەکە سێك لەو شارەدا نەمێنێ‌و هەمووی بەچەکی قڕکەر قڕ تێبخەن.

پاشماوەیەك بینیم کەوا ئوتومبیلەکان لەشار دەردەچوون‌و بەرەولای ئێمە دەهاتن، کە نزیکبوونەوە بینیم برینداریان پێیە، بریندارەکان زۆربەیان بورابوونەوە یان چاویان ئاوسابوو، خوێنیان تێزابوو، هەندێکیان چەکداربوون‌و قیناعیان لەسەردابوو، چووم بە خەڵکی ناو سەیارەکانم ووت خێرتان دەگات منیش بەرنەوە هەتا هەڵەبجە، ووتیان بابە بۆکوێ دەچیت بەهیچ جۆرێك ناتوانیت دەرچێت‌و بگەیتە هەڵەبجە، یەکسەر دەکەویت‌و دەمریت، چونکە بۆمبای کیمیایی دراوە لەهەڵەبجە، تەنانەت بڵندەوچۆلەکەومریشك‌وولاخ وەك گەلای دار کەوتوون‌ومردوون، کاتەکە درەنگ بوو تاریك داهات، ئەوخەڵکەی کە لەناو هەڵەبجەوە دەگەیشتەلامان، هەندێکیان قسەی سەیروسەیریان دەکرد، هەندێکیان پێدەکەنین‌وپەلاماری ئاویان دەدا بۆ ئەوەی دەم‌وچاویانی پێبشۆن، رۆژی □□/□ بەراستی رۆژی حەشر بوو، هەڵەبجەییەکانی بەکۆمەڵ تێدا کوژران‌و بەعسیەکانی تێدا روورەش بوو.

هەڵاتن بەرەو ئێران:

خەڵکی هەڵەبجە بەو کۆستەوە، بەو هەموو زامە تازەیەوە، بە چاوی کوێرو لەشی سووتاوو هەناسەی تەنگەوە، بەرەو سنورەکان ئێران کەوتنە رێ، بەو شەوە ئەوەی دەرچووبوو، بەرەو گوندەکانی دەوروبەر یان بەرەو ئێران ملیان نا، ئەو شەوە زۆر لەوە نارەحەترو ترسناکتر بوو کە لە خەیاڵی مرۆڤدایە، خەڵکی هەڵەبجە ئەوەی کەمایەوە بەدەریدی سەری لەشارەکەی خۆیان دەربازبوون، ئەوەی تر هەرلە جیدا مردن، ئەوەی گەیشتە ئێران زۆر بەنارەحەتی گەیشتە ئەوێ هێزەکانی ئێران بەگەڵابەو لاندکرۆزەر خەڵکیان دەگواستەوە فریا نەدەکەوتن کارەساتەکە گەورەبوو فریا کەوتنی لە توانای کەسدا نەبوو.

رۆژی □□□□/□/□□:

بۆرۆژی دوایی من گەیشتبوومە گوندی مۆردین، فڕۆکەکانی عێراق دەهاتن، دژە هەواییەکانی ئێرانی تەقەیان لێدەکردن، من گوللە گڕدارەکانی ئەو دژە هەواییانەم دەبینی کە بەرەو فڕۆکەکان دەچوون، خەڵکە لێقەوماوەکە بەرەو گوێ ئاوی سیروان دەچوون، زۆر بەنارەحەتی گەیشتینە خوارەوە، کەگەیشتینە سەر ئاوەکە قەیاغیان هەبوو بۆ پەڕینەوە، بەڵام ئێرانیەکان زۆر بەسستی‌وخاوی خەڵکیان دەپەڕاندەوە بۆ ئەوی بەری ئاوەکە، دیاربوو چاوەڕوانی فەرمانی دەوڵەت‌و هاتنی ئۆتۆمۆبیلی فریاکەوتنیان دەکرد، بەڵام درەنگ گەیشتنە فریای خەڵکی هەڵەبجە. چونکە هەڵەبجەییەکان زۆر خراپ لێیان قەومابوو قەوارەی کارەساتەکەیان گەورەبوو، بوو بۆیە فریاکەوتنێکی زۆرگەورەش پێویست بوو، قەت ئەو دیمەنەم لە بیرناچێتەوە لە کاتی پەرینەوەدا لەسەر قەیاغەکە ژنێك منداڵی بوو بە دوای چەقۆیەك یان گوێزانێکدا دەگەران ناوکی منداڵەکەی پێبڕن، (خودایە چ ناوێك شایانی ئەو منداڵەیە؟) بەتایبەتی ئەومنداڵە رەنگە تاکە کەسێکی دەرنەچووبێت جگە لەدایکە نەگبەتەکەی. ئیتر بەو حاڵەوە خەڵك رۆیشتن بۆ ئێران بەپێ‌و بەگەڵابەو سەیارەی مین هەڵگرەوە، گواسترانەوە بۆ مەکتەبەکانی ناوشارەکانی ئێران.

گەیشتینە ئێران:

کە گەیشتینە ناو ئێران ئێمە نەماندەزانی لەچ شارێك‌ولەکوێی ئێرانین. چونکە ماوەیەکی دورودرێژ بەرێگاوە بووین‌و بە شەو گواستیانینەوە، دواتر زانیمان ئەو شارەی ئێمەیان لێدابەزاند، (کنگاوەر) بوو، لەوێ بۆماوەی یەك هەفتە نەیاندەهێشت هیچ کەسێك لێمان نزیك بێتەوە، خەڵکی ئێران حەزیان دەکرد، لە نزیکەوە هاوکاریمان بکەن، بەڵام کەدەهاتن بە ترسەوە لێمان نزیکدەبوونەوە، ئێمەش هەموومان ماندوو تێکشکاو بریندارو ئاوارە بووین، زۆربەمان لێکدابراو بووین، لە خێزانەکانمان، هەولماندەدا رێگەمان بدەن بچین بەدوای کەس‌وکارماندا بگەڕێین، بەی هیوای ئەوەی بیاندۆزینەوە، چونکە هەتا ئەو کاتەش بێخەبەربووین لە قەوارەی کارەساتەکە هێشتا نەماندەزانی بەو شێوەیە هەڵەبجە بووەتە شاری شەهیدان، بەڵام کاربەدەستانی ئێرانی دەیانزانی ئەوانەی کە دیارنین زۆربەیان شەهید بوو، بۆیە ئەمرۆ بۆسبەی دەستی دەستیان پێدەکردین، بەئێمەیاندەگوت دەیاندۆزینەوە، هەتا وای لێهات خۆمان لێبراین‌و لە مەکتەبەکانهاتینە دەرەوە، من چووم بۆ تاران کە ژمارەیەکی زۆری بریندارەکانی هەڵەبجە برابوونە خەستەخانەی (رازی)و(لباقی نژاد) وخەستەخانەکانی تریش لە تاران بریندارى هەر لێبوو هەموویان گەرام بەڵام زۆربەی بریندارەکان لەو خەستەخانانە شەهید ببوون‌و بە ناونیشانی (مجهول هویە) ئەسپەردەکرابوون یان خاوەنیان بردبوونیەوە، رۆژێکیان لەوسەردانەمدا بۆ ئەو بیمارستانانە کاربەدەستێکی کوردم بینی هاوکاری کردم‌و بەنهێنی هەندێك لەو تەبەڵانەی نەخۆشخانەکەی پیشاندام ، کەمن زۆریانم تەماشاکرد لە راستیدا من بۆکەسی ناوخێزانەکەی خۆمان دەگەرام، بەڵام هەندێك شتی سەیرم تیاندا دەخوێندەوە هەندێك لەو تەبەڵانە هی ئافرەت بوون، پارەیان پێبووە، بەشێوەیەك بریندارببوو تەنانەت نەیتوانیبوو ناوی خۆی تۆماربکات، بۆیە لەسەر تەبەلەکەی نوسرابوو(خانم مجهول هویە) بەڵام وەسفی دەم‌وچاوو رەنگی قژوتەمەن‌وباڵاو بەهەرحاڵ نیشانەی ناسینەوەی تەواوی بۆ کرابوو، بری پارەکەی ئەوەی لە گیرفانیدا بووە، هەمووی بۆ نوسرابوو، زۆریشیان خۆیان ناوی خۆیان نوسیبوو، هەندێکیشیان لە سەر تەبەلەکەیان نوسرابوو(أز بخش عفونی زنان بەشەهادت رشید) یان (أز بخش کیمیایی بەشەهادت رسید) دوای ئەوە رۆیشتم بۆ کەرەج لەبەرئەوەی وتیان خەڵکێکی زۆریش براوەتە ئەوێ کە گەیشتمە ئەو شارەش بۆ (نقاهتگای ایران خودرو) رۆیشتین، لەوێ جەماعەتی مجلس ئەعلای لێبوو بەشی کوردیان هەبوو زۆر یارمەتیاندان‌ورینماییانکردین، پێیان ووتین: (نقاهتگای ایران خودرو) کە چووین بینایەك بوو ژورێکی تێدابوو پێیان ووتین بچنە ئەو ژورەوە، بینیمان یە کێك بە بەرگی سەربازییەوە دانیشتبوو، بەخێرهاتنی کردین‌و زۆر رێزی لێگرتین ئینجا ووێنەو ناوەکانی خستە بەردەممان، بەڵام لەراستیدا وێنەکان ئەوەندە سامناك بوون کەسمان بۆ نەدەناسرایەوە، هەموو وێنەکان چاویان سپی ببوو، نازانم چەورکرابوون‌و دەرمانیان لێدرابوو یان نا؟!! دەم‌وچاوەکان لەوێنانەدا بەتەواوی شێوابوون، ناوەکانیش بەخەتێکی فارسی ناشرین نوسرابوون، هەرچۆنێك بێت دوای گەران‌وهیلاکەتییەکی زۆر بەنیسبەت من‌و خێزانەکەی منەوە هیچ سۆراخیکم چنگ نەکەوت، بەڵام ئەگەر کاتم هەبوایەو بمویستبایە زۆر لەو ناوانەم دەناسییەوە، دەمتوانی بزانم کێیە، هەموو ئەو کەسانەش کە چووبوونە ئەوێ هەنێکیان شەهید ببون‌و هەندێکیشیان چاکببونەوە، ئیتر دوای ئەوەی لە بیمارستانەکان بێئومید بووم لەناو ئۆردوگاکاندا کەوتمە گەران بەدوای کەس‌وکارەکەمدا.

چارەنووسی خێزانەکەمان:

لەدوای مانگێك گەران لە ئۆردوگاکانیشدا وەك هەرسین‌و شارەکانی تر ئینجا لە رێگەی ژنێکەوە زانیم کە خێزانەکەمان‌وماڵی خاڵێشم (ئەوخالەم کە چووبوون بۆمالیان لە کانی قوللکە) کە هەموویان پێکەوە ژمارەیان □□ کەس بوون، هەموویان پێکەوە شەهید ببون، ئیتر ئەو چرکە ساتە زانیم کە رژێمە بۆگەنکردووەکەی بەعس چ تراژیدیایەکی لە شارەکەماند خولقاندووە، ئیتر بریارمدا بگەرێمەوە بۆ هەڵەبجە، دوای سەرئێشەو بێنەوبەرەیەکی زۆر هەرچۆنێك بوو مۆڵەتی رێگام بۆگەرانەوەم وەرگرت بە رێکەوتم، بەڵام کە چوومەوە بۆ ماڵی خۆمان چیببیبنم؟ پاش ئەوکارەساتە پاش ئەو هەموو شەهیدە ماڵەکەشمان تاڵانکرابوو، ئەوەی بەکەڵکیان هاتبێ بردوویانەو ئەوەشی بۆیان نەبرابوو خستبوویانە ژێر پێوە.

دوای هەواڵ پرسین پێیان ووتم حاجی فلان خێزانەکەی ئێوەی بەدەستی خۆی ناشتووە، بەڵام کەچووم ئەویش هیچی لەبارەیانەوە نەدەزانین پێی ووتم نەخێر من نەمبینوون، سەرئەنجام چووم بۆلای کەسێکی تر لە عەبابەیلێ چونکە ووتیان ئەو دەزانێ، بەڵام ئەویش هیچی نەدامە دەستەوەو لەو سەرەوە بەدلتەنگی هاتمەوە لە گەرانەوەمدا لە رێگەی عەبابەیلی ئاژەلەکانم دەبینی، لەناو رانێکدا کوێر ببوون، چاوەکانی ببون بەبەرد رەق هەڵاتبوون، ئیتر ئەوەندەی تر دلم گوشراو دنیام لێئاخر بوو، ئەوەی باسی دەکەم گیرانەوەی هەروەدەم خۆشە، گەرامەوە بۆهەڵەبجەو چوومە ئەو ژێر زەمینەی ماڵی خاڵە عوسمانم کە ماڵی خۆمان‌وئەوان خۆیان تێدا پەنادابوو، بەڵام بۆنی ئەوەندە ناخۆش بوو پشتێنەکەم توند بەست بەدەم‌ولووتمەوە کەچی هەرنەمدەتوانی بچمە خوارەوە چونکە دەیانگووت هێشتا جەنازەیەکی تێداماوە، بەهەرحاڵ ئەمەش بێسوود بوو، ئەگەر کەسێکی زیندوو بوایە، دلم پێی خۆش دەبوو، کەسەیری دیوارەکانیم دەکرد هێشتا قژەسەروهەندێك پیستی قوربانیەکانی پێوەمابووەوە، ئەمەش نیشانەی ئەوە بوو ئەو شەهیدەی کە پاڵی داوە بەدیوارەکەوە ماوەیەکی

زۆر هەر بەو شێوەیە ماوەتەوە، لەبەرئەوەی کوشتارەکە زۆر بووە کەس نەیپەرژاوەتە سەر کۆکردنەوەی جەنازەکان، ئەو کەسانەی جەنازەکانیشیان کۆکردووەتەوە،کەمبوون لەچاوژمارەی قوربانیەکاندا بۆیە فریا نەکەوتبوون لەکاتی پێویستدا بیانشارنەوە، ئیتر بەتەواوی بێئومید بووم لە ژیانیان و بەناچاری‌ودلشکاوی گەرامەوە بۆ ئێران، هەندێکی کەل‌وپەلی بەجیماوی مالی خۆشمانم هەڵگرت‌و بردمن بۆ بیارە، لەوێشەوە بردم بۆ ئێران، بەم حالە دژوارەوە ماوەی سێ مانگ لە ئێران مامەوە، ئیتر بووم بە کەسێکی کۆست کەوتەو بێتاقەتی‌یەکی زۆر دایگرتم هیچیشم پێنەدەکرا ناچار رۆژانە دەچوومە شوێنێکی چۆل‌و هەتا شل دەبووم دەگریام، وەزعەکەم ئەوەندە ناخۆش بوو تەنانەت کەسێك نەبوو دلخۆشییەکم بداتەوە. ئەوەی هەم بوو لەکەس‌وکارلەهەلەبجە ژیانیان سرایەوە، بەلام لە سلێمانی دوو براوو خوشکم مابوون، ووتم هەرچۆنێك بێت بگەمەوە ئەوان باشترە هەرهیچ نەبێت لەلای ئەوان ئاهێکم پیدا دێتەوە، لەبەرئەوە بریارمدا بگەرێمەوە بۆ سلێمانی، کە ئەم بریارەمدا جەنگ وەستابوو. منیش سەربازی هەلاتوو بووم.

گەرانەوە بۆ نیشتمان، گەرانەوە بۆ دۆزەخ :

من بەو ئومێدەوە گەرامەوە، کە باسم کرد، بەلام سەد خۆزگەم بە ئاوارەییەکە چونکە تووشی کارەساتێکی گەورەتربووم، لەبری لێبوردن ئەنفالیشکراین بۆ نوگرە سەلمان، کە راستر وایە بلێین دۆزەخی سەرزەمین، چونکە لەسەر دیوارەکانیشی هەروا نوسرابوو (بەخێر بێن بۆ دۆزەخ) بەراستی دۆزەخ بوو، ئەوکاتەی جەنگی ئێران‌و عێراق وەستا خەلکی هەلەبجە لەناو ئۆردووگاکاندا زۆر بێتاقەت بوون، چونکە هەلەبجەییەکان بەو شێوەیە رانەهاتبوون، بەو حەسارە بێتاقەت بوون کە لە ئۆردوگاکانی ئێراندا لەسەریان بوو، پروپاگەندەیەکیش بلاودەکرایەوە گوایە عێراق خەلکی هەڵەبجە دەباتەوەو هەرلەهەلەبجەش خەیمەیان بۆ دابین دەکات، هەروەها ئێرانیش هاوکاری خەلکی دەکرد بۆ گەرانەوەو (کۆپریس)ی گەلابەی دەهێناو هانی خەلکەکەی دەدا بۆ گەرانەوەو هاتنەوە بۆ عێراق.

منیش وەك هەرکەسێکی هەلەبجەیی بەناچاری بارودۆخی گەرانەوەم بۆ رەخساو لە یەکێك لە وەجبەکاندا لەگەل ئامۆزایەکی خۆمدا کە پینج مندالی هەبوو ناوی خۆمان نووسی بۆ رۆیشتنەوە بۆ عێراق، لەسەرەتای مانگی تەموزی سالی □□□□دا لە سەریاسەوە گەراینەوە بۆ سنوری ئیران‌و عێراق، لە مەرزی تەوێلەوە هاتینە ناوەوە، سەربازە عێراقیەکان وەك درندە خۆیان نمایش دەکرد، ئەگەرچی بە لیژنەی پێشوازی ناونریانبوون، بۆیە هەرلە پێشوازیدا بۆم دەرکەوت ئەنجامی گەرانەوەکەمان خێرنیە، نمایندەی ئێرانییەکانیش کە (مهمان شهری حلبجەی) بەدەست بوو، لەسەریاس لەو کاتەدا کە دەهاتە لای سەربازە عێراقییەکان ئەو ناوانەی کەلەو دیوی سنور دەهاتنەوە تەسلیمی بەرپرسی سەربازە عێراقییەکانی دەکردوو دەگەرایەوە بۆ پۆلێکی تر، ئیتر ئێمە لە سەر سنور بەبێخواردن‌و خواردنەوە، دانیشتین، لەپاش سێ رۆژ ئینجا بە وەجبەیەکی گەورە بە سەیارەی ئیڤای سەربازی گواستیانینەوە بۆ تەوارییەکەی سلیمانی کە بەشێك بوو لە دائیرەی ئەمنی سلێمانی، لەوێ زۆر نامەردانە رەفتاریان لەگەلکردین، لەناو ساحەی (تەواری)یەکە دایانان، هێشتا ئاسەواری کوردی گیراو لەوێ مابوو، کەل‌وپەلیان لێسەندبوون‌و هەرلەوناوەکەوتبوون، ئەوشت‌ومەکە وەك تەپۆلکە دەینواند ئەوەندە زۆربوو، ئینجا زانیمان کە پێش ئێمەش خەلکی تربەکەل‌وپەلەوە لێرەگیراون‌وماونەتەوە، من زوو لەوە تێگەیشتم کەل‌وپەلەکانیان نەداونەتەوە، ئێمەش کەل‌وپەلمان پێبوو هەندێك کەس تەنانەت سەلاجەو تەلەفزیون‌وغەسالەشی پێبوو، چونکە لە ئێران بەنیازی مالدرووستکردنەوە ئەوشتانەیان کریبوو، بەلام هەرزوو بەعسیەکان هاتن هەرچی پێمانبوو لێیان سەندین بۆ چاو بەستەش ناویای شتەکانیان دەنوسی، بەلام ئەمە فیلێکی بەعسیەکان بوو،لەوێ وەزعمان زۆر خراپ بوو، تەوارییەکان لەگەل ئەو خەلکە لێقەوماوەدا مامەلەیان زۆرناشرین‌ونامەردانەبوو، ئەوەی گەنج بوایە نەیدەتوانی لەهیچ کونێکی ئەوتەوارییەوە دابنیشێ، بەکێبل دەهاتن بەگەنجەکانداوبیانوییان پێدەگرت، ئینجا زبل‌وپیسایی خۆیان پێ پاك دەکردەوە، ئیهانەیان دەکردین، خواردنمان نەبوو، کەچی دوای ئەو بەد خۆراکییەش جارێکیان شلەیەکیان بۆ هێناین، کە کەوچکت تیادا رەوەشاندایە کەفی دەکرد، لەوەدەچوو تایتیان بۆ تێکردبین، لەبەرئەوە زۆر خەلکە گیراوەکەی تووشی سکچوونکرد. سەرەرای ئەوەش بەشەو تەعداد(سەرژمێری) ئەو خەلکەیان دەکرد کە هەتا □□:□ی شەو تەواونەدەبوو، ئیتر ناووی چواری‌و ئیش‌و تەمەن‌وئەوشتانەیان لێ دەپرسیت‌و دەیانوسی، واوەیلا بەحالی کەسێك نەفەرێکی کەم بوایە یان نەقسیان هەبووایە، نەیاندەهێشت یەك نەفەر نزیکمان ببێتەوە،تەقەیان لەو خەلکە دەکرد کەهاتبوون‌و لەدەرەوەی سیاجەکەوە دەیانەویست هاوکاری کەس‌وکاریان بکەن، زۆر درندانە بەگیانی ئەوخەلکەشدا دەهاتن‌و دواتریش داخی ئەوانەیان پێدەرشتین، ئیتر بەتەواوی شپرزو هیلاك ببوین، من بۆ پێنج شەوبوو خەونەچووبووە چاووم، لەناوساحەکە هەر لەسەر زەوویەکە راکشام ووتم بشمکوژن چارم نیەو لەتوانامدا نەما، لەو حالە دژوارەدا خەوم لێکەوتبوو، کە خەبەرم بوویەوە تەماشادەکەم لەسەر شارە مێروولەیەك لەم گەورەکان خەوتووم، هەرچی گیانم هەیە سوور ببویەوە میروولەکان ئەوەندەیان گەستبووم، ئەوەندەی تر وێرانیان کردبووم.

سەفەر بەرەو نوگرە سەلمان دوزەخی ئەنفالکراوەکان:

لەپاش پێنج رۆژ لەو رەزالەتەی تەواری سلێمانی لە ئێوارەیەکی ئەو رۆژە سەختانەدا، ژمارەیەك پاس‌و سەیارەی شورتەیان هێنا، کە من تا ئەوکاتە بێجگە لە پاسە ریمە درێژەکا هیچ کام لەو جۆرە سەیارانەم نەدیبوو، هەموویان ژمارەی (وەزارەتی نەوتیان پێوەبوو)، بۆ بەیانییەکەی کە رۆژ بویەوە ئێمەش‌و ئەوانیش رۆژمان لێ تێکچووبوو، هەمووومان کۆکراینەوە، ئینجا بە ئەمری پۆلیس‌و شرتەو کاربەدەستی بەعس وەك لیژنە دانیشتن، ئەوەندەی من بزانم ژمارەیەکی زۆر لەئەمنکانی هەلەبجەو سلێمانی‌و کاربەدەستانی بەعسی‌وحکومی لەو رۆژەدا ئامادەبوون، ووتم دەچمە پێشەوە بەنیازی ئەوەی گوێم لە قسەیەکیان بێت بزانم چ باسەو چیمان لێدەکەن، چونکە دەنگ‌وباسێکی وایان بلاوکردبووەوە کە گوایە دەمانبەن بۆ مجەمعی ئەلالیی، گوێم لێبوو ئەمنێکیان بەوەی تەنیشتی ووت ئەمان چین؟ بۆچی گیراون؟ ئەوەی تریش ووتی: ئەمانە دەلێن ئێمە خەلکی هەلەبجەین، بەلام خەلکی هەلەبجە کوا ماوون؟!! ئەمانە هەموو عائیلەی (پێشمەرگە)مخریبینن، ئیتر من تێگەیشتم چارەنووسمان زۆر خراپ دەبێ‌و ئەم پاسانە بۆیە هاتوون بۆ شوینی خراپمان دەبەن، ئیتر بووە رۆژی حەشر ژن‌و پیاویان لەیەك جیاکردەوە مندال بەدوای باوکیدا دەگریا، دایك مندالی لێوون دەبوو، کوری □□-□□ سالیان لەدایکیان جیاکردەوە، ئەمە ترسێکی گەورەی لەدلماندا درووستکرد، بەم شێوەیە سەیارەکانیان رێکخست نێرینەکان بەجیاو ژن‌ومندالەکانیش بە جیا.دەبەیەك ئاوی گەرمیان هێنانزیکەی نیو بەرمیل ئاوی دەگرت، لەگەل هەندێك شووتییەکۆلە، خستیانە ناوپاصەکەی ئێمەی تێدا بووین، من بەوەدا زانیم رێگەکەمان دورە، ئیتر یەکێك لەمئمورەکەی خۆیان لەگەلماندا سوار بوو، دەستی برد دەمانچەیەکی لەبەرپشتی هەلکێشاو دەستی کرد بە جنێودان، بەکورد، بە سەرکردە کوردەکان لەکۆن‌و نوێ زۆر بێشەرمانە وەلامی کەسێکی دەدایەوە کە پرسیارێکی دەکرد، یەکێك پرسی بۆ کوێمان دەبەن ووتی:(بۆ ئەو شوێنەی سواری یەکترتان دەکەین) بەو شێوەیە بە رێگای کەرکوکدا بەرەو خوار بردیانین، پێموایە بەو رێگایەدا رۆیشتین کە بەرەو خانەقین دەچوو، چونکە رێگایەکی ئەوەندە چۆل بوو، زۆر کەم سەیارەی تری پیادا دەرۆیشت، جا نازانم خۆیان رێگەکەیان گرتبووکە سەیارە هات‌وچۆی پێدا نەکات، ئەوەیان نازانم بەهەرحال بەرەوخوار بردیانین، لەترسی ئەو ئەمنە بەد رەوشتە نەمان دەتوانی لەپەنجەرە بەرزوو بچوکەکانەوە سەیری دەرەوە بکەین، درێژی‌وپانی پەنجەرەکان □□+□□ سم دەبوو، بیهێنە پێش چاوو لە گەرمای تەموزدا لەناو ئەو پاصانەولە جنوب بەدەست ئەو گورگە بەعسیانەوە دەبێ مرۆڤ چ حالێکی هەبێ؟ لەبەغدا زانیمان کە مدیر ئەمنی سلێمانی‌و هەلەبجەی ئەوکاتە لەگەلماندا هاتوون.

هەموو ئەو ئوتومبیلانەی ئێمەیان هێنا تەنها ئەو پاصانەی ئێمە ژمارەکانیان ئاشکرابوو ئەوانیش ناوی وەزارەتی نەوتیان لەسەربوو ئەوەش بۆ ئەوەبوو کەوا یەکیك بمانبینێ وادەزانێت کەوا کارمەندی وەزارەتی نەوتن‌ودەگوازرینەوە بۆ کاروباری وەزارەتەکە هەتا بلێت حکومەتی عێراق خەمخۆری کوردە، ئەوەتا هەموویانی دامەزراندووە، تەنانەت لە شریکەی نەوتیشدا، لەبەرئەوە کەس نەیدەزانی ئێمە چین‌و بۆکوێ دەبرێین! منیش هیچم پێنەدەکراودەستم بەهیچ نەدەگەیشت لەپر بیرێکم بۆ هات، پاکەتی جگەرەکەم دراندوو پارچە

پارچەم دەکردو لەسەریم دەنوسی، (بۆ ئاگاداری کە خەڵکی هەلەبجە لەفلانە شوێنەوە تێپەڕین بۆ ئاگاداریتان) بەم شێوەیە لە پاصەکەوە فرێم دەدایە دەرەوە، ئەمەشم بۆئەوە دەکرد بەڵکو دەست یەکێك بکەوێتو چارەنوسی ئێمە بزانێت، لەهیچ شوێنێك نەدەوەستان، تەنانەت ئوتومبیلەکان دەچوونە بەنزینخانەی تایبەتو زۆر بەخێرایی بەشی خۆیان وەردەگرتو بێخۆماتەڵکردن دەردەچوون، تەنها لە بەغدا کەمێك وەستان تا ئێمەیان تەسلیمی لیژنەیەکی ترکرد، وابزانم جەماعەتی ئەمنی سماوە (مپنی)بوو، ئیتر ئەو جەماعەتە ئەمنەی لەسلێمانیەوە لەگەڵماندا هاتبوون گەڕانەوە، لەبەغدا کە خەڵکی ئێمەیان دەبینی فیکەولاقرتێیان پێدەکردین، وەك دەعبا تەماشایان دەکردین، نازانم ئەوانە خۆیان ئینسان نەبوون یان ئێمەیان بە ئینسان نەدەزانی؟

ئێوارە داهاتبوو کە دیسان بە رێگایەکی دوورودرێژی بیاباندا بەرەوخواریان کردینەوە، کە دواتر زانیم رێگەیەکی سەربازی بوو لەسەر رێگەی بۆریەنەوتیەکانی (شەنافیە)وە بەرەو سەماوە رۆیشتین بەبێ وەستان، ئیتر هیچ توانامان نەما، هەندێك جار خەومان لێدەکەوتوهەڵدەستاینەوە، ئیتر سەیارە هەر لە رێگادا بوو برانەوەی بۆنەبوو، سەعات پێچنجی بەیانی بوو هەر رێگای دەبری، کە بەتەواوی رۆژ بوویەوە بینمان لە بیابانێکی چۆڵوهۆڵوبێکۆتایداین، هیچ ئاوەدانییەك تەنانەت تارماییەك لێمانەوە دیار نیە، کەچی تا دەهات بەرەو چۆلەوانی دەرۆیشتین، وای بۆ دەچووین کە حکومەت ئێمە لێرە بەرەڵا بکات، تا لە تینوا بۆ خۆمان دەمرین، نزیکەی □□:□بۆ□ی بەیانی دەبوو گەیشتینە شوێنیك قتعەیەك لەسەری نوسرابوو(حدود بلدیە سعودیە- ناحییە سلمان) ئیتر زانیمان چەندە رێگەمان بریووە، ووتمان لێرە بەسەرە نجامی خۆمان دەگەین، ئەوەندەی نەبرد بینایەکی گەورەو چڵکنمان لێدەرکەوت، کە زۆر زەبەڵاحو ناشرین بوو لە هەرچوارلاوە قوولەی چاودێری هەبوو، لە گەراجێکی گەورەی تەلبەندەوە هەموو سەیارەکان چوونە ژوورەوە، ئەوەندەی من بزانم □□ سەیارەیەك دەبووین، کەچووینە ژوورەوە دایانبەزاندین، بینیم ئێرە سجنێکی گەورەیەوخەڵکێکی زۆری لێیەو لەسجنەکەدا بە دزییەوە لە پەنجەرە شیش بەندە ئەستورەکانەوە دەیانروانییە ئێمە، من ووتم ئەمانەش لە کورد دەچن، ئێمە هەێشتا هەرلە ساحەکەدابووین، زۆر درندانە بەتەلی کارەبا لەکەسێکیاندا، پیاوێکی هاواری بوو، ئەو پیاوە تەنها یەك شەو ژیا، ئیتر لە نوگرە سەلمان شەهید بوو، ئەوەشیان بۆ چاوترساندنی ئێمە بوو، ئیتر بۆم دەرکەوت ئەو سجنانەی تەماشامان دەکەن کوردن چونکە مشکیو جامادەنیٚوکراسی ژنانەی ژنەکان دەرکەوتن، ئیتر دیسانەوە دەستیانکردەوە بەناو خوێندنەوەو وردەوردە خراینە قاعەکانەوە، کە وەك قاعەی دەواجن وابوو، زۆر پیس بوون ریگا نەبوو لەبەر پیسی قاچت دابنێی، بەناچاری کەوتینە ئەو هەموو پیسیەو بەبێ ئاو پاکمانکردەوە، ووتمان هەر هیچ نەبێت هیلاکەتی ئەو □□ سەعات رێگایە لە گیانمان دەرچێت،چونکە جگە لە برسێتیو ماندووبوونەکەی مەترسی ئەوەمان هەبوو بشمانکوژن، ئیتر بەبێ نانوئاو لەو گەرمایەو لەو شوێنە شوومەی بەهیچ جۆرێك شایانی ئەوەنیە ئینسانی لێدابنێیت، لێی دانیشتینن لەوێش زۆر بێشەرمانەو درندانەتر وەڵامی خەڵکیان دەدایەوە، بۆچاوترساندنو وورەبەردانمان دەهاتنوبەناوماندا دەگەران بە ئارەزووی خۆیان وبەبێهۆ خەڵکیان دەستنیشان دەکرد، دەیانبردوو تادەیانتوانی دەیانکوتاو لێیان دەداوئینجا بەلەشی سورەوەبووەوە دەیاناردەوە، ناو منداڵەکانی ئیتر بەم شێوەیە ژیانمان بردە سەر تا لەگەلیدا ڕاهاتین، سجنەکە بریتی بوو لە □□ قاعە کە بە شێوەی چوارگۆشە روویانکردبووە یەکتر، بە دووقات دروستکرابوو، ساحەیەکی گەورە لەناوەراستیدایە، هەموو قاعەکان روویانکردووەتە ساحەکە، □□ کۆلەکەی ئاسنی تیادا دانراوە، ئەمەش بۆ بەستنەوەولێدانوهەڵواسینی سجنەکان دانراوە، خواردنیشمان رۆژانە سێژەمەکە تەنها یەك صمون بوو بۆیەك نەفەر، واتا بۆهەر ژەمێك یەك دانە بوو، لەگەڵ ئاوێکی زۆر کەم، کە تەنکەرێکی بلدیە دەیهێنا (زەردبوو) ئەویش هەندێ جار دەچوو لە زێرابەکانەوە بۆی دەهێنایـن، ئەو ئاوە ئەوەندە پیس بوو کەس نەیدەتوانی یەك پەرداخ ئاو بخواتەوەو لەدوای ئەوە بۆماوەی □□سەعات بژێت،سەدلەسەد دەیکوشت، بۆنە پیسەکەی ئیجگار بێزاری کردبووین، ئیتر بە قاچاخی دەچووین بۆلای ئەو سجنانەی کە پێش ئێمە لەوێ بوون، پرسیارمان لێیانکرد زانیمان ئەوانە ئەنفالکراوەکانن، ئیتر خەڵکی قەرەداغو چەمچەماڵو قادرکەرەمو کەرکوك شوانو هەمووی لەوێ بوون، وەکو خۆیان دەیانگووت ژمارەیان زۆر زیاتر بووە، هەندێکیان دەیانگووت ژمارەیان نزیکەی □ تا□□□□ کەسێك بووە، ئیتر رۆژانە پاص هاتووەو لێیانیان بارکردووەو بە نادیاری بردویانن، بەڵام ئەوەندەی ئێمە بینیمانو پێمانزانین نزیکەی □□□□کە سێکیان لەوێ مابوو، ئێمەش نزیکە □□□□کەسێك دەبووین، ئەوانیش وەزعی نەهامەتی خۆیان بۆ دەگێڕاینەوە هەتا یەکێك لەو کەسانە گێڕایەوە ووتی من بەیانیەك هەندێك دانەوێڵە (گەنموجۆ)م هەبووە بردوومە بیفرۆشم کە گەراومەتەوە لەسەرجادەکەوەستاوم بۆ سەیارە دەستم لەپاصێك راگرتووە، ئەویش وەستاوەو سواری کردووم پاصەکە پربووە لەم کەسانەی کە ئێستا لێرە گیراوون، کە گەیشتووینەتە ئاستی ئەو شوێنەی لێی دادەبەزیم هەرچەندە هاوارم کرد دادەبەزم، دابەزین هەیە بێسوود بوو، ئەوا ئێستە لێرە دەمبینیو لەماڵەوەش بێسەروشوێنم.

لەم زیندانەی نوگرە سەلماندا وەها ژیان رەخسابوو کە حکومەت خۆی بە مردنو شاردنەوەی جەنازەکانیشەوە سەرقاڵ نەکات، بەرەبەرە خەڵکی ناو زیندان دەمردن راستتر وایە بڵێم شەهید دەبوون، هەموو شتێك لەو نوگرەسەلمانە قەدەغە بوو تەنانەت هەواکەشی هەر پیس بوو، هەموو شتێك هەر لە قەیراندا بوو، هیچ سووتەمەنییەك نەبوو، تەنانەت بۆ چالێنانێك یان گەرمکردنەوەی گۆشتی قووتوویەك (کە ئەوانیش بە قاچاغ ولەرێگەی سایەق تەنکەرەکەوە بەدزییەوە بە نرخێکی زۆر گران دەیانهێنایە ژوورەوەو بە زیندانیەکانیان دەفرۆشتەوە) پەنای دەبردە بەر سووتاندنی نایلۆنوپەرۆکۆنە. شەوانەش تەنها گلۆپێکی □□ واتی لە ناوقاعەکەدا هەبوو ئەوەشیان دەکوژاندەوە بۆئەوەی دوپشکەکان نەبینینوپێوەمان بدەن، شەوانە سێژوارکەس دوو پشك پێوەی دەدا. بەرپرسی یەکەمی نوگرەسەلمان ملازمێکی حاقدو دڵڕەق بوو ناوی (حەجاج) بوو، مراسلێکی بەد رەوشتی هەبوو ناوی (شەمخی) بوو، ئیتر نازانم ناوی راستەقینەی خۆیان ئەوە بوو یان نا؟ ئەمانە لەگەڵ عەقیدێکی پۆلیسو چەند پۆلیسێکی تر زیندانەکەیان بەرێوە دەبرد.

منداڵەکان وەزعیان لە هەمووماں خراپتر بوو، هەندێکیان زۆر ساوا بوون هەبوو تەمەنی □□ رۆژ بوو، لەبەر نەبوونی خواردن دایکیشیان شیریان تێدانەبوو، شیری قووتووش هەرنەبوو، تەنها ئێسکەکانیان مابووەوە بۆیە چاویان دەچوو بەقوڵداو لاواز دەبوونودەمردن، منداڵانی □-□ سالیش ئیسهال دەبوونو دەرشانەوە، رۆژانە □ تا □ منداڵ لە نوگرەسەلمان دەمردنو دەبوونە شەهیدی دەستی ئەو خوێن رێژە نامرۆڤانە، بە ئاواتی نانوتەماتەیەك یان بە حەزرەتی خەیارێکەوە دەمردنو سەریان دەنایەوە. ئینجا دایکەکانیان لەگەڵ پۆلیسە بەد رەوشتەکانی حکومەتی بەعس، چالێکی نیومەتریان بۆ هەلدەکەندنودایاندەپۆشینو شەویش سەگە گەورەکانی ئەو ناوە دەچوونە سەریانو دەریان دەهێنانەوەو دەیانخواردنو بەوناوەدا پەرتوو بڵاویاندەکردنەوە، ئەوەندەی من بزانم لەماوەی مانگێکدا بەهۆی ئەو بارودۆخە گرانەوە نزیکەی □□ کەسمان لێ شەهیدبوو، ئەمە هەر لە ئێمە بێجگە لە قاعەکانی تریش کە هەموویان لە ئەنفالکراوەکانی گەرمیانوقەرەداغو شوێنەکانی تریش کە لە پێش ئێمەوە لە نوگرە سەلمان سجن بوون، وەڵلا رۆژی وا هەبوو ژمارەی شەهیدەکانمان لەهەموو قاعەکانی نوگرە سەلماندا دەگەیشتە □□ کەس، چونکە نەخۆشی تاعونو کۆلێراش بڵاو ببوەوە، لەم ماوەیەدا بوو بە هۆی ئەوەی خەتم خۆش بوو زمانی عەرەبیشم دەزانی کرامە نمایندەی قاعەکەی خۆمان، کە پێکهاتبووین لە □□□ کەس بە عائیلەو زگورتییەوە، ئیتر هەرچییەك هەبوایە لە صمونو ئاوو یان هەفتەی جارێك چایان دەدایني، من دەچووم وەرم دەگرت، ئیتر دوایی (عەفووعام) یك لێبوردنی گشتی دەرچوو کە پاش یەك مانگ لە چارەسەر کردنی ئاوی پیسوهێنانی ئاوی پاك لەلایەن صحەی سەماوەوە ئینجا کەوتنە ئەوەی کە ناومان بنوسنو بۆ ئەوەی بەربین، هەتا زۆر بێهیوا بووین لەوەی کە (عەفو)وەکە ئێمە بگرێتەوە، چونکە بەراستی کەس نەبوو لە حالی ئێمە بزانێت، هیچ رەقابەیەکی دەولی نەبوو، فریامان بکەوێ کاتێکیش دکتۆرەکان هاتن فحصی ئاوەکانی ئێمەیانکرد، کە مادەی کیمیاییان دەکردە ئاوەکەوە سور دەبوو، لەبەر ئەوە دکتۆرەکان ووتیان بە خێرایی ئاوەکانتان برێژن چونکە ئەم ئاوە تەنانەت بۆجل شتنیش نابێت بەکاربهێنرێت، بەڵام

هەر ڕۆژەی گۆڕێك دۆزرێتەوە

وێنەی تەرمە دۆزراوەکە(□)

وێنەی تەرمە دۆزراوەکە(□)

.ڕۆژی □□/ □/ □□□□ لەنزیگەی مەزارگای شەهیدانی هەڵەبجەی شەهید، بەهۆی کارکردنی شۆڤەڵەوە لەدەوروبەری مەزاری شەهیدان گۆڕێك دۆرزرایەوە کە روفاتی پیاوێکی لە خۆی گرتبوو, هەموو ئەگەرەکان وای بۆدەچن ئەم پیاوە لە کیمیابارانی شاری هەلەبجەدا بەرکەوتبێو هەرلەو ناوەدا مابێتەوە، لێکۆلینەوە بەراییەکانی مافی مرۆڤی ناوچەی شارەزوور تەئکیدیان کردۆتەوە کە ئەو تەرمە لە

بەرکەوتوانی تاوانی کیمیابارانی ساڵی □□ی شاری هەڵەبجەیە,کە رژێمی بەعس سەر لەئێوارەی رۆژی □□/ ئازار ی ئەوساڵە پیادەی کرد.

بۆ رۆژی دوایی وەفدێکی مافی مرۆڤوئاوارەو ئەنفال‌و دکتۆرێك، گەیشتنە سەر گۆڕەکە, شایانی باسە هاوکات لە گەڵ ئەواندا نوێنەری سلێمانی ناوەندی هەڵەبجەو سەرنوسەری ساڵنامەی ئەنفالستانیش ئامادەبوون.

بەپێی هەموو لێکۆلینەوەکان روفاتی ئەو ئەو پیاوە بە قوربانیانی کیمیابارانی هەلەبجە دەخەملێنێت. چونکە لە تەنیشت تەرمەکەوە گوللەی کاتوێشایەکی دورهاوێژیش لەقورچەقیوەو پارچەی یەکێکی تریش دیارە کە لەونزیکە تەقیوەتەوە. شایانی باسە هەتا ئێستاش هیچ کەسێك لە شاری هەڵەبجە خۆی نەکردووە بەخاوەنی ئەو تەرمە.

ناوەندی هەڵەبجە -(چاك) دوای □ ساڵ لە دامەزراندنی بووبە ئەندامی ڕێکخراوی ئاشتی جیهانی

پاش ئەوەی ساڵی رابوردوو، ناوەندی هەلەبجە- چاك، لە هەردوو ڕێکخراوی OPL و ژینۆساید وۆچ, شەرەفی ئەندامێتی وەرگرت، بوو بە ئەندامی ڕێکخراوی ئاشتی جیهانی (IPB)یش، کە ڕێکخراوێکی نێونەتەوەییەو بۆ سەقامگیربوونی ئاشتی لەجیهاندا تێدەکۆشێ.

شایانی باسە ئەم ڕێکخراوە □□ ساڵ لەمەوبەرنۆبڵی ئاشتی وەرگرتووەو ڕێکخراوی جینۆساید ووۆچیش یەکێکە لەو ڕێکخراوە گەورانەی کە ئەندامە لە نەتەوە یەکگرتووەکان‌و نزیکەی □□ وڵات تیایدا بەشدارن.

بەو بۆنەیەوە ڕێکخراوی (چاك) لە ڕاگەیاندنێکیاندا کە بەرواری □□-□-□□□□ی لەسەرماڵپەڕەکەیان بڵاویانکردووەتەوە، پەیمان دەدەن کە لە سەرانسەری کوردستان‌و ناوچەکەو جیهان، بۆ سەقامگیر بوونی ئاشتی تێبکۆشن.

ئەنفلستان پیرۆزبایی لە ئەندامانی ڕێکخراوەکەو کۆمەڵگەی کوردستانیش دەکات.

زیندانیەکان ئەمەیان زۆر بەڵاوە نارەحەت بوو لەبەرئەوەی ئاوەکەیان زۆر رەزالەت چنگ دەکەوت، هی واهەبوو بەڵای کەمەوە □□کیبلی دەخوارد هەتا ئەو نەختە ئاوەی بۆ پردەبوو، بەهەرحاڵ کاتێ گەیشتینە سەرئەوەی ناوی ئێمەش بنوسن بۆ بەردانمان هەفتەی □□□کەس ناویان دەنوسرا، من ئەو ئەرکەم پێسپێردرا کە بچمە ناو نوسینگەکەی ملازم حەجاج لەوێدا دۆڵابێکی لێ بوو،سجل‌ونوسراوێکی زۆری تێدابوو، ئەوەی شەهید بوایە دەبوایە من لەیەکێك لەو سجلانەدا بەقەلەمی سور ناوەکەیم تۆمار بکردایە، لەو دەرەفەتەدا هەلی ئەوەم بۆ رەخسا جارجار بە نهێنی سەیری لاپەرە

کۆنەکانی ئەو سجلانەم دەکرد، هەمووی ناوی ئەو کەسانەبوون کە بەدرێژایی ساڵانێکی زۆر هێنراونەتە ئەم دۆزەخەی نوگرەسەلمان، ئەوەی بینیم خەڵکی نەجەف‌و کەربەلاو عەممارەو شوێنەکانی تری عێراقیشی تێدابوو، من ڕۆژانە ناوی □□□ کەسی گەرمیانی‌و □□□ کەسی هەلەبجەیم تۆمار دەکرد بۆ بەردان، ئەوانەشی بەردەدران دەبوایە هەفتەیەك لە خەستەخانەی فریاکەوتنی سەماوە بمانایەتەوە، ئەمە بۆ علاج‌و قەرەبووی بەدەنی زیندانیەکان بوو، دوای ئەو ماوەیە ئینجا بەردەدران، پاش چەند هەفتەیەك ئینجا ناوی خۆم‌و □□ کەسی ترم نوسی بۆ بەربوون، ئیتر باریانکردین‌و

هێنایانین بۆ سەماوەو لەوێشەوە بۆ تۆپزاو، لەوێ کابرایەکی گەرمیانی بەمنی ووت: ئەوە لە کوێ داوای منداڵەکانم بکەم تا بمدەنەوە، منیش ووتم منداڵەکانت لە کوێن؟ ووتی کە هاتین لێرە جیایانکردینەوە ژن‌ومنداڵەکانیان لێسەندم، ووتم ئەی نازانی بۆ کوێ چوون ووتی نەوەڵلا چۆن بزانم؟ ئیتر پرسیاری لە ئەمنێك کرد، ئەو نامەردە وەك درندە گوڕێکی بەستەوەو یەك پاڵی پێوەنا سێ چوارمەتر فرێیدایە دواوە، ئیتر کابرا دەستی کردە گریان، بەدەم گریانەوە ووتی جا من تازە بەربوونم بۆچیە، ژن‌ومنداڵەکانم لەگەڵ نەبێ دنیا بۆمن چیە وەکو کابرا دەیگووت، کچی گەنج‌وکوری گەنجی

هەبووە، بیرم چووئەوە باس بکەم کە لە سلێمانیەوە هێنایانین لە تۆپزاوا لایانداو لەمسەریشەوە کە بەریانداین بردیانینەوە بۆ تۆپزاوا، ئینجا هێنایانینەوە بۆ سلێمانی‌و لە مەلعەبەکە ئیتر هەندێکیان بەرەو باینجان‌و ئێمەش بۆ بۆ ناو شاری سلێمانی، نەماندەزانی روو لە کوێ بکەین، بەو شێوەیە بەرەڵایانکردین، من سەربازی فیراریش بووم، نەمدەتوانی لە هیچ کوێیەك ووچان بگرم، ئەمە بەسەرهاتی من بوو، کە ناتوانم هەموو رووداوەکان بەووردی بگێڕمەوە چونکە دەبێت بە وردی باسی بکەم، ئەوەش کاتێکی زۆری دەوێ چونکە تەنها رۆژێکی ژیان لەوێ چەندین سەرگوزەشتەی

حەمە سور :

پارەم داوەتە موستەشاروخەڵکم رزگار کردووە، بێژم چەند.. هەرچی تیرە هەیە لەم کەلارە من لیێم رزگار کردووە

دیداری ئەنفالستان.

دەمەو نیوەرۆیەکی درەنگ هەر لەکەلار کۆن لەدەرگای ماڵی مامە (حەمە سور)ماندا سەرەتا کە باسی ئەو پیاوەیان بۆ دەکردمو دەیانگووت حەمە سور پیاوێکی جەربەزە بووە لە کاتی ئەنفالدا، هەرلەلای خۆمەوە شیوازێکی باڵاو روخساریم وێنا کردبوو، بەڵام کە رووبەروو بینیم ئەو پیاوێکی تر بوو، ئەوەی من بۆ ئەوم وێنا کردبوو پیاوێکی باڵا بەرزی گۆشتنورومەت پانی سوروسپی بوو، بەڵام لە راستیدا سەرلەبەری بۆ چوونەکەی من هەڵە بوو، ئەو جگەلە پیاوێکی سورکاری باڵابەرزی رەقەڵەی بەرێزو بەخوڵقو خۆ شتێکی تر نەبوو، هەرکە لە دەرگای حەوشەوە چاوی پیمان کەوت ئەو فریای ئەوە نەکەوت پیلاووەکانی بکاتە سەرپێ، بەلکو هەربەپێی پەتی بۆ پێشوازیماندەرپەریو بەخولقو خۆیەکی گەرمەوە فەرمووی کردین، من هەموو جاری کە ئەم خولقو خۆگەرمیانیانە دەبینم ئەسالەتی ئینسان لە بەردەمم ئامادە دەبێتەوەو قەسد دەکەم هەتا مردن هەرلەناو ئەم مرۆڤ گەلەدا بژیم، چونکە دەمێکە چوونە پێشەوەی بازارو دابو نەریتی شارماڵئاوای لەم خۆڵقوخۆیە کردووە.

ئیدی بەدەم فەرموو فەرمووەوە چوینە ژورە ساردو سڕەکەیەوە ئەوەی بینیم ماڵێکی بێکەیبانوو پیرەمێردێکی تەنیا دوای ئەوەی پرسیارم کرد وتی برا من ژنم بوو خوا عافویکا مرد، ژنێترم هەیەو ها لەتەکما مناڵەکانمیش هان لەتەکیاو هاوسێ ماڵین، ئەمما لەتەك مناڵا ناگونجیمو وەك دەبینی ئیستا خۆم هام وەتەنیا ئەیگوزەرێنم، بەڵام مام حەمە سوور بەو تەمەنەشەوە کەنزیکی □□ ساڵێك دەبێت، هێشتا پیاوێکی بە گورو چالاك دیارەو وەکو خۆی دەڵێت هەتا ئیستا بۆ نەخۆشی نە چووتە دیدەنی دکتۆر.

هەرچەندە ئیمە پەلەمان بوو بەڵام ئەو لەبەر بەخێرهاتنو خولقوخۆی گەرمیانیانەی خۆی بواری نەدەدایە ئێمە نیازی چوونە کەمانی بۆ ئاشکرابکەینو لەدەرگای باسەکەمان بدەین، جارێك رای دەکرد ئاوی دەهێناو جارێك پەلاماری کتلیو قۆری دەداو نەدەسرەوت، بۆیە لە دەرفەتێکدا توانیمان لەنیوان دوو کەوانەدا بلێین: مامە حەمە ئێمە ماوەمان ئەوەندە نیە تۆ عەزییەت بدەین، بۆیە هاتوین دەمانەوێت لە بارەی ئەنفالەوە کەمێك قسەمان بۆ بکەیتو دەرۆین، بەڵام ئەو زوو لێمان هاتەدەستو ووتی یاخوا وەخێربێن بەڵام بەوخوا چایەك نەخۆن قسەتان بۆ ناکەم، بەو حاڵە مامە حەمە بەدەم چا لێنانو دواتر چا تێکردنەوە باسی سەروەختی ئەنفالو هەموو ئەو رەفتارە دزێوانەی جاشو ئەو زوڵمو زۆرانەی بۆ دەگێراینەوە کە لە پەلامارەکانی ئەنفالدا بینیوویتی، دوای ئەوەی سەروو چای بۆ تێکردین ئینجا ووتی دەیفەرمون چیم عەرزەکەن من هام لە خزمەتتانا. ئیمەش بەدەم چاخواردنەوە کەوتینە پرسیارکردن لێی :

- مامە حەمە من بیستوومە لە ئەنفالەکەدا ئەو ساتەوەختەی ئەو گوندانە کەوتبوونە تەنگانەوە تۆ نەپێشمەرگەبوویت نەجاش، کەچی هەولێکی زۆرت داوە بۆ رزگارکردنی ئەو خەڵکەو خەڵکیکی زۆریش لەسایەی هیمەتی مەردانەی تۆوە رزگاریان بووە؟

+ جابرا مادام من لەخزمەتی ئەمانا باسم کردووە فەرقی چیە هەر ئەوەم کردووەکە ئەیزانن.

- ئاخر من پییێم خۆشە لە دەمی خۆتەوە بیبیستم.

+ وەڵا قوربانت بم قسورمان نەکردووە نەك هەر لەیەل قەومی خۆمانا بگرە لە رۆغزایی لەکەمالەیی ، باشتیر، پیرەکان لەهەمووی قەسەم بەو خوا هاوەبان سەرمانەوەو خالقی هەموو شتێکە وەگوێرەی توانا قسورمان نەکردیە، وەڵاهی لە مالی خۆمو لەباخەلی خۆم پارەم داوە بە موستەشار ووتوومە قەومێکم ها لەو دەشتوجەوەلە لیێ قەومیا چیت گەرەکە من بۆتی جێبەجێ بکەم بامنیش ئەو قەومە بێنمە خوارەوەو وەهانایان بچم، بەخوا وە شەوو رۆژ من هەر لەیەلایانا مەشغوڵ بووم.

- ئەی بەقسەیان دەکردیت؟ جاشەکان پارەکەیان لیوەردەگرتیت؟

+ ئا ئەرێوەڵا پارەکەیان وەرئەگرتو ئەیانووت باشە بێ پارە نەیان ئەهێشت.

بیرتە چەندێکت ئەدانێ ؟

+ وەڵاهی قوربانت بم ئامیر سرییەك بوو قەوم گەڵالی خۆم بوو لەم بانی کەلارکۆنەوە بوو، دوو زەلام هاتن لەیەلما کوری حاجی ئەول کەریم فارسو عومەری غەفور هەیە، ئیوارە چوومە لایان ووتیان کاکە مالە کەمان دەرکردیە ها لەبنە بەراز وەکو برایەك باش تۆش شارەزایی مەملەکەتەکیتو بەشکو لەیەلامانا بێت بەڵکو ئەو ماڵەمان لەیەلا دەرکەیت، شەو سواری □ ووڵاخی بەرزە بووینو رۆیشتین شەو چوومە لای ئامیر سریەکە عەلی ناوە جاشی مامەیساو ئەو قەومانە بوو، وەڵا قوربانووومم فرەمان ووتوکەمممان ووت، عەلاکولین ووتم کاکە گیان چیشتان گەرەکە ئێوە من بناسن ئیسەکە با بچم ماڵی ئەو دوو زەلامە بێنمە خوارەوە، ئەویش رازی بوو وە □□□دینار ئەوکاتە، سەرت نەیەشێنم من ئێوارە مەغریب سواربووینو رۆیشتین ئەمما جاشەکە ووتی ئەبێ سبەی ئێوارە ئەم وەختە هاتبنەوە، ئیمەش چووینە بنەبەراز تۆ رەنگبێکم نەزانی کۆییە، کاتێك چووین، مالی ئەم فارسی حاجی کەریمە لەمەسۆیی هاوردووینا لەوێ هەرلیرێژاباوە، بەس چی دەمانچەکەیی و تفەنگەکەییو برێ قالیچەو ئەمانە هاوردمان قوربانووبم ئێوارە مەغریب سێ چوار ولاخیشی هاوردبوو بۆ ئەم گۆبانە هات ووتی: کا حەمە مەردی خوابە بزانین ئەم دوسێ ووڵاخیشە نابەینەوە، ووتم وەبان چاو هاوردمان گەینە ئەم کەنە قوڵێ هەرلە خۆمەوە دڵم گۆریا، لەوێ ووتم ئێوە هاربن(سەربازی هەلاتوو) ئەترسم ئەم ئامیر سریە لەیەلمان راست نەکا، ووتیان ئەی چی بکەین ووتم کاك با ئەم سیلاحانە نەبەینو لەم ناوە بیشارینەوە، هەتا ئەوەنەی لێی حالی ئەوین، وەلحاصل وە گوێیانکردم، سیلاحەکانمان شاردەوەو هاتین بەس پێم ووتن براکەم مادام ئێوە متمانەتان هاوەمن با من بەرلە ئێوە برۆم بچمە لای رەبایەکەو بێمەوە ئەگەر زانیم وەزعەکە هاوەدڵمان یان ئەگەر هاتمەوە ئەوە

هاتمەوەو دێم وەدواتانا،ئەگەر نەهاتمەوە ئەوە ماناى وایە ئەوە دنیا خەراپە، ئەگیرین، تومەس ئەوانیش کەمینیان دەرکردیە گوییان ها لەم قسەی منە، کە بۆ ئەوانی ئەکەم هەرئەوەنەمان زانی بووە خرمە خرمی کلاشینکۆف، هەنە رۆن سەگبابینە، هەبیانگرن، بووە هەرا وەڵا گەریامەوە تەماشا ئەکەم هەردوو هاورێکەمیان گرتووە، دەمولوتیان هەلپێچاوون، ووتم براکەم پیاوبن ئێوە هەر قەوم خۆمانن خۆمن هاتمە لاتان بۆ خۆتان ئەگۆرن؟ وەلحاصلێ نەیان سەلماندوو وتیان ئێوە لەناو پێشمەرگەوە تێن، هەرچیمانکرد کورە پیاوی چاکبن فایدەی نەوو، ووتم کاکە گیان هەرئەوەندە یارمەتیمان بدەن خۆ بگیرییێن ئێوە چ سوودێك ئەکەن من دەبێ ئەم زەلامانە بدەمەوە مالی خاوەنیان، وەڵا بەیانی هاتین ووتیان کوا پارەکە ووتم پارە؟ ووتیان ئا؟ بە گیانەکەی ئێوە چونکە شەو ئاواتان لێکردینو خاوەن وەعد خۆتان نەبوون ئیسە ئەرۆم هەتا لای ئامیر لیوا ناوێستم ئەلێم ئەم فرسانانە(جاش) هەموو شەوو رۆژێ زەخت ئەکەن لەمن(ئەو درۆمە کردیە لەدنیا چونکە درۆ عەیبە زۆر عەیبە) پارەو نانم ئەدەنی بچم بۆ ناوپێشمەرگە مادامێ ئێوە ئەوەنە ناپیاووبوون لەیەل ئێمەیا، وتم ئیتر چارەسەری خۆتان بکەن وەڵا زەلامێکیان نادرە لام ووتی کابرا هاتووە ئەلێ ئامان بیکە لەراهی خوا ئەو پیاوە خاتری هەیە لای تۆ

هەرچییەکی ئەوێ بۆی ئەکەین بابە ئێمە پارە ئەدەینە ئەو با تووشی بەڵایەکمان نەکات. بەس وازمان لێبینن.

- کابرا کێ بوو ئەوەی زەلامی ناردە لات؟

+ کورە ئامێر سریە دروزنەکە. وەلحاصل خۆی هات خۆی کردە ئەم کەلاوە بچوکەوە کە ئیسە تیا دانیشتووین، ووتی دەخیلت بم ملاحەزەمان بکە ئەوانە بیعەقل بوون‌و وازبێنە با تووشی شتێك نەبین، ووتم ئاخر ئێوە لای خۆی کوردن ئەمە ئەکەن ئەی پیاوەتیەکەتان ها لەکوێ؟ وەڵا براکەم وتم برۆن حەواڵە بەوخوا ئیتر پارەکەیان بۆ هاوردمەوە.

- بۆ ئەوکاتە پارەکەی لێسەندبوویت یان هەر رێککەوتبوون لەسەری؟

+ کورە ئائا لێی سەندم ئەی چۆن؟ دوایش زۆر زۆر مەمنونی ئێوە بوو بۆی هاوردمەوە. کورە نەك هەر ئەوە زۆری تریش هەروا بوون.

- باشە تۆ چەند کەست بەو حالە رزگار کردووە؟

وەڵاهی بیژم چەند هەرچی تیرە هەیە لەم کەلارە من لێم رزگار کردووە. ئەرێوەللە خوا ئاگادارە هەر بۆ خوا تۆ دینارێکت لە خەلك سەندە من وەرم نگرتووە. بە خوا رۆژێکتر چووم بۆ منالی براو کەسی خۆم جا گەرمیان شەو بەهاری خۆشە کە ئەگەریامەوە خەوم هات، شەوارەم کرد رووەکردە صمود(؟) ئەوەنەم زانی دنیام لێگۆریاوە هەرئەوەنەم ما بوو بچمە ناو رەبایەیەکەوە. رەبایەکە هی چی بوو؟ هی ئەسکەریەکە بوو. ئیتر برا سەرتان نەیەشێنم قوربانتان بم (ئەرێ شیرین ئەخۆن یان دیشلەمە) هەلسیام ئەمە تەنیا قەومێکمان هەیە لەگامەخەڵ کوری حاجی حەمە قایری حەمە حەسەن دەمانچەیەك چواردە خۆرو(وەستا تا چایەکەی دایە دەستمان) وەللە هاتم تا نزیك رەبایەی جاشە کان ئاگام لێیان بوو ئەوانیش خۆیانکردە ناو رەبایەکەیا تا بێژن ئاگامان لێی نیە، ئەمما پێشتر لەیەلیانا رێك کەوتبووم، ئەو پیاوەتییەیان بوو رەبایەکی تر بوو جیهازیکردبوو ووتبووی ئەو سوارە با نەروات هەتا ئێمە تێین ئەیگرین، منیش ئاگرم ئاگرە دەمانچەیەکم هاپێی نەفرسانم نەهیچ، وەڵا هەتا ئەوان گەینە من دەمانچەکە شاردەوە، ئیتر دوایی نەجاش زانی‌و نەئەسکەرییەکە بەخوا برێ پارەی زۆریشم پێبوو، ئەویشم فریای جاشێك خست‌و وتم دوایی بمدەرەوە ئەمە هێشتا ئەسکەرەکان نەگەیشتبوونە لامان، نازانم زابت بوو چی بوو ووتی لە کوێوە دێی ووتم وەڵا خزم‌و کەس‌و کارم لەم جەوەلەن ووتم با بچم بیانهێنمەوە تەسلیم حکومەتیان بکەمەوە، ئەمما دەستم نەکەوتوون‌و ئەوا منیش هاتوومەتەوە، ئەوە ئێسە لەوێوە تێم، ووتی خەلکی کوێت ووتم خەلکی کوێیت ووتم خەلك کەلارم، ووتی جیب هویتك دەستم کرد وەگیرفانما جنسیەکەم دەرهاورد خواکردی وەرقەی کارەباکەش لەیەل جنسیەکەیا هاتە دەرەوە ووتی ئەو وەرقەیە چیە؟ تەماشایەکی کردوو کە زانی راست دەکەم بەو وەرقەی کارەبایەیا زانی ووتی راست دەکەیت، وەرقەکە لە جنسیەکە باشتر بۆم، ووتی بیبەن بۆ لیواکە بەلام هەرلەوێ مەرێکم کرد بە خێر، ئیتر ئەوان رۆیشتن‌و منیش گەرامەوە دەمانچەکە هەلگرتەوە بەلام نەمهێشت جاشەکان بزانن چونکە ووتم ئەمانە قەوم خۆیان ئەفرۆشن، خزم خۆم بوو ئەمناسین ئەمانە چین‌و چی نین؟ ئیتر چوومەوە بۆلای جاشەکان ووتم ئامانەتێکم داوەتە ئەو فرسانە وەری دەگرمەوە، خوا هەڵناگرێ یەکدیناریان لێدەرنەکردبوو پارەکەیان دامەوە، کورە ئەمەنەم کردیە ئەوەنەم بەسەرهات دییە مەگەر خوا بزانێت!!

ئێمە دەزانین کە تۆ خەلکت زۆر رزگار کردووە دەتوانی ئەو شوێنانەمان پێ بلێیت کە تۆ خەلکت لێ رزگار کردووە؟

+ قوربان بووم رازیانە ، زەینەڵ قولیجان، سویەی خان، وارگە رەقە، گامە خەڵ، گلاڵ کۆ خەلوت ژالان، ئیتر ئەم دێیانە هەرکوێ دەستم گەیشتبێتی رزگارم کردووە، ئیتر لە تەرخانی، رۆغزایی، گوێم نەداوەتێ بێژم ئەمە قەوم خۆم نیە، ئەمەکێ‌و کێ نیە؟ هەموویم وەکو منداڵەکەی خۆم سەیر کردە،

- مامە حەمە دەزانی چەند کەست رزگار کردووە؟

+ بەخوا من یژم هەزار تۆ بێژە دوو، وەبان.

-ئەوانەی رزگارت کردوون ئێستا کەسێك دێتەوە بۆلات سەرت لێبداتەوەو لەحاڵ‌و ئەحواڵت بپرسێ؟

+ وەڵا هەیە سەرم لێ ئەیاو هەیشە هەر ئەو دەقەیە بوو نەمدیووەتەوە.

-ئەو کەسانە دەیانزانی کەوا تۆ لە گیرفان خۆت پارەیان بۆدەدەیت‌و لە خەلك بۆیان دەپارێیتەوە یان نا؟

+ ئارێ وەڵا ئەیانزانی .

ئەی خۆت خەلك کام گوندیت؟

+ وەك خۆم خەلك دێی کلاوگوێ ناو رۆغزایم .

- یانی تۆش رۆغزایت؟

+ بەلێ ئەرێوەڵا منیش رۆغزایم.

بەلام خۆ ئێوەش جاشتان بوو؟

+ ئەرێوەڵا بووەمان دورلە رووی حازری (بە پێکەنینەوە) سەگبابمان بوو.

ئەمە بلاو بکەینەوە ؟

+ ئەرێوەڵا خۆ ئەزانم ئەیخەیتە ئیزگەوە ئەرێوەڵا بلاوی بکەرەوە، شەرم لە باوکم ناکەم. هەرچی نارێکی بووە قبولی ناکەم.

مامە حەمە لەسەروەخت ئەنفالەکەیا پیاو چاکی وەکو تۆ کەم بووە، لەمەیا تۆ رووسوریت، بەلام دوای ئەوەی ئەو خەلکە ئەو عەشاماتە سەرنگوم کرا، هەمووی فەوتاو بێسەرو شوێنکرا؟ ئێستا تۆ هەست بەچی دەکەیت؟

- وەڵا من چەنێ من خۆم قەیاد لە خۆم ئەکەم، چەنێ صدام حوسێن وە موجریم ئەزانم ئەوەنیشە کورد خۆمان وە تاوانبارومو جرم ئەزانم، وەکو حەق نیوەی میللەتی کورد وە مجرم ئەزانم لەو تاوانەی ئەنفالەیا، چونکە قوربانووم، ئەزانی بۆ؟ من لەیەل راوەتانجی‌وئەو شتانەیا تۆزێ خولقەتم زۆرە،چوومەتە ئەو جەوەڵە ئەمبەروئەو بەری رەبایەی ئەسکەری بووە، راوم کردە، تانجیەکانمان بەرداوە چونکە کوردی لەیەلا نەبوو دەرەقەتمان نەئەهاتن، بمانگرن بە خوا کوردە خۆفرۆشەکەیان لە تەکابوایە هەربۆ خۆشی سەللەیەکیان پێوەناماییە ئەیانکرد.

مامە حەمە ئەو سەروەختە تۆ کە خەریك خەلك رزگارکردن بوویت جاشەکانت ئەبینی تالانی بکەن؟

+ ئەی بێقەزا بیت؟ هەرتالانی ، هەر نەفس نزمی ، بە خوا وەران بە باری شەلت کورە وەکوڵ، وە تراکتۆر مال‌و حاڵ ئەو خەلکەیان ئەهاورد، بەخوا برا هەرلەم کەلار کۆنەوە هەبوو ئەرۆیین ئەو کاتەی خەلك شتی شاردبووەوە، چالە گەنم، نەووت ئەو جاشانە ئەرۆین ئەیان دزی‌و ئەیانهاوردەوە .

- ئەی مامە حەمە قەد پێیانت نەئەوت عەیب ناکەن داناوەشێن؟

جائەیانبیست؟گالتەیان پێئەکردین، کورە ئەو کاتە سولتەیان بوو، ئەما بۆ خەلکی فەقیر، ئەینا دەسەلات ئەسکەرێکیان نەبوو.

مامە حەمە یە کپرسیاری بچوکم ماوە؟

+ گیانەکەی مامە قسەکەت لەدەما بەشەکربێت چایەك تر نا خۆی؟

نا زۆر مەمنون‌و دەستەکانت خۆش بێت. ویستم بلێم ئەمەی تۆ کردووتە کارێ گەورەیە چۆن واهاتیتە سەرئەوەی ئەم واجبە گەورەیە بگریتە ئەستۆی خۆت؟

قەسەم بە زاتەکەی خوا کەوا ئیستا لەوبان سەرە ئاگادارئەم قسانەیە یەك دینارم لە خەڵك نەسەندووە ، قەوم خۆم بوبێت یان غەیرە لەم گیرفان خۆمە پارەم داوەتە جاش‌و سەیەل بۆ ئەوەی خەڵك رزگار بکەم، لە هەموو تیرەکان.

- ئەوسا پارەت بوو؟

+ بە خوا بووم بەلام پارەی ئەو رۆژە وەك ئەمرۆکە نەوو، کەم بوو ئەمما برا قیمەتی بوو.

- مامە حەمە زۆر ماندوومان کردیت.

+ کورە بموە قوربانتان، بەس توو خوا نیورۆ لای من بن دەی برا نانێك ئاوێکم لەیەلا ناخۆن؟

(؟) (لە دەشتی گەرمیان بە هۆی گلۆپە دورەکانەوە پیادە بە شەوارە دەکەوێت‌و رێی لێتێك دەچێت، بۆیە زۆر جار ریبوارانی شەو بە ئاراستەی پێچەوانەدا رێگە دەبرن)

وەهاب ئەحمەد محەمەد:

پرسیاری چارەنوسی ئەنفالەکانم کرد مام جەلال ووتی بە قەبری کاك ئەحمەدی شێخ وەڵامت نادەمەوە

وەهاب ئەحمەد محەمەد

دیدار: ئەنفالستان.

پشکۆ محمەد

کاك وەهاب دەزانین کە تۆ تاکە کەسی دەربازبووی خێزانەکەتانی ئەگەر بکرێت لەو بارەیەوە هەندێك قسەبکەین؟

خەلکی دێی وارانی بووین لە ناحیەی نەوجول ئێمە خێزانەکەمان بریتی بوو لە [illegible] براو [illegible]خوشك‌و دایکم‌و باوکم‌و براژنم‌و خوارزایەکم ئەمە تەنها وەکو خێزانەکەی خۆمان کە بەرشاڵاوی ئەنفال کەوتووین، لە خێزانەکەماندا تەنها خۆم ماووم، منیش ئەو سەروەختە خوێندکاربووم لێرە لە دووز لەپۆلی شەشەمی زانستی بووم، پەلامارەکەی ئەنفال لە مانگی چواردا ئەم سنورەی گرتەوە، ئەوکاتە من لەناو ئەو قەبرسانەدا خەریکی سەعی کردن بووم هێزەکەم دەبینی بەرەو گوندەکان‌و ناوچەکە دەچوون، کۆپتەرێکی زۆر بەئاسمانەوە لە هاتووچۆدا بوون، ئەمە وای کرد نەمتوانی بخوێنم هەرچاوەروانی مالی خۆمانم دەکرد چونکە خەڵکێکی زۆر ئەهاتن خۆیان تەسلیم ئەکردەوە، بەڵام ئەوانەی ئێمە هەرنەهاتنەوە، لێرە دەروازەیەك هەیە بۆناوچەی دوادە زۆر ئەچووم لەو دەروازەیە چاوەروانی مالی خۆمانم ئەکرد بەڵکو بێنەوەو بیانبینم، بەڵام ئێستاشی لەگەڵ بێت هەرنەهاتنەوە، ئەو کاتە ناسیاوێکی خۆمان هەبوو هاشم خدر وەلی پێشمەرگە بوو تەسلیم ببووەوە ببوە جاش لەلای جەبارە درێژ، بینیمی ووتی چی ئەکەی لێرە؟ ووتم وەڵا چاوەروانی مالی خۆمان ئەکەم بێنەوە، ووتی: ئەگەر بێنەوە کوشتبێتیانم رزگاریان دەکەم چونکە دایکت زۆر حورمەتی گرتووم لە پێشمەرگایەتیداوچاکەیم لەبیر ناچێت، دوای ئەوە خەڵکیکی زۆریان هێنا بۆ دووز ئافرەتەکان زۆربەیان لەو مەرکەز شەبابە گیرابوون‌و زیندانی بوون، منیش لەگەل کۆمەلێك خەڵك چوومە ئەوێ بۆ نزیکی مەرکەز شەبابەکە ئیتر خەڵك کۆمەڵ بوو وەکو خۆپیشاندانێکی لێهات خەڵك کەوتە بەرد هاویشتن مەفرەزەیەك هات تەقەیان لە خەڵك کرد، کورێك بریندار ناوی عەبدول باست بوو، پێموایە ئەو کورە ئێستە لە هەندەرانە، ئەو وەختە من نەمدەزانی ئەمە چیەو چی نیە،ئەو وەختە خەلکی دەیانگوت ئەمە جەماعەتەکەی معتەصەمە ئیتر من نەمدەزانی ئەم موعتەصەمە چی بوو پلەی چی بوو.

- مەبەستت لە جەماعەتەکەی موعتەصم ئەوانەی تەقەیان لەخەڵك کرد؟

+ بەڵێ، خەڵك دەیگووت من نەمدەزانی ئەم موعتەصەمە کێ‌و چیە؟ دوا بەدوای ئەوە خۆپیشاندانەکە کپکرایەوە، بەڵام زۆرخەڵکیش بە هۆیەوە رزگار کرا، بەڵام من ئەو کاتە خوێندکاربووم‌و بەرلە ئەنفالەکە ساڵێکیش دەبوو ماڵی خۆمانم نەدیبوو، لەبەرئەوەی وەزعی خەڵك زۆر باش نەبوو، منیش چووبووم بۆ کۆیە، بۆ خوێندن، سالێك لەوێ مامەوە، بەڵام ئەوەی بیرم مابێ بەیانیەکیان زوو هێشتا من لە تویێ جێگە بووم پورێکم هات ووتی وەڵاهی محەمەدی برات دەستێکی شکاوە، بەڵام چەند رۆژێك پێش ئەنفالەکە پورێکی ترم هات ووتی وەڵاهی ئەلێن وەزع زۆر خراپە ئەرۆم بزانم خەبەرێکی مالی باوکت نازانم، بزانم ئەتوانم منالە وردەکان بێنم ئەویش نەیتوانیبوو بگەرێتەوە هەرلەگەڵ باوکم‌و ئەوانا بەرەو سەرەوە هەڵکشابوون، چونکە لەبەرئەوەی ئێمە مالە پێشمەرگە بووین نەیانتوانیبوو لەم سنوورەوە بێنەوە خۆشیان تەسلیم بکەن، چونکە باوکم‌و براکانم پێش ئەنفالیش هەر هات‌و چۆی شاریان نەدەکرد لەبەرئەوەی مالە پێشمەرگە بووین، دوایی کە بەرەو سەرەوە هەڵکشا بوون، لە ملە سوورە لە گەڵ خەڵکەکە گیرابوون، ئیتر پورمیش هەرلە گەلیانا بوو، بەڵام دوایی ئەو بەربوو بروا بکەن پێش ئەوەی ئێوە بێن من لە خەیاڵمدا بوو کە بچم سەرێك لە پورم بدەم بۆئەوەی هەم لە هەوالی بپرسم هەم دوا ساتەکانی بینینی باوکم‌و ئەوانی لێبپرسمەوە کە چۆن لە تۆپزاوا جیایانکردوو نەتەوەوچۆن لەیەکدی دابرکراوون، بەڵام پێشتر ئەوەی بۆ باسکردبووم کە دایکم‌وئەوانیان جیا کردووەتەوەوڕایان پێچاوون، ووتی جارێکیان لە تۆپزاوا باوکتم بینیوە لە ساحەیەکا رایانگرتوون‌و لە دایکت‌و ئەوانیان جیاکردوونەتەوە.

- کاك وەهاب تۆ تاکەی چاوەروانی ئازاد کردنی ئەنفالەکان بوویت؟

+ لەراستیدا تاپێش پرۆسەی ئازادیش هەر چاوەروان بووم، من لە کۆتایی سالی [illegible] لە سنوری دوزخورماتوو دەرچووم‌و چوومە سنوری هەرێمی کوردستان تا ئەو کاتە هەرچاوەروانی هەواڵێك بووم، [illegible]-[illegible]ی [illegible]ی [illegible] بوو پورم باسی شتێکی بۆ کردم ووتی: فوئاد دەلێت چوومەتە دەوری ئەنفالەکان‌و بینومن من قەناعەتم پێی نەبوو، جارێکیان چووم بۆلای ووتم کاك فوئاد ئەم مەوزووعە چۆنە وا باستکردووە، ئەو وەلامی دامەوە ووتی: وەڵاهی کاك وەهاب من شەهابی براتم بینووە، من شەهاب دەناسم، چوومەتەلایان تاوەکو بەو شاهیدەی ووتی ئەوە سەروەتی برامە لە تەکمایە. منیش ووتم ئاخر من برام نیە ناوی سەروەت بێت براکەم ناوی (سەرکەوت)ە؟ ئیترئەو وتی برا هەررۆژێکیش ئەنفال بەربوو شەهابی برات ووتی من فوئادم نەدیوەو نەهاتووەتەلامان تۆ دووتف بکەرە چاووم.

- ئەم فوئادە لە کوێ شەهابی برات‌و ئەنفالەکانی بینیبوو؟

+ بەخوا نەیگووت لە کوێ دیوومن باسی نەکرد لە کوێ دیبوونی.

- سالی چەند ئەم کابرایە دیبوونی ؟

سالێ [illegible] بوو ئیتر من چوومە کفری‌و بوومە پێشمەرگە لە کۆمیتە دەوامم دەکرد، دواتر چیرۆکەکەی ئەم کاك حوسینەش هاتە بانی، ئیترمن لەگەڵ ئەوەشدا هەر بروام وابوو کە زۆربەی ئەنفالەکان نەماون بەڵام هەر ئومێدێکم مابوو، بەڵام من لە خولێکی کادیرانی مەکتەب رێکخستن بەشداریم کرد، پێموایە خولی چواربوو بەرێز مام جەلال هات بۆ لامان، ووتی ئێوە پرسیارم لێدەکەن یان من قسەتان بۆ بکەم؟ هەم شتی بۆمان باسکردو هەم پرسیاریان لێدەکرد، ئیتر هەریەکەو پرسیاری لەبارەی شتێکەوە لێدەکرد، بەرێز مام جەلال کەیف خۆش بوو، ئیتر من پرسیارێکم لێکرد ووتم : بەرێز مام جەلال تۆ وەکو سەرکردایەتی یەکیتی نیشتمانی کوردستان تاچەند ئاگاداری چارەنووسی ئەنفالەکانیت؟ ئیتر مام جەلا ووتی بەقەبری کاك ئەحمەدی شێخ وەڵامت نادەمەوە، ئیتر من زۆر بێتاقەت بووم، ئیتر هەست‌و هۆشم لای خۆم نەما دانیشتم.

بۆچی وا وەڵامی دایتەوە؟

نازانم بۆچی ؟

بە پێکەنینەوە وا وەڵامی دایتەوە یان هەر لەبنە رەتەوە پرسیارەکەی

پێناخۆش بوو؟

نا نا نازانم بۆچی بەرێز مام جەلال ئاوا وەڵامی دامەوە. پێشتر هەندێك كەس پرسیاریان دەكرد مام جەلال بەمی ئەوی تۆ وایتە ئیتر بەكەیف بوو، كۆمەڵێك كادری كورو كچ تازە پێدەگەیشتن‌و هەریەكەو بەپێی خۆی پرسیاری دەكرد، منیش ئەو پرسیارەم كرد كە لەدڵمدا بوو.

بەبڕوای تۆ مام جەلال پرسیارەكەی تۆی پێ نامنتقی بوو یان چی؟

نا پرسیارەكە زۆر مەنتقی بوو پێموابوو زۆر كاریگەری بە سەرمام جەلالەوە هەبوو، بەڵام بڕوای نەدەكرد لەو دەستە كادیرەدا كەسێك هەبێت لەوێدا ئەو پرسیارەی لێبكات، ئاستی پرسیارەكانی تریش یەكێك باسی مەغدوریەتی پێشمەرگەی دەكردو یەكێك باسی نەوعیەتی رێكخستنی دەكرد منیش ئەو پرسیارەمكرد، ئاوا پشتی داوە قەنەفەكەوە ووتی: بەكاك ئەحمەدی شێخ جوابت نادەمەوە. ئیتر نازانم چۆن وەسفی ئەو حاڵەتە بكەم، شعورم نەما یەكسەر لە شوێن خۆم دانیشتم، مامۆستا جەلال جەوهەر گوێی بردە لایەوە پێی ووتبوو ئەو كورە كەسی نەماوە هەمووی ئەنفالكراون‌و هەرخۆی ماوە، ئیتر مام جەلال پێمی ووت لە دەرەوە بێ بۆلام ئیترلە دەرەوە چووم بۆلای باوەشی پیماكرد، هەندێك شتی ووت راستە رەنگە زۆربەیان نەمابن، رەنگە هەندێك مەعلوماتمان بێ‌و خەڵكمان هەیە هەوڵدەدەین، لەسەر چارەنوسیان شتێك بزانین. ئیتر من زۆر بێ ئومید بووم كەكەسیان نەماوون.

دەكرێت بزانین لەدوای ئەنفالكردنی خێزانەكەتان تۆ بەچ شێوەیەك دەگوزەرایت؟

چۆن بوویێت؟ (بە پێكەنینەوە) حكومەت بەوەشەوە نەوەستا كەمن تەنهاخۆم مابووم خۆشمی تەرحیلكرد ، بۆ هەولێر بۆمجەمەعێك، خویندكاربووم لەمعهد ووتیان بەیانی خەڵك تەرحیل دەكەن، منیش ووتم ئاخوا چ قور بەسەرێك تەرحیل دەكەن ئەسلەن لەخەیاڵ ئەوەدا نەبووم، رۆژێكیان سەیرەكەم خالۆم هات ووتی رۆڵە هەڵسە ئەوە جەماعەت حزب هاتوون حكومەت‌و ئەوانە ئەڵێن: تەرحیلت دەكەن، منیش هەر زۆر بەگاڵتەوە ووتم من تەرحیل ئەكەن؟ چومە دەرەوە هێزێكی زۆر گەورە هاتوونەتە محەلەكە دەپرسن: وین بیت وەهاب ئەحمەد وین بیت وەهاب ئەحمەد منیش ووتم ئانی وەهاب ئەحمەد شتریدوون؟ ووتیان انتە مرحل لی اربیل؟

-هەرئاوا بێ ئەدەبانە پێیان ووتیت؟

+ بەڵێ بەڵێ وتم (انی كلشی ماعندی بس عندی جانتا من معهد جای)من لەگەڵ كاك نەژاد بووم ووتی لا لازم شیل، وتم هیچم نیە ووتیان جانتاكەت بێنەو وەرە،ئەو كاتە بەدووماڵو سەیارەیەكیان ئەدا پێی بۆ غەرازەكانیان، ئیتر منیش هەر بۆ گاڵتە پێكردنیان چوومەوە بۆلایان پێم ووتن من غەرازم زۆر زۆرە سەیارەیەك یالا بەشم بكات، ئیتر لۆرییەكی گەورەیان بۆ ناردم، منیش بەسایەقەكەم گوت كەمێك سەبرم لێبكە چووم جانتاكەم هێناو كەوتینە رێ خۆم لە پێشەوە سواربووم‌و لۆریش بە بەتالی رۆیشتین، هاتم لای ئەو چێشتخانانەی سەرجادەكە پاكەتێك سۆمەرم كری ئەو كاتە، سۆمەری رەش بوو.. سایەقەكە زۆر كەیف خۆشبوو ووتی بەراست هیچت

بەردێك هەیە لە گوندەكەی خۆمان براكەم كە ئێستا ئەنفالكراوە ناوی خۆی لە سەرنوسیوە، هەقە ئەو بەردە بهێنرێتەوەو لە مەتحەفدا دابنرێت،

نیە؟ ووتم نەوەڵا خۆم‌و جانتاكەمم، لەولای كەركوكەوە ووتی پارەت دەدەمێ دابەزە، ووتم وەڵا دانابەزم منیش لە گەڵێ ئەوخەڵكە بابزانم چیمان لێدەكەن، وەختێ گەیشتینە هەولێر خالۆم لە دوامەوە هاتبوو، وەختی ئەرزیان دیاری دەكرد، كورێكی پورزام هەبوو زۆر سوعبەت چی بوو فانیلەیەكی قوراوی لە ئەرزەكەیاكەوتبوو،بەموهەندیسەكەی ووت كاكە ئەوە ماڵەكەیەتی ئەو پیاوە هیچی نیە؟!! وەڵا ئیتر بۆ دووسبەی گەرامەوە بۆ خوێندنەكەم. ئەرێوەڵا برا بەو حالەشەوە تەرحیلیانكردم.

یا بگەرێنەوە بۆلای ئەو فوئادە؟ ئیستا ئەو ماوە؟

+ ئا ئا ماوە.

- ئەتوانین بیبینین؟

+ پێموایە بتوانین ببینین.

- هەرسووورە لەسەرئەوەی كە ئەنفالەكانی بینیوە؟

وەاللە من نەم پرسیوەتەوە لێی .

واتا تۆ هەر ئەو جارە چویتە لای بۆ سۆراخی براكەت؟

هەر ئەوجارە چووم ئیتر نەمبینیوەتەوە.

فوئاد چكارەبوو بەعسی بوو یان چی بوو؟

+ وەڵاهی نازانم بەعسی بوو یان نا بەڵام كابرایەكی كاسب بوو مەتعەمی هەبوو. ئەوەی بەمن ووت كە رۆژێك زانیت من درۆ دەكەم تفكەرە چاووم.

فوئاد كە كاكەتی بینوە چۆن باسی حاڵی ئەوی بۆ تۆ كرد؟

ووتی رێشی درێژ بووە من نەمناسیوەتەوە ئەو پێمی ووتووە فوئاد نامناسیتەوە؟ من شەهابم

واتە ئەو چووەتە ناو سجنەكەوە؟

ووتی بینوومە لە ناوسجنەكەیا.

تۆ هەم وەكو گەنجێك كە كاریگەرییەكانی جینۆساید بە رۆحتا چووەتە خوارەوە رەنگە ئەم قسەیەشت پێناخۆش بێت چۆن تەماشای جینۆسایدو مەترسیەكانی‌و ئەو پەیماننامەیەش دەكەیت كە دژ بە جینۆساید هەیە؟

وەڵاهی من وەكو جینۆساید تەنها خوێندوومەتەوە، لەسیاسەتی دەوڵ‌و ریبازی نوێ زۆرم لەسەر خوێندووەتەوە، بەتایبەتی پرۆسەی ئەنفالیش جۆریكی جینۆساید بەوو، بەهەموو بەهاكانی ئەو گەلەوە دراسەیەكی جرووپری بۆ كرابوو، ئەوەش مانای ئەوەنیە كە لە ساڵی □□ پرۆسەكە جێبەجێككرا، ئیتر كاریگەریەكانی تەواو هەتا لە پەیماننامەی جنیفیش ئەو تاوانە وەكو تاوانی نیونەتەوەیی دانی پێدانراوە. ئەوچەكانەی بەكارهاتوون هەمووی قەدەغەبوو، بە داخەوە هەرچەندە حكومەتی عێراق خۆی یەكێك بوو لە دەوڵەتانەی كە ئیمزای كردووە لەدژی جینۆساید كەچی خۆی پیادەشی كردووكۆمەڵگەی نیودەوڵەتیش بێدەنگەیان لە ئاستیدا كرد، خۆكێشەكەی ئێمەش لەهی هیرۆشیما كەمترنیە، ئیستا باس لە ئەرمەن دەكەن قەد كێشەی ئەرمەن یان جینۆسایدی ئەرمەن بەقەد هی ئێمە نیە، بەڵام جینۆسایدی ئێمە بەدرێژایی مێژووی ئێمە بیری لێكراوەتەوەو نەخشەی بۆ كێشرابوو.

ئەركی دەولەتی عێراق چیە لە بەرانبەر ئەوهەموو تاوان‌و كارەساتە تراژیدیەی بەرانبەرمان كراوە، ئەگەر ئێمە وەك گەلێكی جینۆسایدكراو ئەنفالكراویش داوا بكەین یان نا مافەكانمان بۆ بگەرێتەوە دەبێت دەولەتی نوێی عێراق چی بكات؟

دەبێت دەوڵەتی عێراق داوای لێبوردن لە گەلی كورد بكات، هەروەها دەبێت جارێكی تر پەیماننامەیەك مۆر بكاتەوە لەسەر ئاستی جیهانی كە جارێكی تر گەلی كورد بەو دەردە نەباتەوەو قەرەبوشی بكاتەوە، هەم گەلی كوردو هەم گەلی عێراقیش بەو دەردە نەباتەوە. هەروا حكومەتی هەریمیش هەق نیە بەو شێوەیەی ئێستا بێدەنگبێت، كەوا كێشەیەكی زۆر گەورە بووە نەك بەوە بوەستێت كەوا بە □□□□دینار بەرێتەوە، بەڵكو دەبێت ئەم تاوانانە دۆكۆمێنت بكرێن، من پێموایە هەتا ئێستا تاكە كارێكی باش لە سەرجینۆسایدی كورد ئەو كتێبەی میدڵ ئیست ووچ بوو، دانیشتم هەموویم خوێندەوە گریام بەسەریدا، بۆچی حكومەتی هەریم ملوێنان مجلەوگۆڤاری بێكەڵك دەردەكات كەچی ناتوانێت وێنەی ئەنفالەكان كۆبكاتەوە، بەردێك هەیە لە گوندەكەی خۆمان براكەم كە ئێستا ئەنفالكراوەلەسالی □□□□ ناوی خۆی لە سەرنوسیوە، هەقە ئەو بەردە بهێنرێتەوەو لەمەتحەفدا دابنرێت، ئەوانە كەنزن لەناودەچن، كۆمەڵێك خەڵك هەیە ئێمەحەمە زوڵمەمان هەیە ئەو پیاوە دەیان خەڵكی لەنوگرەسەلمان بەدەستی خۆی ناشتووە، ئەو پیاوە تەنها خۆی مابوو ، كەسێك نەبوو گوێی لێبگرێت تا بۆ خۆی قیراق كوشتی.

باسی كتێبەكەی میدل ئیست ووچت كرد ئەو كتێبە زۆر گرنگە رێزم هەیە كە زۆر بەسەریدا گریاویت هەڵبەت ئەوە پەیوەندیەكی راستەوخۆی بە هەستونەستی خۆتونزیكی خۆتوكارەساتەكەوە هەیە، بەڵام بیجگەلەمە چیتری لێتێگەیشتوویت؟

دووشتی ترهەیە یەكەم باسی هەموو تاوانەكان دەكات، دووەم بەڵگەیەكی مێژوویيە كە رێكخراوێكی نێونەتەوەیی‌و ئەساسیە.

بە بڕوای تۆ تا چەند سیاسەتمەداری كورد ئەو كتێبەیان خوێندووەتەوە؟

بڕوام وایە زۆر كەم خوێندوویانەتەوە؟

- ئەوگەنجانەی لە دوای ئەنفال بەجیماون چیبكەن؟ چی بكەین بۆ ئەوەی كارەساتی ئەنفال لە بیرنەكەین، رێزی قوربانیەكانی بەرزرابگرین.

+ جارێكیان وەزیر مافی مرۆڤو چەند كاربەدەستێكی حكومەت هاتن، گلەییان ئەكرد كورەكانیان‌و كچەكانیان خەڵك نایخوازێ، من ئەو كاتە پێشنیارێكم كرد ووتم ئەوە

پێموایە حکومەت تیا تاوانبارە، چونکە ئەگەرحکومەت بێتو بریارێك دەربکاتو بێژێت هەرکورە ئەنفالێك ژن بێنیٚ یان هەرکچە ئەنفالێك شووبکات، پارچەیەك زەوی‌و ئەوەندە پارەی پێدەدەم ئەوە نەك کچەکان بەخوا پیرە ژنەکانیش خەڵك دەیانخوازیٚ، ئەوە دەلیلە ئەگەر حکومەت گرنگی پێنەدات،خەڵك چۆنگرنگی پێدەدات. من وام لێهاتووە ئێستا بۆ یادی ئەنفال نارۆم.

- بەڵام خۆ هەموو ئەرکەکە لە ئەستۆی دەوڵەت نیە، ئەرکی کۆمەڵگەی کوردی‌و رێکخراوە تایبەتمەندە ناحکومیەکانیشە، بەبروای تۆ دەبێت رێکخراوەکان چیبکەن؟ بۆ نمونە رێکخراوی ناوەندی چاك کاری گرنگی لەم بوارەدا کردووە، بە ئاستێك کە حکومەتی کوردی نەیتوانیەوە بیکات.

+ ئەبیٚ هەموومان فشار بخەینە سەرحکومەت، بەراستی دەست خۆشی لەو رێکخراوە دەکەم، کارەکەی ئەوان هەم ئەرکێکی ئینسانیە، هەم نیشتمانیشە، ئەوە شانازیە کەوا دەستپێشخەری لەم بوارەدا کردووە، ئێمە سوپاسیان دەکەین، بەڵام پێمباشە ئەو رێکخراوانە، باشتر بیربکەنەوەوباشتر کاربکەن، لەراستیدا بڵاوکردنەوەی قسەکانی ئێمە زۆر گرنگ نیە، بەقەد ئەوەی فشاری ئەو رێکخراوانە گرنگە، چونکە هەریەك لە ئێمە رۆژێك دەرگای مەسئولێکمان کوتاوە پێبێژین، کاکە ئەوە حاڵ‌و وەزعی ئێمەیە. بەڵام ئەگەر ئێمەی کەس‌وکاری ئەنفال لەرێگەی ئەو رێکخراوانەوە بچینە دەرەوەی کوردستان‌و کۆرو سیمینارمان بۆ سازبکەن، کاریگەریمان دەبێت. جیلێکمان هەیە کە رەنگە تازە لە ئەوروپا لەدایك بێت، ئەگەروانەبێت چۆن بزانن ئەنفال چیە؟

- بەڵام کاك وەهاب کەس بە سۆزو عاتیفە گوێمان لێناگرێت، دەنا رۆژی □/□□ کەزریکەی کوردو لەچواردەی چوار زریکەی مەل‌و نەرەی شۆفل‌و هاواری مرۆڤ پێکەوە گەیشتنە هەموو عالەم کەس گوێی نەداینیٚ. بەڵکو مەسەلەکەی ئێمە مەسەلەیەکی یاساییە. پێمخۆشە بزانم گلەیەکانت چین؟ سەرەتا لە ئەنفالستانەکەی ئێمەوە دەست پێبکە.

+ وەڵاهی برام هەقە هەموو رێکخراوەکان لەمافی مرۆڤەوە بیگرە هەتا حکومەتی هەرێم شوێنێك دابینکەن بۆ ئەنفال تا وەك سومبولێك ببێتە شوێنی ئەنفال، وەکو ئەوەی بۆ بەرزانیەکان کرا، من هەموو جارێك یێژم خۆزگە شوێنێك بوایە بچوومایەتە لای وە بۆنەی ئەنفالەوە،بەراستی ئەگەر لە هەرکوێیەك بیکەنەوە هەرباشە، ئەگەرهەرنەبێت سالی جارێك دەچمە سەری، ئێستا وام لێهاتووە، لەرۆژی ئەنفالیشدا ناچمە ئەو بۆنانە یان لەمالەوە دەچمە ژورێکەوە یان دەچم لەسەربان بۆخۆم دادەنیشم، نامەوێت منالەکانیشم ببینم، خێزانەکەم هەستیارە زۆر جار هەستم پێدەکات.

- ئەم دڵشکانە تا چەندە خزمەتت دەکات؟ بالێرەوە بپرسین چۆن هەستینەوە، چۆن خۆمان بنیات بنێینەوە؟

+ ئەوەیان بەرلە هەموو کەس ئەرکی حکومەتە، بۆ نیازەی بەهایەك بۆ ئەنفالکراوەکان بگێرێتەوە، بەڵام من کە ئەرۆمە ناو خەڵکەوە هەست ناکەم وەکو خۆی رێزم لێدەگیریت، کورە ئاخر رەمزێکیان نیە؟ رەمزێکیان لە رزگاری کردووە شەرمم دێت سەیری کەم، وەکو ئەوەی هەموو ئەنفالکراوەکان شوان‌و گاوان بووبن؟ من رێزم هەیە بۆ شوان، ئەو رەمزە کیٚ دایناوە پرسیان بەکیٚ کرد؟ ئاخر ئەنفال دەیان جوتیارو مامۆستاو خوێندکارو هەمووی تیا بوو، ئاخر ئەگەر کەسێکی تایبەتمەند بێتو بلێن رەمزێك بۆ ئەنفالدابنێین ، ئەو فەرەنجی یە دائەنێنەوە؟

- مامەڵەی دەسەڵاتی کوردی بە هەموو کایەو دامودەزگاکانیەوە، بە رێکخراوە پاشکۆکانی‌و زانکۆکانیەوە چۆن دەبینی تاچەندە مرۆڤانە مامەڵە لەگەڵ کەس‌وکاری قوربانیانی ئەنفالدەکەن؟

+ بەداخەوە زۆر بەخراپی، ئەگەر بگەرێینەوە بۆ رژیمی سەدام حوسین بەهەموو خراپیەکانیەوە بە دیکتاتۆریەتی خۆیەوە ئەوەی پێناسەی هاوریی هەبوایە زۆر بە فەخرەوە تەماشای دەکرا ، ئیمتیازاتی تایبەتیان هەبوو، هەرگیز چاوم لەوە نیە، کە لە سۆنگەی خوینی براکانم‌وخوشکەکانمەوە ئیمتیازاتی تایبەت وەربگرم، بە پێچەوانەوە ئیستاش بە حەزرەتی ئەوەوەم کە بزانم چۆن دوا هەناسەیان دەرچوو، چۆن رۆحیان کێشرا، باواز لەوەش بێنین بۆ رۆحیان کێشرا؟ بەڵام بە مقابلی ئەوە بە پێچەوانەوە خەڵکیکی زۆر هیچ نەبوون لەوەش خراپترخەڵکیکی زۆر هەبوون، تاوانبارن، دەستیان لەو تاوانە گەورەیەدا هەیە، کەچی هەموو ئیمتازاتێکیان هەیە، ئێمەش کەسی ئەنفالکراوی وەك ئێمە پارچە زەویەکمان وەرنەگرتووە؟!!! چەندین جار سەردانمان کردووە، من خۆم لەگەڵ کاك نەژاددا چوینە لای کاك عومەر فەتاح کۆمەڵێك وەعدوو بەڵینی زۆرو هیچی تر!! یەعنی دەمەوێت بزانم ئەم هونەرە چیە؟ ئیفراز نەکراوە خۆ ئەمە نەدەقیکی قورئانیەو نە دەقێکی یاساییە نەتوانرێت بگۆردرێت. ئەلیٚ ئیفراز نەکراوە.

- تاکەی چاوەروانی وەعدو بەڵێنەکانی حکومەت دەکەیت؟

+ وەڵاهی لەگەڵ رێزمدا باوەرم بەهیچ وەعدو بەڵێنیکیان نیە، هیچ چاوەروانی وەعدیان ناکەم، بۆ زانیاریشت زۆر بریندار بوومە بۆ ئەم حکومەتە، قوربانیم بۆ داوە تیایدا هیلاك بوومە، چەند ساڵێکیشە بۆی تێدەکۆشم، بەڵام بروام بەهیچ وەعدو بەڵێنیکی نیە. پێموایە حکومەتی کوردی زۆر کەم تەرخەمە بەرانبەر بەئێمەی ئەنفال، نەك کەم تەرخەمە بگرە هەربەخەیالیشیدا نایات کە ئەنفال بووە نەبووە، بۆیە هەندێك بۆنە هەیە کە بۆ ئەنفال دەیکەن بە حەیاتم ناچم‌و لێشی نزیك نابمەوە،لەبەرئەوەی دەزانم هەندێك شت دەلێن حازربەدەستە نەك شتی ناخی خەڵکەکە بێت.

- پێتوایە حکومەت یادی ئەنفال دەکاتەوە؟ ئەی نەت بینی پارەکە لە یادی ئەنفالدا خەڵکیان برد بۆ سەیران؟

+ نا یکاتەوە.

ئیستا تۆ خوێندکاری زانکۆی لە بەشی یاسا، وەکو کەسێکی کەس‌و کاری ئەنفال بەچ دیدو تیروانینێکەوە لە بورای یاسادا بەتەمای کار بۆ ئەنفال بکەیت؟

+ من بۆخۆم زۆر پشتگیری یاسا دەکەم، من ئەفسەری ئاسایش بووم، هەرگیز بە نیەتی تۆلە کردنەوەوە دانەبزیووم، بەڵام پێم باشە ئەم کێشەیە بەرێچکەیەکی یاساییدا ا بروات، ئەوەی تاوانبارە سزای خۆی وەربگرێت، چونکە ئەگەر ئیجرائات نەکرێت بەیانی حکومەتێکی تریش بێتە سەرکار ئەو تاوانبارانە هەمان شێوە دەبن، ئیستا کە سەدام‌و دارو دەستەکەی دادگایی دەکرێن دەبێتە دەرسێك بۆ کەسانی دەسەڵاتداری دوای ئەوانیش، بەڵام نابێت هەموو ئەوکەسانەی لە تاوانی ئەنفالدا بەشداریان کردووە بیانکوژینەوە، پێموایە ئێمە سەدان جار ئەنفال دەکرێنەوە، پشتگویٚ دەخرێین، جۆرێکە لە ئەنفال دلشکانی گەنجەکانی دوای ئەنفال نوعێکە لە ئەنفال، پیرەژنێك‌و کچێك ماونەتەوە مانگی □□□□□□ دیناری ئەدەیتیٚ‌و بەشی هیچی ناکات، جۆریکی تری ئەنفالە، من حەز دەکەم قەد یادی ئەنفال نەکرێتەوە،حەزناکەم تەماشای ئەو ژنە جافەی ئەنفال بکەم کە لە تەلفزیون بۆ منداڵەکانی دەلاوێتەوە، من عومەری خاوەر بە منداڵەکەیەوە دەبینم خەریکە گیانم دەردەچێت، ناتوانم تەماشای بکەم دەرۆمە دەرەوە.

کەواتە پێت وایە هەتا کو ئیستا پرۆسەی ئەنفال بەردەوامە؟

من پیموایە بەردەوامە، بەلیٚ پێموایە دەسەڵاتە کوردیەکەی خۆشمان ئەنفالمان دەکات. ئەم حکومەتە لەسەر رفیق حزبیەکی بەعسی سیٚ سالٚ گیرۆدەی کردبووم‌و منیان هێناوبرد، لەوماوەیەدا لەرێگەی هاتووی چۆی سلیمانی ئەگەر بەرووداوی ئوتۆمۆبیلیش بمردایەم هەردەبوومە قوربانی ئەنفال، بەهۆیەوە من لە هەفتەیەکدا □رۆژ دەچوومە سلێمانی باشە من ئەگەر تووشی روداوێك بوومایە نەدەبوومە قوربانی دەستی حکومەتەکەی خۆمان؟ لەسەر رەفیق حزبییەك؟مەسئولێکی حکومەتەکەی خۆمان جورئەتی ئەوە بکات بلێت: کاکە ئەو رەفیق حزبیە پیاوێکی باش بووە!؟ منیش ووتم راست دەکەیت کاکە ئەویش ئیستا بە تۆ دەلێت پێشمەرگەیەکی باشیت. ئەی ئەوە ئەنفال نیە؟ بۆچی من کە تاکە یەك کەسم نەماوە هەمووی ئەنفالکراوە بچم □□ وەرقە بدەمە پارێزەرێك لە سۆنگەی کۆنە بەعسیەکەوە؟! ئەی ئەمە ئەنفال نیە چیە؟ بۆ نەیکەمە دەمی منالەکانمەوە بۆ خۆمی پیٚ بنیاتنەنێمەوە، دوای ئەوە من □□ وەرەقەم لە کویٚ بوو؟ ئاخر من هیچم نەبوو خۆم‌و پانتۆلێك‌و قەمیصێك مالی ئەو برادەرانە کاك جەبارو ئەوان ئاوابیٚ یارمەتیان داوم، ئەگینا بروا بکە لەو وەزعە زۆر خراپەدا دەرگای مەڵبەندم زۆر بەتوندی کوتا بەخوا بەهەموو توانایانەوە هەزار دینار یارمەتیاندام، ئەمە چەندین جار لە شەردا لە گەلٚ گوللەدا کەوتووم‌و هەستاومەتەوەو لە کەناری مەرگدا گەراومەتەوە.

دەزانم برینەکەی ئێوە زۆر قولە دڵنیاشم تۆ داوای لە سێدارەدانی هیچ کەس ناکەیت، راست ئەوەیە داوای نەکەیت، بەڵام بە پێی یاسا تاوانبارانی ئەنفال، ئەوانەی ئەنجامدەربوون، یان بەشداربوون، یان هاندەربوون، بە پێی یاسا چییان لێبکەین باشە؟

+ وەڵا چیان لێبکەین؟ هەرکەس بەپێی تاوانی خۆی سزا بدرێت بە پێی یاسا، با هەموو کێشەکەش نە بەینە سەر بەعسی‌وکۆنە بەعسیەکان، کوردیش زۆر دەستی لەو تاوانەدا هەیە، هەق وابوو لەلای

خۆمانەوە دەستمان پێیان بکردایە، یەکەم دوای روخانی سەدام فایلی تریش ئاشکرابوون، بەراستی ئەوانە هەق نەبوو نە بۆ مەکتەبی سیاسی یەکێتیو نەبۆ پارتیش ئەو کەسانە ببەخشێ، هەقوابووخەڵکی قوربانیانی ئەم وڵاتەو تێکۆشەرانی ئەم وەڵاتە بیانبەخشینایە، نەك لە پلینۆمێك خەڵك دەست بەرزکاتەوە ئەمانە ببەخشن یان نەیانبەخشین؟. من پێموایە ئازاری خیانەتی ئەوانە لەهەمووی گرانترە ئەگەر بەعسیەك بە تۆپ لێیدا بێتین، بەڵام ئەوانە لەناوجەرگمانیانخواردووە، هەقوابوو یەکەمجار خۆمان پاکبکردایەتەوەو ئینجا تاوانبارنیش دادگایی بکەین.

- خۆت دەزانیت ئەو لێبوردنە لێبوردنێکی یاسایی نیە، بەڵکو لێبوردنێکی سیاسی بوو، بەڵام پێت وایە ئەگەربێتە سەر ڕای گشتی خەڵك بیان بەخشێت ؟

+ وەکو وتت ئەو لێبورنە یاسایی نیە، بەڵکو حزبیە، من بەو رایە قایلم، بەڵام من بروام وایە مەحالە خەڵك لێیان ببورێت.من بەش بەحالی خۆم لێیان نابورم. ئەوانەشی ئێستا لەمستەوای بەرپرسیاریتی دان هەزار جاربنبە بە پرسیار هەرگیز بە مەسئولی خۆمیان نازانم.

تۆ بەرانبەر هەموو ئەو یادانە رەشبینی کە بۆ ئەنفال دەکرێتەوە بەڵام خۆ لەدەرەوەی حزبیش هەندێکجارڕۆشنبیران‌وڕێکخراوە کانیش دور لەو یادە تەقلیدانە ڕێز لە یادی ئەنفال دەگیرێت.

ئەوە راستە..

خۆت خوێندکاری یاسایتو قوربانی ئەنفالیشیت، چۆن دادگایی کردنی تاوانبارنی دۆسێی ئەنفال هەڵدەسەنگێنی ؟

+ دادگاکە دوو رووی هەیە رویەکی شیعیو رویەکی کوردی، بە داخەوە رووە شیعی یەکەی زاڵە، بەڵام هەرگیزنەدەبوایە سەدام ئیعدام بکرایە، چونکە تاوانباری گەورەی ئەنفال بوو، عەلی حەسەن مەجید جێیەجێکەری تاوانەکەیە، پلانو نەخشەکەی لەلایەن ئەوە بوو دەبوایە سەدام زوو ئیعدام نەکرایە، خۆمن پێمخۆشە سەدام ئیعدامکرا بەڵام نەدەبوایە لەو کاتەدا بکرایە.

- بۆ پێت خۆش بوو خۆتۆ خوێندکاری یاسایت؟

+ ئەزانی بۆ پێمخۆشە لەبەرئەوەی ئەو کابرایە هەقی ژیانی نەبوو، دوای ئەوەش دادگاکە روویەکی یاسایی هەیە.

- دواپرسیارم ئەوەیە زۆر بەکورتیو بەراستی رەخنەت لەم ساڵنامەیە (ئەنفالستان) چیە؟

هیچ رەخنەیەکم نیە، بەپێچەوانەوە دەستخۆشیتان لێدەکەم، پێموایە تاکە گۆڤارە بەراستی باس لەخەمی ئەنفالو کێشەکانی دوای ئەنفال دەکات.

ئێوە شەرمتان لەحەقیقەت نەکرد، شەرمتان لەمرۆڤ بوون نەکرد بۆیە هەناسەخنکاوەکانی ژێرلمۆپێناسە شلەژاوەکانتان بەهەند نەگرت.. برۆن هەرخۆتان بەخۆتان بن هەی شۆڤینیزمەکانی سەدەی رابوردوو ..داوای بەرائەتی جەلاد بەرلەوەی غەدرێك بێت لە قوربانی غەدرێکە لەمرۆڤ بوونی خۆتان، ئیدی چۆن مرۆڤایەتی نادۆرێنن؟ برۆن هەی پیاوە بەجێماوەکانی سەروەختی قەعقاع.. برۆن هەی پارێزەرانی کۆنەپارێزی.

ئەندام پەرلەمانێك لەبەرانبەر ئەنفالکراوەکانو ساڵنامەی ئەنفالستان هەست بەبەرپرسیاریتی دەکات

بەرێز دکتۆرە شکریە رەسوڵ، ئەندامی پەرلەمانی کوردستان، وەك لەنامەیەکدا بۆ ساڵنامەی ئەنفالستانی ناردووە، دەیەوێت نەریتێك بهێنێتە کایەوە، کە دەولەمەندانو ئەندام پەرلەمانەکانی کوردستان، لە سەروەتو سامانی خۆیان یارمەتی کەسوکاری ئەنفالوکیمیاباران‌وکەسانی شایستە بدەن، یان برێك لەموچەکانی خۆیان ببەخشن پییان : لەم بارەیەوە نامەیەکی تایبەتی بۆ ساڵنامەی ئەنفالستان ناردووەو لە دەقەکەیدا نوسیویتی:

ڕێزو حورمەتم هەیە بۆتان، داوای لێبوردن دەکەم، لە ئێوەوهەندێك لە کەسوکاری ئەنفالەکان، کەبریارم دابوو نیوەی موچەکەم پێشکەش بکەم لەوانەی زۆر مستەحەقن، بڕی([illegible],[illegible]) دووسەد هەزار دیناریش بۆ گۆڤارەکەتان کۆمەك بکەم، بەداخەوە لە بەرنەخۆشیو سەردانم بۆ ئێرانو بوونی پرسەیەکمان پارەکە دواکەوت. لەم بارەیەوە داوای لێبوردنتان لێدەکەم.

هیوادارم ئەمە ببێتە نەریتێکی دەولەمەندان‌وئەندامانی پەرلەمانیش کەئاوڕلە خێزانی ئەنفالکراوانو ئەوانەشی بەهۆی گازی کیمیاوییەوە لە هەلەبجەو شێخ وەسانانوو شوێنانی تر بەرکەوتوون، هاوکارییان بکرێت، هەلبەت ئەگەر خوێنی شەهیدانو ئەنفال‌وکارەساتی کیمیابارانی هەلەبجە نەبوایە ئێمە نەدەگەیشتینە ئەم رۆژە خۆشە، بۆیە جارێکی تر داوای لێبوردن دەکەمو ئەوا دوو ملوێن دینارم بە(خاتوو گوڵناز عەزیزد)دا بۆ ناردن، کە [illegible],[illegible] هەزاردیناری پێشکەشە بە گۆڤارەکەتان(ئەنفالستان)

ساڵنامەی ئەنفالستان بە ڕێزەوە دکتۆرە شوکریە رەسوڵ دڵنیا دەکاتەوە لەوەی بری دیاریکراو گەیشتە دەستمان، بەپەیی زانیاریو بەدواداچوونمان، بری ئەوکۆمەکانەش کەلەلایەن بەرێزتانەوە بۆکەسوکاری ئەنفالکراوەکان هاتبوو لە ڕێگەی بەرێز(گوڵناز عەزیز) ئەندامی پەرلەمانی کوردستانەوە، بە شێوەیەکی رێكوپێك بەپێی خشتەیەك لە ناحییەی رزگاری بڕی ([illegible],[illegible]) سی هەزار دینار بۆ هەر [illegible] خێزانێك ، دابەشکراوەتە سەر خێزانی ئەنفالکراوەکان. بەناوی خۆمانو کەسوکاری ئەنفالکراوەکانەوە سوپاسی هەڵوێستتان دەکەین.

پۆزش

داوای لێبوردنێکی زۆرلە هەموو ئەو بەرێزانەدەکەین کۆمەك‌وهاوکاری مادی ساڵنامەی ئەنفالستانیانکردووەو ناویان لەئەنفالستاندا بڵاونەکراوەتەوە, ئێمە وێرای سوپاسێکی زۆرمان پێیان رادەگەیەنین, کەلەکەموکورپمان ببورن هۆکارەکەشی تەنها سەرقاڵی بۆ سەرخستنی ساڵنامەکە بووە. هەرچەندە ئەم داوای لێبوردنە لە هەفتەنامەی کەرکوکی ئەمرۆدا بڵاوکرایەوە بەڵام وەك لەوێ بریارماندا بوو، لەژمارەی داهاتوودا ناویان بخەینەوە سەرساڵنامەی ئەنفالستان.

دوبارە داوای لیبوردن لەو بەرێزانەو هەربەرێزێکی تردەکەین کە ناوەکەیما بیرچوبێت

لەهەمانکاتدا بەداوای لێبوردنەوە دەمانەوێت بە بیری ئەو بەرێزانەشی بهێنینەوە کەوا چەند بەرێزێك وێرای ئەوەی ناویان لە خشتەی کۆمەککاراندا هاتووە، بەڵام هەتا دەرچوونی ئەم ژمارەیەش هێشتا کۆمەکەکانیان نەگەیشتووە؟!

ناو	بری کۆمەك
مەلائیدریس	[illegible],[illegible]
ئەرسەلان چیمەنی	[illegible]
مامۆستا محەمەد	[illegible]
خالدەی گەرمیان	[illegible]
مامۆستا ئەحمەدی گەرمیان	[illegible]

عومەر چاوشین :

بیلبیلەی چاوم هاتە دەریّو بە ئەبوبەکری برام گووت بیبە لەبەر پێی شەهیدێکدا بینێژە

چیرۆکی ئەم پیاوە ناشێت بەراگوزەر بەسەرماندا تێپەرێت بەڵکو دەشێت هەمووهەستە ئینسانیەکانمان بخەنە بەرمەنگەنەومرۆڤایەتیمان بۆ بگێرنەوە، ئەنفالستان هیچی واتان لێناخوازێت ئەوەندە نەبێت، چرکە ساتەکانی ئەم پیاوە بریندارە بەهەندبگرن، ئەو رۆژانەی کورەکانی سولتان خەریکی ئاهەنگی شەوانەو ئەنفالچییەکان خەریکی فرۆشتنی ئابرووی خۆیان بوون دەیانو سەدانی وەك عومەریش جەستەوهەناویان خەردەل هەلاهەلای کردبوو. ئەمرۆش ئەم بیلبیلەی چاوی خۆی لەبەر پێی شەهیدێکدا دەنێژێو زۆربەی بەپرسەکانیش هاو سەنگەری بکوژی شەهیدەکانن!!.

ئەنفالستان دەرفەتێك دەداتە ئەم مرۆڤەی بەجستەی هەلاهەلەوە هێشتا نەبەزیوە. وەرن با پێکەوە گفتوگۆیەك لەگەڵ ئەم پیاوەدابکەین.

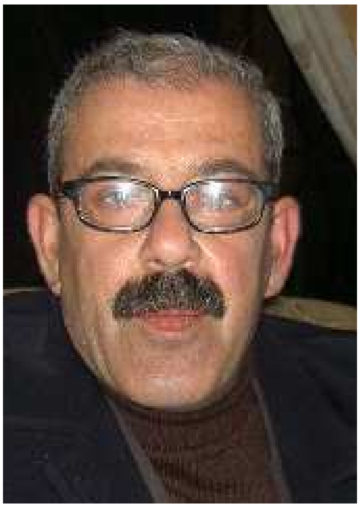

عومەر چاوشین

دیداری ئەنفالستان

□.سەرەتا با لە ئەنفالەوە دەست پێبکەین،چۆن لە ناوچەکەی ئێوە دەستی پێکرد؟

+ ئەو کاتە من پێشمەرگە بووم ، کەدەستی پێکرد بارەگامان لەسەرگەڵوبوو، ئەنفالی یەك لەهەموو ناوچەکانەوە هەرلەکارێزەو سوورەقەڵاتەوە لە کۆتەڵوشەدەلەوە، لە دوکانەوە لەدۆلە رووتەوە،لە مەرگەوە بەهەرحاڵ ناوچەیەکی ئێجگار فراوانی گرتبووەوە، هێرشەکان بە جۆرێك چروبەربلاو بوون، ئیتر لەتواناماندا نەما بەرگری بکەین، تاپاشەکشەمانکرد.

پاشکشەکەتان هەروا سەنگەر چۆڵکردن بوو یان بریارێکی سەرکردایەتیتان بوو؟

نەخێر بریار بوو دەنا بروابکەن بەو وەزعەشەوە پێشمەرگە شەری زۆر قارەمانانەیان کرد، بەراستی گێرانەوەی ئەو شەرانە خۆی لە خۆیدا سەرووەریە، هەریەکەیان داستانێکە، داستانەکەش بەجۆرێکە رەنگە تیژترین قەلەمی کوردی لە ئاستیدا کۆلەواربێت. ئێمە پێشمەرگە بووین، ئەوەی منی ئازاردەدا ئەوە نەبوو کە ئێمە چیمان بەسەرهات، بەڵکو خەڵکەبوو لەناو شارەکان، ئەوانەی تالاوەکەیان چەشت، رەنگە هەموو ئازارێکی من بە نیوەی ئەو ئازارە نەبووبێت کە باوکم هەیبووە.

-وەك باست کرد هێرشەکانی ئەنفال بەبەرنامەو بەربلاوبوون، پاشکشەتان کرد، بۆ کوێ کردتان؟

+ بەراستی ئێمە زۆر دەرفەتمان کەم ببووەوە، ئێمە بەفریارمەتی داین، تاکە رێگەیەك کەمابوو بۆئەوەی لێوەی دەربچین ئەوریگە سەختانە بوون کە بەفرگرتبووی، ئێمە هەر دۆڵی شامحەمەدمان هەبوو ئەگەر بەفرەکە نەبوایە ئەوێشمان لێدەگیراو نەمان دەتوانی ئینسحاب بکەین. مقاوەمەشمان پێنەدەکرا، پێمان نەمابوو نەخواردنمان پێبوو بۆ بەدەنمان نەخواردنمان پێمابوو بۆ تفەنگەکانیشمان، ئەوەی پێمان مابوو زەخیرەی فکریو ئەخلاقی بوو، ئێمە بەوەوە مابووینەوە، رۆژی □/□□ بوو بە دۆلی شامحەمەد دا ئینسیحا بمانکرد. ترسیشمان زۆربوو هەندێ شوێن بە کیمیایی لێدرابوو، زۆر ماندوو بووین چووینە گوندی چالاوا تا هەروا چەند سەعاتێك ئیسراحەت بکەین، کە چووین بینیم رانەمەرێك لەوبەری ماڵەکانەوە بەلاپاڵێکەوە بوو، هەمووی مەرە سپی بوو، ووتم دەچم مەرێك دەهێنم سەریدەبرین خۆ ئەوە هەرخەسارەیەو دوژمن دەیخوات، ئێمەش نەیخۆین هەر دەخورێن، دەیهێنم خێری خاوەنیو بەشکم پێشمەرگەکانیش نەختێك تاقەتیان پەیدا بێتەوە..هەموو برسی بووین، کە چووم دەستم برد ملی مەرێکم گرتو رام کێشا تەماشادەکەم مردار بووەتەوە، بۆنێك دەهات بەلام فکرم بۆ کیمیایی نەچوو، ووتم داخۆ نەخۆش بووە چی، دەستمبرد یەکێدیم راکێشا تەماشەدەکەم ئەویش هەروا مردارە، یەکی دی هەروەها بوو، ئنجا مەرەسپی عادەتی وایە سەردەکەن بەناو یەکدا هەموو سەریان بەیەکەوە نابوو مرداربوونەوە، ئیتر زانیم ئەم رانەمەر هەمووی کیمیایی کوشتوونی؟ دوایی تەماشادەکەم شوانەکەشی لەولاوە بەلادا کەوتووەو گۆچانەکەشی بەلایەکی دیدا کەوتووە، بە دڵتەنگی گەرامەوە بە پێشمەرگەکانم گووت کورینە خۆ خرکەنەوە بەخوا ئەو رانە مەرە بەو قەدپاڵەوە کیمیایی لێیداوەو شوانەکەشی لەوێ مردووە.

- ئەی نەتزانی شوانەکە ناوی چی بوو؟

+ بەداخەوە نەمزانی ئێستاش گرێیە لەدڵمدا، بەلام دەمزانی خەڵکی گوندەکەیە. بە دڵتەنگییەوە بەجێم هێشت چونکە نەمتوانی بیبەم بینێژمو شتێکی لێبکەم. وەختی ئەوانەمان بەدەستەوە نەمابوو، ئەگەر هەرکەسێکیش لەخۆمان بوایە هەردەبوایە بەجێی بهێڵین.

- تۆ دڵنیا بوویت کە ئەو مەرانەو شوانەکەی بە کیمیایی مردبوون؟ ئەی کێ دەڵێت بەفرو سەرمانەیکوشتوون؟

+ نانا ئەو مەرە هەتا سەرمایان بێت پێیان خۆشە، دوای ئەوە ناوچەکە کیمیایی لێیدابوو، مەرەسپی کە سەردەنێت بەیەکەوە مانای وایە ئەگەر ژیان بێت پێکەوە بژین ئەگەر مردنیش بێت پێکەوە بمرن. ئیتر ملی رێیەمان گرتو چووینە پشتی چالاواوە لای گۆمەزەڵ لە کوێستانەکەی ئەو دیو. ئیدی هەروا یەکی پاروە نانێکمان خواردوو، شەو هەتا بەری بەیانی لەوێ ماینەوە، بۆ ئەوەی ئەگەر خەڵك بە جێمابێت پێش خۆمانی بدەینو بیبەین بۆ ئەوەی جێنەمێنێ، ئیدی بە دۆلی شامحەمەدا کەوتینەوەرێ بەفرێکی ئێجگار زۆر باریبوو، رێگاکە مەرگەسات بوو جەنازەی خەڵكو لاشەی ئاژەڵ دەهاتنە رێمان کە بە زۆری پیرو ژنو منداڵی ئەو گوندانە بوون، هیچ دەسەلاتی شاردنەوە شیانمان نەبوو، ئەوانە بوون کە توانای ئەو بەفرەیان نەبووەو دەرنەچوون. حەتمەن ئێوە کۆرەوەکەتان دیوە، ئەویش کۆرەوێکی بچوکتربوو گەیشتینە گەلاڵێو لەوێشەوە بەرەو ئاوکورتێو دوایی چووینە شاناخسێ، لەرۆژی □□ی ئازار ئەو قووەتە هەمووی بەرەو شاناخسێ ئینسحابی کردبوو، بەلام لەوێ نەیاندەهێشت قووەتەکان بمێننەوە بلاوەیان پێدەکردن، چونکە دەمانزانی کە کۆبوونەوەی زۆر تووشی کارەساتمان دەکات، رۆژی □□/□ی ئازاری □□□□ لەگەڵ تیپی □□ی شاربازێڕبووم ئەوانەی بەرپرسی تیپەکەبوون هەموو لەشاناخسێ بوون ، بەتەما بووین بچینە پرسەی کاك محەممەدی حاجی سەعید بەداخەوە ئەو پیاوە گیفارای کوردبوو..بەراستی حەیف. ویستمان وەرەقەمان بۆبکەن بچین، کاك سالاری حاجی دەرویش گووتی جاباشە من وەرەقەتان بۆبکەم هەمووتان برۆن ئەی سبەینێ من لەگەڵ کێ بچم؟ ووتی: وەللە وەرەقەتان بۆ ناکەم بەیانی بۆتان دەکەمو سەیارەتان بۆ ئامادەدەکەم هەموومان پێکەوە دەرۆینو دەگەرێینەوە..دانیشتبووین قسەمان دەکرد کە تەیارەکان هاتن، هەرچۆن وەکو تەنەبوئێك ووتم کورینا ئەو تەیارانە لێماندەدەن، کاك سالار ووتی کوره ماڵت نەشێوێ دانیشە تۆ دوو رۆژە هاتووی من سێ مانگە لێرەم هەموو رۆژێ تەیارە دێن هەر رۆژەو لە شوێنێك قەسف دەکەن خوادەزانێ بۆ کوێ دەچن، ئەوەندەیان پێنە چوو کە تەیارەکان هاتنەوە ئێمە کەوتبووینەوە سەر قسە، ئیتر بروا بکە وا شالاوایان بۆهێنایین ئەوەی زۆر کردە بوو هەرئەوەندە فریاکەوت

سەری خۆی نەوی بکات وچاوەروانی قەدەر بێت، هەروا چەند چرکەیەکی پێچوو، کە دایانگرتینەوە، یەکسەر بەچەکی کیمیاوی لێیاندایین.

ئەو رۆژەی بە بۆردومانی کیمیایی کران چ رۆژێك بوو؟

[illegible]/[illegible]/[illegible] وابزانم کاتژمێر لە نێوان [illegible] :[illegible]دەقیقە بۆ [illegible]:[illegible]بوو.

[illegible] یەکسەر لەو کۆمەڵەی ئێوەی دا یان خەڵکی تریشی لێبووە؟

+ یەکسەر بۆ ئێمەی داوەشاند، من وام هەستکرد وەکو چۆن مەنجەڵێك ئاوی کوڵاو لەتەوقی سەرتەوە بە گیانتدا بکەن بۆ خوارێ، یان دەست بگریت بە کارەباوە، بەڵام هۆشم هەبوو ئاگام لێبوو کاك حەمەدەمینی خەجێ هاتە سەرم، دووجار بانگی کردم ووتی عومەر عومەر وەڵامم دایەوە ووتی ئەوەماویشی هەستە دەی هەستە هەتیوو ئەی نابینی خۆئەوە ساروخەکەیە لەپەناتەوە کەوتووە، من هەر ئەوەندە توانیم وەڵامی بدەمەوە ووتم باشە، ئیدی ئەو رۆیی نازانم بۆ کوێ چوو، گەرایەوە لام و گووتی من نەمگووت هەستە ئەوە ساروخەکەیە، کیمیاوی لێیداوین ئێتر من هەستام غیرەتم دایە بەرخۆم گووتم با نەڵێن دەترسێ، هەموو شاقەڵم هاتبوونە دەرێ خۆم توند کردەوەو دەمانچەکەشم بەخۆدا هەڵواسییەوە، تەماشام کرد ساروخەکە هێشتا نەتەقیبووەوە، بەڵان لەت ببوو، دەمی کردبووەوە هەر لەو دیو ئەو بەردەوە کەوتبوو کە من پشتم پێوەی دابوو، هێشتا هەندێك لە گازە شلەکەی هەرتێدا مابووەوە، تومەز ئەو ساروخە کە بەسەرمندا رۆیوە گازە شلەکەی بەمندا رژابوو، ئیدی کە تماشام کرد وەزعەکە لەوەی دانەبوو، لەتە قاچو دەستو پەنجەو بەخوای دەمو لێو لەتەلێوم لەو دەشتەی دیتن هەرتەواو شپرزەی کردبووین، مامۆستا رەوف لەبەردەممدا بوو، پارچەیەك بەرسنگی کەوتبوو، پارەچەکە زۆر درن درن(گرنج گرنج) بوو، ویستم لێیکەمەوەوحەوای دەم، کە رام کێشا دڵی لەگەڵی هاتە دەرێ ئیدی من دڵم نەهات لای بەم، بەناعیلاج هەر لەسەرسنگی دامنایەوە دەمزانی وەزعم بەتەواوی تێکچووە، بەڵام ژیانی پێشمەرگایەتی وای فێرکردبووم کە تەسلیمی ئازاروتەنگانە نەبم، ئیدی کەمێك رۆیشتم خێمەیەکی موقەتمان هەڵدابوو، کارێزێکی لێوە نزیك بوو، نزیك بوومەوەو ویستم دەمو چاوم بشۆم نەمزانی کەلەو ئاوەشدراوە هەربەو ئاوەش دەمووچاوم شۆرد ئێتر دوایە زانیم ئاوەکە ژاراوی بووە کە تەماشامکرد هەروا وەك رۆن بەسەر ئاوەکەوە دیاربوو، دەبریسکایەوە، بانگی برادەرەکانم کرد، کامەرانی سەید مەجید برای ئەم کاك دلێری سەید مەجیدەی ئێستا، هات بەدەنگمەوە ووتم کاکە ئەو عولبەیەم بۆ بێنە توورەکەیەکی بچوك بوو هەندێك دەرمان ودەرزی دژی کیمیاوی تێدا بوو دەرزی ئەترۆپین، ئەوەندە فێرکرابووین هەروا چوار پەنجە لەسەرووی ئەژنۆتەوە دەرزییەکە لێدەدەیت، ئەو دەرزیە خۆت دەتوانی لەخۆتی بدەیت هەروا لەسەرجلەکانتەوە ئۆتۆماتیکە،خۆت لێتدەدا، دەرزیەکەم لە خۆمدا ئینجا بە کامەرانم گووت ئاوێنەت پێیە؟ ووتی ئا پێمە منیش لێم وەرگرت کە لەخۆم هەڵروانی دەموچاوم گۆرابوو، چاووم نە سپیایی نە رەسایی هیچی نەمابوو یەکپارچە سور ببوو، روومەتەکانم سورێکی رەش داگەراوی دیاربوون، ئێتر هەرلە تورەکەکەدا مادەیەکی سپی بچکۆلە هەیە بۆ ئەوەیە بەکاری دێنی داخۆ کیمیایی لێیداوی یان نا؟ کە ئەو مادەیەم بەدەموچاومدا هێنا هەربۆدڵنیایی دەنا من ساروخەکەم بینی مادە شلەکەی تێدا بوو، کە مادەکەم بەکارهێنائینجا بەتەواوی دڵنیا بووم کەکیمیایی لێی داوین، چونکە مادەکە لە سپیەوە گۆرا بۆ بۆر، ئێتربەکامەرانم ووت: خەستەخانەیەك لەم ناوە هەیە تۆ رێیەکەی پێدەزانی؟ ووتی ئا پێدەزانم بەڵام با جاری سەبر بگرین چونکە تەیارەکان دێنەوە لێمان دەدەن با جارێ بچینەکێوەکە، منیش ووتم نا تۆ رێگەکەم پێبڵێ من بەشی خۆم وەرگرتووە تازە هیچی کەم پێ نابرێ، تەیارە دێن بابێن کەیفی خۆیانە وەڵلا ئێتربەجێی نەهێشتم ئەویش لەگەڵم هات من هەر لە رێیە لەو ئەترۆپینەی دەرزیەکی کەم لە خۆمدا کە چوومە ئەوێ ئێتر برادەرانم بینی ئەوانیش شپرزە بوون شەهید شوان هاواری دەکرد دەیگوت: نەبەز گیان چاوی بابت کوێر بێت تازە نات بینمەوە، منیش گوتم کاك شوان ئەوەچی یە، ماڵت نەشێوێ هیچ نیە کەمێك خوێنت پێوەیە هیچ نیە، بەخودای چاکیش دەبیەوەو نەبەزیش دەبینیو داکی نەبەزیش دەبینی" بەڵام لەراستیدا هەموو لەشی خوێن بوو هەموو جلەکانی سور ببوون" من هەر بۆ دڵدانەوەی وام پێدەگوت. ئێتر ووتی بە خودای کاك عومەر من تەواو.. هەروا شەهید ئاسۆی شێخ عارفیش رەش داگەرابوو، لەویشم پرسی ئەوەچی کاك ئاسۆ ئەدی تۆ بۆ وا بێتاقەتی ئەویش هەرئومێدی نەمابوو ووتی: بە خودای عومەر گیان منداڵەکانم بێباوك بوون، بەخودای من دەمرم، ئیدی تۆزێك دڵی ئەویشم دایەوە ووتم: ماڵت نەشێوێ ئەوەچی یە خۆ بەقەد مئت بەرنەکەوتووە، ئینجا تەماشا دەکەم لەولاوە، شەهید هەژار پێشمەرگەیەکی خریلەو زۆر رۆح سووکو قسەخۆش بوو، ووتم هەژار گیان ئەوەچیە تۆ بۆ وابێتاقەتی گووتی: وەڵلا بڵێمچی کاك عومەر زۆر هیلاکم ئیدی هەژار هەرلەبەرخۆیە قسەی سەیر سەیری دەکردن.

- هیچ قسەیەکی سەیری ئەو کاك هەژارەت لە بیرنەماوە؟

+ با دەیگووت بریا داکم منی نەبوایە، ئەو سکەشی هەرنەکردایە ئاخر منی بۆچی بوو؟ خۆزگە ئەمجارەش جەرگی نەسووتایە. دەیزانی ئەمجارە شەهید دەبێت. هەندێکی کەیان لەگەڵ خەریك بووم تا ورەیان بدەمێ لەراستیدا ئەوان زۆریش ئازا بوون، ئەوان خراپ لە ناوەوەرا کاری تێکردبوون، ووتم ئەمە پێشمەرگایەتیەو چەند جاریکەی کیمیاوی لێداوین چاکیش بووینەوە، ئێستا دەچینە خەستەخانە.

تێکرایی قوربانیەکانی شاناخسێ چەند کەسێك دەبوون؟

پێموابێ [illegible] کەسێك دەبوون، چونکە دوایەش لە بریندارەکان شەهید بوون.

هەرپێشمەرگە یان خەڵکی مەدەنیش بەرکەوتن؟

خەڵکی کی مەدەنیشی بەکەوت بە زۆری ئەوانە مابوونەوە کە فریای ئەوە نەکەوتبوون ناوچەکە چۆڵ کەن، یان خێزانی پێشمەرگە بوون، بەڵام لەوانە کە بیرم بێت کاك عوسمان مەدەنی بوو شەهید بوو شێخ برایم مەدەنی بوو ئەمانە شەهید بوون بە کیمیایی.

- ئەی لەگەڵ کامەران نەگەیشتبوونە ئەو خەستەخانەیەی گووتت بۆی دەچم ؟

+ نا نەگەیشتینێ، کە تووشی ئەوان بووم ئیدی گەلابەیەك هات مەدەنی بوو، ووتیان سەرکەون ئیدی سواریانکردین، ئێمە کۆمەڵێك بریندار زۆر بووین، لە گەڵەبەکەدا کاك حەمەدەمینی خەجێ هاتە لامەوە ووتی عومەروەختە جەرگو دڵم بێنە دەرێ، بەخودای زۆرهیلاکم، منیش ویستم دڵی بدەمەوە گوتم کاك حەمەدەمین خۆراگربە ئێستا ئەو پێشمەرگانە گوێیان لەتۆ بێت ورەیان دەروخێت، کاك حەمەدەمین زۆر خەراپ کاری تێکردبوو، گووتی پەحا!!!!!! ورە وورە.. دەی وا دەنگم نەکرد؟ کاك حەمەدەمین لێم عاجزبوو لێم دورکەوتەوە، بە هیلاکەتێکی زۆرگەیشتینە ئێران دیاربوو سایەقەکە شارەزابوو یەکسەربردینیە خەستەخانەکەی شاری بانە، لەوێ دایانبەزاندین ئەوکاتەی خەریك بوون جلوبەرگەکانیان لێدەکردینەوە، من هێشتا هۆشم بەخۆوەوە بوو، لەوان باشتربووم (لێرەدا کاك عومەر هەڵوەستەیەکی کرد لەناخییەوە شلەژانێکم بینی، تاهەنسەکەکان بەربینیان گرتو ئیدی توانای خۆشاردنەوەیان نەماو دەرفەتی قسەکردنیان نەدا)(ماوەیەك وەستان).

دوای ئەوەی توانای قسەکردنی بۆ گەرایەوە هاتەوە سەرهەمان باس، کە لە خەستەخانەکەی بانەجلەکانیان لێکردینەوە [illegible]فلسم پێ بوو، زۆر خەیاڵم لای ئەو پێنج فلسە بوو رامکرد بچم لێیان بستێنمەوە رێگەیان نەدام، چونکە زۆر یادگاریم لە گەڵ ئەو [illegible]فلسەدا هەبوو.. سێ چوارمانگ بوو من لەو پێنج فلسە زیاتر هیچم پێنەبوو، پارەتی شۆرشیش هیچ نەبوو تا بەشی جگەرەکەشمان بکات، منیش ئەو پێنج فلسەم لەلا ببووەوە یادگار کەروتیانکردمەوە دەمەویست ئەو پێنج فلسەم لەدەست نەچێت، داخەکەم لەدەستم چووجلەکانیشیان فریدام. منیشیان برد بۆ حەمام ووتیان برۆ خۆت بشۆ؟ صابونیاندامێ، بەراستی زۆر ئیسراحەتم پێکرد بە خۆشۆرینەکەی هێندەی نەبرد کاك ئاسۆشیان هێنا ووتیان با ئەمیش خۆی بشوات؟ بەڵام هەرکەکاك ئاسۆ هاتە ژوورەوە بە ئەرزەکەوە نوسا، دیاربوو زۆر بێتاقەت بوو، دوو پارچە هەرهێندەی دەنکە نیسکێکی بەخوای گچکە تریش دەبوو بە بەر بەلەکی(قاچی) راستییەوە بوو، بەڵام کیمیاوی سیفەتێکی هەیە خوێن دەمەیەنیتەوە، ئەمەلی ژیانی نامێنێ، من ئەوەم دەزانی بەڵام هەردە بوو وورەی بدەمێ؟ بەڵکو هیوایەکیش هەبی بۆ چارەسەری، ئیدی ئەو تاقەتی نەبوو خۆی بشوا پێی ووتم لەمن گەری تۆ برۆ بەڵام هەرچۆنێك بوو ئەویشم شۆری، بردیانینە دەرەوە ووشکیان کردینەوەو نازانم پەشتەماڵیان تیوە پێچاین یان جلیاندایێ، ئەوەم لەبیر نیە، ئیدی لەسەر قەرەوێلە رایانکێشاین، دوایی بەمنیان گووت: دەبێ تۆ برۆی.. خێرا برۆ سواری ئەو پاسەی بەکەلەدەرێ راوەستاوە ئیدی ووتم کاك ئاسۆ ئەوە

من دەبەن تۆش چاك دەبيتەوە سەلامی من بە دادە مەلیحو ئەوان بگەیەنە، ووتی تۆ برۆ خوات لەگەڵ ، من رۆیشتم ئێوارە بوو روناکی گلۆپەکان دەرکەوتبوون، سواربووم هەرلە کورسی لای دەرگاکەوە دانیشتم لەراستیدا ئەوەندە هیلاك بووم توانام لەبەر برابوو بەڵام هەردەمویست تەسلیمی ئازارەکانم نەبم، دەنا حاڵم زۆر پەرێشان بوو، ئیدی پاصەکە کەی رۆیوەوچۆن رۆیوەو بۆکوێ چووە نەمزانییەوە، چەند جاریش بورابوومەوەو هۆش خۆم هاتوومەوە، ئیدی چیم بەسەر هاتووەو لەکوێ دایانبەزاندووم ئاگاداری هیچ شتێك نەبووم، چونکە من برینم یەکجار زۆر بوو، سێ بەشی لەشم سووتابوو، کێشەیەکم هەبوو باسکردنی هەربەدەمخۆشە، من شوێنێکم ساغ نەمابوو لەسەری راکشێم، دەبوایە هەر لەسەر چۆکانولە سەرلەپی دەستەکانم بم، چەندین جارئاوا بووراومەتەوەو هۆشم هاتۆتەوە بەر، پشتم بوو بریندار بوو کەلەکەم بریندار بوو قاچەکانم ئەملاوئەولای سکم هەمووی هەربریندار بوو.

-ئەمە لە چ نەخۆشخانەیەك؟

+ لە خەستەخانەی ئەسفەهان بووم، یەکێك هاتە لامەوە ووتی كاك عومەر: لەبیرمە بە بەڵێ وەڵامم دایەوە، ووتی دەمناسیەوە؟ ووتم نەوەڵلە کەس ناناسمەوە لەبەر ئەوەی چاوەکانم لە دەستدابوون، ووتی من سەید ئەحمەممەدم سەید ئەحمەدی ماوەت، ووتم کاکە سەید چۆنی یاخوا بەخێربێت، ووتی ئەوەمنیش لێرەم منیش هەر بریندارم بەڵام بەخوای من لە تۆ چاکترم، بیستوومە لێرەی ئەوا هاتوومەلات، ووتی خەمت نەبێ ئینشائەڵلا چاك دەبییەوە، وتم من لە شەهیدەکان زیاتر نیم، لەوخەڵکەی زیاتر نیم، ئێستاش قەناعەتم وایە پیاوانی گەورە کەم دەژین، مەبەستم لە پیاوانی گەورە ئەوەیە کە بۆ خەڵك دەژین، نەك بۆ خۆیان وەك ئێستا.

تێکرایی قوربانیەکانی شاناخسێ چەند کەسێك دەبوون؟

پێموابێ □□ کەسێك دەبوون، چونکە دوایەش لە بریندارەکان شەهید بوون.

هەرپێشمەرگە یان خەڵکی مەدەنیش بەرکەوتن؟

خەڵکی کی مەدەنیشی بەرکەوت بە زۆری ئەوانە مابوونەوە کە فریای ئەوە نەکەوتبوون ناوچەکە چۆڵ کەن، یان خێزانی پێشمەرگە بوون، لەوانە کە بیرم بێت كاك عوسمان مەدەنی بوو شێخ برایم مەدەنی بوو ئەمانە بە کیمیایی شەهید بوون.

- لەخەستەخانەکانی ئێران جۆری ئەو کیمیایەیان بۆ دیاری کردن کە بەر جەستەتان کەوتبوو؟

+ لەوێ بۆیان دیاری کردم ووتیان تۆ گازی خەردەلت بەرکەوتووە، بەڵام هەمووی هەرخەردەل نەبوو، هەبوو بە سیانید هەبوو تەنها گازی ئەعصاب لێیدابوو، ئەرێوەڵلا هەموویان دیاری کردبوو، دوای فەحص پێیان دەگووتین، گازەکان سێ جۆربوون یەکیان سوتێنەر بوو ئەوەی من لەوەیان بوو، یەکیان ئەعصاب بوو، ئەو نەوعەیان بەرکەوتووەکانی توشی نەخۆشی ئەعساب دەکرد قسەی سەیروسەمەرەیان دەکرد، جایان پێدەکەنین، یان هەڵسوکەوتیان دەگۆرا، مەسەلەن یەکێك لەلای ئێمە بەوەوە گرتبووی دەیگوت دەورم هەمووی دژمنەوەدەبێت ڕاکەم، ئیدی مانعی نەبوو لە خانوویەکی دەقاتەوە خۆی فرێبداتە خواری دەیگوت دوژمن چواردەوری گرتووین دەبی نەجاتم بێ بیری نەدەکردەوە.

- نمونەی وات لەبەردەست دایە کەس هەبوو لەلا ئێوە خۆی فرێبداتە خوارەوە؟

+ بەڵێ شەهید کەمالوشەهیدحەمەمینی خەجێ لە پەنجەرەی خەستەخانەکانی ئێرانەوە خۆیان فرێدایە خوارەوەو شەهید بوون. مەسەلەن جۆرێکی ترغاز بەکارهێنرابوو کە ئەوانە بەزۆری سنگیان نەخۆشە.

- لە خەستەخانەکانی ئێران تەبەڵەیان بۆ کردبوون؟

+ بەڵێ تەبەڵەیان بۆ کردبووین، من دکتۆرەکەی خۆشم دەناسمەوە لەگەڵ ئەویش بەسەرهاتێکم هەیە.

- ناوی دکتۆرەکەت بیر ماوە دەزانی ناوی چییە؟

+ بەڵێ ئەو دکتۆرەی منی عیلاج دەکرد پیاوێکی فارس بوو ناوی دکتۆر (کوویی) بوو. من لەتاران هۆشم هاتووەتەوە لەخەستەخانەی (لباڤی نەژاد) لەسەرووی ئێرانە، ئەوکاتە چاوم کوێربوو، کە دکتۆرەکویی هاتبووە سەرم، نەیزانیبوو من تێدەگەم ئاگام لێبوو دەستی بەسەرشانم کێشا بەفارسی ووتی: ئەم نەخۆشە □ رۆژی تردەژی، کە دەستی لێدام زانیم بە من دەڵێت، بڕوابکە دڵم رانەچەنی چونکە قەناعەتم بەقسەکەی نەهێنا لای خۆمەوە لەدڵی خۆمدا ووتم مردنی من شتێکە خۆم دەیزانم، ئەو چوزانێ؟ (بەپێکەنینەوە) هەتا ئێستاش ئەوەتە ئەو قسەیەم بیرنەچووەتەوە، دووکوردی ئێرانی لەخەستەخانەکە بوون ئاغای محەمەدیو ئاغای محمودی رۆژێکیان بە ئاغای محەمەدیم گووت یەکێك وای پێگووتووم ووتوویەتی دوای سێ رۆژی دیکە ئەمە دەمرێ، بەڵام ئەوەتە ماوم! گوتی نانا كاك عومەر ئێستا وەزعت باشەومردنت ئیزن داوە، ئیدی کەئاغای محمودی دەچێتەوە ئەم قسەیە بۆ دکتۆرەکان دەگێرێتەوە، دەردەکەوێت دکتۆرکویی بووە، ووتبووی وەاللە من بووم بۆ ئاگای لێبووە؟ ئیتر هات بۆلام ووتی من شەرمندەمو ئەم جۆرەقسانە،لەوە بەدوا دکتۆرکویی زۆر گرنگی بە من دەدا، بیرەوەرییەکی تاڵترم هەیە پێمخۆشە بۆتی بگێرمەوە، رۆژێك ئاغای محمودی هات ووتی: كاك عومەر ووتم: بەڵێ ووتی گوێت لەوهاوار هاوارەیە ووتم: بەڵێ هاواری نەخۆشەکان دەڵێی ؟ گوتی بەڵێ ئەوانە هەموو بریندارن وەکو تۆ وەبەرکیمیایی کەوتوون، ئینجامنیش سەرم لێ سوڕما ووتم لێیان دەدەن؟ ووتی نابۆچی لێیان دەدەن؟ ئەوە دەیانبەن دەیان شۆن دوایی دەرمانێکیان لێدەدەن زۆر زۆر ئازاریان دەدا ئاوا هاوار دەکەن، گووتی کاکە تۆسکت زۆرخراپە ئەگەر ئەو دەرمانەت پێدانەکەین چاك نابییەوە، باوەڕبکە دەمری؟ منیش گووتم ئاغای محمودی تکات لێدەکەم وازم لێبێنە بانەختێك ئیسراحەت بکەم، هیچ عەیبم نەماوە کوڕە ئازارکوشتوومیوجەرگی خواردووم بانەختێك وەحەسێم، ئەوەلە ژوورێکی تاریك دایانناوم، پەردەشیان داداوەتەوەوعەینەکێکی رەشی ئەستوریشیان لەچاوکردووم، نەدەبوایە روناکیم بۆبێت، چونکە کەروناکیم بۆ دەهات شێتوهار دەبووم. **جاوەرە من پێشمەرگە بووم بەتەما بووم روناکی بۆ خەڵك بێنم کەچی خۆم روناکیم لێمەنع بوو؟!** ئیتر تێی گەیاندم ئەوەدەرمانە مادەیەکی ترشەو زۆر بەئازارەو پێویستەو هەردەشبێت لێمبدرێ، جا گووتی نابێت هاواربکەیت چونکە تۆ تاقە کوردیت لەم قاوشی خەستەخانەیە دەمەوێت ئازایەتی پیشانبدەیت، دەبێت پەیمانم بدەیە چونکە منیش کوردم، دەمەوێت ئەم عەجەمانە بزانن ئێمە قارەمانین، منیش گوتم : بابە بمبەن چملێدەکەن بکەن، وەڵلاهی بمکوژن، کوتکوت گۆشتم لێبکەنەوە هاوارناکەم.. دەی ووتی: دەستت بێنە دەستم خستە دەستیەوەو پەیمانم دایە، ئیتر وادەی دەرمانەکەم هات ئاغای محمودی هات ووتی: لەسەر وەعدەکەت ماوی؟ ووتم خەمت نەبێ ئیتر بردیانمە بانویەکەوە جوان شۆردیانمو بردیانم لەسەرتەختەیەك دایاننام، راستیشی دەکرد چونکە دوای ئەوە زانییان هەندێك گۆشتی مردوو لەبن ئەژنۆکانمدا مابوو، ئیدی دکتۆرەکە پشتی بەدیوارەکەوە دابوو، دۆلکەیەکی بەدەستەوە بوو، جارێکی دی ئاغای محمودی تەئکیدی کردەوە ووتی: لەسەر وادەکەی خۆتی؟ من ووتم ئائا لەسەر وەعدی خۆمم، ئینجا بە دکتۆرەکەی گوت بفەرما.. دکتۆرەکە هاتە پێشێ یەك دۆلکەی لەو دەرمانەی بەناوشانمو پشتمدا هەڵپژاند، باوەر بکە ئازارەکەی شتێك نیە بەدەم باس بکرێت، ووشەیەك نیە بۆ ئەو ئازارە بەکاری بیهێنم بەڵام دەتوانم بڵێم کە عەلاگەیەك بێنن بەسەر پشتدا بیسوتێنن،وتك تك بەسەر پێستەکەتدا بکەوێتە خوارەوە، ئاوا بوو منیش خۆم رانەگرت یەکسەرهەستامو رامکرد، بەڵام نەدەرگا نەپەنجەرە نەبوو خۆمی لێوە دەرباز بکەم، بەناچاری گەرامەوە بۆلایان هەرئەوەندەم گووت: ئینجاووشکم ناکەیەوە، ئاغای محمودی بە سۆزێکی باوکانەوە گووتی بابەقوربانت بم، دکتۆرەکە گووتی: ئەمە بەچەی کوییە؟ ووتی ئەمە بەچەی سلیمانیە ئەمە کوردی سلێمانی یە، دکتۆرگووتی ئێوە زۆر قارەمانن بۆیە بەو هەموو حکومەتانە دەرەقەتتان نایەین.

- باسی کوردە فەیلیەکانت کرد؟

+ کوردە فەیلیەکان ئەوانەی کاتی خۆی بەعس دەریکردنو ناردنی بۆ ئێران بەراستی ئێمەیان قەرزاربارکرد، ئەوانە خۆیان دەهاتن خۆبەخش خزمەتی بریندارەکانیان دەکرد، چونکە ئەوخەستەخانەیە کوردی زۆر زۆر تێدابوو برینداری هەڵەبجەی تێدابوو،ئەم کوردە فەیلیانە خۆیان شەکروچایان دەهێناو خەفارەتیان بەدیارمانەوە دەگرت، خزمەتیان دەکردین، دەیان شۆردین، ئەوان هاتوون رۆژانە یەك بەیەك هەرهەموومانیان شۆردووە، شەوانش یەکدووکەسیان ماونەتەوە بۆ خزمەتی ئێمە، ئەمدیواو دیویان بە نەخۆشەکان کردووە، ئەوانەی چاویان نەبووە بردوویانەتە سەرئاو، من دوایی چووم بۆ ماڵیان لەئەسفەهان

لەگەڵ برادەرێکم چووین ئەویش هەرناوی عومەربوو، ئەویش هەرلەمردن گەرابووەوە لەناو شەهیدەکانی قرگەدا بوو بەبرینداری گیرابوو، دوایی لە مفاوەزاتەکەی □□دا بەربوو، کاک عومەریش هەرخۆبەخشانە هاتبوو بۆ خزمەتکردنی برینداراەکانی چەکی کیمیایی، ئیدی لەگەڵ ئەودا چووین بۆ سوپاسکردنیان، دوسێ شەویش لەلایان ماینەوە لەماڵی خۆشیاندا هەرخزمەتێکی زۆریانکردین.

- تاکەی لەو خەستەخانە مایتەوە؟

+ دوایە بەئاغای مەحمودیم گوت : گوتم ئاغای محمودی من عیلاجم لێرە نەماوە بیری کوردستان دەکەم، بچمەوە چاك دەبمەوە، ئێستا پیویستم بە ئاوو هەوای کوردستانە، نەچمەوە لێرە دەمرم، بەڵام لێرە ئەوەندە هەست بەغەریبی دەکەم چاکنابمەوە لێم گەرێن بابچمەوە، بەڵام جلکەکانم پاریدەدەری ئەم داوایەم نەبوون، چونکە من جلی خۆمم لە بەرنەبوو، هێشتا ناوگیانم برینی زۆر خراپیان پێوەمابوو، ئیتر دامەن هەیە "تەنورە" شتێکی ئاوابوو زۆر تەنك بوو، ئەوەم پێوە بوو کراسێکی دەلبی سپیشیان لە سەرەوە لەبەرکردبووم، نەعلەکانم لەکاغەز دروستکرابوون، عەینەکێکی رەشودارشەقێکیان دابوومێ، بەڵام من هەر وازم نەهێنا ئیتر بردیانم بۆ بنیاتی شەهید، تابمبەنەوە.

- هەربەو جلانەوە؟

+ بەڵێ چونکە هیچ جلێکی ترم بۆ نەدەبوو، بەوەشە هەرشێت دەبووم، ئیتر کە لەبونیاتی شەهید بووم، رۆژێکیان برادەرێکم ئەم عومەر علی ئاوکورتێی، لەگەڵ چەند برینداراێکی تری هەڵەبجەیی ئەوانیش لەوێ بوون، هاتبوو هەوالی منی پرسی ووتی: کاك عومەر چاوشین لێرەیە هاتووم بۆلای ئەو ووتیان ئەوەتا منیش دەمناسی هاورێمە، ووتم کاك عومەر ئەوە منم ئەوە بۆ لای من هاتوی؟ ووتی: ئەرێ وەڵلا ووتی: ئەوە بۆ وات لێهاتووە؟ ئاخر ناهەقی نەبوو من □□ کیلۆبووم □□ کیلۆم لێمابووەوە یەهەرحاڵ دەوری سەعاتێك لەلام دانیشتودوایی خواحافیزی کردوو رۆیشت، دوایە کابرای پاسەوان هات بۆلام تەماشادەکەم برێك پارەی زۆری پێیە دەیداتە من، منیش گوتم ئەمەچییە؟ گوتی ئەوە ئەو برادەرەت بۆی بەجێهێشتووی گووتوویەتی بیدەرێ، کاك عومەر □□□تمەنی بۆ بەجێهێشتبووم هەرچەندە لەپێشدا پێی گووتمو زۆری لێکردم لێم وەرنەگرت، تومەس دوایە بەو رێگەیە پارەکەی دامێ، منیش پارەکەم دابەش کرد بەسەر نەخۆشەکانداوخۆشم وەك ئەوان بەرم کەوت، دەمێك بوو کۆلام نەخواردبوو لەوەتەی هاتبووم بۆ ئێران حەزم لەکۆلابوو ئینجا گوتم دەمادام وایە بچن کۆلا(نوشابە)مان بۆ بێنن، چونکەکەس نەدەهات بۆلامانومنیش لە رووم نەدەهات بەکەس بلێم حەزم لە نوشابەیە، وەاللە سندوقێك نوشابەیان هێنا بروابکە یەکسەر چوارپێنج نوشابەم بەسەریەکەوە خواردەوە.

- ئەی کەی گەرایتەوە بۆ کوردستان؟

+ لەمانگی □□دا بوو.

- ئەی وەزعت باش ببوو، هەرئەوجلانەشت لەبەربوو؟

+ هەرئەو جلانەم لەبەربوو قوربان، هاتمەوە بۆسەقز .

مەبەستم کوردستانی عێراقە.

+ نا نەهاتمەوە بۆ کوردستانی عێراق چووم بۆ سەقز چونکە لەمدیوو هیچ شوێنمان بەدەستەوە نەما بوو، بەتەواوی لەخەڵك دابرابووین. ئیدی دوایە چووم بۆ وڵاتی ئەڵمانیا بە مەبەستی چارەسەری باشتر.

- ئەی لە ئەلمانیا هەر ئەو ئەنجامانە دەرچوون مەبەستم جۆرە مادەکیمیاویەکانە لەسەر جەستەت؟

+ بەڵێ بەڵی ئەوە تەقریری پزیشکەکانی ئەلمانیایە(تەقریرەکانی بە دەستەوە بوو) بەئەلمانی نوسیویانە کاریگەری مادەی خەردەلی بەسەرەوەیە. ئەوە لەراپۆرتە پزیشکییەکانی ئەلمانیاشدا نوسراوە.

- کاك عومەر تۆ یەکێك بووی لە شایەتحاڵوشکاتکەرەکانی ئەنفال من بۆخۆم گوێم لە قسەکانت بوو، دەستت خۆش بێت. ئایا لە دادگا ئەو راپۆرتانە دەوریان بینی دادگا گرنگی پێدا ؟

+ زۆر سوپاستت دەکەم، بە دڵنیاییەوە رۆڵی خۆیان دەبێت چونکە نوسین هەمیشە دەوری باشتری هەیە لە قسە، بەڵام من ئەگەر راپۆرتەکانیش نەبوونایە خۆم بەڵگە بووم، لەشی سوتاوو هەڵاهەڵابووم بەڵگەیە، پێشم ووتن فەرموون وەرن سەیرکەن؟ سەیریشیانکردم ووتیان بەڵێ هەموو شوێنەکانی دیارن. ئینجا من هەموو راپۆرتەکانم کردبوونە عەرەبی؟ بە دڵنیایەوە رۆڵی خۆیان دەبێت.

- ئەی نەت دەتوانی ئەو تەبەلانەی خەستەخانەکانی ئێران بهێنیتەوە بۆ دادگا؟

+ خۆزگە بم توانیبایە، دڵنیاشم ئێستا لەخەستەخانەی لبافی نەژاد هەیە، خۆزگە دەخوازم رۆژێك بتوانم ئەو تەبەلانە بهێنمەوە هەر بۆمێژووبا بمێنێ؟

- باسی ساروخەکەت کرد کە بەشلی مادەکیمیاویەکەی بەسەر تۆدا رژاوە رەنگی مادە کیمیاویەکەت بیرنەماوە؟

+ ساروخەکە دیوی دەرەوەی سەوزێکی زەرباو بوو دیوی ناوەوەی رەش بوو، نەوەاللە ئیستاش بوایە هەرنەم دەتوانی بزانم چ رەنگێکە.

- تۆ وەکو قوربانیەکی چەکی کیمیاوی هەستت چۆنە بەرانبەر ئەو بازرگانە هۆڵەندیەی بەناوی فرانس ڤان ئانرات مەوادی کیمیاوی بە عێراق فرۆشتبوو، کە دواتر ناوەندی چاك دایان بەدادگاو سزا درا؟

+ دەستیان خۆش بێت کارێکی باشیان کرد، ئومید دەکەم هەموو ئەو تاوانبارانەی تر بدرێنە دادگاو سزای خۆیان وەرگرن، ئەوە هەرنمونەیەکە لە زۆربەی وڵاتەکان سەدان نمونەی تر هەیە، هەم لە سیاسەتمەدارەکان، هەم لە بازرگانو کۆمپانیاکان بۆ قازانجی خۆیان بەشداری ئەم کۆمەلکوژییەیانکردووە، ئەو قازانجە خوێنی نەتەوەکەی ئێمەیە لە گیرفانیاندایە، ئەگەر یاسا سەروەر بێتو داکۆکی لەمافی مرۆڤوحەقیقەت بکات دەبێت هەموویان سزا بدرێن، رەنگە هەرلەئەڵمان دەیان وبگرە سەدان کەسی لەو بابەتە هەبێت، خۆزگە دەخوازم ئەوانیش وەك ئەو بازرگانە هۆڵندیە بدرێنە دادگاوسزای خۆیان وەرگرن، دڵنیاشم هەرسزایەك بدرێن لە ئاستی کۆمەلکوژی ئێمەدا نیە. ئەمە هەر سوکناییەکە.

- لەوڵاتی ئەڵمان چەندچاو پێکەو تنێکیان لەگەڵ کردوویت، ئێستا ئەو رۆژنامە ئەڵمانیەم بینی کە قسەیەکی خۆتی کردووەتە مانشێتو لەلاپەرەی یەکەمدا نوسیویتی ئەڵمانیا قەرزاری ئێمەیە. مەبەستت چییە؟ لەو قەرزاریەی ئەڵمان؟

+ بەڵی من لەوێدا مەبەستمە بڵێم زۆربەی کۆمپانیا ئەڵمانیەکان بەشدارییان لە بەرهەمهێنانی چەکی کیمیای عێراقدا کرد، ئەوان قازانجیانکردوو ئێمە ماڵوێرانبووین و جینۆسایدکراین، چونکە من بۆ خۆم ناوی چەندین کۆمپانیام بەکلێشە لایە کەهاوکاری رژێمی بەغدا یانکردووە لە فرۆشتنی ئەو گازانە، هەندێك لەو کۆمپانیایانە دەتوانم بە تەلەفۆنیش قسەیان لەگەڵدا بکەم، خۆ ئەوانیش حاشای لێ ناکەن، بەڵام سیاسەتی ئەلمانی داکۆکییان لێدەکات، لەسەروەختی هیڵمتکۆڵدا رێکخراوی پارێزگاری لە نەتەوە هەرەشە لێکراوەکان، شکاتیان لەو کۆمپانیا یانەکرد، ئەو کاتە هیڵمت کۆڵ هەرەشەی لێکردن گووتی: ئەگەر دەستبەرداری شکاتەکەتان نەبن ئێمە سزای ئێوە دەدەین، لەکورد گەرێن ئێمە کاسبی دەکەین پارە لەکوێ بوو ئێمەش لەوێین!!

- هیڵمت کۆڵ لە هیچ شوێنێکی رەسمیدا ئەو قسەی کردووە؟ هەرەشەیەی کردوویە بەردەست دەکەوێت؟

+ئەمەی بە ئەوان گووتووە، من بۆ خۆم نامەی ئەو رێکخراوەم لەلایە، کە ئاوایان پێگووتوون.

- دەتوانین ئەو نامەیە وەربگێرینە سەر زمانی کوردی ؟

+ زۆرم پێخۆشە ئێوە ئەوە بکەن من نامەکەم هەیە پێمەوایە لە ئەڵمانیا پاراستوومە، ئەگەر مابوو وەریدەگێرینە سەرزمانی کوردی. نەك هەرئەوەندە بەڵکو دەتوانم لە ئەڵمان ئەو شکاتەیان لێوەرگرمو هەر لەوێ قسەکەی هیڵمت کۆلیش وەرگرمەوە، چونکە بەتەمابووم ئەم شکاتەم بیگەیەنمە محکمەی نێودەوڵەتی، رەنگە ئەوەشم بۆ نەکرایە، بەڵام هەوڵمداوە.

-ئەگەر ئەوەبکەی دڵنیام ناوەندی چاك لە ئەوروپا هاوکاریت دەکەن.

+ من زۆرخۆشحاڵ دەبم، بەراستی گەراوم نەك هەربەشوێن خەڵکی خۆماندا، بەڵکو لەرێگەی نەیارەکانی رژێمی ئەڵمانیش هەوڵمداوە،بەڵکو شتێك مسۆگەر بکەم دەنگی کورد بگەیەنمە دادگای لاهای.

- تۆ وەك شکاتکەرو قوربانییەکی جینۆساید، دادگاکەت بینیوەو قسەت تێدا کردووە، چۆن دەروانیە رەوتی دادگاکە؟

+ بیروڕام چۆن بێت؟ وام هەست کرد ئەوە من نیم لەوێ دانیشتووم بەتەنێ ئەوە هەموو شەهیدەکانن دادگایی تاوانباران دەکەن، هەستمکرد هەموو کەسوکاری شەهیدانم لە گەڵە هیوادارم توانیبێتم قسەی دلی ئەوان بکەم، بەڵام دڵنیام دادگاکە لەئاستی ئەو دەریا خوێنەدا نیە کەلە کوردرژاوە، بەڵام بە هەموو کەمو کوریەکانەوە لەنەبوون باشترە، چونکە من لە ئەو دادگایە وا نابینم

چەند تاوانبارێك دادگایی دەكرێن بەڵكو ئەمە دادگایی كردنی هەموو ئەوانەشە كە تاوانباران لەو تاوانانەدا.

- وەك باستكرد بۆ روناكی تێدەكۆشایتو لەخەستەخانەش روناكیيان لێ یاساغ كردبوويت، بەرانبەر ئەو هەموو تاوانبارنەی بەشداری تاوانەكانیان كردوو ئەمرۆش لەكوردستان پلەوپایەیان هەیە؟

ئەوەی راستیبێ بۆ لیبوردن قسەیەكی ئەو تۆم نیە، بەڵام كە دەبینم لەناو ئیدارەو رەوتی سیاسیدا دەوریان هەیە، لەناوحزبەكانماندا دەوریان هەیە، ئەوە زۆر بریندارم دەكات، لێبوردنیش سنوری خۆی هەیە، لە وڵاتان ئەم حالەتە بەپێچەوانەی وڵاتی ئێمەوە بووە، لێیان بوراوون بەڵام هەمیشە پەنجەی تاوانیان بۆدرێژكراوە، داخەكەم حزبەكان بۆ كۆكردنەوەی نفوسی خۆیان هەموو سنورەكانی لێبوردنیان بەزاند، ئەوەی پێمناخۆشە ئەوەیە كە ئەمرۆ دەستی باڵایان هەیە، نەدەبوو وابێت، ئەوانە بەكتریانو لەسەر جەستەی شۆرشی كوردژیانو هەردەژین، دەبێت هەموو لایەك بزانن ئەم بەتریایانە هەموو كایە كۆمەڵایەتییەكان تووشی نەخۆشی دەكەن.

-ئەی ئیستا باری تەندروستیت چۆنە؟

لەراستیدا باش نیم، بەڵام لە هەلوێستێكی خۆم، رازیم لەو رۆژەوەی بوومەتە پێشمەرگە، هیچ كاتێك چاوەروانی رەحمی دوژمنم نەكردووە، چاوەروانیش نابم، هەمیشە ووتوومە نەك كیمیایم پێدا كەن، ئەوەندە ووردم كەن پلە گۆشتم لە كونی بێژنگەوە بێتە دەرێ، بكەوێتە خوارەوە بێمنەتم.

ئەو وەزعەی ئەمرۆش بەدەنی منی تێدایە بەوئەندازەیە نارەحەتم ناكات، بەس نیە جاش نەبووم؟ خۆفرۆش نەبووم ئەی ئێستا چیم بكردایە؟ سەر شۆری بە هەموو كەس قبوڵ ناكرێت، ئیستا چاوی چەپم دەبینی ئەویش لە سەدا یەك‌ونیو بۆ دوو دەبینێ چاوی راستم هەرنابینێ، بەڵام بەختەوەرترم كە سەربەرزی بەردەم میللەتەكەمم.

-وتت بیلبیلەی چاووم هاتووەتە دەرەوە ئەمە چۆنە؟!!

بەڵێ چونكە چاووم ئەوەندە ئیلتهاباتو برینی تێدایە رۆژێك لێرە كە سەرم بەردیوارەكە كەوتووە، رێك بیلبیلەی چاووم هاتە دەرەوە، هەر ئاوا لەدەستمدا بوو، دەستم بۆگرتەوە كردمە دەستمەوە دڵم نەدەهات ئەمە بە خێزانم بڵێم، ووتم ئێستا چیی بكەم؟ پێیی بڵێم شێتو شبر دەبێت پێی ناڵێم ناكرێت، ئیتر كەهاتە پێشەوە ووتی ئەوە چیە؟ ووتم ژنە گیان (ئینجا من‌وخێزانم پەیوەندیمان زۆر خۆشە) دڵ لە دڵ مەدە هیچ نیە برۆ كاك خالد بانگ بكە ئێستا دراوسێمانە، ووتی چیە ئیتر پێم ووت حاڵێكی ئاوایە ناچاربووم بیلبیلەكە لەدەستمدا دابوو ئاو بەچاومدا دەهاتە خوارەوە، برۆ پێی بڵێ سەیارەكەی بێنێو بمانبا بۆ خەستەخانە، كە ئاوا تەماشای كرد بیلبیلەكەی بینی هەر شێت بوو، رای كرد بۆلای كاك خالید ئەو هاتو رۆیشتین بۆ خەستەخانە. جا بریاربوو مالی خەزورم نیوەرۆ داوەتی ئێمە بن، ووتم تەلەفۆنیان بۆ بكە بلێی با كەمێك درەنگتر بێن.

-ئەی بیلبیلەكەت چی لێكرد؟

هەرلەدەستمدا بوو، بەڵام دەسرێكی كلێنكس لە گیرفانمدا بوو دەرم هێناو تێمكرد. بروابكە زیادەرۆیی ناكەم لەرێگا تاگەیشتینە خەستەخانە قسەی خۆش پێكەنینیشم بۆ دەكردن، دواجاریش خۆم تەلە فۆنەكەم كرد كە كەمێك درەنگ بكەون تەلە فۆنێكم بۆ بەكری براشم كرد، ووتم من كەمێك چاووم دێشێ دەچم بۆ خەستەخانە وەرە بۆ ئەوێ.

-توانییان بیلبیلەكەت بۆ بخەنەوە شوێنی خۆی؟

+ نەخێر، نەیانتوانی بەڵام بۆیان دوریمەوەو كەمێك تەداوییان كرد.

ئەی بیلبیلەكەت چی لێكرد؟

كەبەكری برام هات زانی چاوم بیلبیلەی تێدانەماوە، دەستی كرد بەهاواروگریان منیش دڵمدایەوەو ووتم كاكە ئەوەی ناوێ بیلبیلە هاتووەتە دەرێ یەكێكی تر دادەنێمەوە، نەشتەرگەرییەكەو برایەوە، دوایی ووتم : (وەستانو دڵپڕ بوون...) ئەبوگیان وەرە ئەم بیلبیلەیە بەرە بۆ گۆرستانی شەهیدان‌ولەبەر پێی شەهیدێكدا بینێژە جا هەر شەهیدێكە جیاوازی نیە، بەڵام بەومەرجەی شەهیدی راستەقینە بێت، ئەویش بە دەم گریانەوە ووتی باشە كاكە.

-بردبوویە بەرپێی كام شەهید ناشتبووی؟ ناوی شەهیدەكە نازنی؟

نازانم ئەبوو بەكر دەیزانێ . گرنگ ئەوەیە لەبەرپێی شەهیدێك بیلبیلەی چاوم نێژراوە. ئیتر هەركەسێكە

ئەنفال‌و دووپشكی بیابان

سالار رەفیق حسن

وولاّتی لم ، شاری مردوو گۆڕستانێكی گەورەی ژیان مەملەكەتی دووپشك‌ومار چۆڵەوانێكی ترسناك، رۆح لە هەناویدا لەخاچ دراو یاسای بیابان گەورەترین خوێن مژ بڕندەترین كەڵبە دەكاتە سەرۆك . سرووشت تەنها موعجیزەكانی لەدروستكردنی گردی لماوی تێناپەڕێ دەستوخەتی گەردون لە بیاباندا لە یاری ماڵە باجێنە دەچێ، لەنێوان ئاسمان و زەویدا بۆشاییەك نادۆزیتەوە بۆ ژیان.. بۆ ئۆكسجین بۆ دووەم ئۆكسیدی كاربۆن ، ئەوەی هەیە بەشی حوشتر خۆرەیە ئەویش بەشی ژیانی دڕندەكانی وولاّتی لم دەكات لە بیاباندا پێشانگایەك نمایش دەكرێ كە دروستكردی جەللادە، دووپشك بە خوێنی بێچوەكانی خۆی رۆژوو دەشكێنێ، ئەژدیها و شامار توولەمار قووت دەدەن‌و نەش و نمای پێ دەكەن ، شەڕی ئەم وولاّتە گەورەترین خوێنمژوبێ ڕەحمترین بوونەوەر دەیباتەوە، ئەو مرۆڤەی وەچەی نەبوو لە كەشتیەكەی نوح دابەزی ..

ڕێی هەڵەكرد بوو بە خۆراكی بێ وەجاخی هەندێك جارئەڵێم ئەبێت ئەم مرۆڤە نەمردبێت لە بیاباندا ، لەگەڵ دڕندەیەكا لەزمانی یەكتر گەیشتبێتن ودوای جێبەجێ كردنی كرداری سێكس وەچەی لێ كەوتبێتەوە و بوبێتە باوە گەورەی ڕەگەز پەرستی و نەتەوە پەرستی و خوێن مژی، ئەگەر ئەم لێكدانەوەیە لە خانەی گومان قوتاری نەبێ ئەی بیابان چۆن مرۆڤی لێ ڕسكا؟ هەرچەندە ئەنفال لە غەنیمەتو لەتاڵانی لاپەڕەكانی مێژوو ورد دەبێتەوە دەستووری وولاّتی بیابانە ئەم فەلسەفەیەی‌كردە دیاری بۆمرۆڤایەتی .

گڵ پەرستی ژێرزەوی بۆ ژیان یاساكانی داد پەروەری لەخەیاڵی كێدا هەیە گازی دووپشك‌ودانی ئەژدیها نەی تۆقێنێ ، هەر فەرمانێكیش لەبیابانەوە دەرچێ كێ ئەتوانێ لەترسی دڕندەكانی بەلارابێ ، دەستە گوڵی خولەفاكانی ڕاشدین عوسمانی‌و ئەمەوی عەباسییە كەتائێستاش قەڵای بەكەللەسەر دروست كراوی دڕندایەتی جەنگیزخان‌و تەیموری لەنگ مشتێكن لە بەرهەمەكانی دیوەخانی فەقێ و ئیسلامگەری ڕاستەقینە كوردستان خۆیان ووتەنی "بیلاد الجبل " ئەو كێوە ئاگرینە بوو كە عومەری كوڕی خەتاب) لەوە ترسا دووپشكە پێ پەتیەكانی بیابان ناتوانن وولاّتیان كاولكەن‌و سەروەت و سامانیان بە غەنیمەت..كچەكانی بە كەنیزەك بۆیە دەست بۆ ئاسمان دوعای دەكرد بریا لە بەینی ئێمەو خەڵكی (بیلاد الجبل) كێوێك لە ئاگر هەبوایە، بەڵام دیمەنی جوانی كوردستان وولاّتێكی دەوڵەمەندی عەشقی ئاسكی چاو مار و سەرخۆشی كردن بێ هۆشی كردن بەشمشێرە ژیان مژەكانیان لانكەی زەردەشتیان تێكداو دوا كوانووی ژیان دۆستیان كوژانەوە و بە خەڵك وخاك و قەتلو عام وئەنفال و غەنیمەتیشەوە نەوەستان هیزەی ڕۆن‌وكونەی ئاویشیان بردەوە بۆ بیابان تائێستاش بزنی كێوی لە وولاّتی لمەوە بۆ هەورامانی سەر كەش دەباڕێنێ .

قەدەری سروشت بوو ئێمەی كرد بە دراوسێی ئەم مرۆڤ خۆرانە..خیانەتی مرۆڤایەتی و ناپاكی مێژووش ئێمەی كرد بەهاو بەشی ئەم دووپشكە كلك لەسەرشانانەی وولاّتی لم ، عروبە وتووركی ئەنادۆڵ وە فارسی ساسانی، ئەم ئاشی مرۆڤ كوشتنە ئاوی لێ نەبڕاوە تادوا سات كەڵبەی بیابانیان لەدەمی عۆجەییەكاندا ڕسكا ئەو خوێن مژەش دووپشك ئاسا مێژووی دووبارەكردەوە، كوردستانی وێران كردوو هەزاران پیرو لاو و مناڵی كوردی كردە قووتی سەگە هارەكانی نوگرەسلمان كچە قەشەنگەكانی پەروەردەی ئاوە سازگارەكانی بن بناری چیای كردە (**مارياى قبطى**)ولەپەنای بەردە ڕەشەكەدا كچێنی یان پڕا، زتنستی عۆجە لەشمشێرەوە هات‌ومەرگی مرۆڤایەتی بەبۆنی سێو موتوربە كرد، پیش جەژن بەسەر وولاّتی (بیلاد الجبل)دا باراندی پەتی سێدارە ملی ملهوڕەكەی عۆجەی شكاند، بەلام دەستو پێوەندەكەی كە شمشێریان شكاوەو كەڵبەیان كول بووە دووپشك ئاسا كلكیان بەرزدەكەنەوە ئیستا بەخۆیانەوە ئەدەن.. شەقامەكان بە خوێن سوور ئەكەن .

یاران ئەگەر گەرای دووپشكی ئەم بیابانە نەبرێتەوە مرۆڤایەتی هەردەبێت گوێ بۆحیكایەتی ئەنفال‌وغەنیمەت ڕادێرێت، ئەرێ لەخۆتان پرسیوە لەنیوان بیابان‌و سێگۆشەی بەرمۆدە چ جیاوازیەك هەیە؟ مرۆڤێك ئەگەر وێڵی ئەم بیابانە بێت و بە زنجیرەكانی بازاڕی(**عوكاظ**)دیل كرابێ ئەگەربەسەربالەكانی عەباسی بنی فەرناسیشەوە بووبێت كەوتۆتە چاڵە مەرگەكانی بیابانەوەو بونەتە خۆراكی حوتەكانی بەرمۆدەو ئەژدیها كانی حەجاج.

وولاّتی لم ئەگەر بەرمۆدەی بیابان دوور بێ، بۆمێگەلی یاخیبوو،لەدڕندەكانی وولاّتی لم ..دەمی شۆفڵ وحەفارەی جیهانی مۆدێرنەی ئەكرد بە ئیزرائیل‌وكۆمەڵ كۆمەڵ بەشفرەكانی دۆزەخیان ئەسپاردن..دواجار بیابان جیهانێكە بۆمەرگ‌و خنكانی هەناسە ..هۆلۆكۆستێكی تربوو بۆ مرۆڤایەتی .

مەلا شەوكەت لە خانەقین:

لەگەڵ ئوم محمەد باسی كنگرو تۆڵەكەمان كرد با ئەنفالیش بێت مارە بڕینەكەی تەواو شەرعییە

هەركە نوێژی عەسر كۆتایی هاتو نوێژكەران مزگەوتەكەیان بە جێهێشت ئێمە لە گەڵ مامۆستا مەلا شەوكەت لەبارەی ئەوەی كەگوایە ئوم محەمەدی لە شاری نەجدی وولاتی سعودیە بینیوەو لەسالی [illegible] یەكەم خوتبەی رۆژی هەینی دوای روخانی رژێمی بەعس، چیرۆكی بینینی ئوم محمەدو ئەو نهێنیە بۆ خەڵكی خانەقین باس دەكات، لە دوای ئەمەش بڵاوكراوەی (ئەمرۆ) چاوپێكەوتنێكی لەگەڵدا كردبوو.

ئەنفالستان: مامۆستا سەرەتا دەست خۆشیت لێدەكەین بۆ ئاشكرا كردنی چیرۆكی ئەو كچە ئەنفالەی تۆ بەناوی (دایكی محمەد) بینیوتە لە وولاتی سعوودیە، بەڵام بەرلەوەی بچینە ناو ووردەكاری ئەو چیرۆكەوە پێمخۆشە بزانم وەكو زانایەكی ئاینی بیرورات چییە بەرانبەربە تاوانی ئەنفال؟

م .ش : ئەنفال شتیكی ناخۆش بوو ئیمە زۆرمان پێناخۆش بوو، كە ئەوجەریمە یەرویدا، ئەوە جەریمەیەكی گەورەیە نابێتە ئەنفال، چونكە ئەنفال بەمانای غەنیمە دێت، نابێت موسولمان غەنیمەت بكات لە دژی موسوڵمان، یەعنی ئەمانە موسلمانو ئەوانە موسولمان یەعنی بۆ ناوی ناوەتە ئەنفال نازانم؟ ئەوە جەریمەیە گەورە تریشە كەناوی ئەنفالە.

ئەنفالستان: مەبەستت ئەوەیە بلێیت رژێمی سەدام غەدری لە ناوی ئەنفالو لە ئاینی ئیسلام كردووە؟

م. ش: تەبعەن یەعنی هەر بەناوەكەشی نابێت، ئەوە نەگونجاوە بۆ ئەوە. ناوەكەشی ئەنفال بێت یانی ئەبێتە دوو جەریمە.

ئەنفالستان :تۆ ئەو ئافرەتەت بینی، كەئەنفال بووەو لەوێ شووی كردووەو ئیستا مندالی هەیە لە نەجد ؟مەبەستم ئوم محەمەدەكە بۆ بڵاوكراوەی ئەمرۆت باسكردووە.

م. ش : بەڵی من رێمئەكرد لەبازاڕ لە گەڵ كابرایەكی تربووم تورك بوو، داكم لە گەڵمابوو، ئیتر منافم بۆ باسئەكرد، ئەوەنەمان زانی پیاوێك هات سەلاموعلیكم ئێمەش سەلاممان سەندەوەوحەیاكە اللە، ئێمە توركی قسەمان دەكرد لەو وایە بە كوردی قسە دەكەین، پرسی ئێوە كوردن؟ منیش وەڵامم دایەوە بەڵێ بۆ كوردی دەزانیت؟ ووتی نا من ژنەكەم كوردە ئەو پیاوێكی عەگال بەسەری سمیڵ رەش بوو، موحەیەر بووم..! ووتم ئەی تۆعەرەبیت چۆن ژنەكەت كوردە؟ ووتی با ژنەكەم وەختی خۆی لەم ئەنفالو مائەنفالە بووە هاوردوویانەتە ئێرە، هاوردوویانەتە مەنتیقەی بعصیرە معصیرە نازانم ناوی مەنتیقەكەی ووت بیرم چووە، ئیتر ووتی هێناویانن بۆ ئێرە..

ئەنفالستان: ببورە بۆ بیرت چووە ئەوە گرنگە؟

نازانم بە خوا بیرم چوو.

..ووتی گوایە وەكو خزمەتكارو ئەم شتانە هاوردوویانن بۆ ئێرە، ئەمە كابرا ووتی بەس من تەماشامكردووە ئەم ژنە زۆر رێكو پێكە منیش هاوردوومە.

ئەنفالستان: واتا ئەم ژنانە براونەتە ولاتی سعودیەو تەوزیع كراوون بۆ كارە كەریو خزمەتی ماڵان؟

م.ش : عەلا ئەساس دوان سییانن، ووتم ئەی ئێسە ژنەكەت ها لەكوێ ووتی ها لەمالەوە؟ ووتی حەزدەكەیت بچینە مالەوە، ووتم باشە ئیتر من بە كابرای توركم گوت بە ئیجازەت من لە گەڵ ئەم پیاوەیا ئەرۆم، ئینجا نەچووین بۆ مالیان لەوێ مجمع سكنی هەیە، ئەمانیش هاتبوون بۆ حەج بەكرێ گرتبوویان، وەاللە كە چووم بینیم ژنەكە لەوێ دانیشتبوو، ئیتر لەوێ عادەتیان وایە عەیبە ژن رووی خۆی بۆ میوان بكاتەوە، بەڵام بۆمن ووتی نا ئەم پیاوە جەماعەت خۆتانەوبراتە. ئیتر من بوومە گرییەوە، كابرا ووتی بۆ ئەگریت؟ وووتم لەبەرئەوەی ئەمە وەكو خوشكمە وەكو دایكمە، لەبەرخۆی ناگریم لەبەر زوڵمەكەی ئەگریم، زولمەكەیان هاتە بەرچاووم، ژنەكەش ووتی مامۆستا من حەز ناكەم هەموو شتێكت بۆ بگێرمەوە، ووتم بۆ؟ ووتی ئەترسم بە خوا ئیسە جەماعەت سەدام بزانن توش موشكیلە ئەبیت، هەرخەبەر بگاتە سەدام ئیعدامت ئەكا، ووتم كورە سەدام لەكوێ ئێمە لە كوێ؟

ئەنفالستان: ئەی نەت پرسی ناوت چیە خەڵكی كوێیت؟

م. ش: ناوەكەیم نەزانی بەڵام ووتی خۆی ووتی من خەڵك دێیەكانی لای دەربەندیخانم، لەبەرئەوەی ئەو دەترسا لەمن دەترسا بمگرن،هەر ناویشیم نەپرسی هیچم نەووت.

ئەنفالستان: باشە مامۆستا ناوی خزمێكیانی نەهێنا؟

م.ش : نەنا ووتی كەسم نەماوە خزموكەسو كارهەموویان تەواو بوونە. ووتی سێ چوار ئامۆزاو میمك زام بوونە ماون ئیسە هان لە ئەلمانیا نازانم لە سویدن لە كوێن.

ئەنفالستان: ئەی دایكوباوكی كێ بوون ناویان؟

م.ش : نازانم ووتی دایكو باوكم ئەمری خوایان كردووە. ووتی ئێمەش سێكچ خەڵك دێكەبووین هاوردوو یانینە ئیرە.

ئەنفالستان: خەڵك كام دێ؟

نازانم ناوەكەی نەگووت.

خۆشت نەت پرسی كام دێ ؟

م.ش: نە، نەناو دێكەشی نەووت.

ئەنفالستان: تۆ خۆت قەناعەتت بەو چیرۆكە هەیە؟ یان قەناعەتت بەو كەسە كرد راستی لەچاویدا دەخوێندرایەوە؟

م. ش: ئائا راستدەكات، من قەناعەتمكردووە ئەریوەڵا، كوردی وەك خۆمان قسەی ئەكرد.

ئەنفالستان: ئاخر مامۆستا ئەمرۆ كوردێكی زۆرهەیە لەولاتە عەرەبیەكان، لە كوێت، لەسعودیە، لە میسر.

م.ش نا نا باس دەربەندیخانی كرد، ووتم ئێمە خزممان زۆر هەیە لە دەربەندیخان.

ئەنفالستان: مامۆستا ئەگەر ئیستا بچیتەوە بۆ ریاز بۆ وڵاتی سعودیە مالەكەیان پێدەزانیتەوە؟

م.ش ماڵ نیە نی؟ ووتی ئێمەش هاتووین بۆ حەج ئەوە وەكو مجمعاتی سەكنی وایە. ووتی مالمان هالە عصیر. عصیر نزیكە لەعیراقەوە باوەركە ئەم حدودی هینە حدودی ئیمەیە. پیاوەكە ووتی : حەزئەكەی برۆیتەوە

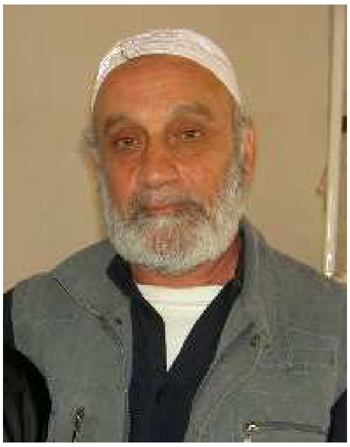

لە گەڵیا؟ منیش چی بێتەوە لە گەڵما فەقیرە، ئیتر ژنەكەش ووتی ناوەڵا تازە بۆ كوێ برۆمەوە.

ئەنفالستان: ئەی نەتزانی بۆچی رازی نابێت بەهاتنەوە بۆ كوردستان؟

م.ش نا پێموت ئەگەر كاغەزێك شتێكت هەیە بیبەمەوە بۆ خزمو كەسوكارت من هەرچۆن بێت ئەیاندۆزمەوە، ووتی نەوەڵا مامۆستا كەسم نەماوە. بەس ئەو حەزی نەئەكرد قسە بكات لەبەر من بۆ ئەوەی جەماعەت صدام ئەزیەتم نەدەن. ووتم بابڕۆین دایكم ببینە ئیتر پیاوەكە قەبولی نەكرد.

ئەنفالستان: باشە مامۆستا وەكو تۆ بیزانیت بەو پێەی كە بینیوتەو قسەتان كردووە، نەیوت ئەگەر رژێمی سەدام برۆخێ ئامادەم بێمەوە بۆ كوردستان؟

م.ش : نا ئامادەنیە .

ئەنفالستان:چۆن دەزانیت كە ئامادەنیە؟ هیچتان لەوبارەیەوە باسكرد؟

م.ش: ووتم پێیان ئەگەردنیا چاك بوومێردەكەت بێنەو وەرن بۆ كوردستان ووتی وەڵا مامۆستا بۆچی بێم پیاوەكەم پیاو باشێكە زۆر، بە كوردی قسەمان ئەكرد، هەتا بەكابرام ووت كە مەدحی تۆ دەكاتو لێت رازییە، ئیترخوا هەڵناگرێت پیاوەكەش ووتی كورد هەمووتان شەریفنو ئەم ژنەمخۆش دەوێتو لێی رازیم، ووتم بەكابرا نەیژی ئەمە بەرەڵایەو شتی وا ئەمە لەبەد بەختی هەڵهاتووە بۆ ئێرە، ووتی نە بەخوا مامۆستا من لەچاو خۆم زیاترم خۆشگەرەكە. چواركورمیش لێی

هەیە، نانم خوارد لەگەڵیانا ووتم ئەچم دایکم دێنم بۆ لاتان ئیتر دایکم فەقیرە قاچو شتی تەواو نەبوو.

ئەنفالستان: مامۆستا لە چاوپێکەوتنندا لە گەڵ بڵاوکراوەی ئەمرۆ ئەم ژنە دەڵێت ئیمە لە گۆرە بەکۆمەڵەکان لەکاتی گوللە بارانکرد نەکە دەربازبووین‌ودایکم‌وباوکم لەوێدا تیاچوون؟ نەتزانی ئەو شوێنە کوێیە؟

م.ش : ووتی لەحدود بووین ئێمە رامانکرد، وەختێ رایانکردووە ئیتر نازانم ئەوانە چیبوون کەگرتبوویانن شوان بوون چیبوون نازانم، بردبوو یانن بۆپۆلیس‌و تەسلیمیان کردبوون، ئەمە لەسەر حدوود یەکی بچوک بووەو ووتی ناوەکەشی چیە بەخوا بیرم نەماوە،لای عەرعەر ئەم پیاوەش لەوێ بووە ئیترنازانم زابت بووە چیی بووە چی نەبوو ئەمەیان نازانم.

ئەی ئەوانەی تر کەلە گەڵیا بوون نەت پرسی چیان بەسەرهاتووە؟

م.ش : با پرسیم ئەی ئەوانتر چیان لێهات ووتی رۆیشتوون بەخوا نازانم بۆ ئەڵمانیاو سویدچوون، ئەوانی تر برایان لەگەڵدا بووە.

ئەنفالستان: مامۆستا تۆ ووتت ئەمانە لە پێشەوە وەکو کارەکەر راگیراوون دوایی کابرا مارەی کردووە؟

م.ش: بەڵێ ئائا، نازانم ئیتر زابت بووە ئەی برادەرێکی زابت بووە یەعنی ئەمانەیان شاردوەوەتەوەو نەیانداوەتە شورتەدوایی وەرەقەشیان بۆ کردووە. ئیستا ئیقامەوهەموو شتێکی بۆ تەواو کردوە. ووتم مارەتان بریوە ووتی ئەی چۆن مارەمان نەبریوە □ مانالمان هەیە.

ئەنفالستان: باشە مامۆستا باسی مارەبرینت کرد کچێك لەو هەلومەرجەدا لەو کارەساتەدا رێی بکەوێتە وڵاتێك دوایی بەناچاری شو بەپیاوێکی تر بکات ئەمە تا چەند رەوایە تۆبەشەرعی دەزانیت؟

م.ش : نانا مارەی بریوە شەرعیە، دوایی کچەکە بالغە، وەلی ئەمریش نەبووە ئیتر قازی ئەو ناوە دەتوانێت ببێتە وەلی ئەمری.

ئەنفالستان: من مەبەستمە بلێم بە پێی ئەحکامەکانی شەرع ئەم جۆرە زەواجە تاچەندە شەرعیە؟

م .ش: ئەو زەواجە قەتعا شەرعییە، ئیلا ئەو کاتەی کە ژنەکە بێتەوە بۆ عێراق‌و بێژی نەتم گەرەکە، ئەوکاتە فسخ دەبێت بدوون هین.

ئەنفالستان: ئاخر ئەوکاتە دەبێتە تەلاق من مەبەستم ئەو زوڵمەیە کە لەکچێك کراوە، کچەکە لەحالەتێکی نائاسایدا رێی کەوتووەتە وڵاتی سعودیە، ئیتر چۆن ئەگەر لەناچاری نەبێت ئەو زەواجە دەکات؟

م .ش: ئاخرکەی مارەی برینە؟ کچەکان‌و کورەکانتر لەگەڵیابوونە، ئەوانە خەوەریان هەیە لەمە،نانا ئەو پیاوە دوایی مارەیی بریوە، لەقازی‌و لە قانوون بووە. ئەوانەی لەگەڵیا بوونە بوونەتە شاهید.

ئەنفالستان: باشە لەوەتەی ئەو چیرۆکەت زانیوە تاچەندپێی بێتاقەتی؟

م: وەڵاهی نەفسیەن بۆمن؟ وەڵاهی زۆرناخۆشە .

ئەنفالستان: ئەی کەوایە چۆن شەرعیە ئەو زەواجە؟

م : نانا ئەوەیان علاقەی نیە وە ئەوەکەوە.دوایی من رۆیشتم هەم رۆیشتمەوە بۆ سعودیە لە گەڵ شیخ العرەبەکانی ئەوێ باسمکردەوە، ئەی ووتیان عینوانی تەلەفۆنی؟ ووتم بەخوا نازانم.

کەی بۆ جاری دووەم چویتەوە بۆ سعودیە ؟

ئەمساڵ ..ئەمساڵ..ئەم رەمەزانە، چوومەوە بۆ سعودیە لەوێ باسمکردەوە ووتم شتێ واهەیە، ئەی ووتیان مادام عنوانی نەزانی ئێمە چیبکەین، ئەگینا هەر ئیستا تەلەفۆنمان بۆدەکرد. ئەی عنوانی نەداپێم ئەو ووتی تۆ دەمت ناوەستێ دەچیت لای دایکت باسی ئەکەیت توشی موشکیلە دەبیت. بلفعل من لە گەڵ دایکم باسمکرد، ئیتر هەر لای ئەو باسمکرد چەندە ئەو نهێنیەم لەلا بوو باسم نەکرد کەلەوێ گەرامەوە چووم بۆ هەولێر ماوەیەك لە هەولێر بووم دوایی ماوەیەك لە فلوجە بووم لە گەڵ کەس باسم نەکرد، بەڵام لەدوای روخانا ئەوڵ خوتبە باسمکرد.

ئەنفالستان: دەستت خۆش بێت کارێکی باشتکرد. بەڵام تۆ بەر لەوەی ئەم ئوم محەمەدە بدۆزیتەوەو رووبەروی ئەم حیکایەتە بیت دەتزانی حەجمی ئەنفال بەم پلەیە ترسناك‌و کارەساتبار بووە؟

م. ش: وەڵاهی ئێمە لە جەریدەو ماجەریدە خوێندبوومان دوای ئێمە نزیك کەلارین خزمیشمان بووە لەو ئەنفالەیا، ناسیارمان رۆییە لەم ئەنفالەیا.

ئەنفالستان: مامۆستا خاڵێکی تر هەیە پێمخۆشە لێت بپرسم؟ تۆ پیاوێکی دینداری‌وچوویتە وڵاتە عەرەبیەکان باس لەوە دەکرێت ئافرەتانی کورد لەو وڵاتانە هەن کە بە هۆی ئەنفالەوە گەیشتوونەتە ئەوێ؟ تا چەندە ئەمە دەچێت بە عەقلتدا؟

م.ش : وەڵاهی دەڵێن ئیتر نازانم دەڵێن رەقاصات هەیە کوردەو شت ترە هەیە کوردەو ئیتر نازانم.

ئەنفالستان: من خۆم باوەرم بەوە نیە کە راقصەی کورد لەو هوتیلانەدا هەبێت چونکە هونەری رەقص گاڵتە نیە، هەروا هەموو کەس فێری بێت.

م. ش : وەڵاهی ئیتر نازانم بەڵام من کە ئەوەم دیت بەخوا زۆرم پێخۆش بوو، دڵخۆش بووم کە ئەم پیاوە رێکو پێکو دەولەمەندەم بینی‌و تووشی بووە بە ئەم ژنە لێقەوماوەوە. وتم بە ژنەکەش کە تۆ بەختت هەیە بەخوا خوا تۆی هاوردووەتە ئێرە. ووتی وەلا مامۆستائیسەباوك‌و دایکیشم بمانایە نە ئەرۆیمەوە بۆ کوردوستان.

ئەنفالستان: تۆکەباسی ئوم محەمەدت کرد بۆ شیخە عەرەبەکانی سعودیە ئەوان بیروڕایان چۆن بوو سەبارەت بەو زولمە؟

م. ش: ووتیان ئێمە پیاوەتی‌و شەهامەتمان هەیە، مەبەستیانئەوە بوو کەوا پیاوێکی سعودی فریای کچەکە کەوتووە.

ئەنفالستان: یانی ئەوان کردیانە پیاوەتی بەسەر ئێمەوە؟

م. ش : ووتیان ئەم پیاوە چاکەو پیاوەتی لە گەڵتان کردووە؟ئیستا ئەو ژنە لە ئێمەیە لە جەماعەت ئێمەیە.

ئەنفالستان: ئەی ئەوان شەرمیان لەو زوولمەی نەتەوەکەی خۆیان نەکرد؟ کە وڵاتێکی عەرەبی بە پاساوی ئاین‌و لادان لە ئاینەوە ئەم تاوانەیان دژ بە خەڵکی کوردستان کرد؟

م.ش : ووتیان تتعاتفت عن های واتە لەوە باشترە بچێت ئیشێکی تر بکات، ئەم کارە باشترە یانکارێکی تر؟

ئەنفالستان: مامۆستا با رونترو کراوە ترقسەبکەین مەبەستم ئەوەیە ئەو شێخە عەرەبانەی تۆ لەوبارەیەوە قسەت لەگەڵکردن، شەرمیان لەو ئەخلاقە ناشرینەی بەعس نەدەکرد وەکو نەرێتێکی عەرەبی لە دژی کورد بەناوی ئەنفالەوە پیادەی کرد؟

م.ش : ئا ئا قەهریان ئەهات لە مشتانە، بەڵام ئەیانگوت کورد سەدامتان خۆش نەویستووە هەمیشە هەردژسەدام بوونە بۆیە وایان بەسەرتانا هێناوە.

ووتت جارێکی تریش چوومەوە بۆ حەج ئەمە دوای روخانی بەعس بوو؟

م.ش: نەهەر ئەمکەرەتە، کەرەتێکی تریش چوومەوە، دوای ئەم رەمەزانەرۆیشتم بۆ ئەو شوێنەکەیش بۆ عەمارەکە یەعنی دوای روخان من دوو جارڕۆیشتمە ئەوێ ووتیان مامۆستا ئەمە بۆ ئیجارە ماڵ نیە، ووتی بەس سعودیە لێرە دائەنیشن.

ئەنفالستان: ئەی هیچ سۆراخیکت نەکردنەوە؟

نەوەڵا چونکە یەکەمجاروتم دێیەکەتان ناوی چیە ئێ نەیووت پێم !! ووتم بۆ ئەترسی، ووتی مامۆستا ئەترسم لەبان ئێوە، ئێ ووتم پێی بۆ ئەترسی لەبان ئێمە؟ ووتی ئەترسم لای کەسان ترقسە بکەیت‌و سەدام بتان گرێت.

ئەنفالستان: ئێستا رژێمی سەدام روخاوەو دۆسیێ ئەنفالیش لە دادگایەو هەموو دانیشتنێك بەڵگە نامەکان پەخش‌و بڵاودەکرێنەوە ئەوەندەی تۆ تێی گەیشتبی ئەو جۆری گوللە بارانکردنانەی لەدادگا ئاشکرا دەکرێن لەحەزەروله عەرعەر، یان ئەوانەی دەرباز بوون لەو کارەساتی گوللە بارانکردنی بە کۆمەڵەدا چیرۆکی ئەو ژنە(ئوم محمەد) تا چەند وەکو یەك دێنە پێش چاوت‌و تاچەندەجیگەی بڕواتە.

م.ش: وەڵاهی ئیتر !! ئینشاالله راست دەکەم خۆدرۆت لە گەڵ ناکەم؟

ئەنفالستان: ببورە گومانم لە راستگۆیی تۆ نیە، بەڵام گومانم لەراستی‌و ناراستی چیرۆکەکە هەیە، گومانی ئەوەم هەیە موخابەراتی عێراقی (ئەوکاتە) موخابەراتی ئەو وڵاتە عەرەبیانەی بەشداری جریمەی ئەنفالیانکردووە. تا کێشەکە بخەنە تەم‌ومژەوە.

م.ش: نانا (چووك) شت وانیە، کاکە ئەو دەربەندیخانی دەناسی باس کنگرمانکرد، باس دۆینەو تۆڵەکەمان کرد. حەتا کابرا ووتی هاسەیرلە تووش ئەکا، ووتی سورو سپیە.

ئەنفالستان: ناوی پیاوەکەشیت نەزانی؟

م.ش : نە وەالله.

ئەنفالستان: ئەی ناوی منداڵێکیان شتێکی ئاوا؟

م.ش:نە هیچیان،ئەوەیان موشکیلە نیە بەس چیە، هەرخۆی منیش هەڵەبووم، یاعنی گەرك بوو من هینم بکردایە، بەس موفاجەئە بوو، منیش نەمزانی وا زوو دنیا ئەگۆرێ، کەس تەصورنەکرد، من دوو جارهاتم لەیرە ماڵ بفرۆشم نەفرۆشریا کەس نەکری. خۆ منیش تۆزیك ئەترسام وەاللهی جارێکیان لە شیخێکم پرسی دەربارەی قوربانی جەژن چەند رۆژێك پێش سەریانیڕی بوو ووتم ئەمە چۆن ئەبێت، کابرا تورە بوو، ووتی توو خەڵك کوێی ووتم خەڵك عێراقم ووتی: ئەمە شەرع ئێمە نیە، ئەمە شەرع عێراقە وەك قەشمەری ووتی.

ئەنفالستان: ئەوەی من زیاتر مەبەستم بوو ئەوە بوو هەست دەکەم جارجار ئەم چیرۆکانە باس دەکرێن‌و هەندێك کەسیش بازرگانیان پێوە دەکات، هەڵبەت من

عومەرحاجی صالح:

کە لە ئیستخبارات کوردێکم دەبینی لەدڵی خۆمدا نەفرەتم لێدەکرد دوایی هەرخۆم بەخۆمم دەوت ئەی خۆت لێرە چی دەکەیت

ئەگەربروانینە مێژووی گەلەکەمان پرە لەکارەساتی دڵتەزین، بەڵام کارەساتی ئەنفال لەهەموو ئەو کارەساتانەی ترگەورەتربوو، بۆیە دوژمنەکانی گەلی کورد هەریەکەوبە جۆرێك هەولی لەناوبردنیانداوە، بەتایبەتی حزبی بەعس زیاتر لە هەموویان هەولی لەناوبردنی گەلی کوردی دا، لەبەرئەوەی شارەزاییەکی زۆری هەبوو لەسیاسەتی لەناوبردنو پاکتاوکردندا، جگەلە وەش بەهۆی لاوازیو جیاوازی بیرو بۆچوونی هێزە سیاسیە کوردستانیەکانەوە ئەگەر ئێمەی کورد ژیرانە بروانینە رووداوەکانی رابوردووی خۆمان پێموانیە کەسێك مابێت توشی هەڵە نەبووبێت، تا دەگاتە بەرپرسەباڵاکان، هەر بۆیەشە هەمیشە لەکەدارکردنی یەکتری تەنها دوژمنەکانمانی دڵخۆشکردووە. ئیستاش بەهەمان شێوەیە، دوژمنەکانی کورد لەجاران زۆرترن..بەڵام دوژمنانی ئیستا لە ژێرناوی تردا دەردەکەونو دوژمنایەتیمان دەکەن. لێرەوە نامەوێت درێژەی بدەمێ ئەوەندە نەبێت کە بلێم پێویستە هەلەکانی پێشوومان بکەینە فەرشی سورو بەسەریدا تێپەرین بۆ وەدەستهێنانی ئەو ئامانجانەی کەماون.

هەقە ئیتر رێگە بۆ کەسانێك چۆڵ نەکەین کە بە بیری تەسكو نەشارەزایانە راستییەکان بشێوێنن.

من هەوڵدەدەم ئەوەندەی پەیوەندی بەهەڵەکانی خۆمەوە هەیە، هەندێك راستی هەیە وەکو خۆی باسیانبکەم، نەك کەسانێك لەجیاتی من بە نەشارەزاییەوە قسەی لەسەربکەن، هەر وەکو پێشتر لەسەر بیروڕای سیاسی جیاواز هەندێ شتیان لەسەرمن بڵاوکردووەتەوە کەزۆر نابەجێو ناراست بوون..

راستە من ساڵی [illegible] لەکاتی شەری براکوژی دا سەربەلایەنێکی سیاسی بووم، بەڵام شەری ناوخۆم پێقبوڵ نەکراو بەناچاری هاتمەوە تەسلیم بە رژێم بوومەوە، بەڵام هەرگیز باوەرم پێی نەبووە، هەروەها لەبەرچەند هۆیەك لەلایەن رژێمیشەوە بەردەوام چاودێری دەکرام، کە هاتیشمەوە جگەلە پەیوەندی کەسایەتی هیچ پەیوەندیەکی نهێنیم لەگەڵ دەزگا جاسوسیەکانی رژێمدا نەبووە، من سەر بەفەوجی خەفیفەی([illegible])بووم هەتا راپەرینە مەزنەکەی ساڵی ([illegible]) کەیەکێك بووم لە بەشدارانی ئەو راپەرینە. کەدەشچوومە ئیستخبارات کوردێکم دەدیت لەدلی خۆمدا دەمگوت تف ئەم سەگبابە چی دەکات لێرە بەڵام دوایی خۆم بەخۆمم دەوت ئەی خۆم چیدەکەم لێرە.

کاتێکیش کە ئەنفالە بەدناوەکە دەستی پێکرد، هەواڵیان بۆ ناردم کە خزمەکانمو لەناویاندا برایەکیشم لەگەلیاندابوو هەموویان دەیانەوێت بێن تەسلیم ببنەوە، ووتیان ئەگەر ئەتوانیت هەولێکمان بۆ بدەو یارمەتیمانبدە.. منیش چووم بۆ ئیستخباراتی دوزخورماتوو پێموتن.. ئەوانیش ووتیان بابێن توشی هیچ گرفتێك نابن.. کاتێك رۆیشتم بەهانایانەوە ئەوان خەریکبوون تەسلیمی رەبیە سەربازییەکانی سەر ریگای دوز- کفری دەبوونەوە، بەڵام چووم جگەلە خێزانەکانیان هەموویانم هێنا بۆ ئستخبارات، هەرئەو رۆژە دوای چەند پرسیارو وەڵامێك هەموویان ئازادکران، بەڵام دوای ماوەی [illegible] رۆژ بانگمیانکردەوە بۆ ئیستخبارات ووتیان: وەکیل وەزیر هاتووە ئەوانەی هێناوتنەوە ئێمە ئازادمانکردوون دەبێت هەموویان بە خۆیانوخێزانەکانیانەوە بێنەوە بۆ ئێرە لە شارەدێ (صیاد)خێمەو زەوییان ئەدەینێ، ئەگەر بەخێزانەوە ئامادە نەبن ئەوا مافیان دەفەوتی. منیش چووم هەموویانم ئاگادارکردەوەو ئەوانیش هەموویان کۆبوونەوە، ئەگینا هەتا ئەو رۆژە خەڵکانی تر لەدوز دەرنەکرابوون. ئیتر ئەوانە بران‌و بەرئەنفالکەوتن..

ئیستا دەمەوێت بپرسم ئایا نەوەکو هەرمن ئەگەر هەریەك لەو کەسانە کە هەمووویان خزمی خۆمنو برایەکمیش لەگەلیان بوو بیانزانیایە ئەنفال ئەکرێن ئەهاتنەوە؟ ئەگەربیانزانیایە ئاوایان لێدەکرێت ئەگەر بەچەکی کیمیایش لێیان بدرایە، بەقسەی من ئەهاتن؟ ئەگەر من بمزانیایە رژێم ئەوەندە فاشییە تەنانەت مندالی شیرە خۆریش زیندە بەچاڵ ئەکات، تەسلیمم ئەکردن؟ بەتایبەتی برای خۆمیان لەگەڵ بوو کەس هەیە بزانێت براکەی ئەنفال دەکرێت بچێت بیداتە دەستەوە؟ بەڵام دەمەوێت یەك راستی بلێم من هەڵەم کرد هەڵەکەش ئەوە بوو بە فروفیشالی رژێم تێکەوتم، هەر ئەوکاتەش دڵم کەوتە ختورەوە کە نایب زابتێك پێی ووتم براکەت مەنێرە بانەروات لەگەڵ ئەواندا. ئەگەرنا خۆمیش لەگەلیان دەرۆیشتم هەتا ئیرانو نەم دەهێشت تەسلیم ببنەوە.

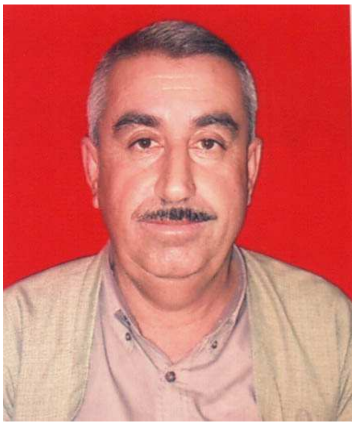

عومەرحاجی صالح

هەموو ئەو پروپاگەندانە بە راست نازانمو هەندێکیشیان سەدلەسەد راستناکەنوخۆیان حیکایەتەکان دروست دەکەن.

م.ش : نە نە ئەبەد وەك پێم ووتی باس زۆر شتمان کرد باس کنگرمان کرد باس تۆلە کەمان کرد باس زۆر تشتمانکرد.(بە پێکەنینەوە) باس قەزوانەکەمان ئەکردواکردیەتە ناو مەشکەی دۆ بەس چیی بوو ووتم با برۆم دایکم ببینین کابرا ووتی وەڵاهی کەیفی خۆیەتی.

ئەنفالستان: ئەو سەربەستییەشی هەبوو ؟

م.ش: کور ئائا زۆر ئیحترام ژنەکەی ئەگرت. پیشتر من وەکابرام گوت چۆن تۆ ئەم ژنەت قبول کرد ووتی : ئەم ژنە وەها باشاەو وەهایە، بەس، چی، ووتی ووتی من لەبەد بەختی کورد ئەزانم، ووتی تەمەنام ئەکرد ئەو دوانەی تریشە بمابان بەس نەمان(مەبەست ئەو دوکچەی ترە) وتی برای یەکیکیان لەگەڵیان بووە رۆیشتوون.

ئەنفالستان: نەت پرسی بۆ کوێ چوون یان نا؟

م.ش: نا بەس ژنەکە ووتی باوەر کە بۆ ئەلمانیە چوونە..چوون بۆ خارج .

ئەنفالستان: : ژنەکە زمانی چۆن بوو؟ ڕەوان قسەی دەکرد یان شێواو؟

م.ش : نا نا کوردی کوردی خۆمان دەربەندیخانی؟ یعنی مزەوەر بوو بێت؟ نەخێر نەوەاللە. نابی بێژین تەختیت کریابیی بۆ ئەم تشتە، نەخێرشت وانیە. باس زۆر تشتمان کرد، ئێ ووتم خالۆت، مامەت با برۆم خەبەریان بۆ بووەم، ووتی کەسم نەماوە. بەس چیە ووتی دایکمو باوکم عەمری خوایانکردیە نە گوت کوشتوویانن یان تشتوا وتی عەمر خوایان کردە تەنیا برایەکم نەبی ها لە خارج پێش ئەم بەزمورەزمە رۆیی.

ئەنفالستان: کام بەزمو رەزم؟

م.ش: ئەم ئەنفالە.

ئەنفالستان: مامۆستا لە ئەنفالی زوودا لە ئیسلامدا ئافرەتان بە کەنیزەك کراون، ئەم ژنانەی ئیمە لە ئەنفالدا هەر ناچنە ئەو خانەیەوە؟

م.ش: خۆی ئەنفال چییە ئەنفال یەعنی غەنیمەت، سوورە تێك هەیە بە مەعنای غەنیمە، غەنیمە لە کێ؟ لە دوژمنان، ئەوەی کە دژی دینە نەك دژی ئینسانە.

ڤیدار بێرگلاند، بەڕێوەبەری ڕێکخراوی لێتوێژینەوەی نەرویجی بۆ مافی کورد:

دەوڵەتی عێراق دەبێت داوای لێبورد لەگەلی کورد

دیداری ئەنفالستان

وەرگێرانی : بژار تەها خەلیل

بەخێر هاتی بۆ کوردستان، ئەگەر بکرێت تایبەتمەندیتی بواری کارکردنتمان بۆ روونبکەیتەوە؟

بەرپرسم لە رێکخراوێکی نەرویجی کە تایبەت بۆ مافی کورد دامەزراوە، ئەوە ئەو رێکخراوەیە کە گرنگی ئەدات بە حاڵوباری کورد لەو وڵاتە. دەمەوێت ئەوەشت پێ بڵێم یەکێك لە بەر پرسەکانی ئەو رێکخراوە یەکێکە لە بەرپرسو سەرکردە باڵاکانی وڵاتەکەی خۆمان نەرویج.

هەلبەتە من دەمێکە دەزانم کە ئیوە رێکخراوێکتان هەیە تابەت بەمافەکانی کورد، کەوایە دەبێت بە ووردی ئاگاداری هەموو ئەو مەینەتیو پێشیلکاریانەی مافی مرۆڤ بن دەرهەق بە کورد، کە بەشێکە لە کۆی مرۆڤایەتیو تائیستا لە هەموو مافە سەرەتاییەکانی خۆی بێبەشە.

بەڵێ لە سالی □□□□ دا ئەم رێکخراوە دروست بووە، بۆ ئەو مەبەستەش درووست بووە تا بزانێت لە ساڵانی هەشتاکاندا چی تاوانێك دژ بە کورد ئەنجامدراوە؟ ئەوەی لە سالی □□□□دا رویداوە کارەساتێکی گەورە بووە، تاوانەکان دژ بە کورد گەورە بوون، بە داخەوە پێشتریش جێگەی گرنگی پێدانی ئەو ناوەندو لایەنانە نەبووە کە لەکاتی خۆیدا پێیان نەزانیوە، فاکتەری ئەوەش، دە گەرێتەوە بۆ ئەوەی کەتاکو ئیستا کورد دەوڵەتێکیان نیە. ئەگەر دەولەتێکیان هەبوایە، تاوانەکان ئاوا بە بێدەنگی لەدژی پیادە نەدەکران.

باسی نەبوونی دەولەتی کوردیت کرد، فاکتەری نەبوونی دەولەتی کوردی بۆچی دەگێرپیتەوە؟ لە کاتێکدا بە پێی یەکێك لە بەندەکانی جارنامەی گەردونی مافەکانی مرۆڤ هەقی ئەوەی هەیە سەربەخۆ بژی؟

ڤیدار: بیرورای شەخصی من وایە کە دەگەرێتەوە بۆئەوەی مێژووی کوردستان ئەمەی دروستکردووەو هۆکارێکی جیوپۆلەتیکیشی هەیە، ئەمە جگە لەوەی جوگرافیای ناوچەکەش هۆکار بووە بۆئەو دابەش بوونەی رێگەی لە دروست بوونی دەولەتی سەربە خۆ گرتووە، کوردستان هەمیشە کەوتووەتە سنوری ئەو وڵاتانەی قازانجیان لە دابەشکردنی دا هەبووە، کاتێك کە دەرفەتی ئاڵتوونی بۆ دروست بوونی دەولەتی سەربەخۆی کورد درووست بوو لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە، ئینگلیز ووتەنی ئەو کێکەی کە هەبوو لە نێوان هێزەکانی ئەوروپادا دابەشکرا، بەرکورد خۆی نەکەوت! وەلەو کاتەدا دەولەتێك بۆ کورد مایەی گرنگی پێدان نەبوو، هەروا کورد خۆشی نەبووە ئەمری واقع بەڵکو بە شتی لاوەکیەوە خەریك بوون، ئەو کۆلۆنیالیزمیانەی لە ئەوروپا بیریان لێکرایەوە وای کرد شتێکی زۆر جیاوازتر لەم ناوچەیە روبدات، مقارنە بە شوێنێکی تر. من بیروام وایە هۆکاری سەرەکی دروست نەبوونی دەوڵەتی کوردی پێکهاتەی جوگرافی ناوچەکەو رۆلی کۆلۆنیالیزم بوو لە ناوچەکەدا. کە ئەمەش بووە هۆی دابەشبوونی کوردستان بەسەر چوار دەولەتدا کە خۆتان دەزانن کوێن، بەڵام ئەوەی دەمەوێت بیلێم ئەو حەقیقەتە تالەیە کەوا ئەو دەوڵەتانەی کە کوردیان بەسەردا دا بەشکرا، بە رەفتاری زۆر قێزەوەنەوە مامەلەیان لە گەڵ کورد کرد، زۆر ناشرین داواکاریەکانیان پشتگوێ خستنو بە توندوتیژیەکی زۆرەوە سەرکوتیانکردن. لەسەروو هەمووشیانەوە رژێمی بەعس کە جینۆسایدی گەلی کوردی کردو هەروەها تورکیاش.

باست لە جوگرافیاکرد، باشە ئەگەر ئەم ناوچەیەی کوردی لەسەر نیشتەجێیە پێگەیەکی ئابوری بەهێزی نەبوایە کورد وەکو ئێستا بە هەژاری دەژیا؟ توشی ئەم هەموو کارەساتە دەبوو؟ جینۆساید دەکرا؟

ڤیدار: بەبرواى من ئەمە کەمترین گرنگی هەیە، هەروەکو باسم لەدابەشکردنی کێکەکە کرد، بەڵام یەکێك لە فاکتەرە گرەنگەکان ئەوە یە چۆن عێراقیان دروستکردووە؟ واتا بۆ بەو شێوەیە دروستکرا؟ چونکە هەلومەرجی عێراق کە دەوڵەتی عێراقی بەو پێکهاتە ئالۆزەوە دروستکرد، ئەمەوای لێکردووە کە هیچ شتێك ئاسان نەبێت لەگەڵ ئەو هەموو کاراساتەنەی لەو دەولەتە کەوتنەوە.

ئەوکارەساتەی ئەڵمانیای نازی لە دژی جولەکەکان کردیو کارەساتی هۆلۆکۆستی لێکەوتەوە، رژێمی عێراق ئەنفالی کوردی کردوو شارو گوندەکانی کیمیا بارانکرد، ئەمە سوکایەتی بوو بە مرۆڤو مرۆڤایەتی کە دواجار هەر دەبێت مرۆڤایەتی ئەم قەرزانە بداتەوە؟ ئەو وێرانانە چاك بکاتەوە.

ڤیدار : تۆمەبستت لە بنیاتنانەوەی مرۆڤایەتی یە ، یان قەرەبووی کورد؟

مەبەستم لە چۆنیەتی بیرکردنەوەو ئەدای قسەکردن لە سەر بنیاتنانەوەی کۆی مرۆڤایەتی بۆ ئەوەی جینۆساید لە بەین ببرێتو کاریگەریەکانی بسرێتەوە.

ڤیدار : سەرەتای پرسیارەکەم بەلای گرنگە چۆن تاوانەکانی دژ بە مرۆڤایەتی جیهانی بکەین، تاوان دژ بە مرۆڤ ئیتر کوردبێت یان هەرنەتەوەیەکی تر بە بێ لەبەر چاوگرتنی ئەوەی دەولەتی هەیە یان نا، ئەوەی لە بەعسو نازیزم بینیمان بەهام لە تورکەکانیش ئەوەی بەلای منەوە گرنگە ئەوەیە لینکێك (پەیوەندیەك) هەیە لە نێوان ئەم ئایدۆلۆژیا شەرانگێزانەدا هەریەك لەمانە چ فشیزمو چ نازیم، تاوانی گەورە گەورەیان ئەنجامداوە جینۆسایدیانکردووە، ئەوەی لە هۆلۆکۆستو ئەنفالوهەلەبجەو هەروەها جینۆسایدی ئەرمەنیەکانیش، ئەمانە تاوانی نێونەتەوەینو مەترسی گەورەیان لەسەر ئایندەی مرۆڤایەتی هەیە.

من وەکو نەتەوە پرستێك ئەم پرسیارەت ئاراستە ناکەم، چونکە ئازاری هەر کەسێك هەرنەتەوەیەك لە هەر رەگەزێك بێت ئەفریقی بێت یان ژاپۆنی، عەرەب بێت یان جولەکە بۆمنیش ئازارە ئازاری مرۆڤە ، خۆشحالم ئەمرۆ کەسێکی نەرویجی دورلەنەتەوەکەی خۆم هاتووە بیر لەئەنفالو کارەساتەکانمان دەکاتەوە، چۆن بیر لەوە بکەینەوە ئنسان هەستێتەوە سەرپێ؟

ڤیدار : لێرەدا وانەیەك فێربووین لەوانەی کە تاوانی جینۆسایدیان ئەنجامداوە وەدەبێ ئەوەش لە بیرنەکەین کە خەلکانێك هەبوون بە پێچەوانەی بیرکردنەوەی ئێمەوە کە ئەنجامدانی تاوانەکەیان لەئەستۆ بووە، ئێستا لە ژیانداماونو ئەمە بەلامەوە قورسە کە چۆن ئیسرائیلیەکان وا بیربکەنەوە کە هەمان پاکتاوی رەگەزی لە دژی فەلەستینیەکان ئەنجام نەدەن، ئەوەش بەلامەوە گرانە کە دەبینم خەلکانێکی ئەکادیمیستو پرۆفیشناڵ روناکبیرو رۆشنبیردەبینم کە پاساو دەهێننەوە بۆ توندوتیژی بۆ مومارەسەکردنی حەقی خۆیان شەرعیەت دەدەنەوە بە توندوتیژیو بێشیلکردنی مافەکانی خەلکی تر. ئەمە دیدو فکرێکی مەترسیدارە. تکادەکەم تۆش ئەوە بە موجامەلە تێمەگە بەلامەوە شتێکی جوانە کەدەتان بینم رقتان لە خەلکی ترنیەو دەتانەوێت بە ئاشتی لە گەڵ گەلانی تردا بژین، یان ناتانەوێت تۆلەی خۆتان بکەنەوە لە دوای ئەنفالو کیمیابارانیش، لە هەمانکاتدا لەبیرمان بێت زۆر گرنگە خەلکی بزانێت چی دەکاتو خۆی بە بەرپرسیار بزانێت بەرانبەر بەو کارانەی کە ئەنجامی دەدەن. بیرکردنەوە لە ئەنفال نەبێتە هۆی ئەوەی کاردانەوەی کورد رەفتاری شەرانگیزیوتوندوتیژئامێزی لێبکەوێتەوە.

وەك لە پێشەوە باسم کرد من دژی هەموو توندوتیژییەکم لە پێشە هەموویانەوە ئەو توندوتیژیانەی نەتەوەکەی خۆم بەرهەمی

دەهێنێتەوە، یان توندو تیژیەك دژ بەنەتەوەیەكی تر بیكات، پرسیارەكەم ئەوەیە چۆن رووبەروی جینۆساید ببینەوە؟ تۆ لە نەرویجو من لە كوردستانو یەكێكی تر لە ژاپۆن؟

ڤیدار: بەبرواى من ئێوە باشترین نمونەن، كوردستان باشترین نمونەیە دواى ئەوەى كە جینۆسایدكراوە، ئەوكارەساتانەى تێدا رویانداوە، غەدرى گەورەو تاوانى نیونەتەوەیی لە دژ پیادەكراوە، كەچی ئێستا دەبینم لەگەڵ خەلچكانى تردا دەژین، عەرەبێكى زۆر دەبینم لە كوردستان كار دەكەن، ئاینى تر هەیە لێرە كەچی بەبەراورد لە گەڵ خوارووى عێراقدا جوانترینو گەورەترین لێبوردەیی هەیە، من ئەم حەقیقەتانە دەبینم، یەزیدى مەسیحى عەرەب ، موسولمانو جولەكەش هەیە. ئەو پێكەوە ژیانە بەهاى گرنگیان هەیە. هەروەها ناوەندى (هەڵەبجە□چاك)یش لە خۆرئاوا نمونەیەكتانە كە خەڵكى جیاوازوبیروراى جیاوازى لە خۆى كۆكردووەتەوە.

ببورە ئەگەر خزمەتێكت بكەم، لە كاتى راپەرینى خەڵكى كوردستان، سەربارى گەمارۆى ئابورىو برسێتى، سەربارى برینەكانى ئەنفالوكیمیاباران، سەربارى وەزعى نا ئەمنى كاتێك كەسەربازەكانى لەشكرى عێراق (جگەلە دامو دەزگا سەركوت گەرەكانى)كەوتنە دەست خەڵكو چەككران، خەڵك خزمەتى كردن، نانیان دەدانێ جلو بەرگو بەتانیان بۆ دەبردن، بریندارەكانیان تیماردەكرد، لەشەكرەكەش كەم نەبوو نان دانى ئەو لەشكرە كەم نەبوو، هەرگیز ئەمەشمان نەكردووەتە منەتێك بەسەر نەتەوەى عەرەبەوە، بەڵكو بەئەركێكى ئینسانى خۆمانمان زانى، بەڵام بەداخەوە زۆر لەو سەربازانەش كە دەرۆیشتنەوەو بەعس چەكدارى دەكردنەوە بەهەمان شێوازى توندوتیژى خۆیەوە لە بانى مەقانەوە دەهاتەوە بەڵام ئەم جارەیان نەك وەك دیلێك بەڵكو وەكو هێرشبەرێك، پێت سەیر نەبێت □ سەربازى واهەیە لە چەمچەماڵ جار بەدیلگیراوە لەلایەن خەڵكى راپەریوەوە.

ڤیدار : ئەم هەڵوێستەى خەڵكى كوردستان زۆر پۆزە تیڤە من پێموایە جارێكى تر ئەهەمان ئەم چیرۆكەى تۆم بیستووە، یان خوێندوومەتەوە، ئێستاش دەبینم كە ئاوەرەیەكى زۆرى خواروو ناوەراستى عێراق هاتوونو لێرە كاردەكەن.

با جارێكى تر بگەرێینەوە سەر جینۆساید، پەیمان نامەى قەدەغەكردنى جینۆساید كەلە سالى □□□□ەوە بریارى لەسەر دراوەو نزیكەى □□□ دەولەت بە عێراقیشەوە واژۆیانكردووە، تا لەدژى جینۆساید راوەستن، تۆ تا چەندە گەش بینى بەو پەیماننامەیە، ئایا بۆچی تا كو ئێستا هەر مەرەكەبى سەركاغەزە؟

ڤیدار : من باوەرم وایە ئەو یاسایانە ژیانما ناگۆرن بۆ جۆرێكى تەندروست، ئەوە ئەگەرێتەوە بۆ سەر ئەو مرۆڤانەى بە جوانى یان بە ناشرینى لەدنیادا دەژین، من دڵنیام ئەو تاوانانە روودەدەنەوە چەندین جار روودەدەنەوە، لە رواندا لە كوردستان، وە ئەوە پێشبینى كراوە لەبەرئەوەى لەمپەرێك نیە لە دنیادا پێش بەو تاوانە مرۆڤایەتىو نیودەوڵەتیانە بگرێت، یان ئەگەر رووى دا هەلوێستێك وەربگیرێت، كەواتە ئەبێت ئێمە تەركیز بخەینە سەر یاساكانى مرۆڤ بۆئەوەى پێشێل نەكرێنەوە، چونكە چەندین دەولەتو حكومەت هەن، كە هاوكارى پەیماننامەى نێونەتەوەیی دژى جینۆساید ناكەن، بەتایبەتیش دەولەتە زلهێزەكانى دنیا، خۆ كوردیش بووە قوربانى ئەو هاوكارى نەكردنە. چونكە دەبوایە لە تاوانى هەلەبجەو ئەنفالدا، حكومەتە گەورەكانى رۆژئاوا بێدەنگ نەبوونایە، وەلەسەرمافى مرۆڤیش هەرنەدەبوایە بێدەنگ نەبوونایە.

لەدواى جەنگى ساردیش، لەسەروەختى هەراو غەڵبەغەڵبى بازارى ئازادو جیهانگیریشدا هەر دلخۆش نەبین بەو پەیماننامەیە؟

ڤیدار: كاتێك دێینە سەر یاساكانى كۆمەلى نێونەتەوەییو یاساكانى پەیماننامەى مافى مرۆڤ ، بێگومان چەند هێلێكى دیارى كراو هەیە كە ئەو یاسایانە رێگە دەگرن لە جێبەجێكردنى تاوانەكان، بەڵام ئەوەى ئێستا گرنگە ئەوە نیە ئەو یاسایە رێگر دەبێت یان نا، ئەوەیە تاچەندە خەڵك بەپیرئەو مافویاساو ریسایانەوە دەچێت تاچەندە خۆشحالە بەبونیانو رەخنەیان لێدەگرێت بۆ دەولەمەندكردنو هێنانە پێشەوەى مافى زیاتر.

من خۆم گەشبین نیم بەوەى خەڵك ئومید بەو پەیماننامانە بكات، ئەوەى هەیە جگە لەخۆشخەیالى شتێكى ترنیە، ئەوە زیاتر پروپاگەندەى گەرمكردنى بازارە دەنا مافەكانى مرۆڤ لە كوێوبەندەكانى ئەو یاسایانە لە كوێ گۆرە بە كۆمەڵەكانى كورد لەبیابانن، بەندەكانى پەیماننامەى قەدەغەكردنى جینۆسایدیش لە سەر رەفەكانى ئەو وڵاتلنەى ئیمزایانكردووە.

ڤیدار : (بە پێكەنینەوە) زۆر خۆشحالم كە تۆش پێیان خۆشخەیاڵ نیت، من لەوەڵامەكەم لەوە ترسام شتێكم ووتبێت پێچەوانەى بیروراى تۆ بێت، خۆش بەختم لەمەشیاندا هاو راین.

دوێنى پێكەوە سەردانى گەرمیانمانكرد، لە نزیكەوە كاریگەریەكانى ئەنفالت بینى؟ بەتایبەتى لە ئۆردوگاى رزگارى تۆ بینیت كە هەموو جۆرەكانى جینۆسایدت هەست پێنەكرد؟

ڤیدار: ئەوەى بۆى لوابێت بەعس كردوویەتى، هەموو جۆرەكانى جینۆساید ئەنجامدراون، ئەوانەى كە زۆر مەترسیدارنوهەموو دكتاتۆرێك زاتى سنوربەزاندنیان ناكات، بەعس بەزاندوویەتىولەدژى ئەو خەڵكە كردوویەتى. هەرخەڵكى نەكوشتووە، وێرانكارى كردووە، لە هەموو رویەكەوە كەلەپوروكەچەروبارى كۆمەڵایەتىوهەمووى خراونەتەوە ژێر فشارى جینۆسایدەوە، ئیستا بینم خەڵك چۆن دەژى.

ئەمە ئەو سیاسەتە بوو كە بەعس لە دژى ئێمە پیادەى كردوو هە موو دنیا لێى بێدەنگ بوو؟ ئەو هەر گوندى نەروخاند، هەر كۆمەڵكوژى نەكرد شارەكانى كردینە گوندو ئینسانە ئازاكانیشى ملكەچ كردین. ئەوەى دەمەوێت لێتى بپرسم ئەوەیە دوێنێ چوینە مالى حەمە عەلى ئەو پیاوەى لە گۆرە بە كۆمەڵەكان زۆر بەزەحمەت رزگارى بوو، بەڵام لە شەرى ناوخۆدا بەئاسانى كوژراو گیانى لە دەستدا؟ ئەو شایەتە گرنگەى كورد بە فیرۆى دا، تۆ چۆن ئەو وێنەیەت بینى؟

ڤیدار: ئەوە ئەو دیمەنە دڵتەزێنە بوو كە هەرگیز لەبیرم ناچێتەوە، دەبێت ئەوە رووداوە ببێتە دەرسێك كە هەرگیزاوهەرگیز شەرى ناوخۆ نەكاتەوە.

مەبەستم گرنگى ئەو پیاوە بوو وەك شایەتحالێك لە سەر تاونەكانى بەعس ئەوەى ئەنفال نەیكوشتو خۆمان كوشتمان؟! ئەو شایەتەى بە زەحمەت دەست دەكەوێت؟

ڤیدار:؟ ئەوە زۆر گرنگ بوو، دوو خاڵم زۆر بەلاوە گرنگە چیرۆكى محمەد وا لە كورد دەكات یەكگرتوو بێت، جارێكى تر هەق بە خۆى نەداتەوە كەرێگەكانى بەردەم شەرى ناوخۆ هەموار بكاتەوە، ئەو خالەش زۆر گرنگە كە كارەساتى ئەنفال لە بیرنەكات، بۆئەوەى بزانن چى رویداوەو دۆكۆمێنتەكان بهێڵنەوە، بەڵام مردنى محمەد كارەساتێكى گەورە بووە نەدەبوایە ئاوا بە ئاسانى لە دەست بچوایە.

ئەوەى بەڵامەوە گرنگە تۆ بیزانیت، ئەوەى لەماوەى ئەو دوررۆژەدا تۆ لەبارەى ئەنفالەوە بینیوتە، تەنها كاریگەریەكانى ئەنفالوجینۆساید بوون، دەنا ئەگەربێیتو بەناو چیرۆكەكاندا شۆرببیتەوە دەكەویتە بەردەم دوو رێیانێك یان ئەوەتا دەبێت دەستبەردارى هەموو هەستە ئینسانیەكانى خۆت بیت، یان دەبێت هەموو ئەنانیەتێكى خۆت توردەیتو ببیتەوە بە ئینسانێكى تەندروستوتێكۆشەر لە پێناوى ئەوەى ئەم چیرۆكانە دوبارە نەبنەوە.

ڤیدار : بێگومانم چیرۆكەكانتان لە ئەنفالدا هەژێنەرن، بەتایبەتى ئەو كەسانەى خەڵكیان لەو كارەساتەدا رۆیوەو ئیستا بێسەروشێنن یان كوژراون. تەواو لەگەڵ تۆدا كۆكم مرۆڤ پێویستە لەبەرانبەر هەموو ئەو چیرۆكە ناخۆشانەدا هەلوێستێكى هەبێت.

بەبرواى تۆ حكومەتى عێراق چ ئەركێكى لە ئەستۆیە، بەرانبەر جینۆسایدى كورد؟ دەبێت حكومەتى دواى بەعس چیبكات؟

ڤیدار بیرگلاند: زۆر ئاسان نیە بتوانم هیچى ئەو تۆ لەو بارەیە بلێم چونكە هەندێك گۆرانكارى هەیە لە بنەرەتەوە پێویستیان بە گۆرانە، بەتایبەتى ئەو خێزانانەى كە قوربانییان داوە، دەبێت وەزعیان چاكبكرێتەوە، هەروەها بۆ كۆمەلگەى كوردیش كە ئەنفال هەلیتەكاندووە دەبێت بنیات بنرێتەوە، ئەوەش ئەركى حكومەتى عێراقە.

ئەگەر تۆ هاوڵاتییەكى عێراقى بویتایەو جارێك دەرفەتى ئەوەت بۆ هەلبكەوتایە ببویتایەتە سەرۆكى عێراق یان پۆستێكى سەرۆكایەتیت وەربگرتایە لەبارەى ئەنفالەوە چى بریارێكت دەدا؟

ڤیدار بیرگلاند: ئەوەى بەڵامەوە گرنگ بوایە دەمكرد، هەروەها هەولم دەدا ئەو تاوانەو دەربارەى رژیمى صدام حوسینیش لە سیستەمى پەروەردەدا بخوێندرێت، بەڵام تۆ ناتوانیت بۆ ئینسانیەت كاربكەیت ئەگەر وەزعى عێراق لە رووى ئارامىوئاسایشەوە زامن نەكەیت، ئیستاى وەزعى عێراق پاساوێكە كە هیچیان لە بارەى ئەنفالەوە نەكردبێت.ئەمەش ئەركى حكومەتى عێراقە بە پەلە بیر لە چارەسەرى ئەمنى بكاتەوە، بە هەرحاڵ بێمەوە سەر پرسیارەكە پێموایە كە ئەنفال

دەرسێکی زۆر گرنگە بۆ هەموو ئەو کەسانەی یەکتر دەکوژن لە عێراقدا.

ببورە پرسیارەکەی من مەغزایەکی فراوانتری هەیە، مەبەستم ئەوەیە ئەرکی دەوڵەتی عێراق نیە کە بەفەرمی داوای لێبوردن لە گەلی کورد بکات؟

ڤیدار: بەڵی بە هەموو دڵنیاییەکەوە پێویستە ئەوە بکات.

ئەگەر نەیکرد؟

ڤیدار: دەبێت بیکات.

ووتت ئەمساڵ بەنیازین لەرۆژی □/□□ کارێك بکەن، ئەوەش ڤیستیڤالیسێکی گەورەیە بەناوی (ئەنفال) ؟

ڤیدار: وەکو پیشتر باسم کرد ئیمە بەتەمای کارکردنین لە سەر تاوانەکانی کورد، ئەو ڤیستیڤالەش شتی جیاجیای تێدایە لەسەر کورد، لەپێش هەموویانەوە تاوانی ئەنفالو کیمیاباران.

بەنیازن کاری هاوبەش لەگەڵ ناوەندی (چاك)بکەن ؟

ڤیدار: ئەوان هەندێك دۆکۆمێنتی باشیان هەیەو سوپاس کەهاوکاریتانکردین، بەتایبەتی ئەو دۆکۆمینتەی کیمیابارانی سەردەشت کە حکومەتی کوردی تاکو ئیستا نەیکردووە. کە دەبوایە بیکات؟

بەناوی خۆمو هەموو هاوکارانی ساڵنامەی ئەنفالستانەوە جاریکی تر بەخێرهاتنت دەکەم بۆ کوردستان، هیوادارم سەردانمان بکەنەوەو لە نزیکترەوە برینەکانی ئەم بەشە لە کۆی مرۆڤایەتی ببینن، بەتایبەتی ئیوە وەکو ڕێکخراوێکی ناحکومی.

زۆر سوپاس، بە هیوام زیاتر لەو کارەساتە رابمێنین.

من پرسیارم زۆرماوە بەڵام دڵنیام تۆ دوودڵو نائارامی لەچاوەڕوانی فرۆکەکەت، دەزانم ئیستا هەموو بیرو هۆشت لە فرۆکەخانەیە،دوبارە سوپاس ئەگەر خۆت شتێکت مابێت؟

ڤیدار: ئەوەی ماوە بیلێم من ئەمە یەکەم جارم نیە بێمە کوردستان، سوپاسێکی گەورەم هەیە بۆ ئێوە چونکە پینج جاری تر هاتوومە ئەم وڵاتە تەنها ئەم شوێنانەم دیوە (مەبەستی سلێمانی پالاس) ئیوە شوێنی گرنگتان پیشاندام، ئەوەش بەبێ ئێوە مەحاڵ بوو..ئەوەی لەم دوو رۆژەدا کردوومانە کاری گرنگن، ئەو چیرۆکانەی خوێندبوومنەوە لەبارەی ئەنفالی کوردەوە هەندێکیانم لەگەرمیان بە چاوی خۆم بینی.

زۆر سوپاس

ناوەندی (چاك) لەڕێگەی(كازیوە ساڵح)ەوە سەبارەت بە دۆسێی كچە ئەنفالكراوەكان پەیوەندی بە سەدان ڕێكخراوی ژنان و مافی مرۆڤ و كۆمەڵگەی مەدەنی میسرییەوە دەكات

لە ماوەی ڕابردوودا ژنانی کورد لە ناوخۆو دەرەوە, کەوتنە چالاکی بۆ دیاریکردنی چارەنووسی □□ پاکیزەکەی گەرمیان کەبەتۆبزی لەلایەن موخابەراتەوە برابوون بۆ وڵاتی میسر, ئەم چالاکیانەش بە نووسینی نامەو ڕێکخستنی خۆپیشاندانەکان,و پەیوەندیکردن بە ڕێکخراوە نێونەتەوەییەکانەوە بەرێوەچوون, ئە ژنانەش نموونەیان زۆرەوپێویست بەناو هێنانیان ناکات.

یەکێك لەو ژنانەی , لەیەکەم دەقەکانی ڕاگەیاندنی کەمپینی دیاریکردنی چارەنووسی □□ پاکیزەکەوە, بەشداری کاریگەری لەسەرخستنی کەمپینەکەی ناوەندی چاك کرد (کازیووە ساڵەح)ی نووسەرو ڕۆژنامەنوسە، کە بەشێکی زۆری کاتەکانی خۆی بۆ دۆسێی ئەو(□□) پاکیزەیە تەرخان کردووەو پێشتریش کاری بەرچاوی لەسەر ئەمدۆزەکردووە, ئەمەجگەلەوەی خۆبەخشانە چەندین کاروچالاکی گرنگی ئەنجامداوە, شایانی پەنجە بۆ ڕاکێشانە کەوا کازیوە ساڵح بەهۆی ئەم چالاکیانەیەوە وەرزێکی خوێندنی لە دەستدا, بەڵام شەهادەی دڵسۆزی قوربانیانی ئەنفالی بەدەست هێنا.

ئەنفالستان بە پێویستی زانی وەك ڕێزلێنانێك بۆکارو ماندوو بوونی گرنگترین ئەو چالاکییانەی ئەم ژنە نوسەرەی کورد لەم ڕاپۆرتە کورتەدا بخاتە ڕوو کە ساڵی پار ئەنجامیداون :

دۆکۆمێنتەکەی بەرێوەبەرایەتی موخابەراتی کەرکوکی بەنامەیەکەوە بۆهەرێك لەم بەڕێزانەی خوارەوە ناردووە:

□- ستیڤن هارپەر سەرۆکی حکومەتی کەنەدا .

□- بەڕێزدۆڵتن مگاڵتی سەرۆکی حکومەتی ئۆنتاریو لە کەنەدا.

□- میشێلجەین پارێزگاری گشتی کەنەدا و نوێنەری حکومەتی بەریتانیا.

□- دیداری هەردوو پەڕلەمانتاری کەنەدی جۆن کینس و براد دۆگیلێت بەلگەنامە و داواکاری کوردەکانی کەنەدای داوەتێ، گەرچی ئەوە کاری سیاسی ئەوان نیە ولە ڕووی یاساییەوە مافی ئەوەیان نیە، بەڵام لە ڕووی مرۆییەوە لەو مەسەلەیە دەڕواننو بریارە لەدۆسێکە بکۆڵنەوە.

□- کۆبوونەوە لە گەڵ ڕێکخراوی (ئەمەنستی ئەنتەرناشناڵ). کە دواتر راپۆرتی خۆیان بۆ سەفارەتی میسری ناردووە.

لەدرێژەی چالاکییەکانیدا کازیوە ساڵح پەیوەندی بەم ڕێکخراوانەوە کردووە لە کەنەدا.

□- ڕێکخراوی ژنانی سکاربۆرۆ .

□- سەنتەری ڕووبەرووبۆنەوەی دەستدرێژی سێکسی لە میسیساگا.

□- کۆمەڵەی پێلْ بۆ بنبڕکردنی دەستدرێی سیکسی.

□- ڕێکخراوی ژنانی هیندی.

□- کۆمەڵەی ژنانی خوارووی ئاسیا.

□- ڕێکخراوی ژنانی فرە کەلچەرلە تۆرونتۆ.

□- ڕێکخراوی (هاوکاری) بۆ ئەو کەسانەی دەست درێژی سێکسیان دەکرێتە سەر.

□- ڕێکخراوی ژنانی پەناهەندە.

□- کۆمەڵەی تەندروستی ژن لە دەستی ژندا

□□ – ڕێکخراوی ژنانی مارکام

لە ڕێگەی تایبەتی خۆیەوە کازیوە ساڵح پەیوەندی بەم کەسایەتیە میسریانەشەوە کردووە:

□- چەندین جار پەیوەندی تەلەفونی لە گەڵ بەڕێزان ((نوال سەعداوی, شەریف حەتاتەی هاوسەری کردووەو دۆکۆمێنت و داواکاریەکانی ناردووە بۆیان، هەردووکیان پشتگیری خۆیان لەم دۆسێیە دووپات کردەوەتەوە.

□-چەند جارێك پەیوەندی تەلەفونی لەگەڵ ڕۆژنامەنووسی گەورەی بە ڕەگەز کورد (دوڕەیە عەونی) کردووەو سەرجەم پێویستیەکانی بۆ ناردووە, ئەم رۆژنامەنوسە هەڵویستی باشی هەبووەو لەمبارەیەوە کاری باشی بۆ ئەودۆزەکردووە, بەداخەوە لە بەر ئەوەی نووسینیان لەوڵاتی میسردا لێ یاساغ کردوە, نەیتوانی بە نووسین هیچ هەلوێستێکی ئەووتۆ دەرببڕێت, شایانی باسە (دوریە عەونی) ئەو ساتەوەختە لە فەرەنسا بووە.

□- پەیوەندی تەلەفونی بە بەرێز (نوری عەبدولرەزاق) لێپرسراوی ڕێکخراوی سۆڵیدارێتی ئەفەریقی ئاسیاوییەوە کردووە.

پەیوەندی بەم بەرێزانەی خوارەوە کردووە:

□- خاتوو(سەنیەبەهاتی) ڕۆژنامەنووس لە گۆڤاری(محیگ الیڤاقی) کردووەلە قاهیرە.

□- بە خالد محی الدین سەرۆکی حزبی التجمع.

□- ڕەفعت سەعید ونامە گۆرینەوە لەگەڵ ئەم بڵاوکراوانەی میسریدا.

(جریدە الهلال , جریدە الدستوور , جریدە الاهرام , جریدە الاسبوع ,جریدە صوت الامە , جریدە الفجر , جریدە مصری الیوم , جریدە الکرامە و کەناڵی جەزیرە لە میسر).

□- سەردانو پەیوەندی کردن، بە سەفارەتی عێراقییەوە کەپاش ئەوەی ڕێپێوانیان بۆ بەردەم سەفارەتی میسری لە ئۆتاوە کردوە. لەگەڵ هەموو نامەودۆکۆمێنتێکدا ((داواکارییەکانی ناوەندی (چاك)یان پێدراوە.

ئەفسووس.. لەناو هەموو ئەو لایەنانەی کازیوە پەیوەندی پێوەکردبوون،تەنها نوینەری یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لە میسرپێی گوتبوو، ئێمە گوومان لەراستیو دروستی ئەو بەلگەنامەیە دەکەینو پێدەچێت ساختە بێت.

زەینەب :

لەو کۆمەڵە جلانەی تۆپزاوا هێلەگو کراسێکی براکەمم هاوردووەتەوە ئێستاش ها لەلام

دیداری : مامۆستای

کۆچکردوو نەجیب گەرمیانی

سەرەتا کە مامۆستا نەجیب کەوتە دواندنی زەینەبولێپرسی: چەند کەس لە کەس‌و کارت ئەنفالکراون ؟

ئەونەیدەویست هیچ بلێت، دلی پڕببوو، نەیدەزانی لە کوێوە دەست پێبکات، شریتی کارەساتەکەی ئەوەندە قورس بوو، بەئاستەم بە سەرتالەژیی قورگیدا گوزەریاندەکرد، بەڵام هەرچۆنێك بوو، مامستا نەجیب گەرمیانی توانی بیهێنێتە قسە، زینەب، لەسەرەتاوە بە قورگێکی گریاناوییەوە ووتی لە کوێوە بێژم‌و چی بێژم؟ بەڵێ خەڵکم ئەنفالکراوە، لە بەیانیەوە لە پرسە دانیشتووم، من هەموو پرسەیەك برینم دەکولێتەوە، من نازانم کەس‌وکارم هان لە کوێ لە کوێ کوژران؟ لەبنەماڵەی خۆمان برای خۆم پێنج برام ئەنفالکراوەو هەتا ئێستا بێسەرو شوێنن، کورمامەم سێیان‌و مامەم، کچ خالۆم‌و کوڕخالۆم ئەنفالکراون، من خۆم پێنج مانگ گیرام‌و حەپس بووم؟

لە کوێ حەپس بوویت؟

من لە ملە سورەوە تەسلیم بووم لەوێ گێراین، من لە دێهاتەکەی ماڵ باوکم هەرخۆی دووماڵ سێ ماڵبوون جوامێراغای ناوە. ماڵ مامەیەکم لە زینانە بوون، ئیتر مامەم هات ووتی کاکە دەور زینانە زۆر قەرەباڵغە خەڵکەکە هەر رائەکا،تۆ بەتەمای چیت ئالەیرەیا؟ ووتی وەڵا کاکە خەڵکەکە پاك رابکا من بۆ ژور ئەرۆم من بەتەما نیم رابکەم، من ئەگەر بەتەمای راکردن بوویمایە ئەو کاتەی خەڵکەکە گشتی بووی بەجاش منیش ئەبوویمە جاش، من نارۆم بشرۆم بۆ دوور ئەرۆم، ئیتر ئەو شەوە گشت کەل‌وپەلمان کۆکردەوەو دوو منالم بوو، ناردمەوە، ئەینا من بۆ سەردانی رۆیبووم بۆ ماڵ باوکم رۆیبووم، ئیتر چووین بۆ ئاوایی کاکە حەمەهەیە، لەورە سێ شەوماینەوە، ئیتر پێشمەرگە هات ووتیان کاکە بۆ خاتر خوا خەڵکەکە بچێت بەرەوخوار وەزع بەرەو ژوور زۆر خراوە، برۆنە خوارەوە باشترە، ئیتر ماڵ باوکم حەیوانیان بوو دوان لەبراکانم لای حەیوان بوون، یەکیکیان هەروا دانیشتبوو لەلامان چەکی پێبوو، هەروا شتێی رەش هاتە بەرچاوی سەلەیەکی لێی کرد، کەسەلەکەی کرد، براکەم هاواری کرد، ووتی وەڵا تۆ کوشتمت، کاتێك براکەم چووە سەری تەماشادەکات ئەو براکەی خۆمە، ئیتر ئێمە وەبۆنەی ئەو کارەساتەوە زۆر دوای خەڵکەکە هاتینە خوارەوە، براکەم زامار بوو دکتۆر لەسەری بوو، وەزعمان زۆر خراپبوو، ئیتر کە گەینە ملە سورە خەڵکەکە زۆر زۆر بوو، تەقریبەن سێسەد تا چوار سەد بەس مەکینەو عارەبانە ئاوا سەری نابووە یەکەوە،ئینجا کۆپتەر هات‌و جەیشێ زۆر بەرەو پیری خەڵکەکە هات، ئیتر رەسمی خەڵکەکەیان ئەگرت، ئەوەی وا چەکی پێبوو جیایان ئەکردەوە، خەڵکەکە وەزعی زۆر خراپ بوو، بەو حالە بەربەرە، هاتینە خوارەوە بەرەو شاریعەکەی هین دووز هەیە ئەوەی بەین دوزوو نازانم چی پێی یژن، هاتینە خوارەوە لەوێ گردیان کردینەوەو هاوردیانین، بۆ قۆرەتووی، دووسێ شەو لەورە لە قۆرە تووماین، دوای سێ شەوەکە بردمانیانە تۆپ زاوا، پێنج شەو لە تۆپزاوا زەلامەکان (پیاوەکان)مان لەتەکابوو لە قاعەکاندا، ئیتر عەسکەر هات ئافرەت‌وپیاوەکانی جیاوەکردەوە، ئیتر قاعەی چی هەرقاعەیەك بە خوا زۆر زیاتر بەیەکجار ئەوەنەی ژن‌وومنالی تێ خزێنریابوو، ئیتر جێنەبوو، کەسی تری بۆ بێنن. ئیتر هەر ژنێك منالی پێبوایە هەر ئاوا منالەکانی لەباوەشیابوو، ئیتر تەقوو تۆقیش بوو، منال ئەترسیا، ئیتر بۆ بەیانیەکەی سەیرمان کرد پشتێن کەوتیە، قەمیس پیاوان کەوتیە، یان شەرواڵ کەوتیە، ئیتر ئەو پشتێنە گشتی کەوتبوو لە دەور قاعەکان، من لەو کۆمەڵە جلانە هێلەگ‌وکراسێکی براکەمم هاوردووەتەوە هەتا ئێستا هەرلەلامە.

بۆچی لەلات ماوە؟.. سەبوریت دەدات یان چی؟

(فرمێسك‌و گریانێکی بەکوڵ لە ناوەوە) (بێدەنگی بۆماوەیەك) ئەرێوەڵڵا سەبورییە بۆم هەر پێمخۆشە.

تۆباسی شورتەیەکت کرد کە ئە هاتەلاتان، بۆچی ئەهات؟

ئا، شورتەیەك ئەهاتە ناومان تۆزێك قسەی ئەکرد لەگەڵمان، هەرئەمانەویست پرسیارێك بکەین بزانین پیاوەکان چیان لێهات؟ ئیتر منیش کورێك بچوك برام لەتەکا بوو، لە باوەشما بوو، پێمووت دەبرۆ تۆزێك دورکەوەرەوە پرسیارێك بکە، بزانن باوکمان چیان لێهات، دوای هاتەوە ووتی باوکمان‌و ئەوان عەسکەر هالەتەکیانا بۆ ئاودەست ئەرۆن، ئیتر باوکم هاواری کرد، ووتی ها دانا چییەتی؟ ووتم وەڵا هیچی نیە باوە. زانا باشە هەر کەمێك تای بووە ئێستا چاکبووە، ئەوەتا وەباوەشمانەوە (کورەکە ناوی زانا بوو بەڵام ئەو ووتی دانا)

واتا تۆ باوکت بینی لە تۆپزاوا؟

ئا ئا باوکمم بینی لەوێ. ئیتر عەسکەرەکان هاتن بردیان. (بەهەناسەیەکی ساردەوە) ئەرێوەڵڵا برا ئەو جارەبینیم.

ئیتر پێنج شەوێ لە تۆپزاوا ماینەوە بردیانین بۆ دبس. پێنج مانگ لەوێ ماینەوە.

ئەی لە دبس وەزعتان چۆن بوو؟

وەڵا لە تۆپزاوا باشتر بوو، خەڵکەکە دائەنیشت ئیسراحەتی ئەکرد، ئیسراحەتی خەفەت، من خۆم کچێکم لە دبس ئەمر خوای کرد، بەس لەوێش هەر بەرەبەرە لێمانیان بار ئەکرد، هەموو شەوێ سێ کۆستر چواریان ئەهاورد لێمانیان بار ئەکرد، هەموو شتێکیان لێ ئەسەندین، تەنانەت مەمە شووشەی منالیان لێمان ئەساندوو فرێیان ئەدا، ئیتر ئێمەش هەر ئەپاراینەوە بۆ ئێمەش بار ناکەن، ئەوانیش وەعارەبی پێیانمانیان ئەوت سەبر کەن، ئیتر شەوێك دەور سەعات جەیشی شەعبیەکمان لەلابوو،ماڵ مامەوئەوانی ئەناسی خەڵك ئەو ئاواییەکەبوو وا مال باوك سەعدەی لێبووی، "ئەبوو سەباح" ئەو جەیش شەعبیە خەڵك ئەورە بوو هات بۆلامان ووتی: خەمتان نەبێت عافوی داوە، رەنگە ئێستا ئەمرەکە گەیبێتە تکریتیش.

باشە دادە زێنەب، ئەو جەیش شەعبیە کورد بوو یان عەرەب بوو؟

وەڵڵا عارەب بوو، بەس بە کوردی قسەی لەگەڵمانا ئەکرد، ئیتر بۆ بەیانی سەیارەیان هێناو ووتیان خۆتان کۆکەنەوە عافووی داوە، ئێمەش کەل‌وپەل خۆمان خرکردەوەو باریانکردین، بەس یەکێك لە دەم

قاپی سەیارەکە وەستابوو سەیارەی موقەپەتیش بوو، گشت ئافرەتێك کیبلێکی ئەدا لێی ئەگەر پیرە ژن بوایە یان هەر شتێك، ئیتر بەوشێوەیە بارمانیانکرد، نەمانزانی بۆ کویمان ئەبەن، بەڵام ژنێك بوو خورشیدی ناوبوو مێردەکەشی هەر خورشیدی ناوبوو، خورشیدی قالە جاف، وەڵڵا رۆییە گیان ئەو عەسکەرە کەوا کیبلەکەی لیێدەداین، ووتی ئەوە بۆ لێمان ئەدەن خۆ ئێمە تازە عافووببوین،با دابرزێین، منەتان نەبێت، ئێمە هەرکوردین، ووتی بۆ لێماندەدەن داناوەشێن؟ عەسکەرەکە ووتی وەللا عەمرە هەردەبێت یەکی یەك کیبلتان لێبدەین.

خورشید ووتی ئاخرئەمرەکە لەسەرچییە ووتی لەبەر ئەوەی وەختی خۆی خزمەتی پێشمەرگەتان کردووە، نانتان داونەتێ، بۆچی جلتان رەشە هەمووتان جلتان رەشە؟ کەواتە دەبێت یەکی کێبلێك بخۆن. ئیستەش ئەلێم خۆزگە ئەو شورتەیەم ئەبینیەوە شەرتبێ بیبینم ئەیناسمەوە محمودی ناوبوو رەشێکی درێژ، ئیتر هەرلەگەڵمان بوو هەتا عەربەت، چونکە لە عەربەت بەریانداین.

لەعەرەبەت هەرئاوا بەریانداناو هیچیان نەووت؟

ئەریوەللا ئیترهەرکێ بلاوەی کرد، هەرکێ کەسی بووبێو هاتبێ بەدوایدا. بەولەونە هاتینەوە بۆ ئێرە.

ئێستا کە رژێمی بەعس رۆخاوە، ئەو سوپایەش هەلوەشاوەتەوە کە ئەنفالی کەس‌وکاری ئێوەیانکرد، کاتێك دەبینی رۆژی سوپا یادی دەکرێتەوەو پێشمەرگەش بەهەمان ئەو جلە بەلەکانەوە دەبینی، هەستت چۆنە؟

وەڵا بیژم چی ئەو وەزعەم پێخۆش نیە وا پۆستاڵو ئەوجلانەیان هالەبەرا،نەوەللا، هەرچەندە خزمەت خەلکەکەش ناکەن بەڵام بە خوا هەرئێسەم پێخۆشترە.

ئەی چی بە جاشەکان یژی؟

بێژم چی برا خۆ هیچ مەحکەمەیەکیان نەکریا، هەتا منیش بچم قسەیەك بکەم، من خۆم ئیسە، هیچ دور بۆی مەرۆ عەدنان حاج ئاورەحمان، بەخوا خۆم باش ئەیزانم دووپەنی دا زۆپەی تەلەفزیونی مالی باوکم،ماتۆڕئاوەکەیانی برد، ماتۆربان بیریانبوو، چەند جار هاتوون یژن تۆ بۆدەنگناکەیت عەدنان گشت شتەکان مالی باوکتی برد، بەخوا ئەیشیبینم

ئەو تشتەکان ماڵ باوك ئێوەی برد؟

بەڵێ ئەوسا مستەشار بوو، هەرچەندە ئەوان جل کوردی لەبەریانابوو جل عەسکەریو پۆستاڵ لەبەریانا نەبوو، هەرئیسکیان تاڵە، ئێسکیان قورسە، هەر وەك بەعس وان لە پێشچاووم.

من بزانم،ئەو پیاوە گەرمیانی نەبوو

سەرنوسەر

هەر ئەو رۆژە دوای ئەوەی چەند بەرپرسێکی باڵای ناوچەکەمان بینیو لەگەڵ ئەندامانی کۆمەلەی قوربانیانی هەلەبجە میوانداریی یەکی باشیان لێکردین‌ولەدوا وێستگەی گەشتەکەماندا بە رێزەوە لەشاری هەڵەبجە ماڵئاوایمان کرد, زۆربەی بەرپرسەکان ژمارەی تەلەفۆن‌ومۆبایلەکانی خۆیانیان پێماندابوو, لەشاری دەربەندیخان کەلە چێشتخانەیەك لاماندا بۆ پشوو گەنجێك بێ ئەوەی بیناسین, لێمان هاتەپێشەوەو رێزێکی زۆری لێگرتین, ئەوکاتەی ئێمە داوامان لە شاگردی چێشتخانەکە کرد بەدەنگمانەوە بێت, ئەو کورە خۆی هەستا داواکەمانی جێ بەجێ کردو قاپێك سەلاتەی خستە بەردەممان‌وخۆی بەیەکێك لەئێمە ناساند، لەکاتێکدا ئەو خۆشی وەك ئێمە بۆ نانخواردن‌و پشوو دانیشتبوو, بەهەق کورێکی رۆح سووك بوو, ئەو ووتی من بەرپرسی راگەیاندنم بەڵام لەراستیدا تێنەگەیشتم راگەیاندنی کوێ, بەهەرحاڵ ئەو بەهەڵسوکەوتو رێزی خۆی ئێمەی شەرمەزارکرد, لە رێگا بەرلەوەی بگەینە شاری کەلار باس هەر باسی رەسەنایەتی‌و هاورێ یەتی‌ودڵسۆزی‌ومیواندۆستی گەرمیانیەکان بوو, باس هەرباسی گەرمیان‌و تێکۆشان‌و بەشخوران‌و ئەنفالکردنیان بوو, ئەمەش هیچ زیادەرۆیی نەبوو, چونکە من هەتا ئەو چرکەساتە تاکە یەك پیاو خراپی گەرمیان تووش نەهاتبووم, تا لەشاری کەلار نزیك بووینەوە زیاتر لەپەنجەکانی دەستێك تەلەفۆنمان بۆکرا، هەموو شیان عەودالی سەلامەتیمان بوون‌و دەیانەویست بەسەلامەتی بگەین،لەرێگا سەیارەیەکی جۆری ئۆپل پێ بەپێی ئێمە دەرویشت تا ئەو رادەیەی گومانی لادروستکردین, بۆیە بۆ ماوەیەکی زۆر خۆمان لێ لاداو ئەوەندە لێی نزیك نەبووینەوە تا ئەگەر نیازێکی گلاویشیان هەبێت نەتوانن مەرامەکەیان بێننە دی, هەرچۆنێك بوو زانیمان ئەوانە هیچ نیازێکی خراپیان نیە, بەڵام هەرکە گەیشتینە ناو شاری کەلارو بەلای شوێنی مەبەستدا پێچمانکردەوە, وەك بلێی ئەو پیاوە هاتووە لەو بیروراپانە پەشیمانمان بکاتەوە, ئەوەی لەسەر گەرمیانیەکان ووتمانە بەدرۆ مانبخاتەوە, هەر ئەوەندەم زانی هەردوو هاورێکەم پێکەوە هاواریان لێهەستا, ئەها ئەها ها.. وریابە ئەوە چیتکرد؟!! من بێ ئەوەی ئاگام لە خۆمبێ زۆر لە سەیارەیەکی تر نزیك کەوتبوومەوە, یەکسەر راوەستام بۆ ئەوەی داوای لێبوردن لە شۆفێرەکەی بکەم, بەڵام هەرئەوەندەم خۆش بوو جامەکەم دادایەوە، نەفەریك لەلای شۆفێرەکەوە دانیشتبوو من قەت نەمدیوەو نایناسم، بێ ئەوەی ئەوەندە ئارام بگرێ تا بزانێ من بۆ شەڕ وەستاوم یان داوای بەخشین دەکەم, بێ ئەوەی بزانێت ئێمە کێین, شەقاوەین یان شەریف بێئەوەی بزانێت خۆی کێیە؟ شەق وەشێنە یان شەق تێهەڵدراو، نەخێر ئەم حساباتانەی لەلا نەبوو، یەکسەر بەجنێوباران‌و قسەی سووك هاتە گۆ، "ئەوقسە سوکانەی رووی مەجلیس‌و سەر روپەری رۆژنامەیان نیە" ئەوەندەی بەکەڵکی ئەوە دێن لەخزمەت ئێوەدا بیاننوسم ئەوانەن کە ووتی : بت بەم بۆ ئاسایش سەرت بتەقێنم‌و...؟ منیش بێ ئەوەی گوێ بدەمە ئەو پیاوە ناشرینە، بێ ئەوەی لە رووم بێت وەڵامی بدەمەوە، وتم تۆ بێدەنگ بە، روومکردە شۆفێرەکەو پێم وت: کاکە زۆر دوای لێبوردنت لێ دەکەم, خوا هەڵناگرێ کاکی شۆفێر هیچ قسەیەکی ناشایستەی نەکرد, دیسان کابرا ئەوەی دوبارە کردەوە بتبەم بۆ ئاسایش بەبلۆك سەرتبتەقێنم, من نازانم ئەوە پیاوە سەر بەئاسایش بوو یان نا, بەڵام من دڵنیا بووم بچوینایە بۆ ئاسایش دەبوایە یارمەتی بدەین‌و لێی ببورین, چونکە دەمزانی پاش ناسینمان دەزگای ئاسایش ئەگەر کابرایان ئەزیەت نەدایە ئەوا سەرزەنشت دەکرا، بەڵام پرسیار ئەوەیە تۆبلێی ئاسایش پیاوی ئاوا دزێوو نەبیست‌و ناحاڵی بۆچی بێت؟ تۆبلێی ئەو پیاوە فشەکەر بوبێت یان هەربەراست پشتی بە ئاسایش قایم بوو؟! کە هەروا لەهیچ‌و خۆرایی بتوانێ خەڵکی بەرێت بۆ ئەو دەزگایەی دەیەوێت ئاسایشی سەروماڵی خەڵکی بپارێزێت؟ خەڵکی بباتو لەئاسایش سەری پانکاتەوە!! دڵنیام ئەوکەسە ئەم بابەتە ناخوێنێتەوە, چونکە لەوەناچێ خوێندەوار هێندە بێ دەم‌و دووبێت, هیوادارم ئەم حیکاتە بگاتە گوێچکەی هەموو شۆفێری "بەچکە" کۆستە رەسپی یەکانی کەلار, تابزانم ئەو پیاوە بێخولقە گەرمیانی بوو.. شەق وەشێن بوو یان فشەکەر.

محەمەد مـــارف:

بەخوا بمکردایە زوو ئەم کرد.. ئەو خەڵکەم ئەفرۆشت باشیش ئەمفرۆشت ..بۆ پارە نەبوومە جاش‌و بۆپارەیش کەسم رزگار نەکردووە

هەرلە ژمارەی یەکەمەوە ئەنفالستان لە هەوڵی ئەوەدابووە دەرگا لەسەر ئەو کەسانە بکاتەوە کە سەروەختی ئەنفال لە بەرەی رژێمدا بوون‌و یان خۆیان لە ئەنفالدا بوون‌و رووداوەکانیان بە چاوی خۆیان بینیەوە، چەندی لە ژمارەکانی رابوردوودا هەوڵماندا ئەم خەونەمان نەهاتە دی‌و بێئومید بووین لەو خەونە، بەڵام خۆشبەختانە کاک محەمەد مارف کە دانیشتووی شاری کەلارەو لە گوندی کەلار کۆن دادەنیشتێت، نەك هەرسلی لەوە نەکردەوە بگرە گلەیی ئەوەشی هەبوو کە بۆچی زوو پێتان نەگووتووم تا قسەتان بۆ بکەم ، هەلبەت ئەم پیاوە زۆر قسەی بۆکردین، چ لەبارەی پاکی خۆیە چ لەبارەی خەلکانی تریشەوە، بۆیە لەم ژمارەیەدا دەقی ئەم چاوپێکەتنە بڵاودەکەینەوە.

بەو ئومیدەی توانیبیتمان ئەم دەرگایە لەسەر هەموو ئەو کەسانەش بکەینەوە کە دەبوایە هەر لەدوای راپەرینەوە قسەیان بکردایەو راستیەکانیان بۆ خەلك بکردایەتەوە.

بەیانی درەنگانێك بەدوودڵیەوە چووینە بەردەرگای ماڵی کاك محەمەد تا بۆ ئەم ژمارەیەی ئەنفالستان بۆمان بدوێ، بەڵام کە لەدەرگاماندا بە خولقوخۆیەکی گەرمەوە پێشوازی لێکردین‌و کەمێك سەرسورماویش دیاربوو. کە دەرگای باسەکەمان بۆکردەوە، بێ دوودڵی ووتی یاخوا بەخێربێن فەرموون باقسە بکەین. ئیمەش تەسجیل‌و کامێرامان دەرکردوو ئەم دیدارەمان سازدا.

کاك محەمەد ئەم کاتەباش وەکو ووتمان ئێمە هاتووین چەند قسەیەك لەبارەی ئەنفالەوە بەکەین، لەبەر ئەوەی ئەو سەروەختە تۆ کەسێك بوویت، فەرماندەی سریە بوویت. دڵنیاین کە هەندێك شتی شاراوەت لابێت.

+ تۆ ئەو تەسجیلە بێنە پێشەوە با قسەکان باش تەسجیل بێت، ئینجا با عەرزت بکەم ئێمە ئەو کاتە چەکداربووین، جاش بووین بە کوردیەکەی لەگەڵ فەوجی کیسرا بووین، چوین بۆئەو مەنتیقەی سەرکەلی خۆمان.

- ببورە باسی کیسرات کرد؟ کیسرا چی بوو؟

+ ئەو فەوجی بوو موستەشار بوو. ئیتر چوینە مەنتیقەی سەرکەل‌و گامەخەڵ، ویستمان بچینە ملەی گادزریاو لە بان کەوەرێ هەیە، چووینە بان ئەو ملە لەوێ دانیشتبووین، ئامر فەوجێکمان بوو خەڵك بەسرە بوو.

ئەو ئامر فەوجە پلەی سەربازی چی بوو ؟ ناوەکەیت بیر ماوە؟

بەلی ناوی مەزهەر بوو رتبەکەی رائد بوو پێیان ئەوت رائد مەزهەر. ئیتر لەوێ لەگەڵمان بوو کە سەیرم کرد ئەگریا منیش چوومە لایەوە پێمووت: ئەوەچیە(ها سیدی لیش تبچی) هەروە کوردیەکەی بێژین ووتم سەیدی بۆ ئەگری؟ ووتی ئەی مالت نەرمێ چۆن ناگریم ئێمە حکومەت ناردووینی خانووەکان برۆخێنین، نەهاتووین ئەو خەڵکە ئاوا لەدەستمان راکاو ماڵ وێران ببێت. ئەو ساتە ژن‌و منالە وە کۆمەڵ بەرەو جەیشەکە ئەهات، بەرەو ئێمە وەختێ ئەو وەزعەی بینی ئەگریا. ووتم ئەم خەڵکە دێت خۆی تەسلیم ئەکات، ئەمانە لەحکومەت ئەترسن، خەڵکی بێتاوانن، پێی ووتم توخوا بچۆ بزانە نانیان خواردووە، چایان خواردووە؟ منیش چووم کۆمەلێك ژن بوون یەکێکیان ئەختەری ناوە ژن حەمەی حاجی رۆستەمی خەرامان بوو خەلکی دێی کوردە میرە، ووتم ئەوە چیە دادە ئەختەر بۆ واتان لێهاتووە؟ بۆچی وا خۆتانتان عەزییەت داوە؟ ووتی کاك محەمەد لەدەستی حکومەتا رادەکەین، منیش چوومەوە بۆلای ئامیر فەوجەکەو پێیمووت: سەیدی ئەمانە ئەلین لەترس حکومەتا رائەکەین‌و ئیمە فەقیرین، ووتی دەبرۆ من وەرقەتان بۆ ئەکەم لەیەل جەماعەتەکەی خۆتا بنێرە با نانیان بۆ بێت.

-ببورە کاك محەمەد تۆ ئەو کاتە جگە لەئامر سریە بەرپرسی چی بوویت وا جەماعەتت بوو؟

من هەر ئامر سریە بووم .

فەوجی ژمارە چەند بوون؟

+فەوجی ([illegible])ی ئەفواجی خەفیفە بووین لای کیسرا بەگ. ئیتر منیش چەند کەسێکم بانگرد لە جەماعەتەکەی خۆم. نادمن بۆ ئازووخە بۆ ئەو خەڵکە لێقەومیاوە. چەکدارەکان ئیستاش ماوون یەکیان صدیقی حەمەو مینە هەرئاوسێی خۆمانە کور خەزورمە، یەکیکیان کور خۆم بوو یاسینی ناوە ئێستا لەسەرکەل دائەنیشێت. یەکێتریان ناوی جەلالی حاجی عەزیزە ئەویش هەر مالی لەم کەلارەیە، یەکێکیان ناوی نامیقی مەتحەمە ماڵی لەکفری یە، ئەم چوارەم نارد چوون صمونیان هاورد وەرەقەی دابوونێ بۆ حانووتی عەسکەری ئیتر ماستی موعەلەبو پاقلەو زۆر ئەم شتانەیان هاوردبوو، منیش چووم بۆلای ئامرەکە ووتم ئەوە غەرازەکانە هاوردومانە چی لێبکەین؟ ووتی برۆ بیدەرە ئەو خەلکە لێقەوماوە بۆ هاوردووتە بۆمن. وەختێ چووم بۆلایان ژنێك هاتە پیرمەوە ووتی باوکەکەم ئەوە چییە ئەماندەیتێ ووتم وەڵا ئەوە خواردن‌و شتە ئامیرەکە بۆتانی ناردووە، ووتی بۆ ئێوە چین؟ ووتم ئێمە جاشین، هەروا ووتم جاشین فرسانەکەشم نەووت، ووتی ئەی بموە قوربانەکەت خۆ خەڵك ئیژێ جاش بتان گرێ گوارەکە لە گوێتا دەرئەکاو پارە لە گیرفانت ئەفرێنێ، ووتم بە خوا دایە ئێمە لەوجاشانەنین، ئیمەش خۆمان خزمەت ئێوە ئەکەین بۆ ئەوەی نەمرن‌و عەزیەتتان نەبێ، ئامادەین هەرچیتان گەرەکە بۆتانی بکەین، وەڵا هەرئەو شەوە کەسیانم وە ئیڤایەکی عەسکەری هاوردەمنە صمودەوە مەرە خەسمکردن.

-مەبەستت چیە مەرە خەست کردن؟!!

شاردمنەوە تەسلیم حکومەتم نەکردن.

دەستت خۆش بێت، ئێستا ئەوکەسانە ماوون؟

ئا زۆریان ماوە. ئینجا کۆمەلێك کەسی ترمانگرت، هەرپێشمەرگەی رەسمی بوون، یەکیان ناوی سەرداری حەمەی ئەولکەریم بوو ئامیرکەرتیش بوو، بە خوا بە مزەللیەکەوە گرتم لە جیاتی ئەوەی تەسلیمی حکومەتی بکەم لای خۆم دامنان تەسلیمم نەکرد خۆیشی‌و برایەکیشی، هەر دوو تفەنگەکەی دامێ ئەی ویست خۆی بروا، دوایی خۆی رۆیی ووتم بابە

تفەنگ خۆت بەرە، من بۆچیمە ووتی بەخوا برا تۆش لێمی نەسێنیٚ یەکێك هەر لێمی ئەسەنیٚ، مزەللەیەکەی بۆ من جیهێلاٚ ووتی من نەم گەرەکە . جێی هیلاٚلە لەلام، بە خوا لەو جەوەلە □□ تفەنگم هاورد هەر حەقدەیم دداوە بە خاوەنی هینەکەی ئەویشم دایەوە بەدایکی، غەدەی ناوبوو زڕدایکی بوو، دامە میمکە غەدە لە صمود دائەنیشت ووتی بۆم بفرۆشە من چی لێبکەم بزانە چەنیٚ ئەکا بەخوا بۆم فرۆشت وە □□□ دینارئەوکاتەو پارەکەم داپێی، کورەکەشی تەسلیمی تایەری مام وەسمان بوو، تایەرخۆیشیو براکەیشی تەسلیم حکومەتکرد، نازانم حکومەت چیلێکردن، ئەمە لە دێی گامە خەلٚ هەرچەند هەوڵمدا لەیەلیان فایدەی نەبوو.

یەعنی تایەر نەیگرتن خۆیان چوونە لای تەسلیم بوون؟

ئا پیاو حەق بلێی ئەوان خۆیان وەپای خۆیان چوونە لای، هەتا ئەم کیسرای حەمە سەعید بەگە خەسرەوی حەمە سەعید بەگ کە ئێمە لەیەل ئەوانا بووین، ووتیان ئەمانە پێشمەرگەن، ووتم بەلیٚ پێشمەرگەن بەلاٚم عایدی منن ووتیان بەسەرچاوو مادام عایدی تۆن پێشمەرگەش بن، موشکیلە نیە، لای خۆت دایانیٚ واجبیان پێبگرە با ئەنفال نەکرێن، بەخوا تیا ئەچن، بەلاٚم وەختیٚ تاهیر هات چوون بۆلاٚی تاهیرخزم بوون، ئیتر ئەویش لەیەل ئەو خەلٚکەیا تەسلیمی کردن ئیتر نازانم چییان وەسەر هات؟

ئیستە ئەو تاهیرە ماوە ؟

تاهیر لێرەیە ئەریوەلاٚ ماوە.

مەبەستم ئەوەیە بەیانی ئەمانە رووبەروی خۆی ئەلێیت؟ یان بەیانی کە ئەمانە بلاٚوبکرێنەوە کێشە لەنێوانتانا دروست نابیٚ؟

وەاللە دروست بیٚ یان نەبیٚ، ئەگەر بەقسەی منی بکردایە تەسلیمی نەئەکردن، بەلاٚم وەقسەی منی نەکرد حالی بوویت؟

ئەوکاتە ئەتان زانی ئەنفال چییەوئەم کارەساتەی لێئەکەوێتەوە؟ مەبەستم ئەوکەسانەیە کە خەلٚکیان تەسلیمکردووە؟

نەخێر نەوەاللە نەمان ئەزانی، من □□ کەسم بوو □ی پێشمەرگە بوو، حالی بووی؟ ئەلباقیەکەی هاربو ئەم شتانەبوو، قەرارمدا ئەمان تەسلیمی حکومەتیان بکەم، هەتا رەقم تەفەنگەکانیانیشم نوسی ناوی هەموویانم نوسی بەو نیازەی تەسلیم حکومەتیان بکەم، رۆیشتم بۆ گوندی خەسرەو سەرکەل، ئامرلیواو فەتاح بەگو قائید فیرقەوئەمانە هەموویان لەو دێیە بوون، چوومە لایان پیانم ووت منیش (□□) کەسم هەیە تەسلیمیان بکەمەوە، لەناویان □ی پێشمەرگەن، باقیاتەکەی خەلٚك عەشایەرن، فەتاح بەگ وەلاٚمی دامەوە وووتی: بۆ تەسلیمیان ئەکەی ؟ ووتم منیش وەك ئەوخەلٚکە بۆ ئەوەی تیا نەچنو با بۆخۆیان ببنە فرسانوخزمەت ولاٚت بکەن، هەتا دنیا بەلایەکدا دەکەویت، فەتاح بەگ ووتی: تەلاٚقم کەوتبیٚ ئەوەی تەسلیمی بکەیت، خواکەشت نایان بینێتەوە، خۆ ئەوە فەتاح بەگ ماوەو هەردووکمان ماوین.نەی هیلاٚ تەسلیمیان بکەم.

فەتاح بەگ ئەم حەقیقەتەی پیٚ ووتی؟

ووتی، ئەرێوەاللە خۆئەویش ئیستا ماوە. قائید فیرقەو ئەمانەش وە بۆی ئەو تەعزییەومەعزێیەوە برا دەرمان بوون، ئێمە شەهیدمان بوو، لەجاشیا لە شاخی زەردە کوژرابوون. ووتیان راست ئەکا یەك کەس تەسلیم بکەیت نایبینیتەوە، داینیٚ لە شوێنێك تا عەفوویەك سری هەیە، ئەو عەفووە دەدرێت ئەوکاتە خۆمان خەبەرت ئەدەینیٚ ئەوجا بیانهێنە تەسلیمیان بکەرەوە با ئەمانە تیا نەچن، بەلاٚم بە خوا ئێستا حکومەت ئەیانگرێتو ئەیانکا وەمەکینەیاو نایانبینیتەوە.ئەمەم لەو فەتاح بەگو قائید فیرقەوە وەرگرت ئەینا بەخوا منیش ئەو □□ کەسەم تەسلیم ئەکرد. ئیتر پەنامدا ن تارۆژێکیان کە ئەو عەفووە دریاهەژدە کەسیانم وە چەکەوە لەم ئیستخباراتی ئێرە تەسلیمکرد.

ئێستا ئەو خەلٚکانە ماون؟

ئیستا هەموویان ماوون، شاهیدن ئەوە چوار پێنجێکیان کوری حاجی حەمینی برایمن خەلکی بەدە کونارن لەردە، لەودیووی سەرکەلەوەیە مالٚیان چوار پێنجێتریان کوری حاجی حەمەعەلیوحەمەمینی کەریمە لەرزەن، ئەمانە لەویٚ بوون، گشتیانم تەسلیمکرد، لەخوا بەزیادبێت هیچیان بۆ نەبوو.

ئیستا کاك محەمەد تۆ دەزانی ئەنفال چ کارەساتێکی بەسەر ئێمەدا هاوردووە، تۆش خۆت بە رووزەرد نا زانی؟ بەلٚکو خۆت بەسەر بەرز پیشان دەدەیت. ئەگەربهاتایەو ئەو کەسانەت تەسلیم بکردایە؟ هەستت بەچ ریسواییەك دەکرد؟

لەخوا بەزیاد بێت رووزەرد نیم بەخوا ئەگەر ئەوەم بکردایە ئیستا رووی ئەوەم نەبوو قسەلەتەك جەنابتا بکەم، رووی ئەوەم نەبوو لەیەل مەسئولێکا بووەستم، رووی ئەوەم نەئەبوو لەناو کۆروکۆمەلاٚ سوڕ بخۆمو وورتەیە بکەم، حالی بوویت؟

- **بۆرووی ئەوەت نەئەبوو خۆئەوانەی ئەوکارانەیان کرد کەسیان سزانەدرانو ریسوانەکران؟**

ئەوەیان شتێترە ئەوە من لەباری خۆمەوەیژم، خەلٚك سور ئەخوا کەیف خۆیەتی من نەم ئەتوانی،حالٚی هەیت؟

دوای ئەوەی کە خۆت دەزانی چەند کەسێکت لەجەهەنەمی ئەنفال رزگار کردووە، بەلاٚم کە زانیت ئەنفال زۆر لەوە گەورەترە کە ئیوە پێتان زانیوە، کە بیرت دەکەوێتەوە تۆ بۆنەچوویتە دادگا بلێیت من مقاتل بووم لەو سەروەختەیاو خەلٚکم لە ئەنفال رزگار کردووەو سەدامو عەلی حەسەن مەجید تاوانبارن؟

بەلٚی لە خوا بەزیاد بێت هەیە، هەیە وەاللە هەیە ئەوەزۆر هەیە.

ببورە من دەمەوێت روونتر پرسیارەکەم بکەم کەس نەهاتە لات بلٚێت کاکە حەمە مادام تۆ ئەو سەروەختە چەکداری رژێم بویت، وەرە لە دژی سەدامو تاوانبارانی ئەنفال شایەتی بدە؟

نەوەاللە کەس نەهاتووەتە لام.

فەتاح بەگو قائید فیرقەو ئامرلیوا لەسەرکەل بوون، چوومە لایان ووتم منیش (□□) کەسم هەیە تەسلیمیان بکەمەوە، □ی پێشمەرگەیەو، باقیەکەی عەشایەرن

چەکداری ئەو رژێمە بوویت کە ئەنفالی کردووە، ئێستا هەست بەچیدەکەیت؟

+ ئەلحمد بۆ خوا کە خەلٚکم رزگار کردووە، وەاللە ئەوکاتەش کە چەکداربوومە هەرخزمەتم کردووە.

جگەلەوەی خەلٚکت رزگار کردووە، بەلگەت چیە بەوەی چاکەت هەبووە ؟

شەکروچاییو ئازووخە دەست نەکەوتووە، کە حەمەی تۆفیق دوو عەرەبانەی تراکتۆر ئەشیایی هاوردووە بیباتەوە بۆ دێی خۆیو بۆمالٚ خۆی، ئالەم دیومالٚ خۆمان ئیخبارییانکرد، هەردوو مەکینەو عەرەبانەوغەرازەکانیان گرت، وەختیٚ گرتیان، منیش منالٚ ئەم گەرەکەم بانگ کرد، هەموویان وەفەردە فەردە خستە خوارەوەو بردیانە مالٚ خۆیانەوە، دوایش لە خوابەزیاد بێت هەموو شتەکانیشم بۆ بردەوە بۆ مالٚ خۆیان هەموو عالەم دەزانێت لەسەریشی گیریام.

پرسیارێکی تر ؟

فەرموو قوربان؟

ببورە دەمەوێت بلێم، ئەم خالاٚنەی کەتۆ تۆباسیان دەکەیت خالی گرنگن، کەسێك داوای لەتۆ نەکرد وەرە لە دادگای ئەنفال ئەم قسانە بکەیت؟

+ ئاهاها بە پێکەنینەوە(وەاللە ئەو زەلامانە زۆریان ماوون هەموویان مەوجودن).

- **ببورە مەبەستم لەوە نیە تۆ کەراست ناکەیت، مەبەستم ئەوەیە ئەگەر پێیان بووتیتایە ئامادەیت بچیت شایەتی لە دژی سەدام بدەیت؟**

نەوەاللە کەس پێی نەوتوم. ئاخرئەوەی من ئیژمی پەیوەندی وە سەدامەوە نیە؟

-**چۆن پە یوەندی پێوەی نیە؟**

+ ئینجا ئەوخەلٚکە تەسلیمم بکردنایە وەکوحەمە خانی حاجی داراو بایزی حاجی رەشید خۆ قەومی ئێمەیەو عەشرەتی ئێمەیەو تەرخانین، خۆئەوان خەلٚکیان زۆر تەسلیمکرد، چ پەیوەندی وە سەدامەوە هەیە. خۆ ئەو خەلکەی تاهیر تەسلیمی کردن ئەغلەبیان ئامۆزاو میمکزاو خالۆزای خۆیەتی.

باشە ئەگەر ئەوانەی تەسلیمت نەکردن،خزمو قەوم خۆت نەبوونایە، بۆنمونە منێك کەلە سلێمانیەوە هاتووم لەئەنفالەکەیا بکەوتمایە دەست تۆ هەر رزگارت دەکردم؟

+ ئا ها زۆر جوانە ئەوانەشت بۆ باس بکەم، پیاوێك هەیە ناوی بەهجەتە خەلٚك خانەقینە، پێشمەرگە بوو کەوتە دەست ئێمە، پێشمەرگە بوو لای دلێر جاف منیش جاش بووم رەبایەم بوو لە ژووری ئەم کەلارەوە، رۆژێك لە دەور رەبایە کەمان هەر سوری خواردبوو، چەکدارەکانم هاتن ووتیان کا حەمە زەلامێك ها لەو دەرە نازانین پێشمەرگەیە تەنزیمە چییە؟ ووتم برۆن بیگرن بیتێرن، بزانین چییە، کە هاوردیان ووتی من پێشمەرگەم، لای دلێرجاف، منیش ووتم پێی باشە تۆ دەزانی ئێمە چین؟ ووتی نا ووتم

ئێمە جاشین، بێئەوەی محاسەبەی بکەین تفێکی تێکەین، ووتم بۆ کوێ ئەچیت ووتی مالی باوکم لە □□□ ماڵەکەی کەلارە ئەچمەوە بۆماڵ خۆمان منیش وە جێبێك، سوارم کرد هاوردمانەوە بۆ ماڵ خۆمان نانمان خوارد چایمان خوارد هەتا عەیبیشە باسی بکەم نانەکەشمان ئەو بەیانیە هیلکەو رۆن بوو، ئیتر بردمەوە بۆ ماڵ باوکی، ئەو ماڵ خۆیانی ئەزانی کە چووینە ماڵیان ئاوا خۆمان ئاسایی سێ چوار پیاو دانیشتبوون، ووتم کامیان باوکتە ووتی ئەوەکەیانە ئەو دوو پیاوەش خالۆمەو ئەوەکەشیان برامە، دەی ووتم زۆر چاکە رووم تێکردن ووتم برا دەزانن ئێمە چین؟ ووتیان نەوەالله ئەی پێشمەرگە نین؟ ووتم نەوەالله ئێمە جاشین، باوکی ووتی ئەی چۆن خۆ پێشمەرگەیە ئەم کورەی ئێمە لای دلێر جافە، ووتم ئێمە جاشینو لای رەبایەکەی خۆمان گرتوومانە، ئێمەش بۆ پارە ئیش ئەکەین، ئیسە ئەم کورەی ئێوە دەمانچەیەکو □□□□□□ سەدوبیست هەزار دینارئەکا وەدەمانچەیە چوارده خۆریش هدیەتی، ئەگەر پێتان هەڵدەسورێ باشە ئەوە کورەکەتانەو تەسلیمی ناکەین، ئەگەرنا من ئەی بەم تەسلیمی دەکەم دوایی مەیژن حاڵێ یان حسابێك، باوکەکە ووتی بە کورەکەی، وتی: بڕۆ ئەو پارەیە بێرە، بە خوا هاوردی بەگەورەیی خوا بە قەد پشتییەك ئەوو، ووتی برا مادام تۆ ئەوەنە پیاویت ئیترجاشی باشی هەرچی هەیت، ئەوە پارەی منە گشتی بۆ تۆ بیگرە، مەمنونیشم کە تەسلیمت نەکردووە، پارە ئەبێتەوە بەلام بەخوا کورەکەم نابێتەوە، دوایی ووتم کاکە پارەی خۆت هەڵگرە مەبەستم پارەبوایە نەم ئەهێنا تۆ بمناسیت، ئەمبرد بۆ ئیستخباراتو تەسلیمم ئەکرد، ئەری وەکەلامخوا ئەو کورە خەلق خانەقیی یە، ناوی بەهجەتە. دوایی وە نادیمەن تەسلیم بوو، لای ئەم کوری مەحمود زێرەیە لە کەلار بووە نانەوا هەموو جارێ کولێرەی جوانیشی بۆم ئەکرد ئەی ووت تۆ حەیات منت سەندووەتۆ.

دەستت خۆش بێت ئەم کارانە مایەی سووپاسن، بەڵام خەڵکانێکیش هەبوون تەواو بە پێچەوانەی تۆوە کاریان دەکرد، خۆیان فرۆشت خەڵکیانفرۆشت، خەڵکیان ئەنفالکرد، ئەوکاتەی تۆ سرییەکی جاشت بوو، قەت پێت نەئەوتن ئەم کارانەی ئێوە دەیکەن، ناشرینە، سەرشۆری لە دوایە؟

جۆن پێمان نەئەوتن، من دوو جاشم بوو هەرجاش خۆم

جاشی خۆت نالێم بە کوردیەکەی جاشی گەورە دەلێم .

- نا من هەرجاش خۆم باس ئەکەم، قەومی خۆمو خزم خۆمو چەکدارخۆم، ئەم دیێانە قاچغچیان بوو بەتانیو خەنەو ئەم شتانەیان ئەهاورد، رۆژێك لە بازارا بووم، کابرایە هات، ووتی کا حەمە چۆنی چاکیوچۆنیمانکرد، من نەم ئەناسی، ووتی ئەو رەبایەی بان کەلار هی تۆیە، ووتم بەلێ ئەمر ووتی وەلا من کاسبی ئەکەم ئەم بەیانیە چەکدارەکان توو دوو بەتانیان لێم سەندووە، ووتم بەپارە ووتی نەوەالله وەزۆر ووتم ئەوانەی لێیان سەندی ئەیانناسیتەوە، ووتی ئا ووتم بابرۆین، کە چووین ووتم کامانەیە لەم کورانە ؟ ووتی ئەوەیەو ئەوەیە . قسەیە زۆرم بە جاشەکان کردوو بەتانیەکانم لێ سەندنەوەو دامەوە وەکابرا، ئیتر کابرا نەی ئەبردەوە ئەی ووت ئەمە دیاریيە بۆتۆ ووتم کاکە ئەگەر ئەوە بتکردایەتە زەرفێکەوەو بتهاوردایەتە ماڵەوە ئەم ووت، هەفتە بەلام وەپارە قبولە ئیتر بە خوا هەردووکیم بە □□ دینار لێکری. حاڵی بووی جا ئێمە بە خەڵکمان زۆر ئەوت، کورە پێویست ناکات، بەخوا ئەوتەسجیلە بکوژێنیتەوە زۆر باشترە، زۆرم ها لەدلا.

با نەیکوژێنینەوە قسەمان زۆر ماوە، کەسی ترت پێشك دێت جاش بوویێتوخەڵکی رزگارکردبێت؟

ئا ئەرێوەالله حەمە صالحی عەبدوولا خەڵکێ زۆری رزگارکرد، لە ئەنفالەکەیا.

نازانی چەند کەسی رزگار کردووە؟

بە خوا رەنگبێکم □□□ کەسی زیاتر رزگارکردبێت.

باشە خەڵکێکی زۆر دەڵێت من خەڵکم رزگار کردووەو کوردایەتیم کردووەو ئەمەم کردووەوئەوەم کردووە، بەلام بۆچی تاکو ئیستا باستان نەکردووە؟

ئەی کەس پرسیاری لێمان نەکردووە، ئەی پرسیارمان لێنەکەن لەخۆمانەوە دەهۆلی چی بکوتین بۆخۆمان، مەعقولە تەپلێ هەڵگرین بێژین ئەمەمان کردیە؟ مەعقول نیە.

ئەتوانین ئەو پیاوەی تر ببینین، ئەوەی کەدەلێیت خەڵکی رزگار کردووە؟

حەمە سالحی عەبدوالله؟

بەڵێ .

حەمەصالح مردووە نەماوە وەفاتی کردە.

-ئەی ئەو کەسانەی لای ئەو رزگار بوون تۆ کەسیان ناناسیت؟

وەلاهی ئیسە بێژمی ئەیانناسم ئەوێتە درۆ، چونکە ئەو رۆژە کە خەلکیشت رزگار بکرایە لای کەس باست نەئەکرد خەتەربوو. وەکو ئیسە نەبوو خەڵك ترسی نەبێت، حسینی شێخ کاکەحەمەی هەزارکانی گیریاو ئەنفالکریا، ئەم قائید فیرقە ئەوە نەبرادەربووین،چوومە لای وەختێ ئەو پیاوە گیریا منو ئەو حەمەصالحی عەبدولایە چوینە لای قائد فرقە بەرلەوە چووینە لای ئامیر لیواو دوایی چووینە فیرقە، وەعدی پێمدا ووتی: تا □□ رۆژی تر پێشمەرگەت هەیە، کادرت هەیە، مەنسولت هەیە، ئامر بەتالوێنت هەیە، ئامر کەرتت هەیە، هەرکەسێك دێنیتەوە بیهێنەرەوە من لێی مەسئولم، ئەگەر □□ کەسی وەك منیشی کوشتبێت، وەرقەی تۆی پێبێت عافووە، بەلان لەدوای ئەوە بە خوا هیچم پێناکرێت.

ئەمە پیش ئەنفالەکە؟

بەڵێ ئەمە هێشتا ئەنفالەکە دەستی پێنەکردبوو. ئێمە تەعزییەمان بوو بەرلە ئەنفالەکان، قائد فرقە هاتە ئێرە لە تەعزیەکە ئەمەی پێمان ووت. ووتی ئێوە شەهیدتان هەیە لە جاشیا خەڵکمان کوژرابوو، ووتی ئێوە رێزتان هەیە لامان، بەلام دوای ئەو □□ رۆژە هەکەسێك بگرین حسابی پێشمەرگەو پاسداری ئێرانی بۆ ئەکەین، ئەمە قائد فرقە ووتی.

ئەو قائدە ناوی چی بوو ؟

+ بەخوا ناوی نازانم بیرم نەماوە.

-باسی شێخ حسینی هەزارکانیت کرد؟

ئا لە ئەنفالەکەیا شێخ حسەین گیریا ئەوکاتە منو ئەوکاك حەمە سالحی عەبدولا یە لەوجەوەلانەیا بوین کە باسم بۆت کرد، بیستمان کاك شیخ حسین گیراوە، برادەرمان بوو، پیاوێکی فرە پیاوانەبوو،کاکە حەمە سالح هات ووتی کاك حەمە ووتم: ئا، ووتی: شیخ حسین گیراوەو قائد فرقە زۆر برادەری تۆیە با بچین حەولێکی بۆبدەین بزانین بەرینادەین؟ ووتم با برۆین، هەڵسایین رۆیشتین، چووین بۆلای قائد فرقە، لەو جسرەی ئەو بەرەکەوە بوو یەرموکیان پێ ئەووت، تەلەفۆنی کرد ئامیرلیواش هات، ئینجا روویانکردە ئێمە وتیان ئێوە بۆچی هاتوون؟ ووتمان بۆحاڵێکی ئاوا هاتووین، شیخ حسێنی شێخ کاکە حەمە پیاوێ فرە نەجیبو واو وایەو زۆر برادەر ئێمەیە، ئامیر لیوا رووی دەمی کردە من ووتی کاکە حەمە لەو رۆژەوە کە شیخ حسێن گیریاوە □جارمن شێخ حسێنم بەرداوە ووتوومە برۆرەوە بۆ کەلار، ووتوویەتی نارۆمەوە بۆ کەلار من شەش کەس ها لەیەلما، ئەو □ کەسە بەرنەدەن نارۆم باحکومەت بمکوژێت.

- بەلام من بە جۆرێکی تر چیرۆکی هەلوێستی شیخ حسێنم بیستووە، ئەو وتویەتی ئەگەر ئەو قەومولیلەی لە قۆرەتوون بەرینەدەن من بەربوونم نەگەرەکە؟

+ نەخێر □ کەس، هەتا یەکێك لەو کەسانە شیخ رەشیدی قەڵایی قەومی خۆی بوو، قائد فرقەش هەر ئەوەی ووت: وتی منیش ئەزانم □ جار هەولم لە گەڵیا داوە ووتوویەتی من بە تەنیا نارۆم ئەو □ کەسەم ئەوێ لە یەلما بێت. ئێمەش ووتمان وەلاهی سەیدی ئەگەر هەولێکی تر بدەن بەڵکو بەریبدەن، هەولێك بدەن ببینین بەشکو قەناعەتی پێبکەین، ئەی وتیان بەسەر چاوو ووتیان ئەوە سەیارەی عەسکەری ها لە خزمەتتانا بچن ببینن لەقۆرەتوو، ئێمەش ووتمان وەلاهی سەیدی بۆ ئێمە نابێت بچین بۆ قۆرە توو ئیسە لەوێ تووش □□□کەس ئەبینو ئەمان بینن، لەوێ کەشف ئەبین کەئێمە پیاوی حکومەتین لەترسی ئەوە ناچین بۆ قۆرەتوو، وەالله دووجیب عەسکەریان نارد شیخ حسێنیان هاوردە لای ئێمە، لە بان ئەو پردەی ئەو بەرەوە بینیمان کاکە حسێن چۆنی حاڵ ئەحوال هەموو شتێکمان بۆ باسکرد، ئەم شێخ حسەینە نەیبیستو نەیبیست، ووتمان بابە باتۆبەر بوویت دوایی حەول بۆ ئەوانیش ئەدەین، ووتی وەاللهی من یەبێ ئەوان نایەم بەرمئەدەن با ئەو □ کەسەش لە یەلما بەردەن، بەریشم نادەن ئەرۆمەوە بۆلای منالەکانم باحکومەت بمانکوژێت؟

منالەکانیشی هەرگیرا بوون؟

منالەکانیشی هەرلەقۆرەتوو بوون لەیەل خۆیا گیریابوون. هەرچەند مانکردنەوە قسەی قائدفرقەو نەوە قسەی ئێمەش بریاری نەدا،ئەینا هەر ئەو کاتە ئەمانهاوردەوە بۆ کەلار.

-بەلام من وام لەبارەی ئەو پیاوەوە بیستبوو کەوا لەلایەن عزت دورییەوە واسیتەی بۆکراوەو صدام برقیەی بۆقائد فرقەکردووە بەربیدات؟

بەخوا بەحسی ئەوەیان لەیەل منا نەکردووە، درۆی چیت بۆ بکەم.

باشە کاك محەمەد با پرسیارێکی جدی بکەین تۆ ئەگەربەتەمای خراپە نەبوویت بۆچی بوویتە جاش؟ بۆ پارە بوو یان بۆچی بوو؟

+ قوربان ئەزانی بۆچی من بوومە جاش؟ من ئەوکاتە ماڵم لەسەرکەل بوو، دیوەخانم بوو، وەکو

مقەری پێشمەرگە وابوو، بەوخوا وا ئێمەی خەلق کردیە دوژمنایەتی کوردو کوردستان نەکردووە، خراپە، ئەم بووە بەلاّم مامۆستا عەلی ئەهات ئەی ووت تۆ پیاوی ئیستخباراتی، کاك عەدنان حەمەی مینا دەهات ئەی گووت تۆ پیاو رەفعەتی عەلی حاجی موشیری مامۆستا سەی محەمەدمان بوو ئەی ووت تۆ پیاوی حەمەی ئەحە فەراشی!! هەروا ووردە وردە ئیهانەیان کردم بەم شتانە، ئەلهەقی منیش موختاربووم، معاشم بوو ئەو وەختە □□دینار معاش موختاریم بوو، دە دینارم ئەیا وە پێشمەرگە بیست دینارم ئەیا وە شەکروچایی بۆیان بە شیشی نەئەکردن، جارێ دوو جار سێجار ئەهاتن ئیهانەیان ئەکردم پارەیان لێ ئەسەندم، تەیارەش ئەهاتە سەردێکەمان ڕەمی ئەکردین، ئیتر تەلەفزیونە شکاوی خەڵکیان ئەهاوردە دێکە دوایش بەمنیان ئەبژارد، ئەمانە پالیان پێوە نام هاتم لێرە بوومە جاش. خۆ فەوجی تر زۆر بوو من بچمە لای چوومە فەوجی فەتاح بەگ کەژمارە □□ بوو، هەندێك خزمو قەومی خۆمان بوو کە لەوێ جاش بوون، منیش جارقەومایەتیو خزمایەتیمداو بوومە ئامیر سریەی جاش ووتم با پارمەتیو ملاحەزەی قەومەکەی خۆم بکەم، ووتم با ئەگەر رۆژێك جەیشێك چووە سەردێکەی خۆمان باخۆم لەیەلیانا برۆمو یارمەتیان بدەم. ئەوە کردمیە جاش؟

-یانی کە چوویتە گوندەکەی خۆتان لە کاتی ئەنفالەکەیا مەبەستت کە سوکارەکەی خۆت بووە؟

+ ئەرێوەاللە ئەومەبەستەم بوو. خەلك قەومخۆم هاوردووەتەوە وەتفەنگەوە بە خوا پێشمەرگەیش بووە، نەمهێلا تەسلیم حکومەت بێ، تەنیا کوڕێ ئامۆزام بووحەسەنی حەمە عەلی پێیمووت دانیشە بەیانی تێم وەدواتا ئەتخەمە ناو ئەم ئیڤا ئەتبەمەوە بۆ کەلار وەقسەی نەکردم هاتبووەوە لەم دەشتەی کەلار بۆخۆی تووش جێشی عێراقی بوو ئەنفالکریاو کەس نەیبینیەوە.

- بەلاّم کاك محەمەد خۆت باش دەزانی ئەو سەروەختە موختارەکان سومعەیان باش نەبوو رەفتاری خراپیان زۆر بوو؟ مەگەر بەدەگمەن، ئەوە بە پاساو نازانم ئایا ئەو کاتە پیشمەرگە هیچیان لە تۆ دیبوو؟ ئاوایان دەرهەق دەکردی؟

+ وەاللەهی با عەرزت بکەم رۆژێکیان بردمیان بۆ بناری شاخی پەیکولی مەشهورە شەوو چووینە مالی حاجی شیخ حەسەن باوکی ئەم شیخ عەزیزە ئیستە والیرەیە، حەمەی توفیقمان بوو، براوەلی پیاوێکی ناسراوو پیاوانە بوو، کەزانی من پێشمەرگە گرتوومی هات بۆلامان بووێتە کەفیلم، لای ئەم مامۆستا عەلیو عەدنانی حەمەی مینا کە بەرم بدەن، من سامان گەرمیانی گرتبوومی ئەوساکە ئەو مەسئولیان بوو، ئەم کاك عەدنانو مامۆستا عەلییە خۆ قەوم خۆمە ووتیان کاك سامان بە خوا ئەم حەمەی مارفە بەربەدیت ئێمە واز لەم شۆرشە تێرین، وەاللەهی بردمیان □□ شەو من لە قۆپی سجن بووم.

-باشە ئەوان کە قەوم خۆت بوون چیان هەبوو لەیەل تۆیا؟!

+وەاللەهی هیچم لەیەلیان نەبوو، لەیەل خەلکی ترا غەرەز شەخصیەم بوو ئەوان وەقسەی ئەوانەیان ئەکرد.

هەرچەندە ئێمە باسەکەمان لەسەر ئەنفالە، بەلاّم موختارەکانیش زۆرخراپ دەستیان دابوویە، دەمیان باش چەورکرابوو؟

+ وەاللەهی ئێستەیش پێمخۆشە ئیستەیش، لە□□وە جاش بووم هەتا □□ ئەمە سێ سالی جاشیەکەم، موختارییەکەشم حەزئەکەم لەسەر ئەوەش زەلامێك.. کەسێك یەك سەعات.. یەك دەقە سجن کریابێ وە بۆنەی منەوە، ئامادەم ئیستەیش رەمیم بکەن، ئامادەنیم بە ژیان ئامادەم وەمردن. حالی بوویت؟ من دلنیام لە خۆم بەخوا بمکردایە زوو ئەم کرد ئەوخەلکەم ئەفرۆشت باش ئەمفرۆشت.بۆ پارە نەبوومە جاشو بۆ پارەیش کەسم رزگار نەکردیە.

+ ئیستا دەزانین ئەنفال چ کارەساتێکی گەورەیە، ئەوکاتە رەنگە وەکو ئیستە قەوارەی تاوانەکەمان نەبینیبێ، بەلاّم کە ئیستا دەیزانینو تۆ چەکداری ئەو رژێمە بوویت هەست بەچی دەکەیت؟

- لەخوا بەزیادبێت ئەوساتەش هەتا توانیوومە خەلکم نەجاتداوەو تەفەنگی خەلکم هاوردووەو لای خۆم پەنامداوە ئەوحەمەی عەزە شانەیە ئێستا عاید عەسکەریە، ئەو حەمەی عەزەشانەیەم لەیەلما بوو فەتاح بەگ ووتی: ئەو سەگوسەگبابە ، پێشمەرگە ئەوە ئامر کەرت بووە، فەتاح بەگ ماوە ئیسە، ووتی بیرە تەسلیمی بکە □□□□□ سەدوبیست هەزار دینارت ئەدەمێ چواردە خۆرێکی ئەبودالیش هدیە بۆ خۆت، ئەمە حەمەی عەزە شانە گوێی هالێ، ووتم کاکە فەتاح ئەو زەلامەی وا تۆ جوێنی ئەدەیتێ ئەو سەگبابە ئەو قەحبە بابە، ئەوە خالۆزامە، من نە بۆ پارە مردومو نە چواردە خۆرمیش گەرەکە.

ئەگەر فەتاح بەگ ئەم قسەیەی تۆی بەرگوێ بکەوێتەوە چیئەڵێ؟

+ وەاللە هەرچی ئێژێ با بێژێ ؟ حالێ بوویت؟ ئەو ئاوای ووت، ئەمما حسابکە هەرئەویش نەیهێشت من ئەو □□ کەسە تەسلیم بکەم، ئەگینا تەسلیمم ئەکرد، ووتی نەکەی.

ئەی ئیستا لەگەلّ فەتاح بەگ بەینتان چۆنە؟

باشین وەاللە سەردانو دیەنی ئەکەم.

بەس دیەنی..ئەی ناتوانین وەکو تۆبیبینین قسەی لەگەلّ بکەین؟

وەاللە ئەوەیان نازانم(بە پێکە نینەوە).. ئەوە جا ئەوچیبێژێ باشە؟

خەلّکێکی زۆر ئەلێن فەتاح بەگ ئیمەی فریوودا؟

وەاللە خۆ ئیستا رۆییو برایەوە ئیمە کۆمەلێك چەکداربووین لە دێی تیللەکۆ خەلك ئەهاتەخوارەوە بۆ مللە سورە ئەم فەتاح بەگە مەسئول جیش ومەسئول ئێمەیش بوو، خەلکێ زۆردانیش تبووین، عەزەی مجید لاوە بوو، ئەوە خوا عافوی بکات، رەشەی کەریم خەسرەو بوو ئەوە خوا عافووی کا، حاجی رەفعەتی تەرخانی بووە خوا عافووی کا، حاجی فارسی ملە سورە بووە خوا عافووی بکات، ئەمانە گشتیان مردوون، مەلا حەسەنی گامەخەلّ بووە رەئیس عەشرەتی رۆغزایی، ئەمانە گشتی دەمسپیو رەئیس عەشرەتن، خەلّکیێ زۆر زۆر بوون، ئەم + فەتاح بەگە ووتی ئێسە من دەتوانم ئەو خەلکە گشتی ببەم تەسلیمیان بکەم، بەلاّم قەسەم بەو خوا منالێك بگیرێت، من بۆم بەرنادرێت.

- فەتاح بەگ ئەم راستییەی پێوتن؟

+ ئەرێ قەسەم بەخوا ووتی، هەتا وەمنیان ووت تۆ بۆ وەناو رەئیس عەشرەتی رۆغزایی برقێیەك نادەیت وە حکومەت بیژی ئەم خەلکە دێنە خوارەوەو تەسلیم ئەبین، من ووتم ئەوە ناکەم من رەئیس عەشرەتی رۆغزایی نیم ناتوانم برقێ بدەم، ووتم خاوەنی هیچ نین، فەتاح بەگ ووتی تەلاقم کەوتبێ راست ئەکا حەمەی مارف راست ئەکات.

-مەبەستت چی بوو خاوەنی هیچ نین؟

مەبەستم ئەوە بوو چۆن خەلك تەسلیم حکومەت بکەین؟ حکومەت چییان لێئەکات. فەتاح بەگ ووتی تەلاّقم کەوتبێ راست ئەکات. ئەم شایەتیەی بۆ ئەیەم.

بەلاّم خەلّکێکی زۆری گەرمیان ئێژن جاشەکان هەلیانخەلە تاندین، ووتیان وەرن ئەتانکەینەجاشو ئەرزەتان ئەیەنێ و شتی ئاوا.

ئەشێ ئەوەش ئەشێ شتی وایش کرابێ.

باشە زۆربەی جاشەکانو چەکدارەکانی بەعس ئیستا هەموویان مەسئولن؟ عەجیب کە تۆ هیچ مەسئولیاتێکت نیە؟!

وەاللەهی یەکدوجار بانگیانکردم ووتیان وەرە تۆ مەسئولیاتێك وەرگرە. پێمخۆش نەبووە، دوای جاشی حەزم نەکردووە هیچ چەکداریەك بکەم، دەستخۆمم سوتاند، حالی بووی من کوڕ شیرینم داوە کوشت، ئامۆزای خۆمم داوە کوشت، برازای خۆمم داوە کوشت، خزمی خۆمم داوە کوشت هەر لەبەلاّش رۆیشتن وەبەلاش، لەپای چی؟ بەلاّم من بەرم کەوت باش بەرم کەوت، ئیستەیش دنیا ببێتە چەکدار من ناووم، پێشیان ووتووم، بەلاّم لەخواو لە یەکێتی بەزیاد بێت ئیستا معاشێکم ئەدەنێ دوو سەد هەزارێکم ئەدەنی هەرباشە.

ئیوە لەمله سورە کۆبوونەوە وەکو دەڵێن لەملەسورەوە ئەو ئیعازە درا کە جاف دابەزێت تەسلیم بێت؟

من نەچوومەتە ملەسورە ئەمما لە تیلەکۆ فەتاح بەگم دی وەکو بۆتم عەرزکرد. من نە بۆ کولەجۆنەبۆ مللە سورەش چووم.

بە پێی قسەکانی تۆ بێت لەناو جەیشی عێراقیشدا هەبوون کە نەیاندەزانی حەجمی کارەساتەکە ئەوەندە گەورەیە. ؟

بەڵێ ئەرێوەللاّ وا بوو من ئەو رائید مەنسورەم باسکرد.

- من بیستوومە تۆ خۆت دێکەی خۆت سووتاند؟

+ بەڵێ خۆم سووتاندم.

ئاخر بۆچی سوتاندت.

من ئامر لیوا ئەمری پێکردم پێمی ووت بچۆ دێکەت بسوتێنە، منیش چووم شەش حەوت مالّ پەروو ئەمملاو ئەولام سووتاند بۆ ئەوەی دوکەلەکەی دیاربێت حکومەت بلێت ئەوە سووتا، دوای ئەوەش ووتم باخۆم بچم بیسوتێنم بۆ یەکێ تر بیسووتێنی ببێتە خەفەت بۆم.

دێیەکەتان چەند مالّ بوو؟

وەاللە دەور □□ مالێك دەبوو.

هەموویت سوتاند یان تەختت کردن.

نانا بەس سووتاندم گشتیشم نەسووتاند..بەس ئەوانەم سووتاند کە خانووی خۆمان بوو.

ئەو کاتەی سووتاندت هەستت چۆن بوو؟

وەاللە گەرەکتە چۆن بووێ ؟ هەستم وەمالّ وێرانیو کاولی ئەکرد.

ئەوکاتانەی باسی دەکەیت ئەنفال بەو شێوەیە چربووەوە لەگەرمیان؟

نەوەالله هێشتا وانەبوو وا بزانم ئەنفالی هەشتەم بوو.

نا ئەنفالی سێ بوو، یانی ئێوە بە ئەنفالی قەرەداغتان نەزانیبوو، بەشداری ئەنفالی دووتان نەکردبوو.؟

نەوەالله بەشدار نەبوین نەمانزانیبوو بەهی قەرەداغمان نەزانیبوو؟

باسی قەوموخزمایەتی خۆتکرد، تۆ بیرورات چۆنە بەرانبەر ئەو جاشە خراپانەی کە قەوموخزم خۆتن؟

وەاللەهی با عەرزت بکەم، ئەو خەڵکانە کەخەڵکیان زۆرتەسلیم کردووە، ئەوانە نەیانزانی ئەنفال چیە، ئەوانە زۆربەی خەلك نزیکی خۆیان بوون، هەیە برازای خۆی تەسلیم کردووە، بەڵام دوایی پەنجەی پەشیمانیان گەست.

یەعنی ئیستا هەست بە پەشیمانی ئەکەن؟

ئەرێوەالله بەڵام تازە لەدوای چی؟ پەشیمانی دادیان نادات. ئیستا ئەو تایەری وەسمانە کە ئەو خەلکەی تەسلیم کردووە، هەمووی خزموکەس نزیکەکان خۆی بوو، ئەو نەیئەزانی وایان بەسەردێت،حکومەت لە پێشەوە قسەیەکی تری بوو، دوای پەنجەی خۆی گەست .. وای چیم بە خۆمان کرد، تایەرخەلکی تەسلیم نەکردووە، هەر ئامۆزای خۆی تەسلیم کردووە، زاوای خۆی تەسلیم کردووە عەشرەتی خۆیوهەرقەوم خۆی تەسلیم کردووە ئەو نەیزانی وایان بەسەراتێ.

- ئەگەر بهاتبایە تۆ یەکێك بوویتایە لەو کەسانە خزمەکانی خۆت تەسلیم بکردایە هەتا ئەگەر بەنیازی سەلامەتیشیان ئەمەت بکردایە، دوای بتزانیبایە ئەوانەی تۆ تەسلیمتکردن، کوژراون، فرۆشراون، کچەکان تەوزیعکراون، ئیستا هەستت چۆن دەبوو؟

هەستم چۆن دەبوو وەالله هەستم بە مردن دەکرد، حەزم دەکرد وەسەر زەویا نەگەرێم بمردمایە باشتر بوو.

-هەست بەوە دەکەیت ئەوانەی ترهەست بەو پەشیمانیە بکەن؟

+ئەی پەشیمانن ئەی چیبکەن .

پرسیارێکی ترم ماوە ماوەیەکی تر یادی ئەنفال نزیك دەبێتەوە تۆ حەزدەکەیت یادی ئەنفال بکرێتەوەو باسی بکرێت، یان بەردێکی لەسەر دابنێن‌و کەس قسەی لێنەکات؟

+ ئەرێوەالله بۆ باس نەکرێت حەزدەکەم بەردەوام باس بکرێت.

یانی ئیستا تۆ ئەگەر جارێکی تر جاشەتی پەیدابوەوە ئامادە نیت بیکەیت؟

ئەی مەگەر نەمگووت پێت دەستی خۆم سوتاندووە چەکداری

"ئەنفالەکراوەکانی گەرمیانیش دێنەوە!!"

فەخرەدین گەرمیانی

زامەکانم نۆزدە ساڵە لەگەڵ سۆزەی بەیان و جریوەی پاسارییە لاسارەکانی گوێسەبانەی خانووە گڵەکەی لێوچەمی ڕۆخانە هەو دەکەنەوە، لەگەڵ بۆنی خاك و خۆڵی یەکەم بارانی پایزدا چاوەڕوانم بۆنی خاك بکەن و بیابان جێبێڵن و قەتارە ببەستن بەرەو شوێنەواری دێهاتەکانتان، شەو نییە دەستەوەستان وەك دەروێش چۆن لە خزمەت پیرەکەیدا بە ئەدەب ڕادەوەستێ ، ئاوا لە حزوورتانا ڕانەوەستم ، بۆ قسەم لەگەڵ ناکەن؟ خۆ من سوێندم خواردووە بە هەرچی پێدەشت و گردۆڵکەی گەرمیان هەیە تاماوم لە بیرتان نەکەم، لەوەتەی بارگەی سەفەری یەکجاریتان تێکناو بە زۆر سواری پشتی ئەژدیها کران چەمی باسەرە ئاوەکەی لێڵە و هەردەکانی ئەو گەرمیانە کە جاران لە بەهارا گوڵیلکە سوورەو چاوبازەو ستك و قەزوان و هەنجیرە کێویلەی دەگرت، ئێستا سەرتاپای ڕەشپۆشە و لە دڕك و پەڵۆشە زیاتر هیچ ناگرێت، ئازیزانم ئەزانم تووڕەن لە من و لە ڕەنگی سەوز و زەردو شین و ئاسمان و زەویی، ئەشزانم بۆ تووڕەن !!

ئێوە پێش ئەوەی سەفەر بەرەو بیابان و وڵاتی وشتر و عاگول بکەن فریای لە ئامێزگرتنی خۆشەویستانتان نەکەوتن و بە تەمای گەڕانەوە بوون! ئەو گەرمیانەی نەك تەنیا گڕوگڵپە، بەڵکو هەمیشە سووتەمەنی هەموو شۆڕشەکان بووە ، بۆیە ئێستا بۆ ئەوەی ڕۆحی ئێوە شاد بێت گەرمیان ئاوەدانە ، بڕوا بەو قسانەی سەرەوەی من مەکەن کە دەڵێم گەرمیان سەرتاپای ڕەشپۆشە! لە سایەی سەری خەمخۆرانی ئێوەوە گەرمیان دەڵێی بەهەشتە و دێهاتەکانتان زۆر لەجاران باشتر ئاوەدان کراونەتەوە ، ڕێگەوبان و سەیرانگاو یاریگای منداڵەکانتان ئەوە هەر مەپرسن چەند خۆشن ؟

لەبەر ئەو هەموو خزمەت و دەستکەوتانەی لەلایەن کاربەدەستانی کوردستان پێشکەشی کەس و کارتان کراوە لەبەرخاترچاوی ئێوە، ئەو ماڵومنداڵ و کەسوکارەتان ئەوەنە بە ئاسوودەیی دەژین هەرباشیشە کە ئێوەیان لە بیرماوە، ئاخر ئێوە سەرەوەرن و تاجی سەروەریتان لەسەرنا، ئەی ئێوە نە بوونە قوربانیی بۆ ئێمە؟ ئێمەش خۆ ئەبێ تۆزێك وەفامان هەبێ !!!

من درۆ ئەکەم ئەگەر بڵێم دێیەکانی گەرمیان ئاوەدان نەکراونەتەوە، نەخێر بەڵکو تاکە ماڵەکەی گوندی)مامیسك (یش ئاوەدان کراوەتەوەو ئەلەتریك و ئاویشیان هەیە !

بڕوا ناکەن ؟ دەخۆتان ئەو بیابانە نەعلەتییەی)برا (عارەبە چاوڕەشەکان تاوێك جێبێڵن و سەرێکی گەرمیانەکەتان بدەنەوە ، بزانن من ڕاست دەکەم یان درۆ ؟؟ کەسوکاری ئێوە بۆ لای بەرپرسان و بگرە وەزیرەکان ئەوەی ڕێگریی بێت لە بەردەمیانا نییە ! لە پرسگەو بازگەو نازانم چی هەر ڕایانناگرن، یەکسەر دەچنە ژوورەوە بۆ بەردەم جەنابی وەزیر، ئەوانیش بەرێزێکی زۆرەوە داواکارییان چی بێت جێبەجێ دەکرێت، بازرگان و خاوەن کۆمپانیاکان دەبێ لە پرسگە چاوەڕێ بکەن بەڵام کێ ئەتوانێ بە کەسوکاری ئەنفالکراو بڵێت فەرموو دانیشە چایەك قاوەیەك نۆش بکە ئەوجا وەزیر پێشوازیت دەکات ؟ !!!

من وڕێنە ئەکەم ؟ سەرم لە ئێوەش تێکداوە ؟ دەباشە وازم لێبێنن باتاوێك بە ئاسوودەیی بخەوم ، ئێوە خەویشتان لێم حەرام کردووە.

ئیتر پاش ئەو هەموو قسە بێسەرو بەرەی سەرەوە و لەبەر حەسرەت و داخی دڵما نازانم چۆن خەو بردمیەوە ؟ لە خەوما.....

وا هەر هەموو ئەنفالکراوەکانی گەرمیان هاتوونەتەوە و هەروا خەڵکەو یەکتریی ماچ ئەکەن و یەکتری لە ئامێز دەگرن ، باوك و منداڵ ، ژن و مێرد ، خوشك و برا ، مارەبڕو دەزگیران ، کچ و کوڕی دڵدار ، ئامۆزاو خزم ، و ئیتر مەپرسە حەشرێکە ئەو سەری دیار نەبێت ، منیش لە خۆشی ئەو هەرایە خەریك بوو پەڕوباڵ دەرکەم ، تاوێك لەگەڵ) ڕەووف و تاوێك لەگەڵ حەمە شوان و نەختێك لە گەڵ ئەحە گەرمیانی (باسی چەمی ڕۆخانەو و ئاسیاو بڕنەو و گۆمی سافە کۆڕو و ڕاوە سوێسك و ڕاوە ماسی و ئەمانەمان دەکرد ، هەر لەو خەوەشدا تەماشام کرد وا ئەنفالچیەکان بە کەماڵی ئیسراحەت لەو ناوە وا پیاسە ئەکەن و ڕەنگیان دە ئەوەنەی ئێمە جوانترو گەشتر بوون ، لە یەکێکیانم پرسی ، ئەرێ ئێوە ناترسن ئەو هەموو ئەنفالکراوانە خۆیان یان ئەو حکومەتەی کە خۆیان بە قەرزای ئەنفالکراوەکان و شەهیدانی هەڵەبجە دەزانن تۆڵەتان لێبکەنەوە ؟

زەردە خەنەیەکی کردو لەسەرخۆ و بە هێمنی گوتی ، تۆ یاغنیشی ئێستاش ئەنفالکردن دەست پێبکاتەوە من لە پێشەوە دەبم ، ئاخر تۆ نابینی ئێمەومانان چەند ڕێزمان لێدەگیرێت و باشترین پۆستمان هەیە ؟ ئەگەر ئەنفال و جاشایەتیی نەبوایە کێ هینی بە کڵاومان دەپێوا ؟ هەی لە یاغنیش یاغنیشتر ؟

لێتان ناشارمەوە دەمم بووە تەڵەی تەقیو و هەرچەندم کرد وەڵامی بدەمەوە نوتقم دەرنەهات ، ئاخر نەمزانی بڵێم چی ؟ هەموو قسەکانی ئەو ڕاست بوو تا ئەگاتە ئەوەی کە ئەیوت تۆ یاغنیشی چونکە ئەم وشەیە کوردیی نەبوو تێینەگەیشتم و لە دڵی خۆما وتم ڕاست دەکات ڕەنگە من یاغنیش بم !!! ئەی ئەگەر وا نییە بۆ تێناگەم ؟ لەم کێشانەو پێوانەیەدا بووم لەناکاوا دەنگی نەعرەتەیەك هات و دونیا کش و مات بوو ، دەنگەکە گوتی گەرمیانییەکان پێش ئێمە هەندێك لە براکانمان بەسەر بەرزیی گەڕانەوە باوەشی نیشتمان ، پەیمانیان دابوو ئێمەش بگەڕێننەوە ، بەڵام جارێ نا ، ئەزانم هەر دەڕۆینەوە.

هەر ئەو دەنگە بانگی کرد ، وەرە تۆ !لەگەڵ تۆمە ، ئائا تۆ ، ناڵێم وەرە ؟

منیش هەر لەخۆمەوە گوتم من ؟ گوتی بەڵێ تۆ ، هەستە بڕۆ پێیان بڵێی :ئێمە ئەزانین لەبەر خزمەتکردنی ماڵ و منداڵەکانمان پێیان ناکرێت بێن بە شوێنمانا، با ئەو ئەرکە نەکێشن ئەگەر نەشێین بە شوێنمانا ، بەڵام ئێمە خۆمان هەر دێینەوە ....ئائا بڵێ ئەنفالکراوەکانی گەرمیان خۆیان دێنەوە......

کۆنگۆ –گولانی

. مامیسك ، گوندێکی ناوچەی زەنگنەیە پێش ئەنفالەکە یەك ماڵی تێدابوو ئەویش ئەنفال کرا.

. ئەو ناوانە ، ناوی کەسی ئەنفالکراوی گوندی قەڵامکایلن)ناوچەی شێخان (لەهەردوو قەڵامکایل کەس ئەنفالکراو هەیە کە هەموویان خزمی نزیکی منن ، کاتی خۆی ناوی هەموویانم لە وتارێکدا بە ناونیشانی " برووسکەیەك بۆ ئەنفالەکانی هەردوو قەڵامکایل "لە سایتی دەنگەکان بڵاوکردەوە و هەروها لە بڵاوکراوەی ئەنفالستان و لە چواردەی چواریش.

ئیدریس عەبدولقادرمستەفا:

بەدشداشەو جلی خەستەخانەوە گەڕامەوە بۆ ماڵەکە

ئا: باوکی هۆزان

گوندی دەرە شیش سەرووی چەند رۆژێك وێرانبوونی شاری هەلەبجەوکیمیابارانکردنی، ئەوە بۆ من رۆژێکی سەیربوو، یەکەم رۆژو بۆیەکەمجارم بوو بتوانم بۆماوەی چەند رۆژێك، لەماڵ بچمە دەرەوە لە کاتێکدا من هێندە منداڵ نەبووم بەڵکو تەمەنم [illegible] ساڵان بوو، ئەوە بوو لە بەرواری [illegible]/[illegible]/[illegible] بە تکایەکی زۆروپارانەوەم لە باوکم کە رێگەمبدات، بچم بۆماڵی خزمێکی خۆمان لە سلێمانی، بەڵام هەرچەندی دەکۆشام نەیاندەهێشتورازی نەبوون، ئەمەش لەبەرئەوەبوو کەوامن تاقانەبووم، برای شەش خووشك بووم هەمووشیان لەخۆم بچوکتر بوون، لەبەر ئەوە دەستبەردارم نەدەبوون بچمە هیچ کوێیەك، بەڵام ئەمجارەیان قەدەری خوای گەورە رازی بوون، بچم بۆ سلێمانی بەڵام لەوێ ئیسراحەتم نەکردوو کارەساتی کیمیابارانی هەلەبجە روویدا، کە من هێشتا ئەم ووشەیەم نەبیستبوو، بۆیە زۆر بەلامەوە سەیربووکە باسدەکرا، یەکدوو رۆژێك هەروا باسدەکرا گوایە قەسفکراوەو شەرهەیە، ئیتر دوای یەکدوو رۆژ ووشەی کیمیاباران دەکرا، ئەمە ناوشاری سلێمانی بەتەواوی گرتەوە، ئیتر لەهەموو کوچەو کۆلانێکی شاری سلێمانیدا دەنگۆی ئەم کارەساتەت دەبیست، منیش تەنها مامەیەکم لەشاری سلێمانی بوو، ئەویش بۆکارێك هاتبوو، لەوێ یەکمانگرتەوەو بریارماندا بچینەوە بۆهەلەبجە، ئێمە هاتینە سەیدصادق، بەڵام عەسکەرێکی زۆری تێدابوو بەهیچ زیاتر نەیاندەهێشت لەوێ زیاتر برۆین، ئیتر بەناچاری‌و بەدڵێکی غەمبارەوە گەڕاینەوە بۆ سلێمانی، غەمبارییەکی وا کەوەك دنیا ئاخر بووبێت لەلای ئێمەوابوو، چونکە کە گەراینەوە بۆ سلێمانی ئاگامان لە کەس‌و کارمان نەما، لەشاریش تەنها مالێکمان شك دەبرد، بچین، ئەویش چەند رۆژو چەند مانگ؟! ئیتر گوێقولاغ بووم، بۆ دەنگ‌وباسیان بزانم ماون یان نا؟ هەموو رۆژێك دەهاتمە ناو بازارەکە هەرچەند زۆریش شارەزا نەبووم، کەچی بەعسیە جەلادەکان لەویش نەیاندەهێشت ئارام بگرین، لەبەر ئەوەی دەگەران بەدوای هەلەبجەییەکاندا، چەند جارێك منیان گرت بەڵام لەبەرئەوەی هێشتابچووکبووم بەریاندەدام،، ئیتر ئەمرۆژەم دەدایە دەم ئەو رۆژ، بۆهەوالێك هیچم دەست نەدەکەوت، ئیتر بێزارییەکی وا دایگرتم وەك بەسەر ئەمدنیایەوە نەبم وابوو بۆمن، ئەو مالەشی کەمنیان دالدەدا بوو بەهۆی منی هەلەبجەییەوە زۆر نارەحەت ببوون، گیانم بە کورەکەیان وو کە زۆر دڵنەوایی دەکردم‌وقسەی خۆشی بۆدەکردم، لەراستیدا منیش زۆر دڵم بەو دەکرایەوە،کەمێك لە ئازارو خەمەکانمی کەم دەکردەوە. من رۆژانە بەخەمی خێزانەکەمانەوە دەتلامەوە، رۆژێکیان لەگەڵ مامەم لە گەرەکی ئازادیەوە بە پاص دەهاتینە خوارەوە، ئەو رۆژە هەر لە بایانییەکەیەوە تەندروستیم باش نەبوو، وەزعم خراپ بوو، مامەم خێرا بردمی بۆ نەخۆشخانە، لەوێ چەند دەرزی‌وحەبێکیان پێدام‌و مامەم هێنامییەوە بۆ ماڵ ناسیاوە کەمان، خێرا جیگایان بۆ داخستم‌و دور لە سۆزو خۆشەویستی دایك‌وباوك‌و خوشکەکانم خۆم داپۆشی، ئیتر ووردەوردە ئازار شالاوی بۆ هێنام لەپڕ دەست‌وقاچم رەق هەلاتن‌و وەستان، ئیتر ئیشیان نەکرد، ئازاریشم زۆر زۆر بوو ناچار قیژاندم‌وهاوارمکرد، کە بێن بەدەممەوە، ئیتر هاتن‌و بەچواردەستە هەڵیانگرتم‌و بردمیان بۆ ناو سەیارەیەك‌و بەخێراییەکی زۆر فراندمیان بۆ نەخۆشخانە، لەوێ بەخێرایی ئاویان بۆهەڵواسیم، دکتۆرێك هات تەماشای کردم‌و ووتی: بیبەن بۆ ژووری تایبەت. کە بردمیانە ئەوێ کابینەیەك بوو، لە دوری خەستەخانەکەوە، ئیتر مواجەیان لێ قەدەغەکردم، چونکە توشی دەردە کۆلێرا ببوم، ئیتر لەگەڵ دکتۆرێکدا بۆماوەی [illegible] شەو هەرلەوکابینەیەدا بە دووقولی ماینەوە، پاشان وردەوردە بەرەو باشتر دەچووم، کاتێکیش دەرچووم پاش [illegible] رۆژ داوای جل‌وبەرگەکەی بەرمم کردەوە، کەچی وەلامێکی سەیریاندامەوە کابرایەك ووتی: بابە برۆ بەس نیە خۆشتیان نەسووتاندووە! منیش ناچاربووم بە دشداشەو جلی خەستەخانەوە گەرامەوە بۆ ماڵەکە، تەنها([illegible]) دیناریشم پێبوو، یەکدوو رۆژێك لەمالەکە کەوتم تا عیلاجەکان تەواو بوون، ئیتر کەوتمەوە گوێقولاغبوونی هەوالی باوکم‌وخوشکەکانم، ئەم دەنگ‌وباسە چووبووە قوللەی قافەوەو خەبەرێکیان هەرنەبوو، چەند جارێك خەلك دەهات هەریەکەو هەوالێکی پێبوو یەکێك دەیگوت ماون‌و هەزاردەیگووت نەماون، یەکێك دەیگووت ماون‌و لە فلان شوێنن، ئەمانە زۆر کاریگەری خراپیان دەکردە سەرم، زۆرجار بەتەنها دەچوومە شوێنێکو دەکەوتمە خەیالەوەو پاشان ئاو بەچاوانمدا دەهاتە خوارەوە،دەستم دەکرد بەگریان، بەم حالەوە ماوەی شەش مانگێگ لەو ماله مامەوە، ئیتر لەتوانامدا نەماو بیرم لەوەکردەوە بچم بەرەو ئیران، ئەمەم بەمامەم ووت، ئەویش پەسەندی کرد، برادەرێکی قاچاغچی دۆزییەوە کە هەردووکمان بە بری [illegible] دینار لەقەندیلەوە بگەیەنێتە خاکی ئێران ئیتر مەوعدمان لێوەرگرت‌و تا رۆژی رۆیشتنمان هاتە پێشێ، لە گەرکی ئازادی شاری سلێمانییەوە من‌ومامەم سواری پاص بووین، بەونیازەی کە سەعات حەوتی بەیانی لەبازاربین، لەپڕیەکێك دای لەتنیشت پاصەکەو پاصەکە وەستا، کەسەیرمانکرد یەکێکە لە دۆستەکانمان، بانگی مامەی کرد ووتی کاك خالید دابەزن، نازانم ئەم رێکەوتە چۆن بوو؟! ئەم پیاوە لە ئۆردوگای نەسرەوە چۆن گەیشتبووە ئازادی، چۆن ئاگای لە ئێمە بووە کە سواری ئەم پاصە بووین، کە ئێمە دابەزین سەرمان سورمابوو، مامەم ووتی کاکە خێرە چۆن گەیشتوویتە ئێرە، ئەویش وەلامی داینەوە: باوکم ناردوومی تا فریاتان بکەوم‌ونەهێلم ئێوە برۆن بۆ ئێران، ئینجا ووتی جا وەرن بابچین بۆ ئۆردوگای نەسر بۆ مالی ئێمە، لەراستیدا من زۆر بێتاقەت بووم، لەوەی کە سەفەرەکەمان سەری نەگرت، چونکە ئەوەندە بیری مالەوەمان باوکم‌وکەس‌وکارم دەکرد، خەریك بوو شێت دەبووم.

کە گەیشتینە نەسر ئەوە پیاوەی کە ئێمەی گێرایەوە هەرلەگەلماندا بوو ووتی: کاکە خزمێکی نزیکی خۆتان لەئێران هاتووەتەوە هەوالی ئێوەش دەپرسێ، ئێمەش ووتوومانە وا خەریکن دەچن بۆ ئێران بەلام ئەوو پێی ووتوین مەهێلن بانەچن، ئێمەش بۆیە هاتین بۆئەوەی ئەو سەفەرەنەکەن، منیش ووتم جا ئەو خزمە پەیوەندی بەم سەفەرەی ئێمەوە چیە؟ بەهەرحال ووتی کاکە ئەم نیوەرۆیە لەمالی ئێمە دەعوەتن‌وئەویش لەوێیە، ئیتر ئێمەش لەگەڵ مامەدا چووین بۆمالەکە، نیوەرۆکەی لەمال ئەوان بووین، دوای نانخواردن من چووم دەستم بشۆم ئەوان راستیە تالەکەیان بەمامەم ووتبوو(کاکە بۆکوێ دەچن سەرلەکورەکە مەشێوێنن، راستیەکەی نە تۆو نەئەویش کەستان دەرنەچووەونەماوون، کارێکیش مەکە ئەم کورە هەست بکات، دڵنەوایی بکە وورده ورده قەناعەتی پێبکە، تا خۆی بەرەبەرە دەیبیستێ، باسەری لێنەشێوێ) منیش لەم چیرۆکە سامناك‌و تراژیدیە بێخەبەربووم، بەلام کە گەراینەوە بە مامەم ووت: نهێنیەك هەیە لێم مەشارەوە، پێمبڵێ ئەمکۆبوونەوەیە چی بوو؟ بۆ نەرۆیشتین؟ بۆئێران ، ووتی هیچ نیە. تەنها وویستیان ئێمە نەچین بۆ ئێران‌و سەرمان لێنەشێوێ.

-جا سەرلێشیوان لەمە خراپتر؟

+ بەڵێ لەمەش خراپتر زۆرە.

دوایی بەمامەم ووت: باشە ئەی دایکم‌و باوکم، ئەو ئاوا وەلامی منی دایەوە کە ئەو پیاوە ووتوویەتی کە هەمووی [illegible] مانگی ترنابات، هەموو ئەوانەی لەئێرانن دەگەڕێنەوە ئیتر ئێمە بۆ بچین بۆ ئێران، ئیتر هەرچۆنێك بوو لەگەڵ چەند دۆستێکی تر قایلیانکردم ماوەیەکی تری پێچوو، نەخێر دومانگێکی تری پێچوو من هەرلەم گێژاوەدا دەژیام،

ئیدریس عەبدولقادر

ئیتر رۆژێکیان مامەم هات ووتی ئیدریس بۆچی بۆخمان نەچینە ئۆردوگای باریکەو لەوێ هۆدەخانویەك بگرین‌وتیایدا دابنیشین، باهیچی ترئەزییەتی ئەم ماڵە نەدەین(مەبەستی ماڵەکەی سلێمانی بوو)ماڵەکە پۆرزای باوکم‌ومامەم بوو، منیشبەناچاری بەمە قایل بووم، چونکە دڵم بەوان دەکرایەوەوکورەکەیان هاورێم بوو، قسەی خۆشی بۆدەکردم‌ودڵنەوایی زۆری دەکردم، بەهەرحاڵ من‌و مامەم بەسەڵتی رومانکردە ئۆردوگای زۆرەملێی باریکە(برایەتی) چوینەماڵی ئاوەڵ زاوایەکی مامەم کەدووکچی ئەوانیش شەهید ببوون،کە یەکێکیان هێشتا شووی‌نەکردبوو، ئەویش بەسەردان چوبووە هەڵەبجەبۆماڵی مامەم.

کابرا ووتی بۆ هیچ شوێنێك مەچن، لەهۆدەیەکی ئێمەدا دانیشن، مامەمەشم دوای مەمنونی دەربرین وووتی باشە خوشکیکم ماڵیان لەنەسرە دەچم خوشکەزایەکی خۆم دەهێنم، بائیش‌وکارو بنەوانیمان بکات، ئەو کچەکە مامەم دەیویست بیهێنێ بۆلامان خاڵوزای خۆشمی دەکرد، بەڵام کابرا بەمە رازی نەبوو سوێندی لێخواردین ووتی: ئەگەر کارێکی ئاوابکەن بە خزمتان نازانم‌و لێرەش جێگەتان ناکەمەوە، ئێمەش ناچار بە گوێمانکرد کچە خاڵۆکەمان نەهێنا بۆئەوێ، بەم حاڵەشەوە نزیکەی مانگێك لەوێش ماینەوە، ئەوەی هەقە باسی بکەم لەوماوەیەدا کابرا نەخۆیی‌ونەژنەکەی تەنانەت قسەیەکیان نەکرد ئێمەی پێ نارەحەت بین. ئیتر رۆژێکیان مامەم ووتی ئیدریس دەمەوێت داوای کچێکی خاڵۆت بۆ بکەم، چی دەڵێیت؟ منیش چونکە رەئییەکان لەدەست خۆمدا نەبوو، ووتم نازانم خۆت دەیزانی، ئیتر مامەم چوو بوو بۆ داوای کچە خاڵۆکەم‌و ئەوانیش رازی ببوون. هەمووی ماوەی هەفتەیەکی پێچوو کە چووین بۆ مارە برینی، هەروا پێنج مانگێك دەستگیرانم بوو رۆژێك مامەم ووتی : واباشە ئێمە لێرە باربکەین بۆ نەسرو نزیکی ماڵی خلۆت ببینەوە باشترە، منیش پرسیم بۆچی؟ ووتی لەبەرئەوەی لەوێ خانوویەك دەگرین‌و نزیك ماڵی خلۆت بێت باشترە تۆش ژنەکەت بگوازەرەوە، من ئەمەم پێخۆش نەبوو چونکە لە باریکە راهاتبووم‌و نەسریشم زۆر بەلاوە ناخۆش بوو، چونکە لەماوەی ئەو نۆ مانگەدا کۆمەڵیچك هاورێی زۆر باشم پەیداکردبوو، دایك‌وباوکیان دەیانناسیم‌و دڵیان پێمدەسووتا، هەرکاتێك خواردنێکی خۆشیان ببوایە بە کورەکانیان دەگوت ئیدریس بانگ بکەن بابێتەوە بۆ ئێرە، ئەوانیش دەهاتن تەکلیفیان لەمامەم‌و ماڵی ئاوەڵزاواکەی دەکرد کە ئەو ئێوارەیە لەگەڵ ئەواندا بچم.

سەرئەنجام باریکەم بەجێهێشت‌و بەرەو ئۆردوگای زۆرەملێی نەسر رۆیشتین، لەوێ خانوویەکمان لەنزیك ماڵی خاڵۆمەوەگرت‌و هەروا ماوەی مانگێك لەوخانووەدا بووین، من ژنەکمم گواستەوە، بەڵام بەراستی نەسر زۆر ناخۆش بوو کەسمان نەدەناسی، دەستم کورت بوو، زۆر هەبەهەژاری دەژیاین. لەو ماوەیەدا رۆژێك چووم بۆ سلێمانی‌و سەردانی ئەوماڵەخزمەمانم کرد کەلێی مابوومەوە، دانیشتبووین لە پڕێکدا کابرایەکی دۆستی ماڵەکە هات، بەڵام من نەمدەناسی‌وئەویش منی نەدەناسی، خاوەن ماڵەکە پرسیاری لێکرد ئەرێ دەنگوباسی ئێران چییە، ئەو خزمانە کێ ماوە کێ نەماوە؟ ئەویش ناوی چەند کەسێکی هەڵدا ئەوە ماوەو ئەوە مردووە، ئینجا ووتی ماڵی عەولقادری مستەفای لای خۆشمان (کە باوکی من دەکات) بەتەواوی تێدا چوون‌ودەڵێن کورەکەیان ماوەو لەسلێمانییە، خاوەن ماڵەکەش بە هەناسەیەکی ساردەوە ووتی وەللله ئەمە کورەکەی ئەوە، بەڵام من دنیام لێ ئاخیر بوو، نەمدەزانی چیبکەم؟! نەبەگریان نەهاوار، هیچ شتێکی دادی نەدەدام، هیچ شتێك نەبوو ئەم ئێشەسەخت‌وبەئازارەم لەکۆڵبکاتەوە یەکپارچە گڕوئاگربەربووە گیانم، هەرئەو ئێوارەیە ئۆقرەم لەبەربراو گەرامەوە بۆماڵەوە، بۆماوەی مانگێك نەمدەزانی کە مرۆڤم لەپڕ نەخۆشییەك لێدام ئازارێکی زۆر بە تەوژمم بۆ هاتو بورامەوە بەخێرایی سەیارەیان هێنابوو هەرئەو شەوە هێنایانمەوە بۆسلێمانی‌و سەعات گەیاندیانمە نەخۆشخانە، بەپەلە عەملیاتیان بۆ کردبووم، بۆ بەیانیەکەی هۆشم هاتەوەبەر خۆم، مامەم پێی ووتم گۆشتێکی زیادە نزکەی کیلۆونێویك دەبێت لە مەعیدەتا بووە تەنانەت دکتۆرەکانیش سەریان لێی سوڕماوە، بەو حاڵەوە هەشت شەو لە نەخۆشخانەمامەوە ئازارێکی زۆرم هەبوو، دواتر دەریانکردم‌وگەرامەوە بۆ ماڵەوە، هەر دوو شەو لەماڵەوەبووم هەناسەم توونـد بوو، دیسان بەخێرایی بردمیانەوە بۆنەخۆشخانەی سلێمانی، کە گەیشتمە ئەوەێ پاش ئەوەی چەند فەحسێکیان بۆ کردم خێرا نەقلیانکردم بۆ کەرکوك، رۆژیش لە کەرکوك مامەوە، تا دەهات حاڵم خراپتر دەبوو، ئینجا هەستمکرد ووردەوردە لە پێدەکەوم، هەر هاوارم دەکرد بۆئەوەی نەقڵم کەن بۆ بەغداد، ئەوانیش هەر دەیانگووت چاوەڕێی ئەنجامی فەحسەکانین ناردوومانە بۆ بەغداد، فەحسی ئەو پارچە گۆشتەی لە سکم دابوو، ئیتر نەتیجە نەدهاتەوەو منیش خەریك بوو دەمردم.

ناچاربووم پێیان بڵێم ئەگەر نەمنێرن لەخەستەخانە دەچمە دەرەوەو خۆم دەرۆم چی دەبێت با ببێت بابمرم، ئیتر لەسەر ئەرکی خۆم نەقلیانکردم بۆ بەغداد لەگەڵ مامەم رۆیشتین، بەڵام من هیچ نەمدەتوانی بە پێ برۆم هەر مەتر دەرۆیشتم‌و دەبوایە دابنیشم، هەرچۆنێك بوو گەیشتینە دەرەوەی خەستەخانەکە، ئیتر سەیارەیەکیان بە خصوصی هێناو چوین بۆ بەغداد، لەوێ دەستی دەستییەکی زۆریان پێکردین، شوێنەکەمان نەدۆزییەوە، خەریك بوو شەومان بەسەردادەهات، ئیتر تاریکی کرد منیش نەمدەتوانی لە شوێنی خۆم بجوڵێم ئیتر نازانم چۆن بوو مامەم شوێنەکەی دۆزییەوە هەرلەناو خەستەخانەکەدا ئیسعافێکی بۆهێنام‌و بردیانمە ئەو ژوورەی کە لەسەر وەرقەی نەقلەکەم نوسرابوو، ئەو شەوە بەرەو مەگ دەرۆیشتم لە تاو ئازار دەمردم‌و زیندوو دەبوومەوە، دەبوورامەوەو هۆشمدەهاتەوەبەر، هەرچی دەهات هەر عەرەب بوو، مامەشم هەردەگریا بەدیارمەوەو عەرەبیشی باشنەدەزانی، دکتۆریش نەدەهات بەهانامانەوە ئەو شەوەم لێبوو بەسلێك نەدەبرایەوە، بۆبەیانی کە رۆژ بوویەوە، بردمیان بۆ فەحس‌و تیشك، پاشان تەختیتی دڵیان بۆکردم، ئەو شەوەش بەهەمان شێوە لەو قاوشەدا مامەوە من بەتەواوی ئاگام لە خۆم برا، ئیتر چاوم نەیدەبینی، قاچم نەدەجوڵا، بۆبەیانی کە دیسان رۆژبووەوە خستیانمە سەر عەرەبانەیەك، بەرەو شوێنێك پاڵیان پێوە دەنام کەسێك لەوانەی پاڵی بەعەرەبانەکەوە دەنا، بیبەن بۆ ئەو سەر کوردێك لەوێیە، ئیتر بردمیان بەڵام لە دوای ئەوەوە بۆماوەی دوو رۆژ ئاگام لە خۆم نەما کەچی روویداوە، پاشان کۆمەڵێچك دکتۆر هاتن، یەك‌ودوو فەحسیان دەکردم، دەستیان دەدا لەسکم‌وکەلەکەم، پاشان لەسەر فایلەکەم عیلاجیان نوسیوو، دکتۆرێکی کوردی هەولێری لێبوو وتی : دەرزیان بۆ نوسیووی توك بەسەرتەوە نامێنێ، منیش ئازارمم زۆر زۆر بوو، ووتم هیچم ناوێت تەنها بمێن‌وئەم ئازارەم لە کۆڵبێتەوە، بەڵام بەو حاڵەشەوە هێشتا وورەم بەز بوو، رۆژێکی شەممە بوو، دەرزیان لێدام، زۆر بێتاقەتی کردم، تا ئێوارەی رۆژی شەممە هیچ توك بەسەرمەوە نەما، هەرچەندە قژیشم زۆر بوو، کەچی هەمووی بەدەست دەردەهات، من کەمێك گیانم پێمابوو مامەشم بێتاقەت ببوو، بەدیارمەوە کەسیش نەدەهات بۆلامان‌و سەردانمان بکات، چونکە هەم شوێنەکەمان دوربوو هەم خەڵکیش سەرقاڵی ژیان‌و گوزەرانی خۆی بوو، ئیتر پاش دەرزییەکان من ووردەوردە، بەرەو باشی دەچووم، هەتا وای لێها بەپێی خۆم دەمتوانی بچم بۆ دەرەوە دەرزیەکانیش هەفتەی جارێك بوون، کە وام لێهات ئیتر خۆم بجوڵێم داوام لەدکتۆرکرد، مۆڵەتم بدات، چونکە ماوەیەکی زۆر بوو لەماڵەوە دابرابووم، بەتەواوی بێتاقەت بووم، لەنخۆشخانە برادەرێك لەتەنیشتم بوو ناوی (حسیب قەرەداغی) بوو، کاتێك من چووم ئەو لەوێ بوو، ئەویش هەمان نەخۆشی منی هەبوو، چونکە، قاوشەکە، تایبەت بوو بەم نەخۆشییە،(نەخۆشی خوێن) بوو نزیك بوو لە نەخۆشی شێرپەنجەوە، ئەو برادەرە (حسیب) لەمن وەزعی باشتر بوو، چەند رۆژێك بەیەکەوە بوین، ئیتر ئەو بەرەوباشی رۆیشت‌و دەریانکرد، منیش داوامکردوو ووتم دکتۆر ئیجازەم بدە، دەچمەوە بۆ ماڵەوە ووتی ئاخر دەبێت هەموو هەفتەیەك لێرە ئامادەبیت، دەرزی بدەی لە خۆت، منیشم ووتم باشە . بۆیەنایەکەی ئیجازەی رۆژی بۆ کردم‌و بەرەو ماڵ هاتینەوە، لە رێگا وەزعم خراپ بوو، کە گەیشتنینە دوز خورماتوو، خراپتر بووم، بەڵام تازە زۆر دورکەوتبووینەوە لە بەغدا، هەرچۆنێك بوو گەیشتینەوە ماڵی خۆمان، دوو رۆژ لەماڵەوە بووم بەڵام تادەهات وەزعم خراپتر دەبوو، بەپەلە بردمیانەوە بۆ بەغدا، لەوێ رۆژی تر مامەوە گەرامەوە ئیتر ناو دەمم هەمووی بوو بە زام، تاکو قورگم نەمدەتوانی تەنانەت محەلەبیش بخۆم، ناچار گەیاندمیانەوە بۆ بەغدا، دکتۆرەکە ووتی ئەوە کاریگەری دەرمانەکان، لەبەرئەوەی بەهێزن، کە گەیشتمەوە بەغدا تەماشادەکەم کاك حسیب لەوێ پاڵکەوتووە کەئەوم بینی تەواو ئەژنۆم شکاو وورەم بەردا، لەدڵی خۆمدا ووتم دیارە ئەم نەخۆشیە،کوشندەیە کاك حسیب

هەق نیە ئەنفالستان بکرێت بە سفرە

هاورێی خۆشەویستم حەسەن حسێن هەرلەم ژمارەیەدا بابەتێکی نوسیوە بەناونیشانی کۆمەڵگەی بێخەم کەتیادا باسی لەسەرئەوە کردووە نەنگیە ئەنفالستان بکرێت بە سفرە .

هەلبەت سوپاسی شعورێکی وا جوان دەکەم بەڵام ئەوەی بۆ زیاد دەکەم کەوا ئەنفالستان بڵاوکراوەیەکی پیرۆز نیە.. ئەوەندەی خەمێکی مرۆڤایەتیە.. هەرگیز زمانحاڵی مردووەکان نیە بەقەد ئەوەی هەگبەی ئازاروژانی مرۆڤە پەراوێزخراوەکانی کۆمەڵگەی دوای ئەنفالە لەپێش هەمووشیانەوە کەسو کاری قوربانیانی ئەنفال..هیچ بەلامەوە سەیرنیە ئەنفالستان بکرێتە سفرە خەڵکانێك ئەنفالیا نکردبێتو بەشداری ئەو تاوانە بن هەڵبەت سڵ لەوە ناکەنەوە حیکایەتەکانی ئەنفالو فرمێسکەکانی کفریو ژانەکانی بادینانو هەناسەکانی نەجیب گەرمیانیو وێنەی مریەمو بوخچەکەی، چیرۆکی گوڵە غەریبەکەی بیابانو..هتد ژێر پێبنێنو بیکەنە سفرە.

بەڵام ئەگەر کورد کۆمەڵگەیەکی تەندروست بوایە نەدەبوو لە حکومەتەکەی قبوڵ بکات کەسوکاری

ئەنفالکراوەکان بەو رەزالەتە بژین.. ئەنفالستان باس لەموعاناتی ئەو ئینسانە ئەنفالکراوانە دەکات کەبە زەحمەت دەتوانن سفرە بۆخواردنێکی باش دابخەن، چ جای ئەوەی نەخۆشەکانیان چارەسەر بکەن، ئاخر بەچی دایبخەن؟ بەو موچە تێرو تەسەلەی حکومەتی کوردی بۆی

بڕیونەتەوە؟ لەکاتێکدا ئەوانەی ئەنفالیانکرد، بەکوردوعەرەبەوە بەخوێنی ئەوان بوو، کەئیستاش

سفرەی چەوری لێدە رازێننەوەو حکومەتی کوردیش لە جیاتی کەسو کاری ئەنفالکراوەکان ئیمتیاز بەسەر ئەواندا دەبەخشێتەوە.

باحکومەتیش لێی بێخەم بێت ئەنفالستان سەروەریەکی گەورەی بەدەستهێناوە.. ساڵ بەساڵ (ئومید دەکەم لەمەولا مانگ بەمانگ) لاپەرەکانی زیاتردەبنو هەموو ساڵێك لە یادی ئەنفالدا ئامادەیە. ئەوە سیحری من نیە کەئەنفالستان ئەمساڵ لەپارجوانترو گەورەتر دەردەچێت، ئەوەخەمی ئەو خەڵکانەیە گەدەزانن ئەنفال چ تاوانێکی گەورەیە، دەزانن ئەنفالستان پیویستە دەربچێت..بۆیە لەگیرفانی خۆیانو لەقوتی منداڵەکانیان دەگرنەوە، جاکەم بێت یان زۆر بەشێك لەداهاتی خۆیان بۆ ئەنفالستان دابین دەکەن. ئەوەشی ئەنفالستان یان هەربڵاوکراوەیەکی هاو شێوەی ئەوی بەلاوە گرنگ نیە، باکی بە ئەنفالکردنەوەی مرۆڤو جینۆسایدکردنەوەی کۆمەڵگانیە. منیش ئومێد دەکەم کتێبخانەی کوردی ئامێزی بۆ بکاتەوەو رێگە نەدەین ببێتە سفرە، ئەنفالستان هەر کاریگەریەترسناکەکانی جینۆسایدمان پیشان نادا، بەڵکوریز لە مرۆڤ بوونیشمان دەگرێت، نەك هەر ئەم ساڵنامەیە بەڵکو هەموو ئەم جۆرە هەولانە زۆرگرنگن چونکە لەشت بوونەوە مرۆڤ دەگێرێتەوە بۆ ئینسان بوون، لەجاشەوە دەیکاتەوە بەباش.

هەموو گیانی ببووە زام، حاڵوئەحواڵم لێی پرسی بە ئاستەم قسەی دەکرد، کوڕێکی تریشی لێبوو هی حزبی دیموکرات بوو، ئەویش هەمان نەخۆشی هەبوو، وەك من کەسی نەمابوو، ئەوبەستەزمانە هەردوو چاوی کوێر ببوو، کوڕێکی تری تەوێڵەیی لێبوو پشتی خوێنی دروست نەدەکرد، خوێنەکەی دەسووتاند، هەموو رۆژێ - بتڵ خوێنیان تێدەکرد، لەگەڵ سێ کوردی تردا، تا ئەو هەفتەی من چومەوە ماڵو گەرامەوە ئەوان هەموویان گیانیان لەدەستدا، من بەهەوالی مردنیان زۆر دڵتەنگ بووم، ووتم منیش رۆژێك هەر تووش دەبمەوە، بەڵام خوای گەورە دەرفەتی دامو ئارەززی لەسەر نەبوو، ئیستا رۆژ بەرۆژ بەرەو باشی دەرۆم ئیتر دەرزیەکانم لە رۆژ جارێکەوە بۆ کرا بەمانگی جارێك، کە دەبێت بۆ ماوەی مانگ سەردانی دکتۆر بکەم، عیلاجەکانم تەواو بوو دواهەمین دەرزیم لەلێدانی عێراقدا بوو لەلایەن ئەمریکاوە، ئەو رۆژە دەرزیم هەبوو کەچی خەریك بوو لەوە لێدانەدا بکوژرێم بەم شێوەیە لەم نەخۆشییەش رزگارم بوو ئەمە تەنها

سێو و سێوە

حیکایەتەکانی زوڵمی بەعس هێندە زۆرن، هەرگیز لەژماردن نایەن، ئەو رژێمەی تێدەکۆشا لە هەموو شتێك بترسینو تەنانەت رقمان لەخۆشمان ببێتەوە.. ئەو رۆژگارانەمان لە یاد ناچێ کە لە منداڵە دڵپاکو بەریئە کانیشمان دەترساین، نەبادا رۆژێك جاسوسێك مامۆستایەکی بەعسی منداڵەکەمان لە پۆل دەربێنیو چکلێتێك بکاتە چنگییەوەو دڵپاکی ئەو بقۆزێتەوە.. هەروەك لەگەڵ (سێوە)ی تەمەن ساڵ کردیان.. مامۆستایەکی بەعسی رۆژێك سێوەی بانگ کردوو پێووت:

دەزانی من تۆم زۆر خۆش دەوێت سێوە تۆ قوتابی یەکی زیرەکی.. وانی یە؟!

بەلێ مامۆستا.

باشە سێوە، ئێوە لەماڵەوە تەلەفزیۆنتان هەیە؟

بەلێ. مامۆستا

ئەگەر باوە صدام خوابپارێزێ لەتەلەفزیۆنەکەی ئێوەدا قسەمان بۆ دەکات، باوکی تۆ چی دەکات؟ پێدەکەنێ یان دان جیڕ دەکاتەوە؟

هیچ ناکات.

نا,نا سێوە؟ هیچ دەکات, چۆن هیچ ناکات؟ ئەم شەو باوکت چی دەکرد؟

کەئەم شەو (صدام) قسەی دەکرد باوکم هیچی نەدەکرد گوڵلەبەڕۆژەو ناوکە کوللەکەی دەخوارد، دایکیشم حاجەتی دەشت.

ئەی قسەیان نەدەکرد؟

نا، باوکم بەدایکمی گوت دەخێراکە حەزم لێ یەتی.

حەزی لە چی بوو سێوە؟ چی یان کرد؟ چونە ژورەکەی خۆیان؟ ئەی گوێت لێ نەگرتن ؟

نامامۆستا نەچوون بۆهیچ کوێ، ژوری خۆیان نیە ئێمە هەموومان بەیەکەوە دەخەوین، ووتی حەزم لەشتێکە بیخۆم، ئینجا دایکیشم سێوی هێناوخواردمان.

ئێ دەی سێویشتان خواردووەو بەشی منیشتان نەداوە؟، سێوەکەتان زەرد بوویان سوربوو؟

-مامۆستا زەردبوو

- خۆش بوویان ناخۆش بوو، سێوە؟

ئاخۆش بوو بەس باوکم زۆر سێوی نەخوارد، زۆربێتاقەت بوو، ووتی ئەم سێوە سەگبابە ئازارم دەدا هەر دەستی بۆسکی دەبرد گوناه بوو هەر دەیگوت ئەم سێوە نەعلەتی یە پیاو دەکوژێ..

ئێ دەپێم بلێ سێوە باوکت زۆر پیاوێکی باشە هیچی تری نەووت؟ هیچ جنێوی تری بەسێونەدا؟

با مامۆستا باوکم گوناهبوو پێی نەخۆش کەوت هەر دەیگوت نەعلت لەسێو، نەعلەت لە سێو..جاریکی ترنایخۆم.

سبەی رۆژی دوایی نیوەرۆکە سێوە لەقوتابخانە وەگەرایەوە بۆ ماڵەوە ئیدی باوکی نەبینی یەوە، پاش چەند مانگێك زانیان کە لە دائیرەی ئەمن گیراوە، پاش ساڵێك لەزیندانی ئەبوغرێب سێوە چاوی بەباوکی کەوتەوەو حیکایەتی گرتنەکەی زانی، بەعسی یەکان قسەکانی سێوەیان والێکدابووەوە, کە باوکی رقی لەسێوە، چونکە گازە کیمیاویەکەی هەڵەبجە بوونی سێوی لێهاتبوو.. ئیدی لەو کاتەوە سێوە ناوی خۆی گۆڕی بە پەژارەو هەرگیز سێویشی نەخوارد!

کەریم حسین عزیز:

ئەو کاتەی جنسیەو پێناسەی مندالەکانم لە گۆری بەکۆمەڵدا بۆدێننەوە دەبێت شعورم چۆن ببێت؟

دیداری : پشکۆ محەمەد رۆستەم

ئەگەرخۆت بناسێنی، چەند کەس لە خێزانەکەت ئەنفالکراون؟

کریم حسین عزیز، نازناوەکەشم لە پێشمەرگایەتیدا بە کەریم حەیدەرەسوری ناسراوم، خێزانەکەم‌و منالەکانم‌و خوشك‌و براکانم ئەمانە هەمووکەسی پلەیەکی خێزانەکەمن، پاشان ئامۆزازاو میمزاو خالۆزام زۆر ئەنفالە، لەو دێیەی ئێمە کە نزیکەی □□ مالبووین، □□□ کەسمان ئەنفالەو □□ شەهیدیشمان هەیەو هەمووشمان خزم یەکتری بووین.

گوندەکەتان ناوی چی بوو لە چ ناوچەیەکە؟

گوندەکەمان ناوی حەیدەرە سورە لەناوچەی داوێیە سەربەناحیەی نەوجول.

ئەو ساتەی ئەنفالەکەکرا تۆ لە کوێ بوویت؟ چۆن هێرش کرایە سەرگوندەکەتان خەڵکەکەی چۆن گیران؟

ئەو کاتەی حکومەت هێرشی کردبوو بۆ سەرگوندەکەی ئێمە خۆم پێشمەرگە بووم لە بناری سەنگاو، ئێمە کۆمەڵێك پێشمەرگەبووین، کاك شێخ کەریم سەرپەرشتی ئەکردین، هەواڵێکمان بۆ هات کە سوپا هاتۆتە ئەو ناوەوەو شەویش ماوەتەوە! ئیتر ئێمە گەراینەوەو گەیشتینە باوەکر لەوێ ئەو هێزە لەچەند قوڵێکەوە، نەوجول‌و شۆراوو لەلای گوراجیەوە، هاتبوون لە یەکیان دایەوە. ئەو کۆمەڵە پێشمەرگەیەش کە لەسەرکردایەتی بوون لەگەڵ سەید جەوهەردا هاتنەوە، ئەو کاتە زۆر هیلاك بوون، ئەگەر ژمارەیان بەراورد بکەیت لەگەڵ ئەو هێزەی سوپادا کە بۆ پەلاماری ناوچەکە هاتبوون، زۆر کەمتر بوون، هەرچەندە پێشمەرگە بە وورە بوون بەڵام ژمارەی پێشمەرگەکان کەم بوون‌و ئەوکاتەش چەك زۆر کەم بوو سیلاحی ئێمەش لەگەڵ ئەواندا بەراووردت بکردایە کە بەرامبەر بە تەیارە، دەبابە بە ئەنواعی چەکی سوپا شتیکی نابەرابەر بوو، بەڵام خۆ سیلاحی ئێمە چی بوو؟ تەنها قازیفەو بیکەسی بووە. ؟

واتە لەهاوتای ئەو هێرشەدا نەبوون؟

لە هەقیقەتدا نەبوو، بەڵام ئەوەی هەمان بوو، هەر وورەی پێشمەرگەبوو تا بتوانین بەرگری بکەین، ئەو چەند رۆژەش مقاومەی کردووە، ئازایەتی خۆی بووە، نەوەڵا ئەگەر قیاسی بکەین مقابلی ئەوە هەم پێشمەرگە کەم بوو، هەم لەرووی سیلاحیشە کەم سیلاح بوو.

کاك کەریم ئەو کاتە ئێوە وەکو پێشمەرگە نەتان ئەزانی شتێك هەیە ناوی ئەنفالە؟ تەنها ئەتانزانی هێرشی حکومەتەو دێت؟ واتە نەتانئەزانی حکومەت بەنیازی چیە؟

نەخێر، بەهەقیقەت ئێمە ناوی ئەنفالمان نەئەزانی، بەڵام ئێمە بۆ خۆمان وەکو پێشمەرگە نیازی بەعسمان ئەزانی چیە، مەسەلەن خەڵك بگرێ سەرنگومی ئەکات، دەیان زیندانی سیاسیمان لەساڵەکانی پێشوودا تەجروبەن بۆ ئەوراستیە، بۆ نمونە ئێمە خۆ زۆر کەسمان ئەبینی ئەو کاتە پێیمان ئەووت کاکە را بکەن‌و خۆتان تەسلیمی حکومەت مەکەن، ئەگەرهەر ئەرۆیشنەوە بە شێوەیەك برۆنەوە خۆتان پەنابدەن، بەڵام لەرێگەی جاشەکانەوە کۆمەڵێك درۆو دەلەسە بڵاوەی کردبوو گوایایە حکومەتی ئێراقی لێبووردنی دەرکردووە، یان تەعویز ئەداتە خەڵك وشتی لەو بابەتە پروپوچ، خەڵکی لادێش بە هەقیقەت خەڵکێکی فەقیرو سادە بوون، خەڵکی ئەو کاتە لەگەڵ ئێستا فەرقی زۆر بوو.

(من نازانم تا چەند لە گەرمیان ئەمە روویداوە) بەڵام قسەیەك هەیە کە لە زۆر شوێن پێشمەرگەش رێگەیان لە خەڵك گرتووە کە تەسلیم نەبنەوە، تۆ ئەو کاتە پێشمەرگە بوویت بەڵام ئەگەر بەراشکاوی لەمبارەیەوە بدوێیت پێم وایە خزمەتێکی گەورەی ئەنفال ئەکەین، رەنگە ئەمە هەڵەیەکی کورد بووبێت لەو کاتەدا. ئایا ئەوەراستبووە؟

- وەزعەکە بەو شێوەیە نەمابوو پێشمەرگە بتوانێت بەربەخەڵك بگرێت، لەراستیدا من ئەوە شتێکە بە سەراحەت باسی ئەکەم‌و نایشارمەوە، بەڵام ئەگەر هەچ قسەیەکیشمان کردبێت قەناعەت بکەن لە بەرژەوەندی خەڵکەکە بوویمان، ئێمە زانیومانە حکومەت بۆ لە ناو بردنی کورد بەرنامەی هەیە، ئەوەمان ووتوە، ووتوومانە ئەگەر هەرئەرۆشنەوە خۆتان بشارنەوە، خۆتان تەسلیمی حکومەت مەکەن، ئەوە راستە رەنگە لە بەعزە شوێنێکیشا پێشمەرگە بەردەمی لەخەڵکیش گرتبێت ئەوەش هەرلەبەر ئەو مەسەلەیە بووە.

- ئەوە هەر لەخۆتانەوە بووە، یان بریارێکی سیاسی سەرکردایەتی بوو؟

وەڵاهی وەکو بریاری سیاسی سەرکردایەتی من بۆ خۆم ئاگام لێی نیەو هیچ برپارێکی وامان پێنەگەیووە لەوبارەیەوە.

+ئەوکاتە تۆ پێشمەرگەی کام تیپ بوویت؟

- ئەو کاتە ئێمە تیپی □□ی گەرمیان بووین، بەڵام ئەمانزانی بەرنامەی بەعس چۆنە وەکو پێتم ووت لەپێشدا، چی ئەکاو چی لەبەرنامەکەیدا هەیە، بەڵام وای لێهاتبوو مەسەلەن تۆ لەگەڵ خزم‌و ئەوانەی خۆتیشا نەت ئەتوانی قسە بکەیت، یەعنی شتەکە لەوەوە بوو یەعنی وایان لە خەڵکەکە کردبوو وەکو لە پێشتریشا باسم کرد، ئەیانووت ئەوخەڵکە ئەرواتەوە تەعویز ئەدەن پێی لە مەجموعە زەوی ئەدەن پێی، ئینجا عەقاری بۆ وەرئەگرن، خەڵکەکەیان وا قەناعەت پێکردبوو.

کێ ئەم پروپاگەندانەی بڵاو ئەکردەوە یان با بڵێین سەرچاوەکەی کوێ بوو؟ لە کوێوە دەرئەچوون؟

وەڵاهی سەرچاوەکەی لەراستیا زیاتر لەرێگەی جاشەکانەوە بڵاو ئەکرایەوە، خەڵکیش ئەهات بەدزی سەردانی شاریان ئەکردو کۆمەڵێك جاشی ئەبینی یان کۆمەڵێك خەڵکی سەربەحکومەتی ئەبینی ئەیانووت خزمەکانتان بابێننەوە، بابە عەرز پێیان ئەدەن، بابە برپارە حکومەت دێکان تەخت ئەکات، رەنگە ئەو جاشانەش هەندێکیان لە دڵسۆزی ووتبێتیان وەکو بە خەڵکی رابگەیەنن خەڵك ئەنفال ئەکرێت یان خەڵك زووتر بێتە شارەوە.. بەڵام نیوەکەی تریشی هەرمەرامەگلاوەکەی بەعسی جێبەجێ ئەکرد.

با بگەرێینەوە لادێکەی خۆتان وتت لادێکەمان نزیکەی □□ ماڵێکە؟ بەچییەوە خەریك بوون؟

بەڵێ □□ ماڵێك ئەبێت. ئێمە هەم بەکشتوکاڵەوەو هەم بەمەرو ماڵاتەوە خەریکبووین، بەسەیارە نیکەی چارەکەسەعاتێ لە ناحیەی نەوجولەوە دووربوو، بەڵام ناحیەکە ئەو کاتە نەمابوو رووخابوو کۆمەڵێك ماڵ تریش هاتبوون لەو کاتەدا زیاتر ئەو ماڵانە وەك خزم هاتبوون خزمەکان ناحیەی نەوجول بوون کە رووخابوو، هاتبوونە ئەوێ چونکە هەندێك لەو ماڵانە ئامادە نەبوون بچنەوە لای بەعس، بۆ خۆیان لەوێ لەناو خزمەکانی خۆیانا گیرسابوونەوە.

جگەلە خیزانەکەی خۆت ئافرەتیش لە کەسوکاری تۆ ئەنفالکراوە؟

بەڵێ

ئێستا دەنگێکی واهەیە کە ژنانی کورد هەم لەناو ئێراقدا هەم لەدەرەوەی ئێراقدا دابەش کراون، فرۆشراون‌و کۆمەڵێك قسەی لەو بابەتە،تۆ تاچەند قەناعەتت پێیەتی؟

وەڵاهی تارادەیەکی زۆر باوەرم پێی هەیە، چونکە ئەوەی لەبەرنامەی حکومەتی بەعس تێگەیشتبێت ئەزانێت لەبەرامبەر کورد هەموو

شتێکی کردووە، هەموو شتێك، ڕەنگە لەم ماوەیەدا خۆت ئاگاداربیت کە وا باسی ئەکەن نزیکەی □□□ کەسی تیایە.

تۆ چۆن سەیری کارەساتی ئەنفال ئەکەیت، بەجیا لە کوشتو کارەساتە ماڵوێرانیەکەی ، واتە تۆ ئەمە بەچی ئەزانیت سەرچاوەی ئەنفال ئەگەڕێنیتەوە بۆ کوێ؟

+خۆی ئەنفال جینۆسایدە، جینۆسایدێکە بەسەرمیللەتی کورد دا هاتووە، سەرچاوەکەشی، تازە نیە.. ئەتوانم بڵێم لە دوای ئیسلامەوە لە سەردەمی ئیسلامەوە ئەم ئەنفالە بەسەر کورددا هاتووە.

- لەسەدەی حەوتەمی زایینیەوە کورد ئەنفال کراوە، هەرچەندە ئەو کاتە دەستەواژەیەك نەبوو ناوی جینۆساید بێت بەڵام لەو کاتەوە کورد جینۆساید دەکرێت، بەڵام کورد، لەسەردەمی دوای دیکتاتۆرەکان چی بکات بۆ ئەوەی جارێکی تر ئەنفال نەکرێتەوە؟

- وەڵاهی جارێ پلەی یەك من ئێستا لێرەدا ئەوە دەڵێم یەکگرتنەوەمان لە گشت شتێك پێویستترە بۆ خۆمان، یەکگرتنەوەی کورد نەك تەنها من مەبەستم کوردی کوردستانی پارچەی ئێراق هەموو چوار پارچەکەی کوردستانە یەکگرتنەوەی کورد ئەمە شتێکی ئەساسییە بۆ نەجات بوونمان لەم وەزعانە وەکو خۆت باست کرد لەم سەردەمی عەولەمەدا ئێمە تووشی ئەو کارەساتانە بووین، ئینجا ئێمە دیبلۆماسیەتی دەرەوەمان بە قەوەت بکەین ئەوە خاڵێکی ترە زۆر ئەساسیە لەلای من.

- حزبە کوردستانیەکان زۆر کەم گرنگی بە ئەنفال ئەدەن، مەبەستم ئەوە نیە زۆر کەم گرنگی بە کەسوکاری ئەنفالەکان ئەدەن، زۆر کەم گرنگی بە پرۆسەی ئەنفال ئەدەن تەنانەت لەناو مەحکەمەش، بە بڕوای تۆ وەکو کەسێك کە کەس‌و کارت ئەنفالە ئەمە بۆچی ئەگێڕیتەوە؟

+وەڵاهی، چی بڵێم ئەمە من وەکو کەمتەرخەمیەك ئەیبینم بەرامبەر بە ئەنفال، کەمتەرخەمییە هەم بەرامبەر بەئەنفال هەم بەرامبەر کەسوکاری ئەنفالیش.

- پێت وانیە ئەمە تێنەگەیشتنە لەسیاسەتێك کە بەناوی ئەنفالەوە پیادە کرا واتە هێشتا ئێمە لە قوڵایی ئەو سیاسەتە تێنەگەیشتووین؟

- وەڵاهی من ئەمە بە کەمتەرخەمی دەزانم، بەڵام خۆحزبەکانی ئێمە لەوانە نین تێنەگەیشتبن تابڵێین کەمتەرخەمن ئەتوانم بڵێم کەمتەرخەمیە بەڵام خۆیان لە کەسوکاری ئەنفال‌و لەهەموو کەسێك باشتر تێگەینەلەوەی ئەنفال بۆچی کرا.

- تۆ وەکو کەسێك کە زۆرترین کەسوکارت ئەنفالە لەڕۆژی یادی ئەنفالدا یان لەو ئاماژانەی کە ئەنفالت بیر ئەخەنەوە هەستت چۆنە بەرامبەر بە یادی ئەنفال بەرامبەر بەو کارەساتە؟

+ وەڵاهی من نەك بڵێیت لەیادی ئەنفالا ئائێستا کە ئەچمە مەحکەمەکەی عەلی حەسەن مجید ڕۆژی ئەنفالم بیرئەکەوێتەوە، وەزعی ئەنفالم بیرئەکەوێتەوە، کاتی ئەنفالم بیرئەکەوێتەوە، یەعنی مەسەلەی ئەنفال هەق نییە بەڕاستی وەدەقەو سەعات قەت لەیاد بکرێت، ئەنفال کارەساتێك بوو بەسەرمیللەتەکەماندا هات، ئەگەر من بڵێم براو خوشك‌و ئەوانەم ئەنفالە یان خێزانم ئەنفالە ڕەنگە ئەگەر ئێمە ڕاست بکەین وەکو کورد، ئەو خێزانە یان ئەو خوشکە تەنها هی من نییە، هی هەموو کوردە. من داوام هەیە لە کورد هەم لەحکومەتی هەرێمی کوردستان مەسەلەی یادی ئەنفال بەزیندوویێتی بهێڵرێتەوە چونکە هەر ئەنفال بوو ئێمەی بە دنیا ناساند.

- ڕات چیە بەرامبەر بەئیعدام کردنی سەددام؟

+ وەڵاهی سەددام ئعیدام کرا، بەڵام من لەڕاستیدا حەزم ئەکرد، مەحکەمەی ئەنفالی‌و مەحکەمەی هەڵەبجەش تەواو بوایە ئینجا سەددام ئیعدام بکرایە باش بوو.

- ڕاستە بەدرێژایی دەسەڵاتی سەددام دژی زۆربەی زۆری ئێراقیەکان بوو بەڵام بەتایبەت دژی خەڵکی کوردستان بوو تۆ پێت وانییە مردنەکەشی بە زەرەر بۆ کورد شکایەوە؟

+ وەڵاهی ئێمە وەکو کەسوکاری ئەنفال وەها دڵمان گەرمە لەڕاستیا نەك سەددام حوسین ئەتوانم بڵێم یەکێك ڕۆژێك بەعسێتی کردبێت لای ئێمە من وەکو خۆم حەز ئەکەم ئیعدام بکرێ‌و نەمێنێ ئەوە ڕەئی خۆمە.

- بەرای تۆ حوکمی ئیعدامەکەی عادلانە بو یان ناعادلانە، وەك خۆت ئەڵێی هێشتا چەند دانیشتنێکی تر مابوو دەبوایە سەددام تیایدا ئامادە بێت، بەبڕوای من سەددام لەو وەزعە دەرونییەی بۆ دروست کرابوو ڕزگاری بوو تۆ ئەڵێی چی؟.

+ وەکو وتم حەزم دەکرد سەدام حوسێن لە مەحکەمەی ئەنفال حوکمی خۆی وەرگرێت‌و هەڵەبجەش ئێمە هەڵەبجەشمان لەبیر نەچێت، ڕەنگە زیندانی سیاسیمانیش زۆربێت، من بۆخۆم دوای ئەنفال لەگەڵ برادەرێکم کەسوکارمان زۆر ئەنفالن گەڕاین چوویمانە شوێنێك سوق الشیوخی پێئەڵێن لە بەسرە چوویمانە ناو سجنێك تەقریبەن □□□ کەسی تیا بوو، ئیتر بەهەر شێوەیەك بێت ئێمە خۆمان گەیانە ئەو سجنە، ئەوانە هەرنەیانئەزانی ئەنفال چیە!! هەمووشیان کورد بوون!! مەبەستم ئەوەیە کە باسی ئەنفال ئەکەین خەڵکی تریش هەیە کە سجن بوون.

- ڕات چیە بەرامبەر بەو جاشە کوردانەی کەبە شداری ئەنفالیان کرد وە تاکو ئێستا مەحکەمە نەکراون؟

+ بەداخەوە من ئەڵێم ئەوانە بە پلەی مەسئولیاتی خۆیان هیچ لە سەددام حوسێن کەمتر نەبوون.

- بەڕای تۆ دەسەڵاتی کوردی یان حکومەتی هەرێمی کوردستان چی لەمانە بکات ؟

+ بابیانداتە حوکمێکی عەدالەت تاحوکمی خۆیان وەرگرن. یاسا سەروەر بێت.

- ئەو ڕۆژەی کەپێناسەی مندالەکانت لە گۆرە بەکۆمەڵەکاندا دۆزرایەوە تۆ هەستت چی بوو؟

+ وەڵاهی تۆپاش □□-□□ ساڵ چاوەڕوانی هەرچەندە خۆمان دڵنیا بووین ماڵومناڵمان نەماون، بەڵام تۆ کە جنسیەو هەویەکانی مناڵەکانت لە ناو قەبرو لەناو قەبرێکی جەماعی بیدۆزنەوەو بیدەنەوە دەستت ئەبێ شعورت چی بێت؟

- کە پیناسەو شتەکانیان هێنایەوە تۆ ڕقت لەوکەسانە نەبووەوە؟

+ نەخێر بۆ رقم لێیان بێت؟!

-هەست ناکەیت ئێمەی کورد وخەڵکی ئێراقیش بەگشتی تاوانبار بین لە پرۆسەی ئەنفالدا؟

+ بۆ تاوانبارین؟

- لەدادگا عەلی کیمیاوی قسەیەکی کرد، ووتی هەموو ئەویەکە ئیداریەکان، تەنانەت مروریش بەشداری تیا کردووە، تۆ هەست ناکەیت ئەنفال پرۆسەیەك بوو کە هەموومان تیایا بەشدار بووین؟

+ نەخێر ئەوە قسەیە عەلی حەسەن مەجید بۆخۆی ئەیکات، من ئەتوانم بڵێم لە ناو جاشەکانیشا لە ناو موستەشاریشدا خەڵك هەبووە هاوکاری خەلکی کردووە، ئەگەر یەکێك توانیوێتی دوو کەسیشی بەردابێت ئەوە لەلای من فەرقی زۆرە لەگەڵ ئەوەکانی ترا، هەیە کەسیشی بەرنەداوە بەڵام خراپەیشی نەکردوە ئەوە فەرقی هەیە لەگەڵ ئەوانیتر.

- کەس ئەناسیت کەسی بەردابێت؟

+ بەڵێ

- کێ ؟

+ لێرە جەبارە درێژ هەبوو لە ساڵی□□ دا شەهیدکرا، ئەتوانم بڵێم لەو مەرکەزشەبابەی ئێرە نزیکەی □□□تا □□□ کەسی بەرداوە. بەخوا رنگە بیژم □□□□ ی بەرداوە؟

- کەس هەیە لەو کەسانە ئامادەبن بیان بینین لەوانەی جەبارە درێژ بەری داون؟

وەالله رەنگە ببێ؟

+ جەبارە درێژ جاش بوو؟چیبوو؟

+ جەبارە درێژ جاش بوو، بەڵام ئەڵێم جاش لەگەڵ جاشا فەرقی هەیە. ئەمە هەقیقەتە. مەسەلەن بابڵێین کەسێك هەرخەڵکی داوە بەدەم ئاشی ئەنفالەوە فەرقی زۆر هەیە لەگەڵ کەسێك لەناوجاشاخەڵکی نەجات دابێت.

- بێجگە لەجەبارە درێژ جاشێکی ترت پێ شك دێت خەڵکی نەجات دابێت؟

+ ئێمە هاشم خدر وەلیمانیش بووە ئەویش کۆمەڵێك خەڵکی بەرداوە بۆیە من ناتوانم بڵێم قیاسی جاش هەموو وەك یەکە.

- بەناوی تۆو گۆڤارەکەشەوە دەست خۆشیان لێ ئەکەین بەڵام ئەوانە کەسوکاری خۆیان بوون یان خەڵکی تریشیان بەرداوە؟

+ نا خەڵکی تریشیان بەرداوە، جا کەسوکاری خۆشیان بەردابێت هەرئازاییان کردووە.

- ڕاستە ڕزگارکردنی مرۆڤێك زۆر گەورەیە بەڵام ئەگەر وەکو کەسوکاری خۆی ئەمەی نەکردبێت سەروەریترە.

+ وایە راستە.

- باشە حەزئەکەیت ئەو ئێسك‌وپروسکانەی من چوومەتە سەرگۆرەکانیان بگەڕێنەوە بۆ کوردستان؟

+ یکەم داواکاریم ئەوەیە بگەڕێنەوە.

- گەرانەوەیان بەومەبەستەی کە تۆ تێکەڵ بەو یادەوەریە بیتەوە یان ئەگەر ئێسکەکانیشیان بێت بۆئەوەی جارێکیتر لێت نزیك بنەوە یان هۆی تر هەیە؟

+ هەر کۆمەڵێك خۆڵ ببینم لەشوێنێکا بڵێن ئەمە هینەکانی ئێوەیە دڵم پێی خۆشدەبی.

-لەگەڵ ئەو ڕابردووەدا لەگەڵ مناڵەکانتا لەگەڵ خێزانەکەتا، لەگەڵ خوشکەکانتا چ یادگاریەکت هەیە کە قەت لەبیرت ناچێتەوە، کە شەوانە ئازارت ئەدات‌ودێنەوە لات؟

+وەڵاهی لەگەڵ ماڵ‌ومناڵ‌و لەگەڵ براوخوشکی خۆتا بەهەقەت

یادگارییەکی زۆرت هەیە، کامیان بگێرینەوەوکامیانم لە بیربچێتەوە.؟

- ئەم ساتەی کە قسەی تیا ئەکەیت هیچ دەموچاوێك دێتەوە خەیاڵت؟

+ هەموویان دەمو چاویان هەردەم ها لەبەرچاوم.

+ دەیانبینیت؟

- بەڵێ(گریان دەرفەتێك بۆ فرمێسکەکان).. لە گیان خۆما هەست بە نەقس ئەکەم .

- بەلام بۆ هەست بە نەقس بکەیت؟ لەکاتێکا ئەمە غەدرێکە لەهەموو مرۆڤایەتی.. تۆش وەکو ئینسانێك وەکو کوردێك، ڕەنگە ئەم کەسە تۆ نەبوویتایە یەکێکی تر بووایە بۆچی تۆ هەست بەنەقس ئەکەیت، لەکاتێکا ئەنفال تاوانێك نەبووە تایبەت بێت بەتۆ کرابێت؟

- (دوای ئەوەی فرمێشکەکەی سری) ئاخر ئەزانیت لەبەرچی؟ لەبەر ئەوە هەست بە نەقس ئەکەم نەك لەگیانی خۆم، ئا ئەو پیاوە، ئەمەکەش ئەوەیشیان(دەستی بۆ □کەس راکێشا) هەموویان عەینەن وەك من کەسیان نەماوە، بەڵام لەیەك شتێکا هەست بەنەقس ئەکەین ئێمە ئەبوایە ئەمانەی وا تاك تاك ماون جیاوازتر سەیر بکرایەین.

- گۆڤارەکەی ئێمە ناوی ئەنفالستانە کەواتە بەبڕوای تۆش هەتاکو ئێستا ئەنفال بەردەوامە؟ هەتاکو ئێستا ئەکرێت ئەم وڵاتە پێی بووترێت ئەنفالستان لەبەر ئەوە ئەوانەی کە لە ئەنفالیش گەڕاونەتەوە وەزعیان لەوانە باشتر نیە کە ئەنفال کراون؟

هیچ. باشترنیە... (دیسانەوەگریان) من بەڕۆژ باشترم تەقریبەن یەعنی وام لەناو خەڵکا بەڵام قەناعەتەن شەو ... شەو وەك ئەوە وایە ئەنفال ئەکرێم.

+ بەبڕوای تۆ چی بکرێت بۆ ئەو کەسانەی کە وەکو تۆن، هەمووکات ئەڵێم ئێمە کەرامەتمان ئەنفال کراوە وەکو مرۆڤ، چی شك ئەبەیت بۆ ئەوەی کە تۆش ژیانو ئاسودەییو کەرامەتت بۆبگەڕێتەوە کە کەرامەت بۆ تۆ گەڕایەوە واتە بۆهەمووان گەڕاوەتەوە.

- وەڵا من یەك شت بێژم، نووسینگەیەکیان داناوە بە ناو نووسینگەی ئەنفالەوە لەسلێمانی، بەداخەوە پارسەرێکمدا لەو نووسینگەیە مۆزەفێکیان داناوە هەتا ئێستا ئەڵێت من خۆبەخشم لەوێ، ئەڵێت ئەڕۆم بۆلای مودێرێك ئەبێ منیش وەکو هاوڵاتییەکی سادە سەرە بگرم یانی ئەمە خۆی لەخۆیدا حساب نەکردنێکە بۆ ئەنفال بۆچی؟

بەهەقیقەت من جگەلە ئەنفال پێشمەرگەش بووم ، هەمیشە ئەوە دوپات ئەکەمەوە ئەڵێم ئەو دێیانە هەم جێی حەوانەمان بوو هەم جێی نان خواردنمان بوو وەکوهوتێل وابوون بۆمان، هەموو شتێکمان بوون، ئەوخەڵکە هەموو موستەهەقن شتیان بۆ بکرێ تەعویزیان بۆ بکرێتەوە، پاشماوەی ئەنفالەکان بەسەربکرێنەوە، هەربەسەربکرێنەوە دڵیان پێیخۆش ئەبێت.

- بائێمە هەر داوا لە حزبەکانو لە دەسەڵاتی کوردی نەکەین ئەگەرچی ئەرکی سەرشانیانە، بەبڕوای تۆ هەرهاوڵاتیەکی کورد هەر مرۆڤێك، ڕێکخراوەکان، چی بکەین بۆ ئەوەی کە ئەم برینە ساڕێژ بیٚو تووشی جەستەی هیچ نەتەوەیەکی تریش نەبێتەوە؟

+من ئەمە ئەڵێم با بە زیندوویێتی ئەم یادە بهێڵینەوە تەنها لە کوردستانو لە عێراقدا یادیانبکەینەوە هەروەها لەدەرەوەش با لەدەرەوە نووسینگەیەکی ئەنفال بکرێتەوە، لەوێ هەوڵ بدرێت کەسوکاری ئەنفالەکان کیمیابارانەکان ئەوەی کە نەخۆشە ببرێتە دەرەوە بۆ چارەسەرکردن، ئەمانە ئاوڕ دانەوەیەکی باش دەبێت ئەگەر بکرێت.

- باسی زیندوو ڕاگرتنی یادی ئەنفالت کرد ئەو یادانە چی بە تۆ ئەبەخشن؟ مەسەلەن یادی □/□□ وەکو یادی ئەنفال چیت پیٚ ئەبەخشێت ؟

+یەکەم ساڵ ئێمە هاتینەوە بۆ ئێرە یادمانکردنەوە ئەمە یەعنی شعورێك بۆ من ئەگێڕێتەوە، ئەمە یادەکەی منە ئەو خەڵکە هەست بەوە ئەکا کەرامەتی من تەنها هی من نەبووە هی هەموو کورد بووە.

- تۆ شتێکتماوە بە ساڵنامەی (ئەنفالستان)ی بلێیت؟

+ زۆر سوپاستان ئەکەم بۆ ئەم چاوپێکەوتنەوداوای سەرکەوتن بۆساڵنامەکەتان دەخوازم، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەقە ساڵنامەکە زەختێك بخاتە سەر بەرپرسەکان بۆ ئەوەی ئاوڕێك لە کەسوکاری ئەنفال بدرێتەوە وەکو ووتم لە یادەکانا کارەساتی ئەنفال زیندوو ڕابگیرێت.

- ببورە کورد دەلێت قسە قسەدێنیٚ، ئەم قسانەی تۆش ئەبن بەجۆرێك فشار لەسەردەسەڵاتی سیاسی کوردو لەسەر دەسەڵاتی ناوەندی ئێراقیش، بەڵام ئەگەر گوێی لیٚ نەگرتین چی بکەین؟ ئەو کاتێك کەڕێزی لە قسەی منو تۆ نەگرت، ئێمە چی بکەین واتە بەبڕوای تۆ چ ڕێگەیەکی تر بگرین؟

+ پرسیارەکەت دوو وەڵامی گەرەکە، ئێستا خەڵك باسی ئەوە ئەکات دیموکراتیە کاتی خۆی سەددام حوسێنێك بوو بەڵام ئێستاکە سەددام حوسێنی زۆر پەیدا بوون لەئێراقدا، من پێم وانیە حکومەتی ئێراقی هیچ بۆ مەسەلەی ئەنفالو کورد بکات،ئەمەیەك دووەهەم خۆشبەختانە یەك شت هەیە بەڵام ئێستا لەوەدا نەماوە گوێ لە ئێراق بگیرێت، یەعنی ئەوانە بگەڕێنەوە ئاورێك بدەنەوە لەکەسوکاری ئەنفال، بۆناگەرێنەوە کەسوکاری ئەنفال کێیە؟ بەهەقەت ئێستا زۆر لە قەناتە فەزاییەکان باسی ئەوە دەکەن کە کورد سەربەخۆیی ناگەرەکە، باشە بۆچی؟ ئەی عەرەب چەند حکومەتی هەیە ئەی باشە بۆچی بۆ ئێمە گوناحە؟ بۆ ئەمە غەدرە لەوانی

ئەنفالوخەیاڵکانی پورە ئافتاو

عاسی فرود:کفری

پورە ئافتاو دانیشتوی گوندی (بیرەمۆن)ی یەو سەرجەم خێزانەکەی ئەنفالکراون، ئێستاش ئەم ژنە لەتاو ئازارەکانی ڕۆژانە گۆچانەکەی دەخاتە سەرشانیو بەخەیاڵێکەوە دەڕژی کە هەتا بڵێیت بێهودەیە، ئەو ئەوژنەی لە وێنەکەدا دەیبنی لە دەمو چاویدا هەزاران زوڵمی ئەنفالودڵڕەقی ڕۆژگارو درۆی دیموکراسی، دەخوێنیتەوە.. ئەو هەتا ئەمرۆ لە نێوخەیالێکدا وونە..خەیاڵی گەرانەوەی کوروکچەکانی، بۆ گوندەکەیانو دواتر بۆ ئامێزی گەرمی دایکیان، لە ڕۆژانی جەبەرووتی ئەنفالو سەدامیەکانەوە هەتا ئێستا چاوی لەو ڕێگایانەیە کە پێش پەلامارەکانی ئەنفالو هەڵمەتی جاشی تالآنچی بۆسەرگوندەکەیان، ڕێگای هاتنەوەی کورەکانی بوون، ئەو ڕێگایانەی لە گوندەوە دەردەچوونولە دەشتوجەوەڵەکانەوە دەهاتنەوە نێوگوند، ئەوانەی ڕۆژانە پێیدا تێدەپەڕین بۆ لەوەرگاو مەزراو وپیایدا دەهاتنەوە بۆماڵ، ئیدی ئیستاش هەربەوخەیاڵانەوە ڕۆژانە پورە ئافتاو قازەکانی بەو ڕێگایانەدا دەباتو دەهێنێتەوە کەکورەکانی پیایدا ڕۆیشتوونو پیایدا هاتوونەتەوە بۆماڵ خۆی ووتەنی : (چی بکەم ڕۆڵە سوکانایم بەڕێگەکەیاندێت)

عەلی رەحیمی:

دوای جەنگی جیهانی دووەم سەردەشت یەکەمین شارە بە چەکی کیمیاویی لێبدرێت

دیدار: ئەنفالستان

عەلی رەحیمی یەکێکە لە دامەزرێنەرانی ناوەندی چاكو هەلسوراوێکی ماندووی دۆسیچی فرانس ڤان ئانرات بوو لە هۆلندا، خەلکی شاری سەردەشتەو ماوەی چەند سالێکە لە ولاتی هولند دەژی، ماوەیەکە هاتووەتەوە بۆکوردستان بەمەبەستی ئەوەی لە دادگای بالای تاوانەکان شکات لە سەرانی رژێمی بەعس بکات سەبارەت بە کیمیابانکردنی شاری سەدەشت، بۆ زیاتر ئاگابوون لە چۆنیتی کیمیابارانی سەردەشت ئەم دیدارەمان سازدا.

کاك عەلی بەخێربێیتەوە بۆ کوردستان .

زۆر سوپاس

پێموایە ئەوکاتەی کیمیابارانی شاری سەردەشت کرا تۆ لە سەردەشت بوویت؟ ئەگەر بکرێت کەمێك لەبارەی ئەو تاوانەوە بۆمان بدوێیت، مەبەستم ئەوەیە رۆژی روداوەکە لەوێ حالی خەلك چۆن بوو؟

+ بەسەرچاو، سەرەتا دەمەوێت ئەوە بلێم کەپاش □□ سال خۆم بەبەختەوەر دەزانم کە بۆیەکەم جارە دێمەوە بۆ کوردستان، لەوەش گرنگتر بۆئەوە هاتوومەتەوە، کە شکایەت لە تاوانبارنی ئەوجیناياتە جینۆسایدیە بکەم. هەروەها ئەگەر بێمە سەر وەلامی پرسیارەکەی ئێوە ئەوکاتە من لە بیمارستان(خەستەخانە) وەکو معاون تبی بەنج کارم دەکرد،بەلام لە واقعدا هەروەکو دکتۆرێکی بەنج ئیشم دەکرد، چەندرۆژ پێشتر بەئێمەیان ئامادەباشداو ئاگاداریانکردین، کە ئێمە خەستەخانەمان لەنەخۆشی دیکەوهەمووان خالی کرد، خۆمان ئامادە کرد بۆ بریندارەکانی شەرکە بێن بۆ خەستەخانەکەمان، لەعەینەن حالیشدا لە ژێر کێوەکاندا خەستەخانەیەکی تریشیان هەبوو، ئەو خەستەخانەیە لە نێشکۆلان بوو (نێشکۆلان دێیەکە نزیکی بێوران‌و سەردەشتە) ئەو خەستەخانەیە عەسکەرێکی ئیجگار زۆری لێبوو، تۆپخانەی □□□ملیمەتری‌و نازانم چی پێدەلێن چونکە من عەسکەری نیم،ئەو چەند رۆژە ئەو تۆپانە کارێکیان دەکرد ئیدی خەلکی مەنتیقەکە کەس ئیحساسی ئەمنیەتی نەدەکرد، خەلکەکەش لەبەر ئەمنیەتی خۆی دەچووە دەرەوەی شار، ئەوەش لە بەرئەوەبوو نەبادا رژێمی سەدام تۆپبارانی شار بکاتەوە،خەلکە کە لەتۆپباران دەترساین، کەس فکری ئەوەی نەبوو داخۆکیمیاباران دەکرێت،لەناوشار شتی وا لەعەقلییەتی ئێمەوە بەدور بوو، ئەمە بێجگە لەوەی دەمانگووت کورد معاریزی حکومەتی ئێرانە بۆمان قبول نەدەکرا عێراق کیمیابارا نمان بکات،دەمانگووت رەنگە فاشستەکانی بەعس ئەمە دەرك بکەن ئەمە خەلکە عامەکە دەناخەلکە سیاسیەکە دەیزانی ئەو دەولەتانەی کوردیان بەسەردا دەبەشکراوە هەموو هەر دوژمنایەتی کورد دەکەن، وەك فارس قسەیەکی هەیە دەلێت(ازهەر تەرەف کوشتیشەو لەسودی ئیسلام است)واتە لەهەرلایەك بکوژرێت هەر لەسوودی ئیسلامە، جا وانیش بۆ یان فەرق ناکات لەهەرلایەك بکوژرابایە گرنگ ئەوەبوو کورد بکوژرێ، ئەو رۆژەی کە کیمیابارانی سەردەشت کرا دکتۆرێك بە نێوی دکتۆر(تەبەسی) دەگەل کەسێك بە نێوی(حاجی حوسینی شەریفی) ئەمریان بەمن کرد کە دەبێت بچمە خەستەخانەی ئەرتەشی کەمن بچمە نێشکۆلان منیش بەهۆی ئەوەی دژی شەربووم، نەچووم گووتم ئەمن مەدەنیم عەسکەری نیم‌و ناچمە خەستەخانەی ئەرتەشی چونکە تصوری ئەوەم بوو لەوێ بمکوژن، بە هەر صورەت ئەو رۆژەبووکەئێمە عملیات‌و برینداریکی زۆرمان بوو، ئەوان حوکمی دەرکردنی منیاندا، بەلام من هەر بەردەوام بووم بە خۆبەخش، هەتاچەند مانگیش لەدوایا هەر بەبێ پارەکارم کرد، لەبەر ئەوەی من ویژدانم قەبولی نەدەکرد چونکە بۆمن مەسەلەی نەخۆش ویژدان مەترەح بوو، لە واقعیەتدا ئینسانیەت بۆ من مەترەح بوو لە ئەو پەری هەموو شتێکدا بوو، کەنەچووم بۆخەستەخانەی ئەرتەشی

مەسەلەیکی سیاسی بوو، دەنا من بیرو بۆ چوونێکی ئینسانیم هەیە، وەختێك کە نەخۆش دێتە بەردەستم ئەساسەن نا پرسم تۆ کوردیت عارەبیت فارسیت، چەپی راستی مەسیحی یان ئیسلامی، ئەوانە بۆمن هیچ کات مەترەح نەبوون.

- رۆژی کیمیابارانەکەت لەبیرماوە دەزانیت کام رۆژ بوو؟

+ جا عەرزت دەکەم ئەو رۆژە ئێمە عەمەلمان بوو گەلێك مەشغەلەتمان بوو، دەوری سەعات □□:□ی دوای نیوەرۆیە بوو، رۆژی سێشەممە بوو، حەوتی تیری هەزاروو سێسەدو شەستی ئێرانی □□□□/□/□□ی لای ئێوە دروست ئەو رۆژە بوو، بە چوارتەیارە پەلاماری شارەکەیاندا، ئێمە ئیدی نەماندەزانی چی بکەین، سەرمان لێشێوا بوو، چونکی تەجرەبەی وامان نەبوو، قەد شەری کیمیایمان نەدیبوو، هیچ ئاگاداریمان بەو شێوە نەبوو، ئیدی بۆنی سیر لە ولاتی بلاو بووەوە کە پاسدارەکانی بن دەرکە هاواریانکرد ووتیان شیمیابارانکراین، منیش ئەو دەقەیە ئیفاقەن لە ژووری خۆمان کە دانیشتبووم کە هاتمە دەرەوە، تەیارەکانم دیت، لەونیان رەش بوو، لە میراج دەچوون ئەلبەتە من ناتوانم تحدیدیان بکەم، چونکە سەردەشت مەوقعی ستراتیجی وایە کە کێوی گردە سووری بە بەرەوەیە شارێکی بەرزە،□□□□وئەوەندە میتر لە صفحی دەریاوە بەرزە، لەبەرئەوە هەموو تەیارەیەك ناتوانێ بۆمبارانی خۆی بەهاسانی بکات، ئێمە لەسالی □□□□شەوە مانگی □□ ئەو شارە بەبەر بۆمبارانی تەیارەی کەوت‌و نزیك بە □□کەسی کوشت، □□□کەسیشی بە شیدەد زامدارکرد، گەرەکێکیشی وێرانکرد گەرەکی سەر قەبرانی پێدەلێن، گەرکی گوێژە، بۆیە تەیارەکان کە دەهاتن زۆر بە زەحمەت دەیانتوانی بۆمباران بکەن، بەهەرحال ئەو رۆژە کە تەیارەکان بۆمبارانی کیمیاییان کردین، لە چەند نوقتەی شاریاندا گەرەکی سەرچاوەیان لێدا، گەرەکی فەرمانداریان لێدا، لای کارێژیان لێدا لای مالی وەستا حاجی نەجار کەلەوێ ئاشی شەمامی لێبوو، دەبێتە مامی حەسەن شیوە سەلی، کە شەهێدێکی قارەمانەو دەشێت ناوی گیوارای کوردی لێبدەین، دوایی لە دەوروبەری شاری دا لە گوندەکانی دا لە رەشەهەرمێی دا، لەبیژوێ لێیدابوو، بەهەر صورەت ئەو رۆژەی کیمیابارانی سەردەشت بوو دەبوایە پورم عەملیات بکەین بەلام لێمان قەوماو پورم لەبەر دەرکی ژووری عەملیات بەجێهێشت، بیجۆیەکم هەبوو بەپەلە چووم مندالەکانم گەیانە جێیەکی ئامن‌ودوایی گەرامەوە.

جا شوێنی ئامن مابوو لەشارەکەدا؟

مالی خوشکم لە جێەکی بلند بوو مەعمولەن خەردەل قورسترە، ئێمە دەلێین وەزنی مخصوصی قورسترە لە هەوا جا دادەبەزێتە ناو زەوی‌وکاریگەریشی تا سەدەها سال دەمێنێتەوە.

ئیدی گەرامەوە بۆ خەستەخانە لەناو رێگا ئەو کەسانەی وەبەر کەوتبوون بەدەست ئیشارەتیان بۆ دەکردم بگەرێمەوە کە کیمیایی لێداوەو رێکە مەترسیدارە، بەلام من شووشەی سەیارەکەم قایم کردبوو هەتا بۆنەکەی نەیات بۆم بەلام دوایش هەر ئالوودە بووم، هەتا ئێستاش تەنگە نەفەسم.

کاك عەلی کەتەیارەکان هاتن ئامانجیان کوشتاری خەلکی مەدەنی بوو، یان یان سەربازگەیەك هەبوو لێیبدەن‌و خەلکیش پێیەوە بەرکەوت؟

+ من ئەرزم کردی لەسەرەتا بۆ

دوژمنانی کورد مەترەح نیە کە کێ بکوژرێ؟ حەتمەن لەناو شار عەسکەری پاسەبان هەبوو کەرێگابانی بوون، خۆئەگەر بۆ پایەگایەکیشیان داوەشاندبێت ئەنجامەکەی هەرئەوەبوو، چونکە خۆ ئەوە جارێك نیە سەردەشت بۆمباران دەکرێت؟ دەنا یەك بۆمبیش بەر پایەگاکە نەکەوت، بەڵام شارەکە وێران بوو، هەموو بۆمبەکان وەبەر مەدەنی کەوتن. لەلای کارێز موسافیربەرید لەلای مالی حاجی رەحمانی رەحیمی تەقریبەن شەش منتقەی سەردەشت بۆ مبارانی کیمیایی کرا، ئێ سەردەشتیش شارێکە گچکەیە. ئێخۆ شارەکە سەربازگا نەبوو شارێکی سڤیل بوو، ئێ سەبتی قانوونی بەینە میللەلی سالی [illegible] رێگەی نەداوە هیچ چەکێك دژی سڤیل بەکاربهێنرێت.

- ئەوەی تۆ باسی دەکەیت تاونی جینۆسایدە هەم چەکی ڤرکەری تێدا بەکارهاتووە، هەم خەڵکەکەی یان قوربانیەکانی مەدەنی بوون.

+ دەقیقەن وایە ئەوە جینۆسایدە ، بەڵام سەردەشت چەندین جار کاتوێشابارنکراوە. هەتا لەلایەن موجاهیدینی خەڵکەوە بۆمبارانکراوین.

- ئەو رۆژە چەند کەس بوونە قوربانی؟

+ لەمەجموعدا رۆژی ئەوەڵ [illegible] کەس شەهید بوون، ئەمە سەعاتێك دوای بۆمبارانەکەت پێدەڵێم، چونکە گازی خەردەل مەعمولەن دەست بەجێ کەس ناکوژێ، خەڵکێکی دیکە زۆر شەهید بوون، ئێمە نەمان دەناسین، خەڵکی پاوەی لێبوو، ورمێو تەورێزو دەتوانم بڵێم خەڵکی ئەکسەری جێگەی لێبوو، چونکە سەردەشت ناوچەیەکی بازرگانیبوو، شت لە عێراقەوە دەهات بۆ سەردەشتو لەوێوە دەچوو بۆ شوێنەکانی دیکە. لەدوایدا کە ئامارەکەیان دەرچوو [illegible]کەس ئاماریان هەیە ئامارەکەم هەیە بەڵام لەواقعدا نزیکەی [illegible] کەس بەو بۆمبارانە شەهید بووە، زۆربەی ئەوانە ناویان لەو ئامارانەدا نەبووە چونکە خەڵك خۆی مەعرفی نەدەکرد، پاش دوو ساڵ دوایی مەجموعەیەك دکتۆر هاتبوون جا بۆ تەحقیق بووە یان بۆ ویژدانی خۆیان دەستیان کردووە بە تەحقیق ئەوکاتەمن لە سەردەشت نەبووم لە مهابادبووم، - بۆچی لەماهاد بوویت واتە مالَت گواستبووە بۆئەو شارە؟

+ ئەو کاتە لە بیمارستانی ئیمام خومەینی کارم دەکرد، دەریانکردبووم لە سەردەشت لە راستیدا ئەمنیەتی گیانی خۆشم لە خەتەردا بوو، کە دەریانکردم وەزارەتی بێداری دەیانناسیم ئیحترامیان دەگرتم، لەبەرئەوەی دەیانزانی کەسێکی چالاکم لە کارەکەمدا، هەروەها لە خەستەخانەش پۆستێکی حەساسم هەبوو.

- ئەو کاتە حکومەتی ئێران تاچەندە بەتەنگ کارەساتەکەو بریندارانی ئەو بۆردوومانە کیمیاوییەی شاری سەردەشتەوە هات؟

+ وەللاهی ئەگەر لەواقعدا وەڵامت بدەمەوە چی وانەبوو، ئێمە ئەو رۆژە وەزعمان زۆر خراپ بوو، پێویستمان بە یاریدەدەر بوو، خەڵکەکەش بروای بە یاریدەدانی جمهوری ئیسلامی نەبوو خۆیان ماشێنیان هێناو بە بریندارو غەیرە برینداره‌وە باریاندەکرد، لە راستیدا دەرمانگاو دەوای کیمیاییان لە شاری بانە هەبوو هەبوو، ئەلبەتە ئیمە دوای زانیمان بۆ دەرمانکردنو موداواکردنی کیمیایی حەمامیان ئامادەکردبوو، بەڵام لەعەینی ئەوکاتەشدا کە کیمیا بارانی سەردەشت دەستی پێکردبوو حەمامێك هەیە بەنێوی حەمامی شارداری مەشهورە، لەوێ تەختی وەرزشیان دانابوو، لەوحەمامەش خەڵکیان دەنارد خۆیان بشۆن دەیانهێنانەوە، کە رەسمەکانیشی دیارە من رەسمەکانم پێیە، لەوێ چەند کەس چەند کەس خەڵکەکەیان دانابوو، دەرمانیان دەکردن ئەویش چ بوو دەرمانی لێنەبوو، ئەوانەی لەوێ بوون هەموو پاسدار بوون ئەوانە قەتیان کاری دەرمانداری نەکردبوو، لەبری ئەوەی ئاو بەکاربهێنن تەندرۆیدیان بەکاردێنا وەل حاڵ کارەکەیان زۆر ناشیانە بوو، خەڵکەکە زۆر خراپ ئاڵودە ببون، دوایش لەناو ئۆتوبوسەکاندا خەڵکەکەیان تێکهاویشت ئەویش کارێکی خەراپ بوو چونکە بووە هۆی ئەوەی خەڵك زیاتر ئالودەببن بە هۆی یەکدییەوە، دەنا یاریدەدانی حکومەتی ئێران چیدی نەبوو چونکو ئەوە بڵێم کە سەردەشت بە نیسبەتی شارەوە ئەوەڵین شاربوو کەلەپاش شەری جیهانی دووەم لە پاش ئیپر لە بەلجیکا کەلە شەری جیهانی ئەوەڵەوە بەگازی کلۆر خەڵکێکی زۆری لێ شەهید بووە، بۆیە دەتوانم بڵێم لە دوای بەلجیکەوە سەردەشت ئەوەڵین شارە کە بە گازی کیمیاوی لێیدراوە، ئەوگازە مۆستەرگازبووە، کە بە پێی پەیماننامە نێودەوڵەتیەکان بەکارهێنانی قەدەخە کراوە. هەروەها من لە کیمیابارانکردنی شاری سەردەشتدا ئەسەراتی کلۆریشم دیوە لەسەر بەدەنی برینداره‌کانو قوربانییەکان.

- ووتت هاتوومەتەوە بۆئەوەی شکایەت بکەم، شکاتت لە کێیە؟ کەس لە تاوانبارەکان دەناسیت؟ مەبەستم ئەوەیە دەزانیت شکات لە کێ دەکەیت؟

+ بەڵی شکایەت لە عەلی حسن مەجیدو نزارخەزرەجیو دەوڵەتی ئەوسای عێراق دەکەم ئەوانەی دەستیان لەو جینایەتەدا هەیە. هەم بەناوی خۆمەوە هەم بەناوی کەسوکاری شەهیدمەوە هەم بەناوی خەڵکی سەردەشتیشەوە، چونکە خەڵکی سەردەشت بۆیان ناکرێت بێن بۆئێراق، بەڵام من کەلەهۆڵندەوە هاتووم دەمەوێت ئەو ئەرکە بهاومە سەرشانی خۆمولەسەر وانی لابەم، تا بتوانم مەسەلەی شکایەتی خۆمان لە دادگایەکی قانوونی لەئێراقدا مەترەح بکەین، تا ببێتە هۆی ئەوە کەلە داهاتوودا کە ئێمە وەکو بنەماڵەی شەهیدانو برینداره‌کانی سەردەشت لەگەڵ بەقییەیئەنفالکراوەکانو کیمیابارانکراوەکانی کوردستانو بەهەقی قانوونی خۆمان بگەین.

بروات وایە بەهەقی قانوونی خۆتان دەگەن؟

+ مەبەستم ئەوەیە ببینە هۆکارێك یان کۆسپێکی قانوونی لەبەردەم ئەوە دابنێین کە جارێکی دی ئەنفالوکیمیاباران نەکرێینەوە.

- تۆ ووتت من بە کیمیاوی ئالوودە بووم لە بۆمبارانەکەی سەردەشت؟

+ بەڵی من بریندار بووم ئێستاش هەرتەنگە نەفەسم، بۆ خۆت گوێت لە سیغەی سینگمە، هەروا بەعزە جێیەکی بەدەنیشم هەر پێوەیەتی.

کاك عەلی تۆ ئەندامی ناوەندی هەلەبجە[illegible] (چاك)یت، بۆخۆشت کەسێکی چالاکی ئەو دۆسێیە بوویت کە لەهۆڵندا لە دژی بازرگانێکی هۆڵندی(فرانس ڤان ئانرات) کردبووتانەوە، دەمەوێت بزانم ئەو دادگایە دوای ئەوەیکە ئەو بازرگانەی بە سزای خۆی گەیاند دۆسێی ئەنفالوکیمیابارنی کوردو دۆسێی سەردەشتی تاچەند وەك مەسەلەیەکی قانوونی بە جینۆساید تەماشاکرد؟

+ بە شانازییەوە ئیفتیخاری ئەوەم هەیە کە من ئەندامی (چاك)م، هەروەها من یەکێکم لەدامەزرێنەرانی ئەوناوەندە، وەکو هەریەکێك لەو برادەرانەی ترم لە هۆلندا کاك ئەمیروکاك عەلیو کاك شێروانوبەقییەی هاورێکانی دیکەمان، ئیمە توانیمان وەکو کۆمەڵێکی (n.g.o)یی لەوێ دروست بکەین تا بەبێ جیاوازی لەبەشەکانی تری کوردستانو بێ ئەوەی جیاوازی تفکروبیرکردنەوە بکەینە گرفت، دەست بەکاربووین،ئەوکاتە هاورێیەکی ئیجگارخۆشەویستمان بەناوی(مارتن تێلاخە) کە هاوڵاتییەکی بەرەگەز هۆڵندیە ئەویش ئەندامی ئێمەیە جیگای خۆیەتی هەمیشە سوپاسی بکەین، هەروەها لە کریستافافێلژن لە حزبی سوسیالستی سەوزەکانی هۆڵندا یارمەتی دەری ئێمە بوون بۆ ئەو دۆسییەی لەهۆڵندا خستمانە بەردەمی دادگا، لە دۆسێی فرانس ڤان ئانراتو کیمیابارنوئەنفال، هەروەکوجەنابت باستکرد دادگا زۆر تەئکیدی لەسەرئەوە بوو، کەتاوانی ئەنفال بەتاوانی جینۆساید بناسێنرێت، خۆشبەختانە لەدەرایەتو ویژدانێکی زۆرەوە کە دەلێم ویژدان مەبەستم ئینسافو عەدالەتی دادگاوە، تەماشای ئەو دۆسێیەیانکردو جینۆسایدی گەلی کوردیان لەو داگایە بە رەسمیەت ناسی، بەڵام بەداخەوە لەسەرمەسەلەی هەلەبجە نەیانتوانی جینۆساید ئیسپات بکەن، چونکو کیمیابارانی هەلەبجە هەندێك

تەم‌ومژی لەسەر بوو، دادگا نەیتوانی یەکلایی بکاتەوە، لەبەرئەوەی جەنگی ئێراق‌وئێران لە گۆڕێ بوو، ئێران لەو وەختەدا پەلاماری هەڵەبجەو مەنتیقەکەی دابوو، بەڵام وەکو جینایاتی جەنگ(تاوانی جەنگ) باسیان لێکرد.

- ئەی سەبارەت بەتاوانی سەردەشت؟ بۆمبارانکردنی ئەو شارە لەدادگای هۆڵند چۆن کەوتەوە؟

+ ئەو کاتەی ئێمە کۆمیتەکەمان تەشکیلدا بۆ دادگایکردنی ئەو تاوانبارە ئەو مساحەبە (مقابلە) یەکی کردبوو، ئەمە بووە هۆی ئەوە بەدوای ئەو تاوانبارەدا بچین، ئینجا محامیمان گرت خانمی (لیس بێس زیخفیلد) ئیدی بەیارمەتی خەڵک‌و لەملاو لەولا، توانیمان ئەو پارێزەرە بگرین، ئیدی ئەو کابرایە(فرانس ڤان ئانرات)یان دەستگیرکرد ئیدی پارێزەرەکە تەلەفۆنی بۆکردم ووتی تۆ من قەبووڵدەکەیت بەنێوی وەکیلی خۆت، منیش قەبولم کرد. دەتوانم بڵێم ئەوەڵین شکایەتکار لەفرانس ڤان ئانرات من بووم، لە دوایا کاك عەلی محمود ئینجا کچێکی دیی بەنێوی نادیا محەمەد، چوارەمینیش کاك ڕێباز قادر بوو کە ئەو ئێستاش وەزعی بەدەنی گەلێك خەراپە، ئەمەندە بووین پرۆسەی دادگاییەکەمان بەرێخست دوای من چوومە ئار نهێم‌و وەزارەتی داد گوستەری‌و ئەو ئەسنادو مەداریکەی کتێبەکان کە عەرزمکردی هەموویم بە شێوەی رەنگی (ملون)کۆپی کردو دوایە خستمانە سەر سیدی پێشکەشی دادگامانکردن، حەتا وای لێهات ئەوەندە تەئسیری بەسەردادگاوە هەبوو، رەئیسی دادگاکە هەموویان بە خۆشمانەوە دەستمان کرد بەگریان، ئەوان مەسەلەی سەردەشتیان نەزانیبوو کەس باسی لێنەکردبوو، ئیدی دادگا مشاوەرەیان لەگەڵ من کرد کە ئێمە دەمانەوێت لەگەڵ جمهوری ئیسلامی تەماس بگرین ئێوە پێتان چۆنە؟ ئێمەش تەشویقمان کردن(پشتگیریمانکردن یان هانماندان) بچن بۆسەردەشت، کە بچن ئەو بریندارانەی سەردەشت ببینن، کاتێکیش هیئەتێکیان لەوەزارەتی دادی هۆڵندا پێکهێنابۆ لێکولینەوە، بە سەرۆکایەتی واڵتەربێگ(ڤۆڵتەربێگ) لە سەردەشت ئیستقبالێکی یەکجار گەرمیان لێکردبوون چونکو من لە پێشدا ئاگاداری کۆمیتەی سەردەشتی نێوەندی چاکم کردبووئاگاداری خزم‌وکەسەکانی خۆم کردبوو، جا ئێمە زۆر بۆمان گرینگ بوو ئەوە بکەینە قەزیە.

لیژنەکە دەوریان چی بوو؟ سوودیان بەدادگاکە گەیاند ؟

+ بەڵێ زۆر گرنگی هەبوو چونکو هەتا ئەوان چوو بوون گەلێك لە نەخۆش‌و بریندارەکانی سەردەشتیان ئامادە کردبوو، لیژنەکە دیبوونی، بیجگە لەوانیش دەوری نەخۆشەکانی کیمیابارانی سەردەشت زۆر گرنگ بوو لە دادگادا، دواتریش ئەو شاهیدانەی لە سەردەشتەوە هاتبوون بۆ دادگا دەوری کاریگەرییان بینی هەندێکیان ئەندامی ناوەندی چاك بوون لە کۆمیتەی سەردەشت، هەرچەندە هەندێکیانم بەدڵ نەبوو لەبەرئەوەی جمهوری ئیسلامیش هەنێك شاهیدی بەسەردا سەپاندبوون ئەوانە دەوریان زۆر نەبوو چونکە لە ئەساسدا بۆیە نێردرابوون هەتا لەوێ مراقبەی ئێمە بکەن لە دادگاکە.

ئەوشاهیدانەی لەسەردەشتەوە هاتبوون‌و دەوریان هەبوو دەتوانی پێمان بڵێیت کێ بوون؟

+ وەکو کاك ساڵحی پور ئەقدەم، وەکو کاك حەسەنی واحیدی وەکو چیمەن، هەروا بێتەوە باوکی چیمەن، هەروەها مام قادر کە هەموو منداڵەکانی شەهید ببوون، ئەوانە دەورێکی زۆر ئەساسیان هەبوو لە ئیسپاتکردنی بەکارهێنانی چەکی قەدەغەکراو. دوایی لەو دادگایەدا شتێکی گرنگتریشمان بۆ دەرکەوت کە دەرکەوت کە دێیەکی تری کوردستانیش بە نێوی (زەردە)ی کرماشانیش بەربۆمبارانی کیمیاوی کەوتووە لەساڵی [illegible] کە ئاخیرەکانی شەربووەو ژمارەیەکی زۆریش لەوێ خەڵك کوژرابوون، ئەوانیش هاتبوون بۆهۆڵند شکایەتیان لەو تاوانبارە هەبوو.

ئەوانیش هەرکوردبوون؟ مەبەستم ئەو دێیەی لای کرماشانیش کورد نشین بوون؟

+ بەڵی ئەویش هەرکوردن، کوردی یارسانین. ئەوانە موسوڵمان نین، بەڵکو یەزیدین، ئەمەش کاریگەرییەکی گەورەی هەبوو لە سەر ئەو تاوانەی دژی خەڵکی کوردستان ئەنجامدرابوون، تا دادگا بە جینۆسایدی بناسێنێ.

ووتت هاتووم شکایەت بکەم ئەی تا چەندە بەتەمای ئەم دادگایەی لە ئێراق هەیە تا وەك دادگای هۆڵند بە تەنگ دۆسیەی سەردەشت‌و شوێنەکانی ترەوە بێت یان بە جینۆساید ساغی بکاتەوە؟

+ هەرچەندە من بۆ ئەو مەوزوعە هاتوومەوە بەڵام ئەگەر هەقیەقەتی بلێی من زۆر گەش بین نیم، چونکە بامن بە سەراحەتەوە بڵێم موریدی تەئید یا هینی زۆر کەس نەبێت من لە گەڵ ئیعدامی صدام نەبووم چونکە دەبوایە سەدام هەتا دوا تاوان بمابایەتەوە، چونکە ئەو دکتاتۆرە سەری مارەکە بوو، بانکی هەموو نهێنییەکان بوو، هەموو نهێنیەکان لە گەڵ خۆی چوونە بن گڵ‌ونێژران. راستە جینایاتی دجیلیش هەرتاوانەو زولمیان لێکراوە بەڵام تاوانی گەورەتر لە دوای ئەوە هاتوون لە سەردەستی سەدام‌و داروودەستەو رژیمەکەی. لەراستیدا ئەو دادگایە غەدری لە کورد کرد، گۆلیان لێکردین.

پێت وایە دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق پشت بەو دادگایە دەبەستێت کە ئێوە لە هۆڵند بەسەرکەوتنتان گەیاند؟

+ وەڵا ئەگەر پشتی پێنە بەستێت قازانج ناکات، چونکە دادگای هۆڵند زۆر کێشەی لە کۆڵ ئەم دادگایەکردووەتەوە، زۆر نهێنی ئاشکرا کردووە، حوکمی لەسەرداوە، دۆسێکەش هاتووە بۆ ئێرە دراوەتە دادگای باڵای تاونەکانی ئێراق، بەڵام بۆ یەکلایی کردنەوەی دۆسێی جینۆسایدی گەلی کورد دەبایە یەك دادگایەکی بەین مللەلی بۆ دروست بوایە.

- ئێوە وەکو ناوەندی (چاك) وەکو رێکخراوێکی ناحکومی نێونەتەوەیی ناتانەوێ لە دەرگای دادگای نێودەولەتی بدەن؟

+ ئێمە با بە هەلە لە ناوەندی چاك تێنەگەین ئەمە کاری ناوەندی چاك نیە ئەوە لە توانای رێکخراوێکی ناحکومیدانیە، لە راستیدا ئەم کارە ئەرکی دەولەتی ئێستای ئێراق بوو. دەولەت دەتوانێ ئەو کارە بکات، حکومەتی کوردستانیش دەتوانێ ئەم کارە بکات، چونکە دادگای نێودەولەتی مختصە بە ئیختلافاتی دەولەتان، دەنا ئەوە لە توانای ناوەندی چاکدا نیە بروابکە بۆ دۆسێی فرانس ڤان ئانرات بە [illegible] یۆرۆو نەختە نەختە پارەمان لە خەڵك بۆ گرد کردووەتەوە.

- ئەی حزبەکانی کوردستان بۆ یاریدەیان نەدان؟

+ ئەوجا دەتوانی لە وان بپرسی بۆ یاریدەیان نەداین، هەڵبەت قەزیەکەیان پێ باش نەبووە.

ووتت تۆ شایەتحاڵ بوییت لە دادگاکەی هۆڵندا کێ هاوکارتان بوو لەو کارە مەزنەدا؟

+ من وەك شکایەتکار ئامادەبووم، نەوکو شایەتحاڵ چونکە ئەوەڵین کەسێك بووم وەکو دۆسێی سەردەشت بێمە جواب‌و بەشداری بکەم لە دادگایەکەو ئەم کیمیابارانە بەدنیا بناسێنم، لەم نێوەشدا پێویستە سوپاسی ئامۆزای خۆشەویستم کاك مستەفاچاورەش بکەم کە ئەم ئەسنادومەداریکە کە ئەوەڵین جار کتێبەکانی لەسەرکیمیابارانی سەردەشت دامێ، کەئەویش کاتی خۆی بەدەستی کەوتبوون، لەجەماعەتی حزب دەعوەی وەرگرتبوون، کەهاتبوونە دەرەوە بۆ تەبلیغاتی خۆیان بەکاریانهێنابوو، هەروەکو زۆر جار من دەبینم ئەم (عەکس) وێنانە لەسەرکیمیابارانی سەردەشت‌و کیمیابارانی هەڵەبجە زۆر لەحزبەکانی ئێرانیش بەکاریاندەهێنا، چۆن حزبەکانی عیراقیش بەکاریاندێنان، بۆیە دەڵێم کاتێك ئەو کتێبانە بەدەستی ئێمە گەیشت، ئێمە رەسمی کەس‌وکاری خۆمان لە ناویاندابینینەوە کە ئێستا هەندێکیان ماون‌و مەتەئەسیفانە هەندێکیشیان لەئەنجامی ئەو بۆمبارانە شەهید بوون، ئەوە بۆمن بووە هاندەرێکی گەورە کە بەدوای تاوانبارنی ژینۆسایدی گەلەکەمدا بگەرێم، توانیم چەندین جار لەگەڵ هیئەتی مونسیفەوهێومان رایت ووَچ لەوڵاتانی ئەمریکاو لە بەلجیکاو لەوڵاتانی دیکەو لەدادگای هۆڵند، هەروەها ئەوەشم بیرنەچێ کە هەرئەم وێنانە لەدادگای دانیمارگ لەدژی خەزرەجی‌و لەدژی وەفیق سامەرایی‌لەبەلجیکا کەڵکیان لێوەرگێرا، دیسانەوە ئێمە بەهۆی زۆر بەڵگەی دیکەوە مەسەلەی ئەنفال‌و ژینۆسایدی کوردمان مەترح کردبوو، بەڵام بێمەوە سەر ئەسلی پرسیارەکەی بەرێزت ئێمە لە دادگای هۆڵند توانیمان بە یارمەتی حزبی سوسیالستی هۆڵندی دۆسێکە بەرینە پێشەوە هەروەها داواکاری گشتی (فرێدتێڤن) بەراستی بەر لە ناوەندی چاك ئەوەی ئەوان کردیان دەتوانم بڵێم کارێکی بێوێنەیە،ئەو دووکەسە، لەسەر تاریخی گەلی کوردو ژینۆسایدکردن‌و هەموو ئەو تاوانانەی دژی میللەتی ئێمە ئەنجامدرا بوون، خۆیان ماندووکرد، دەتوانم بڵێم بە بارتاقای سەدساڵ خەباتی چەکداری بوو بۆ ئێمە، بەڵام لەبەر ئەوەی فرانس ڤان ئانرات ئەنجامدەری تاوانی جینۆساید نەبوو، بەڵکو هاوبەش بوو سزاکەی [illegible] ساڵ بوو، بەڵکو تاوانبارانی یەکەم صدام‌و عەلی حسن مجیدو ئەو سەرکردانەی بەعسن لە قانوندا، هیوادارم بتوانین لە دادگای عێراقیش ئەو مەسەلەیە وا ساغ بکەینەوە، وەکو هۆلوکۆستی جولەکەکان کە ئێمە بتوانین ئەم تاوانانە ئاوا ئیسپات بکەین‌و بە شوێنیدا بچین، لەداهاتوودا قازانجی سەد دەرسەدی دەبێت بۆکێشەی

تاوانێکی تر لەڕۆژ ژمێری ئەنفالچی یە کاندا

ئەرسەلان چیمەنی

شڤان سەرکەوت صالح لەساڵی □□□□ لەشاری کەکوک لەدایك بووە . تاقوناغی دووەمی ناوەندی خوێندووە . باوکی ئەمیش وەك زۆربەی کورە لادێ نشینەکان لەپەلاماری ئەنفالدا لەساڵی □□□□ لە.ناوچەی قادر کەرەم دەستگیر کراوەو تائێستا بێ سەروشوێنە. لەوەتای دایکی لەساڵی □□□□ شووی کردۆتەوە تا ئێستا شڤان لەگەڵ دایکیو باوەپیارەکەیەی دەژی لەبازیان، شڤان ڕۆژانە بۆ بژێوی ژیانیان بەعەرەبانەیەکەوە خەریکی رەنجکێشانەو حەماڵی دەکات لەبازارەکەی ئۆردوگای زۆرەملێی بازیان .

بەڵام شڤان کورێکی هێندە رێکپۆشو پاكوخاوێنە ئەگەر یەکێك ببینێ هەست بەوە ناکات کە ئەم کوڕەگەنجە خاوەنی عەرەبانەیەو پیشەی حەماڵی یە.

شڤان ئەڵێ ئەگەر ڕۆژانە پارەی باشم دەست کەوێ ئەی دەم بەدایکم بۆم کۆبکاتەوە ئەگەر کەمیشم دەست کەوێت ئەوە ئەی دەم بەخواردن و بۆخۆم ئەیخۆم، بەڵام ئەم کورە باری دەروونی زۆرباش نی یە، بۆئەم حالەتەش ڕۆژانە حەب ودەرمان بەکاردێنێت، وەکو خۆی دەڵێت تائێستا سەردانی چەندین پزیشکم کردوە بەتایبەتی دکتۆر (نزار محەمەد محمود) (ئاری سامی) بەڵام لەهەمویان باشتر دکتۆر (عبدلکریم خدر عباس) ە لەوەتەی چومەتەلای تۆزێك باشترم . شڤان مانگانە □□□□□ دینار وەردەگرێت . بەڵام ئەم برەپارەیە تەنها بەشی حەب ودەرمانەکەی دەکات . شڤان دەڵێ ڕۆژێکیان چومەلای مامم داوای □□ هەزارم دینارم لێ کرد بۆ کڕینی دەرمانەکانم □□هەزارەکەی دامێ بەڵام پێی ووتم بەقەرز ئەتدەمی ئەبێ بۆم بێنیتەوە ئەمە سەرەرای ئەوەی ماڵی مامی زۆر دەوڵەمەندیشن. شڤان زۆرجار باری دەروونی خراپ دەبێو دەڕوات بۆ سلێمانی و شەقامەکانی سلێمانی دا دەڕوات بەگاڵتەو هەندی جوڵەی سەیروسەمەرە ڕۆژانە دەباتە سەر، شەوانەش لەدوکانی دارتاشێك لەتەنیشت (حوسەنییە) کەی شاری سلێمانی دنوێت .. شڤان دەڵێ هیواو ئاواتم گەلێك زۆرە حەزئەکەم بچم بۆ ئەوروپا حەزەکەم سەیارەیەکم هەبێت . زۆریشم حەز لە گەشتو سەیرانە .زۆر حەزم لەڕۆژی عاشقانی جیهانە (ڤەلانتا ین) کەچی تەنها هاورێیەکم لەورۆژەدا گوڵێکی سوری پێشکەش کردم . منیش حەزم ئەکرد ئێستا باوکم بمایە و وەك خەڵکی هیچم کەم نەبووایە، بەڵام چیبکەم ئەفسوس قەدەر رێ ی پێنەدام .

نەجیبەعلی مەحمود .. دایکی شڤانە لەساڵی □□□□ لەکەرکوك لەگەرەکی شۆڕیجە لەدایك بووە . دەڵێ پێش ئەوەی بچینە دەرەوە پیاوەکەم لەکەرکوك وەستای دیوار بوو، لەشانە نهێنیەکانی ناو شار بوو، کە ئاشکراش بوو نەمانتوانی چیتر لەشار دابنیش بۆیە چوینە ناوچەی قادر کەرەم لەدێی گەڕاوی بووین پیاوەکەم بوو بەهێزی بەرگری لەگەڵ پێشمەرگەکانی مەلا بەکری گەڕاوی، کە شاڵاوی ئەنفال دەستی پێکرد ئێمە ناچار بەدزیەوە خۆمان گەیاندەوە شاری کەرکوك، سەرکەوتی مێردم بەهیچ شێوەیەك نیازی نەبوو تەسلیم بەرژێم بێتەوە . بەلام وەکو زۆربەی خەڵکانی ناوچەکە لەلایەن موستەشارو جاشەوە دەستگیر کراو ئەنفالکرا تائێستاش نازانین لەکوێ یە... کە من گەڕامەوە کەرکوك دووگیان بووم تەنها شڤان و شەمێرانم هەبوو لەشاریش شالاوم لەدایك بوو. ماوەی (□) ساڵ لەماڵی خەزورم ژیانمان بەسەربرد بەلام چ ژیانێك هەمووی کولەمەرگی بوو ماڵی خەزورم هاوکاریان ئەکردین، منیش لەترسان هیچم نەئەوت ناچار خۆم درووومانم بۆ خەڵکی ئەکرد هەموو شتێکیشم لەماڵی خەزوورم قبوڵئەکرد ... بەڵام چیبکەم ناچار دوای ئەو (□) ساڵە ماڵی خەزورم بەجێهێشت چوومە ماڵی باوکم ئەوانیش نەیان ئەهێشت منالەکان لەگەڵ خۆمدا بەرم لێمیانگلدایە دایەوە . ئینجا ناچار بەدزیەوە جار بەجارە منالەکانم دەبینی، جار جار خۆم ئەچوم بۆ قوتابخانەکەیان لەڕێگا ئەمبینین هەرکاتی بیا ن زانیایە سەردانی منالەکانم دەکەم پێیان ناخۆش بوو لە منالەکان تورە ئەبون لێیان ئەدانو ئەیان وت نابێ لەگەڵ دایکتاندا قسەبکەن .. چەندین جار خواردنم بۆ ئەپێچانەوە و بۆم ئەبردن .... ڕۆژێکیان شڤان لەتاقیکردنەوەکانی سەری ساڵدا بەپلەیەکی باش دەرچوو بوو منیش بەدزیوە (عودیکم) بەدیاری بۆکڕی کەماڵی خەزورم پێیان زانیبوو جوابیا ن نارد جارێکی تر شتی وانەکەیت قبوڵی ناکەین ئەمە بێجگەلەوەی عودەکەشیان شکاندبوو ..مامۆستایانی قوتابخانەکە بەم حالەی منیان زانی بوو زۆر جار بەرێوبەری قوتابخانەکە ژورێکی لەقوتابخانەدا بۆ تەرخان کردبووم کەمنالەکان لەوێ ببینم ڕۆژێکیان لەبیرمە زۆر بێ تاقەت بووم باوەشم کردبوو بەمناڵکاندا، ناچار دەگریام کە مامۆستاکان ئەم دیمەنەیان بینی هەموویان لەگەڵ مندا دەگریان ... لەماڵی باوکیشم زۆر مامەوە ناچار لەساڵی □□□□ وە شووم کرد بەم پیاوەی ئیستام ئێستا (□) منالم لێیو هەیە لەبازیان ژیان بەسەردەبەین.

ئێستاش لەمنالەکانی ترم تەنهاشڤانم لەگەڵدایە..شالاوم کە کوڕە بچووکەکەمە تائێستا لای ماڵی مامیەتی لەسەردوکانێك دایان ناوە کچەکەشمیان دا بەشوو، ئێستا جارجارە دێت سەرم لێ دەدا، ئاخر ئەگەر ئەنفال نەبووایە بۆچی منیش ژیانم بەم جۆرە دەبوو؟ منالەکانیشم بەم جۆرە سەرگەردان نەدەبوون شڤانیش ئاوهای بەسەرنە

حسین عاسی کەریم:

بە بیست هەزار دیناری توانیم بیست دەقە باوکم ببینم

حسین عاصی

دیداری ئەنفالستان

لەساڵی □□□□ دا ئازارەکانی ئەنفال چیرۆکێك بەلاوێکی خەڵکی دوز دەنوسێتو لە گۆڤارێکی ئەو سەردەمەدا بڵاوی دەکاتەوە، چیرۆکەکەخەونێك دەگێڕێتەوە،خەونی دیدەنی میردمنداڵێك بۆ لای باوکە ئەنفال کراوەکەی. لە ساڵی □□□□ یشدا ئەم خەونە لەلای لاوێکی تری دوزخورماتوو دەبێتە ڕاستی، ڕاستی گەڕان و شۆڕبوونەوەی میعراج ئاسا بۆ ناو سەعیری مەرگەساتی ئەنفال. ئەو مەرگە ساتەی کە ئەم لاوەی وەکو خواوەند تاك و تەنایا کرد. لە نێو لەرینەوەی تالەژێ غەمناکەکانی دەنگی (حسین) حسێنی ئەوسای منداڵ و ئیستای لاودا سەدای مەرگی منالەکانی (دبس)م بیست .. لە ناو هەناسە هەڵکێشانەکانیدا هاوارو ڤیژەی ژن و کچە هەتککراوەکانم گوێ لێبوو.. دەنگێك کە کارەساتی لێئە چۆڕێتەوەو ئێمەی مرۆڤ شەرمەزاردەکات، کە ئێمەش لەگەڵ ئەودا دەڵێین مەحاڵە ئەو کارەساتانەمان بیربچنەوە، مەگەر بە مەرگ. نەفرەت لەو جیهانەی بە بونی وێنەکانی دکتاتۆر قایلە. نەفرەت لەو دوو پێیانەی بە زۆر شوناسی مرۆڤیان دراوەتێ نەفرەت لە ئەنفال. کە شونسی مرۆڤایەتی دەسرێتەوە.

دەزانم ناوت حسێنە بەڵام ئەگەر بەتەواوی خۆت بناسێنیت.

ـ حوسێن عاسی کەریم

ـ کاك حوسێن ئێوە خەڵکی کوێ بوون؟

\+ وارانی ژوورروو.

- کەواتە تۆ خەلکی دێیەکەی کاك حەمەی ئیسماعیل(هەمەی سمایل) یت ئەوەی لە نوگرەسەلمان هاتەوەو فیراق کوشتی؟

نا ئەو خەڵك وارانی خوارووە. من نایناسم.

تۆ تەمەنت چەند بوو ئەو کاتە ئەنفالەکە کرا؟

□□ ساڵ بووم

واتە ئەنفالەکەت بیر دێت؟

بەڵێ.. باش بیرمدێ

چەند کەستان ئەنفال کراون؟

هەشت کەس، دایکم و باوکم و سێ براو سێ خوشك

ئەی دوای ئەوان تۆ کەوتیتە لای کێ، واتە کێ تۆی بەخێو کرد؟

ـ □□ ڕۆژ پێش ئەنفالەکە من بە میوانی ڕۆیشتم بۆ ماڵ خاڵۆم، لەدێیەکە دوو ماڵ بوون، جوامێر ئاغای پێئەڵێن بە میوانی چوومە ئەوێ، ئیتر ئەو کات هێرش ئەنفال دەستی پێکردو نەمتوانی بگەڕێمەوە لای دایکم و باوکم و ئەوانەم ئیتر هەر لەگەڵ ئەوانا ڕاپێچ کراین و هاتینە قۆرەتوو، سێ ڕۆژ لە قۆرەتوو بووین، دوای ئەوە لە قۆرەتوو جیا کراینەوە، منال بەجیاو ئافرەتی گەنج بەجیاو پیاو بەجیا، هەموو جیا کرانەوە.

واتە تۆ کەوتیتە لای منالەکان؟

ـ بەڵێ کەوتمە ناو ئافرەتەکان، ئەو کات تەمەنی من منال بوو سێ ڕۆژ لەوێ بووین، ئیتر دوای ئەوە کە جیا کراینەوە، هەر هەموومانیان بە ئیڤا گواستەوە بۆ تۆپزاوە، سێ ڕۆژ لەوێ ماینەوە، هەم دووبارە خەڵکەکەیان جیا کردەوە، ئتیر کە جیایان ئەکردنەوە ئەشیان بردن مەسەلەن گەنجەکانیان بەجیا ئەبرد، ئەوەی تەمەنی گەورە بووایە، ئیختیارو بەساڵا چوو و ئەمانە بەجیا ئەیان برد، لە ئەخیرا ئێمەیان برد بۆ دبس.

کەبردیانن ژن و منال بوون یا هەر منال؟

ـ نا، پێشتر بەس پیاووئافرەتە بە تەمەنەکانیان ئەبرد بۆجیگایەکی تر.

نەتان ئەزانی بۆ کوێیان ئەبردن؟

نەء، دوای ئەوە ئێمە بەس منال و ژن پێکەوە بووین بردیانین بۆ دبس، تەقریبەن پێنج مانگ و نیو لەوێ ماینەوە.

ئەی لە دبس وەزعتان چۆن بوو؟

ـ وەڵاهی وەزعمان زۆر خراپ بوو، لەلایەن خواردنەوە هیچ نەبوو هەر صەمونی عەسکەری بوو کە هی دوای خواردنی خۆیان بوو ئەیانهێنا بۆ ئەو خەڵکە، ئیتر لێدان هەبو، تەعدایان ئەکرد لە منال و لەئافرەت، بەزۆری خەڵك ئەمرد یەعنی منالەکان ئەمردن تووشی نەخۆشی ئەبوون

تۆ خۆت منالت بینی بمرێت؟

بەڵێ بە چاو خۆ دیم

ناوی کەسیانت بیر نەماوە

ـ نەوەڵا ئەو خەڵکانە هەموو خەڵکی یەك مەنتیقە نەبوون هینی جێگاکانی تری تیابوو ئەوە نەبوو یەکتری بناسین، بەڵام ئەمزانی منال هەر لەبرسا ئەمرێت و تا ئەمرێت هەر داوای نان ئەکات، منالی بچووك پێی نەئەکرا صەمون عەسکەری ڕەق بخوات لە برسا ئەمردن نەك یەك و دووان ئەوەنەی من بزانم کە بیستبێتم □□□□ کەس بووە بە ژن و منالەوە ئەو حەوت هەزار کەسە تاکو گواسترانیەوە بۆ قاعەیەکی تر دوو مانگ و نیو پێش ئەوەی کە بەرماندەن تەقەریبەن □□□□ منال زیاتر مرد لەوێ هەر ئەیانبردو لەگەڵ دایکیا لە دەرەوە، کە نازانم کوێ بوو چونکە دەورو بەرمان سیم بوو، ئەیان ناشت و ئەهاتنەوە.

ماڵی خاڵت منالی تریان لەگەڵا بوو یا بەس تۆ لەگەڵیان بوویت؟

ـ بەڵێ منالی بچوکی خۆیان لەگەڵ بوو

کێ و کێ بوون؟

ئێستا گەورەن، ئەو کاتە زۆر بچووك بوون، ناوەکانیان زانا، بورهان، سروە یە؟

واتە تۆ دوای تۆپزاوا نەبراویت بۆ نوگرە سەلمان؟

نەء ئێمە نەبراینە هەر لەدبس ماینەوە، ئیتر ئەو فەترە لەوێ بووین ئەوەی شتی ناخۆش بێت ئەمانبینی؟

شتی ناخۆش وەکو چی؟

ناخۆشترین دیمەن من لەبەر چاوم ئەوە بوو، ئاوی بۆری هەبوو منال و شت ئەچون لەگەڵ دایکیان ئاویان ئەهێنا ڕۆژیکیان هەندێك تەواری وەستابوون منالەکەیان بانگ کرد هێنایانە لای خۆیان لەبەرچاوی دایکی جگەرەیان ئەکردە ناوچاویەوە بە زمانیا تاکو ئەو منالە بەتەواوی کەوت گاڵتەیان بەدایکی ئەکرد.

یەعنی ئەو منالەت ئاوا بینی ؟

+بەڵێ وەچاو خۆم بینیم.

- نەتئەناسی..نەتزانی ناوی چیە؟

ـ نەء وەکو پێتم ووت ئێمە خەڵکی یەك ناوچە نەبووین بڵێین هەموومان ناسیاوی یەکبین.

چەندجاربینیت وا لەمنال بکەن؟

زۆر جار لە خۆمیاندا بە قۆناغە تفەنگ، خۆمیش یان دا. لەسەر سەیارەکە کەوتمە خوارەوە، ئێستەش برینەکەی بەسەرمەوە ماوەدوای ئەوەی لە سجنیش دەرچووم بووە برینێکی گەورە بە هەشت مانگ ئینجا چاك بووم

ئەوانیش هەر عەسکەر بوون کەلێیان ئەدایت؟

ـ بەڵێ هەموو قواتی مغاویر بوون

ئەی لەگەڵ ژنەکانا چۆن ڕەفتاریان ئەکرد، بۆ نمونە زۆرجار بیستوومانە تەعدایان کردووە

ـ بەڵێ شتی وا هەبووە بەچاوی خۆم بینیوومە کە بردوویان بۆ تەعدا بەڵام نەمزانیوە کە چۆن بووە، حەمامێ گەورە هەبوو ئەچوونە حەمامەکە خۆیانیان ئەشۆردو جل و شتیان ئەشۆرد ئەچوونە سەریان و دیار بوو تەعدایان لە ئافرەتەکان ئەکرد

یە عنی تۆ ئەو کاتە تەمەنیشت منال بوو کە ئەتزانی تەعدایان ئەکرد مەوزوعەکە بێ تاقەتی نەئەکردیت؟

ـ تەبعەن چۆن بێ تاقەتم ناکات؟ ئەوپەڕی بێ تاقەت ئەبیت، بەڵام هیچ دەسەڵاتێکت نەبوو.

ئەی ئێستا کە گەورە بوویت و ئەو کارەساتانەت هەمووی لەبیرە، چۆن بیر لەو ڕابردووە ئەکەیتەوەو چۆن ئەو تەعدایانەت دێتەوە پێش چاو؟

ـ هەموویانم لەیادە، تەعدایەکە هەتا ئەو کاتەی بچینە ژێر خاك لەیادم ناچن.

ـ بەبڕوای تۆ کێ هۆکاری ئەوەیە؟

ـ ئەو ڕژێمە فاشیستەیە کە بەسەدەیەك بە هەموو شێوەیەك هەر تەعدای لە کورد کردووە، ئەو دڕندانە.

ـ ئێستا کە لەم دانیشتنەدا تەنها تۆ لە کارەساتەکەدا ژیاویتو بینیووتە تۆ بۆ خۆت لە هەموومان زیاتر پشکۆی ئەنفال چزاوە بە ناختدا، ئێستا چۆن سەیری ئەنفال ئەکەیت؟ بۆ نمونە ئەگەر ببینن بێجگەلە کورد میللەتێکی تر سەدان کیلۆمەتر لە دووری ئێمەوە ئەنفال کرا هەستو سۆزت چیە؟

ــ حەتمەن ئەنفال شتێکی دڵتەزێنە، ناخۆشە، لەناخی هەر ئینسانێکدا بێت شتێکی ناخۆشەو تەعدایە لە ئینسان ئەکرێت و بۆ سەر هەر میللەتێك بێت، بەڵام خۆی وایە ئەوەی کە لەناو واقیعەکەدا بێت زۆر تر تەئسیری تێ ئەکات.

ـ زۆر ووتراوە لەسەر ئەنفالو زۆر حیکایەتی ئەنفالیشمان گوێ لێبووە، بەبڕاوی تۆ چیبکەین بۆ ئەوەی ژیانێك دروست بکەین کەکارەساتەکانی ئەنفالمان لەبیر بەرێتەوە؟

ـ کارەساتی ئەنفال قەت لەبیر ناچێتەوە، من وەکو خۆم هەموو دنیام پێبدەیت چۆن لەبیر ئەچێتەوە؟ بە هیچ شێوەیەك لەبیرم ناچێتەوە.

ئەی چیبکەین بۆ ئەوەی کە جارێکیتر مەرگەساتی ئاوامان تووش نەبێتەوە؟

پێویستە هەموو ئەحزابەکانو کورد بەتایبەتی هەموو لەهەر چوار پارچەکەدا یەك بگرێتو بەیەك دەنگو بەیەك ڕەنگ لەم حکومەتی تازەی عێراقەدا داوای هەقی خۆیان بکەنو هەقی خۆیان بچەسپێنن.

ئەو کاتەی کە لە دبس بوویت چۆن هاتنە دەرەوە واتە چۆن بەربوونو کێ بەریدان؟

ئەو کاتە ئەوەبوو دوای شەش مانگ صەددام خۆی عەفوویەکیدا بۆ کوردو بۆ ئەوانەی کە لە شاخ پێشمەرگە بوونو هاتنەوە تەسلیم بوونەوە، ئێمەش لەو کاتەدا بەربووین عەفووی داو بەربووینو هاتینەوە.

واتە پێیان ووتن عەفوات دراوە؟

ـ بەڵێ، پێمانیان ووت عەفوات دراوە بۆ ئێوەو بەرئەبن.

ئەی هەڵسوکەوتی ئەو عەسکەرانەی کە پێیان ووتن گۆڕا یا هەروا خراپ بوون لەگەڵتان؟

نەخێر، نەگۆڕا تائەو دەقەیەشی کە بەرمانیان دا هیچ نەگۆڕا هەر لێدانو تەعزیب هەر هەبوو.

ئەی هیچ خواردنو شتیشیان بۆ زیاد نەکردن؟

نەخێر.

ئەی چۆن بەربوون واتە هەر لە حەوشەکە ووتیان بڕۆن خواحافیزتان بێت؟

ـ نەخێر، کە لەدبس بارمانیان کرد بردمانیان بۆ عەربەت

ـ عەربەتی لای سلێمانی؟

ــ بەڵێ، شەوێك لەعەربەتماینەوە، ئیتر هەر کەسێك گوایە بۆ جێگاو ڕێگای خۆی بڕوات، هەندێك خەڵکیان لەوێ بەردا ڕۆیشت، بەیانی ئێمەیان هێنا لەناو چەمچەماڵدا ووتیان بڕۆن هەر کەس بۆ جێگای خۆی.

ئینجا ئێوە کە هینایاننەوە بۆ چەمچەماڵ ئەتانزانی دێکانتان وێران کراوە؟

ـ نەخێر، نەمانئەزانی تاکو هاتینەوە دوای ئەوە زانیامان

واتە ئێوە لەچەمچەماڵ چوون سواری سەیارە ببن بچنەوە بۆ دێکەی خۆتان؟

ـ نەء نازانم ئەو کاتە ئیتر کە بەربووینو هاتینەوە ئەو مەنتیقەیە زانیمان دێکانمان خاپوور کراوە، ئیتر جێگەو ڕێگای چی؟ بەڵام من تا ئەو کاتە کە هاتمە ئەوێ گوایە ووتم باوکمو ئەوان لە دوز بێت.

واتزانی ئەوانیش دێن لە عەربەت بەریان ئەدەن؟

ـ بەڵێ، کە ئەوان لەڕێگەی ئێرەوە برا بوون لەتکریتەوە ڕاپێچ کرابوون.

ئەی دوایی چۆن زانیت کە دایكو باوکت ئەنفال کراون؟

کە بەر بووم هاتمەوە لای ماڵی خزمەکانم زانیم نەماوونو ئەنفال کراون.

یەکسەر پێیان ووتیت؟

بەڵێ، شتێکی ئاشکرا بوو ئێمە هەر چاوەڕوان بووین بەر ئەبێت، بەر ئەبێت چونکە ئەیانووت بەرئەبن، ئێوە بەربونە ئەوانیش بەرئەبن.

ئەزانم ماڵی خزمەکەت یەکسەر پێیان ووتیت دایكو باوکت ئەنفال کراون یا بەرە بەرە پێیان ووتیت؟

ـ بەڵێ، ووتیان ئەوە ئەنفال کرانەو ئیترئیحتیماله بەربن، یا بەر ئەبن یا بەرنابن.

هەتا کەی چاوەڕوانت کردن تاساڵی چەند؟

ـ ئەوەی ڕاستی بێت تا پرۆسە من لە مێشكو لە ناخی خۆما مابوون، هەر چاوەڕوان بووم، بەڵام دوای ئەوە هەموو ئاشکرایە ئێسكو پروسك لە ناو گۆڕی بەکۆمەڵا ئاشکرایە.

ئەی ئەو فەترەیە لەگەڵ کێدا ئەژیایت؟ هەر لەگەڵ ماڵی خاڵت مایتەوە؟

ـ نەخێر، ماڵ خاڵیشم نەما هەرهەموویان ئەنفال بوون.

ئەزانم ئەوانەی کە لەگەڵیانا بوویت لە دبس.

ـ کە هاتمەوە ئەوانیش بێ ماڵ بوون ماڵیان نەمابوو من چوومە ماڵ خزمێکمان ماڵی (محمد حاجی حەمید) لێرەیە کە خێزانەکەی خوشکی دایکمە ئیتر لەگەڵ ئەودا ژیام تاکو سێ چوار ساڵێك دوای ئینتیفازەکە کرا ئیتر دوای ئینتیفازەکە ووتم کەسم نەماوە تازە بە دوای چی بکەوم بۆ لێرە بمێنمەوە ئیتر چووم بۆ کوردستانو بووم بە پێشمەرگە

لای کێ بوویت بە پێشمەرگە؟

ـ یەکەم جار چووم بۆ کۆمیتەی دوز

ئەی لەوێ لەناو پێشمەرگە وەکو کەسێکی ئەنفال کراو ئیحتیرامیان ئەگرتیت، بەزەییان پیاتا ئەهاتەوە؟

ـ بەڵێ زۆر زۆر ئیحتیرامیان ئەگرتم.

چۆن ئیحتیرامیان ئەگرتیت، ئەیانووت ئەم کوڕە لێقەوماوە

ـ بەڵێ هەموویان کەسوکارمان ئەناسن ئەوکات مامۆستا مەلا حەسەن بوو مامۆستا مەلا کەریم بوو هەموویان مەسئول بوون مەسئولی کۆمیتەو کارگێڕ بوون، کاك مولازم وەهاب ئەوە خۆی هەر وەکو منە ئیتر هەر لەگەڵ ئەوان ژیام ئەو فەترە زەمەنییە لە کۆمیتەیا.

ئەوانیش کەسیان کەسوکاریان ئەنفال کرابوو؟ واتە کەسی تیابوو وەزعی وەکو تۆ بێت؟

ـ بەڵێ، هەموویان ئەوە مولازم وەهابە هەر وایەو مامۆستا مەلا کەریمە هەموو خێزانی ئەنفال کراوە، گشتیان کەسوکاریان ئەنفالە.

ئینجا لەوێ هەستت کرد سەرپەنایەکت هەیەو بێکەس نیت؟

ـ بەڵێ، حەتمەن وایە هەموویان زۆر ڕێزیان لێگرتم، ئیتر لەو فەترە زەمەنییەدا کە لە کۆمیتە مامەوە نازناوەکەشم کە هەر بە کۆمیتەوە بوو، پێیان ئەووتم حوسێن کۆمیتە.

با بگەڕێینەوە بۆ دێیەکە، کە لەوێ گیران لە کوێ خاڵتو ئەوان پیاوەکانیان لە ژنەکان جیا کردەوە؟ لە قۆرە توو؟

ــ یەکەم جار لە قۆرە توو جیایان کردنەوە، بەڵام هەر بەدوای یەکا هاتن بەڵام کە هەر گەیشتنە تۆپزاوە ئیتر بە یەکجاری جیایان کردنەوەو بران.

کێ ئێوەی گرت، جاش بوو سوپا بوو؟

هەمووی جەیش بوو

جاشت نەبینی؟

ـ نەوەڵا لەو سنوورەی ئێمەدا جاشم نەبینی نازانم ئەو کات چۆن ئەو خەڵکە ڕۆیشتنو بە چ شێوەیەك چونکە من لەگەڵ ماڵ خاڵۆم بووم، ئیتر خەڵکەکە هەمووی بەیەکجار ڕۆیشت لە دێیەك هەبوو هەوارە قووڵە نازانم لە هەوار قووڵەوە ڕۆیشتن یان قۆرەتوو حەتمەن خەڵکەکە واتێگەیشتووە لەوێش پروپاگەندە کراوە کە بێنو تەسلیم بنو شتتان بۆ ئەکرێت، هەر کراوە حەتمەن ئەوەی بەرنامەی بەعس بووە دایڕشتووە پڕوپاگەندە بکەن بۆ ئەوەی خەڵکەکە خۆی بێتە بەردەستیانو بەئاسانی لەناویان ببەن.

دوای ئەوەی کە حکومەتی بەعس ڕووخاو صەدام گیراو عەلی حەسەن مجید گیرا ئیتر چاوەڕوانی چیت ئەکرد هەستت ئەکرد کە ئەمانە مەحکەمە ئەکرێن خۆت ئامادە ئەکرد بوو کە بۆ ئەوەی بچیت تۆڵەی خۆتیان لێبکەیتەوە؟

بەڵێ خۆم ئامادە کردبوو

ئەی کەس لێیپرسیت؟

ناوەڵا هیچ کەسێك نەیپرسی وەرە با بچین

ئەی چۆن سەیری دادگاکە ئەکەیت، واتە بەدڵتە؟

ـ بەڵێ بەدڵی منە، بەڵام ئەبوایە صەدام حوسێن بمایە تاکو ئەخیر بۆ ئەوەی لەسەر ئەنفالیش مەحکەمە بکرایە بیزانیایە کە ئەمەی کردووەو دوای ئەوە هەموویان ئیعدام بکرانایە.

زۆر کەست بینی چوو بۆ دادگا کە شایەتیدا ئەوانەش وەکو تۆ کەسوکاریان ئەنفال بووەو دایكو باوکیان ئەنفال بووەو کوڕیان ئەنفال بووە، کە سەیری شایەتیەکانت ئەکرد هەستت نەئەکرد تۆ لەوێ بوویتایە شتێکی ترت هەیە بیڵێیت یان شایەتییەکان بە لاتەوە زەعیف نەبوو؟

ـ وەڵاهی هەندێکیان بەڕاستی شایەتییەکانیان باش بوو بەڵام بەو شێوەیە نەبوو کە لە ناخو دڵی منایە حەتمەن هەرکەسێ بێت ئەڵێت خۆزگە خۆم بووایەم بەرامبەر صەدامم بگرتایە.

با بگەڕێینەوە بۆ کۆمیتە، بۆ نمونە تۆ مەسئولێکت کەسوکاری ئەنفالە ڕەفیقی پێشمەرگەت هەیە ڕەنگە کەس کاری ئەنفال بێت خۆشت کەسوکارت ئەنفالە هەست ئەکرد کەسوکاری ئەنفال زیاتر ڕێزیان لێئەگیرێت یان کوڕە مەسئولێك؟ هەستت بەم جیاوازییە ئەکرد

ـ نەخێر ئەو جیگایەی کە

ئەڵێم کۆمیتەی دوز بوو

کۆمیتەکەنا، ئەزانم کۆمیتەکە وەکو ماڵێك وابووە بۆ تۆ من بە ناوی خۆمەوەو بوناوی گۆڤارەکەشەوە سوپاسیان ئەکەم، ئەوە نا بۆ نمونە لە دەرەوەی کۆمیتەکەی ئێوە.

- تەبعەن من لە کفریا بووم حەتمەن ئەوەی لە نزیکەوە بمیناسیایە چیمو کارەساتێك وا هاتووە بەسەرما حەتمەن خۆشمی ئەویستو ڕێزمی ئەگرت.

ساڵی □□□□ کە تۆ بوویت بە پێشمەرگە لە کۆمیتەی دوز شتێکی وا هاتۆتە بەرگوێ گوایە لەساڵی □□ لەڕێگەی کەسێکەوە تۆ چوویت ئەنفالەکانت بینیووە، شتی وابووە یا ئەمە دروست کراو بوو؟

- شتی وابوو، بەڵام من ئێستا هەرچی بڵێم ئەنفال نەماو تازە ڕۆیشت.

چۆن بینیتن؟ ئەزانم ڕۆیشت بەڵام ئێمە بەدوای ئەوەوەین کە سەرە داوێك هەر چەندە بچووکیش بێت بیدۆزینەوە، مەسەلەن ئێستا من قەناعەتم وایە خەڵك هەیە لە ئەنفال ماوە؟

من ئەو کات لێرە لە دوز سەعاتچی بووم لەڕێگای کابرایەکەوە چووم نازانم ئیستیخبارات بوو یا موخابەرات بوو، کابرایەك لێرە تورکمان بوو وابزانم ئێستا مردووە، پرسیاریشم کرد

ناوی سییانی چییە؟

ناوی حاجی کەریم بوو مردووە، لەڕێگەی پیاوێکی ترەوە هاتوچۆی ئەکرد منیش پێم ووت ئاوامەو کەسم نەماوە، ئەمە لە ساڵی □□ بوو، ووتی ئەم پیاوە ئەزانێت ئەنفال لە کوێیە، منیش بەڕاستی بڕوام نەئەکرد، ئەمووت شتی وانییە کێ ئەڵێت ئەنفال ماوەو لەوەیە پارەم لێ بسەنن، ئیتر ووتم باشە من کەسم نەماوە بزانم نیشانێك شتێك بێنێت کە ئەو ئەچێتە لای ئەوکەسەی کە لەلای سجنە ئیتر من ناوی باوك خۆم پێووت، ناوی باوکم ئەوەیەو ساڵی ئەوەنە ئەنفال کراوەو ئەو وەزعە، ئەو باسی ئەو سجنەی ئەکرد زۆر گەورەیەو سجنی تریشی تیایە بەڵام ئەنفالیش براوەتە ئەوێ، ئیتر ئەو پیاوە ڕجای لەو پیاوە کرد ووتی ئەگەر ڕاست ئەکەیت باوکی ئەمە ماوە بیبە بۆ لای، ئەویش هاتەوە ووتی باوکت وایە دگانی ئاڵتوونە دەستێکی شکاوە، منیش ئیتر بڕوام پێکرد.

ئینجا ڕاست بوو واتە ددانی ئاڵتون بوو؟

- بەڵێ، بەڵێ من پێت ئەڵێم چوومەتە لای باوکم ئەو کاتە لە □□□□ باوکم بە چاو خۆم بینیووە، لێرە دەرچووین، چووینە لای حی صناعەکەی کەرکوك، ئەوکات ئەوەندە شارەزاییشم نەبوو لەڕێگەو بان، لەوێ ئیتر سەیارەیەکی دەبڵ هات ئەو پیاوەم ناسیو لەگەڵ کوڕەکەیا هاتن ئەو کات بە پارەیەکی زۆریش منیان برد پارەم پێیاندا.

چەند بوو؟

- بیست هەزرا دینارم پێیاندا، ئەو کاتە زۆر زۆر بوو لەڕێگە یەکێکی ترەوە ئەو پارەیەشم دەست کەوت، کە سوار سەیارەکە بووم لەوێ ووتی: ئەبێت چاوت ببەستمەوە. ووتم: ئەگەر بۆ کوشتنم ئەبەن، بمبەن بۆ کوشتن، ئیتر بۆ چاوم ئەبەستنەوە.ووتی: نا ئێمە مەبەستمان ئەوەیە کە ڕێگاکە نەزانیت. ووتم: باشە.ئیتر لەگەڵیانا ڕۆیشتم تەقریبی دەور سەعاتێك، سەعاتو نیوێك ئەبێت بە ڕێگادا ڕۆیشتین. کاتێك کە چاومیان کردەوە لەناو جەمەلۆنێکی چینکۆدا بووم.

بە بۆچوونی تۆ چەنێك ڕۆیشتن؟

- بە عەقڵی خۆم سەعاتێك، سەعاتو چارەکێك لە سەعاتو نیو تێپەڕی نەئەکرد، هەندێکیش بەسەر زیخدا ڕۆیشت، هەستم پێ ئەکرد، لەناو ئەو جەمەلۆنەدا چاومیان کردەوەو بە مەصعەد چوومە ژێر ئەرزەوە، لەوێ غورفەیەکی بچوك بوو، کوڕەکەشو ئەو پیاوەش لەگەڵما هاتن، لە غورفە بچوکەکەیا گۆڕیمیان، بەرگێکی زەیتونیان کردە بەرم (بەرگ کوڕەکە)، ووتیان بڕۆ باوکت لە ژووری ژمارە □□□ ە، هەمووی ژێر عەرز بوو، منیش ڕۆیشتم فیعلەن وابوو.

واتە بینیت؟!!

- بەڵێ بەچاوی خۆم بینیم.

تۆ باوکی خۆت بینی؟

+بەڵێ بینیم.. بەڵام شتەکان کە وای لێهاتووەو ئەو هەموو خەڵکە ئەنفال کراوەو یەعنی هەندێك خەڵك هەیە بڕوا ناکەن، منیش شتەکە حەز ناکەم ئەوەندە چونکە جاری پێشووش کە چوومە کوردستان لەساڵی □□ بوو عەینەن موقابەلەمیان کرد، پێم وایە خەڵك زۆر بڕواناکات بەڵام ئەوە واقیعەکەیە.

منیش ئێستە ئەم قسەیەم بەلاوە غەریبە، باشە دواى ئەوەی کە بینیت؟

ـــ دوای ئەوەی کە بینیم نەمتوانی هیچ قسەیەك بکەمو هیچ بڵێم بەس ئەگریام.

یەعنی بەیەکەوە قسەتان نەکرد؟

- بەڵێ، قسەم کرد ئیتر هەندێك شتی پێم ووت، فلان کوژراوەو فیسار کوژراوەو ئاواکوشتویانن یەعنی باسی ئەوەی ئەکرد ڕۆژ بەڕۆژ لێیان ئەبەنو ئەیانکوژن.

خەڵکی ترت زۆر بینی لە ناو جەمەلۆنەکەدا یان بەس باوکت؟

ـــ نەخێر ژێر زەوی بوو، هەمووی ژوور ژوور بوو، دەرگای شەش حەوت کەسی تیابوو، تاکو هەندێك خەڵکیش (نازانم خەڵکی توکنو عەزیز قادر بوون) پێمیان ووت بە کەسوکارمان بڵێ ماوینو یەکێك خەڵك ئاوایی خۆشمان لەگەڵ باوکما بوو تا ئەو دەقەیە، ئیتر ئەو جەمەلۆنە خەڵك تریشی تیابوو.

جلوبەرگی چۆنیان لەبەرا بوو؟

- جلو بەرگیان هیوا هەبوو شەرواڵو هی وابوو دزداشەیان لەبەر بوو، ڕیش درێژو باسی ئەوەیان ئەکرد خۆر زۆر بەکەمی ئەبینن.

دوای ئەوە بە هەمان ئۆتۆمبیل هاتیتەوە؟

- بەڵێ، تەقریبەن هەر نیو سەعات، بیستو پێنج دەقیقە لەلای بوومو لە نەفس شوێنا چاومیان بەستەوەو هێنامیان لە نەفس شوێنا دامیاننا.

- واتە ئەو کابرایەی کە بوو بە نێوانکارت ئێستە مردووە؟

بەڵێ.

ئەی کەسو کاری، کەسی نەماوە؟

نا نایان ناسم وەکو پێویست.

ئەی کە چوویت بوویت بە پێشمەرگەو ئەمەت باس کرد کەسێك نەبوو سۆراغ بکاتو بگەڕێت بەدوای ئەم مەوزوعەیا؟

- بەڵێ، برادەرانی خۆمان لەو کۆمیتەیە زۆر پرسیاریان لێکردم.

بۆ نمونە ئەوانەی عەزیز قادرو توکنو ئەوانە، ناویانت نەزانی؟

- نا، من پێت ئەڵێم نەمتوانی، یەعنی شتەکە زۆر بەلامەوە غەریب بوو، هەستی ئەوەم نەبوو گوێ بگرم.

کارەبای هەبوو؟

- بەڵێ کارەبای هەبوو.

واتە کارەبا هەبوو کە چوویتە خوارەوە؟

بەڵێ.

باشە تۆ ووتت ئێستا من هیوام نەماوە بە باوکم، ئەم کارەساتە کە بوو بەزۆری لە ساڵی □□□□ - □□□□ بوو کەواتە سێ ساڵ دوای ئەوەی کە بڕیاری بەکۆمەڵ کوشتنی ئەنفال کراوەکان دراوەو بەڵکو کوشتنیان ڕاگیراوە، واتە تۆ ساڵی □□ ئەوەت بینی، ساڵێك کە کوردستان ئازادکراوەو هێشتا حکومەتی بەعس ماوە ئەی بۆ هیوات نییە کە ئێستەش ماوە؟

- ئەمەلم نییە چونکە ئەو قسەیەی کە لە زاری ئەوان بیستوومە ئەو باسە کە ئەوان ئەیانکرد یەعنی ئەوەنییە بەیەك ڕۆژ هەر هەموویان کوژرابێتن، بەبەرنامە کوژراون.

ئەی تۆ بەباوکت نەووت باوکە چیت بۆ بکەم بۆ ئەوەی کە لەم وەزعە نەجاتت بێت؟ یا ئەو هیچ ڕاسپاردەیەکی پێ نەوتیت بۆنمونە بە کاك جەبار بڵێیان کاك مەلا کەریم بڵێ ئەوەم بۆ بکەن؟

- هیچ، ئەوەی من پێت ئەڵێم من بەس ئەگریامو ئەویش ئەگریا، هەندێك شتی پێم ووت مەسەلەن فلان کەسیان بردو کوشتیانو...

کێ بوو ئەو کەسانە بۆ نمونە ناوی کێ؟

یەکێك لەوانە کە مامەی خۆمە لەگەڵیا بوو باسی ئەوەی ئەکرد ئەیووت بردوویانەو کوشتوویانە، ئەوەی کە لەلای ئەوان براوە کوژراوە.

بەپێی ئەو قسانەی تۆ بێت ئەبێت ئەو خەڵکە هەرلەنزیك کەرکووك بووبن؟

- نازانم، منیش پێم وایە هەر لەو نزیکانەن.

ئەمەی کە تۆ باسی ئەکەیت زۆر شتێکی تازەیە بەلای منەوە بەڕاستی، تۆ باسی ئەوەش ئەکەیت کە خەڵکیتر.چاوپێکەوتنیان لەگەڵ کردووم، من ئەمەوێت پرسیارێکت لێبکەم، ئەو شوێنەی کە سەرکەوتیتو دابەزیتەوە ماوەکەی چەنێك ئەبوو؟

- بڵێم چی بەڕاستی ناتوانم تەحدیدی بکەم، چونکە ئەوکاتە ئەوەندە ترس لە گیانما بوو ناتوانم بڵێم چۆن بووەو چەنێك دابەزیومە بۆ ژێر عەرز.

بۆ ترس لە گیانتا بوو؟ تۆ پارەت نەداوە؟ هەڕەشەیان لێکردیت بۆ نمونە بڵێن ئەوە بکەو ئەوە مەکە؟

- نەء، بەڵام هەربڕوام نەبوو تا ئەو دەقە کەگەیشتمەلای، دوای ئەوەش کەدەرچووم زۆربە مەشغوڵیو بە ئەوانەوە یەعنی مێشکم چوو بە بارێکی ترا نازانم.

ئەی کەگەڕانیانیتەوە لەکوێ چاویان کردیتەوە؟

لە نەفس شوێنا کەپێت ئەڵێم لای حەی صناعەی کەرکووك ووتیان بڕۆ خواحافیزت.

بەمەزەندەی خۆت نێوان حەی صەناعەو ئەو شوێنەی کە چوویت سەعاتو نیوێك ئەبوو؟

- بەڵێ

باشە کە تۆ چوویتە ژوورەوە باوکیشت ئەیزانی کەکوڕەکەی ئەبینێ؟

بەڵێ، پێیوترابوو

نەیووت چۆن پێیان ووتووم بۆنمونە من دەمێکە خۆم حازر ئەکەم کە تۆ ببینم ؟

ـ با پێی ووتم : پێمیان ووتووە ئەو کوڕەت کە ماوە دێت بۆ لات.

ناوەکەشتیان پێووتبوو؟

ـ بەڵێ، ئەمەی کە من پێت ئەڵێم زۆری خایاند، ناونیشان بێنەوبێ و لەگەڵ ئەو کابرایە. زۆرم محاوەلە کرد ماڵ و عنوانی ئەو کابرایە بزانم بەڵام بەهیچ شێوەیەك پێمی نەووت.

ووتت تورك بوو یا عەرەب بوو؟

ـ پێم وایە تورك بوو، هەموو زمانەکانی ئەزانی، هەموو سەری سپی بوو.

کابرا سەری سپی بوو؟

بەڵێ

ـ باشە ئەو کاتە تۆتەمەنت ▯▯،▯▯ ساڵ بوو، چۆن ئەو بیست هەزار دینارەت بۆ هەڵسووڕا؟

ـ لەو فەترەیا بیست هەزار دینار زۆر بوو، بەڵام لەو فەترەیەیا پێش ئەوەی بچینە ئێران ئیشم ئەکرد لە بازاڕا، شتم ئەفرۆشت وەکو پاکەت و ئەمانە، ئەو وەختە شەڕەکەی کوەیت هاتە سەرا ئەشیایەکی زۆر زۆر هەبوو پێش ئەوە بە هەرزان کڕیبووم، کە هاتینەوە زۆری مابوو پارەیەکی زۆری کرد شتیش گران بوو بۆ نموونە پاکەت و ووردەواڵە و سەعات و، زۆر فەرقی کرد لەگەڵ ئەو ڕۆژەداو بووم بە خاوەن ئەو مەبلەغە پارە.

باشە ئەو کابرایە کە ئەو چاکەیەی لەگەڵتا کردووە لە بەرامبەر لەحزیەکی بینینی باوکتا بیست هەزار دینار هیچ نییە، ئایا ئەم کابرایە بەزەیی پیاتا ئەهاتەوە چۆن هات بەخەیاڵیا ئەم چاکەیە لەگەڵ تۆدا بکات؟

ـ پێت ئەڵێم لەگەڵ ئەو کابرایەیە عیلاقەی هەبوو لەڕێی ئەو کابرایەوە منیش ڕۆیشتم، ئیتر نازانم بڵێم بەزەیی هات پێما بۆ پارەکە بردمی؟ حەتمەن ئەو پارەیەش تەماحێکە بۆ ئەو بەشەرە.

ئەوەی کە زۆر گرنگە لێرەدا تۆ توانیووتە بیست هەزار دینا بدەیت لە کاتێکا تۆ گەنجێکی لێقەوماوبووی کەسوکارت نەماوە پێویستت بەوەیە پارە کۆبکەیتەوە بەڵام ئامادە بوویت ئەو بیست هەزار دینارە بدەیت، تۆ توانیت ئەمە بکەیت ئەم بەرپرسیارێتییەکی زۆر گەورەیە و زۆر چاکت کردووە، بەڵام تۆ چۆن خۆت نەتتوانی بایی ئەوەندەخۆت تۆکمە بکەیت و خۆت کۆبکەیتەوە بۆ ئەوەی کە لەو ماوە کەمەدا چی بە باوکم بڵێم و چی بهێنمەوە؟

ـ وەکو من پێت ئەڵێم ئەوە شتێکی سەیرە، سەیر بوو لە لام ..ووتم بڵێی ئەمە ڕاست بکات؟ من تەسەور خۆم وابوو بمبات لەگەڵ ئەوا سجن بم الی الابد، ئەو قسانەی ئەو ئەیکردو ئەو مواصەفەتان بروام پێیکرد، ئەوە نەبوو من بەرنامەیەك دانێم

ئەو پێشتر تۆی ئەناسی؟

ـ پێت ئەڵێم لەڕێکەی ئەو پیاوە وە منی ناسی

ببورە مەبەستم کابرای دۆستەکەتە بابڵێین تورکمانەکە دۆستایەیتیتان چۆن بوو؟

ـ پێشتر لە وەختی خۆیا مامەی باوکمی لە دێکە ئەناسی لەئاوایی خۆمان عیلاقەی هەبوو

ئەم کابرا تورکمانە باوکتی دیبوو؟

نا باوکمی نەدیبوو

ئەی چۆن ئەو وێنەیەی بۆ تۆ هێنایەوە چۆن زانی و هاتەوە ووتی ئەمە باوکتە؟

ـ ئاخر من پێم ووت ئەگەر تۆ ڕاست ئەکەیت ئەچیتە لای سجنەکان من باوکم ناوی فلانە خەڵکی دێی وارانی زوورە، مواسەفاتم پێی نەدا، ئەگەر تۆ ڕاست ئەکەیت برۆ مواسەفاتیم بۆ بێنە مەمنویشت ئەبم چیشت ئەوێ لەدنیایا بۆت ئەکەم.

ئەم کەیسە بۆ باس نەکراوە بۆ ئەوەی لە ئەنفالدا باس بکرێت؟ چۆن شکاتت نەکرد؟ چۆن لە دۆسیەی ئەنفالدا نەبوویت؟

ـ نازانم کەس پرسیاری لێم نەکردووە تاکو من بچم

کابرا دوکانەکەی ماوە؟

ـ نەوەڵا ئێستە خۆی نەماوە

ئەزانم خۆی نەماوە، کوڕێکی لەسەردوکانەکە مابێ؟

ـ فرۆشراوە پرسیارم کرد

تۆ دڵنیایت ئەو کاتەی چوویتە خوارەوە بەمەصعەدە چوویت؟

ـ بەڵێ، بەڵێ کارەبایی بوو

لێرەکەگەوتیتەڕێ بەکەست نەووت لە خزمەکانت؟

ـ نەخێر بەکەسم نەووت

دوای ئەوەی کە هاتیتەوەو تائەوکاتەی لێرە مایتەوە بەکەست نەووت؟

تەقریبەن دوای ساڵێك خەڵك زانی پێم، خەڵك کەوتنە گومانەوە لێم ئەهاتنە گیان ئەو ماڵەی لە ماڵیان بووم ئەیانووت ڕاستە ڕۆیشتووە؟

چۆن خەڵك پێی زانی؟

باسم کرد بۆ پیرە ژنێك خزم خۆم

ئەو ژنە ماوە؟

بەڵێ

ئەو کەسەی کەیەکەم کەس بوو لای باست کرد ناوی چی بوو؟

ـ دایك خێزانەکەمە، ئێستە لەگەڵ خۆما ئەژێیت.

هەر بۆ ئەوت باس کرد؟

بۆ مامەیەك باوکیشم؟

ئەویش ماوە؟

نەء، ئەو عەمر خوای کردووە.

ئاسمانم چید فرمێسك داناکا
نەوەك خۆڵی سەر لاشەم ڕاماڵیٚ
شەپۆلیش هەرگیز کەنار ماچ ناکا
نەکا لە ناڵەم، دەریا بناڵیٚ

ڕۆحم وا لە ژێر تاشە بەردێکدا
نە ئاشنا خۆم، نە هی زمانم
بیابان ماڵمە و، جێم بۆ ڕادەخا
گەرچی تێم ناگا، لە (ئەنفال)انم

خودا دەمێکە سەری هەڵگرتووە
چیدی بیابان ناکا بە ماڵی
بەهاریش ڕەنگی پاییزی گرتووە
کە مەرگ ژیانی لە بن ڕاماڵی

خەڵەفاندن بوو، یا ویژدان مردن
سوورخانە وچاڵ و زیندانە ماڵم
بە ڕاستیتانە یان سوحبەت کردن
بکوژانی من، بران یان زاڵم؟!

سەرچۆپی مەرگو شەوانی سوورم
دەسری گرتوویە لە ڕەنگی ئاڵم
باوکانی ڕۆحی و کریارەکانم
دەکەن بە پارە، بست بستی باڵم!

کە خودا و سروشت شەرمەزارت بی
کام پەری، دادی تۆی مرۆڤ بدا؟!
گەر ئاینی تۆ، کوشتنی من بیٚ
لەکام دوورگەدا، دەگەن بە خودا؟!

ناوم ئەنفالە شانازیی مێژوو
تاجی زێرینی کوردی دابەشبوو
زاکیرەی چیا، نەخشە▯ ولاتم
هوشیارکەرەوەی ویژدانی مردوو

ناوم ئەنفالە یەك هاوتام هەیە
لە داوینیدا هەڵدەکا هەتاو
هەناسەی سێوە، ئەم هەڵەبجەیە
ـ پەلکەزێرینەی ئاسمانی ساو

دەی وەرن ڕابن لە پێناوماندا
بمانناسێنن بە دنیا و یاران
نەکا غەفڵەتی دووبارەی مێژوو
تووشمان کاتەوە کیمیایی باران*

کازیوە ساڵح
saleh.k@com.hotmai

*((مەرزیەیی ژن و هونەرمەند چەند جارێك دوای لێکردم شیعرێکی دەربارەی ئەنفال، بە تایبەت ژنی ئەنفال بۆ بنووسم بۆ ئەوەی بیکات بە گۆرانی. ئەفسووس تا ئەو لە ژیاندا بوو، ئەم شیعرە نەهاتە ژیان. کە ئەم شیعرەش هاتە ژیان، ئەو ژیانی بە جێهێشتووە... (ك. س)

پورەکافێ عەزیز:

هەزارو پێنج سەد دینار ئەدەن پێم؟!
نەمگەرەکە، ئەوە یەك ددان کورێکم ناهێنێ

دیداری: ئەنفالستان.

بەنیازی چەندیداری کەس وکاری ئەنفالکراوەکانی گەرمیان رۆژی □□□□/□/□ لە شاری دوز خورماتوو گیرساینەوە، دوای ئەوەی لەماڵی کاك جەباری مەلا عەلی پشویەکماندا چاومان بە پورەکافێ عەزیز کەوت بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی نۆرماڵچینە ناو حیکایەتەکانی ئەنفالی ئەم ناوچەیەوە لە پورەکافێیمان پرسی:

پورێ تەمەنت چەندە؟

وەڵا ئەگەر باس تەمەنم بکەی نازانم بۆ تەمەنم چووزانم

پێشترلە چ گوندێك دائەنیشتیت؟

-لە پەلکانە

گوندەکەی ئێوەش بەر ئەنفال کەوت؟

حەی ؟... ئەی چۆن بەرنەکەوت؟

ساڵی چەند گوندەکەتان ئەنفالکریا؟

چوزانم ساڵی چەند؟ ئەو ساڵە تێکچوویمان وا دامانی لەبەر پێی یژن ئەنفالەکە وا بردمانیانە تکریت.

ئەو ساڵەی کە ئەنفالەکە بوو ئێوە...

ئا، ئا ئەنفالەکە من وەبیرم نایە ئیسە مەجلیسێك دانیشێت هەر چوار زەلامە! ئەمما من چوار کورم رۆییە دوو کەنیشك عازەبم رۆییە یانزە سەرخێزانم رۆییە لەو ئەنفالە

لە ئەنفالەکەدا رۆیشتن واتە گیراون

ئا ئەرەوەڵا ئەنفالەکە بردی

پورە کافێ کورەکان ناویان چی بوو ؟

ناویان؟ .. رەمەزان، قاسم، جاسم، نەجم

ئەی کچەکان؟

گەلاوێژ و ئەمیرە

کەسیان ماڵیان پێکەوە نابوو؟

کچەکانم عازەو وی، کورمیش سێم عازەو وی، قاسم وە چوار منالو ژنەکەیەوە رۆیی.

ئەی سۆراخیانت نەزانی؟

نەوەڵا سۆراخم بەچی ئەزانی، سۆراخم لەوساوە زانی وا لەنوگرە سەلمان هاوردمیەوە بۆ ئەیرە.

کەواتە خۆشتیان بردووە بۆ نوگرە سەلمان ؟

شەش مانگ لە نوگرە سەلمان بوویم، خۆمو حاجی کەریم، دوو کەنیشکمیش بوون لەیەلمان.

لە دێکەی خۆتانا گیران؟

نەوەڵا هاتینە خورماتو بردمانیانە مەکتەب شەبابەکە، پێنج رۆژ لەوەرە بردمانیانە تکریت. لە تکریت لە حەوشەکەوە لەبەردەممانا ئەیاندا لەکورەکانمان ئەیاندا لە چەپلەو هەڵیان ئەدا لە کورەکانمان.

لە تکریت کورەکانتان بینی یان لە توپزاوە؟

ئەرێ وەڵا لە تکریت، خەڵك داوێ گشتی لە تکریت بوون.

واتە خەڵکی داوێ لە تکریت گیرا بوون ئێوە نەچوونە توپزاوە؟

لە دوزگیراین پێنج رۆژ لە تکریت بووین، دەریانیانکردوگشتی بەبەر چاومانەوە ئەیاندا لێیان، زەلامە ئیختیارەکان ئەگیران و بە قۆناغە تفەنگ ئەیاندا بەپشت ملیانا، نەیان ئەهێشت پیاوەکانمان بگرینو خۆمیش ئاوا کورێکم(جاسم) دایان لێی بەبەرچاومەوە دایان لێی هەرلەو رکایەوە پەنمیا تا ئەوراکەی(بەدەست وێنەی دەموچاوی کورەگەی ئەکێشێ)

ئەوانەی کە لێیان ئەدان عەسکەر بوون؟

+ئا ئا جەیشەکە ئەیدا لێی، عەسکەرەکان ئەیاندالێی، ئەرەوەڵا عارەبەکان ئەیاندا لەهێنەکان ئێمە لە کوردەکان،ئەمە لە تکریت، بەبەرچاو مانەوە غەدریان لێمان کرد، ئەزییەتیاندایان دایان لە کورەکانمان، وەبەیانیا ئێمەیان دەرکرد نەمانزانی کورەکان شەو دەرکرایانە، دەرمانیان کرد وە قۆناغە تفەنگ هاتن پیامانا، کەنیشکەکانیان لێم سەند، بردمانیان بۆ نوگرەسەلمان، لەنوگرەسەلمان شەوو رۆژێك یەك سەمونیان ئەدا پێمان. کەریمیان بردوە عارەبی قسەی ئەکرد، حەجاج دای لە حاجی کەریم، دای لێی یەك زەلام یەك ژنێك نەیوێرا دەستی بگرێت.

-حەجاج کێیە؟

+حەجاج چوزانم، عارەبێکی (خرە)بووی غەدری لەخەڵك ئەکرد.

- ئەزانم عەرەب بوو، عەسکەر بوو، زابت بوو چی بوو؟

+ئەمن بوو خرەکەیەکە سمێڵ رەش بوو.

-جا بۆچی لێیدا؟ هەرلە خۆیەوە لەحاجی کەریمی دا ؟

+ئەیووت بۆ بە عارەبی قسە ئەکەیت تەرنابی، لە سەرکوردیەکە قسە ئەکەیت ئەو ئەچوو بە عارەبی حکایەتی ئەکرد، کورد خۆمان گشتی عارەبی نازانێ ئەیوت بێژە نەعەم .. نەعیم پێیان ئەخەنینەوە، بە کوردەکان خۆمان قسەیان پێمان ئەکرد. نیمە شەو کەنیشکەکانمان جیاوە کرایا ئاوهابوو بردنیانە خوارەوە، بەریز ژنو زەلام ئەسکەرەکان هاتنە گیانمان.. ئیتر شەوو رۆژی یەك سەمونمانیان ئەدا پێمان وەڵاو بیلاهی شەوو رۆژ سێ رۆژ ئەو قەڵایە پرلە ژنو منالە تاکە یەك سەمونیان ئەدرا پێی ئەمە بۆ نەفەری.

- من ئەوەم بیستووە کەیەك سەمونیان ئەدا پێتان. صمونەکان چەندێك ئە بوون؟

+کورە چەنێ ئەوو بچێك ئەووەنەی نازانم بێژمی چەنێ هەر ئەووەنە (بە پەنجەی ئیشارەتی کرد وەك هیمای بچوکی صمونەکە)

- تۆ کەنیشکەکانت هەر لەگەڵ خۆت بوون

+ بچکەلانم ئا ، گەورەکانمیان برد هەرلە تکریت جیایانکردنەوە شەوو رۆژێ هەرچی ئافرەت عازەو وی گشتی ناوی نووسریا موالید چەنەو چەن نیە، ئافرەتێك بوو عەرەبی ئەزانی باسی ئەکرد بۆ زەلامەکان بە عارەبی گشتی ئەنووسی ئیتر ئێمە هاتینە رێوە دوای ئێمە کەنیشکان تا □□ی مانگ رەمەزان لە تکریت مانەوە ئێ وەڵلە بردیانن گشتیان نازانم کردە چاڵەوە؟!

چۆن ئەزانیت کردویانەتە چاڵەوە؟

یەعنی ئێستە ئێوە نازانن هەر من ئەزانم؟

نا نا ئێمەش ئەزانین، بەڵام ئێستا مەسەلەن هەیە تەسکەرە نفوسەکەی دۆزراوەتەوە لەناو گۆرە بەکۆمەڵەکان هەیە، کەسێك بینیویەتی ئەڵێت لە فلان شوێن بوونەو ئەمانە رۆیشتون،

بەس تۆ هیچ بەڵگەیەکت هەیە لەوەی کە نراونەتە چاڵ یان تۆش وەکو ئەو عالەمە؟

ناوەللە من دەلیلم نیە لە من فەقیر ترنیە ئیلا من ئەسوتێم بۆ کورو کەنیشکیخۆم ، ئەزانم لە تکریت لێم جیاوە کریانو دایان لێیانو دەریانیان کرد. خۆمانیان برد شەش مانگ لە نوگرە سەلمان ماین، لەسەر زمان عارەبی ئەیانووت صەمموونمان بدەن پێ، شەو هەفت کەس ئەمرد لەبرسیاو لەترس ئەو حەجاجە

واتە ئەوان ئەیانویست کفنتان نەدەنێ

نا نا خۆمان وە پارە لەناو یەکا (...) رووتەوە کرایاین لە تکریت کەسێك عاقڵ بوایە پارەکەی ئەخستە ناوکلاشەکە، ئیختیارەکان هاوردیان ئێمە فەقیر بوویمان گشتی لەناو بنکە دەرچوویمان قوڕ وەبان سەرمان کورمان بریاو کەنیشکمان بریا ئەی دەی بێ من ئێستە یەك منالێکت لێ ئەسێنم شەوو رۆژێك دەی بزانە چی ئەکەیت لە حەزمەتا؟

قسەکەت ڕاستە، تۆ ووتت ئێمە لە پەڵکانە بووین ؟

لەپەڵکانە هاتینە خورماتوو.

خۆتان هاتن؟

ئا ئا ووتیان پەڵکانەکان بێن ئیش فورسانەکان بوو ئەیانووت بێن کوڕەکان ئەکەینە فورسان.

ئەوان وایان بە ئێوە ئەووت؟

ئەی نەیان ئەووت؟ وەڵا بەعسیەکان ووتوویانە ئەی کێ ئەیوت، ئینجا لە مەکتەب شەباب(مەبەست مرکز شبابەکەی دوزە) گشت کەڵەك کرایین، لەورە یەکسەر بردمانیان کردمانیانە سەیارە بۆتکریت.

ئەو جاشانە ئەناسیت کە وایان بەئێوە ئەووت؟

نەوەڵا کەس ناناسم، خۆیان خۆیان ئەناسن.

ئێوە کە هاتن لە پەڵکانەوە بۆ دوز ئەتانزانی سوپا هێرشتان بۆ دەکات یان هەر خۆتان هاتن

کورە تۆ یزی چی؟ ملوە سەریەوە وەبان یەکەوە ئەهاتە شارەوە گشت خەڵکەکە وەعدەی سێ رۆژ تەسمیل بوو، ئێمەش تەسمیل بوویمانو ئەە.

باشە ئەگەر تەسلیم بوون بۆ گرتیانن؟ ئێوە نەهاتوون خۆتان تەسلیم بکەن؟!

ئێ کورە تەسمیل(مەبەست خۆبەدەستەوەدانە) بوویمان بۆچی زەلامەکان تفەنگیان ئەکردە شانیانەوەوبیانکەنە فورسان زەلامیان گشتی بردوکردیانە چاڵ، ئەی چیان لێیان کرد؟ یەعنی ئێوە نازانن هەر من ئەزانم؟ خەڵك ئێژێ ئەرەوەللە کوڕەکانتان واکوژریاو والێکریا، ئێ برا ئێمە شەش مانگ لە نوگرە سەلمان بوویمان، ئێمە لە زیندانا بوویمان، وەڵاهی هێژن حەزرەت یوسف، زیندان نوگرە سەلمان ئێمەی نەکێشا. جا لەدوای ئەوە هاتومەسۆ ئەمیەن بۆ کفری بانگم ئەکەن [illegible] دینار ئەدەن پێم؟! نامگەرەکە، ئەوە یەك دگان کورێکم ناهێنێ، چوار زەلامم رۆییە، کوڕەکەی کاکەم کەنیشك عازەبم رۆییە ماڵ رمیا ماڵ هیچم نیە ماڵ قیمەتی نییە، مەعنای چییە کورێ وەقەد

کوڕەکەی من دانیشتیە ئێژێ(برۆ جنسیە عێراقی هەر پێنجکە دەرکە)

ئەمە لە کوێ وای پێتوت؟ فەرمانگەکە ناوی چییە؟

لە کفری وای پێووتم، کوڕ ڕەوشەیە خەڵك نەوجولە، وەڵامن دایرە ناناسم هەرلەشوێن قسەی خەڵك ئەچمە ئەوناوەوە.

ئەی دوای ئەوەی لە نوگرە سەلمان هاتنەوە بۆ کوێ چوون؟

هاوردمانیان لە خورماتوو دامانیانا، لەوێ چوومە لای زەلامێك وەك تۆ حوجرەیەکی داپێمو خۆمو هەرکەنیشکەکەمو وکوڕەکەمیش ئەمەی ئیستا ها لەتەکما لای شوبرام جێمابو، کە لەنوگرە سەلمان هاتینەوە خۆمو باوکی بانگمان ئەکرد لەڕووی نەئەهات بێت ماچی بکەین، شەش مانگ ئێمە ماین لەنوگرەسەلمان لەسەر ئەو کەلیمە حیکایەتە ئەیووت هەتا کەی دیفاع ئەکەیت لەسەر کوردێك وەکو حاجی کەریم

کوڕە بچووکەکەت بۆ لەڕووی نە ئەهات بێت ماچی بکەن؟

ئەی ئەو منداڵ بوو ئێمە جێمان هێشت، ئێمە شەش مانگ سەرنگوم کرایین ئەو لای خوشکێکی جێما

ئەی ئەو کاتە لێرە چۆن ئەژیان، ئیشتان چی بوو؟

وەڵا چیمان ئەکرد، خۆم بەنم ئەڕستو کەنیشەکانیش ئەیانکرد بەلفکە چۆن بژییم؟ خۆ فەلاحەتم بوی؟ براکەم فەلاحەتمان گشتی جێنەما؟ ئێوە کوردن وەك ئێمە نازانن ئێمە چیمان لێقەومیایە؟! بەخوا شەش مانگ لە نوگرە سەلمان بویمانە جولەکە بەحاڵ کورد نەوێ دەی، خەڵك گشتی کرم دای لێی .

ئەگەر ئێستا تۆ ڕەسمی حەجاج ببینیت ئەیناسیتەوە؟

وەڵا

چوزانم نیشانمی بدەن خرە کەیەکە سمێڵ ڕەش شووم بوو.

ئەی نوگرە سەلمانت نیشان بدەین؟

ئەرێ وەڵا نوگرە سەلمان ئەناسمەوە ئەی من شەش مانگ تیایا بووم چۆن نایناسمەوە.؟

ئەمە ئەو شوێنەیە کە تۆ تیایا بوویت؟(وێنەکانی نیشان ئەدرێت)

ئەرێ سا، بەرەوەڵا ئەوەسانێ، ئەمانیان برد بۆ ئەورە منداڵەکانیان لێمان جیا وەئەکرد. ئەهاتن وەنۆبە ئەیووت دووزەلام بێتە خوارەوە سەمون ببەن، حەجاج ئەیدا لە زەلامەکان بە خوا زەلامێك بوو خەڵك (؟) هەروەدار کوشتیان لە پاڵ موحاجرەکانا جێما خەڵکەکە دایە یەکا هاتنەوە، کە دای لەحاجی کەریم نەهێشت ئێمە دەرچین بێینەوە، دوای درەنگانێ ئینجا ئەوساکە دەرمانی کرد (ئازادکراین) چویمە خوارەوە دوو سێ زەلام لەخوارەوە پارەیان لێمان سەند.

ئەزانیت بچیتەوە بۆ نوگرە سەلمان؟

+ ئێستا ئەلعان بچمە تکریت ئەزانم بچمە نوگرە سەلمان. لە دوورەوە یێژی ها وەبان تەپەوە. لامانیاندا لای سەماوە ڕەمیمان بکەن.

ئێوە زانیتان کە خەریك بوو ڕەمیتان بکەن ئەی بۆچی پەشیمان بوونەوە؟

وەڵا لە سەماوە ئەتر بردمانیانە بەردەم شەتێك کەڵەکمانیان کرد.. یەکێك چووە دەشتەوە خوری لێیان ئینجا دایان کێشاین بردمانیان بۆ بان بۆ نوگرە سەلمان ووتی بیانبەن نوگرە سەلمانو سەماوە سەعاتێك رێیە.

ئەی دوای ئەوەی سەددام رووخا هیچ سۆراخێکت نەکردن بەمان بە یان نەمان؟

نەوەڵا برام کێ سۆراخ ئەداتە دەست من؟ کوا کەس زانی کوڕەکان من هان لەکوێ؟

ئەی حکومەتی هەرێم هیچی بۆ کردوون؟

نەوەڵا هیچی بۆ من نەکردووە بێ لە [illegible] کە، ئێستە بۆتە [illegible] چی بۆ من کردووە، خانویان داوە پێم؟! باشە قەینا خوێن کوڕەکانمیداوە پێم؟ قەینا هاوردمانیان بۆ ئێرە بانگمانیان کرد یەکی [illegible] یان لێمان سەند بۆ زیندان نوگرە سەلمان توخوا چییان داوە بەمن؟!

ئەی ئێستا ئەگەر عەلی حەسەن مەجیدو ئەوان محاکەمە ئەکەن کەس بانگی تۆی نەکرد بچیت شایەتی بدەیت لەسەریان؟

نەوەڵا کەس بانگی نەکرد. ئێ بۆ ئەچم شایەت بم لەسەری بچم بۆکوێ بۆ بەغا؟ ئێ بکەومە شوێنی تازەمن ئەم حەمکە کورمو کەنیشکمە رۆییە تازە بچمە چێ؟ لەکوێ سۆراغیان بکەم؟

ئەی تۆ پێتخۆش نیە مەحکەمە بکرێن؟

بەرێ وەڵا حەز ئەکەم، هەرچەند سەیر ئەکەم قەستئەکەم بچمە ناو تەلەفزیۆنەکەوە، وەڵاهیبیاندەنە دەستمانەوە، خوێنەکانیان ئەخوێنەوە، براکەم تۆ ئەزانی چی بە ئێمە کریا؟ ئەە باوکەڕۆ شەش مانگ لەنوگرە سەلمان بەوحەجاج بێتە ملۆزم بان سەرت!! کەس نەیەوێرا پا

بجوڵێنێتەوە، ئەهاتە گیان ژن، ئەهاتە گیان زەلام، بەس وەڵاهی کەسیان وەك حاجی کەریم تەعدایان لێنەکریا هەرچی بدایە لێی ئەکوژرا، بەس ئەختیار بوو وەکێبڵ بەربوون لێی ئەیووت بۆ قسە ئەکەیت دیفاع ئەکەیت لەسەرکورد.

کێ خواردنی بۆ ئەهێنان ئەو شەش مانگگە؟

وەڵا نازانم هەمووی مرد لەبرسیا حەکیم شوبرام ئەیووت وا دووسێیەکتر مرد، ئێمە لە قاتی بان بویمان، ئەچووینەخوارەوە دوو زەلام وە نۆبە دوو گونیەیان هەڵ ئەگرت صمونەکەیان ئەهاورد هەر ڕۆژە دوو زەلام ئەچوونە خوارەوە ئیتر ئەحە نازە نەیهێشت حاجی کەریم بچێتە خوارەوە، ووتی هەڕەشە ئەکاتە گیانت ئێژێت حەی نەمووت حاجی کەریم نەبینم؟ هەڵبەتە ئەو ئەیزانی کوڕەکانی چونە بۆچی.

ئەوە سەددام ڕۆیشتو ملی خۆی شکان

لەوەلاتر بڕوات ..

دوای ئەو داوای چی ئەکەیتو چی بکرێت باشە بۆ ئێوە؟

هەرچی خوا بیزانێ باشە ئەوە باشە وەتەمای چی بم تازە، چی موڵك هەیە یەك دگان کوڕەکانم ناهێنێت لەدڵما

لە نوگرە سەلمان خەڵك زۆر مرد وانیە؟

ئەرێ وەڵا

من ئەگەر ناوی یەك دووکەس دوزت لێبپرسم ئەیانناسیت

ئا

مەلەکە تاهیرجەوهەر ئەوەمناڵێك بووە □□ ساڵ بووە لەوێ مردووە وایە؟

راستە وایە راست یژی؟

- مام فەخرەدینیش هەر لەوێ عەمر خوای کرد

ئەوە ئەسحابە بوو عەمر خوای کرد دوای خەڵکەکە بوو، نایانەقەبر، سەگ نەمابوو.

- ئەیانوت سەگە ڕەشەکە خەڵکی ئەخوارد؟ ئەوەت وەچاو خۆت بینیوە؟

دووسێ کەسی خوارد. ئافرەتێك دایك ئەو کوڕە کە مەعێن وا سەوزە ئەفرۆشێ، بەس ئەوەو زەلامێکتر سەگ خواردیانی حەمەی عەلی وەردە، ئەو دوو کەسە، من بە چاو خۆم دیم دووسەگ بوون، سەگ فرە نەوی. .

سەگەکان ڕەش بوون، من چوومەتە نوگرە سەلمان، لەوێ سەگی ڕەشی لێبوو

شەش کەس عەمری خوای کرد لەبەردەممانا کفن نەوی، لەسەر ئەو کفنەحاجی کەریم چوو ووتی کورەخۆمان پارەتان ئەدەینێ ئەم مردووە تەسلیم خاك بکەن لەنوگرە سەلمان.

ئەی عەباس عیسی چی لێ بەسەر هات؟

ئۆی دایکت بمرێ، بەخوا هەر گاڵتەی لەگەڵما ئەکرد ئاوا لەبەردەمما دای لە عەرزەکە لەبەردەمما درێژ بوو، خۆخەڵك نەخۆش نەئەکەوت، ئەوحەمە لەکە کەشە مرد باوك فەتاح ئەویش هەرسپوساغ بوو ڕۆژێك پێم خەنیەوە، حەمەی حاجی حوسێن ووتم وەڵاهی هەقە دەربچین بزانە ڕۆح چەنێ شیرینە ووتی بۆچی بچین بەخوا لەدەس مەرگ دەرچوونمان نابێ، هەرچی کەسێ لە بەردەمتا ئەیداڵە زەویەکەو عەمرخوای ئەکرد، نازانم هی نانەکە بوو هی ئاوەکە بوو؟ خۆ نانیان نەئەدا پێمان ئاش نەوی‌و نان نەوی، ئەهاتن تەنکەرەکەیان ئەهاورد هەرچی ژنو پیاوە ئەرۆیی ئەوێسیا سۆندەی ئاوەکەی ئەگرت لەبانمانا، تا گشتمان تەڕئەبووین ئەبویمانە ئاو یاڵلا هەریەکەی سەتڵێك ئاومان بەرئەکەوت، تۆ ئەزانی چ غەدرێك لە کورد کریایە لەونوگرە سەلمانە؟ مناڵەکانمانیان ئەبرد نازانم شەو بۆچی دەریانیان ئەکردوئەبریان هەتا ئەو دوو بچکەڵەیان داوە دەست من مەگەر خوا بزانێ!!

پورێ هەرچەندە ئێوە لەژێر دەسەڵاتی حکومەتی هەرێما نین، ئێرە ئیدارەی عێراقە بەڵام داوای چی ئەکەیت لەو ئەندام پەرلەمانانە کە لەبەغاو کوردن، چیت بۆ بکەن باشە؟

وەڵا خۆیانو ویژدانیان، تازە من تەمای هیچم نەماوە. تازە من وام بەبان کەنەکەوە.. ڕۆژێك ئەدەم لەزەوی‌و ئەمرم، ئەوە ئەمێنێ (مەبەستی کورە بچوکەکەیەتی) لە شوێن حەفت ماڵ ئەو کوڕەمان ماوە لەحەفت(□) ماڵ ئەوە جەبار ئەزانێ خەلاس بویمان پاك ژنو پیاووکوڕو کەنیشکمان بریاوەو ئەنفالکریا، تەنیا ئەوەمان ماوە ئەوە چی بۆکرا؟ کرایە وە شورتە(پۆلیس)بۆی چویمانە سولێمانی ئەمووت با نەوێتە شورتە ژنمان تازە بۆخواستە، کەنیشکێکی هەیە ئەمساڵیش کەنیشکێکی تری بووە خۆمیش دووکەنیشکم هەیە کەنیشکەکان خۆشی ئەمە چوار، پێنج ئافرەتین، خۆمیش قەرەکوڕم لەئەنفال ڕۆیوە، دڵم بەند ناوێ ئەو شەو بڕواو ڕۆژبڕوا بە هەق قورعان بەبان سەیارەکەوە دەرئەچێت هەتا دێتەوە خەریکە ڕۆحم

ئەنفالو هونەرمەند

ئەمساڵ هەردوو سەنتەری هۆلۆکۆستو ڕێکخراوی لێتوێژینەوەی نەرویجی، لە ووڵاتی نەرویج بەهاوکاری ناوەندی چاك، ڤیستیڤاڵێکی گەورەیان بەناوی (ئەنفال) کردەوە، ئەمە ئەگەر بەدەنگەوە هاتنو هەڵوێستی دنیای دەرەوە بێت لەئاست برینەکانی ئێمە، بەڵام لەناوەوەو بە نیسبەت کورد خۆیەوە دەبێت بڵێین (ئەفسووس) ئەفسوسو هیچی ترنا !!

دکتۆرو پارێزەر ڤیداربیرگلاند، بەرپرسی ڕێکخراوی لێتوێژینەوەی نەرویجی-(RKOR) وەك نوێنەری ئەو ڤیستیڤاڵە لەسەرداوای ناوەندی چاك هاتەکوردستانو پێکەوە بۆ ماوەی سێ ڕۆژسەرگەرمی بە دواداچوونو کۆکردنەوەی دۆکۆمێنتو بەڵگەنامە بوون. بەڵام نوێنەری ڕێکخراوی (RKOR)، زۆرتر لەهەوڵی ئەوەدا بوو کە تابلۆی هونەری شێوەکارانی کورد بەرێتەوە بۆڤیستڤاڵەکەو کاریگەری ئەو تاوانانە بەسەرهونەرمەندانی کوردەوە بکاتە بەشێك لە ئەرکی ڤیستڤاڵەکەو نمایشەکەیان خاڵی نەبێت لە فلچەو داهێنانی هونەرمەندانی کورد، نیازیشیان لەفیستڤالی ئەنفال ئەوەیە کەوا کاریگەریەکانی ئەنفالوجینۆساید وئەو تاوانانەی دژبەکورد پیادەکراون لەو ڤیستڤاڵەدا نمایش بکەنو سەرنجی پەرلەمانی وڵاتەکەشیان بۆ ئەوە رابکێشن کە جینۆسایدکردنی گەلی کورد بەفەرمی بناسێنرێت.. دیسانەوە ناچارین جارێکی تر بڵێین ئەفسووس.. چونکە دووحاڵەتی زۆرسەرنج راکێشم (بەدیوە خراپەکەیدا) بەدی کرد، بۆیە ناچارم وێنەی هەردوو حاڵەتەکە بخەمە بەردەست ئیترخۆت سەرپشکبە چۆنی لێکدەیتەوە:

حاڵەتی یەکەم :

هەرلەمیانەی ئەو سەردانانەدا لەگەڵ ڤیدار سەردانی پێشانگایەکی شێوەکاریمانکرد لەشاری سلێمانی، دوای ئەوەی لەرێگەی وەرگێڕەوە ڤیداربیرگلاند بە هونەرمەند(خاوەنی پیشانگا)کەی ووت: هیچ تابلۆیەکت هەیە لەسەرئەنفال، کەچی ئەو بەسەرسورمانێکەوە ووتی: ئەنفال؟!! هەروا بەسەرە لووتێکیشەوە ووتی (چوك) بەڵام کابرای نەرویجی ئاوا وەڵامی دایەوەو ووتی ببورە دەزانم ئێوە ئەنفالتان لەبیرنیە من هاتووم بیرتان دەهێنمەوە.

حاڵەتی دووەم :

دوای ئەوەی ڤیدارلەگەڵ هونەرمەندێکی زۆر ناسراوی کورد پەیوەندی گرتبوو، سەرئەنجام ڕێککەوتبوون، لەسەرئەوەی هونەرمەندەکەمان!! چەند تابلۆیەکی خۆی بنێرێتە ووڵاتی نەرویج بۆئەو ڤیستیڤاڵە بەقەرز، بەڵام شەوی □/□ی ئازار لە ئەورووپاوە تەلەفۆنێکم بۆهات تکاو ڕجای دنیای کرد کەمن بچم قەناعەت بەو هونەرمەندە بکەم، لەبەرئەوەی بەرێزی پەشیمان بووەتەوە کەتابلۆکانی بەقەرز بنێرێت بۆ ڤیستیڤاڵی ئەنفال، ئێستا داوای پارەی مۆڵ دەکات؟!!) منیش هەرئەوەندەم وەڵامی ئەو بەرێزدایەوە کە زۆربەی ئەو هونەرمەندانی تابلۆیان ناردووە هەڵوێستیان جوانبووەو کەسیشیان دەولەمەند نین، خۆشم بەخۆبەخشوبگرە بەپارەو پولی خۆم کاربۆئەنفال دەکەم، لەبەرئەوە چاوم هیچ کام لەوکەسانە نابینێ کە بازرگانی بەئەنفالەوە دەکەن! ئەمە وەڵامی منە ئیتر چۆن لەگەڵی ڕێك دەکەون ئارەزووی خۆتانە. ئاخر ئەگەر ئەمە پاشخانی فکری‌و ئەخلاقی هەندێك کەس‌و لەپێشیانەوە هونەرمەندانی کورد نەبێت دەربارەکانی حزبیش ئاوا بەسوکی تەماشای کۆمەلگە ناکەن.. هەروا بێدودڵی بەسەگ وێنا ناکەن.

شایەتحاڵێك

هاجەرە کەریم:

ئەم قسەیەم نەسریتەوە
باگشتی گوێی تێوەبێت ئێمە هاوکاری نەکرایین

دوائەوەی لە دوزخورماتوو گەراینەوە رۆژی (□□/ □/ □□□□) بەنیازی دیدارێك لەگەڵ هاجەرەمەریم لەسەرقەڵا لامانداو سەرەتا پرسیاری ماڵیمانکرد، ئەو ژنەی پیاوەکەی ئەنفالکراوەو دووجگەرگۆشەی لەماڵەوە کەوتوون و کەم ئەنامن، دوای ئەوەی بە پرسیارچوینە کۆڵانەکەیانەوە مکەرەم کوره کەم ئەندامەکەی هاجەره لە سەر کورسیەك لەبەردەگا لەژێر تیشکی خۆرەکە بەبێتاقەتی دانیشتبوو، ئیتر کە ئەومان بینی پێویستمان بەوە نەما لەکەسی تر بپرسین، چونکە مکەرەم خۆی بووە ناونیشانمان. سەرەتا دادە هاجرە لەماڵ نەبوو بەڵام مکەرەم کە زانی بۆ ماڵی ئەوان چووین لەسەر کورسیەکە لەبەرمان هەستا بەڵام هەستانێك هەتا ئەم چرکە ساتە ئازارم دەدات کورێکی گەنج بە زەحمەت توانی خۆی بە دیوارەکەوە بگرێتەوە، فەرمووی لێکردین بۆماڵەوەو بەدەنگێکی بەرز هاواری کرد بۆ ئەوەی دایکی لە هاتنی میوانە نەناسیاوەکان ئاگاداربکاتەوە، بەڵام ئێمە هەتا دادە هاجەرە نەگەیشتە لامان نەچووینە ژوورەوە هەرکە گەیشتیشە لامان بە سەرسورماوییەکی زۆرەوە لێمانی روانی و بە خولقوخۆیەکی گەرمیانیانەوە فەرمووی لێکردین بۆماڵەوە، کە چووینە ژوورەوە ئەوەی سەرنجی راکێشام پاكوخاوێنی و رێکخستنی ماڵوحاڵەکەی بوو، ئاخر لەگەرمیان هەتا ئەم چرکەساتەش کاریگەریەکانی ئەنفال ئەوەندە کوشندەن هێشتا مەرگ سەرەتاتکێ لەگەڵ ئینسانەکان دەکات، لەو گەرمیانەی هەموو جوانیەکانی شێوێنراون هێشتا میواندۆستیەکی جوان دەبینی ، پاش ئەوەی بەخێرهاتنی کردین و لە ژووری میوان داینیشاندین ئینجا ئێمە مەبەستی میوانداریەکەی خۆمان ئاشکراکرد.. ئیتر هاجەرەکەریم ئەوەندەی تر خولقوخۆی گەرمترکردوو خێرا خێرا ئەی ووت بەخێر بێن وەبان چاوو.. دواتر بەدەم چاخواردنەوە ئەم دیدارەمان سازکرد.. ئەو دیدارەی کە دەشێت مرۆڤ بەجدی لێی ورد بێتەوەو دیوی سایکۆلۆژی ئەو دایکە بخوێنێتەوەو لەبەرانبەریا هەلوێستی جدی وەرگرێت، هەلوێستێك ئیتر بمانخاتەوە سەر رێچکەکانی مرۆڤایەتی خۆشەویستی و هاوکاری پشتکردنە سەروەتوسامان و گەرانەوەی مرۆڤ بۆ سرووشتی راستە قینەی خۆی.

سالی چەند ماڵتان لەگەڵ باوکی منداڵەکان پێکەوەنا؟

وەاللەهی پێکەوەنانەکە ئەوە قسمەتونسیب بوو، ئەوە زۆر بەر لە ئەنفالەکە بوو لەگەڵ صالح رەشید ماڵمان پێکەوە ناو بووینە خاوەن پێنج منالو ژیانێکی هاکەزایی دەژیاین، هەتا گەیشتینە سالی □□□□ کە ئەنفالەکەی تیا روودا ئەنفالەکە لەمانگی □دا هاتە سەرمان، ئەو عانە ئیمە ناومان لە نفوسانەبوو یەعنی عەلامەمان دەرنەکردبوو، ئەو عازەب ومن عازەب پینج منالیشمان بوو.. !! ئیتر کە ئەنفالەکە بووئەو رۆیی.. ماڵمان لە کەلوەزا جێهیلاو منالمان لە ماڵان جیما وەزعێ گەلێ خەراپمان بوو..وەسەر هێچا نەپەرژاین، کەلێمان قەومیا یێژێ سەردەرکەوماڵ پرسیاری نیە، بە خوا بیلامانا گوێ درێژێکمان بووخوا ئەیزانێ باوکی هەگبەیەکی هێنا منالاکانی تێکرد دوانمان هاوەبان کەرەکەوە ئیتر ماڵمان جێهێلا ئەم کچەی کەوا ئێستا چایەکەتان بۆ تێرێ ئەوە قومات بوو ها وەباوشەمەوە ئەوان تریش هان وەبان کەرەکەوە گەیشتینە قادرکەرەم هیچمان نیە رووتوقووت.. نەخواردنمان ها پێ نە نەکەلوپەل چوینەماڵ ناسیاوێ ماڵیان ئاوابێ داڵدەمانیدا، بەخواکە هاوەبان سەرمانەوە پەرۆیەك چیە پێم نیە بۆ ئەو منالە تەروشکی کەم.. خواهەڵناگری دادە حەیات هەرواى کرد قەمیشێکی پیاوەکەی کردە دوو کوتەوەو دایپێم. منالم وشکەوە کردوو ئەو چوارەکەم بیلامانا خستە ناو سەیارەی حەیوانەوە ناردمن بۆ دوزبێدایكوبێ باوك سەیارە بوو لە قادر کەرەمەوە حەیوانی باردەکرد.

ئیتر پیاویان بردوو خۆم وەتەنیا مامەوە، بۆ ماڵ کورێ خوارزای پیاوەکەم بوو.. خۆمیش وەتەنیا مامەوە لەیەل قوماتا.. برکەیە حەیوانمان بوو..

-ئەی پیاوەکەتیان چۆنبرد ئەی نەگەیشتبوونە قادرکەرەم؟

+ ئەی بانگەوازیانکرد وەموکەبەرە ووتیان بێن بۆ مجەمەعەکە خانوتان ئەدەینێ و ئەرزەتان ئەدەینێ و ئاوا بردیانن.. تومەز ئەمە فێلەو دەیانەوێت بەو لەونە تەوقمانبکاو بمانگرێ.. وەاللە من چونکە منالەکانم ناردبوو بۆ دوز نەرۆیم ئەوەی منالی بوو رۆیی پیاو ژن هەموو رۆین وەدەم بانگەوازەکەوە.. ئیتر لەوێ گردیانەوە کردن و بردنیان لەمەرکەزەکەی ئەو بەرەوە لەناو قادرکەرەم نا.. وەاللە پیاو رۆیی ووتیان وەعدەی دووسێ مانگێ لێتان وون دەبن.. دوایی تێنەوە ووتیان ئەیانکەین وەجاش.

- ئەمە جاشەکان وایان پێوتن یان عەسکەریەکە؟

نانا جاشەکان وتیان پیاو رۆیی بوو بەمانگ بوو بە □ مانگ نەبوو ئیستاش ئەوەتا وا □□ساڵە بێسەروشوێنن!! ئەوە پیاو رۆیی عانێ هاتم ئەبینم منالّ هەرچواریان کزوداماوچڵکن ججك هەیە، مامرەکەی دایکی ئەرواو باوکی کزۆلە لەبن دیوارێك دائەمینن ئاوایان لێهاتبوو. خوایە چیبکەم ئائیسە ژنەکەماوە کەبوون لەماڵیان خوا ئەیزانێت □□دینار پارەم پێیەو تەواو ووتم مریەم ووتی بەڵێ ووتم من ناوێرم بچمە بازار بەڵکو بچیت هەندێك قوماشم بۆبسەنی ووتی وەبان چاو پارەم داپێی و رۆیی بایی □ دینار قوماشی بۆم سەند سەروو بیجامەم بۆ منداڵەکان لێکردوو دوریاموو منالم مەلەدیا(شۆردمن) کردەمە بەریان ئەوە پیاوم رۆیی ماڵ رۆیی تەنیا خۆمومنالّکان هیچ هیچم نەمابوو، سەیرمکرد مامەی منالەکان هات ووتی هاجەر ووتم بەڵێ ووتی بە خوا وا تەواریەکان لەم ناوە گر ئەخۆن چیبکەین بە خوا ئەتان گرن..ماڵ خزمێکمان بوو لەناو بازار بەو گەرمایە رۆین خۆمان گەیاندە

ئەوێ وەاللە سەیارەی خزمێکمان هات جاش بوو سواری سەیارەکەی کردین رۆیشتین بۆ کەلار.

- واتە جاشەکە یارمەتیدان؟

+ ئائا جاشەکە هات وەهانامانەوە قەومیش بووی ئەوەنەبوو بێژین وەاللە تەسلیممان ئەکا. چوین بۆماڵ دایکم ئەوان حوجرەیەکیان بوو، لە حوجرەیا ماین ..ماین ..ماین هەتا ماوەیەك زۆر. ماڵدایکیشم زۆر بوون ئیمەیش □ کەس قەرەباڵغ بووین ماین هەتا جەژن دوای جەژن ووتم بەدایکم ووتم دایە ووتی ئا رۆڵە ووتم بەخوا بامن هەرچۆنێك بێت هەولبدەم جیاوەبم باشە.. هەڵسام رۆیم لەبەیانیەوە هەتا ئێوارە ئەچووم ئیشم ئەکرد ئێوارە درەنگ مەغریب ئەهاتمەوە.

- دادە هاجەر ئەو کاتە ئیشی چیت ئەکرد؟

وەاللە دروەم ئەکرد گوڵەبەرۆژەم ئەچنی کونجیم ئەچنی هەرلەبەیانیەوە هەتا ئێوارە.. سێ موستەشاربوون خەڵك دەور زەنگ ئابادو کوللە جۆ هەرلەبەیانیەوە تا ئێوارە ئیشمان بۆ ئەوموستەشارانە ئەکرد.

-بەرۆژانە کارتان بۆ دەکردن؟

بەڵێ بە رۆژانە.

رۆژی بەچەند؟

وەاللەهی ئەوسا سویسریەکە بوو کەم بوو. وەکو ئیسە نەبوو ئیتر بوو □ دینارو بوو □ دیناری وەرئەگرت. بەیانی ئەرۆیمان ئێوارە ئەگەریامانەوە. بە خوا جاری وابووە بانگ مەغریب هاتوومەتەوە نانم ئەکرد بۆئەم منالانە جاری وابووە

شەبەق نانم بۆیان کردووە ئینجا ڕۆیووم بۆ کارەکە. ئیتر بەو لەونە هەندێك شرکەومرکە ناوەیەکەوە.. خوا هەڵناگرێ قەومەکەش هاوکاریان ئەکردم لەیەلیا. هەتا ئینتیفازەکە (راپەرین)ی وەسەراهات ئیترئەوەی پێکمەوەنابوو بردمان ئەومانیش گشتی بەجێهیلا لە دەربەندیخانو ڕۆین بۆ ئێران. لە دووجای مال دەنکە شقارتەیەکمان نەبووە نسیبمان. سێ چوار مانگ لە ئێران بوون کە گەراییینەوە هیچمان نەبوو ژێرمان ئەرزی رووتو قوتو بانمان ئاسمان هیچمان نەمابوو.. ئەیخوایە چیبکەم، وەالله زەلامێ ووتی بێت با تەعینت بکەم، وەالله هەولماندا چوم لە بعقوبە ئەمرەکەیم هاوەردەوە وە موقت(کاتی) تەعین بووم. ئەو کاتە تەنسیق بوو حکومەتو پێشمەرگە لەیەل ئەوانا ڕۆیمو هاتمەوە. تاعین بووم منالم ها لە صمود خۆم لەکفری دەوام ئەکەم.. ئینجا کە پێشمەرگە بووە رەسمیو جێگەی خۆی گرت ووتیان پێم ئیمە وەختیمان قبوڵ نیە برۆ لە ماڵ خۆت دانیشە ناتوانین موچەی وەختی بدەین.. وەالله ئیتر لە خانوویەکا سەر خۆم کز گرتو چەند ساڵە بەو لەونە رای ئەکێشین.. بەڵام ئەوەی زۆر نارەحەتە وەزع منالەکانمانە ئاوایان لێهاتووە.

-چییانە وەزع منالەکان؟

+ ئەی نازانی ئاوا لەپاکەوتوونو ناتوانن برۆن؟

+ واتە ئەم منالێنەی تۆ پێشتر وانەبوون؟

نەوەالله وەپای خۆیان ڕۆیوون لەیرەوە هەتا ناو قاینجەی ئێران.

- نازانن بەچی وایان لێهات؟

+ نەوەالله ساغوسەلامەت بوون، ئەمما موکرەم نەخۆشییەکی گرت سگی ئەپەنەما.. ئیتر نازانم هیلاکی ڕێی ئێران بوو.. نازانم خوا ئەم پتایەی بۆناردن.

- کچەکەش هەرسکماك نەبوو؟

- نەخێر ئەی نایژم هەتا ئێران وەپا رۆیشتوون.. بەخوا شتیشیان هەلگرتبوو لە ئاوارەییەکەیا.

ئەی نەتان بردوون بۆ دکتۆر ئەوان ئەلین چی نالێن نەخۆشییەکەیان چیە؟

+ بردومانن بێژم نەمبردوون، ئەما یەکێ هاوکاریمانی نەکردوە. بەخوا وەو حالەی خۆمەوە بردوومەتە ئەو دیوو کورێ بوو تووی بیبەرە بەغدا سەرە بنوسە بۆ ئەشیعەی تەنورییەکە.. ئێ بردیشم بەس نەمتوانی بوەستم سەرەبگرم [illegible] دیناریشی گەرەك بوو. [illegible] دینار بۆمن وەروی نازانم بێژم چەنێك بووی.

- ئەی ئەو کاتانە ڕێکخراوەکان زۆر بوون هەیانبوو ئەی ووت من یارمەتی هەژاران ئەدەم، کەس نەهاتە لاتان یان خۆشتان نەچوونە لایان.؟

+بەخوا یەك مونەزەمەیەك نەهاتووە بێژێ من یارمەتی ئەو دوو نەخۆشە ئەدەم.

-ئەی خۆشتان نەچوون؟

ئەی کورە یەکدووجار وەسەنتەرمان ووتووەو یەکدووجار بردوومانەتە دوکتۆر.. کورە کاکە نایکەن یارمەتی هەژار ناکەن، ئێستەش بەلکو خوا بکا تۆ یاریدەیەکمان بدەیتو.. وەرێکخراوێك وە خیرخوایەك..

- ئەی کەبردتان بۆ سلیمانی دوکتۆرەکان ئەلین چی؟

وەلله دکتۆرەکان لیژنە توبیەکە ووتیان لەیرە چارەسەری نیە.. رۆیمان چوین بۆلای کاك عوسمانی حاجی مەحمود خوا هەڵناگرێ کتابی بۆمانکرد نوسی هاوکاریان بکەن، لیژنەکە ووتی لەیرە چارەسەری نیە.. ئەوانیش لەبانیان نوسی بۆ ئەنجومەنی وەزیران.. ئەی کاك عومەر فەتاح نەیکرد هاوکاریمانی نەکرد.

-ئاخر عومەر فەتاح چۆن لەخۆیەوە هاوکاریتان بکات؟ نابێت لیژنە توبییەکە بنوسێت ئەم نەخۆشە دەبێت برواتە دەرەوە.

+ئەی کردیان لە پیشەوە کاك دکتۆر محەمەد خۆشناو تەوقیعی کرد، ئینجا ئەوانی تر گشتی تەوقیعیانکرد کە ئەم نەخۆشە بچن بۆخاریج کاك عومەرفتاح هاوکاریمانی نەکرد؟

- بەڵام ئەوەتا راپۆرتی پزیشکییەکە ئەلێت: ئەم نەخۆشیە ئیحتمالی چارەسەری لە دەرەوەی وڵات هەیە نەیووتووە سەد لەسەد چاك دەبنەوە.

+ ئا ئا ئەڵی لەیرە چارەسەریان نیە، لیژنەکە لەبانی تەوقیعیانکردووە کە ببرێن بۆخارج.. بەڵام کاك عومەرفەتاح نەیکرد.. بەخوا ئیستا ئەگەر بزانم قسەکانم نابری تێر قسە وەکاك عومەریش ئەلێم ..

- پێمخۆشە رەخنەی خۆت بەتەواوی بگریت بەڵێن بێت یەك ووشەی ناسرمەوە بەڵام قسەی ناخۆش خزمەتمان ناکات.

+ وەالله برا ئیسە ئێمە لەلایەنی کاك عوسمانەوە هاوکاری کریاین، لیژنەکە یارمەتی داین .. خۆ هاوکاریەکە چییە؟ موستەهەق بوویمان منداڵەکان ئەوەتان وەپیش چاوتەوە دیارن موستەهەقن.

-ئەو کاتە عومەر فەتاح سەرۆکی حکومەت بوو ئەی بۆ نەیکرد؟

ئێمە وەکو موستەهەق موستەهەق بووین.. عایلەی ئەنفال بووین دوومناڵ ئاوا بێتە ملت.. ئەی بۆچی نەیکرد وەالله نازانم؟ من بەغامکردوو کەرکوکم کرد گشت دکتۆرەکا وایژن لەدەرەوە عیلاجیان هەیە، لیژنە تووبیمانکرد هەرووتیان لەدەرەوە چاك ئەونەوە، ئێ ئەوەشمانکرد، بردمانە بەردەم کاك عومەر یەك مانگ لەبەردەم ئەودا مایەوە دوای ئەوە ناوەکەی هەڵواسین ئەوەی لەیەل هینەکەی ئێمەیا بوو بۆی کردبوو هینەکەی ئێمەی نەکرد.

ئیوەئەتانویست هەردوکیان برۆن یان هەریەکیان؟

ئەرێوەالله بەڵام خۆ یەکێکیشیان بوایە هەرباش بوو، بەڵام ئیسە یەکێیان بەریتو ئەوی تر دلی ها وەلای خۆیەوە. یبەڵام ئەم دوو نەخۆشە سبەی کێ خزمەتیان بکات. من ئەگەرفەقیر نەبوایەمو خۆم پارەم بوایە هیچ پێویستی نەیەکرد برۆم لە خەلك بپارێمەوە . بەخوا لە حەیبەتا هانام بردە لای دایك کاك دکتۆر بەرهەم هاتبووە ئێرە بۆ سەنتەرەکە حالەکەمم تێگەیاند ووتی: وەبان چاوو هاوکاریتان ئەکەم.

ئەی ئەو یارمەتی دان.

نەوەالله ئەویش هیچی بۆنەکریا نازانم. ئەکرەم ووتی بە خوادایە بابچین بۆلای کاك عیماد ئەحمەد ئەو جێگرییەتی. بەخوا ئەویش نەکریا هەر زوو ئەکرەم ووتی بەخوا دایە هیچمان بۆ ناکرێت ووتم بۆ رۆڵە ووتی بەخوا ئەمان بەزەییان وەفەقیرا نایات. بە خوا ئەکرەم مەکتوب کاك محمود سەنگاویشی برد بۆلای کاك عیمادو کاك عومەریش، دەی هیچیان بۆ ئەم دوو لیقەومیاوە نەکرد.

- باشە ئەگەر لیژنەی توبییەکە هەموویان ئیمزایانکردبوو کاك عومەر ووتی نابێت بروات یان هەرئیمزای نەکردو تاخیر بوو؟

نا ئەو هاوکاری نەکردین .. ئەی دەبێت ئەو هاوکارییەکە بکات.

مەبەستت چیە هاوکاری؟ مەبەستت ئەوەیە پارەی نەدا پێتان؟

+ ئائا ئەو پارەکەی بۆمان خەرج نەکرد.

- واتا ئێوە بەس لەسەر پارەکەی پەکتان کەوت، ئەگەر خێرخوایەك هەبوایە پارەکەی بدات ، کاك عومەر ڕێگر نەدەبوو؟

ئەرێوەالله برا هەرلەسەر پارەکەی بوو .. ئەم هەموو حەمکە پارەیە هەڵرژیا لە کوردستانا نەیووت ئەمە منالێ ئەنفالە بابچن چارەسەر بکرێن. بەهەقی قورئان نانێکمان وەبێ پێشمەرگە نەئەخوارد، ئیستاش پێمان یژن توو چیتکردووە دوو نانە رەقتداوەتە پێشمەرگە. بەوخوا ئەو کاك عومەر فەتاحە ئەگەر چاوی لە فەقیر بوایە چاوی لەکەسوکار ئەنفالەوە بوایە، ئەبوایە هین منالەکانی منی رەفز نەکردایەتەوە. ئەوە نابێت ئەم قسەیە بسریتەوە کاك عومەر بەهیچ لەونێك هاوکاری ئێمەی نەکرد. بائەم قسەیە هەموو کەس گوێی تێوە بێت، حەزئەکەم بچێتە بەردەم گشتی وەهیچ لەونێك ئێمە هاوکاری نەکریاین.

- ئەی پێیان نەووتن ئەم نەخۆشییەی ئێوە چەند پارەی تێدەچێت.

+ نە..نە.. نەوەالله هیچیان پێنەووتین.

- باشە مادام حکومەت هاوکاری نەکردوونو کتابەکەشتان ماوە ئەگەر دەوڵەمەندێك مرۆڤدۆستێك هاتو هاوکاری کردن دەتوانن بیانبەنە دەرەوە؟ مامەڵەکەتان هەر ئەروات یان دەبێت لیژنە بیبینێتەوە؟

ئەرێوەالله هەردە روات.

جەوازتانهەیە مەبەستم نەخۆشەکانە؟

نەوەالله بۆ جەواز جەوازمان نیە؟

ئەی چۆن ئەتانبردنە دەرەوە بەبێ جەواز؟

-ئاخرچونکە حکومەت هاوکاریمانی نەکرد جەوازیشمان بۆ دەرنەهاوردن، ئەگەر هاوکاری بکراینایە ئەوساکە وە بۆنەی نەخۆشیەوە جەوازیشمان بۆیان ئەکرد. خوای کرد هاتە سەرئەوە دەری ئەکەین.. ئەگەر بێتو تۆ وەکو برایەکی باش کەسێکمان بۆ بدۆزیتەوە مونەزەمە بوایە خیرخواز بوایە (بە قورگی پرلە گریانەوە) وەرووی نازانم چییەکا(بەقەدنازانم چەنە).

ئاخر ئەگەر تۆ بتەوێت چارەسەرێك بۆ ئەم مندالانە بدۆزیتەوەو لەو نەخۆشییە رزگاریان بێت، دەبێت هەوڵی زۆر بدەن ئەم حالەتە نەبە فرمێسك رشتن چارەسەر دەبێتو نەبە جنێودان.

- وەاللەهی براکەم هەولمانداوە من بچم بۆلای حکومەت رەفزی بکاو بچم بۆلای مونەزەمە هاوکاریم نەکا ئیتر لەکوێ هەوڵبدەم؟

ئێستە دەمەوێت ئەوەم بۆ روونببێتەوە بۆچی ئەم حالەتەی ئێوە رەتکراوەتەوە، ئایا چارەسەریان نیە یان شتێکی ترهەیە؟

+ وەالله بێژم بۆ رەفزکرایا ئەی فەقیربوویمانو خزم مەسئول نەبویمان.

ئارنۆڵد کارسکێنس:

لە ٪□□□ جینۆساید دژ بەگەلی کورد پیادەکراوە بەتایبەتی لەلایەن ڕژێمی سەدامەوە..

دیدار: ئەمیر قادر

ساڵی □□□□ بەیەکەمین نوسینی ڕۆنامە نووسی بەناوبانگی هۆڵەندی ئارنۆڵد کارسکێنس ئاشنابووم، کە لەسەر بازرگانە هۆلندیەکە (فرانس ڤان ئانرات) نوسیبووی داتر هەموو بابەتەکانیم لە گۆڤاری (نیوڕیڤیو) خوێندەوە، لەسەرەتای کۆکردنەوەی دۆکومێنتەکانەوە هەستم بەڕاستی وردەکاری لێکۆڵینەوەکانی ئارنۆلد کرد دواتر هەرئەم دۆکومێنتانەش لەپاڵ سەدان دۆکومێنتی تردا، بوونە بنەمایەك بۆ ساغکردنەوەی تاوانەکانی فرانس ڤان ئانرات، لەسەرەتای دادگایکردنی تاوانباردا لە کۆتایی ساڵی □□□□دا ئارنۆڵدم لەدادگا بینی لەنزیکەوە قسەمان کرد ودواتر بووینە ئاشنا.

لەو کاتەوە تا ئێستا هەمووجارێك لەددادگا بینیومە لە نزیکەوە چەند مەترێك لە تاوانبار فرانس دادەنیشێتوشتەکان یاداشت دەکات، کەخەریکی نووسینی کتێبەی(**هیچ پەشیمان نیم**) بوو گەلێکجارو بۆ زۆر پرسیار پەیوەندی کردووە، شتێك کە زۆر سەرنجی ڕاکێشام کاری پرۆفیشناڵی ئەو بوو، هەر ڕستەیەکت لەسەر بنووسێت پرست پێدەکاتو ڕاو بۆچوونت وەردەگرێت، ئەمەش

بەرگی کتێبی

(هیچ پەشیمان نیم)

وای کردووە کە نووسینەکانی خانەی دۆکومێنتەکانی جەنگ لە هۆڵەندا (نێ.ئی.ئۆ.د) کتێبەکەی وەك بەرهەمی ناوازە قەبوولکراوە وە داینا، من و هاوڕێم کامەران ئەحمەد وەك تەنها کوردین ئامادەی ئاهەنگی بڵاوردنەوەی کتێبەکە بووین کەزۆر ڕۆژنامەوان و سیاسیەکانی هۆڵەند ئامادەبوون و هەروەها فرێت تێفنس-داواکاری گشتی (لەدۆزی تاوانبار فرانس ڤان ئانراتدا) ئامادەبوو وە یەکەمین نووسخەی کتێبەکەی وەرگرت وە پەیامێکی کورتی لەبارەی کتێبەکەوە دایە ئامادەبووانو گرنگی دایە کارەکانیو کتێبەکەی ئارنۆلدی بەرزنرخاندا ، منیش هەرلەبڕاوەکەدا ئەم گفتوگۆیەم لەگەڵد ئەنجامدا.

پرسیار: ڤان ئانرات داوای کرد سەدام و عەلی کیمیایی شایەتی بدەن لە کاتی پێداچوونەوەی دۆزەکەیدا لە لاهای لە ڕۆژی □□-□□-□□□□ دا، چۆن ئەمە دەبینێت؟ ئایە ئەمە دوەرێکی دەبێت؟

ئارنۆڵد: من لام وانیە لەم کێشەیەدا گوێ لەشایەدی سەدام و عەلی کیمیاوی بگیرێت،ئەمە شتێکی واقعی و دروست نیە،شتێکی تریش هەیە کە دۆکومێنت و تەلەکس هەن کە تیایدا ڕێڕەوی پەیوەندیەکان دیارە لەنێوان فرانس و کێدابووە،وەچی بردراوە،دەوری فرانس بردنی ئەم مادانە بووە بە قاچاغ،شەرت نیە سەدام ڕاستەوخۆ پەیوەندی بەمەوە بووبێت یان ئاگادار بووبێت.

پرسیار: ئایاکتێبەکەت کە ئەمڕۆ بڵاوبۆوە بەناونیشانی (هیچ پەشیمان نیم!) هەر باسی ئانرات دەکات ؟یان کۆمپانیا هۆڵەندیەکانیش بەشێکی گرنگی کتێبەکەتن؟

لە نیوە زیاتری کتێبەکەم باسی ئەو چەکە کیمیاویانە ئەکات کە سەدام بەکاری هێناون چ دژی ئێران چ دژی کوردەکان، کۆمپانیا هۆڵەندیەکانیش بەشیان هەیە، لەسەرەتاوە کە یاساکانی بازرگانی بەم چەکانەوە نەبوو واتەپێش ساڵی □□□□ کۆمپانیا هۆڵەندیەکان کەل و پەل و ماددەی کیمیاویان داوە بە عێراق،بەڵام ڤان ئانرات هەربەوەوە نەوەستاوە بەڵکوسەرجەمی ئەم یاسایانەشی پێشێلکردووە،ئەو گەورەترین بازرگانبووە کە ئەم کارانەی کردووە بەڵام بێگومان کۆمپانیا هۆڵەندی و ئەمریکی و ئەوروپیەکانیش کەمیان نەکردووە !.

پرسیار: سزای □□ ساڵ زیندانی بۆفرانس ڤان ئانرات و دان پێداهێنان و ساغکردنەوەی جینۆسایدی کوردەکان لە دادگای لاهای،ئایا هەرئەم سزایە بەسە؟یان لات وایە کە ڤانئانرات تاوانباریشە بە تاوانی هاوکاری کردن لە جینۆسایدی خەڵکی کوردستاندا؟

بەڵێ من لام وایە کەئەو تاوانبارە بە هاوکاری کردن لە جینۆسایدی خەڵکی کوردستاندا بۆیەش زۆر لام باشە کە داواکاری گشتی لە پێداچوونەوەی دۆزەکەی ڤان ئانراتدا داوای ئەمە دەکات،من لە کتێبەکەشمدا ئەوەم باس کردووە،بەتایبەت دوای ئاگاداربوونی ئانرات لە کارە ساتی کیمیابارانی هەڵەبجەش ئەو بەردەوام بووە لە هاوکاری و بازرگانی بەم مادانەوە لەگەڵ ڕژێمی عێراقدا،ئەمەش زۆر گرنگە بۆ ڕوون کردنەوەی ئەوەی کە ئەو هاوکارە لەجینۆسایدی خەڵکی کوردستاندا.

پرسیار: □□ ساڵە لێکۆڵینەوە دەکەیت و بەدوای ئەم تاوانبارەوەیت، بۆ یەکەم جار لەساڵی □□□□ کەبۆیەکەم جار بینیت لەبەغدا تا چەند ڕۆژ لەمەو بەر لەکاتی پێداچوونەوەی دۆزەکەیدا لە لاهای هۆڵەندا،ئەم پیاوە هیچ گۆڕانێکی بەسەرداهاتووە،هیچ ئاڵوگۆڕێك بەدی دەکەی لە بارو دۆخ و ئاکاریدا؟

من هیچ گۆڕانێکی تێدا بەدی ناکەم، وەك خۆی ماوە، خۆپەرست و لووت بەرزو سەنتپەرستە، تەنها بەخۆیەوە خەریکە، تائەو ڕادەیەی کە لەکاتی داگاکەشدا و لەبەردەمی داگاشدا هیچ هەستێکی بەرانبەر ئەو بریندارو قوربانیانە دەرنەبڕی کە بە چەکەکانی ئەو نەخۆش و پەککەوتەبوون،ئەو بە قسەی خۆی هەست بە تاوانو پەشیمانی ناکات،بۆیەش من ئەم کتێبەم هەر بەناوی ئەو گفتەی خۆیەوە ناوزەدکردووە کەلە یەکێك لە دوایین گفتوگۆکاندا ووتی (هیچ پەشیمان نیم !) ،وانەیەك کەمن زۆر لام مەبەستە لەم کتێبەمدا گەیاندبێتم سادەیە،ئەوەیە کە هەست بکات هەڵەی کردووە،بڕیاری هەڵەی داوە،کاری خراپی کردووە، ئەوەت لە بیر نەچێت کە ئەکرێت کە هەموو کەس ڤان ئانرات بێت ئەگەر لە ژیاندا هەڵبژاردنی هەڵە بکات، بڕیاری هەڵەو کاری هەڵەبکات، گرنگە لەوە دڵنیابیت کە ڤان ئانرات نەخۆشی دەروونی نیە، ساغ و تەندروستە! بەم

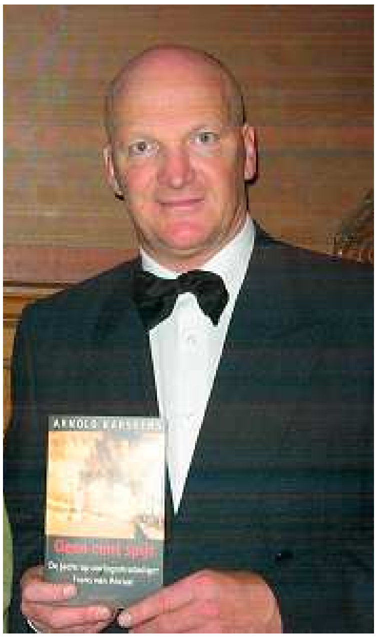

خوازیاری کوردستانێکی ئازادو سەربەخۆم

وەزعەشەوە ئەم تاوانەی کردووە، کەواتە بەرپرسە لەکردەوەوتاوانەکانی، بەو پەڕی هۆشیاری و ئاگایانەوە ئەم تاوانەی کردووە، فێڵی کردووە بۆ دەربازکردنی چەك و ماددەکان.. بۆ نموونە ناوو کۆدی چەکەکانی گۆڕیوە یان لە مەسیرو ڕێگاکاندا کاری زۆر شەیتانی کردووە، دیارە هەموو ئەمانە بە دۆکومێنت هەیە بۆ نموونە لە پەیوەندیەکانیدا لەگەڵ تاوانبارو هاوکارو شەریکە یابانیەکەی (تەنەکا)دا بە باشی دیار دەکەوێت.

پرسیار: ئاسۆی ئەوە ئەبینی کە داواکاری گشتی لێکۆڵینەوە یان کاردانەوەی هەبێت بەرانبەر ئەوکۆمپانیایانەی کە لەم کارانەوە گلاون؟یان لات وایە کە قوربانیەکان ئەبێت شکات بکەن؟

لام وایە کە ئەبێت قوربانیەکان داوابکەن، بەڵام من خۆم زیاتر خوازیاری ئەوەم کە پەرلەمان ئەبێت لەسەرئەمە لێکۆڵینەوەبکات و بڕیاریش بدات، واتە سیاسیەکان بەم کارە هەستن، دەوڵەتو دەسەڵات ئەم کارە بکەن بەڵام قوربانیەکانیش نابێت بێدەنگ بن.

چەند پرسیاری خێرا،ئەم ناوانە گوزارە لە چی دەکەن لای تۆ؟

پارێزەری گشتی (فرێد تێفینس) ؟

باشترین ئۆفیسەری وەزارەتی داد ، لە دۆزی فرانس ڤان ئانراتدا دەورێکی زۆر گرنگی هەبوو.

بەغداد؟

شارێك كە زۆر جار سەفەرم کردووە بۆی، زۆر ناخۆشی بینیووە وکێشەی زۆر تێدابووە، تاوانی تێدا ئەنجام دراوە، ئومێدمە کەجارێك بە ئارامی سەردانی بکەمەوە، من زۆر لە عێراق ژیاوم، خەڵکەکەیم خۆش دەوێت، سەردانی کوردستانیشم کردووە، دوایین جار لە مارسی [illegible]دا، من زۆر لەم کارو بەدواداچوونەمدا ماندوبووم، بەشێکی ئەوەیە خەڵکی ئەم وڵاتەم خۆش دەوێت.

کوردو جینۆساید؟

من پێم وایە لە ٪[illegible] جینۆساید دژ بەگەلی کورد کراوە و بەتایبەتیش لەلایەن ڕژێمی سەدامەوە، من خوازیاری کوردستانێکی ئازادم، کوردستانێکی سەربەخۆ، تکایە ئەوە بەکوردەکان بگەیەنە لە زمانی منەوە کە کوردەکان زۆر گرنگە لەناوخۆیاندا بەیەکەوە تەبابن بتوانن بەیەکەوە بژین، من ئاگادارم کە زۆر جار بەیەکەوە شەڕیان بووە، کوردەکان خۆیان دەتوانن بڕیار لەسەر چارەنووسی خۆیان بدەن، ئەمە بەشێکی زۆری پەیوەندی بەکوردەوە هەیە. ئەگەر تۆ لەناوخۆتدا یەکگرتووبیت بتوانیت بەیەکەوە بژیت خەڵکی دەرەوەش دانت پێدادەنێن و پشتیوانت دەبن.

هەردوو گەورەکۆمانپانیای (ك.ب.س) و(مێڵ خیمی)؟

ئەوانە دووکۆمپانیای هۆڵەندین کەلەساڵانی سەرەتادا واتە پێش [illegible] ماددەو کەرە سەی کیمیاویان بە عێراق فرۆشتووە، ئەوان باس لەوە دەکەن کەلەسەرەتاوە لە ئامانجەکانی عێراق ئاگادارنەبوون، بەڵام ئەوە ئاشکرایە کە ئەو ماددانە لە لایەن ڕژێمی سەدامەوە بەکارهاتوون بۆ بەرهەم هێنانی چەکە کۆمەڵ کوژەکان.

دواپرسیارم ئەوەیە،گوایە زۆربەش لە کتێبەکەت لابردووە یان دەست کاریتکردووە؟ لەژێر فشاری کۆمپانیاو میدیاو دەسەڵاتدا؟

ڕاستیەکەی لادانی بەشەکان نەبوو، بەڵام هەندێك دەستکاری بووە لە داڕشتن ولاپەرەکاندا، ڕاستیەکان هەموو ماون لە کتێبەکەدا، بۆ نموونە شتێکی زۆر تازەی تێدایە کە کۆمپانیای (مێل خیمی) دان بەڕاستیەکاندا دەنێت کە ئەم ماددانەی داوە بەعێراق، بەڵام لەهەمان کاتیشدا باس لەوە دەکەن کە زۆریان لاناخۆش بووە کە بەکارهاتووە وە کۆمەڵکوژی پێکراوە.

سەرجەمی وێنەکان بەکامیرای هاوڕێم کامەران ئەحمەدگیراون. هەرخۆشی گەلێك

ف- تێفنس قسە لەسەر کتێبەکەی ئارنۆڵددەکات.

سوپاس بۆ هونەرمەندانی گەرمیان

بەحوزنێکی زۆرەوە سوپاسی هونەرمەندانی گەرمیان دەکەم کە ساڵی ڕابوردوو لەساڵیادی ئەنفالدا نمایشی گوڵە سورەکەی عەرعەریان لە شاری خانەقسین پێشکەش کرد، هەناسە هونەرییەکەی خۆیان پێشکەشی من کردوو گوڵە سورەکەی عەرعەریان دا لەیەخەی من..بۆیە دەڵێم بە حوزنەوە سوپاسیان دەکەم.. لەبری ئەوەی شاری خانەقین بخەنە پێکە نین خستیانە گریان خۆزگە رۆژی [illegible]/[illegible] ڕۆژێکی ئاسایمان بوایە نەرۆژی خۆشی‌ونە ناخۆشی تیدا نەبوایە..خۆزگە خاوەنی ئەو هەموو قوربانیە زۆرە نەبووینایەو ئەو نمایشەش لە دایك نەبوایە..خۆزگە خۆشەویستی من‌وگەرمیانیەکان لە سۆنگەی ئەنفال‌وئەنفالستانەوە نەبوایە.. خۆزگە کۆمەڵگەی کوردی دوای ئەنفال وەکو من‌و گەرمیانیەکان یەکتریان خۆش دەویست خۆزگە گەرمیانیەکان وەکو دڵیان سپیە بەختیان ڕەش نەدەبوو.. خۆزگە ئەنفال نەبوایە بۆ ئەوەی گەرمیانیەکانیش ئەنفالستانیان نەناسیبا.

پەیامێکی بچوك‌و واتایەکی گەورە

ئەمساڵ لە ڕژی [illegible]/[illegible]دا تەلەفۆنم بۆ برادەرێکم کردبەناوی ئیبراهیم مستەفا، تاهاوخەمی خۆمی پێرابگەیەنم لەوەڵامدا ووتی: زۆر سوپاسی هەستت دەکەم بەڵام توخوا لە ئەنفالستانی ئەمساڵدا ئەم پەیامەم بگەیەنە بەخوێنەرەکانی(لەوەتای یادی کارەساتی هەلەبجە دەکرێتەوە هیچ ساڵێك ئەوەندەی ئەمساڵ ئاسودە نەبووین.. چونکە لە دوای ڕاپەرینەوە ئەمە یەکەمین ساڵە یادی هەلەبجە بەبێ وەعدوبەڵێن‌وفروفیشاڵی بەرپرسان بەریوەدەچێت.

جاران کوری پێکەنین بووین.. وەلێ ئێستا پێکەنین لێمان تۆراوەو نازانین کەی لەگەڵمان ئاشت دەبێتەوە.

میوانی ژمارە

هەمیشە دوو دلۆپ ئاوی شین بە پەیکەری باڵای ئەوکورەوە دەبینم، لە ئاست ئەو چاوە شینانەیدا هەمیشە شەرم دادەگرێت.. شەرم لەمرۆڤ بوونی خۆم.. بێئەوەی بەزەیم پیایدا بێتەوە خۆشم دەوێت، لەئاست حیکایەتی مەرگی شارەکەیدا خەیاڵەکانم لە بێدەنگیدا سارد دەبنەوەو بەلادا دێن، باش دەزانم کام ئازار هەڵەبجەییەکانی کوشتووە.. ئەوان باخی سێوو هەناریان هەبوو.. وەلی عۆجەییەکان مەرگیان لە سێو بۆ موتوربەکردن.. نەبادا جارێکی دی کانی عاشقان ئاوەدان بکەنەوە.

میوانی ئەمساڵی ئەنفالستان رێبوارێکی ماندووی هەڵەبجەیە.. حیکمەت فایەق ئەو کورەی لە دوانزە سەرخێزان تەنها خۆیو پەخشانی خوشکی لەمەرگی بەکۆمەڵی شار رزگاریان بوو..هەڵەبجەییەکی دلشکاو..ماندوناسێکی هێمنو خەمخۆرێکی قوربانیانی هەڵەبجە.. ئەندامی دەستەی باڵای کۆمەڵەی قوربانیانەو هەمیشە بەسۆراخی وێنەو وەفاتنامەی ئەو مرۆڤانەوەیە بەبۆنی سێوگیانیان بەخشی. ئەو زۆر ماندووە هەم بەرۆحو هەم بە جەستە کە لەچاوە شینەکانی ورد دەبمەوە دنیایەك گلەیی دەخوێنمەوە.. بەرلە هەرکەسێك گومان لە مرۆڤ بوونی خۆم دەکەم بێئەوەی تاوانبارابم بەکوشتنی میرولەیەك؟! لەوچاوە شینانەی حیکمەتدا راستیە رەشەکان دەبینم.. لەشکرێك مرۆڤی گرگنو مشەخۆر بەسەر قوربانیانی هەڵەبجەوەلەپشت نیگاکانیەوە خۆیان مەڵاسداوە. ئاخر فرۆکەوانو جاسو دزو جەردەو جەلادو قوربانیەکانی سەروەختی تۆتالیتاریەت.. وەزیروگزیرومشەخۆرەکانی سەروەختی دیموکراسی هەموومان هەرمرۆڤمان پێدەڵێن..

هەرکە ئەوکورە هەڵەبجەییە دەبینم تاس دەمباتەوەو لەخۆم دەپرسم : یاران ئەم هەڵەبجەییانە بەچی دڵیان چاك دەبێتەوە؟ چۆن دڵیان خۆش بکرێو کێ زامەکانی □□ /□یان سارێژ بکات؟

لەسیمای حیکمەتەوە زولێك دەبینم گەورەتر لە□□ /□ ئەوەی لە دوای قسەی سیاسیەکانەوە بەجێدەمێنی ئاوەدانی نیە.. ئەوەی لەپشتی بەڵێنەکانەوەیە سیحرێکە لە فریودان..جادوویەکە بە رۆحی قوربانیانی شارەوە گرێدراوە، چما هەڵەبجەییەکان چیان لەدەستبێت؟ چی بەو مەخلوقانە بلێن کە کلیلی خۆشگوزەرانیو وێرانی شاریان بەدەستەوەیە؟ لاقرتێو تانەی گەنجە لاسارەکان.. یان قەڵەمی نوسەرو رۆژنامەنوسە سەرکێشەکانی دوای ئەنفالوکیمیاباران.. دوعاونزای پیرەژنە بەجێماوەکانی مەرگی هەڵەبجە، یان پەیکەرە پەراوێز کەوتووەکەی عومەری خاوەر؟ کام برین سارێژدەکەنو کام سوڵتان دێنێتەوە هۆش خۆی؟ وەلی ئەوان دەمێکە باکیان بە تانەو دوعاو نزا نەماوە..دەمێکە جرتیان بۆ یاساو بۆمرۆڤو بۆ رۆحی عومەری خاوەر کێشاوە.

من لەدوورەوە لەو دودلۆپە ئاوە شینەی بەباڵای حیکمەتەوە گیرساونەتەوە هەنسکی کانی عاشقانو هەناسە خنکاوەکانی شەرمنو ئەڤین، دەخوێنمەوە چاوە شینەکانی حیکمەت دەڵێی دوو دلۆپ فرمێسکی شینن بەپشت گۆنای سوریەوە قەتیس ماون، لەو چاوە شینانەوە شەهیدەکانی هەڵەبجە تکا دەکەن لەیادی □/□□ درۆکانمان راگرین.. دەزانم ئەو کورە دەمەوەر نیە بەلام لەکلاو رۆژنەی چاوە شینەکانیرا بانگماندەکات: تکایە ئەمرۆ درۆ قەدەغەیە.. چیدی درۆ بەدەم قوربانیانەوە مەکەنو زیندووەکان ئەتك مەکەن. تکایە..درۆکانتان راگرن لەم رۆژەدا جوانترین رێز لێنانی قوربانیان راستگۆییە.

ئەوانەی بەبرینی ئەنفالو کیمیابارانەوە سەرقاڵن دوو جۆرن، یەکیان قوربانیەکانی بە ئێسكو پروسکەوە خستووەتە خزمەتی خۆیەوە.. وەلی جۆری دووەمیان پێچەوانەیە خۆی خستووەتە خزمەتی زیندووەکانەوە تا بەدەردی قوربانیەکان نەچن. جۆری یەکەم بە بەلەپیتکە خۆیان دەتەکێننوبە ئەتەکیەتەوە دەدوێن. دووەمیشیان بەئاستەم هەناسە دەدەن، ئەگەر ویستت حیکمەت بناسی لەکۆری دەوەمدا بۆی بگەرێ.. ئەو هێشتا شیری خاو لەدەمیدا بوو، کە لەبەعسیەکان یاخی بوو ئەو کاتەی هەڵەبجە بەر بۆمبارانی کیمیاییو غەزەبی پیاوە لوتبەرزەکانی سەدەی بیستەم کەوت.. حیکمەت منداڵترین پارتیزانی دەستەکەی خۆی بوو .. نەگوێی لەدوا هاواری دایکیو نەلە چرپەی دواهەناسەی هەڵبجەبوو.. بەڵکو لە دوای کارەساتی هەڵەبجەو ئەنفالیش هەرپارتیزانێکی بوێربوو، بێئەوەی بەمەرگی کۆمەلی خێزانەکەیان بزانێ، یەکەم جار کە بەدیداری ئەو کورە هەڵەبجەییە ئاشنا بووم توشی شۆك بووم بەزمانی سووتاوم لیێمپرسی چەند کەستان لەهەڵەبجە بوونە قوربانی؟ ئەو بێپسانەوە قوربانیانی خێزانەکەی بۆ دەژماردم ئەوەی دەیوت هەر قوربانی بوو: فائق عارف باوکم ،صبریە احمد دایکم، عمرو ئومێد برامبوون، نەرمین، نازەنین پەروین، شەرمین، درەخشان، ئەڤین ..خوشکم بوون)

ئیستا حیکمەت ماندوترین ئەندامی رێکخراوی کۆمەڵەی قوربانیانی کیمیابارانی هەڵەبجەیە، وێنەو بەیانی مەرگی قوربانیانی ئەو کارەساتە دۆکۆمێنت دەکاو حیکایەتە تراژیدیەکانی هەڵەبجە دەنوسێتەوە، ئەو نان بەسەر قوربانیانی شارەکەیەوە ناخوات بەڵکو ناندەری میوانەکانی هەڵەبجەیە فلمسازو دەرهێنەروپەیامنێرە بیانیەکان کە رودەکەنە هەڵەبجە. ساڵی رابوردو کە لەشاری مەرزەبۆتای ئیتالیا داوەتکرابوو ئەو بەدەستی بەتاڵەوە نەچوو بەڵکو پیشانگایەکی لە گیرفاندابوو پیشانگای مەرگودلرەقیو جەلادو قوربانی، بۆنی سێوو داهێنەرەکانی مەرگی بردە ئیتالیاو ووتی من لە کوردستانەوە هاتووم بەلام ببورن لە فرمێسك زیاتر هیچم نەبوو بەدیاری بۆتان بێنم.. ببورن جاران کوری پێکەنین بووم.. وەڵێ ئیستا پێکەنین لێمان تۆراوە نازانین کەی لەگەڵمان ئاشت دەبێتەوە.

گێلاسێکی تریش لەهەڵەبجە هەڵوەری

ئەمساڵ □□ ساڵی تەواو بەسەر تراژیدیای کیمیابارانی هەڵەبجەدا تێدەپەرێت، ئەوەی مایەی لەسەر وەستانە، ئەوەیە کە تائێستا ئاسەواری ئەم چەکە قەدەغەکراوە، بەجەستەی بریندارانی شاری هەڵەبجەوە ماوەو حکومەتی هەرێمیش تا ئێستا وەك پێویست بەدەنگیانەوە ناچێت .

لە□□ی ئەمساڵدا کە هەندێك ئامادە نەبوون لەچەپکە گولێکی پلاستیکی زیاتر بە هەڵەبجەییەکان ببەخشن، گوایە بیرەوەری ئەو یادە شومە دەکەنەوە. لەپاش □□ساڵ برینداریکی تری هەڵەبجە بەئازارەوە ماڵئاوایی لەهەڵەبجە کرد.

(گێلاس حەمە سەعید ئەحمەد)ی تەمەن □□ ساڵ رۆژی □□ /□ /□□□□ ماڵئاوایی لە شارە بریندارەکەی کردونەفرەتی لەژیان کرد. واتا دوای نۆزدە ساڵو یەك رۆژ.

نازانم خەرجی پرسەکەیان گرتە ئەستۆ یان نا بەلام وەزارەتی کاروباری شەهیدانو ئەنفالکراوەکان هەواڵی مەرگی گێلاس رادەگەیەنێ و ماتەمو سەرەخۆشی خۆی بۆخێزان و کەسوکاری ناردووە.

ئاماری هه‌ندێك له‌ گونده‌كانی گه‌رمیان

له‌ سه‌ردانی رۆژانه‌ی M.C.I.T مۆبایل تیمی گه‌رمیان

ئه‌م ئاماره‌ له‌لایه‌ن رێكخراوی(وادی ئه‌ڵمانی) ئۆفیسی گه‌رمیانه‌وه‌ ئاماده‌كراوه‌. ئاماره‌كه‌ به‌شێوه‌یه‌كی سیستماتیك ئه‌نجامدراوه‌و تیمه‌ گه‌رۆكه‌كانی رێكخراوه‌كه‌ بۆ هه‌رگوندێك فۆرمێكیان ئاماده‌كردووه‌و سه‌رژمێریه‌كی باشیان ئه‌نجامداوه‌، گرنگی ئه‌م ئامارانه‌ به‌ هه‌ركه‌موو كورییه‌كیانه‌وه‌ دۆكۆمێنتیی گرنگن، بۆیه‌ ئه‌نفالستان به‌ پێویستی زانی به‌ سوپاسه‌وه‌ بڵاوی بكاته‌وه‌، به‌ڵام لێره‌دا ناوی ئه‌نجومه‌نی هه‌موو گونده‌كان لابراون ده‌نا له‌فۆرمه‌ بنه‌ره‌تیه‌كه‌دا هه‌موویان تۆماركراون.

گوند: فتاح ئۆمەر
ناحیه‌: سه‌رقه‌ڵا
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: نه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: باشه
رێگاوبان: باشه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌: □□ كم

گوند: درۆزنه‌ی بچوك
ناحیه‌: سه‌رقه‌ڵا
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: □
ژماره‌ی شه‌هید: -
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: بیری ماڵان
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: باشه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: ته‌په‌ سپی
ناحیه‌: ئاوه‌سپی
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: سماق
ناحیه‌: رزگاری
قه‌زا: كه‌لار
ژماره‌ی ماڵ: □ □
پێش ئه‌نفال □□ ماڵ بووه
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: خراپه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: باشه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: سیی جه‌ژنی
ناحیه‌: سه‌رقه‌ڵا
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆ كراوه
هێڵی كاره‌با: باشه
رێگاوبان: باشه
مزگه‌وت: كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: بنه‌كه
ناحیه‌: ئاوه‌ سپی
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژماره‌ی خوێندكار: □
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: زۆر خراپه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆكراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: زۆر خرابه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: كانی قادری قه‌ڵا
ناحیه‌: قادر كه‌رم
قه‌زا: چه‌مچه‌ماڵ
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: -
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □□
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: خراپه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: سه‌ره‌ ره‌ش
ناحیه‌: ئاوه‌سپی
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: -
ژماره‌ی خوێندكار: -
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: عزیز قادر
ناحیه‌: سه‌رقه‌ڵا
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: دروست كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆ كراوه
هێڵی كاره‌با: موه‌لیده
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: عه‌لیانی گه‌وره
ناحیه‌: ئاوه‌سپی
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: □□
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: خراپه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: باشه
مزگه‌وت: نه‌كراوه

گوند: هه‌یه‌ره‌ سوور
ناحیه‌: نه‌وجول
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: -
ژماره‌ی خوێندكار: -
ژماره‌ی شه‌هید: □□
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گوند: چوار شاخی سه‌رروو
ناحیه‌: ئاوه‌سپی
قه‌زا: كفری
ژماره‌ی ماڵ: □□
كۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژماره‌ی خوێندكار: -
ژماره‌ی شه‌هید: □
ژماره‌ی ئه‌نفال: □□

پرۆژه‌ی خزمه‌تگوزاری

ئاوی خواردنه‌وه‌: باشه
بنكه‌ی ته‌ندروستی: نه‌كراوه
قوتابخانه‌: بینای بۆنه‌كراوه
هێڵی كاره‌با: نییه
رێگاوبان: خراپه
مزگه‌وت: نه‌كراوه
دوری له‌ كفری وه‌ نزیكه‌ی: □□ كم

گـــوندی سێ خران
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □ خەڵکی لادێکانی ترن هاتون دانشتوانی ئەم دێ یە هەمووی ئەنفال کراوە
کۆی گشتی دانیشتوان:-
ژمارەی خوێندکار: -
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵی کارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: خان رۆستم ئاغا
ناحیە: ئاوەسپی
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: کراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: کۆکس
ناحیە: کۆکس
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵیکارەبا: باشە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: بکرە شەل
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: هەیە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: کراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: سۆفی رەزا
ناحیە: قادر کەرم
قــــــەزا: چەمچەماڵ
ژمـــــارەی مـــاڵ: □
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: -
ژمارەی شەهید: □□
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: تەپە سەوز
ناحیە: رزگاری
قــــــەزا: کەلار
ژمـــــارەی مـــاڵ: □
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: بەلەگەی سەروو
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □□
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: هەیە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: چوار شاخی خواروو
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: -
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: چوار شاخی سەروو
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: توکن
ناحیە: سەرقەڵا
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: خراپە
مزگــەوت: کراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: کانی عبید
ناحیە: ئاوەسپی
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □□
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: بینای بۆنەکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: تاوسانە
ناحیە: ئاوەسپی
قــــــەزا: کفری
ژمـــــارەی مـــاڵ: □
کۆی گشتی دانیشتوان: □□
ژمارەی خوێندکار: □
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: خراپە
بنکەی تەندروستی: نەکراوە
قـوتابخانە: تیادا نییە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: نەکراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: کوڵە جۆی حاجی حمە جان
ناحیە: رزگاری
قــــــەزا: کەلار
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: کراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: کراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

گـــوند: ملە سورە
ناحیە: رزگاری
قــــــەزا: کەلار
ژمـــــارەی مـــاڵ: □□
کۆی گشتی دانیشتوان: □□□
ژمارەی خوێندکار: □□
ژمارەی شەهید: □
ژمارەی ئەنفال: □□□
پرۆژەی خزمەتگوزاری
ئـاوی خواردنەوە: باشە
بنکەی تەندروستی: کراوە
قـوتابخانە: بینای بۆکراوە
هێڵیکارەبا: نییە
رێـــگاوبان: باشە
مزگــەوت: کراوە
دوری لە کفری وە نزیکەی: □□ کم

کۆمەڵکوژی بەرزانییەکان..قۆناغێك بەر لەئەنفال

ڕاپۆرت: ناجی شانەدەری

ڕۆژی □□ /□/ □□□□ هێزەکانی بەعس گەمارۆی ئۆردوگای قوشتەپە وچەندین کۆمەڵگای تریانداو هەرچی لەدەستیان هات دریغیان نەکرد بەهەزاران کوڕو پیاوی بارزانیان ڕاپێچی تونی مەرگ کرد .

لەبارەی ئەم ڕەفتارە درندایەتیەی بەعسەوە سەدام حسێن لەشاشەی تەلەفزیۆنی عێراقەوە زۆر بێشەرمانە گوتی: (ئەوان خیانەتیان لە نیشتمان و دابی کۆمەڵایەتی کردوو.. ئێمەش ناردمانن بۆ دۆزەخ)

لەیادی ئەنفالکردنی گەلی کوردا سەرنجتان لەم ڕیپۆرتاژە رادەکیشم کە تەنها بریتیەلە یادەوەری هەندێك لەوکەسانەی بە ڕێکەوت لەو پرۆسەجەهەنەمییەبەدناوەی جەلادەکانی ڕزگاریان بووە .

مەلا سەعید حەبیب یەکێکە لەو کەسانەی کە لە ئۆردوگای قوشتەپە ڕزگاری بووە ووتی : کاتژمێر سێی شەوی □□□□/□/□□ ڕژێمی بەعسی فاشی بە هێزێکی زۆرەوە کە پێکهاتبوون، لەپیاوانی ئەمنی بەغداو پاسەوانی کۆماری، بە تانك و زرێپۆش و هێلیکۆپتەر گەمارۆ ی کۆمەڵگاکەیان دابوو سەرەتا داوایان لە خەڵك کرد بێنە (قاتعی جیش شعبی) لە قوشتەپەو لەوێش دەستبەجێ سواری ئۆتۆمبێلیان کردبوون , خەڵکی کۆمەڵگاش خەڵکێکی هەژارو دەستکورت بوون، بژێوی ژیانیان لەسەرکرێکاری وکاری ڕۆژانەی خۆیان بوو، ئەوەی دەرچوو بوو بۆ دەرەوە لەسەرشەقامەکان بازگەیان بۆ دانابوو ئەوەی بەردەستیان کەوت هەموویان گیران , من شۆفێری کۆستەر بووم ئەو ڕۆژە برایەیکم بە ناوی (زێرۆ) لە جێگای من ڕۆیشت بوو باوکم لەگەڵ دوو براو □□ کەس لە بنەماڵەکەمان ئەنفال کران ونەگەڕانەوە , منیشیان سواری مەنشەئە کرد جلی کارم لەبەردا بوو گۆریەشم لە پێ دا نەبوو داوام لە شۆفێری مەنشەئەکە کرد کە لە نزیكو ماڵمان وەستابوو گووتم برۆ با بچین بۆ نان خواردن منیش جلەکانم دەگۆڕم و هەندێك پارەش بۆ خۆم دێنم گووتی برۆ کە هاتمە خوارەوە پاسەوانەکان لێنەگەڕان شۆفێری مەنشەئەکە پێی گووتن من ئێزنم داوە دەگەڕێتەوە , ئەوە بوو من خۆمشاردەوەو نەگەڕامەوە کاتژمێر شەشی بەیانی هەڵیان کوتایە ناو کۆمەڵگا سەرەتا چوونە ماڵی شێخ خورشید , شێخ و دوو کوڕەکەیان دەستگیر کردن ئینجا ڕوویان کردە ناو کۆڵانەکان و لە تەمەنی دەساڵی بەسەرەوە ئەوەی دەستیان کەوت گیران و سڵیان لە هیچ نەکردەوە , بۆ نموونە دوو شێت بە ناوی مەولود و ساڵح گیران کە زنجیریان لە دەست و پێدا بوو , ژن و منداڵی کۆمەڵگا ڕوویان کردە سەر شەقام بۆ ئەوەی بەرگری بکەن لە گرتنی منداڵی □□ ساڵان بەڵام ڕژێمی بەعس دەستدرێژییان کردە سەر ژن و منداڵان و لە ئەنجامدا (□) کەس بریندار بوون و منداڵێك بەناوی نەزمی خەڵکی گوندی هەڤنکان و ئافرەتێك بەناوی ستی ئەحمەد ئەوانی دیکەم لە یاد نییە .

هەروەها هاوڵاتی تەحسین محەمەد هۆستانی لە دایك بووی ساڵی □□□□ گووتی :

دوو براو دوو مام و □ کوڕە مام لەگەڵ چەند لە خزم و کەس , ڕژێمی بەعسی فاشی درەنگانی شەو بە هێزێکی زۆرەوە چوار دەوری کۆمەڵگەیان گەمارۆ دا بوو زۆربەی ئەوانەی گیرابوون ئەوانە بوون بۆ پەیدا کردنی پارووەیەك نان کە بژێوی ژیانیان لەسەر ڕۆژانەی کرێکاری بوو , جلی ئیشیان لە بەردا بوو , ڕژانە ناو کۆڵانەکان ئەوەی بەردەستیان کەوت لە مێردمنداڵ تا دەگاتە پیرەمێرد ڕاپێچیان کرد , لە بیرمە لە گرتنی وەجبەی دووەم واتا دوو مانگ دوای □□□□/□/□□ پیرە مێردێك کە زۆر پیر بوو دەستیان گرت و خستیانە ناو ئۆتۆمبێلێکی (زیل) وەجبەی دووەم نزیکەی □□ کەس بوون زۆر بەیان زۆر پیر بوون یان زۆربەی منداڵ بوون .

هەروەها هاوڵاتی عومەر ئیبراهیم گووتی : باوکم لەگەڵ دوو براو چوار مام و □ کوڕە مامم گیراون لە درەنگانێکی شەو گەمارۆی کۆمەڵگاکەیان دابوو , ئەوەی لە کۆمەڵگە دەرچووبا بۆ دەرەوە لەسەر جادە بازگەیان دانابوو دەگیران دواتر کە بەیانی ڕوویان کردە ناو کۆمەڵگە ئەوەی بەردەستیان کەوت کەسیان قوتار نەکرد ژن و منداڵی کۆمەڵگە ڕوویان کردە سەر شەقام بۆ ئەوەی نزیکی گیراوەکان ببنەوە بەڵام فاشییەکان دەستدرێژییان کردە سەر ژن و منداڵەکان لە ئەنجامدا چەند کەسێك بریندار بوون بریندارەکان بە ئۆتۆمبێلی ئەمن گەیەنرانە نەخۆشخانە لە هەولێر لەبیرمە پیاوێك بە ناوی (حەسەن شەریف) عەرەبی دەزانی لەگەڵ بریندارەکان چوو بۆ هەولێر دواتر ئەویشیان لەگەڵ خۆیاندا ڕاپێچا . بەڵام ڕژێمی بەعسی خوێن مژ بەوەش نەوەستا دەستی کرد بە بڕینی ئاو و کارە با لە خێزانەکان و لێنەگەڕا کەس لە کۆمەڵگا بێتە دەرەوە .

حەسەن حەکیمیش لەم بارەیەوە گووتی : ڕژێم بە هێزێکی زۆرەوە لە گاردی وکۆماری و ئەمن گەمارۆی کۆمەڵگەکەیان دابوو , ئەوەی لە کۆمەڵگا دەرچووبایە گەڕانەوەی نەبوو بەیانیەکی زوو ئەو هێزانە ڕژانە ناو کۆڵانەکان بۆ گرتنی هاوڵاتییان ئەووەی بەردەستیان کەت گرتیان ئەو ئۆتۆمبێلانەی لە ناو کۆڵانەکان خەڵکیان پێ دەگواستەوە موسەلەحەی شۆفرلێت بوون , من لەگەڵ باوکم بووم چاومان بەو هێزە کەوت , دایکم نەخۆش بوو باوکم دەیویست بیبات بۆ نەخۆشخانە لێنەگەڕان بچم پارەی بۆ بهێنم ئیتر باوك ڕۆشت و نەمبینییەوە , ئەوەی لە بیرم ناچێتەوە گیرانی منداڵێکی □ ساڵە بوو بەناوی حادێ حەکیم کە خەڵکی گوندی ئالکایە بوو .

فاخیر ڕەشید لەدایك بووی □□□□ دانیشتووی کۆمەڵگای دیانەیە بەم جۆرە ئەو ڕۆژەی گێڕایەوە □ : برام ئەنفال کراون ،هێزەکانی ڕژێم کۆمەڵگاکەیان گەمارۆ داین ئەوەی لە □□ ساڵان بۆ سەرەوە بوو ڕاپێچیان کردن , لەقوشتەپە خەڵکی لێبوو کە بارزانی نەبوون ئەوانیش گیران بەڵام دواتر ئازاد کران , لە بیرمە پیاوانی بەعس بە چی شێوازێکی نا مرۆڤانە مامەڵەیان لەگەڵ گیراوەکاندا دەکرد , عومەر کورانی پیرەمێردێکی بارزانی بوو بە شێوازێکی زۆر درندانە پاش لێدان و ئازاردانی سواری پاسەکەیان کرد , ئێستاش کەسەری تەحسینی برامم بیرناچێتەوە کاتێك داوای کرد کوڕە □ مانگەکەی کە ناوی عەلی بوو ببینێت بەڵام ڕێگەیان نەدا.

هەردوو پرۆفیسۆری بەلجیکیو نەمساوی
ئامادەن شایەتی لەسەر جینۆسایدی گەلی کورد بدەن

هەردووپرۆفیسۆر هاندرێکسوفرالینکە گێردهارد دووپرۆفیسۆری بەلجیکیو نەمساوین لەلایەن ناوەندی هەلەبجە(چاك)ەوە دۆزرانەوەودوای راوێژو گفتۆگۆکردن لەگەلیان بۆ شایەتیدان لەدۆسێی تاوانی کیمیابارانکردنی شاری هەلەبجە ئامادەی دادگا دەبن.

پاشئەوەی ناوەندی چاك توانیان پرۆفیسۆرێکی بەلجیکی بەناوی (هاندرێکس) بدۆزنەوە، وەفدێك لەئەندامانی هۆڵندا کە پێکهاتبوون لە (ئەمیرقادر،عەلی رەحیمی،عەلی محمود)لەوڵاتی بەلجیکا دیدەنیانکرد، دوای گفتوگۆکردن پرۆفیسۆر (هاندریکس)کۆی هەمووشیکار ییەکانی خۆی لەسەر بەکارهێنانی گازی کیمیاوی لەلایەن رژیمی بەعسەوە لەدژی خەڵکی کوردستان بەگشتیو شاری هەڵەبجە بەتایبەتی خستبووە پێش چاوی وەفدەکەی ناوەندی چاكو دڵنیای کردبوونەوە لەوەی کەئەنجامی شیکارییەکانی ئەوەیان دەرخستووە کە لەلایەن رژێمی عێراقەوە، گازی کیمیاوی بەکارهێنراوە، دوای ئەوەی وەفدەکەی ناوەندی چاك داوای ئەوەیان لێکردبوو کەزەحمەت بکێشیو بێتە عێراقولەدادگای باڵای تاوانەکانی عێراق شاهیدی لەسەر بەکارهێنانی ئەو تاوانە بدات، لە دۆسێی هەلەبجەدا، ئەو بێدودڵی رەزامەندی دەربریبوو، بریاری بەناوەندی (چاك) دا کە بەخۆیو سندوقەکەیەوە، بیتە کوردستانولەوێشەوە بچێتە بەغدابۆ شایەتی دان، بەراشکاوی ووتبووی دەچمە عێراقوشایەتی لە سەرسەدامورژێمەکەی دەدەم، بەتایبەتی لەسەر بەکارهێنانی گازی ژەهراوی لە شاری هەلەبجەدا.

شایانی باسە پرۆفیسۆر هاندریکس یەکێکە لەوپرۆفیسۆرانەی کەوا [illegible] ساڵە خەریکی ئەو شیکارییەیە لەسەرئەوچەکە ژەهراویانەی لە شاری هەلەبجە بەکارهێنراوون، بۆئەم مەبەستەش هەندێك لەقژە سەری قوربانیەکانوگلوخۆلی ئەو شوێنانەی کەبۆمبەکانیان بەرکەوتووە، لەکوردستانەوە بردووەتەوە بۆ وڵاتی خۆی (بەلجیکا)و لەوێ شیکاری لەسەرکردونو بەوئەنجامەگەیشتووە کەوا بۆمبەکان کیمیاوی بوون.

ئەمەش پێچەوانەی ئەوپروپاگەندانە بووکە هەندێك ناوەند لەسەردەمی چەنگەکەداکردبوویان.بۆ ئەوەی روی رژێمی سەدام لەوشەرمەزارییە سپی بکەنەوە شایانی باسە پرۆفیسۆر هاندرێکس دوای کیمیابارنی شاری هەلەبجە خۆی هاتووەتە کوردستانو راپۆرتێکی دورودرێژیشی لەبارەی بەکارهێنانی چەکی کیمیاییو ژاراوی بوونی ناوچەکەو منداربوونەوەی باڵندەی ناوچەکەوە وە دابووە زانکۆی بەلجیکا.

پرۆفیسۆر فرایلینکە گێرهارد:

یەکێکە لەو پرۆفیسۆرە نەمساویانەی لە ساڵانی [illegible]-[illegible] چەندین برینداری ئێرانیو خەڵکی هەڵەبجەی بینیوەو چارەسەری نەخۆشییەکانی کردوون، فرالینکە بەهۆی مامەڵەی زۆری لەگەڵ بریندارانی چەکی کیمیاوییەوە دواتر بووەتە پسپۆر لەبواری ژاراوی بووندا.

پرۆفیسۆرفرالینکەش بەهەمان شێوەی هاندریکس بەڵگەنامەی باشی لەبەردەستدایەو لەرێگەی ئێرانەوە بۆمبیی نەتەقیوی بردووەتەوە بۆ ڤییەناو شیکاری لەبارەیانەوە کردووە. ئەویش دوای ئەوەی ئامادەیی دەربری کەوابێتە دادگاو لە پێناوی یەکلایی کردنەوەی هەقیقەتوراستیدا شایەتی بدات.

سەرئەنجام لەگەڵ شاندێکی ناوەندی هەلەبجە لە ئەلمانیاوە لە سەرخەرجی وەزارەتی شەهیدو ئەنفالکراوانی کوردستان هاتە کوردستانودوای ئەوەی سەردانی شاری هەلەبجەی کردو چەند برینداریێکی ئەو شارە برینداراەی بینی کە زۆربەیان هەرئەو کەسانە بوون لەدەرەوەی وڵاتو لە نەخۆشخانەکانی ئیران نەخۆشی بەردەستی خۆی بوون بینیەوە، بۆ رۆژی دواتر چووە دادگای باڵای تاوانەکانی عێراقو ئیفادەی خۆی

لە نێوکێلگە ترسناکەکانی ئێوەدا,خوێن ومەرگ ومشتە چاوی هەڵرژاو دەبینم. سەیرە ..! کەسانێک هەن لەسایەی بەرهەمهێنانی ئێوەدا پێیان دەوترێت زاناو خەڵاتی داهێنەرانە وەردەگرن! کەسانێک گۆرانیاتان پیاهەلدەڵێن، من دڵنیام ئەوانە مرۆڤ نین ..خۆتان ئاسا عاشقەکانی خۆشیان دەکەن بەقەرەبرووت.. وەفاو دڵداری وخۆشەویستی لەگەڵ ئێوە گیلێتی یە، ترازانی ئەو ئەڵقەو دوگمانەتان واتای ترازانی رۆحە لەژیان وجیابوونەوەی سەرە لەلاشە.

ئێوە ژیان وێران دەکەن ناڵەتان پێکەنین دەکا بەگریان وشادی دەکات بەشین.

ئاماری ئەنفالی گەرمیان لە هەردوو گوندی بنەکــە ی خەپەکوێرو رۆستەم ئاغا

ئا:مەلا فریاد حمید محمد بنەکـەیی
Kurdk@yahoo.com

هەردوو دێی(بنەکە)ی(خەپە کوێر)و (ورۆستم ئاغا) دەکەونە سنووری ناحیەی (قادر کەرەم) وە.

ئەمانیش لە ساڵی [illegible] وەکو هەموو گوندەکانی تری گەرمیان بەرپەلاماری ئەنفال کەوتن و لەئەنجامدا زیاترلە([illegible]) کەسی بێ تاوان لەلایەن رژێمی بەعس وجاشەکانی ئەو سنوورەوەگیران و دواتریش بێ سەروشوێن کران.

ئەم دوو دێیە بە ڕێژەیەکی زۆر زەرەرمەند بوون، مەبەست لەم ئامارەش ئەوەیە کە مێژوویەکی پرشکۆی گەرمیان و قوربانیەکانی بخەمە بەرچاوو تا وەك دۆکۆمێنتێکیش بمێنیتەوەو ئاماری ئەنفال وشەهیدەکانیشی بخەمە بەردەستی خوێنەران وبەهیوای ئەوەی چیدی لە بیرنەکرێت ولەیادەوەریماندا بمێنێتەوە.

گوندی (بنەکە)ی (خەپە کوێر) (Binaka)

(بنەکە)ی(خەپەکوێر)دێیەکی ([illegible]) ماڵەیی بوو، ئەم گوندە لە نێوان دێکانی زەنگەنەوجاف وداودەدا بەگەورەترین دێی ناوچەکەدەژمێردرا لەئەنجامی پەلامارەکانی ئەنفالدا جگەلە سوتاندن و بەتاڵانبردنی هەموو سەروەت و سامانی گوندەکە دووسەدوبیست وچوارکەس([illegible])یش کە زۆربەیان ژن و منداڵ بوون شەهید وئەنفالکران .

بەم شێوەیەی خوارەوە:

ناوی سیانی قوربانی	ڕەگەز	ساڵی لە دایك بوون			[illegible]			
محمد علی امین	نێر	[illegible]	علی حسن رزا	نێر	[illegible]	حسن رشید محی الدین	نێر	[illegible]
فاتمه محمد حسن	مێ	[illegible]	شکور محمد حسن	نێر	[illegible]	صالح ابراهیم رحیم	نێر	[illegible]
شەنگ محمد علی	مێ	[illegible]	بکر محمد حسن	نێر	[illegible]	احمد جبار عبدالله	نێر	[illegible]
ئارەزو محمد علی	مێ	[illegible]	محی الدین محمد صالح	نێر	[illegible]	جمال جبار عبدالله	نێر	[illegible]
نیاز محمد علی	نێر	[illegible]	کمال محی الدین محمد	نێر	[illegible]	عمر عبدالله فتحی	نێر	[illegible]
ئاواز محمد علی	مێ	[illegible]	عزیز سعید محمد	نێر	[illegible]	فریق حمه جان عبدالله	نێر	[illegible]
جوانه محمد علی	مێ	[illegible]	مجید حمه جان فرج	نێر	[illegible]	فرج احمد عارف	نێر	[illegible]
صالح علی امین	نێر	[illegible]	عبدالرحمن حمه جان فرج	نێر	[illegible]	بسیه صالح قادر	مێ	[illegible]
حلاو محمد عبدالقادر	مێ	[illegible]	ولی حمه جان فرج	نێر	[illegible]	ئامینه صالح قادر	مێ	[illegible]
لبده عزالدین محمد	مێ	[illegible]	کاکەخان حمه جان فرج	نێر	[illegible]	ئیلهام صالح قادر	مێ	[illegible]
پێشرەو عزالدین محمد	نێر	[illegible]	سمیره حمه جان فرج	مێ	[illegible]	احمد صالح قادر	نێر	[illegible]
لیلێ عزالدین محمد	مێ	[illegible]	شکریه صالح قادر	مێ	[illegible]	لیمو رفیق صابر	مێ	[illegible]
حسین علی قادر	نێر	[illegible]	ئاواز مجید حمه جان	مێ	[illegible]	حسن احمد صالح	نێر	[illegible]
نسرین علی قادر	مێ	[illegible]	سهیله حمه جان	مێ	[illegible]	گوڵه احمد صالح	مێ	[illegible]
عمر خورشید محمد	نێر	[illegible]	دلێر تاهیر رشید	نێر	[illegible]	حسین احمد صالح	نێر	[illegible]
لقمان خورشید محمد	نێر	[illegible]	هەژار تاهیر رشید	نێر	[illegible]	قادر احمد صالح	نێر	[illegible]
مهروبه ولی احمد	مێ	[illegible]	مروەت محمد صالح	مێ	[illegible]	احمد محمد قاچاخ	نێر	[illegible]
هیوا عمر خورشید	نێر	[illegible]	صالح علی احمد	نێر	[illegible]	بسیه صالح خسرەو	مێ	[illegible]
هیمن عمر خورشید	نێر	[illegible]	کریم علی احمد	نێر	[illegible]	کویستان احمد محمد	مێ	[illegible]
بەناز عمر خورشید	مێ	[illegible]	رشید علی احمد	نێر	[illegible]	ئامینه احمد محمد	مێ	[illegible]
هەنار علی خورشید	مێ		جلال علی احمد	نێر	[illegible]	سامان احمد محمد	نێر	[illegible]
						سیوان احمد محمد	نێر	

ناوی سیانی	ڕەگەز	
سرەوەت احمد محمد	نێر	□□□□
كيوان احمد محمد	نێر	□□□□
ريزان احمد محمد	مێ	□□□□
بەيان مجيد حمه على	مێ	□□□□
خەيالّ خليفه محمد	مێ	□□□□
على مجيد ناصر	نێر	□□□□
سويله روستم حمه شريف	مێ	□□□□
حسين على مجيد	نێر	□□□□
سۆزان على مجيد	مێ	□□□□
سهام على مجيد	مێ	□□□□
گۆران على مجيد	نێر	□□□□
زوراب على مجيد	نێر	□□□□
ئاكۆ على مجيد	نێر	□□□□
خاوەر صالح تۆفيق	مێ	□□□□
محمد عمر مجيد	نێر-	□□□□
چنور عمر مجيد	مێ	□□□□
تافگه عمر مجيد	مێ	□□□□

ناوی سیانی	ڕەگەز	
هەلۆ عمر مجيد	نێر	□□□□
حميد محمد امين	نێر	□□□□
احمد محمد فتاح	نێر	□□□□
امين غريب محمد	نێر	□□□□
ناصح عبدالرحيم محمد	نێر	□□□□
رشيد حمه صالح على	نێر	□□□□
جواهير احمد محمد	نێر	□□□□
شريف رشيد حمەصالح	نێر	□□□□
دلير رشيد حمەصالح	نێر	□□□□
شنۆ رشيد حمەصالح	مێ	□□□□
على حمەصالح على	نێر	□□□□
سلمه محمد على	مێ	□□□□
بەيان على حمەصالح	مێ	□□□□
شلير على حمەصالح	مێ	□□□□
دلشاد على حمەصالح	نێر	□□□□
پەرژين على حمەصالح	مێ	□□□□
حلاو محمد عوسمان	مێ	□□□□

ناوی سیانی	ڕەگەز	
ئاوات غريب محمد	مێ	□□□□
نوات غريب محمد	مێ	□□□□
حيات غريب محمد	مێ	□□□□
هاجره غريب محمد	مێ	□□□□
حسيبه غريب محمد	مێ	□□□□
ئارەزو غريب محمد	مێ	□□□□
رشيد عزيز عوسمان	نێر	□□□□
نعمەت حمه امين	مێ	□□□□
رزگار رشيد عزيز	نێر	□□□□
نيگار رشيد عزيز	مێ	□□□□
خورشيد رشيد عزيز	نێر	□□□□
رەوشەن عبدالكريم	مێ	□□□□
گولالە خورشيد عزيز	مێ	□□□□
هەلالە خورشيد عزيز	مێ	□□□□
ئاسۆ خورشيد عزيز	نێر	□□□□
ئارام خورشيد عزيز	نێر	□□□□
جوهر عزيز عوسمان	نێر	□□□□

ناوی شەهیدەکانی (بنەکە)ی خەپە کوێر:

ناوی سیانی	ڕەگەز	تەمەن
□امین جبار عبدالله	نێر	□□□□
شهاب رشید عارف	نێر	□□□□

ناوی شەهیدەکانی بنەکەی خەپەکوێرلە (نوگرەسلمان)

ناوی سیانی	ڕەگەز
علی قادر کریم	نێر
انزاد علی مارف	مێ
احمد کاکی صالح	نێر
سێوه محی الدین محمد	مێ

دێی (بنەکە) (Binaka)

یەکێکە لە دێکانی ناحیەی (قادر کرم) ..دەکەوێتە سنووری خۆرهەلاتی قادرکەرەمەوە. ناوی دێیەکە لە (بنەوە) هاتووە واتا (بنە) ماڵێك بوون لە(دێی بنەکەی خەپە کوێر) وە هاتوون ولەودێیە نیشتەجێ بوون، هەرئەم کەسانەش بوونە بە هۆی سەرهەڵدانی ئەو دێیە وەك (رحیم فتاح عبدالرحمن اغا ، کویخا سابیر شاسوار حسین ، عەلی سلمە ، مەحمود ئسماعیل حوسێن).

پێش پەلاماری ئەنفال (□□) ماڵی تیادا بووە. زیاتر لە هەزار (داروەن)ی تێدایە (بنێشتی کوردی) وبەرهەمدەهێنا کەیەکێکە لە بەروبوومە بەناو بانگەکانی ناوچەکە .. لەم دێیەدا کانییەك هەیە بە (کانی سەر ژاڵە) بەناوبانگە.. خەڵکی گوندکە ئەو کانێیەیان کردبووە سەرچاوەی ئاوی خواردنەوە، لە رووی کەش وهەواوشەوە وەکو هاوینە هەوارێك تەماشا دەکرێت .. سەرەڕای ئەوەش لووتکەیەکی بەرزی تێدایەو لە روو بژێوی دانیشتوانیشەوە بەروبوومی ئەم دێیە لە سەرمەڕومالاتە ..

ئەم گوندەش وەکودێیەکانی دیکەی کوردستان.. لە کارەساتی ئەنفالدا کەوتە بەرشالاوی سوپاوەو بەهۆیەوە (□□) کەسی تێدا ئەنفالکراوە. ئەمەش ناوەکانیانە..

ناوی سیانی ئەنفالکراو	ڕەگەز	لە دایك بوون
حسین علی حسین	نێر	□□□□
صابر کریم علی	نێر	□□□□
قاسم کریم علی	نێر	□□□□
عبدالله احمد علی	نێر	□□□□
محمد عزیز محمد	نێر	□□□□
قادر عزیز محمد	نێر	□□□□
عباس عزیز محمد	نێر	□□□□
خالید جلال امین	نێر	□□□□
عمر محمد امین	نێر	□□□□
جبار رفیق صابر	نێر	□□□□
صلاح محمد رحیم فتاح	نێر	□□□□
کاکەبرا محمد خان	نێر	□□□□
احمد علی عبدالله	نێر	
فایق احمد علی	نێر	□□□□
نوری احمد علی	نێر	□□□□
علی احمد علی	نێر	□□□□
صمد حسین نوری	نێر	□□□□

سعيد احمد علي	نێر	□□□□
كامل هيدايەت امين	نێر	□□□□
صالح هيدايەت امين	نێر	□□□□
كاكەمين هيدايەت امين	نێر	□□□□
احمد حسن امين	نێر	□□□□
عادل امين حسن	نێر	□□□□
احمد محمد امين	نێر	□□□□
بكر نجم امين	نێر	□□□□
حمەجان نجم امين	نێر	□□□□
اسماعيل محمد عزيز	نێر	□□□□
جوهر عزيز عوسمان	نێر	□□□□
ئاسۆ جوهر عزيز	نێر	□□□□
صالح هيدايەت امين	نێر	□□□□
جلال امين حسين	نێر	□□□□
فايق رشيد وادى	نێر	□□□□
ليمۆ رفيق صابر	مێ	□□□□
عيسمت محمد عزيز	مێ	□□□□
الفيە جوهر عزيز	مێ	□□□□
شەوبۆ جوهر عزيز	مێ	□□□□

ئاماری گشتی (ئەنفال)ی سنووری (قادر کەرەم)

ناوی شوێن	ژمارەی مێ	ژمارەی نێر	کۆ
قادر کەرەم	□□□	□□□□	□□□□

ئاماری گشتی سنووری گوندی (بنەکە)ی(خەپە کوێر)

ناوی شوێن	ژمارەی مێ	ژمارەی نێر	کۆ
بنەکەی (خەپە کوێر)	□□□	□□□	□□□

ئاماری گشتی سنووری گوندی (بنەکە)ی رحيم فتاح عبدالرحمن اغا

ناوی شوێن	ژمارەی مێ	ژمارەی نێر	کۆ
بنەکەی (رحيم فتاح عبدالرحمن اغا)	□	□□	□□

ناوی شەهیدەکانی گوندی (بنەکە)ی خەپە کۆیر

ناوی سیانی شەهید	رەگەز	تەمەن	شوێنی شەهید بوونی
امين جبار عبدالله	نێر	□□□□	-
شهاب رشيد عارف	نێر	□□□□	-
علی قادر كريم	نێر	-	نوگرەسلمان
خانزاد علی مارف	مێ	-	نوگرەسلمان
احمد كاكی صالح	نێر	-	نوگرەسلمان
سێوە محی الدين محمد	مێ	-	نوگرەسلمان

زامی ئه نفال

سەرکۆمحه مەد ڕۆستەم

لێره و لەم مەڵبەندی ژانەی ئەنفالەوە تاوێك بە نێوجەستەی ماندوی خۆمداو لەنێووشە ڕەش و قەترانیە تۆز لێنیشتوەکاندا ڕۆدەچم. تا تاوێك لەگەڵ پڕمەیلەکانی خۆمدا بدوێم تاویژ دانم لە گەڵ تۆی ئازیزدا لە گوێ بیستی ووشە کاندا ئاسودەبم تا هاودەم بم بۆ تەم ومژی سەر ڕومەتوو لێوی ئاڵی هەڵبروسکا وو ژاکاوتان، سا تێکیش بێت بۆ ڕەوینەوەی ئا زارەکان.. بۆئەوەی تینویەتیتان لەکانیا وی سا زگاری کوێره دێکانی گە رمیانی ئە نفال کراوتان بشکێت،

لەنێوخەمی نەبڕاوەو بیلبیلەو سۆما وسیمای ئازارەکانی ئەنفال ئاشنابن. تا خەموتاسەو غوربەتتان تێك ئاڵاوی فرمێسکی ئاونگی سەر گۆناکانیان بن، یان لەناو بۆ کروزی سوتان وزامە شەقار شەقار بوەکانی دەستی ڕەشی (حجاج) ئاشنابن.. لێره هەرخۆم لە خۆم دەپرسم ئایا ووشەم دەتوانێ دەمولێوی بخاتە سەر لێواری کانیاوی کارە ساتەکە..؟ بەهاری ئەو ساڵی گەرمیان کارەسات بوو، پڕبوو لەقات وقڕی ووشە هەیە دەربڕێ؟ چۆن بتوانم مەرگی گەورەی ئەنفال مەرگی هەزاران هەناسە، مەرگی گوڵ وعشقو ئەوین، گریان برسێتی دابڕان هێلانە لە باڵدار بەرد لەکانی گوڵ لە لێوار، شیر لە مناڵ دابرانی عشق و خۆشەویستی وەك ئاتێلا و فاتێلا دێنمە نێو ووشە تام ژاڵە لێنیشتوەکانوبەسەفەرەکانی مەرگدا ڕۆدەچم..ئەو ڕۆژانەی کە ڕەوی هەزاران مەرگبوو ڕوبارێکی سەرشێت تروسکەی مردنی سەدو هەشتاودوو هەزار ڕۆحی بە ئەوین تا سەی ژین بون، ئەوە بڕیارو بەیانی مردنی گوڵەکێوی یەکانی من بوون، ئە وە سەفەری مەرگی تورە وئا بروچونی شمشێره لەهەسان دراوەکانی مەرگی ئێوەبون، ئەنفال ڕۆژی حەشربوو سفرەی ڕووتی لەتە نانی ماڵە هەژاریان تیادادۆشی،

چۆڕە ئاوی کانی بەرقەوزە لێنیشتوی بۆنە هێشتوی جاچیان هێشت؟ لالۆ چیان هێشت؟! ژیان لای ئێمەی پڕنزا هەناسەی گەرمی تاڵ وەك دار ژاڵە تاڵەکان، بەقوڕگو هەناودا ئەکرا، ئێوە سەفەرتان کرد، لەمۆڵگەیەك پڕلەبرسێتی تاپێکەوە بە خواستی داگیر کەران وەك ڕەوە باڵدارێکی وێڵ بە سەفەرێکی سەرهەڵگرتوو ڕێچکەتان بەست، لەنێو تراکتۆرەکانی خۆتاندا بەسەریەکدا هەڵچنرابوون، ئێوە ئەنفال دەکران، مریشكو گاو گوڵكو تراکتورەکان هەمووتان هەرئەنفالکراوو بوون، دەمبینی تراکتۆرەکانیش، لوتیان لە حەزمەتی لولەی تفەنگی ئەنفالچیەکان داژەنیبوو، سەرباز وەك ڕەوە کوللە بەنێو بنمیچەکانی ئاوایی‌و ماڵوماڵۆچکەدا خنەی خۆدزینەوەیان دەکرد تاگیر فانی بەڕەنجی ئارەقی بە جێماوی سەرشانیان زێربێ، دراوو بەر باخەڵی تێ بئاخنێ، سەفەرگەیشت بەڵام کات درەنگبوو.. کەل لەهەڵلوشینی خۆردا بوو، کەسێك نەبوو لەئازیزی نەبرا بێکەسێ نەبوو دڵی لای ژوانێتر نەبووبێ سەفەر گەیشت ماڵیان بووە، تەلبەند دڕکاوی یەکانی سەربازگە کۆنەکانی ئەوان حەشاردران دیسان سەفەر! ئۆه سەفەر بۆمەرگی بەندیخانەیەکی گەورە، بێ دادگا بێ پرس وڕا، بێ هیچ بڕیارێکی ئەو مافانەی بۆ ئێمە ی مرۆڤ داتاشراون، لەبەر دەوامبونی بەندکراوەکانی ئەنفالدا یەك، یەكو دوو دوو ڕۆحی پەپوولەییان دەکێشان لەشەوانی ئەنگوستەیی و ئەفسووناوی تەرمی گەرم و نەرمی گەورە، بچوك، ژن، مناڵ، پیروومەردە لە چوار دەوری تەلبەندی گرتووخانەی ئەنفالدا، لەزیندانی گۆڕی زیندوان، فڕێ ئەدران، ئای لەو ڕۆژگارانەی کەس نەیپرسی ئەنفالچی یە، لەکویەوە هات، ئەنفالکراوانیان بۆ کوێ برد؟ تەنانەت، تووتەڵەو کتکە کوێرەکانی بیابانیش، بەگۆشتی لاشەو لاپەراسوی ئەوان تێربوون، ئەنفالەکان ڕۆیشتن، ئەنفالەکان بریان.. وەڵێ ئێستاش کەس نازانێ لەکوێن؟ ئەگەر زیندوون، ئەگەر مردوو؟ نەگۆڕتان دەناسرێتەوەو نەبیابان شایەتی لەسەرناسنامەتان دەدا؟ چەندێکتان وەك هەژدە دەنکە مرواریيەکەی گەرميان فرۆشران؟ چۆن قەوماو بۆ قەوما کەس نیە لەو میحنەتە بپرسێ؟ بۆ دەبوایە ئێوە لەوڵاتی لم ووخۆڵی ئیمامی عەلیدا نغرۆ بکرێن؟ یان لەوڵاتی حەسەنو حوسەین شەهیدبن؟! مەگەر ئێوە وڵاتتان نەبوو؟ مەگەر خۆتان گۆڕستانتان نەبوو؟! ئێوەش وەکو ئەوان بەران گیروو بەرامبەریان تیری مەرگتان بۆ ڕاخستن؟ ئێوە پەپوولەی بێزیانی وڵاتی چیاوو مەملەکەتی ئەوین ودڵدارانی بنار بوون، گوڵی یەخەی مناڵان و درەخت وڕوەکی باڵداران بوون، هەموو گوناهی ئێوە ئەوەندە بوو پریاسکەی پێشمەرگەتان پردەکرد لەنان،دەنا جەستەو ڕۆحتان پڕلە بەرائەت و بەرەکەت بوون، کەی ڕەوایە بۆ ئەوان پەنجەی دەست و قاچەکانتان پەراسوی سیما خنجەریتان کەلەسەری شێوە سێوتان بەخۆراکی داڵەڕەش و سەگەڕەش و شوێندەستی حەجاج وەك حەلاج لەدار بدرێت، ئێوە هەرگیز نەتان زانیوە، شیروڕم دەمەزەرد کەنەوە، داستان هەسان دەکرد بۆ درەوی جۆزەردان، دەسا ئێوە ئەی ئەو مرۆڤ گەلەی بەکۆمەڵ ڕۆیشتنو نەگەرانەوە، ئەوانەی بەکۆمەڵکوژرانو نەتان زانی گوناهتان چیە؟ قەت نەتان دەزانی ئەنفال دەتانکاتە شەهیدی نامۆی وڵاتی خۆتانو مرۆڤی بێناسنامە.

ئەنفال.. كۆنە موستەشار.. قسەیەك بۆ ویژدان..

هیوا محەمەد
hiwaazady@yahoo.com

وادەی ئەنفال و پێناسەكردنی بە سەرچوو ، بۆیە نامەوێت دارشتنێك بنووسم چونكە ئەوەی نەزانێ ئەنفال نازانێ مافی ئینسانیش چییە، بۆ ئەوانەی كە كوردن، ئەوانەیشی كەكورد نین ئەوە ناسنامەی خۆیان لەدەستدا داوە بەڵام روویان نایەت بڵێنراستیەكەی ئەوەیە، بۆ ئەم بابەتە پێویستم بەوە هەیە، هەرنەبێت شتێك بڵێم، بەڵام سەردێرێكی كورتم دەوێت بۆ ئەوەی هەرنەبێت، خوێنەر هیلاك نەكەمو لە مەبەستەكەم تێبگات، دەمەوێت پەیوەندییەك لە بابەتەكەمدا هەبێت نەك پچڕ پچڕ.

ئەنفال پرۆسەیەك نییە، لە بیرمان بچێتەوە، كەم و زۆر باسی لێكراوە، بە دیكۆمێنت كردنی بێت، یان بۆ سارێژكردنی ئەو برینە قوڵە بێت. باس لە ئەنفال و رەهەندەكانی وكاریگەرییەكانی، كراوەو زۆرێك لە نووسەران و رۆژنامەنووسان قسەیان لە سەر ئەو بابەتانە كردووە واتا" ئەنفال"، بەڵام هەموو ئەو قسانەی كە كراون دەبێت بەڵگە بن، بۆ ئەوەی ئەو كەسانەی كە دەستیان هەبوو لە ئەو كردەوەدا مەحكوم بكرێن بە پێی دادگا، دەبێت كەسانێك هەبێت لەو پرۆسەیەدا قسەی هەبێ چۆن دەستی هەبووە، كێین ئەوانەی رۆڵیان هەبووە لەوتاوانەدا، تاوانباری سەرەكی ئەوە پرۆسەیە كێین، بە هەموو نەتەوەكان و پایەكانی بەرپرسیارێتییەوە، ئێستایش كاتی ئەوەیە قسەی لە سەربكەم، رەنگە لای زۆرێك لەوانەی خوێنەرن و زامی ئەنفالیان هەیە، لە ناونیشانەكەیەوە شتێكیان بۆ دەربكەوێ كە مەبەستم چییە؟ یان دەمەوێت چێ بڵێم. بەوە دەست پێدەكەم هاورێیەكی راستگۆم باسێكی بۆم كرد، ووتی برادەرێكم لە ووڵاتی ئەڵمانیا دەگوزەرێ، جارێك كچێك دەبێتە رەفیقی و دەعوەتی دەكات، بۆ ماڵەوەیان، بەڵام مەرجێكی دەبێت بۆدەعوەتەكەی وتەنانەت بۆ بوون بە هاورێش هەمان ئەو مەرجەی دەبێت، كوڕەكەش بەمەرجەكەی رازی دەبێت، مەرجەكەش ئەوەیە: كە كاتێك بچێت بۆ ماڵیان لە بەر دەرگا پیرەژنێك هەیە، نابێت بە هیچ شێوەیەك ئەم كوڕە قسەی گەڵیدا بكات تەنانەت مەرحەبایش، دوای ماوەیەك لەوەی بە دڵی كچە دەكات، رۆژێك پرسیاری لیدەكات، باشە ناكرێ بزانم كە بۆچی من قسە لەگەڵ ئەم پیرەژنەدا نەكەم، هەقە بزانم بۆ وا مامەڵەی لە گەڵدا دەكەیت، ئەم چەند ساڵە من بە قسەی تۆم كردووە، ئێستایش حەق وایە بزانم ؟ كچە وتی: بەو مەرجە پێت دەڵێم كە دیسان قسەی لە گەڵدا نەكەیت، كوڕەیش دیسان رازی بوو بەمەرجی كچەكە، كچەكە وتی: ئەمە دایە گەورەمانە، بەڵام لە بەر ئەوەی لە بەرژەوەندی نازیەكانی ئەو كاتەی ئەڵمانیا گەواهی"شایەتی"داوە، ئێمەیش وەكو سزایەك كەسمان لەوكاتەوە قسەمان لە گەڵیدا نەكردووە. لێرەوە دێمەوە سەر دوو سێ لایەنی قسە كردنم لە سەر ئەوە مەسەلەیە كە حزبەكان و تاكەكانی پاشماوەی ئەنفال وكۆنەموستەشارەكان دەگرێتەوە، ئەوەتا تەنها لەبەر شاهیدی دانێك لەبەرژەوەندی نازیەكان نزیكترین كەسی خۆیان چەندین ساڵە قسەی لە گەڵدا ناكەن. باشە ئێمەی كورد لە دوای راپەرینەكەی بەهاری ▯▯▯▯ ەوە، تاوەكو ئێستا چیمان كردووە، بەڵێ لێبوردن دەركرا بۆ سەرجەم ئەوانەی لە گەڵ رژێمدا دەستیان هەبووە، لە ناویاندا موستەشارەكانیش هەرچەندییان كردبێت، بەڵام بە هەمووانەوە لە تاكەكانی پاشماوەی ئەنفالەكانەوە دەستی پێدەكەم، هەمووان بە دوایاندا هاتین وریزمان لیان گرتوو، حزبەكانیش كردیاننەوە بە مەسئوول بەهاوتای ئەوانەی كە لە شاخیش بوون ئەمە تەنها لەبەرخاتری دەنگێك. زۆر لە سەری ناڕۆم مەبەستەمە ئەوە بڵێم، بە پشت بەستن بە سەرچاوەی كتێبی توونی مەرگ زۆرن ئەوانەی بەشداری ئەنفالیان كرد بەڵام ئەی ئێمە؟ ئەوەتا دەیان كەسوكاری ئەنفالكراوەكان بە دەم بەفرو بارانی زستانەوە لە پاسەوانی پیاو باشێكدایە، ئەوە سەدام لە ناوچوو شیعە لە سەر ▯▯▯ كەس ئامادەبوون چەندین شاهید بێنە مەیدان، تاوەكو گەیاندییانە ئەو ئاستەی هەمووان دیمان، باشە ئێمە تاكەی بە دوای جاشانەوە بین و لە سوچی ئەم دیوارو لەبنی ئەومزگەوتولە ناو ئەوكۆبوونەوە قسەبكەین، یان ئەگاتە ئەو كاتەی با لەحكومەت دەكرێ دەڵێین هەربۆ كۆنە جاش و بەعسیەكانە بۆ هەژار نییە، من دەڵێم حكومەت كێیە مەسئوولە نییە، مەسئول دەنگی ناوێت ناچێتە هەڵبژاردنەوە، پێویستی بە بەنزین نییە، پێویستی بە ئەرزە نییە، پێویستی بەوە نییە كە پارە بخوات، هەموو ئەوانە راستن، بەڵام دەپرسم تا ئێستا لە داداگاكانی كوردستاندا چەند لەوانەی كەس وكاریان ئەنفالكراوە دەعوایان تۆمار كردووە؟ یان چەند جار چوونەتە بەر دەرگاكانیان بڵێن ئێوە كاتی خۆی واتان كردووە ، ئەمە ناكاتە ئەوەی من بمەوێت بە كەسانێكی تایبەتی بڵێم بچن ئەو كار بكەن، بەڵام باشە خەڵكی كورد ئەوەی لە بیر بێت ئەم وڵاتە ئەگەر بەو شێوەیە بڕوات دەبێت كەسانێك سبەی بەعسیش نەبن ئەنفالمان بكەنەوە، یان هەرنەبێت با ئەوەیان لە سەرساغ بكرێتەوە كە ئەنفالیان كردووە، نەك تاوەكو ئێستا ئەڵێن ئێمە نەمانكردووە، بۆخۆم پێم وایە ئەوان نین و یان ئەوەتا خاوەن ئەنفالەكان ترسنۆكن، ناتوانین بڵێن ئێوەن ئەنفالتان كردووە، ئەمە لایەنێك لایەنێكی دیكە ئەوەیە كە كۆنە موستەشارەكان تاوەكو ئێستا نەیانتوانیوە بە شێوەیەك ئەو راستیانە باس بكەن، تاوەكو ئێستا نەوتراو من لە ئەنفالدا بەشدارایم كردووە داوای لێبوردن لە خەڵك دەكەم، یان ئەوەتا بڵێت من هەڵە بووم و ئامادەی هەر لێپرسینەوەیەكم. بۆیە دەڵێن ئەوانەی كە پاشماوەی ئەنفالن گوێتان مەگرن و قسەیەك دووان بكەن، ئەوانەیشی كە ئەنفالتان كرد، بۆ جارێك بە راستی نالێن ئێمە هەڵە بووین لە ئەو مەسەلەیەدا..

كانی عاشقانیش بووە دۆسیەیەكی تر لە دادگای باڵای تاوانەكان

سەرچاوەیەك لە دادگای باڵای تاوانەكانی عێراق، كە نەیویست ناوی ئاشكرابكەین، بەئەنفالستانی راگەیاند: كە جگەلەو دۆسییانەی كە لە سەر تاوانی سەرانی بەعس دەرهەق بە كورد ئەنجامدراون، دۆسێی كانی عاشقانی ساڵی ▯▯▯▯ ی شاری هەڵەبجەش لە دادگای باڵای تاوانەكانی عێراقدا بووەتە دۆسێەكی تری سەربەخۆ، شایانی باسە ئەم دۆسێیەی كانی عاشقان، جیاوازە لەدۆسێی كیمیابارانكردنی شاری هەڵەبجەكە لە ▯▯/▯/▯▯▯▯دا كیمیابارانكراو نزیكەی ▯▯▯▯هەزار ئینسانی تێدا كوژراو ▯▯▯▯▯هەزاركەسیش بریندار بوون. ئاشكرایە كانی عاشقان گەڕەكێكی گەورەی شاری هەڵەبجەیەو لەساڵی ▯▯▯▯ رژێمی بەعس بە شوفل خانووەكانی لەگەڵ زەوی تەختكردو چەند هاوڵاتیەكی ئەو گەڕەكەشی گوللەبارانكرد، ئەمەو تیمەكانی رێكخراوی میدڵ ئیست ووچیش لەبارەیەوە ناوسراوە نهێنیەكانی ئەمنی سلێمانی لە راپۆرتەكەیدا بڵاوكردووەتەوە كە تیایدا هاتووە:

(نووسراوێك, كە ناوی *ئەمنی* سلێمانی لە بەشی سەرەوەی چاپكراوەو ژمارەكەی س.ت ▯▯▯▯▯, لە بەرواری ▯▯ ی ئەیلوولی ▯▯▯▯ دەرچووەو بە "ئەوپەڕی نهێنی" ریزبەند كراوە ، باس لە گوللەبارانكردنی ئاشكرای پێنج هاوڵاتی كورد كە ئەو بە "تاوانبار" ناوزەدی دەكات لە بەردەم خەڵكیداو لە لایەن تیمەكانی ئیعدامكردنەوە، گوایە "پەیوەندییان بە رێكخراوەكانی ناوخۆی سەر بە ئێرانەوە بووە". ئەم گوللەبارانكردنە لە ▯▯ ی تشرینی یەكەمی ▯▯▯▯دا، بە ئامادەبوونی لێپرسراوانی حیزبی بەعسو دەزگا *ئەمنیو ئیستیخباراتیەكان*، جێبەجێ كراوە، پاش ماوەیەك "بڕیاری ئەوە درا كە پێویستە سێ خێزان لە تاوانباران .. بە شێوەیەكی نهێنیو لەسەرخۆ ئیعدام بكرێن". فەرمانی ئەم ئیعدامكردنە بە نووسراوی ژمارە ▯▯▯▯ لە ▯▯ ی كانوونی یەكەمی ▯▯▯▯دا، لە لایەن فەرماندەیی مەكتەبی باكوورەوە دەركراوە).

لەم كاتەدا برینداره مەدەنیەكانیش گوللە باران دەكران, ئەمەش لە راگەیاندنێكی دەستنووسدا دەبینرێت, بە ژمارە ▯▯▯▯ لە ▯▯ ی مایسدا، لە لایەن بەڕێوبەری *ئەمنی* شاری هەڵەبجەوە، رەوانەی *ئەمنی* سلێمانی كراوە. نووسراوەكە بە دوورودرێژی باسی كردووەیەكی سەربازی دەكا دژ بە گەڕەكی كانی ئاشقانی ئەو شارەو ئاماژە بە برووسكەی ژمارە ▯▯▯ ی رۆژی پێشوو دەكات لە لایەن فەرماندەیی فەیلەقی یەكی سوپاوە. (بە فەرمانی فەرماندەیی فەیلەقی یەك و ئامۆژگاریی علی حسن المجید بووە كە هاوڵاتیە مەدەنیە بریندارەكان ئیعدام بكرێن پاش دڵنیابوون لە دژایەتی كردنیان بۆ دەسەڵاتداران لە رێكخراوی حیزبو دەزگای *ئەمنو* پۆلیسو ناوەندی *ئیستیخباراتو* بەكارهێنانی شۆفڵو بلدۆزەر بۆ تەختكردنی گەڕەكی كانی ئاشقان). رۆژی دادگای تاوانەكانی باڵای بریاریدا كی كێشەی كانی ئاشقان هەر ئێستا دادوەرێك لێكۆلینەوەی تێدا دەكات بەیاوەری ▯ لێكۆڵەرەوەی دا كە بۆ ئەو مەبەستە سەردانی هەڵەبجەی شەهیدو سیروانوهەڵەبجەی تازەیانكردووەوە چەند كەسانێكی ناسراوو دلسوزی

شوێنە جیاجیاکانی گۆڕە بەکۆمەڵەکان

ئا: کاروان

سیاسەتی دڕندانەی ڕژێمی فاشستی سەدام لەسەربنەمای قڕکردن‌و پاکتاوی ڕەگەزی دروست بووە، بۆ زیاتر بەهێزکردنی ئەم سیاستەش بەبەردەوامی پەنای بردۆتە بەرکۆکووژی، کووردیش کە هەمیشە مەترسی بووە بۆ سەر سیاسەتی بەعس بۆیە بە بەردەوامی هەوڵی قڕکردن‌و بە کۆمەڵ کووشتنی لەلایەن بەعسەودراوە.

ئەم گۆڕە بەکۆمەڵانە گۆڕی دوای هیواو چاوەڕوانییەکی دوورو درێژی گەلەکەمان بوون، ئەم گۆڕانە شاهێدی ستەم‌و زوڵم‌و زۆری بەعس بوو دژ بە گەلەکەمان‌و باشترین بەڵگەن بۆ سەلماندنی ئەو تاوانانەی کە پێویستە سەدام‌و دەست‌و پێوەندەکەی سزای عادیلانەی خۆیانی لەسەر وەربگرن.

بەپێی بڕیارە نێودەوڵەتییەکان لەکاتی شەڕوتوندوتیژی‌و دوای شەڕیش دەسەڵات بەرپرسیارە لەچارەکردنی پاشماوەو لاشەو ئێسك‌و پروسکی قوربانییەکان، بۆمامەڵە کردنیش لەگەڵ ئەم جۆرە حاڵەتانەدا دەسەڵات دەبێت ڕێگەیەکی گونجاوی هەبێت بۆ چارەسەرکردن. ئەم ڕێگەیەش دەبێت ڕێگەیەك بێت کە بەڕێزەوە مامەڵەیان لەگەڵدا بکات.

شوێنی تەواوی ئەو جێگایانە لە خوارەوە ڕاڤە دەکەین سەرەڕای ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانەشی کە لە لایەن ڕێکخراوە ناوخۆیی‌و نێودەوڵەتییەکانەوە دۆزراونەتەوە.

یەکەم: ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانەی دەکەونە ناوچەی سەماوەی پارێزگای مسنی(N31 15 45.34 E 4520 48.73)

لە ڕێگای دروستکردنی پەیوەندی لەگەڵ هاوڵاتیانی ناوچەکەدا کەئامادەیی تەواوی خۆیان دەربڕی بۆ هاوکاریکردنمان‌و گروپێکی کاریان بۆ تەرخانکردین بەهۆی ئەو کەسانەی کە زانیاریان لەسەرجێگای گۆڕە بەکۆمەڵەکان هەبووو توانیمان ئەم ناوچانە دەست نیشان بکەین:

- کۆمەڵە گۆڕێکی بە کۆمەڵ لە چبییە (N 30 40 18.97 E 44 57 38.86) نزیك (سەماوە) لە پارێزگای مپنی لە دەرەوەی شاری سەماوە، بەرەو نوگرە سەلمان کە □کم بە دەستەچەپی ڕێگای سەماوەدا - نوگرە سەلمان لە قلایی بیاباندا گۆڕێکی بەکۆمەڵ هەیە، وا دەخەملێندرێت کە ئەم گۆڕە نزیکەی □□□□ کەسی تێدابێت‌و بەپێی بەڵگەو قسەی شایەتحاڵەکان وا دەردەکەوێت کە کوشتنیان بگەڕێتەوە بۆ ساڵی□□- □□□□.

- ناوچەی نوگرە سەلمان - سەماوە (N3030 31.45 E 44 39 27.29) نزیکەی □□□ مەتر بە دەستە ڕاستی قەڵای سەلمان نزیکەی □□□ -□□□ گۆڕستانێکی تێدایە وا دەردەکەوێت ئەو سجنانە بوو بن کە لە بەندیخانەی نوگرە سەلمان لە ئەنجامی ئەشکەنجەداندا مردبن‌و لەگەڵ ئەو منداڵانەی کە لەبەر خراپی باری تەندروستیان مردوون‌و چەند بەڵگە نامەیەکی شەهادەی وەفاتیشمان دەست کەوتووە کە زیاتر ڕاستیەکان دەسەلمێنن.

- لە ناحیەی سەلمان (نووگرە سەلمان – بصیە)(N 30 10 51.96 E 40 09 57.20) بە دووری نزیکەی □ سەعات لە نوگرە سەلمان لە لە قولایی بیابانداو نزیکەی □□□ کم دوور لە سەماوە کۆمەڵی جیا جیا گۆڕی بە کۆمەڵ هەیەو بەپێی بەڵگەکان وادەردەکەوێت کە ئەگەڕێنەوە بۆ مانگی □و□ ی ساڵی □□□□ ، توانیمان بەهۆی سێ شایەتحاڵی ناوچەکەوە ئەم گۆڕانە دەست نیشان بکەین کە شوێنەکە بە شێوەیەکی هونەری دەستنیشانکراوەو وێنە گیراوە نیشانەی ناسینەوەی لەسەردانراوە بۆ ئاسانکاری لەکاتی دۆزینەوەیاندا.

- لە گوندی (عادن) ی سەر بە بصیە لە بیابانی بادیە بە دووری □□□ کم لە سەماوە محگەی دووەمی گۆڕە بەکۆمەڵی بارزانییەکانەو دوای نوگرە سەلمان، کۆمەڵە گۆڕێکی جیاجیای لێیەو وا مەزەندە دەکرێت کە □□□□- □□□□ کەسی تێدا بێت.

دواتریش سێ گۆڕی بەکۆمەڵمان لە ناوچەکانی (عفیفە، هباریە، البصوە)ی سەر بە ناوچەی بصیە دەستنیشان کرد ئەوانیش هەر بارزانیەکانن.

- ناوچەی (جبل سنام) ی سەر سنووری عیراق- سعودیە- کوێت بە دووری نزیکەی □□□ کم لە سەنتەری سەماوە بەرەو لە قولایی بیابان کۆمەڵی جیا جیا گۆڕی تێدایەو وا تەخمین دەکرێت بارزانییەکان بن‌و بەڵگەکان وای دەردەخەن کە بگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی پیشەسازی لە سەماوە لەسەر ڕێگای سەماوە - سەلمان بە دووری نزیکەی □□ کم لە سەنتەری شار بەرەو سنووری سعودیە کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەلگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی (الشیخیە) لە سەماوە کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەڵگەکان و شایەدحاڵەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی (مەملەحە) لەسەر ڕێگای سەماوە - نوگرە سەلمان بەرامبەر کارگەی خوێ کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی (الشنافیە)ی سەر ڕێگای دیوانیە – سەماوە چەند گۆڕێکی بە کۆمەڵی جیا جیای تێدایەو وادەردەکەوێت بە هەزارەها کەسی تێدا شاردرابێتەوەو بەڵکەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

دووەم: ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانەی کە دەکەونە ناوچەی دیوانیەو دەوروبەری

پاش گەڕان بە دوای گۆڕە بەکۆمەڵەکانی ناوچەی مپنی‌و دەستنیشان کردنیان بەرەو پارێزگای دیوانیە بەڕێکەوتین، دوای تەنسیقکردن لەگەڵ لایەنگیرێك توانیمان پەیوەندی بە دەلیلێکەوە بکەین کە پێشتر لە ساڵی □□□□ دا بینیویەتی ژمارەیەکی زۆر کورد ئەنفالکراون هەروەها دەلیلەکە ئاماژەی بەوە کرد کە پێشتر ژمارەیەك کورد لە دەوروبەری شاری دیوانیەدا نیشتە جێ بوون،توانیمان ئەو خانووانە ببینین کە لەقوڕ دروست کرابوون‌و زۆر بەزەحمەت دەتوانرا ژیان لەو شوێنەدا بەسەر ببرێت لەبەر پیسی جێگاکە، پاشانیش بەرەو شوێنی گۆڕە بەکۆمەڵەکان بەڕێکەوتین :

- ناوچەی (ابو صخیر) لە دیوانیە بە دووری نزیکەی □□ کم لە دیوانیە بەرەو نەجەف کۆمەڵە گۆڕێك گەورەی لێیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە ئەنفالکراوەکانی ساڵی □□□□ ن.

- لە ناوچەی (السنیە) لە دیوانیە کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کەدەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- بە دووری □□□ کم لە ناوچەی (الموفقیە)ی نێوان کوت - دیوانیە نزیك ڕووباری (الملح) کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە مەیدانی (رمی القدیم) (N 31 56 05.42 E 45 09 54.45) ی دیوانیە بەرەو لە قولایی مەیدان‌و بە دووری □□کم لە باشووری ڕۆژهەڵاتی شاری دیوانیە (□) گۆڕی بە کۆمەڵی گەورە هەیەو بە قەبارەی □□□مەتر درێژی بە □□مەتر پانی بەپێی بەڵگەنامەو شایەت‌و چۆنیەتی دروستکردنی گۆڕەکان وای دەردەخەن ئەنفالکراون‌و دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لەسەر ڕێگای (دیوانیە - حمزە الشرقی) بە دەستە ڕاستی (مدخلی حمزە) بەرەو (شنافیە) کۆمەڵەی جیا جیا گۆڕی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە ناو شاری دیوانیە لە پشت دائیرەی ئەمنی دیوانیەوە چەند گۆڕێکی بچوك هەیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە کوردە سجن کراوەکانی دائیرەی ئەمنن‌و بەهۆی ئەشکەنجەو لێدانەوە گیانیان لەدەست داوەو لەوێدا شاردراونەتەوە.

- لە ناحیەی سەنیە لە نزیك شاری دیوانییە □□ ئافرەت‌و منداڵی وردی تێدایەو بە پێی قسەی شایەتحاڵەکان دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

سێیەم: ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانەی دەکەونە سنووری پارێزگای کەرکوك‌و دەورو بەری

- گۆڕستانی دوز کە نزیکەی □□□ - □□□ ژن‌و منداڵی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە بگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ڕێگای تۆپزاوە - کەرکوك بە □□ مەتر نزیك لە سەربازگەی تۆبزاوە □ حەوت گۆڕی گەورەی تێدایەو کە هەریەکەیان ژمارەیەك تەرمی تێدایەو بەڵگەکان وای

دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□وا مەزەندە دەکرێت نزیکەی (□□□□ – □□□□)تەرمی تێدا بێت.

- لە ناو سەربازگەی تۆپزاوە بە گۆشەی دەستە ڕاستی لای سەربازگەکەوە □ سێ گۆڕی گەورەی لێیەو هەریەکەیان □□ - □□ تەرمی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی پیشەسازی کەرکوك بە نزیك □□کم لە کارگەی متوسگ □□□□ کەس لە گۆڕێکی بە کۆمەڵدان و بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی یەکی حوزەیران - کەرکوك لەباشووری خانووی علی حسن المجید چەند قەبرێك هەیەو سەدان منداڵ و لاوو پیری تێدایەو چوارییان ناسراونەتەوو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ڕێکای نێوان گوز - تکریت بەرەو چیای حەمرین لە ناوچەی کشت و کاڵی الحدیدیە نزیکەی □□ - □□ گۆڕی تێدایەو ژمارەی تەرمەکان نازانرێت و بەڵام بەپێی گوفتاری شایەد حاڵەکان دڵنیان لەوەی کە سەرجەم کوردن.

- لە ڕێگای گوز - تازە شار لەناو سەربازگەی قایمقامی ڕژێمی ڕووخاو کە دەکەوێتە خوارووی شاری توز چەند قەبرێکی لێیەو نزیکەی □□ - □□ کەسی تێدایە بەپێی بەڵگەکان و گوفتاری شایەد حاڵەکان وا دەردەکەوێت کە پێشمەرگەی حزبی شیوعی بوون و لە □/□/□□□□ کوژراون و لەوێدا شاردراونەتەوە.

- ڕێگای کەرکوك - تەق تەق نزیك گوندی سەقزلی بەرامبەر بە معسکر بە دووری □□ مەتر لە جادەوە کۆمەڵە گۆڕێکی تێدایەو بە خەملاندن نزیکەی □□ – □□ کەسی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە بگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لەسەر ڕێگای کەرکوك - تازە خورماتوولە نزیك گوندی (سەری تەپە) گۆڕێکی بە کۆمەڵ دیاریکراوەو تەرمێکی زۆری تێدایە □□ کەسی لێدەرهێنراوە دەگەڕێنەوە بۆ شەڕی ساڵی □□□□.

- لە ڕێگای کەرکوك - تازە خورماتوو لە ڕۆژئاوای تازە خورماتووکۆمەڵە گۆڕێك هەیە بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

-لە نزیك هەزەر - شوان – ڕێدار کۆمەڵەگۆڕێك هەیەو نزیکەی □□□ - □□□ کەسی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

لە ڕێگای کەرکوك – ریاچ لەلای ناوچەی ئاودەرەکان (ڕەی) کۆمەڵە گۆڕێکی بە کۆمەڵ هەیەو نازانرێت چەند کەسێکی تێدایەو بەپێی شایەدی ئەو کەسانەی کە لە کاتی خۆیدا بینوویانە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە گوندی (بەشیر) ڕێگای تازە خوورماتوو لەسەر ڕێگای تازە خوورماتوو - کەرکوك گۆڕێکی بەکۆمەڵی لێیەو وا دەخەمڵێندرێت کە □□ لاوی کوردی تێدایەو □□ ڕۆژ پێش ئازاد کردنی لە ساڵی □□□□ گوللە باران کراون.

- لە کەرکوك بەرامبەر (معسکر خالد)کۆمەڵێك جەمالۆنی لێیەو چەند گۆڕێکی بە کۆمەڵ لە دەورو بەری سەربازگەکە هەیە.

- لە گۆڕستانی(گالبانی - ئیمام قاسم - کەرکوك) گۆڕێکی بە کۆمەڵی تێدایەو نزیکەی □□ - □□ کەسی تێدایەو بە یەکجار شاردراونەتەوە بەپێی بەڵگەنامەو شایەدی حاڵ کوردن و دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە گوز بەرامبەر جێگای مگار کۆمەڵە گۆڕێك هەیەو نازانرێت چەند کەسی تێدایەو بۆ چ ساڵێك دەگەڕێنەوە.

- لە تۆپزاوە نزیك (مصفی) کۆمەڵە گۆڕێك هەیەو نازانرێت چەند کەسی تێدایەو بۆ چ ساڵێك دەگەڕێنەوە.

- لە گۆڕستانی (شێخ مەهدی) لە کەرکوك چەند گۆڕێکی بە کۆمەڵ هەیەو بەپێی بەڵگەنامەو شایەدحاڵ دەڵێن دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە کەرکوك لە تەنیشت گۆرستانی (شێخ محی الدین) گۆڕێکی بە کۆمەڵی لێیەو قوربانییەکانی گوندەکانی (چیمەن و خاڵ بازیانی و کەوەڵەو سوورە دێیە)ن و بە پێی گوفتاری شایەتحاڵێك دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□ دوای ئەوەی دەستگیرکراون لە کەرکوك گوللە باران کراون.

- لە (ساحە تەیران)ی شاری کەرکوك لە شوێنی گوندی (بلاوە)ە گۆڕێکی دیکە هەیەو تەرمی □ حەوت کەسی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لەدوزخوورماتوو (پاش تەپە) کۆمەڵە گۆڕێکی لێیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە مێژوویان دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

چوارەم: ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانەی کە دەکەونە ناوچەی خانەقین و دەوروبەری:

- لە دەوروبەری شاری خانەقین کۆمەڵە گۆڕێکی جیا جیا هەیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێنەوە بۆ ساڵی □□□□.

- لە ناوچەی پیشەسازی لە خانەقین بە گوێرەی بەڵگە نامە چەند گۆڕێکی بە کۆمەڵ هەیەو بەڵام نەتوانراوە بەتەواوی جێگاکەی دیاری بکرێت.

- لە گوندی (ملك شاه) لە نزیك خانەقین گۆڕێکی بە کۆمەڵ هەیە کە نزیکەی □□□-□□□ کەسی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- گۆڕێك لە ناو شاری خانەقین کە تەرمی □ هاوڵاتی تێدایەو لە □□□□/□/□□ لە ناو پاصێکدا لە ڕێگای خانەقین گوللە باران کراون.

پێنجەم: ئەو گۆڕە بە کۆمەڵانەی دەکەونە ناوچە جیا جیاکانەوە:

- گۆڕستانێك نزیك گۆڕەکانی (گوك جەلی) لە ڕێگای موصل - گوك جەلی نزیکەی □□□ کەسی تێدایەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ کاتی شەڕی عیراق - ئێران.

- لە ناوچەی (الحیدریە - خان الناس) لە باشووری کەربەلا بەرەو نەجەف کۆمەڵی جیا جیا گۆڕی بە کۆمەڵی تێدایەو وا دەخەمڵێندرێت کە نزیکەی □□□□ تەرمی تێدا بێت.

- لە گوندی ڤاهر(N 31 49 49.50 E 45 41 01.67) لە ناوچەی فەجر لە پارێزگای ژیقار الناصریە لە نێوان گوندی گاهرو نهر الپالپ بە دەستەچەپی ڕووبارەوە بە دووری □□کم لە ناحیەی فەجر کۆمەڵی جیا جیا گۆڕی بە کۆمەڵ هەیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی نێوان □□□□ - □□□□.

- لە ناحیەی (عوزێم)ی ناوچەی منصوریەی نزیك کارگەی هەنگوین کۆمەڵی جیا جیا گۆڕی بە کۆمەڵ هەیەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی نێوان □□□□ - □□□□.

- لە شاری (حلە) ی سەر بە پارێزگای بابل چەند گۆڕێکی بەکۆمەڵ هەیە بەڵام ژمارەی کوردەکانی تێدا کەمن.

- ناوچەی مەحاویل لە بەغدا چەند گۆڕێکی زۆری بەکۆمەڵی تێدایە بەڵام ژمارەی کوردەکانی تێدا کەمەو بەڵگەکان وای دەردەخەن کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی □□□□.

- ناوچەی (الحبانیە) ی سەر بە پارێزگای ئەنبار نزیك کامپی تاش کە ئاوارەی کوردی ئێرانی تێدایە پشت بازگەی حەرەس جمهوری چەند گۆڕێکی بە کۆمەڵی کوردەکانی تێدایەو دەگەڕێنەوە بۆ ساڵەکانی □□□□ - □□□□.

- گۆڕستانی کەرخ (خان الزاری) کۆمەڵی جیا جیای قەبری لەسێدارە دراوە کوردەکانی تێدایە.

- گۆڕستانی محمد سەکران کۆمەڵی جیا جیای قەبری لەسێدارە دراوە کوردەکانی تێدایە.

- ناوچەی حەزەر سەر بە پارێزگای موصل, گۆڕێکی گەورەی کوردی تێدایە.

هەر لەدوای دۆزینەوەی شوێنی گۆڕە بەکۆمەڵەکان دەستمان بەکار کرد بەهۆی دروستکردنی پەیوەندی بەهێز لەگەڵ خەڵکی ئەو ناوچانەی گۆڕی بە کۆمەڵی تێدابوون و توانیمان شوێنەکان بپارێزین .

شوێنی گۆڕە بە کۆمەڵەکان دارا بە نوێنەری CPAو دوای ئەوەی هەستان بە تەئکید کردن لەسەر جێگاکان دەرکەوت کە جێگا دیاریکراوەکان سەرجەم گۆڕی بە کۆمەڵی تێدایەو بەهۆی مانگی دەستکردەوە وێنەی ئاسمانیان گرتن و پاش تاکید کردن لە شوێن و جێگای گۆڕە بەکۆمەڵەکان ، بەڵام کارەکە بە پێی پێویست نەبوو زۆر لەسەر خۆبوو لەبەر هۆکاری زانستی زۆر درێژە ئەخایەنێت بۆ نموونە لە کرواتیا توانراوە لە کۆی (□□□□) کەس لەماوەی حەوت ساڵدا تەنها (□□□) کەس دەربهێنرێت و بگوازرێتەوە، لە بۆسنەو هێرزۆگۆڤین لە کۆی □□□□□ کەس لەماوەی (□□) ساڵدا توانراوە تەنها چارەکێکی ئەم ژمارەیە دەربهێنرێت، بەڵام لە عیراقدا بە پێی ئاماری ڕێکخراوی خاچی سووری نێودەوڵەتی لە ساڵی □□□□ تا ئێستا (□□□□□□,□) یەك ملیۆن و سێ سەد هەزار وون بوو هەیەو ژمارەیەکی زۆریان لە گۆڕە بەکۆمەڵەکاندان و نزیکەی □□ ٪ گۆڕەبەکۆمەڵەکان کوردن و گەر بەم شێوەیە کاربکرێت ماوەیەکی زۆرمان پێویستە. وەك بۆمان دەرکەوت ئەوان ئەوەندەی بەلایانەوە گرنگ بوو سوود لە لایەنە یاسایی تاوانەکە وەربگرن بۆ تۆمەتبارکردنی تاوانباران و دادگایی کردنیان ئەوەندە

کەرەئیس هاتە ماڵمان زۆر ترسام..
دوو پێشمەرگە ئیختیفاکە دۆستی خۆی دەرچوون

محمەد ئەحمەد سەمین یەکێکە لەو هاوڵاتیە ئازایانەی ناوچەی گەرمیان لە گوندی کەلاری کۆن دادەنیشێت، ئازایەتی ئەم مرۆڤە دەگەڕیتەوە بۆ سەروەختی پەلامارەکانی ئەنفال، من بە هۆی نزیکیمەوە لەو پیاوە دەمێك بوو دەمزانی لەکاتی ئەنفالەکان‌و دوای ئەنفالی کۆتایش ئازایەتیەکی گەورەی نواندووە، کە شایانی پەنجە بۆ راکێشان‌وباسکردنە بەڵام چەندی کۆشام ئەو ئامادە نەبوو قسەمان لەو بارەیەوە بۆ بکات، پاساویشی هەرئەوە بوو کە دەیگوت ئەوەی من کردوومە لە پێناوی ئینساندا کردوومەو پێویست بە باسکردن ناکات، بەڵام خۆش بەختانە لەسەردانێکمدا بۆ شاری کەلارو بەسەرکردنەوەی خۆی‌و خێزانەکەیدا ئەمجارە رەزامەندی دەربری لەسەر ئەوەی قسەمان بۆ بکات‌و لەم ژمارەیەی ئەنفالستاندا بڵاوی بکەینەوە، مەبەستیش لە بڵاوکردنەوەی ئەم ئازایەتیانەی کاك محەمەدو هەر بەرێزێکی تر لە رۆژە رەشەکانی ئەنفالدا گرنگییەکەی لەوەدایە کەوا ئەنفالستان بە پێچەوانەی رەفتاری ئینسانی دۆراوو تێکشکاوەوە وێنەی جوامیریش لەو سەروەختانە بێنێتەوە بەرچاوی خوێنەرانی .

بۆیە لێرەوە سەرنج بۆ گیرانەوەی قسەکانی کاك محەمەد دەهێلینەوە کە بەم شێوەیە بە ئەنفالستانی راگەیاند:

من ئەو سەروەختەی ئەنفالەکەی تیاکرا لە کەلار کۆن بووم، خۆم سەربازی هەڵاتوو (هارب)بووم، بەلام پێناسی ئەو فەرمانگەیەم هەبوو زۆر جار کەڵکم لێوەردەگرت، رۆژێکیان برادەرێکم بوو ناوی بەکر بوو، هات بۆ لام ووتی : چیبکەین دوو پێشمەرگە لەناوچەی زەنگاباد گیریان خواردووەو بە نیازن دەربازبن، پێویستیان بە یارمەتی ئێمە هەیە، کەمێك هاتوونەتە بەرەو ئیستا لەم دەشتی کەلارەن لەراستیدا ئەم کێشەیە چارەسەری هەروا ئاسان نەبوو، بەڵام بەکر زۆر بروای بەمن هەبوو، چەند جارێکی تریش لەنزیکەوە ئاگادرای ئەوە ببوو کەمن لەماڵەکەی خۆم هەر لەم کەلار کۆنە پێشمەرگەم داڵدەداوە، بەهۆی ئەوەی منیش برایەکم پێشمەرگە بوو، بەناوی دارا ئەحمەد پیشتریش لەیەل کاك عوسمانی حاجی مەحمود زیندان کرابوون‌و لە ژووری سێدارە چاوەروانی جێبەجێکردن بوون، کە سەدام عافواتێکی کتوپڕی داو رزگاریان بوو، بەهەر حال کاك بەکر ئەم راستیانەی دەزانی بۆیە بروای تەواوی پێم بوو، داوای لێکردم کە ئەو پێشمەرگانی وان لەدەشت بێنە ماڵی ئێمەو ئیختفا بن، تا دنیا بەلایەکدا دەکەوێت، پێشمەرگەکانیش یەکیان برای خۆی بوو بەناوی جەعفەرو ئەوی تریش هەر پورزای بوو، جەلال مەحمودی ناو بوو، وابزانم ئیستا لە سلیمانی دادە نیشێ ناسراوە بەجەلال مەسۆیی، پێشمەرگەکان کە هاتن هەردووکیان چەکیان پێبوو، هێنایینی بۆ ماڵ ئێمە، لە راستیدا ئەو کات وەزعەکە زۆر زەحمەت‌و نالەبار بوو، بەهەرحاڵ گوێم بەوناڵەبارییە نەداو جێگەیەکم بۆ چاککردن لەماڵەوە، ووتم خۆ قابیلە گیان من لە هی ئەوان زیاتر نیە، ئیتر ئەوکاتەی ئەوان لەماڵمان بوون رۆژێکیان هەستم پێیانکرد زۆر بێتاقەتن، منیش چوومە لایان‌و هەندێك دلخۆشیم دانەوە، بۆ ئەوەی هەم ورەیان بەرزەوە بێت، هەم کەمێك دلخۆش بن، لەراستیدا من ترسیشم بوو، وەزعەکە خراپ بوو خۆتان دەزانن ئەو ساتانە وەزعەکە چۆن بووە، پێویست بە باسکردن ناکات، سەرەرای ئەوەش خۆم فیرار (سەربازی هەڵاتوو بووم) لەبەرئەوە هەمیشە دەرگای حەوشم دادەخست، هەروەها تەکبیر خۆشمم کردبوو، ئەو پێناسە حکومییەی دائیرەی کارەبام بوو، چونکە من خۆم فەرمانبەری حکومی بووم لە دەزگای کارەبا، رێگەیەکیشم بۆ ئەوان دیاری کردبوو کە حالەتێك بوو لە حەوشەی ئەو دیوەوە لە پشت ماڵەوە راکەن‌و خۆیان دەرباز بکەن، لەو کاتە نالەبارەدا رۆژێکیان پیاوێك دراوسێمان بوو ناوی (رەئیس)ە رەئیس قادر خەلکی فەقێ مستەفایە لەلای ئاوەسپی، رەئیس خۆی کرد بە ژورا ئەی خوا چیبکەم خۆ ناشکرێت بێژم نابێت بێیتە ژوورەوە یان خولقی نەکەیت بە هەرحاڵ من بەردەمیم گرتبوو، زۆر ئەترسام‌و ئەشم ووت فەرموو، فەرموو ئیتر من کاك رەئیسم لە حەوشە بەجێهێشت‌و ناچار چووم بۆلای ئەوان، ئاگام لێبوو پێشمەرگەکان پەردەی پەنجەرەکەیان لاداوەو هیچ خۆیان تێك نادەن بە پێچەوانەوە وەدەست ئیشارەت دەکەن یژن بابێت!! چومە لایان وتیان ئەوە ناسیار خۆمانە بابێتە ژوورەوە منیش چوون بزانم کاك رەئیس دەناسن؟! چونکە ئەو بە هۆی دراوسێیەتیەوە هاتبوومە مالمان، کاك رەئیسش کابرایەکی قسەخۆش‌و قسەزان بوو، ئیتر رۆژانە دەهاتە لایان‌و قسەی خۆشی بۆیان دەکرد ئەوانیش بەهۆی ئەوەوە بێتاقەتیەکەیان دەڕەوییەوە. ئەم وەزعە نزیکەی □ مانگێکی پێچوو، تا گەیشتینە گەرمای تەمووز ئیتر خۆتان دەزانن گەرمای کەلار چۆنە ناچار دەبیت بچیتە حەوشە، گەرما تەنگی پێهەڵچنین بەلام حەوشەیەکمان بوو باخچەیەك‌وچەند دارێکی تێدابوو، جێگەیەکم بۆ چاککردن‌و رۆژانە لەبەر گەرماکە دارەکانم تەردەکرد بۆ ئەوەی فێنکیان بێتەوەو کەمێك بحەسێنەوە.

هەرلەوکاتەی ئەوان لەوێ بوون پەلامارەکانی ئەنفال دەستیان پێکردبوو خەڵکیکی زۆر لێی قەومیابوو، ئیتر رۆژێك بەکر هاتەوە بۆلام ووتی برا بەخوا زامێکی ترم هەیە، جگەلەتۆش کەسێکی تر شك نابەم‌و بروام بەکەسی تریش نیە، ئەم زامەشم تیمار بکات، ووتم یا الله خێرە ووتی بە خوا □ کچ ناسیاومان لە ئەنفالەکە رزگاریان بووەو ئێستا لەماڵ خاڵۆیانن لە دوز دەبێت هەرچۆنێك بێت ئەوانیشم بۆ رزگاربکەیت، منیش عەسکەری فیرار بووم، ووتم : کاك بەکر خۆت دەزانی من حالەکەم ووتی کاکە دەزانم بەڵام ئەی چیبکەین چارەم نەماوە هەر بەتۆ رزگار دەکرێن، منیش بیرم کردەوە ووتم کورە دەی هەرچی دەبێت بابێت گرنگ ئەوەیە لە پێناوی کاری خێردایە پێیم ووت : باشەکاکە بەسەر چاوخەمت نەبێت، منیش کوریَ ئامۆزای دایکم شك دەبرد سەیارەیەکی بوو، چووم سەیارەکەم لێسەندوو رۆیشتم خۆم لێم دەخوڕی چووم بۆ دوز، بەڵام من نەمدەزانی ئیخباری کراون دوای کە دەرچووین لەکچەکان خۆیانم بیست، گەیشتمە بەردەرگای مالی خالۆیان کچەکان حازر بوون، یەکسەر سواربوون‌و منیش یەکسەربەپەلە بۆی دەرچووم، بروا بکە ئیمە لە کۆڵانەکە هاتینە دەرەوە قواتێك هات چوار دەور ماڵەکەی گرت‌و تەوقی کۆڵانەکەیاندا، لە ئاوێنەکەوە چاوم لێیان بوو، بەڵام منیش بەپەلە لە دوز دەرچووم بیرم چوو لە دوکانێکی لاریَ لامدا بەپەلە □ پاکەت رۆسمەن هەبوو کرێم‌و فرێمدایە سەر داشبوڵ سەیارەکە، بەپەلە سەرکەوتمەوەو دەرچووم تا گەیشتمە یەکەم بازگە وەك چۆن دانم بۆیان رۆکردبوو ئەسکەرێك ووتی:(ها ا بن عمی اريد جگاير عندك ؟) منیش یەکسەر پاکەتێکم هەڵگرت‌و دامە دەستی‌و پێم ووت: بعد خدمه؟ ووتی لا الله وياك. ئیتر دەرچووم، هەتا گەیشتمە

ماڵ خۆمان كەس لێی نەپرسیمەوە؟ بەو شێوەیە گەیاندمنەوە ماڵ خۆمان ئەوانیش هەر لەوێ مان ئیتر لە گەڵ پەروین خێزانم راهاتبوون، بەڵام لە رێگە بەرلەوەی بگەینە ماڵەوە بە كچەكانم ووت خەمتان نەبێت دوو پێشمەرگەش هان لە ماڵمان سایان هەموومان پێكەوە دەگیرێن‌و تیادە چین، یان رزگارتان دەبێ ئیتر ئێوەش ماڵ خۆتانەو نابێت هەست بە غەریبی بكەن، ئیتر□□ مانگێك ئەوانیش لەماڵمان مانەوە كچەكانیش یەكیان ناوی روناك بوو، یەكیان ناوی گوڵاڵە بوو گوڵاڵەی مام فەتاح، ئەویتریش ناوی ملیح بوو ئەوان پێیان دەگووت مەلە. ئیتر كچەكان لەگەڵ پەروین بۆ خۆیان لەماڵەوە هەڵسوكەوتیان ئەكرد وەكو ماڵی خۆیان لێهاتبوو هەستیان بە غەریبی نەدەكرد، وا بزانم ئیستا لە دەوروبەر چەمچەماڵن یەكیان لە تەكیە بوو، لەگەڵ پێشمەرگەكانیش خزم‌وناسیار دەرچوون، لەو لایەنەشەوە موشكیلەیەكمان نەبوو.

ئیتر لە دوای پرۆسەی ئەنفال مام فاتیحی باوك گوڵاڵەش نازانم ئەویش چۆن رزگاری ببوو، رۆژێكیان لەگەڵ گوڵاڵەدا هاتن بۆ ماڵمان هەرلەم كەلار كۆنە، هاتبوو بۆ سوپاسكردنمان، بەڵام داخم ناچێ زۆری ووت دەبێت سەردانمان بكەن بۆ چەمچەماڵ، من بەڵێنم پێدا كە لەگەڵ پەروین خێزانما سەردانیان بكەین، كەچی فریانەكەوتین مام فاتیح ئەمری خوای كردبوو، بەكارەساتی سەیارە مردبوو، داخەكەشم بۆ دوو حاڵەتە یەكەم ئاواتەكەیم نەهێنایە دی‌و زوو نەمتوانی بچمە سەردانیان، دووەم بۆ مردنەكەشی نەمزانیبوو.

رێكخراوی شەهید ئارام رەخنە لەپرۆژەیاسای شەهیدان‌وئەنفالكرانی كوردستان دەگرێت

لە نوسراوێكی تایبەتیاندا كە بۆ (ئەنفالستان) یان ناردووە رێكخراوی شەهید ئارام تێكرای سەرنج‌و پێشنیارەكانی خۆیان لەبارەی پرۆژە یاسای وەزارەتی شەهیدان‌و ئەنفالكراوانی كوردستان دەربڕیوە كە تەواوی بەندە یاساییەكانی پرۆژەكەیان خستووەتە بەرسەرنج‌و رەخنەو بۆ هەربەندێكیش ئەلتەرناتیڤی خۆیان خستووەتە روو، شایانی باسە ماوەیەكی زۆرە رێكخراوی ناوبراو سەرقاڵی كۆكردنەوەی ئیمزاو دەنگی نارەزایەتین لەو پرۆژە یاسایەی كە وەزارەتی ناوبراو خستوویەتیە بەردەم پەرلەمانی كوردستان بۆ جێبەجێكرد. رێكخراوەكە داوا لە سەرجەم كەس‌وكاری قوربانیانی ئەنفال‌و كیمیاباران‌و شەهیدان دەكات بۆ هەر دەنگێكی نارەزایەتی لەو پرۆژەیەو هەر كارێكی تر دەتوانن سەردانیان بكەن تا هاوكاری بكرێن.

ئەنفال‌وسۆنەكەی پورە صبری

چیرۆكی پورە سەبری لە دوانزە ئیمام ئەوەیە كەهەموخێزانەكەی ئەنفالكراون، ئەم ژنە بۆ سوكنای دڵی خۆی لەبری منداڵەكانی لەگەڵ پشیلەیەك‌و سۆنەیەك ژیان بەسەردەبات، لەكاتێكدا رێكخراوی وادی ئەلمانی لە گوندەكە خەریكی كاری خزمەتگوزاری خۆیان دەبن . خەڵكی گوندەكە خەبەر دەدەنە ئەندامانی رێكخراوەكە كەوا پورە صبری لێتان زویر بووە. دوای ئەوەی دەچن لەهۆكاری زویر بونەكەی بپرسن، پورەصبری پیاندەڵێت: چۆن زویر نیم خۆ ئێوە بەش منداڵەكەی منتان نەدا؟ كە لێی دەپرسن پورە صبری كوا تۆ منداڵت لای ئێمە نەنوسراوە.؟ بەراست تۆ بۆتۆ منداڵت هەیە؟

پورەصبری سەربەرزدەكاتەوەو هاوارێك دەكات: هۆ هەوری لەمەل هەوری لەمەل.. بێرۆ بیرۆ. كارمەندانی رێكخراوەكە زۆر بە جدیەیتەوە لەچاوەروانی منداڵێكدان .. كەچی ئەوەی بەرەو روویانهات بەلەقەلەق هات سۆنەیەك بوو، ئەوەی سەرەنج راكێشە سۆنەی هەوری لەمەل وەك منداڵێكی گوێ رایەڵ لەبەردەمی كارمەندەكانی وادی ئەلمانی قیت بووەوەو ئەوانیش وەك هەر منداڵێكی تری گوندی دوانزە ئیمام قاتێكی بەرگی منداڵانە پێشكەش بە سۆنەكەی پور صبری دەكەن

عەرعەریش □/□□ بخوێنەرەوە

سالنامەی عەرعەر بڵاوكراوەیەكی تایبەتە بە برینەكانی ئەنفال‌و ژمارەی یەكەمی ساڵی رابووردوو كەوتە بەردیدەی خوێنەرانی‌و ئەمساڵیش ژمارە (□)ی لە □□/□/□ دا دەردەچێت. شایانی باسە عەرعەر سەرنوسەرو خاوەنی ئیمتیازی نیە، بەڵام هەریەك لە

لێرەش شۆڕش وازم لێ ناهێنێ

شكورحەمەی هەیەر/كفری

ئەمە بەسەرهاتێكە لە ئەنفالی ساڵی □□□□دا رووی داوەو یەكێكە لە قسەخۆشەكانی مام (حەمەی سەمەد)خەڵكی دێی بەگزادەی ناوچەی زەنگەنە لە گەرمیان. مام حەمە تەمەنی نزیكەی □□□ ساڵ دەبێ وئێستاكە لە ژیانادایە ودانیشتووی كۆمەڵگای شۆڕشە لە چەمچەماڵ. لەساڵی □□□□كە رژێم شاڵاوی كردە سەرگەرمیان لەهەموو لایەكەوە. بەهۆی زۆری ژمارەی سەربازوچەكی قورس‌و كیمیاوی. پێشمەرگە وجەماوەر توانای بەرگریان نەمابوو. مامە حەمە دەبینێ پێشمەرگە وجەماوەر بەرەو دواوە دەگەرێنەوە؟ پێشمەرگەیەك پێی دەڵێ ئێمە ئەمرمان بۆ هاتووە(انسحاب) بكەین. مامە حەمەش دەڵێ: ئەی قور وەسەرمان بەخوا ماڵمان وێرانە. مادام(درۆو راكردن)تان گۆریە. بەدرۆ دەڵێن دیعایە وبەراكردن دەڵێن(انسحاب) وبەفێڵكردن دەڵێن تاكتیك. پاش ئەوەی ئەنفالی گەرمیان كۆتایی دێ، هەندێك پیروپەك كەوتە لە زیندان نوگرەسەلمان رزگار دەكرێن مامە حەمەش یەكێ دەبێت لەوانەو پاشان لەلایەن رژێمەوە دەیهێنن بۆ ئۆردگای شۆڕش. مامە حەمە دەپرسێ ئەم شوێنە ناوی چیە؟ وەڵامی دەدەنەوە ودەڵێن ئێرە ئۆردگای شۆڕشە. مامە حەمەش دەڵێ، قوربەسەرم لێرەش شۆڕش بەدوای قونمەوەیە بابزانین چی ترمان بەسەر دێنێ.

تێبینی/ مامە حەمە تەنها خۆی‌وخێزانەكەی ماوە وئێستاكە نشتەجێی كۆمەڵگای شۆڕشن. ئەمەش قسەی خۆیەتی‌وخودی خۆم لێیم بیستووە. بۆ ئەوەی لەناونەچێ بە پێویستم زانی وەك یادگاریەك لەم ژمارەیەی ئەنفالستاندا بڵاوی بكەمەوە.

چالاکیەکانی ناوەندی چاك

بۆ چارەنوسی □□ کچەکەی گەرمیان لە ساڵی رابووردوودا

ئەم هەولانەی ناوەندی چاك کۆمەڵێك چالاکی زۆرو زەوەندن کە ئەستەمە لەم ژمارەیەدا بتوانین هەموویان بەوردەکارییەوە بلاو بکەینەوە بۆیە ئەنفالستان تەنها کورتەیەك لەو چالاکیانە دەخاتە روو.

لەندەن

رۆژی □□-□-□□□□ بۆ پشتیوانی لە بانگەوازی ناوەندی هەلەبجە□چاك سەبارەت بە دوادا چونی چارەنوسی □□ ئافرەتی ئەنفالکراو، رەوەندی کورد لە بەریتانیا بە هاوکاری ریکخراوەکانی ژنان و ئافرەتان، خۆپیشاندانیکیان سازدا. خۆپیشانده ران لە میانەی دروشمەکانیانەوە داوایانکرد حکومەتی میسر چارەنوسی ئەو مرۆڤە ئەنفالکراوانە دیاری بکات. ئەمەو سەرزەنشتی حکومەتی میسریان کرد کەپشتیوانی لەبەعس کردووە. پاشان خاتو رەزان جەلال عەزیز وخاتو هێرۆ کوردە، بەنوینەرایەتی خۆپیشاندەران یاداشتیکیاندایە باڵویزی میسر .

کەنەدا

رۆژی □□-□ -□□□□ رەوەندی کورد لە کەنەدا خۆپیشاندانیکی هێمنانەی بۆ بەردەم پاڵویزخانەی میسر لەئۆتاوا سازکرد، نوینەری خۆپیشانده ران، کازیوە سالح، جەعفەر تۆڤی و رزگار عەلی، پەیامی ریکخراوی چاكو خۆپیشاندەرانیان دایە باڵویزی میسرولەم بارەیەوە گفتوگۆیان لەبارەی ئەو زولمە گەورەیەی ولاتی میسر کرد، دەرهەق بە گەلی کورد و ژنی کورد لە پەلامارەکانی ئەنفالدا .

لە راستیدا لەودیدارەدا هەڵویستی باڵویزخانەی میسر زۆر ئیجابی بوو، پەیمانی ئەوەیان دا کە داواکاری و بەلگەنامەکان بە دەسەلاتدارانی میسر دەگەیەنن لە قاهیرە، ولیکۆڵینەوەی جدی لە سەر دەکەن وبەنووسراوی رەسمی وەلامی رەوەندی کورد دەدەنەوە. دواتر لێژنەیەکی دیکە کە پیك هاتبوون لە بەریزان (جەعفەر تۆڤی، کازیوەسالح، هونەرمەند سەلاح رەشیدو دلشاد هەمەوەندی) سەردانی باڵویزی عیراقیان کرد وچاویان بە هاوار کاکە زیادکەوت.

نەرویج

ناوەندی (چاك) وکۆمیتەی هاوکاریی حیزبە کوردستانیەکان لە بەردەم شەقامی باڵویزخانەی میسر خۆپیشاندانیانسازکرد، دوو رۆژ پیش خۆپیشاندانەکە باڵویزی میسرچەند جارێك پەیوەندی بە دەستەی سەرپەرشتیارەوە کردبوو، داوای ئەوەیان دەکرد کە خۆپیشاندانەکە نەکریت بەلکو هەیئەتێك پیکبهێنن و بێن سەردانمان بکەن چونکە ئیمە براتانین. چەندین قسەی بیبناغەی تر کەوا ئێمە دۆستی کورد بووین و تا ئێستاش ئەوەمان پاراستوە. بەلام دەستەی سەرپەرشتیاری بێگویدانە ئەم قسانە کارەکانی بەشێوەیەکی هێمنانە ئەنجامدا. خۆپیشاندەرانی نەرویج داوایانکرد:

حکومەتی میسر داوای لیبوردن لە گەلی کورد بکات چونکە هاوبەشی لە جینۆسایدی گەلی کورد کردوە لەسەردەمی رژێمی سەدام حوسیندا.

چارەنوسی ئەو (□□) کچە دیاری بکات. بەلام باڵویز کە پیشتر پروپاگەندەی برایەتی دەکرد، لە کۆی □ نوێنەر تەنها ریگەی چوونە ژوورەوەی یەك نوینە ریاندا بۆگفتووگۆ. لە کاتێکدا" باڵویز" پەیمانیدابوو کەداوکاریەکانمان بەگەیەنیتە جیگەی مەبەست. ئەمە جگەلەوەی پەیمانی ئەوەشی دابوو کە لە کاتێکی گونجاودا خۆی پەیوەندیمان پیوە بکات بۆگفتووگۆلەسەرداوکاریەکانمان.

هۆلندا

بەرواری □□□□-□-□□ ، کاتژمیر □□،□□ پەنابەرانی کورد بە ئامادەبوونی خاتوو (کریستا) ئەندام پەرلەمانی هۆلەندیو سەرۆکی گروپی ئازادی ژنانی جیهانی خاتوو (ئانا)، خۆپیشاندانێکی هێمنانەیان لەبەردەم باڵویزخانەی میسر لە شاری لاهای بەرێخست. نوێنەری خۆپیشاندەران بەریزان (ئەمیر قادر،خاتوو ڤینۆس ڤایەق) لەگەلّ جێگیری باڵویزی میسری بەناوی پاریزەر ئەحمەد لە هۆڵەندا دانیشتن، گفتوگۆیان لەبارەی دۆسێی □□ کچەکەو کارەساتی ئەنفالو هاوکاری راستەوخۆی ولاتی میسر لە پرۆژەی بەرهەم هێنانی چەکی کیمیاویو پرۆسەی ئەنفال وکیمیابارانکردن کردبوو، ئەو بەلگەنامەیەشیان پیشاندا، کەچۆن ولاتەکەیان لە بەرهەمهینانی چەکی کیمیاوی عیراقی بەشداربووە ، بەلام بەهۆی ئەوەی ئەو بەلگەنامانە لە دادگاکەلّکیان لێوەردەگیرێت بەرامبەر بە میسر، نەدرانە بالوێزەکەیان لەهۆلّندا.

لەهۆلندا ژمارە □ی ئەنفالستان درایە بالوێزی میسر

نوێنەری خۆپیشاندەرانی هۆلّندا دەقی ئەو چاوپیکەوتنانەشیان دابە نوێنەری بالوێز، کە سالّنامەی (ئەنفالستان) لەژمارە (□)دا لەگەلّ کەس وکاری قوربانیەکاندا ئەنجامی دابوو. دواجار پیایان راگەیاندبوون، ئەگەر وەلامی داواکارییەکانمان نەدەنەوە، ئەوا لە رێگەی پاریزەرەکەمانەوە داواتان لەسەر تۆمار دەکەین، بۆیە دەبێت حکومەتەکەتان بەفەرمی داوای لێبوردن لە گەلی کورد بکات. ئەوەی مایەی نیگەرانی بالوێز بوو لیستی ناوی ئەو هەموو ناوەندوپارتو ریکخراو، کەسایەتیانەبوو کە لە هۆلّندا کە واژۆیان لەسەرکردبوو کە دەیان ناوەند و سەدان هاوولاتی (کوردو عەرەب وهۆلەندوئەمەریکی، دانمارکیو ئوستراليی..هتد) بوون .

سوید: رۆژی □□□□/□/□□ خۆپیشاندانیکی کوردەکانی ولاتی سوید ساز کرا خودی بالوێز، زۆر بەگەرمی و رووخۆشییە وەپیشوازی کردبوونو ووتبووی(ئیوەی کورد فێربوون داکۆکی لەخۆتان بکەن) نوێنەرانی خۆپیشاندانەکە (روناك عوسمان ، سلاح سۆفی، قادر نادر). دواتر نوێنەری هەردوولا گفتۆگۆیان سە بارەت بەداخوازی خۆپیشاندەرانکرد،کەچارەنوسی ئەو(□□)کچە ئەنفالکراوەی کوردبوون.

لەسەرەتاوە قونسلی میسر لەولاتی سوێد هەولّی دەدا ئەوە بسەلمینیت کەئەم بەلگەیە باوەرپێکراو نیە، وە پێویستە بەلگەی زیاترمان پێبدەن، نوینەرەکانیش ئەوەیان پێراگەیاند, ئەگەر دلّنیان لەخۆتان کە بە شدارنین لە و تاوانە، بە فەرمی ونوسین وەلاممان بدە نەوە کە ئێوە هیچ پەیوەندیەکتان بەو تاوانەی □□ کچە کوردە ئەنفالکراوە وەنییە. بەلام قونسلّ بێدەنگ بوو. تەوەرەی دووەمی قسەوباسەکانیان ئەوەبوو کەوا ولاتی میسربۆ بەرهەمهێنانی چەکی کیمیاوی یارمەتی رژێمی سەدام حوسێنی داوە، ئەوەشیان پێووتن: کەوا ریکخراوی چاك بەلگەمان لەبەردەستدایە، بەلام لەبەر گرنگی و نهینی بابەتەکە ئامادەنین لەم قۆناغەدا بتاندەینێ، دلّنیابن ئێمە لە دوارۆژیکی نزیکدا پاریزەردەگرینو داوای یاسایتان لەسەرتۆمار دەکەین، چونکە یارمەتیو هاوکاری ئیوە بوو سەدام، توانی هە زاران ژن ومندالّی کورد ئەنفالوجینۆساید بکات. حکومەتی میسر دەبێت بەفەرمی داوای لێبوردن لە گەلی کورد بکات و قەرەبووی مادی ومەعنەوی خەلّکی کوردستان بداتەوە .

لەم بارەیەوە بالوێزی میسریش دوو قسەی هەبوو:

یەکەم : بەخۆپیشاندەرانی ووتبوو بۆ نەچونە بەردەم سەفارەتی عیراق؟ بۆ ئەوە ی ئەوان بە دوای دابچنو لەگەلّ ئێمە باسی بکەن، نوینەرانی خۆپیشاندان ئەوە یان پی راگەیاندن کە وا ئیمە خەلّکی کوردستانین و بە ناوی ئەم خەلّکەوە هاتوین داواتان لی دەکەین.

دووەم: بالوێز گلەیی: ئەوەی کرد ئەم خۆپیشاندانە دەبێتە هۆی ئەوەی رۆژنامەکانی سوید خراپ لەسەرمان بنووسن .ئێمەش ئەوەمان پێراگەیاندن کە (□) سالە داوامان لێکردوون وەلاممان بدەنەوە ، کەچی ئێوە هیچ ریزیکتان لە ئیمە نەگرت، بۆیە ئەم ساڵ وەك سەرە تایەك ئەم خۆپیشاندانەمان سازکرد، ئەگەر وەلاممان نە دەنەوە بەدلّنیاییەوە پەیوەندی بەیەکێتی ئەورووپاو نەتەوە یەکگرتوەکانو رێکخراوە مرۆڤدۆستەکانیشەوە دەکەین. لە کۆتاییداکونسلّی میسر نوێنەرەکانی ناوەندی چاكو خۆپیشاندەرانی دلنیا کردەوە کە پەیوەندی بەحکومەتی خۆیانەوە دەکەنو وە لامتان دەدە ینەوە .

دانیمارك

رۆژی □□ی فیبریوەری □□□□ دا کاتژمێر □□ی نیوەرۆ لەویستگەی ئوستەپۆرت ناوەندی هەلّەبجە(چاك) بە هاوکاری رێکخراوو پارتە کوردستانیەکان لە دانیمارك خۆپیشاندانیان بۆ بەردەم سەفارەتی میسر بەرێخست.

بەدروشمە کانیانەوە بەرەو باڵویزخانەی میسر کەوتنە رێپیوان. دواتر خۆپیشاندەران لەبەردەم باڵویزخانەی میسر راوەستان.

نوینەری خۆپیشانده ران کەپیکهاتبوون لەئەندامانی (چاك) و (هاوکاری)، چوون بۆ باڵویزخانە و یاداشتیکیان دایەباڵویزی میسر. داوای هەلّویستی حکومەتی میسریان کرد داوایانکرد لیکۆلّینەوە ولیپیچانەوە لە چارەنووسی ئەو □□مرۆڤە بکەن،

فینلند

لە کاتژمیر □ ی پاشنیوەرۆ کۆبوونەوە لە ناوجەرگەی شاردا دەستی پیکرد. کەبەشێکی زۆری خۆپیشاندەران لە ژنان پیکهاتبوون. دواتر بەرەو باڵویزخانەی میسر چوون وبە دروشمەکانیانەوە کە بەزمانی فینلەندی و کوردی نووسرابوون، لە بەرانبەر بە باڵویزخانە ئامادە بوون.

نوینەری خۆپیشاندەران بۆ گفتوگۆکردن چوونە ژوورە کە بریتی بوون لە دایکی ریبین، مهدی خالید، سالار سۆڤی. داواکاریەکانیان پیشکەش بە قونسولّ کردوپییان لەسەر دیاریکردنی چارەنووسی □□ پاکیزە ئەنفالکراوەکەداگرت. نوینەران، بەقونسولّیان راگەیاند کە دەبووایە ولاتی میسر، لە دژی چەوساندنەوەی گەلی کورد بوەستایەوئیدانەی رژیمی عیراقی بکردایە، بەلام بە پێچەوانەوە هاوکاری کۆمەلّکوژیی گەلی کوردی کرد.

شایانئەمنستی ئەنتەرناشنالّ لەسەر دۆزی □□ کچەئەنفالکراوەکە لیکۆلّینەوە دەکاتوپەرلەمانتارانی دۆستی کوردیش دوای چارەنووسییان دەکەونو رۆژنامەی دەستووری میسری چاوپێکەوتن لەگەلّ ناوەدی چاك دەکات

بۆ ناساندنی دۆسێی ئەو هەژدە کچەئەنفالکراووبەشداری حکومەتی میسرلەپرۆژەی بەرهەمهینانی چەکی کیمیاوی عیراقیدا ناوەندی هەلەبجە چاك پەیوەندی بەربلاوی بە سەدان

ناوەندوپارتی سیاسی و ڕۆژنامەو دەزگای ڕاگەیاندنەوە کردووە. لەوانە پەیوەندی کراوە بەهەموو بەشەکانی ئەمنستی ئەنتەرناشنالەوە لە سوید و هۆڵنداو بارەگای سەرەکی لەندەن، ئەمنستی ئەنتەرناشناڵ بڕیاریانداوە بە دواداچوونی جدی لەسەر چارەنووسی ئەم مرۆڤانە ئەنفالکراوانە بکەن.

هاوکات،گروپیکیش لە پەرلەمانتارانی سویدی، خەریکی نوسینی یاداشتیکن لەم بارەیەوە، تا بیدەن بە سەرۆکایەتی حکومەت و وزارەتی دەرەوەی سوید، بۆ ئەوەی بە دواداچوون لەسەر هەمان دۆسێ بکەن.

ئەمەو نامەیەکیش دەدەن بە نەتەوەیەکگرتووەکان. پارتی چەپی سویدیش هەمان پرۆژەی بە دەستەوەیە. ئەمەجگەلەوەی پەیوەندی بە دەیان دەزگای ڕاگەیاندنی میسری و عەرەبی و جیهانییەوە کراوە، چاوپیکەوتنیکی ڕۆژنامەوانیش لەگەڵ بەرپرسی پەیوەندییەکانی ناوەندی چاك لایەن ڕۆژنامەی دەستووری میسرییەوە ئەنجامدراوە ڕۆژی □□ / □ / □□□□ (هەیسەم موختار)لە قونسلی میسرلە پەیوەندییەکی تەلەفۆنیدا لەگەڵ نوێنەری ناوەندی هەلەبجە-(چاك)رایگەیاند(کە حکومەتی میسر بەرەسمی ئەوە بە ڕیکخراوی چاك رادەگەیەنیت، کە پێشووتریش لێکۆڵینەوەی سەبارەت بەو مەسەلەیە کردووە، بەڵام هیچ ڕاستیەکی تیا نیە).

نوینەری ناوەندی -(چاك)یش سوپاسی وەلام دانەوەیانی کردبوو بەڵام ئەوەشی پێراگەیاندبووکە ئیمە وەك ناوەندی (چاك) ناتوانین بەو وەڵامە قایل بین‌وچالاکیەکانمان ڕاناگرین.. چونکە ئیمە بەرەسمی هاتوینەتە لاتان و بەرەسمیش وەلاممان لەبارەی ئەو □مرۆڤەوە دەوێت. چونکە ئەمە بەر پرسیاریەتیەکی میژوویە....نە ریکخراوی چاك، نە هیچ هیزیکی کوردستانیش ناتوانیت بێتاوانی حکومەتی میسر نیشانی خەڵکی کوردستان بدات...

چالاکی یەکانی کۆمەڵەی قوربانیانی هەڵەبجە

★ دروست کردنی (□□□) پێناس بۆ وارسی شەهیدان‌و ڕۆژ ژمێرێکی ساڵانە بە تیراژی (□□□□) دوو هەزار دانە کە ڕەمزی کەس و کاری شەهیدانی کیمیابارانی هەلەبجەی تێدایە .

★ ڕێپێوان لە بەرواری □□ /□ / □□□□ بەمەبەستی داواکاریەکانی کەس وکاری شەهیدان و لە هەمان ڕۆژدا سەردانی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستان / نووسینگەی هەڵەبجە کراوە لەگەڵ داواکاریە کانداو پەیمانی جێبەجێکردنیان داوە .

★ لەهەمان ڕۆژدا سەردانی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران کاك (عمر فتاح) کراوە بۆ هەمان مەبەست و لەگەڵ پێشکەشکردنی داواکاریەکان .

★ سەردانی ئەنجومەنی وەزیران بەمەبەستی کێشەی (□□□) خانوەکەی کەسوکاری شەهیدان لە □/ □/ □□□□ .

★ سەردانی وەزیری ناوخۆ (کاك عوسمان حاجی محمود) بەمەبەستی بەستنی کۆنگرەو گۆڕینی ناوی کۆمەڵە .

★ ناردنی نوێنەری کۆمەڵەو کەس و کاری شەهیدان بەمەبەستی یادی کمیابارن لە زانکۆی هەولێرو بەشداری کردن بە

پیشانگایەك لە هەمان شوێندا کە ئێش و ئازاری کەس و کاری شەهیدانی لە خۆ گرتبوو .

★ دەرکردنی بەیاننامەیەك بە نارەزای بوون لە سوتاندنی (مۆنۆمێتی هەڵەبجە) لە بەرواری □□ /□ / □□□□ .

★ دروستکردنی (□□□ □) پۆستەر نارەزای سوتاندنی یادگاری هەڵەبجەی تیادا نیشاندرابوو .

★ کۆبونەوەی جەماوەری لە بنکەی کۆمەڵە لەسەر کێشەکانی هەڵەبجەو داواکاریەکانی هەڵەبجە لە بەرواری □□□□/□/□□ تا بەرواری □□ / □/ □□□□ بەردەوام بوو .

★ کۆبونەوەی جەماوەری لە هۆڵی ئازادی لاوان لەسەر کێشەکانی هەڵەبجە لە □/ □/ □□□□

★ کۆبونەوەی بەدواچونی سەرجەم کێشەکانی هەڵەبجە بە گشتی و کە سو کاری شەهیدان بە تایبەتی لە بەرواری □/ □ /□□□□

★ توانرا بڕیارێك دەر بکرێت بە وەزارەتی تەندروستی سەبارەت بە بەخشینی سەرجەم بریندارانی کیمیاباران لە پسولەی خەرجی نەخۆشخانە .

★ سەردانی وەزارەتی تەندروستی بەمەبەستی چارەسەرکردنی بریندارەکانی کارەساتی کیمیابارانی هەڵەبجە لە □□□□/□/□□

★ کۆبونەوە لەگەڵ وەزیری تەندروستی بەمەبەستی پێکهێنانی لیژنەیەك بۆ پشکنینی نەخۆشەکانی کیمیابارنی هەڵەبجە لە □□ / □ / □□□□ .

★ بەشداری کردن و کارئاسانی پڕکردنەوەی فۆڕم بۆ ناردنی بریندارەکان و پشکنینیان لەلایەن لیژنەی پزیشکی یەوە لە □□/ □/ - □□ / □ .

★بەدیکۆمێنت کردنی ڕوداو بەسەرهاتەکانی کارەساتی کیمیابارانی هەڵەبجە لەزاری بەجێماوانی کارەساتی کیمیابارنی هەڵەبجەوە

بۆخۆئامادەکردن بۆدادگایکردنی سەرانی ڕژێم .

★ بەهاوکاریکردنی لیژنەی دادگای کردنی سەرانی ڕژێم کۆبونەوە لەگەڵ وارسی شەهیدانی کیمیابارنی هەڵەبجەو هاندانیان بۆ

نوسینی (دەعوا) لەسەر سەرانی ڕژێم لە بەرواری □ / □/ □□□□

★ میوانداری وەفدی نوێنەری شاری سەردەشت کە پێك هاتبوون لە (قائمقامی سەردەشت و سەرۆکی شارەوانی) و هاورێیەتی

(□□) سیانزە ئەندام بۆ ماوەی سێ (□) ڕۆژ لە □/□□/ - □□ /□ .

★ بەشداری کردنی (□) حەوت ئەندامی کۆمەڵە بۆیادی کیمیابارن لە شاری سەردەشت بەیاوەری سەرۆکی شارەوانی هەڵەبجەو

(□) سێ ئەندام لە هونەرمەندانی شاری هەڵەبجە لە (□□/ □/ تا □/ □) سەردانی وەزارەتی شەهیدان و ئەنفال کراوەکان بەمەبەستی داخوازیەکانیانی کەسوکاری شەهیدانی کیمیابارنی هەڵەبجە □/ □

★ سەردانی ئەندامانی دەستەی باڵا بۆلای بەرێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان و پێشکەش کردنی چەندین داخوازی تایبەت بەکەسوکاری

شەهیدانی □/ □

★ ناردنی (□□) بریندار بۆ دەرەوەی وولات بەمەبەستی چارەسەرکردنیان □□ / □ .

★ کۆبونەوە لەگەڵ وەزیری ڕۆشنبیری بەمەبەستی گواستنەوەی تەرمی شەهیدان لەدەوروبەری شار بۆمەزاری شەهیدان □□/ □

★ هەوڵدان بۆنوژەن کردنەوەی مەزاری شەهیدان □□ /□ .

★ کۆبونەوە لەگەڵ وەزیری مافی مرۆڤ بەمەبەستی دادگای کردنی سەرانی ڕژێم □□/ □ .

★ هەوڵدان بۆ چارەسەرکردنی بریندارانی چەکی کیمیایی و دانانی ڕێژەی کەم ئەندامی □□ / □ .

★ ناردنی وەفدێکی کۆمەڵ بۆیادی (□□) ساڵەی شاری هێرۆشیما لەیابان □□ / □ تا □□ / □ .

★ گێرانی ئاهەنگ و شیرینی بەبۆنەی دادگایکردنی سەرانی ڕژێم لەسەر کیمیاباران و ئەنفالکراوەکان و دەرکردنی یادداشتنامەیەك

بۆ ئەو مەبەستە □□ / □ .

★ بەشداری کردن لەگەڵ ئەو لیژنانەی کە لەلایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری بەئەنجام گەیشتوە بۆ دەرهێنانەوەی گۆڕە بە کۆمەڵەکان □□ / □

★ بەشداریکردن و هاوکاریکردنی ئەو بریندارو خێزانانەی کە بنەماڵەی شەهیدن یان بەبریندراری شەهید بوون .

★ هێنانەوەی تەرمی شەهید (جوان کریم محمد) لە سنوری ئێران و بەخاك سپاردنی لە بەرواری □□ / □ / □□□□ .

بەشداری کردن لەکۆبونەوەیەکی تایبەت لەپرۆژەیاسای خانەنشین و مافەکانی کەسو کاری شەهیدان و ئەنفال کراوەکان لە (□/□□).

★سەردانی وەزیری تەندروستی بەمەبەستی چارەسەرکردنی بریندارەکان لە (□□ /□) .

★ سەردانی وەزیری کاروباری کۆمەلایەتی لەهەولێر بەمەبەستی دابینکردنی مووچە بۆبریندارەکان لە (□□/ □).

★ سەردانی وەزیری ڕۆشنبیری بەمەبەستی وەرگرتنی زەو ی و

دروستکردنی شوورایەك بۆشەهیدانی (قلێچ) (□□ /□).

★ هاوکاری کردنی لیژنەی دادوەرانی (محمکە صدام) بەمەبەستی کۆکردنەوەی زانیاری و پێشکەش کردنی دیکۆمێنت (دعوا) لەسەر صدام و داروەدەستەکەی و داوای قەرەبووکردنەوە شمان کردووە بۆهەڵەبجەی کەس وکاری شەهیدان لە (□/□□).

★ بەشداری کردن لەکۆنفرانسی ئاوەدانکردنەوەی بەمەبەستی ئاوەدانکردنەوەی هەڵەبجە (□□/□) .

★ سەردانی وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوەکان بەمەبەستی داواکارییەکانی کەس و کاری شەهیدان و ئەنفال کراوەکان .

★سەردانی وەیزویری ڕۆشنبیری بەمەبەستی بوودجە ی و دابینکردنی زەوی بۆگۆڕە بەکۆمەڵەکانی (قلێچ) (□ /□□)

★ سەردانی وەزارەتی ناوخۆ بەمەبەستی (مینحەی) کۆمەڵەبەمەبەستی جێبەجێ کردنی کاروباری کۆمەڵە (□ /□□).

★سەردانی وەزیری کاروباری کۆمەلایەتی بەمەبەستی چۆنیەتی مووچەی بریندارەکان (□□/□).

★ سەدانی وەزارەتی تەندروستی بۆ چارەسەرکردنی بریندارەکان بەگشتی و (□□□)کەسیان لیژنەی (پزیشکیان) بۆکراوە

بەمەبەستی چارەسەرکردنیان و (□□)کەسیان دەبرێنە (تاران) .

★ دەرکردنی‌چەند بەیاننامەیەك بەبۆنەی جیاجیاوە.

★ دروست کردنی لیژنەیەك بۆسەرژمێری کردنی کەس و کاری شەهیدانی کیمیابارانی هەڵەبجەو ئەنفال کراوەکان (□/ □□).

★ هاوکاری□ دوو)پزیشکی ئێرانی بەمەبەستی بینینی بریندارانی (پێست) لەهەڵەبجە (□ /□□).

★ سەردانی وەزیری شەهیدان و ئەنفال کراوەکان بەمەبەستی چۆنیەتی هاوکاری و بەشداربوون لەسەرژمێری

★ سەردانی وەزارەتی تەندروستی بەمەبەستی جێ بەجێ کردنی (□□) بریندار کە چارەسەریان لەدەرەوەی وولاتە (□□ /□□) .

★ سەردانی شارەوانی هەڵەبجەو بەڕێوە بەرایتی گشتی مافی مرۆڤ

جەلال حەمەئەمین:

جاشەکان لەبەرانبەر چەند سەرمەرێکدا ڕێگەیاندراین بچین بە سۆراغیانەوە

لەرۆژە سەختەکانی ئەنفالی گەرمیاندا، پاش چەند رۆژێك لەراپێچکردنی گوندەکانی گەرمیانو دەست بەسەرکردنوکۆکردنەوەی تەواوی خێزانی گوندنشینەکان لە قۆرەتوو، هەوالی ئەم کارەساتە بۆ ئێمە کۆستێکی گەلێك گەورە بوو، چونکە زۆربەی کەسوکارمان خەڵکی گوندنشین بوونوبەر پەلامارەکانی ئەنفال کەوتبوون، لەو سەروەختە دژوارەدا هەواڵی ئەوەمان بۆهات کەوا زۆربەی خزموکەسوکارمان لە گوندی (عارفە رەش) لەگەڵ خەڵکێکی زۆردا، لەوناوچەیەدا ماونەتەوەوخۆشبەختانە بەر پەلاماری ئەنفال نەکەوتوونو دەستگیرنەکراون، ئێمە ئەوکاتە لەکەلار کۆن دادەنیشتین، ماڵمان کەوتبووە لای سەرووی کەلاری کۆنەوە، کەوتبووینە نزیك ساترێکی گەورەی سەربازییەوە کەرەبایەیەکی جاشی لێ بوو، تەنانەت خەڵکی کەلاریش نەیدەتوانی هیڵی سوور ببەزێنێ، هێلە سورەکەش ئەو ساترە بوو، ئەو دیوی ساترەکە ئەرزی محرەمە بوو، تەنانەت مریشکەکانمان کە هەندێك دوربکەوتنایەتەوە بۆمان نەبوو بەدوایاندا بچین، دەبوایە بۆ هێنانەوەیان کەمێك لەدوری مالەکانمانەوە گەنمیان بۆ ڕۆبکەینو بەو چەشنە بیانهێنینەوە، لەبەر ئەوە نەدەکرا تۆ بچیتە دەرەوەی کەلاری کۆن، چونکە ئەناوچەیە بە قەدەغەکراوحساب دەکراو ئەگەر پەیرەوی ئەو سنورەسوورەمان نەکردایە، مەحکوم بووین بەئەنفالکردنو کوشتن، ئەوسەروەختەو رۆژگارە رەشەکانی ئەنفالی گەرمیان، برایەکی خۆم لە فەوجی(□□)جاش بوو، بەوهۆیەوە جاشەکانی ناو ئەو رەبایەشی دەناسی، رۆژێك تینمان بۆهاتو بریارماندا بچینە لایان، براکەم وتی: من دەچمە لایانو پێیان دەڵێم ڕێگەمان بدەن تا ئەم شەو بچین بەهانای ئەوخەڵکەوەو چیدەبێت بابێت، خۆ لەوخەڵکە زیاترنین، ئەگەر ڕێگەیاندراین ئەوا هەرئەمشەو دەڕۆین، جاچەندەی توانیمانو بۆمان لوا، لە ئەنفالی رەش رزگاریان دەکەین، من ئەمەم بەکارێکی باشزانی، سەرت نەیەشێنم راکەم رۆیشت بۆلای جاشەکان، کاتێك چووبوو ئەم داوایەی لەجاشەکان کردبوو ئەوانیش رازی ببون، بەڵام بەمەرجی چەندسەرمەرێك پەسەندیانکردبوو، ئێمەش هەرئەو شەوە پلانی رۆیشتنو مەوعیدمان دانا، کە بە سۆراخی ئەو خەڵکەوە بچین بۆ گوندی عارفە رەش، تەنها کێشەیەکمان لەگەڵ جاشەکان هەر ئەوە بوو کەکەمینی عەسکەری دەرنەچێت، چونکە ئەوان گرنتی ئەوەیان پێنەدەکرا، ئێمە چاوەروانی ئیشارەتی ئەوان بووین، خۆش بەختانە جاشەکان شەو چەند جارێك لایتی دەستیان وەك نیشانەیەك بۆ نەبوونی کەمین بەرەو رووی ماڵی ئێمە هەڵکرد، ئێمەش کە چەند کەسێك بووین خۆمان بۆ بەهانا چوونی ئەوخەڵکەوە ئامادەکردبوو، زۆر بەپەلە لەکەلار کۆن ئەگەرچی شەوێکی ترسناك بوو، لەراستیدا ئێمەش دەترساین، بەڵام دەرچووینوگوێمان بەترس نەداو بەرێ کەوتین ، زۆر بەپەلە ئەرۆیشتین، تاریکە شەوێك بوو چاوو چاوی نەدەبینی، نەماندەتوانی هیچ روناکییەك بەکاربهێنین، گەرکیشمان بوو هەرئەوشەوە بگەینە عارفەرەشو بەهانای خەڵکەکە بکەوین، ئەوەی توانیمان دەیکەینو دەبێت بەزووترین کاتیش هەرئەوشەوە بگەڕێینەوە بۆ کەلارولەمالەکانی خۆمان ئامادەبین، ئەو شەوە هەتا خوا حەزبکات، شەوێکی مەترسیداربوو سڵمان لەسێبەرەکانی خۆشمان دەکردەوە، بەئاستەم دەمانتوانی قسەبکەین، ڕێگەیەکمان دەبری لەنێوان هاتو نەهاتدا یان راستر وایە بڵێین لە نێوان مەرگو ژیاندا بوو، بوونی کەمینێك بۆ ئێمە واتای مەرگی یەکجاریمان بوو، بەڵام رزگارکردنی ئەوخەڵکە مەسەلەیەك نەبوو پشتگوێ بخرێ لەلایەن ئێمەوە، ئەوە بۆ ئێمە ژیانێکی سەرلەنوێی خۆمانو ئەو خەڵکانەبوو کە پەرتەوازە ببونو لەپەلاماری ئەنفال رزگاریان ببووو، هەرچۆنێك بوو پاش چەند سەعاتێك گەیشتینە گوندەکە"عارفە رەش" ئەو ناوچەیە شەوێکی کشومات بوو، ناوچەکە ئەوەندە چۆلەوانی پێوەدیاربوودەتگووت، هەرگیز ئاوەدانی تێدا نەبووە، ئەو گوندانەی جاران لە پەنجەرەکانیەوە فانوسو لۆکس پێشوازیان لە پێشمەرگەو رێبوارو میوانانی گوند دەکرد ئێستا تاریکی باڵی رەشی خۆی بەسەردا کێشاوە، ئێستا چراکان ساردبوونەتەوە، ئیتر چراکان گڕنادرێنو تروسکایی تیایدا قەدەغە بوو، ئەو خەڵکە تەزیوە نەیدەتوانی ئاگرێك بۆخۆگەرمکردنەوەش بکاتەوە، ئەو شەوانە چایەکی کتلیە رەشەکان، ئەگەر لەپەسارێکیشدا بکرایاتەوە مەرگی بەدواوە بوو، ئەوخەڵکەی تروسکاییەك بەس بوو، بۆئاشکرابوونیان، کە ئێمە گەیشتین چی ببینین؟! خەڵکێکی زۆر لە گوندی عارفە رەش گرد ببونەوە، بەڵام گوندی چی؟! داری بە سەر بەردییەوە نەمابوو، عارفە رەش، بەراستی ڕەش داگەرابوو، هەموو شتێك رەش دەچووەوە، تەنانەت مرۆڤەکانیش بە ژنو پیاوەوە رەشیان پۆشیبوو، گوندەکە وێرانکرابوو، خانووەکانی ببونە کەلاوەو هەندێکیان تەنها لادیوارێکی بە پێوەمابوو، کەچی بەو حالەشەوە حەشاماتێکی لە باوەش گرتبوو، بەوزامەوە ببوە پەناگای لێقەوماوانی گوندەکانی تری گەرمیان، کەلاوەکانی گوندی عارفە رەش ئامێزی بۆ ئەو مرۆڤانە کردبووەوەو لە چاوی پیسی ئەنفالچیان دەیپاراستن، ئەوخەڵکەی ترسو خۆفی ئەنفالو خەمو پەژارەی ماڵوحاڵی تالانکراوی لەوتاریکە شەوەدا بەروخساریانەوە هانای بۆ هەرفریاد رەسێك دەبرد، ئەودیمەنەی ئەو شەوە دیتم هەتا ماوم لەیادی ناکەم، گریانی منداڵو هاواری پیرەمێردو زەرینی نێرەکەر هەموویان پێکەوە هەرەشەیەك بوون، بۆ ئاشکرابوونو مەرگی بەکۆمەڵمان.

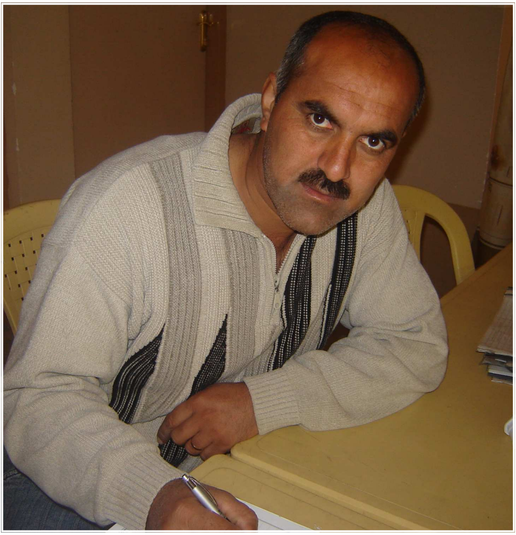

جەلال حەمەئەمین:

هەرئەوەندەی زانییان ئێمە لە شارەوە چوین ئیتر تێمان ئالان، هەریەکەو لەهەواڵی پەلامارەکانی ئەنفالو هەواڵی کەسوکاریانی دەپرسی، وەلی ئەو سەروەختە کەسیش نەیدەزانی ئەنفال چییەو وەك ئێستا قەوارەی مەرگەساتەکانی نەدەزانی.

هەرگیز روخساری ئەو پیاوەم لەبیر ناچێتەوە کە بە خشکەیی هاتە لامەوەو لێمی پرسی ؟ کاکە لە شارەوە هاتوون ؟

بەڵی

ئەی بۆکوێ دەچن؟ چی ئێوەی گەیاندە ئێرە؟!!!

ماڵی خوشکم لێرەیە ماڵی خزمم هەمووی لەم ئاواییە بوون هاتووین بۆ سۆراخی ئەوان، ئەگەر بیاندۆزمەوە بەتەمام بیانبەم بۆ کەلار.

خزمەکانت کێن ؟ خوشکەکەت ناوی چییە ؟

کاتێك ناوی خوشکەکەم هێناو ووتم: ئەختەری ناوە ئیتر هانایەکی هێنایەوە بەرم.

کابرا ووتی: وەرە من سۆراخیان دەزانم وەرە بابتبەم بۆلایان، هان لەو پەری دێیەکەوەو هان لەکەلاوەیەکدا بەڵام بەخوا خەڵکیکی زۆریان ها لەیەلا.

هەرکە گەیشتینە لای خەڵکەکەی ئەوێو ئەختەری

لەو دیوو حیكایەتەكانمەوە
ئەم دوو مرۆڤەش ببینن

خۆشكەم بینیەوە زۆرگریاین بەسەریەكدا، بەدەمگریانەوە ووتی: بۆ هەواڵمان ناپرسن ئەها ئێمەهاین لەچی وەزعێكدا، ئێمە ئێستا هاین لە گەرووی ئەژدیهای بەعسدا، ئای لەو شەوە هەناسەی ساردی ئەو خەڵكە بەردی ئەتاوانەوە.. پیاوێكی تر هاتەلامانو ووتی : توخوا ئێمەش بەرن لەیەل خۆتانا، برا رزگار مانكەن، ئێستا ئێمە سەر لێشێواوینو نازانین روو لەكوێ بكەین، بەڵام دەركردنی ئەو خەڵكەش هەروا ئاسان نەبوو، ئەمە گیرانەوەی هەر وەدەم خۆشە.

منیش پێموت هەركەسێك بێت لەگەڵ ئێمە، هاین لەخزمەتیا، لەگەڵ خۆمان ئەیبەین بۆ كەلار، ئێوەش حاڵتان وەكو خوشكەكەمانو خزمەكانمانە، بەڵام دەبێت ئەوەی كەلەگەڵماندا دێت زۆر بەپەلە بكەونە رێ، لەبەر ئەوەی دەبێت ئەوە بزانن، رێگەكەمان هاتو نەهاتەو بۆئەوەی ئاشكرانەبین، دەبێت هەرچۆنێك بێت لەپێش شەبەقو بەرە بەیاندا بگەینە ناوكەلار (مەبەست لەكەر كۆنە) باش بوو هەر زوو خەڵكێكی زۆر خۆیان ئامادە كرد، زۆربەشیان مایەو ئەسپو هێسترو گوێدرێژیان پێ بوو ئەمەش كارەكەمانی زەحمەت دەكرد، بەڵام هەرچۆنێك بوو لە گوندی عارفە رەشەوە بەرەو كەلاری كۆن كەوتینەوە رێ، خەڵكە لێقەوماوەكە زۆرینەیان ژنومنداڵ بوون، بە ترسو خۆفێكی زۆری شەوانی ئەنفالەوە كەوتینەوە رێ بەڵام بەخێراییەكی زۆرەوە بەرەو كەلاری كۆن دەهاتین، لەو وەزەناخۆشەدا ژنێك منداڵی بوو (ناوی منداڵەكە یان نا ژینۆ) ناوی باوكی رۆبیتەن بوو خەڵكەكە زیاتر لە ☐☐كەس دەبوون، من لە پێشەوەو برایەكی تریشم بەناوی(حەمە) لە پاشەوە دەرویشتین، كاتێكیش نزیكی رەبایەی جاشەكان بووینەوە داوامان لە خەڵكەكە كرد لە شوێنی خۆیان راوەستنو ئارام بگرن، نابێت كەس دەنگی لێوەبێت.

مەبەستمان لەمە ئەوەبوو بزانین رێگا كەمان باش هاوردووەتەوە یان نا؟ ترسی ئەوەمان بوو لەكەمینی عەسكەری نزیكبووبێتینەوەو بكەوینە ناویانەوە، چونكە ئەو سەروەختە بەردەوام كەمین دەردەچوو، زۆریش دەترساین، بەراستی شەوێكی ترسناك بوو، ئەنفالی سێ لەمانگی رەمەزاندا بوو، گوێمان لەمەلای پارشێو بوو سەلای دەكرد، كە زیاتر چووینە پێشەوە نزیكی ئەو رەبایە بووینەوە كە لەگەڵیان رێككەوتبووین، ئیتر هەر بەو شەوە یەكدوو كەسمان چوونەوە لایانو ووتیان ئەوا گەراینەوە، من لەلای هەندێك كەس كە كەروماینیان پێبوو، وەستابوومو چاوەروان بووم، دواتركەجاشەكانمان ئاگاداركردەوە خەڵكەكەمان بەرێكرد بۆ ناوكەلاری كۆن تا دواخێزان لەگەیشتنەناو ماڵەكانەوە من هەرلەلای وڵاخەكان مابوومەوە، كە خەڵكەكە تەواوبوونو گەیشتنە ناو كەلار كۆن، ئینجا ئێمەش بەراكردن، خۆمانكردەوە بەناو ماڵەكاندا، كەگەیشتینە ماڵەوە دایكم هێشتا نەخەوتبوو، ئەو دڵی لەگەڵ ئێمەدابوو هەر چاوەروانی گەرانەوەمان بوو، ئیتر هەموو خەڵكەكەمان لەماڵی خۆمان داناو جێگەمان بۆكردنەوە، ئێمە حاڵێكی واشمان نەبوو، بەڵام هەر خۆمان سێ ماڵبووین، بۆیە خەڵكەكەش جێگای بوویەوە لەلامان، هەركە هەموو بارەكانیان خست، ئەو وڵاخانەی پێیان مابوو لەناوكەلار بەرەڵامانكردن،ئەو دیمەنە هەتا ئێستاش كاریگەری لەلاماوە، كە منداڵەكانیان لەناو(شەڵتان)ەكان، (تێركە)كاندا، دەردەهانی كەچی لە رێگای گەرانەوەماندا لەترساو لەبەر تاریكی شەو ئەودیمەنە هیچ سەرنجی رانەكێشابووم، ئەو كەروهێسترو ماڵاتانەی بەرەڵای كۆڵانەكان كران، دیمەنێكی ناخۆش بوون، كەس نەیدەتوانی بیانگرێتەخۆ، كە دواتر لە ناو كۆڵانەكان دەمبینین رۆژبەرۆژ تەنگەیان دەتەپیو لاواز دەبوون.

ئەمەش ئەو راستیە بوو كە دەڵێت ئەنفال هەموو زیندەوەرێكی گەرمیانی گرتەوە، هەرچەندە روحی چەند كەسێكمان لە ئەنفال رزگاركرد، بەڵام تا رۆیشتینو هاتینەوە چەندین جارخۆمان رۆحمان رژایە سەر زەویو هەڵمانگرتەوە، هەرچەندە ئەو خەڵكە پەلامارەكانی ئەنفال لووشی نەدان، بەڵام رۆژگاری دوای ئەنفالیش هەناسەیەكی نەبەخشییەوە پێیان، ئەو خەڵكەی ئەنفال هەموو بنەماكانی ژیانی هەڵتەكاندوونو هەموو مافێكی لێسەندوونەتەوە، وەلی دەسەڵاتی كوردیو پروپاگەندەی ئازادی دوای ئەنفالیش نەیتوانی سەرەتایترین قەرەبووی شاڵاوەكانی ئەنفالیان بۆ بگێرێتەوەودەرگاكانی ژیانیان بەرووودا بكاتەوە.

ئەنفالستان

دوای لێبوردنتان لێ دەكەم كە بەتایبەتی ناوی ئەم دوومرۆڤە دێنم چونكە مەگەرتەنهاخۆمو مۆبایلەكەم بزانین مەلا ئیدریسو پشكۆ محەمەد چەندە ماندووبوون..مەگەر هەركۆمپانیای ئاسیا بزانێ لە گیرفانی خۆیان چەند كارتی مۆبایلیان بۆ دەرچوونی ئەنفالستان خەرجكردووە.. هەمیشە یەكێكیان لەسەرخەتبوو.. جاری واهەبوو ئاگایان لەماندوویتی من دەبرا.. خۆ خوانەكا بموێرایە بڵێم ئەوكەمو كوریەم هەیە .. بەڵام ئەوان ئەوەندە هەستیاربوون چ پێویستی بە وتن بوو؟ بێئەوەی بەمن بڵێن كەلێنەكانیان پردەكردەوە..رۆژێك پشكۆ ئۆتۆمبیلەكەی لێوەرگرتم ووتی كارم پێیەتیو رۆیشت.. كەگەرایەوە تەماشا دەكەم جووتێك تایەی تازەی خستووەتە ژێر..كە پرسیم ئەوە تۆ چیت كردووە؟ ووتی برا چۆن دەهێڵم ئەنفالستان بێ پا بێت؟! لەرۆژانی بێكارەبایشمدا كاك پشكۆ محەمەد رۆستەم ووتی ئەمساڵ ئەنفالستان چۆن دەردەكەیت؟ ووتم بەهەر قیمەتێك بووە ناهێڵم بووەستێ.. پرسی: ئەی كارەبا؟ ووتم جارێ نازانم.. پێموانیە هەفتەیەك بەسەر ئەم قسانەدا تێپەربێن رۆژێكیان لە كەلارەوە هاتبوو بێئەوەی لەدەرگابدات بە تەلەفۆن ووتی: هام لەبەردەرگا كەچوومە پێشوازیو فەرمووكرد بۆ ژوورەوە صندوقی سەیارەكەی كردەوەو ووتی: با ئەوەداگرین.. تەماشادەكەم مۆلیدەیەكی تایگەری ☐☐ئەمپێری لەپاكەتەكەدا هێناوە، بەرلەوەی بهێڵێت دەم بكەمەوە ووتی: (نەیگەرەكە قسەی نەگەرەكە ئەمە هین تووە نیە هین ئەنفالستانە. گەرەكە ئەمسالیش دەربچێت) دڵنیام ئەگەر ئەو مۆلیدەیە نەبوایە بە بێنەو بەرەیەكی زۆرزیاتر ئەم ژمارەیە دەردەچوو.. ئەم هەڵوێستەی پشكۆ هەردووچاومی پركرد لەئاو دڵمپربوو لەگریان..ئێستاش كە ئەم چەند دێرە لەبارەیەوە دەنوسم دیسانەوە دڵم پرە ئەمە جگەلە گەورەیی پشكۆوگەرمیانیەكانی تر لەپێش هەمووانەوە مامۆستا نەجیبی هێنایەوە یادم ئەو هەڵوێستانەی كاك پشكۆومەلا ئیدریس كتومت هەڵوێستی مامۆستا نەجیب گەریانی بوو، بەتایبەتی مەلا ئیدریس زوو زوو زەنگێكم بۆ دەكاو دەڵێت: (بنوسە فلان ئەوەندە دینار فیسار ئەوەندە هەزار.. ئامان لەبیری نەكەیت حەیامان دەچێت) .

دوای ئەوەی خۆمكۆنترۆڵكردو نەمهێشت پشكۆ بەدڵی پرو فرمێسكەكانم بزانێ هەزاران نەفرەتم لە دڵرەقەكانی رۆژگاركرد نەفرەتم بۆ ئەو كاربەدەستانەش نارد كە ساڵی رابوردوو لەفەرمانگەكەمدا بەوپەری ترسنۆكیودڵرەقیەوە خەتی ئینتەرنێتەكەمیان لێدەبریمو بریاری دانەگیرساندنی مۆلیدەیان لەدژم دەدا تەنها بۆ ئەوەی یەكی ئیشەكانم بخەن لەكاتێكدا باشیش دەیانزانی من خەریكی چیمو ئەنفالستان نافرۆشرێو كاری خۆبەخشە بەڵام مەلا ئیدریسو پشكۆ كاریگیانكرد هەموو ماندووبونێكیان لێسەندمەوەو توریاندا ووتیان هەستە، ئێستا كەی وەختی دانیشتنە قەڵەم لەتۆو هەوڵ لە ئێمە. ئەوەیشم بیرچوو كە كۆمپیوتەرەكەم ئینتیحاری كرد، هەر ئەوەندەم زانی پشكۆ زەنگی لێداو وتی برۆ لەسەیارەی ژمارە ئەوەندەی خەتی كەلار كۆمپیوتەرێكم بۆ ناردوی وەریبگرە.

هەرچەندە ئەم چەند دێرە بەباڵای ئەو دوو مرۆڤە نیە. بەڵام بۆ ئەوەی نەچینە قاپی موجامەلەوە با هەڵوێستەكانی تریان لێگەرێین. كورد ووتەنی بەكەم نەزانین بەزۆریش فت.

ئەگەر كار بەو پرۆژە ياسايە بكەن
هيچ كامتان بە نوێنەری خۆمان نازانين

ئا: هاشم ساڵح

ڕۆژی□□/□/□□□□ لەهۆڵی هونەرمەندانی شاری كفری لە كۆبونەوەيەكی فراواندا بەئامادەبوونی نوێنەری لايەنە سياسييەكان گفتوگۆ لەسەر پرۆژە ياسای مافەكانی كەسوكاری شەهيدان‌وئەنفالكراون كراو هەريەكە لە **(دەستەی داكۆكيكار لەمافی كەسوكاری شەهيدان‌و ئەنفال‌و كيمياباران‌وكەم ئەندامان‌و ڕێكخراوی شەهيد ئارام بۆ گەشەپێدانی كلتوری مەدەنی)** ياداشت‌و پێشنيارييان ئاراستەی سەرۆكايەتی هەرێم و پەرلەمان‌و وەزارەتی كاروباری شەهيدان كردوجەختيان لەسەرمافەكانيان كردەوە، داوايانكرد ڕێزيان لێبگيرێت‌و شوێنی نيشتەجيبونيان بۆ دابين بكرێ‌و نەوەكانيان بێبەش نەبن لەخوێندنی باڵاو مووچەكانيان لەئاستی بەرێوەچوونی گوزەرانيندا بێت.

لەم بارەيەوە پەرلەمانتار عادل حاجی محمد ئامادەی كۆبوونەوەكە بوو وتی: ئێمە سەرەتا مەبەستمان بوو گفتوگۆيەكی كراوە بكەين لەگەڵ كەسوكاری ئەنفالكراوەكاندا بۆ ئەوەی ئەوانيش بتوانن نوێنەرايەتی خۆيان بكەن، چونكە زۆرجارخەڵك بەناوی كەسوكاری ئەنفالەوە قسەيان كردووە و كەس نايان ناسێت! ئامانجمان لەم كوبونەوەيە هەڵبژاردنی ڕاستەوخۆی نوێنەری خۆيانە. تابۆ هەركارێكی پێويست پەيوەندی بەوانەوە بكەين. ئەمە ئامانجی سەرەكی ئێمە بوو، دواتريش قسە لەبارەی پرۆژە ياسای مافەكانی كەسوكاری شەهيدان‌و ئەنفالكراوەكانی هەرێمی كوردستانكرا. ووتيشی ئەم پرۆژەيە تايبەتمەندی "اختصاص" وخەڵكی شارەزای دەوێت تا گفتوگۆی لەسەر بكات واباشە لەگەڵ خەڵكی ياسايی‌و وادادوەرەكاندا قسەو گفتوگۆی لەسەربكرێت. چەندی لە دەتوانادابوو مافەكانی ئەنفال لەو پرۆژە ياسايەدا بچەسپێنن. چونكە مەسەلەی قانون "اختصاص" ە ئافرەتێكی يان پياوێكی نەخوێندەوار شارەزايی لەياساكە نەبێت، ڕەنگە هەر باس لەكەمی مووچەكەی بكات..هتد.

نوێنەرەكان دەتوانن سەر ژمێرێكی تەواو لەسنوری ناوچەكەياندا بكەن، تابزانن كەسوكاری ئەنفالكراوەكان بێ خانوولەكرێدا دەژين يان نەخۆشی جۆراو جۆريان هەيەو پێويستيان بە چارەسەرە، تابتوانن لەرێكای ئەو نوينەرانەوە داخوازييەكانيان بگەينە لايەنی پەيوەنديدار، كاك عادل "سەبارەت بە پرۆژە ياسا كەوتی: ئەوەی لە بەرژەوەندی كەسوكاری شەهيدان‌و ئەنفالكراوەكاندا نەبێت بەدڵنياييەوە لا دەبرێت، ئێمە ئێستە خەريكين پێشنيارو ڕاو بۆچونی خەڵكانی شارەزای بۆكۆدەكەينەوە، دواخستنيشی هەرلەسەر ئەو بنەمايە بووە، چونكە پرۆژە ياساكە كە موو كورتييەكی زۆری تێدايە.

دواتر ئەكرەم ساڵح ڕەشيد كە باوكی ئەنفالكراوو ئەندامی دەستەی داكۆكيكارە لەمافی شەهيدان‌و ئەنفال‌و كەم ئەندامانی گەرميان وتی: هەرپرۆژەيەك سەرتا كە دەخرێتەڕوو بێكەمووكوڕی نابێت، ئەم پرۆژەيەش ناكرێ بڵێين □□□% خراپە، بەڵام ئەوەی لەم پرۆژەدا ديارە خزمەت بەئەنفالكراوەكان وشەهيدان ناكات بۆيە هەقە زياتر گفتوگۆی لەسەر بكرێ، گەر ئەم پرۆژەيە جێبە جێبكرێ ئێمە جارێكی ترماڵوێران دەبين ودەتوانم بڵێم جارێكی ترئەنفالكردنەوەی ئێمەيە.

ووتيشی يەكەمين هەڵە جياوازيكردنە لە نێوان شەهيداندا، ناكرێ جياوازی بكرێت شەهيد هەرشەهيدە ئەگەر لەسەنگەردا بێت ياخود ئەنفالكرابێت چونكە هەردووكيان بۆ يەك ئامانج گيانيان بەختكردووە. بەچ حەقيك پۆلين دەكرێن؟! خۆخێريان پێناكەيت مووچەيان دەدەيتێ ئەوەی وەری دەگرين ئێمە هەمووی يەك ساتی ئامێزی گەرمی باوكمان ناهێنێ، ووتيشی بۆ يەكجار بينينەوەی باوكم من ئامادەم وازلەهەموو دنيا بهێنم، تەنها بۆيەكجار دەستەكانی بخاتە سەرم وخەمەكانم بڕەوێنێتەوە! ئەنفال وابو □□ساڵ دەچێت ئەنجامدراوە، بەم پێيە بێت من لەساڵی داهاتوودا وەك وارسی ئەنفال ناژمێردرێم مافی ئەوەيشم لێدەسێننەوە، بەڵام ناتوانن باوكم بۆ بگەرێننەوە، تەنانەت ناتوانن تەرمەكەشی بهێننەوە. كار وابڕوات كەس ناتوانێت بڵێت من ئەنفالم هەيە.. پێموايە پرۆژەكە لە گەڵداخوازی ئێمەدا نەگونجاوە. پێويستە لە سەرمان نەهێڵين ئەم پرۆژەيە كاری پێبكرێت، ئەمەش لەرێگەی فشارخستنە سەرحكومەت‌و پەرلەمان تا ئەوانيش دەنگ بەم پرۆژەيە نەدەن، لەكوتايی قسەكانيدا ئەكرم وتی: ئەگەر حكومەت‌و پەرلەمان بڕياريان لەسەر ئەم پرۆژەيەدا ئەوە ئێمە بەهاوكاری لەگەڵ ڕێكخراوەكانی تروكەسوكاری ئەنفالكراوەكاندا دەچينە بەردەم پەرلەمان دەنگی ناڕەزايی خۆماندەگەيننە سەرۆكايەتی هەرێم وپەرلەمانی كوردستان. ئەگەر ئەوانيش گوێيان لێمان نەگرت ئەوكاتەش ئێمە پێيان دەڵێين" كار بەو ياسايە بكەن ئەوە هيچ كامتان بە نوينەری خۆمان نازانين".

نجم فائق خورشيد كە □□ كەس لەخانەوادەكەی ئەنفالن وتی: ئێمە خۆمان وەك كەسوكاری ئەنفال‌و شەهيدان هەستاين بەم كارە چونكە پێمانوايە كەس خەمی ئێمە ناخوات ئيتر دەبێت ڕێگاچارەيەك بۆ خۆمان بدۆزينەوە ئەمرۆ بڕيارماندا ليرەدا كوبينەوەوگفتوگۆ بكەين لەمەڕ مافەكانی خۆمان وداخوازيەكانمانيش بخەينە پێشچاوی حكومەت، نوێنەری ڕاستەقينەی خۆمان هەڵبژێرين وچيترلە حكومەت قبوڵ نەكەين بەسەرئێمەوە بازرگانی بكات، تا كەی بازرگانی بەسەر ئێمەوە دەكات؟! جار واهەيە لەيەك ساڵدا □ جار فايلمان پێپڕدەكاتەوەو ناشزانين بۆ چييە! داوا لەحكومەت دەكەين گوێ لە نوينەركانمان بگرێت ئەونيونەرانەبەناوی ئێمەوە قسەبكەن نەك خەڵكێك هيچ لەئەنفال نەزانێت، دەبێت كەسوكاری ئەنفال ڕێزمان لێبگرت ومامەڵەی شياومان لە گەڵ بكەن. زۆرجار لە فەرمانگەو دەزگاكانی حكومەتدا ڕێگەمان پێنادەن كارەكانمان تەواو بكەين‌و بگرە گاڵتەمان پێدەكەن‌وكارەكانيشمان بۆتەواو ناكەن، بۆچی؟ بەڵام سەرۆك عشيرەوكۆنە مستەشارەكان بە ئارەزووی خۆيان تەراتێن دەكەن وئيش وكاريشيان بە زوترين كات بۆ تەواو دەكرێت! ڕێزی لە ئێمە زياتر لێدەگيرێت؟ من ماڵی باوكم □□ كەس ئەنفال وماڵی مامم □ و مامەيەكی ديكەم □□و لەم سێ ماڵە تەنها خۆم ماومەتەوە، تائێستاش داوای هيچم لەم حكومەتە نەكردووە، چونكە پێشتر دەمانگوت حكومەت نيەتی ، ئەی ئێستە؟! هەموو شتێكمان هەيە ئەی بۆهيچمان بۆ ناكەن؟! ئەمرۆ نوێنەری خۆمان هەڵبژێرين تا ئەوان فشار بخەنە سەرحكومەت و داواكارييەكانمان بگەينە جێگەی مەبەست وئەگەر حكومەت ئەمەشمان بۆ نەكات ئەوكاتە ئێمە هەڵوێستی خۆمان وەردەگرين و چيتر لێی قبوڵ ناكەين بەوجۆرە مامەڵەمان لەگەڵدا بكات، ئەو مووچەيەش وەرناگرين كە پێمانی دەدات، خۆپيشاندان دەكەين‌و دەچينە سەر دامو دەزگاكان‌و داوای مافی خۆمان دەكەين، لەبەر ئەوەی ئەم حكومەتە بەهەرسێ شورشەكەوە لەسەر زگی كەس وكاری شەهيدو ئەنفال وخەڵكی گوندەكان بوون، بۆچی ئێستە پرسيارمان لێناكەن؟ نەجمەدين لەكۆتای قسەكانيدا وتی: داواكارم حكومەت ڕێز لەكەسوكاری سەرجەم شەهيدان وپاشماوەی ئەنفالكراوەكان بگرێت جياوازيمان لە گەڵدا نەكەن، زۆريش گلەيی لەسەرجەم ناوەندەكانی ڕاگەياندن دەكەين كەداوەتيش كرابوون بۆ ئەم كوبونەوەيە، بەڵام بەداخەوە جگە لە ڕۆژنامەی **ئاسۆ و خۆرنەوەزان** كەسيان ئامادەنەبوون، ئەگەر بۆ گەورە ليپرسراوێك بوايە ئێستە هەموويان كۆدەبوونەوە كەچی بۆ ئەنفال ئەوانيش نەهاتن!

کۆمەڵگەی بێ خەم

حەسەن حسێن

لە نێوان خەمخۆری و کەمتەر خەمیدا بۆشاییەك هەیە کە دەتوانم بە بۆشایی هوشیاری یان نائامادەیی هوشیاری ناوی ببەم. ئەوە هوشیارییە کە دەتوانێت خەمو کارەساتو تێشکانەکان لە مێژووی کۆمەڵگەیەکدا، تەنانەت لە بۆنەو یادەکانیشدا، بگۆڕێت بۆ خەونو پرۆژەی بنیاتنانەوەو مرۆڤیش لە بوونەوەرێکی مشەخۆرەوە بۆ بوونەوەرێکی مشوورخۆر بگۆڕێت. ئامادەبوونی هوشیاری، کۆمەڵایەتی یا تاکە کەسی بێ، بناغەیەکە بۆ ئاڵوگۆڕ پێکردنی خەمەکانی مرۆڤ بۆ خەون. کۆمەڵگای بێ خەم خەونێکی بۆ ئایندە پێ نییەو تەنها بۆ ساتە وەختەکانی ئەمڕۆی دەژیێت. کۆمەڵگەی کوردی لەمڕۆدا نمونەی کۆمەڵگای بێ خەمە، کۆمەڵگایەکە کە تەنها مێژووی یەك سەدەی ڕابردووی پڕە لەکارەساتی بە کۆمەڵو تراجیدیای بە کۆمەڵو گریانی بە کۆمەڵو مەرگو گۆڕی بەکۆمەڵ، بەڵام بەداخەوە خاڵییە لەخەون بینینی بە کۆمەڵ. کۆمەڵگایەکە لە مانگێکی ساڵدا ڕۆژێك بەکۆمەڵ دەگرییێت (ئەویش ئەگەربگری)و ڕۆژیکیش ئاهەنگی بەکۆمەڵ دەگێڕێت، تەنها لەیەك مانگدا ڕۆژێك سەرچۆپی دەگرێتو ڕۆژێکیش چەمەری. لە کۆمەڵگەی کوردیدا کەمینەیەك هەلپەرستانە کارەساتەکانی کورد قڕانو جینۆسایدکردنی کوردو مێژووی برینداری مرۆڤی کوردیان کردووەتە پرۆژەیەکی ئابووری گەورەو بەخێرو بێرەکەی سفرەو خوانی پێ دەڕازێننەوەو، خەڵکانێکیش هەن کەمتەرخەمانە خەمو ئازارەکانی ئەم کۆمەڵگەیەیان کردووەتە سفرەی مەینۆشی. هاوڕێیەکم بۆی گێڕامەوە: (ڕۆژێك یەك دوو برادەرم زۆریان لێکردم کە ئێوارە داوەتی ئێمەیت، منیش ڕەزامەندیم دەربری کە چووم بۆ شوێنی دانیشتنەکە هێشتا دنیا ڕووناك بوو، برادەرەکانم هەموو شتێکیان ئامادەکردبوو، کاتێك دانیشتم بینیم ساڵنامەی ئەنفالستانیان کردووەتە سفرە، بیرەو چەرەساتیان لەسەردانابوو، لەلاپەرەیەکدا وێنەی پیرە ژنێکم هاتە بەرچاو زوڵمو زۆر بە چاوانیەوە دیاربوو، ئەو وێنەیە سەرنجی ڕاکێشام ناچاری کردم کە هەرلەجێی خۆی بێ ئەوەی هیچ لابەرم کورتە نوسینەکەی تەنیشتی بخوێنمەوە، کورتە نوسینی چی، ئاگری تێ بەردام باسی پیرە ژنێکی دەکرد بەناوی پورە خواز لە گوندێکی عەرەبنشین کە پێشتر شووی بە پیاوێکی عەرەب کردووەو دواتر هەرلەبەر ئەوەی کوردە، سوپا چوون ماڵەکەیان ڕوخاندووەو خۆشیان ئەنفالکردووە!! ئیتر منیش بە برادەرەکانم وت ئەوە بۆ ئەو ڕۆژنامەیەتان کردووە بە سفرە؟ دەزانن چی تێدا نوسراوە؟ ووتیان: نەوەالله. ووتم: ئەگەر یەك تۆزێك شعورتان هەبوایە ئەمەتان نەدەکردە سفرە). هاوڕێیەکی دیکەم باسی لە بێ خەبەری خەڵکی ناوچەیەکی شاری سلێمانی، بە تایبەت خوێندەواران و ئەوڕێکخراوو ناوەندانەی کەلەژێر ناوی ڕۆشنبیریدا کراونەتەوە، لە ساڵنامەی ئەنفالستان دەکرد. لێرەدا من قسەم لەسەر خودی ساڵنامەکە نییە، کەبۆ دەرچواندنی لەخۆبووردوییەکی زۆری تێدا بەخەرج دەدرێت، بەڵکو زیاتر مەبەستم لەو کەمتەرخەمییەیە کە کۆمەڵگەی کوردی لە ئاست کارەساتە گەورەکاندا دەینوێنێت. ئەمە یەکێکە لەنیشانەکانی خەمساردی کۆمەڵگا بەرامبەر بە پرۆژەو خەمەجدیەو قورسەکانی ژیانو کۆمەڵگا. نیشانەیەکە لەگیرۆدەبوونێکی کوشندەی کۆمەڵگای کوردی بە ژیانی چێژپەرستیو ڕواڵەتچێتیو دەست بەرداربوونی تێرامانو قووڵ بوونەوە.

ئەوە ڕاستە فاکتەرەکانی هاتنە ئارای ئەم دۆخە زۆرن، هەر لە پیادەکردنی هەموو جۆرەکانی پاکتاوی ڕەگەزی لەلایەن بەعسەوە، کە بە سیاسەتی سووتماك کردنی زەوی (الارض المحروقة)و ڕیشەکێش کردنی بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی لە گوندەکاندا دەستی پێ کرد، بە گۆڕینی ژیانی بەرهەمهێنەرانەی جووتیاران بۆ ژیانی بەرخۆری (الاستهلاکیه)و تێکەڵ کردنی گوندنشینو شارنشین لە شارەکاندا و، کردنی شارەکانی کوردستان بە ئۆردوگای گەورە گەیشت، بگرە تا ژیانی دوای ڕاپەڕینو ژێردەسەڵاتی کوردی بەشەڕی ناوخۆو ناعەدالەتیو... یشەوە. ئەمانە هەموو ڕاستن. بەڵام تاکی کوردی پێویستە لە خۆی بپرسێت پاش هەموو ئەمانە ئیترچی؟ ئایا هەربەوەندە داسەکنێین کە تاوانی خەمساردیو مەرگی خەونەکانمان بدەینە پاڵ ڕابردووو دەسەڵاتی بەعسو دەسەڵاتی کوردیو... ئیدی خەیاڵمان ئاسوودە بکەین؟ دەسەڵاتی کوردی هەر ئەوەیە کە دەیبینین.

ئێستا پرسیاری جیددی ئەوەیە کە ئایا کۆمەڵگەی کوردی گەیشتۆتە ئەو ئاستەی کە بتوانێت کلرەساتێکی وەکو ئەنفال بکاتە پرۆژەیەك بۆ سەرلەنوێ بونیادنانەوەی کەسێتی تاکی کوردو هەر هیچ نەبێت وەکو جوولەکە لە ئاست هۆلۆکۆستەکەیاندا مرۆڤایەتی بەرپرسیار بکەنو ناوەندە نێونەتەوەییەکان بخەنە بەردەم هەڵوێست وەرگرتنێکی ئازایانەو یەکلاکەرەوەوە؟ ئایا ئیدی کاتی ئەوە نەهاتووە کە تاکی کوردی کۆتایی بە پاساو هێنانەوە بهێنێتو بە فیعلی بەشداربێت لە نووسینەوەی مێژووی ئێستای خۆیدا؟

خەونی من

عومەرمحەمەد

دەمێکە کەڵکەڵەی کۆکردنەوەی هەموو ئەو چیرۆکانەم کەووتووەتە سەر کەلە پاش ئەنفالوکیمیابارانو نەهامەتیەکانی ترەوە بۆمان بەجێماونو کەس نیە لێیان بپرسێتەوە، لەیەکەم دەرچوونی ژمارەی ئەنفالستانەوە کە وەزارەتی ڕۆشنبیری ئەو سەروەختە دەریکرد پێموابوو کە خەونی کۆکردنەوەی زۆرترین چیرۆکە فەرامۆشکراوەکانم لەو پرۆژەیەدا دێتەدی .. وەلی ئەفسووس .. وەزارەت نەك ئەم خەونەی نەهێنامە دی بەڵکو دەستبەرداری ساڵنامەکەش بوو ئەو پرۆژەیەی بووەتە خەونێکی هەمیشەیم ئەوەیە کە چیدی نەهێڵین لەگەڵ هەر مرۆڤێکدا چیرۆکێکمان بمرێت. چونکە [illegible] ساڵە چیرۆکەکانما دەمرنو دەسەڵاتی کوردی وەکو مەرگی خاوەنەکانیان لێی بێخەمە، خەونی کۆکردنەوەی هەموو ئەو چیرۆکانە هێندە کارێکی قورس نیە بۆ کۆمەڵگایەکی تەندروست.. کۆمەڵگایەك بیەوێت مێژوو بنوسێتەوە..کەچی کۆمەڵگەیەکی بێخەم ڕاستتر وایە بلێم دەسەڵاتێکی بێخەم لێی دەبێتە مەسرەفێکی زیادەو جێگەیەك ناگرن.. خۆزگە دەمتوانی تەنها دوو تیمی کامێراو چەند ڕۆژنامەنوسێك مسۆگەر بکەمو هەموو ئەو چیرۆکانە تۆماربکەینو ووردە لەبەرەوە بیانکەینە کتێبو لە چەند بەرگێکی ڕێكوپێکدا کۆیان بکەینەوە.. تەنها مەرجێکیشم لەو کارەدا ئەوەیە کتێبەکان تیراژیان لە [illegible] دانە کەمتر نەبێو بۆ فرۆشتن نەبن. کەوایە با فریا بکەوین چونکە لەگەڵ مردنی هەر کەسێکمان چیرۆکیکیشمان دەچێتە ژێر گڵو کەسیش ئۆفێکیان بۆ ناکات.

پۆزش

داوای لێبوردنێکی زۆر لە هەموو بئەو قەلەمە بەرێزانە دەکەین کە بابەتیان بۆ ئەم ژمارەیە ناردبوو، بەڵام دەرفەتی بڵاوکردنەوەیان بۆ نەرەخسا.. بێگومان هەندێک لەو بابەتانە لە بەردرێژییان بڵاونەکرانەوەو هەندێکیشیان زۆر درەنگ گەیشتنە دەستمان.. دوبارە داوای لێبوردن دەکەین..

یادگارەکانی خێڵی مامەلی ئۆغرتان بەخێر

روناك شوانی
runakshwani@yahoo.com

ئەوان لە ڕاهەپڕخەتەرەکانەوە هاتن وبەسەر لەمپەری ئاگردا بازیاندا ، ئا لێرەدا لەم خاکە ڕەنگ پایزییەدا، لە ژوورێکدا ، تەنها ژوورێکی چکۆلەی سارد و سری لە بلۆك هەڵچنراو ، بێ پەنجەرە ، بێ باخچەو و حەوشە، لەسەر ئەم بستە خاکەی گەرمیان سوکنایان گرت .

بەدەم ژماردنی دەنکە مورووەکانی تەسبیحە پیرۆزەییەکەیەوە، میمکە فاتم، شەو و ڕۆژ خەریکی ژماردن بوو . ئەو ناوەکانی خودای نەدەژمارد ، خەتمەکەی ئەو لە قولەی ژمارەیەکی دیکەدا کۆتایی نەهات و دەستی بە خەتمی تازە ئەکردەوە. ئەو خەڵکە ئەنفالکراوەکەی خێڵی مامەلی ئەژمارد نا.. نا... ئەو دایە خەمەی گرتووخانەکەی نوگرەسەلمان بوو ، نا وا نەبوو ..خەمی ئەو گەلێك لەوە قورستر بوو.. ئەو خەمی مێژوویەکی سەراپاکۆستو کارەساتی لە کۆڵگرتبوو. پێرستی پەرتووکی ئەو خەمە لە خەتی دەم و چاو ودەستە زبرەکەی بە ڕوونی دەخوێندرایەوە. ئەو هەرگیز بەتەنها نەبوو ئاخر مام وەلی براو هاو خەمی بوو.

هەمیشە پێکەوە بەسەرهاتی شەوی کارەساتەکەیان بۆ یەکتری ئەگێریەوە، دووبارەو چەند بارەیان ئەکردەوە، مەزەندەیان ئەکرد ، داخۆم کە دێیەکە چۆڵکرا ، ئەحەی مامەلی لەو دەشتە بەرینەی نێوان قەلاچەرمەڵە و بنەی خەپەکوێرچە بەسەرهات؟؟ چی رویدا، ئەی خێل هەمووی ڕووی لەکوێ کرد ، ئای لەو شەوە و شەوانی دێکەی هەموو ئەم ولاتە لێوا و لێو لە کارەساتە ...

ببورە خوێنەری ئازیز، ئەمەی خوێندتەوە پێشەکی چیرۆکێك نەبوو ، ئەمەخەمی ڕۆژانەی ژیانی دوو مرۆڤبوو، بەڵێ دوو مرۆڤی لە بیرکراوی سەردەمی ئەنفالی رەش کەکەس نەهات بە سۆراخیانەوە. وردەکاریەکانی ژیانی ئەم دوومرۆڤە نموونەی چیرۆکی تراژیدیای میلەتێکن کە نەفرەتی ئەنفال هەمیشە ها بە شوێنیەوە، لەگەڵ قاوەڵتی ئەیخۆین و شەوانە لە شیرین خەودا ڕامان ئەچڵەکێنێت. لەم وڵاتە لە بیرکراوەی ئێمەدا ڕووحی مرۆڤەکان هێندە ماندووە ، هەست بە بوونی دیوارێك ناکەن لە نـ□ـوان ژیان و مهرگ ، زیندان و ئازادیدا .

بۆ مرۆڤی خاوەن ویژدانیش سفرەوئاگردانی سارد و سڕی ئەم خۆیشك و برایە، تەنها گۆشەیەکە لە نموونەی ژیانی مەمرە و مەژی هەژارانی ئەم وڵاتە . لە کاتێکدا ئەوانەی لەسەر پلێکانەی کە لە سەری ئەنفالکراوەکان و ئەم خەڵکە زەحمەتکێشە سەرکەوتن، ئەمرۆش پاروی دەمی هەژاران ئەڕفێنن و ئەیکەن بە دراوی گرانبەها و لە بانکە جیهانییەکاندا ئەیشارنەوە. بەڵێ ئەنفالچیەکان، ئەمڕۆ قووتی میللەت ئەنفال ئەکەن .

لە بەروارێکی تۆمار نەکراودا، ئەم دوو شوانکارەی خەمە، جەستەیان ئەم خاکەی جێهێشت. گەرچی ڕوحیان لەگەڵ هاتنە خوارەوەی سوورەتی ئەنفالدا بە شمشێرەکەی نەوەکانی عوبێد ئەنفالکرا.

نە لەسەر دێڕی هەواڵەکانی کەناڵە ئاسمانییەکانی وڵات نە لە دوا لاپەرەی ڕۆژنامەکاندا ، ئەم هەواڵە دڵتەزێنە بڵاونەکرایەوە.

نەخێر ئەی مرۆڤدۆستەکان، ئەم ڕەمەزانە بە بێدەنگی ڕۆیشتن، هەر وەك ئەو هەموو قوربانیان وڵاتەکە لە بیابانەکانی مەرگ گەڕانەوە و ژیانیان پولاتەدا نەکردەوە ، ماندوویی ڕۆژگاری ڕەش لە جەستە شەکەتەکانیاندا مایەوە ، وتەکانیان تۆمار نەکرا، بەسەر هاتەکەیان وەك ژیانیان لە گۆڕە بەکۆمەڵەکانی ئۆردوگا زۆرەملێکاندا زیندە بە چاڵکرا. بەداخەوە ئەمە ئێمولاتەن لەوەتولاتە هولاتەن هەرگیز پەند لە ڕابردوو وەرناگرین، ئەوەندی هـ مـ□ـژوومان لاسایی بەردەکەی سیزیف ئەکاتەوە ،هەرچی بەرەو ژووری ئەبولاتەن دووبارە هەرەس دەهێنێت و بەرەو خوار گلۆر ئەبێتەوە .

ئەم وڵاتە عاشقانی ئازادی و ژیان، هەموو ڕۆژێ بەر لە زەردە لەسەر مەزاری پیرۆزی حەزرەتی میمکە فاتم و مام وەلی ، جووتێ پەپوولەی عاشق باڵە فرێیانە. ئەمانە ڕووحی ئاسوودە وڵاتە ئەم مرۆڤە بێگەردانەن. هەموو شەوی بەراتێکیش سەرنج بدەن لەسەرچەمی ئاوەسپی بێستانکارولاتەێك بە بەرگێکی سپییەوە وەستاوە، نوقڵو گوێزەبانە ئەبەخشێ بە مندالەرەش و ڕووتەکانی گەرمیان. دڵنیابن ئەوێش حەزرەتی مام وەلییە.

تێبینی/ میمکە فاتم و مام وەلی لەیەکێك لە ڕۆژەکانی فێبریوەری کۆچی دواییان کرد، پاش ماڵئاوایی مام والی بەچەند ڕۆژێك میمکە فاتمیش کۆچی دوایی کرد.

وێنەی دوێنێ :

کوردانی گوندنشین بەکۆمەڵ بەرەو تۆپزاواو نوگرە سەلمانو گۆڕە بەکۆمەڵەکان دەبران، کچانی ئەنفالکراو دەفرۆشران، ئەتك دەکران .. ئێوەش لەکۆبوونەوەکانی عەلی کیمیایی سەرشۆڕو لەگەڵ صدامی دیکتاتۆریش بۆ وێنەگرتن دەخەنینەوە، ئەو ڕۆژانە هەریەکەتان خوێن ڕێژێك بوون گورگێك بوون، بەعسیەك بوون، بەوحاڵەشەوە بەعس ناوی نابوون شۆڕەسوار، خەڵکی کوردستانیش پێی دەگوتن جاش.

وێنەی ئەمڕۆ :

برسێتی هەرەشەی لە ویژدانوئەخلاقی مرۆڤ دەکرد، بێوەژنە ئەنفالەکان بە نانەسکێ دەژینو بە کرێیەکی کەم دەبرێن بۆ بۆکاری زۆر، منداڵە ئەنفالەکان خەون بەجانتای قوتابخانەوجووتێك پێڵاوی جوانو گەرانەوەی دایەوبابەئەنفالکراوەکانیانەوە دەبینن، ئێوەش وەك قەیسەرەکان دەژین، هەتا ژمارەی کوژراوەکانی شەڕی ناو خۆ زیاتردە بوو کاروانی ئۆتۆمبیلەکانی ئێوە درێژ تردەبووەوە، ئێستاش نەسریەی دیوەخانەکانتان لەمووچەی ڕۆشنبیرە خانەنشینەکانولەنیوەی مامۆستایانی شارێك زیاترە، پلەوپایەتان لەگەلێك کۆنە پێشمەرگە هەورازترە، لەبەرانبەر خەڵك چاوشۆڕو لەگەڵ سولتانەکانی حزب دەم بەپێکەنینن، بەو پاشەڵەشتانەوە ئەوان پیتان دەڵێن شۆرشگێروخەڵکی کوردستان پیتان دەڵێن ئەنفالچی.

نەجات حەسەن:

شکات لەکێ بکەم هەرچی تاوانبارە هەریەکەو سەر بەلایەنێکە

دیدار : لەتیف فاتح فەرەج

+ کاك نەجات پێشتر خەلکی کام گوند بوییت؟

خەڵك دوزخورماتوم‌و پێشتر لەدێی ..... سەروو باوکم ئەنفالە سێ ئامۆزای باوکم ئەنفالە ئەوکاتە لە پۆلی شەشی دواناوەندی بووم لە □□/□/□□□□ وا بزانم ڕۆژی سێشەمەش بوو بەیانی زوو ئەوەی کەسوکاری خۆمان بێت هەموویان ڕوویان کردە سەرجادەی ڕەئیسی کفری ـ دوز ئیتر ئاوا دەوری چارەکێ بیست دەقەی برد جەماعەت ئیستیخبارات هاتن، ئەوەی کە هێزی پشتگیری بوو جیایان کردنەوە لەوانی ترچەك‌وتەقەمەنیەکانیان لێیان سەندن‌وناویان نووسین ئیتر بەرەو شارهاوردیانین. تەبعەن ئافرەتیان جیا کردەوە لەپیاو هەمویان کۆکردەوەو دوای دووڕۆژ بەرەو کفری بردیانن

ــ تۆ خۆت بەچاوی خۆت بینیتن؟

+ بە چاوی خۆم بینیمن، هەتا من دایك‌وخوشك‌و براکانم‌وخێزانەکەی مامم لەگەڵ خاڵێکمدا دەرمان کردن.

+چۆن توانیتان دەریانبکەن؟

- ئەو کاتە کەسی لێ نەبوو عەسکەری لێمانەوە دوور بوو، تەقریبەن پێنج شەش کیلۆمەترێك لێمانەوە دوور بوو، کەسی لێ نەبوو.

- واتە کەس حیمایەیان نەبوو؟

+ کەس حیمایەیان نەبوو لەبەر ئەوەی ڕۆژی پێش ئەوە باوکم کابرایەکی خەڵکی دێکەی خۆمانی نارد چونکە جەیش‌وجاش کەوتنە ئەودیویان ؟

ـ ئەو کاتە تۆ تەمەنت چەند بوو؟

ـ من ئەوکاتە حەڤدە ساڵی تەواو بووم .

ــ ئەو سا تۆ ئەتزانی قەبارەی کارەساتەکە بەم شێوەیەیە؟

+ تەصەورمان نەدەئەکرد، کەس تەصەوری نەدەکرد ئاوها بەم شێوەیە بێت، بەڵام خەڵکێکی زۆر زۆر گیرابوون، واتە لەتەصورا نەبوو ئەوەی هات گیرا ڕێژەیەکی زۆر زۆر کەمی لێ دەرچوون.

ـ دوای ڕووخانی بەعس زیاتر قەبارەی کارەساتی ئەنفال دەرکەوت، ڕەنگە هەندێك ڕەقەم لێدرابێت وەکو ئەوەی □□□ هەزار ئەنفالکراوە، بەڵام تاوانی جینۆ ساید بە ژمارە حساب ناکرێت، بەڵام تۆ ئەو کارەساتە چۆن ئەخوێنیتەوە؟

+ کارەساتێکی زۆر گەورەیە، بۆ نمونە لەکاتی جەنگی جیهانی دووەمدا ئەڵێن جولەکە شەشحەوت هەزاری لێ زیندە بەچاڵ کراوەو هیتلەر وای کردووە بزانە چ زەجەیەکی نایەوە، تائێستا ئەوە تەقریبەن □□ ساڵە تائێستا لەسەر ئەو تاوانە جولەکە بەردەوام کار دەکات، ئێستا □□□□ ە ئەنفالی کورد ئەوە نزیکەی □□ ساڵە تائێستا ئەو باسە جدیەی لێنەکراوە تائێستا هیچ بایەخێکی پێنەدراوە!! تۆ سەیری ئەوە مەکە لە هەرێمی کوردستاندا باس ئەکرێت‌و هەندێك کۆڕو شتی وا ئەکەن، بەڵام گرنگ دەرەوەیە.

- تۆ هۆی ئەم کە تەرخەمیە بۆچی ئەگێڕیتەوە؟

+ هەموومان ئەزانین کورد هەتا ڕادەیەك بێکەسە، سەیری جوغرافیای خۆمان بکە ئێران لەلایەك سوریاو تورکیا چوار دەورمان گیراوە، سەرەڕای ئەوەش ئەمریکا کە هێزی یەکەمە لەدنیادا ئەو کاتەش هەر ئەیگەڕێنمەوە بۆ ئەمریکا کە نەیویستووە مەسەلەی ئەنفال پەراوێزبخرێ‌ودنیا پێی بزانێت.

ــ شتێکی جوانت باس کرد ئەویش مەسەلەی هۆڵۆکۆستی جوولەکەکان بو، لەوە ئەچێت مەسەلەی هۆڵۆکۆستی جولەکە بکەینە ئاوێنەیەك‌و سەیری خۆمانی پێ بکەین، لەتواناماندا هەیە وەکو ئەوان بکەین؟

ـ وەڵاهی لەو بڕوایەدانیم لەبەر ئەوەی جولەکە خاوەنی هەیەو کەسی لەپشتەوەبوو. دوای ئەوە جولەکە کاردەکەن بۆ کێشەی خۆیان.

ـ ڕاستە جوولەکە خاوەنیان هەیە بەڵام ئەوان پشتیان بەیاسا بەست، پشتیان بە یاسای نێو دەوڵەتی بەست.

ــ باشە بەباوەڕی تۆنەتەوە یەکگرتووەکان ئاگای لەوە نەبوە کورد چی بەسەر هاتوە؟

ـ با ئاگاشی لێبێت بەس ئەگەر تۆ خۆت نەچیت لە دەرگای بدەیت داوای هەقی خۆت بکەیت. ئەو لە خۆیەوە بێت چیت پێبلێ؟

ـ ڕەنگە ئەوە کەمتەرخەمی قیادەی کوردی بێت

ـ مەسەلەکە تەنها پەیوەندی بە سەرکردایەتی کوردیەوە نیە سەرکردایەتی کوردی ئەتوانێت داینەمۆی ئەوەبێت ئەگەر ئێمە ئەو داینەمۆیەمان نەبوو نابێت بگەڕێین بەدوای داینەمۆیەکدا؟

ـ ئەگەر ئەمریکا مەجالت بدات تۆ ئەو شتە ناکەیت؟ من لەو بڕوایەدام ئەمریکا کە دەسەڵاتداری یەکەمە لە ناوچەکەدا مەجالت نادات کاربۆئەوە مەبەستم مەسەلەی ئەنفالە بکرێت.

ــ لە هۆڵەندا کەس ڕێگەی نەگرت، بە بەرچاوی ئەمریکاشەوە کرا، ناوەندی چاك چوون یەخەی دادگایانگرتوو، سەرمایەدارێکی گەورەیان ڕاکێشرایە بەردەمی دادگاو حوکمیشدرا خۆ ئەمریکا نەهات ووتی نابێت بیکەن .

ـ ئاخربەلگەنامەت ئەوێت

ــ بەڵگەنامە زۆرە، تۆخۆت بەلگەنامەیت

ـ من کردوومە معاشرەم کردووە لە ناو مەوزوعەکەدا، بوومە لەسەرەتاوە هەتاکۆتایی، ئەتوانم بڵێم یەکەم کەس بوومە کە من ڕۆیمە سەرجادە باوکم بینیوە لەگەڵ مامم‌و لەگەڵ خوشك‌و براو ئامۆزاکانما هەموویانم بینیوە.

ـ ئەی ئێستا بۆ شکات ناکەیت؟

ـ شکات لە کێ بکەم؟

ـ لە لەوانەی ئەنافالیانکرد، لە تاوانبارەکان ئەوانەی بە جدییەتەوە کردیان.؟

ـ کام دادگا هەیە شکاتی لێ بکەم؟ وا شکاتیشم لێ کرد، هەقیقەتێك هەیە حەزئەکەم بیزانین، ئێمە لە عێراقدا ئەژین بەتایبەت کوردستانی خۆمان، ئێمە هەمووومان چاك چاك ئەزانین کوردستان چی تیایەوچی تیانیە؟ بۆ نمونە هەر کەسێك ئەگریت سەیر ئەکەیت سەر بەلایەنێکە، سەربە حزبێکە من چەندەها کەس ئەناسم کاتی خۆی ئامر سریە بووە جاش بووەو ئیستا خانەنشینەو وەزعی زۆر لەمن باشتریشە، ئێستا لەم دوزەدا خەڵك ئەناسم ئەو کاتە کەسەددام مابوو من خۆم لێی لائەدا، حەزم نەئەکرد بمبینێت‌و بکەومە بەرچاوی، ئێستا سەیر ئەکەم ها لەپێش منەوە!! من یەك تێبینیت بدەمێ، ئەم ناوچەیەی داودەی ئێمە ئەوانەی کات خۆی ئامر

نەجات حەسەن

مەفەرزەو جاشیش بوون زۆربەی زۆریان کەئەو وەزعە قەوما ئەیانتوانی بەو خەڵکە بڵێن مەیەنەوە. من خۆم یەکێك لەوانە بووم خەڵکی نزیکی خۆمیش هەبوو ووتی: بابێتەوە من ئەتوانم شتیان بۆ بکەم هیچیشی بۆم نەکرد. جگەلە □/□□ تەقریبەن □□ ڕۆژ پێش ئەو مودەیە هەندێك خەڵك هاتبوون بە خۆو عائیلەوە هەموویان گرت‌و بردیانن یەکێك لەوانە ئامۆزای خۆمانە بردیان.

ـ چۆن ئەو کاتە لە سەروەختی جەبەرووت‌و ئیستبدادی بەعسدا جورئەتت کرد کەبچیت دایکت‌و کەسوکارەکەت بێنیتەوە؟

ـ ئەوەنە حەماسم بووم باوکم بێتەوە قەت بیرم لەوە نە ئەکردەوە بڵێم بگیرێم .

ـ دوای گرتن سۆراخیانت نەزانی؟

ـ هیچ سۆراخیانم نەزانی تا ئێستا هیچ، هەرئەوندە باوکم بینی لە بەردەم مقەڕەکەی ئێستای حزبی شیوعیدا لەناوکۆستەرێکدا سواریانیانکرد.. بەبەرچاومەوەیە لەگەڵ مامەما بوون هەر ئەوەندەبوو.

ـ وەکو کەسێك کە قوربانیت هەیە چی باشە بکرێت بۆ ئەوەی ئەوانەی کە دەستیان لە کارەساتی ئەنفالدا هەیە بەپێی یاسا محاکەمە بکرێن؟

+ وەڵا منیش هەمان بیرورام هەیە بەپێی یاسا محاکەمەیەکی عادلانە بکرێن، -تۆ تەصور ئەکەیت لەعیراقا ئەو محکەمە عادلە هەبێت؟

ـ ئەگەر خەڵك داواکاربێت چ لە دەوڵەتی عێراق چ لەحکومەتی هەرێمی کوردستان ئەبێ حکومەتی هەرێم‌و دەوڵەتی عیراقیش بێنە

پشتی ئەو داوایەی خەڵك. بەڵام من ئەڵێم چی بکەین بۆ ئەوەی ئەوە بکرێت؟

ـ ئالیەت ئەوەیە ئەو خەڵکانەی خاوەن کەسوکاری ئەنفالن هەوڵ بدەن.

ـ باشە ئەوانەی کە ئەنفال کراون لێیان گەڕێین بۆ ئەوەی کە ڕوویدا یا بگەڕێین بەدوای چارەنووسیانو بگەڕێین بەدوای قەرەبووکردنەوەی کەسوکاریشیاندا.

+ هەقە بزانین ئەو کەسانە چارەنووسیان چیان بەسەر هات یانی عەجەبا ئەم کەسانە کە بران بە دادگا ئیعدامکران کێ وای لێیان کرد لەسەر چ قەرارێك

ـ بە تەئکید عادلە

ـ ئەی بۆ شکات ناکەیت؟

ــ ئاخرلەکێ؟ لەکام دادگا؟ فەرموو من ئەچم داوا تۆمارئەکەم، لەسەرکێ بیکەم بکەم؟ ئەوانەی کە تاونبارن گیراون لەسەر کێ بیکەم؟

ــ پێتوایە ئەوانەی کە تاوانبارنهەموویان گیراون ؟

ـ بەلێ تاوانبارە سەرەکیەکان گیراون، ئایاجاشەکانیش دەگرێتەوە؟ من پێموانیە وانیە بیانگرێتەوە.

ـ بەڵام عەلی حەسەن مەجیدو زۆر لەوانەی کە لەسجندان لەکاتی مەحکەمە کردنەکاندا ناوی موستەشار دێنن، ئەو شاهیدانەی کە چوونە دادگاکەو لێرەوە ڕۆیشتوون هەندێکیان ناوی موستەشارەکانی هێناوە کە بەشداریان لە ئەنفال کردووەو بەشدارن لە پرۆسەکەدا ئەی هەڵوێستی تۆ چیە لەو کاتەدا؟

ـ تەبعەن ئەبێت هەڵوێستمان هەبێت

ـ باشە تۆ پێت وایە ئەنفال بۆ ڕوویدا؟

ـ وەڵا ئەبێ تۆ بگەڕێیتەوە بۆ مێژووی حزبی بەعس، ئەبێ ئەو پرسیارە نەکەیت، لەبەر ئەوەی کە حزبی بەعس لە شەستەکانەوە هاتۆتە سەرحوکم چی بەکورد نەکردووە.

ـ بەس پێش شەشتەکانیش جینۆسایدی کورد کراوە.

ـ وەکو ئەمە نەبووەو نەکراوە

ـ قەبارەکەی وەکو ئەمە نەبووە بەس ئەمە درێژکراوەی ئەوە بووە، لەسەردەمی عبدالکریم قاسمدا کۆمەڵکوژی کورد کراوەو جینۆسایدی کورد پیادەکراوە.

ـ ئەوە نەهجی حزبی عارەبە شۆڤێنیەکانبووە، بەرنامەیان هەیەو حزبی بەعس ئەو بەرنامەیەی چڕتر کردووەتەوە.

ـ من پێموایە بەعس ئەنفالی چڕکردەوە بەس پێش بەعسیش جینۆسایدی کورد هەر هەبووە.

ـ تەبعەن عارەب بەحوکمی ئەوەی کە لە ناوچەکەدایە مەساڵحی خۆی ها بەسەر مەوزوعەکانەوە بۆ نموونە مونەزەمەی دوەلی ئیسلامی کە □□ دەوڵەت تیایدا بەشدارەو ساڵانە کۆنگرەی خۆیان ئەبەستن قەزیەی ئەنفالی لە کۆنگرەی ساڵانەکەیدا تاکە یەکێك باسی ئەو کارەساتەی کوردی نەکرد.

ـ بەبروای تۆ بۆباسی نەکرد بۆ نمونە کیمیابارانی هەڵەبجەو ئەنفالی کورد لەهەمان ئەو ساڵەدابوون کە کۆنگرەی ئیسلامیو عەرەبی تیا گیرا باسی ئەوەیان نەکرد کە بەشێك لە ئۆمەتی ئیسلام قەتڵو عام ئەکرێت، بۆباسیان نەکرد؟ تۆئەمە ئەگێڕیتەوە بۆچی؟

ـ وەڵا ئەیگێڕمەوە بۆ ئەوەی بۆ نمونە گوناحە بە کورد بڵێیت ئیسلام، تۆ کە سەیری ئەکەیت ئەم هەموو دەوڵەتە تەبعەن ئیسلام وابزانم دنیا □□٪ - □□٪ ی ئیسلامە کەچی کەس ئیعتیرافی پێ ناکات، ئەویش ئەگەڕێنیتەوە بۆچی بتەوێو نەتەوەێ □□ دەوڵەتی عارەبی گشتی سەیری بەرژەوەندی خۆیان ئەکەن، ئێستا ئەم شەڕی ناوخۆیەی عێراق کە شیعەو سونیەکان ئەیکەن دەوڵەتی مەخفی لە پشتیانەوە هەیە بۆ نمونە سعودیە چەند داکۆکیان لێئەکات عەجەبا کورد سەد قاتی ئەوەی بەسەرا نەهاتووە؟ .

ـ پێشتر ویستت باسی جاشێك بکەیت کە خەلکی رزگار کردووە؟

ــ باسی جەبارە درێژم کرد، حەسەب مەعلوماتم ئەو پیاوە لێرە لە شاری خورماتوو، ئامرمەفەرەزە بوو، لەمەنتقەی جمهوری مەرکەز شەبابێ هەبوو وەاللە زۆری ئەنفال تیابوو ئەتوانم بڵێم □□□□ – □□□□ ئافرەتی تیابوو ئیتر شەوخۆی تەرتیبی کرد، هەتا بەشاهیدی ئەوەی تەقەیەکی زۆریشی کرد، ئیتر بەو گەنجانەو بەوەی کە ناسیارەو سیقەی هەبێت ووتی وەرن کاکە ئیمڕۆ ڕۆژتانە بۆچی عەرەب ژنی کورد بەرێت، وەرن دەریان بێنن ئەو جارەکە زۆربەی زۆری دەرکریا نیسبەتێکی زۆر کەمی لێیماوە هەتا من ئاگاشم لێیە ئەو مەوزوعە گەییە تکریتیش لەڕێگەی کوڕێکی خزمی خۆیەوە زانیم، عەلی حەسەن مەجید بانگی کردبوو، چونکە ئاگای لە مەوزوعە هەبوو ئیتر ئەو ویستی ڕابکات، بەڵام خەڵکێکی زۆر واستەیان بۆکردبوو، ئەوەی کە من ئەیلێم بروای تەواوم هەیەو بەتەئکیدەوە وابووە.

ـ جەبارە درێژ خزمت نییە؟

ــ نەوڵا ئەو گلە من داوێم هەرناشم ناسێت.

ـ بێجگە لە جەبارە درێژ هیچ مەفرەزەیەکی تری جاش یان مەفەرزە تەواریەکی تر هەیە ئەم هەلوێستەی بووبێت؟

ـ کەسی ترم نەبیستووە، .

ـ باسی عەلی حەسەن مەجیدو دادگای عیراقمان کرد پێت وانییە عەلی حەسەن مەجید کە یەکێك بوو لە پلان داڕێژەرانی ئەنفالو جێبەجێ کەریش زیاتر لە ئێمەی قوربانی ناوی موستەشارە کوردەکان ئەهێنێت ئەوەی کە ناویان ناهێنین لە دادگادا بۆ چی ئەیگێڕیتەوە؟

ـ وەڵاهی من ئەیگێڕمەوە بۆ سەر قیادەی کوردی

ـ تۆ پێت وایە قیادەی کوردی ئەلێت کەناوی موستەشارەکان مەهێنن؟

ـ ئەی باشە بۆ لەبەرچی؟ کەس ناویان ناهێنێ؟!! لە ناوچەی سەوز لەوان زیاتر کێ هەیە؟

ـ بەڵام خۆ لە ناوچەی سەوزدا هیچ کەس ناتوانێ شایەتەکان ببینێت، هەتا پێان بڵێت وابڵێنو وامەڵێن؟ ئەوەی کە شایەتی خۆی داوە بە گوێرەی ئەوەی کە خۆی بینیویەتیو تیا بووە.

ـ پێشتر ئیعاز دراوە.

ـ ئەوەی تۆ دەیڵێیت رەنگە وابێت، تۆ پێت باش بوو صەدام حوسێن ئیعدام بکرێت؟

ـ بەتەئکید نەء

ـ بۆ پێت باش نەبوو؟

ــ صەدام کە ڕۆییە گۆڕەوە دنیایەك ئەسراری لەگەڵ خۆیدا برد، ەبوایە لە ئەنفالا بمایە بەلای کەمەکەیەوە دنیا بیزانیایە کارەساتی ئەنفالی بۆ کردووەو لەسەر چیو بۆ کراوە؟

ـ تۆ پێت وایە ئیعدام کردنی صەدام توندڕەوی شیعەکان بوو یا پلانێك بوو لە دژی دۆسێکانی کانی کوردئەنجامدرا؟

ـ بە تەئکید ئەمە موئامەرە بوو لە کوردکرا.

ـ لە ڕۆژی □/□□ یادی ئەنفال ئەکەیتەوە؟

ـ ئەی چۆن

ـ چۆن یادیان ئەکەیتەوە؟

ـ وەڵاهی ئیتر لای من مەئساتە

ــ واتە بەشداری هیچ کۆڕو کۆمەڵو شتێك ئەکەیت کە بۆ ئەو یادە تەرخان ئەکرێت؟

ـ ناکرێت، لە ساڵێکا ئیحیتمالە یەکجار بکرێت ئەویش لەدەرەوە وابزانم دووساڵ کردیان وەك شتێکی ڕەمزی

ـ لە دەرەوەی کوێ ئەکرێت لە گەرمیان ئەکرێت؟

ـ ئا لە دەرەوەی شارکردیان لە خورماتووش کردیان ئەمە ش هەندێك سوودی هەیە کوردی لێیە عەرەبی لێیە تورکمانی لێیە، هەندێك عەرەب ئیمانی بە ئەنفال نییە، ئەڵێن چی ئیسپاتی ئەکات کە ئەنفال کراوە.

ـ زۆر کەس هەیە باس لە ئەنفال ئەکات، پێت وایە ئەو کەسانە بازرگانی بە ئەنفالو قوربانیانی ئەنفالەوە بکەن؟

ـ خەڵکی وەکو کێ؟

ـ خەڵکی وەکو من. تۆ هەست ناکەیت بەشێك لە خەڵکیوحزبەکانیش کاسبی بەئەنفالەوە ئەکەن، تۆ هەست ناکەیت پارەیەکی زۆر لە دەرەوە وەرگیرابێت بۆ نمونە وابڵێین، بەناوی فریا کەوتنی مرۆییەوە. چووبێتە گیرفانی چەند کەسێکی گەندەلەوە؟

ـ ئەوە گەورەترین خیانەتە

ــ ئەگەر زانیت ئەم چاوپێکەوتنەی منو تۆ ئەکرێت بەهۆ کارێك من پارەی پێ پەیدا بکەم تۆ شعورت چی ئەبێت بەرامبەر بە گۆڤارەکەو بەرامبەر بە خۆشم؟

ـ ئەوە ئیترخیانەتە لە هەموو ئەنفال.

ـ کە زانیت من ئەوخیانەتەت لێ ئەکەم کە منت بینی چی ئەکەیت؟

ـ وەڵاهی ئیتر ئەوە(پێکەنین ئەیگرێت)چی بکەم.

ـ شکاتم لێ ئەکەیت؟ فەرقی من چیە لەگەڵ بەعسیەکدا؟

ـ لای من فەرقی هەیە

ـ بەڵام دواجار تۆ دەبێت هەر شکات بکەیتو لە هەقی خۆت خۆش نەبیت چ ئەوەی ئەنفالت ئەکاتو چ ئەوەی بە ناوی ئەنفالەوە بازرگانی بەتۆوە ئەکات هەردووکی یەك یەك تاوانن.

ـ ئاخر تۆ هەر نەفس پرسیار لە من ئەکەیت، شکات لە کوێ بکەم، کێ گوێم لێ ئەگرێت شکات بکەم، ئەم قسەیە ڕاستە لە ئەوروپا ئەم شتانە هەیە بەڵام لێرە لە کێی بکەم؟ئەوپەرەکە ئەتوانم لە ڕۆژنامەیەکا لەسەرت بنووسم بەس ئەوە ئەتوانم ناتوانم زیاتر بکەم.

ـ مەسەلەن من دێم چاوپێکەوتن لەگەڵ تۆ ئەکەم بۆ ئەوەی کە لە ڕۆژنامەیەکدا بڵاوی بکەمەوەو موکافەئەیەك وەربگرموخۆم بە خەڵك بناسێنمو بڵێم گوایە من ئیش بۆ ئەنفال ئەکەم، واتە من دێم لەسەر ئێسكو پروسکی قوربانیەکانی تۆو لەسەر هەستی برینداری تۆ، هەستت چییە بەرامبەر بەم رەفتارە وەکو کەسێك کە قوربانیت داوە لە ئەنفال؟

ـ هەستێکە وەسف ناکرێت ئیتر ئەوەخیانەتە، من شتێکی تر ئەلێم ئیحتیمال برادەرانییەکێتیش پێیان ناخۆش بێت بەس ئەمە هەقیقەتێکە من باسی ئەکەم لە کاتی ئەنفالەکە من بەچاوی خۆم نە مبینیوە چونکە تەلەبە بووم لێرە بووم بەڵام باسیان ئەکرد ئەیانووت ئەو کاتە پێشمەرگە نەیئەهێشت خەڵك بێتە خوارەوە.

ـ عەجەبا فەردیە، یەکێك هەر لەخۆیەوە کردوویەتی... من ئەوەیان نازانم. بەڵام کەسێك لە ئەنفالەوە هاتەوە، ئاوای ووت. منیش لەوەوە ئەمە دەلێم.

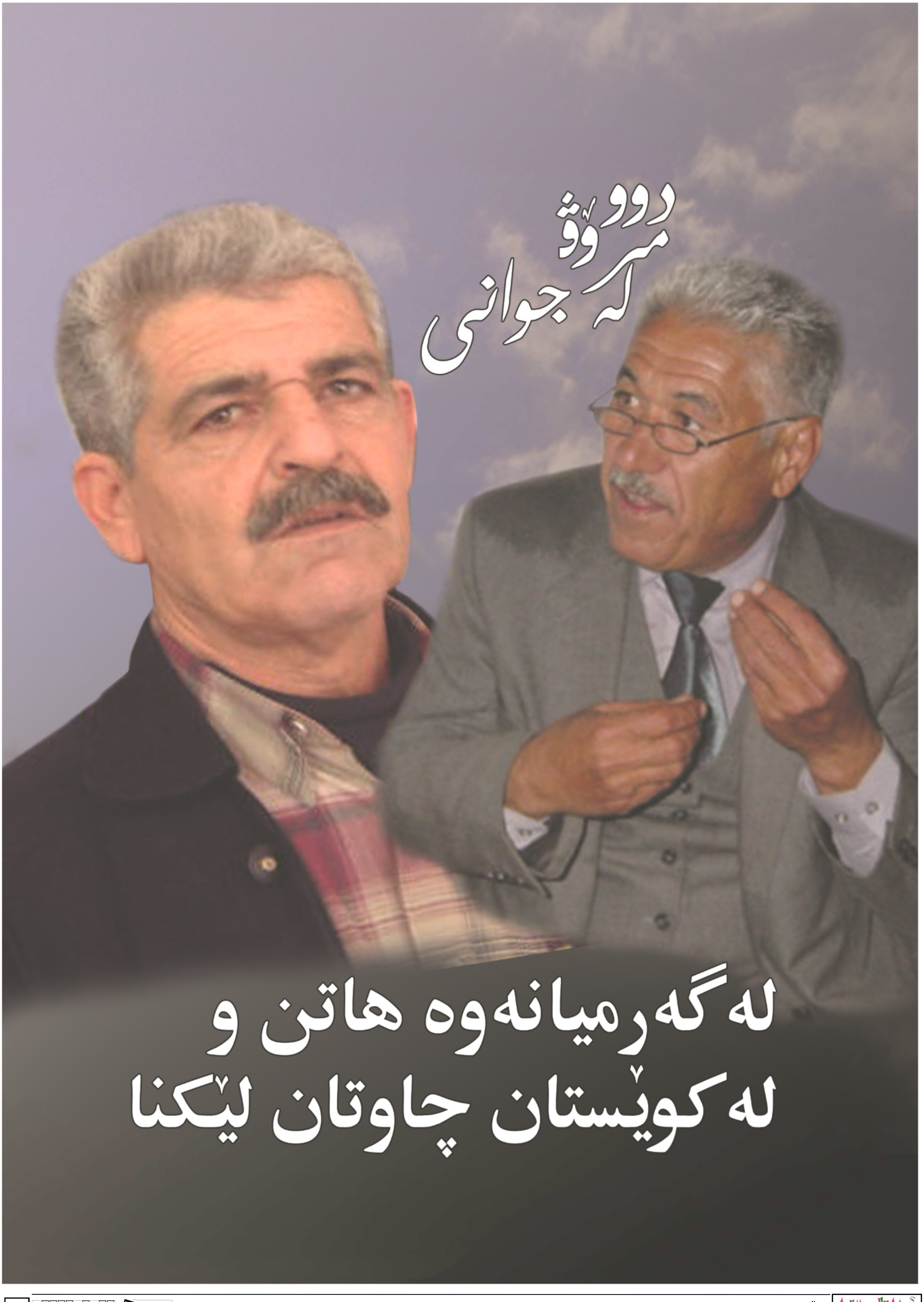
دوو مرۆڤ لە جوانی
لەگەرمیانەوە هاتن و
لەکوێستان چاوتان لێکنا

نیو سەدە لە تێکۆشانو ماندووبوون

ماموستا نەجیب گەرمیانی سالی □□□□ لە شارۆچکەی دوزخورماتوو لە دایک بووە، لەسەرەتای حەفتاکانەوە پەیمانگەی مامۆستایانی تەواو کردبوو، لەوە کاتەوە بووەتە پێشمەرگەوکادرێکی لێوەشاوەی شۆرشی ئەیلول بووە تانسکۆی □□□□، دوای ئەوە بووەتە مامۆستای سەرەتاییو بۆیەکەمین جار لەدۆڵی بازیان دامەزراوە وبۆماوەی چارەکە سەدەیەك تا دوا ساتەکانی چاولێکنانی لەوێ ماوەتەوەو لە لەقوتابخانەی تەینالٚ مامۆستابووە، ئەوماموستایەکی ئاسایی نەبوو بەڵکو نمونەییو هەمیشە خەمخۆرێکی نەفەس درێژی قوتابیە هەژارەکانی دۆڵی بازیانوهەموو هاورێو دۆستەکانیشی بوو.

نجیب گەرمیانی هەر مامۆستایەکی ئاسایی نەبوو بەڵکو رابەروپیشرەوی زۆر بواری رۆشنبیری کۆمەڵایەتی پەروەردەیی بوو..زیادە رۆیی نیە ئەگەر بڵێم هەزاران خوێندکارو نەخوێندەوار گوێگری بوون، کاتێك ئەو دەدوا هەموو ئەندامەکانی جەستە دەبوونە گوێ ، لە هەربوارێکی سیاسی ، رۆشنبیری کۆمەڵایەتی دا کاری کردبێت سیمای جوانورەوشتی نەجیب گەرمیانی پێوە دیاربوو.

ئەم ساڵنامەیەی ئێستا لەبەردەستی بەرێزتدایە سیماو روخسارو رەفتاری ئەو مرۆڤەی بە ئاشکرا پێوە دیارە.. ئەو بوو ساڵی رابوردوو گوروتینێکی گەورەی دایە بەرو خۆی ووتەنی هەناسەکانی تێکەڵی ئەنفالستان کرد.

مامۆستا نەجیب گەرمیانی خاوەنی هەموو خەسلەتە جوانەکانی مرۆڤ بوو.. ئەو بەدەربوو لە ناشرینیەکانی مرۆڤایەتی.. بڕوام وایە ئەو پیاوە سروشتی راستەقینەی مرۆڤ بوو.. ئەو هەمیشە دەیوت ب با قسەکانت لە رابردووت گەورەتر نەبنو لەوەیش جوانتر دەیوت رێزو نازی ماندوونەناسان سەر سەرم لەداخی شێرانی بەر سێبەر ئاوسا سەرم، نەتورە بوونی دەبووە تێکدانی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانیو نە موجامەلەی سنوری سروشتی دەبەزاند. هێمنیو سادەییو زانیاریەکانی یەکێك لە خەسلەتە هەر دیارەکانی ئەم مرۆڤە بوون. لەو رۆژەوەی چاوی هەڵهێنا تا دواچرکە ساتەکانی چاو لێکنانی هەمیشە لەسەنگەروکۆڕی هەژار نشیناندا بوو، هەمیشە لەناو چەوساوەکاندا هاوخەموهاوسۆزی تاکو خێزانە کۆمەڵایەتیەکاندا بوو. ئەو هەژارانە دەژیا.. کەم دەرامەتو دڵ دەولەمەند بوو. ئەگەرچی دەرفەتی زۆری لەبەردەمدابوو تا بەو شێوە هەژارانەیە نەژی، وەلی هەمیشە دەیگوت: ئاخر کەسەکەم وامنیش لەهەژاری رزگارم بوو.. ئەی ئەوانی دی؟ هەمیشە دەیگووتەوە: دەولەمەندی منو هەژاری تۆ چ نرخێکی هەیە لە ژیانمدا .

من گەلێك هاورێی خۆشەویستم هەیەو زۆریشم لەدەست داون، بەلام بێهیچ زیادەرۆییەك هیچ کەسێکم نەبینیوە هێندەی مامۆستا نەجیب خەمخۆری مرۆڤوهاورێکانی بێت، هاورێ لای ئەو واتایەکی قوڵی هەبوو، هەربۆیە کورێکی خۆی ناونابوو (هاورێ).

مامۆستا نەجیب رۆشنبیرێکی گەورەو کەسایەتیەکی کۆمەڵایەتی گەورە بوو، هەمیشە خەمی گەرمیانو کۆستی ئەنفال لە لەگەڵیدا ئامادەبوون، هەرچەندە پرسەکەی قەرەباڵغوشایستە بوو بە گەورەیی خۆی، بەلام راگەیاندنەکانی کوردی لە ئاست مەرگیدا خەمساردوو کەمتەرخەمبوون، ئەگەرچی چیرۆکنوسێکی بەتواناو ئەندامی یەکیتی نوسەران لقی کەرکوکیش بوو، کەچی قەڵەمەکانی ئەو یەکێتییە هیچیان لە ئاست مەرگی بێباك بوون، نەجیب گەرمیانی گرنگترین کەسی ئەم ساڵنامەیە (ئەنفالستان) بوو، ئەولەگەشتێکی تاقەت پروکێندا بە دوای نوسینەوەی برینی ئەنفالەکاندا بە نەخۆشیو تەمەنی هەڵکشاوییەوە ورەی دەدایە بەرئێمەو دەیگوت نەك هەرماندوو نیم واهەست دەکەم بەرەوگەنجێتیو چاکبوونەوەی نەخۆشییەکەم دەچم، لەگەڵ هەر پیرەمێردێکدا دەکەوتینە دوان بە شێوە زمانی گەرمیانیەکەی پەردەی نامۆیی لە نێوان ئێمەو کەسوکاری ئەنفالکراوەکان هەڵدەماڵیوحوزنی هەمووماتی ئاوێتەی کارەساتی ئەنفال دەکرد پاش ئەوەی لە گەشتەکەمان گەڕاینەوە بەردەوام لەسەرخەت بوو، پار ئەم کاتە بەردەوام لەپەیوەندیدا بوو کۆمەکی مادی بۆ ئەنفالستان کۆدەکردەوە، پەیوەندی بەگەرمیانو کوێستانەوە بکردایە دواتر پەیوەندی پێوەدەکردمو دەیگووت بنوسە کەسەکەم بنوسە ناوی کەست بیرنەچێت لەوانەی کۆمەکمان دەکەن ئەوانە ئینسانن.. ئەوانە شەریفن کە کۆمەکی ئەنفال دەکەن.. تادواستوونی نەخشە سازی ساڵنامەکە بەتەلەفۆن ناوی ئەو کەسانەی پێرادەگەیاندم کەکۆمەکی ساڵنامەکەیان دەکرد، بەداخێکی زۆرەوە لەوسەرقاڵییەماندا ناوی چەند بەرێزێکمان لەیاد چوو بووکە کۆمەکی مادییان کردبوو، هەرچەندە دواتر لەهەفتەنامەی (کەرکوکی ئەمرۆدا) ناوی ئەو بەرێزانەمان بڵاوکردەوەو داوای لێبوردنمانلێکردن.بەڵام ماموستا ئەم هەڵەیەی لەیاد نەدەچوو، هەردەیووتودەیوتەوە (ژمارەی داهاتوو دەبێت لەجیگەیەکی تایبەتی ناویان بنوسی ئەوانە خەمخۆری ئەنفال)ن ..ئەوانە مەردن.

رێزو نازی ماندوونەناسان سەر سەرم
لەداخی شێرانی بەر سێبەر ئاوسا سەرم

مامۆستا نەجیب ئەندامێکی چالاکی (ناوەندی هەڵەبجە -چاك) بوو، بەداخەوە هەموو تەمەنی ئەندامێتی لە ناوەندە مانگێکی تەواو نەبوو، بەلام کارەکانی بۆ رێکخراوی چاك گەلێك گەورەبوون، گرنگترین کاری مامۆستا دەرهێنانەوەی سورەت قەیدی ئەو هەژدە پاکیزەیەی گەرمیان بوو کە لەگەڵ مامۆستا یوسفی گەرمیان گرتبویانە ئەستۆ، بە داخەوە مەرگ مەودای نەدا ئەم ژمارەیەو ئەوانی داهاتوو لەگەڵماندابمینێتەوە، دلنیام لەمەرگی مامۆستادا هەموومان زەرەرمەندبووین، لەپێش هەموومانەوە گەرمیانو ناوەندی چاكو ساڵنامەی ئەنفالستان.

بۆیە من مەرگی لە ئەو مرۆڤە گەورەیە لە خورافەوە ناپێچم بەڵکو هەتا لە ژیاندا بمێنم بەرێزەوە تەماشای دەکەم

بەرێز بێت مەرگی مامۆستا نەجیب گەرمیانی.

نەجیب گەرمیانی لە دیدی جیاوازەوە

فەهمی گەرمیانی :
دەرفەتێك و دوو ووشە بۆ نەجیب:
(لەسەددەمی بەعسیەکاندا کەباس دەهاتە سەر: سەعدوقەعقاع و یاوەرانی
مامۆستا نەجیب گەرمیانی لەگەڵ سەرجەم قوتابیەکانی بەدوای یەکدا دەرشانەوە)

****

نەجیب گەرمیانی جارێکیان بانگهێشتکرا
بۆ مەزاری(ئێزید) یەکان
ئەوەی هەرگیز یادی ناچێ
لە(لاش)دا ئەویان کردە کریفیکی خزمی خۆیان.

حسام بەرزنجی بەرێوەبەری رێکخراوی (کیدۆ):
مامۆستا نەجیب گەرمیانی مرۆڤێکی گەورە بوو، دەروونی گەورەبوو، لە زۆر بواردا شارەزا بوو، شارەزای باری رۆشنبیری بەتایبەتی ئەدەب بوو چیرۆکنوسێکی باش بوو، پیاوێکی کۆمەڵایەتی و خەمخۆرو مشورخۆری خەڵك بوو، دلسۆزو بە وەفا بوو، کەسێکی غەریب بوو! لایەنگری حەق بوو، کەسێك بوو رێزی لە خەڵك دەگرت، هەمیشە ئازارەکانی خۆی و خەڵکی ئاوێتەدەکردو دابوونی بە کوڵییەوە.

مامۆستا جەلیل کاکەوەیس:
نەجیب گیان تۆجێگەی ئێرەیی هەموانبوویت، چونکە تا دواترپەی دڵە گەورەکەت بەچۆکدا نەهاتیت و لەبەر ئاستانەی کەسێکی دەسەڵاتداری ئەوساو ئێستا پاڕووە نانێکی زەلیلت نەخوارد.
ئەوەی بە رۆژ ژمێرەکەتدا بچێتەوە دەزانێ کە تۆ خەمی گەرمیان و کوێستانت تێکەڵکردبوو. کەلەگەڵ ستافی گۆڤاری ئەنفالستان هەرواماوەیەك بەرلەمەرگت، گەشتێکت بە مەملەکەتی ئەنفالدا کردبوو.. ئەوەی لەو گەشتەدا وتووتە کروزە لەدەروونەوە هەڵدەستێنێ و شایەتی لەسەر خەمخۆری تۆ دەدات.
ئەمێستا تۆ لەهەمووومان بەختەوەر تریت، چونکە لەمەولا نەسەگ وەری رۆژگاری مایە پوچ دەبینیت، نەمەرگی ئازیزان ئەم دووەش باشترین خەڵاتی ئەم گەردوونەن.

حسێن سۆران:
لەبێدەنگترین مردنی هەر مرۆڤێك لە وڵاتی بێدەنگی و دلرەقیدا تەنها مرۆڤێك دێتە دەنگ .. مرۆڤێکە هەمووکەس ناتوانێ وەکو ئەو بژی .. وەکو ئەو تەنیابێت و ببێ بە زمان و دەنگ هەڵبڕێ وهاواربکات.
مامۆستا نەجیب کە دەنگی هەڵبڕی بووبە تەختەرەش لە تەینال

وێنەی بادەیەگو جگەرەیەك و شەیەکی کێشا کەچی ئەو موسافیرە خۆشی نەیزانی ئەوە دەنگی خۆیەتی

یا وەهم ..یان حەقیقەت .. یان ژان!
مامۆستا صدیق
تەمەنێك لە نلملانێی بەعسیەکان و خزمەتکردنی بەردەوامی جگەرگۆشەکان، وەکو مامۆستایەکی دلسۆز لە دۆلی بازیان و دەوروبەری.. مامۆستا نەجیب ئەرشیفێکی لەدەست چووی کوردە.. ئەو مرۆڤە پربوو لە بەسەرهات و رووداوی واقعی..هەنوکەو رابوردوو..ئەفسوس کەسمان نەمانتوانی لەپەراوێزی ئەدەبی کوردیدا کۆی بکەینەوەوناوێکی لبنێین.. ئەو هەر مرۆڤێکی سادە نەبوو بەڵکو قەڵەمێکی ئازاو سەربەخۆ لە ئایدیاو بیرکردنەوە ئەوەندەی من ناسیبێتم ئارەززوویەکی بزێووی هەبوو بۆ خزمەتکردنی ئەم گەلە ستەمدیدەیە..

نامق هەورامی :
مامۆستا نەجیب گەرمیانی ، یەکێك لەباشترین چیرۆك نوسەنوێخوازەکان بوو، نازانم بۆ هاورێکانی ئەم حەقیقەتە نادرکێنن، سەدان کتێب هەر بۆ موجامەلە چاپ دەکرێن ، کێدەزانێ گەرمیانی چەند چیرۆکی هەن و کامانەن؟

م . سلار بازیان
نەجیب گەرمیانی هێندە بەخشندە بوو، بۆ مرۆڤایەتی لە بەخشندەیی خۆی رازی نەبوو، تا ئەو ساتەی گیانی بەخشی و رۆحی خۆی کردە قوربانی.
مێژووی ئازارەکانی ئازارەکانی کوردستانی لەسنگداهەڵگرتبوو.
نەجیب گەرمیانی کتێبێکی بێ ئەژمار بوو لە قسەی نەستەق و زانیاری.

ئەرسەلان چیمەنی:
مامۆستان نەجیب لەگەورەیی و جوانی خۆ هەموو حزبەکان بە مولکی خۆیان دەزانی، بەڵام وەك خۆی هەموو جارێك دەیگووت: من مولکی هیچ حزبولایەنێك نیم تەنها مولکی کوردو مرۆڤایەتیم.
بەراستیمن لەو قسەیەی خۆی زیاتر شتێکم نیە بیلێم ئەو تەنها مولکی کوردو مرۆڤایەتی بوو. بۆ سەلماندنی ئەم قسەیەشم دەستکورتی و هەژاری بوو.

مەلاکەریم دوز :
مامۆستا نەجیب خەسارەیەکی گەورە بوو.. لە کوردکەوت.. ئەوان

هەر بە بنەماڵە تێكۆشەربوون.. بە مردنی ماموستانەجیب گەرمیان خەسارەیەكی گەورەی لێكەوت.. چونكە ئەو پیاوێكی بەتەنگەوە هاتوو بوو.. بە شەهید بوونی شەهید ئازادی جوانەمەرگیش كەبرای ماموستانەجیب بوو گەرمیان و شۆرش زەرەر مەند بوون.

مەلا ئیدریس :

ماموستا نەجیب گەرمیانی لەدەست هەموومان رۆیشت، من ئەو ئەنفالستانی پێناساندم بە هیوام ئەوەی بتوانم بۆی بكەم بۆ ئەوەی جێگەكەی پڕەوە كەم هەرچەندە كەسمان ناتوانین جیگەی ئەو بگرینەوە. ماموستا نەجیب رۆشنبیرومەردوو تێكۆشەر بوو خەمخۆری ئەنفالكراوەكان بوو.. خەمخۆری كەس‌وكاریان بوو.

خەلیل كارێزی :

ماموستا نەجیب ماموستای هەموومان بوو.. كەسێكی رۆشنبیرو قسەخۆش و بەوەفا بوو.. چیرۆكنوس و روناكبیرێكی گەورەبوو .. كەسایەتیەكی هەلكەوتووبوو مەرگی ماموستا وەختی نەهاتبوو.. مردنی كەس بەقەد ئەو ئەزیەتی نەداوم.

عومەرمحەمەد:

من هەمیشە ئەو پیاوەم وەكو تیری ئەو كەوانە دەهاتە پێش چاو كە كورد نەیزانی بیهاوێ وەك زۆر شتی بەنرختر ماموستا نەجیبیشی بەهەدەردا.

ئەو سروشتی راستەقینەی ئینسان بوو، من هەمیشە لە روخساری جوانیدا تابلۆی هەڵقرچانی گەرمیانم دەبینی،لە ئاخاوتنتدا دەمبینی هەرگولەئەستێرە بوو لە دەمی هەڵدەفری.. خەمی پیرەژنەكانی گەرمیان لەچاوانیدا رەش دەچووەوە.

دەتویست هەرچی باڵندەكان دەیخوێنن ، بۆمانبكات بەستران‌وبیانبە خشێتە مرۆڤایەتی. هەرچی لەئەنفالستاندا نوسراوە بەسەرماڵە ئەنفالكراوەكاندا وەك شەكرۆكە بیبەشێتەوە.. وای لەگەورەیی‌و جوانی ئەو مرۆڤەی لەگەرمیانەوە هاتو لەكوێستان چاوی لێكنا.

جەباری مەلا عەلی:

دەمم گۆنا ناكات لە ئاست ئەو پیاوە هیچ بڵێم ئەوەندە نەبێت نەجیب ناوی خۆی بەخۆیەوە بوو، بە كۆچی دوایی ئەو گەرمیان زەرەرێكی گەورەی لێكەوت.

ئەسعەدمحمەد :

بەسۆم .. كەنەمتوانی پەیبەرم بە فەرهەنگە پیرۆزەكەی ماموستا.. چونكە من درەنگ ئاشنای بوووم ئەویش زوو بە جێی هێشتم .. ئەو خاوەنی فەرهەنگێك بوو دەولەمەند بوو بە كوردستان‌و بەكوردبوون... بەهرەمەندیكی پشوو درێژ بوو .. بۆ ئاسۆیەكی دەروانی هەموو تیشكەكانی ئاراستەی مرۆڤایەتی بوون بۆیە دەیویست فێرمان بكا چۆن مرۆڤ بین.. چۆن كوردبین.

عەباس نەوجولی :

ماموستا نەجیب، وەختی مردنی نەبوو.. مردنی ئەو پیاوە خەسارەیەكی گەورە بوو لە كورد كەوت.. خەسارەیەكی گەورە بوو لەگەرمیان كەوت.. لە یادكردنەوەی ئەودا چی بڵێم هەر قسە جوانەكانی خۆی هەیە بۆتانی بكەم ئەو قسەجوانەی كە دەلێت: باقسەكانت لە رابوردووت گەورە تر نەبن.

لە چلەی ماتەمینیتدا

بەتەلی كەمانچەكەم بۆت گریام هەتا ئیستا ژیر نابمەوە هەتا ئیستا من‌و كەمانچەو قەلەم پێكەوە بۆت دەگرین.. پێموایە دەگرین تادەمرین.. دەزانم تۆش بۆمان گریایت تامردی.

لەتیف فاتح فەرەج :

ئێمە پیاوی سپیمان كەم بۆ پەیدا دەبێت. نەجیب گەرمیانی هەر سەری سپی نەبوو دڵی سپی بوو ..

هێشتا زوو بوو

وادەی مەرگی ناوەخت‌و سەفەری ئەبەدیت نەبوو. بریارنەبوو پێكەوە بچین چیرۆكە نەبیستراوەكانی ئەنفال، بێنینەوەو بیانخەینە بەردەمی دادگاو بە دادوەر بڵێین: فەرموو قوربان، ئەوەش پریاسكەیەكی ترلە بەڵگەی تاوان. ئەوە مشتەچاوێكی هەڵرژاوی كورە كانی. ئەوە تەرمی شمشاڵێكی زیندەبەچاڵ، ئەوەش كۆشێك پەنجەی هەلوەریوو. ئەوە ناسنامەیەكی شڵەژاوی ژێر لی عەرعەر. ئەوە فەرەنجی‌و گۆچانە ئەنفالكراوەكەی نامیق. تازە هەموویان لە سەحرا بینراونەتەوە.سوێندی ناوێ گەورەم سوێندی ناوێ، هەرگیزم درۆم نەكردووە، ئەوە پولەكەی سوخمەوكراسی بوكێنی ئەنفالی سێ‌و ئەوە حیكایەتێكی تری ئەنفال بادینان ؟ ئەوە هەناسە خنكاوەكانی ژێرلم، ئەوە دەنكە تۆوی گوڵە هێرۆی ناوفەقیانەی پیرەژنەكانی بالیسان، ئەوە تەزبیحە درێژەكەی میمكە (زەریف)ی قەڵاچەرمەڵە، ئەوە حەبی سەرئێشەوئەوە نوشتەی وەكاشە ئەوە شوێن پێچكەی ئەو ئۆتومبیلە رەزاگرانانەی لەتۆبزاواوە بەپڕی رۆیشتن بۆ بیابان‌و لەمەملەكەتی گۆرە ئاشارامەكان..بە بەتاڵی گەرانەوە. ئەوانەی تەنانەت شۆفێرە گەمژەكانیشیان بەتەپلەی لارو عەقڵی خوارەوە نەیاندەزانی كاروانەكانەكانیان بۆكوێن‌و سەرنشینەكان تاوانیان چی یە.

" گوڵێك بۆ نەجیب گەرمیانی "

فەخرەدین گەرمیانی -کۆنگۆ

سالی □□□□ لە قادرکەرەم بووم ئەو کاتە پێشمەرگەی بەتالیۆنی □ یەکی دووز بووم کە بەبۆنەی جەژنی نەورۆزی پیرۆزەوە ناوچەی دووزی پارتی دیموکراتی کوردستان سەرپەرشتیی ئاهەنگێکی زۆر گەورەو فراوانی کردو زۆربەی خەڵکی دێهاتەکانی دەوروبەری قادرکەرەم بانگهێشتکرابوون و ئێمەش کۆمەڵێك پێشمەرگەی لاو بووین شانۆگەرییەکمان بە ناوی (کاوەی ئاسنگەر)ئامادە کردبوو شانۆکە لە نووسینی من وبەڕێز کاك کامیل بێتەڵەوە بوو، کە بەرپرسی وێستگەی بێتەلی بەتالیۆنەکە بوو، دەرهێنانی هونەرمەند مامۆستا عەلی شێخانی بوو ئەوکاتە خوێنکاری هونەرەجوانەکانی بەغدا بوو، ئەوەی لەبیرم مابێ ئەم بەڕێزانەش ئەکتەربوون (عەلی شێخانی ، نەجیب گەرمیانی ، خەیروڵا خەیات ، فەقێ عەلی‌ومن)کە ڕۆڵی سەرەکییان دەبینیی و کۆمەڵێکیش وەکو کومبارس دەوریان هەبوو، ئاهەنگەکە بەسەرکەوتوویی بەڕێوە چوو جێگەی سەرنج و خۆشحاڵی بینەران بوو. لەو ئاهەنگەدا بۆ یەکەمجار لەگەڵ مامۆستا نەجیب یەکترمان ناسیی. من بەهەڵە لە وتارێکدا بە ناونیشانی (خەمخۆرانی ئەنفالستان خۆزگە لە گەڵتان بوومایە) لە هەفتەنامەی (میدیا ژمارە □□□ ڕۆژی □□-□□-□□□□) بلاوکرایەوە نووسیبووم کە مامۆستا نەجیب لە سالی □□□□ وە دەناسم بەلام ڕاستییەکەی □□□□ بوو. لە پێوەندییەکی تەلەفۆنیدا مامۆستا نەجیب خۆی ئەوەی بۆم ڕاستکردەوەو گلەییشی کرد، هەرچەندە لە پرسەی تیرۆرکردنی خۆشەویسترین خوشەکە زایدا بوو کەچی بە قسەخۆش و هەمیشە دەم بە پێکەنینییەکەیەوە، گوتی: وا دیارە بە ئاسانی □□ ساڵت لە هاوڕێتی خۆم و خۆت فرتاند؟ منیش داوای لێبووردنم لێکردوو بە شێوەزاری گەرمیانی گوتم مامۆستا گیان بڕوا بکە بە هەڵە (هەفتەکە بووە بە هەشت) هەربەپێکەنینەوە گوتی ئەزانم کاکە گیان ئێمە هەر برادەرە خۆشەویستەکەی جارانین بەلام بەختی زەمانە بسووتێ کە لێکدابڕاین.

مامۆستا نەجیب مرۆڤێکی تا بلێی عاشق بوو بەلام عاشقی خاك‌ونیشتمان، دەروێشی تەنیا خاکی کوردستان بوو ، هەردەم زیکرو فیکری بۆ گەلەکەی و ئاواتی بوو ڕۆژێك ببینێ کوردستان ولاتێکی سەربەخۆ بێت، خەمخۆرێکی بە تەنگەوە هاتووی ئاوەدان کردنەوەی گەرمیان‌و هیوای وابوو کە دێهاتەکانی ببینێ وەك جاران ژیانی ئاسایی بۆ گەڕاوەتەوەوخەڵکەکەی ئاسوودە دەژین ، مرۆڤێکی هەمیشە ئامادە بوو بۆ خزمەتی کەسوکاری ئەنفالکراوان، چیرۆکنوسێکی هەست ناسك و هۆزانڤانێکی بە سەلیقەبوو، سۆفییەکی وشەی ڕەسەنی زمانی کوردیی‌و هاوڕێیەکی بە وەفا، کوا قەڵەمێکی کۆڵیی وەك قەڵەمە کۆڵەوارەکەی من دەتوانێ باسێکی ڕاستەقینەی مامۆستا (نەجیب)تان بکات ؟؟ بەلام وەك وەفایەك بۆ ئەو پیاوە کە تاکو مۆمی ژیانی کوژایەوە، داخەکەم زۆر لەناوەختا بوو ، هەمیشە هزرو بیری لای گەلەکەی بوو ، هەمیشە دەیگوت ئاخ خۆزگە دەستڕۆیشتوو بوومایە تاکو بمتوانایە خزمەتی ئەو کەسوکارە بێدەرەتانەی پاشماوەی ئەنفالەکانم بکردایە....

لە سالی □□□□ کاکەڕەش٭ یادی هەر ڕەش و تاریك بێت ئەوەبوو (□□ مولیدەکەی) بانگ کرد بۆ سەربازیی‌وشەڕی عێراق- ئێران و ئێمەی خەڵکی ناوچەی گەرمیان‌و کەرکووك بەرەو سەربازگەی مەشقی (هیت) لە ڕومادی ڕەوانەکراین ، من‌و مامۆستا نەجیب و جەمالی کوڕی حوسێن عەلی (هونەرمەند) و برادەرێکی دیکەی خەڵکی کەرکووك (بەداخەوە ناوەکەم لەبیرنییە)لە یەك چادردا بووین‌و هەمووەمان برادەری یەکتر بووین، هەمیشە باسی شۆرش‌و بەعسمان دەکرد. عەریفەکان کە مەشقیان پێماندەکرد زرۆیان ئەزیەت دەدایں، بە پێچەوانەی ئەوەی ئێستا سەرکردەکان بانگەشەی بۆ دەکەن کە عەرەب (برا)مانن ئەو برایانە ئەگەر بۆیان بکرایە هەمووەمانیان لە ناو دەبرد. وەك گوتم مامۆستا نەجیب قسەی خۆش و نوکتەی لێنەدەبڕا، ئەفسەرەکان هەمیشە ئەوەیان دووپات دەکردەوە کە ئەگەر ئەفسەر بە سەربازی گوت (فرمانی) پێکرد کە خۆی فرێداتە ناو ئاگرەوە دەبێت بێ ئەوەی پرسیار بکات یان سڵبکاتەوە دەبێت فرمانی ئەفسەرە فەنی جێبەجێ بکات، مامۆستا نەجیبیش یادی بەخێر گوتی بە ئەفسەرەکە ڕێگەم ئەدەی شتێك هەیە بیلێم ؟ ئەفسەرەکەش گوتی بەڵێ ، مامۆستا نەجیب بە عەرەبیەکی ڕەوان بە شێوەی گاڵتە ئامێزەوە گوتی (سەیدی ئیزا گالولی لبەن ئەسود ئەگول من زەمان) واتە گەورەم ئەگەر گوتیان ماست ڕەشە ، ئەڵێم ئەوە هەر زۆر لە مێژە ، مەبەستیی ئەوەبوو کە ئیتر بەس پێمان بڵێن دەبێ فرمانی ئەفسەرەکان جێبەجێ بکەین، خۆ ئەگەر ئەفسەرەکان گوتیان ماست ڕەشە دەڵێین لە مێژە ماست ڕەشە ، دە ئیتر لە کۆڵمان بینەوە.

لە سالی □□□□ لە تەینالّ بۆ دواجار سەردانێکیم کرد لەوێ مامۆستا بوو مالەکەشی هەر لەپاڵ گردەکەی تەینال بوو ، ئەوە دواجار بوو بە دیداری شاد بم ، لەبەرئەوەی من لە کوردستان ناژیم بۆیە بۆم ڕێك نەدەکەوت بە خزمەتی بگەم ، بەلام وا ئەو بە کۆمەڵێك کاری مرۆیی و چاکەو مێژوویەکی پرشنگدارەوە بەرەو بەهەشت ئێمەو دۆستانی بەجێهێشت ، ئەزانم ئێمەش بە دوای ئەودا دەڕۆین بەلام کامەمان دەتوانین بە بەشێکی کەمی شانازییەکانی وەك مامۆستا نەجیب لەگەڵ خۆیدا بردی ، ئێمە بتوانین بیبەین؟؟

نەجیب گیان .. ئەو گەرمیانەی خەوت پێوە دەبینیی ئاوەدان بکرێتەوەو ڕەنگی زەرد هەڵگەڕاوی هەردەکانی دووبارە سەوز بکرێتەوە ئێستاش هەروەك خۆیەتی، دێهاتەکانی هەر بێخاوەنن و کەسێك نییە خەمیان بخوات !! ڕۆژی گیرفان پڕکردنە ئێستا، گەرمیانی چی؟ خۆ ئێستاش هەروەك چۆن لەگەشتەکەی سالی پاری خۆت و هاوڕێ دڵسۆزەکانت عومەر و لەتیف چۆنت دیبوو خراپترە باشتر نییە، بەلام ئاسوودە بنوو ئێمەی گەرمیانیی‌ودۆستو خەمخۆرانی گەرمیان و ئەنفال هەروا بە ئاسانیی کۆڵنادەین، دڵنیابە لە گلکۆکەتدا کە هاوڕێکانت چاکی مەردایەتییان لێهەڵکردووە، ئەوەی تۆ ئاواتت پێدەخواست ئەمڕۆ بێت یان سبەی دێتە دی. لەشوێنەواری ئەو شانۆگەرییەی کە پێش □□ سالّ پەیامیی کوردایەتیت لەسەری بە گوێی گەرمیانیەکانا دا لە قادرکەرەم لە دەشتایی حەوزو ئاوەکەی و باخی گوڵەباخەکەی ، لەو باخەوە کە ئێستا بێنازە هەر کاتێك گوڵەباخە بۆن خۆشەکانی دووبارە پشکووت، پەیمان بێت گوڵەباخێکی پەمەیی بەدیاریی لەسەر ئارامگەکەت بەڕێزەوە دابنێم، ئەوەش دەبێت لە وەرزیی پایزدا بێت، بەلکو بە بۆنی گوڵەباخی گەرمیانو بۆنی خاك‌وخۆلی پاش یەکەم بارانی پایزی کوردستان گیانت دووبارە زیندوو بێتەوە یان بۆ یەکجاریی بە ئارامیی لە باوەشی دایکی نیشتمانەدا ئاسوودە بێت چونکە

بەلام بۆ ئێستا دڵۆپێکی فرمێسکی گەرمی هاوڕێیەکی بەوەفای دووره ولاتت پێشکەش بێت برا ئازیزو خۆشەویستەکەم.

مامۆستا نەجیب‌و مام سەعیدی برای

ژیاننامە غازی محمد امین

لەساڵی □□□ لە گوندی قەشقەی‌سەر بەناحیەی قادرکەرەم لەکەرکوك لەدایك بووە خوێندنی سەرەتایی ودواناوەندی لە کەرکوك تەواو کردووە ولەساڵی □□□ بەکالۆریۆسی ئابووری لەزانکۆی سلێمانی بەدەست هێناوە ,ژیانی ئاسایی هونەرمەند بە چەند قۆناغێکی جیاوازدا تێپەڕیوە ,لەپاش تەواو ردنی خوێندن ژیانی هاوسەری پێك هێناوە ولەکەرکوك نیشتە جێ ئەبێت ,ئەبێتە خاوەنی چوار منداڵ ,لە □□□ لەدوای ڕاپەڕین بەهۆی باری سیاسی ئاڵۆزی کەرکوکەوە ناتوانێت بگەڕێتەوە ئەوی ناچار دەبێت کە بچێتە شارۆچکەی چەمچەماڵ تاساڵی □□□□ لەو ماوەیەدا اە چەندین خوێندنگای ئەو شارۆچکەیەدا بەخۆبەخشی وانە دەڵێتەوە لەبوارەکانی ﴿ئابووری وئینگلیزی وهونەردا﴾ ,لە □□□□ دێتە شاری سلێمانی وبەردەوام دەبێت لەکاری هونەریدا تابەرواری ﴿□□□□/□/□□﴾ بەنەخۆشی کۆچی دوایی دەکات.

پێشانگا هاوبەشەکانی:-

□□□□-□□□□ چالاکیی یە هونەری یەکان زانکۆی سلێمانی .

□□□□-□□□□ پێشانگای هاوبەشی ﴿دیالی﴾.

□□□□ پێشانگای هاوبەش لەگەڵ فەلاح عومەروعدنان شینۆلەهەولێر/ هۆڵی میدیا.

□□□□ ڕۆژی هونەری‌لەسلێمانی /

هۆڵی سورکێو .

□□□□ یەکەمین ڤیستڤاڵی شێوەکاری لەسلێمانی/هۆڵی سورکێو.

□□□□ پێشانگای کری هونەری‌بچوك.هەولێر /هۆڵی میدیا

□□□□ لەگەڵهونەرمەندان فەلاح عومەروئاشتی مەهدی.دیمەشقو حولەب

□□□□ ڤیستڤاڵی شانۆوشێوەکار.هەولێر/هۆڵی میدیا

□□□□ ڤیستڤاڵی شانۆوشێوەکاری هونەرمەندانی کەرکوك لەسلێمانی/ مۆزەخانە

□□□□ دووەمین پێشانگای شێوەکاری هونەرمەندانی‌کەرکوك لەسلمانی/ مۆزەخانە

□□□□ ڤیستڤاڵی دووەمی ڕۆشنبیری‌سلێمانی /هۆڵی ڕۆشنبیری

□□□□ ڤیستڤاڵی یادەوەری ئەنفال/ کەلار

□□□□ ڤیستڤاڵی ڕۆشنبیری کەرکوك/ هۆڵی حەسیب صالح

□□□□ پێنجەمین ڤیستڤاڵی هەڵەبجەی شەهید.سلێمنی/مۆزەخانە

□□□□ چوارەمین ڤیستڤاڵی هونەری کەرکوك.چەمچەماڵ/هۆڵی چەرموو

□□□□ ڤیستڤاڵی یادەوەری یەکانی ئەنفال.سلێمانی/هۆڵی حەسیب صالح

□□□□ پێنجەمین ڤیستڤاڵی هونەری کەرکوك.کەلار

□□□□ پێشانگای

هەشتەمینی‌هونەرمەندانی‌سلێمانی/ مۆزەخانە

□□□□ پێشانگای ئەنفال.سلێمانی.

□□□□ شەشەمین ڤیستڤاڵی هونەری کەرکوك.دەربەندیخان.

□□□□ پێشانگای هاوبەشی هونەرمەندان .سلێمانی

□□□□-□□□□ خولەکانی گەلەری زامۆ-ئەربێلا .

□□□□ پێشانگای گەڕۆکی هونەرمەندانی کوردستان.

□□□□ پێشانگای هونەرمەندانی کەرکوك.کەرکوك

□□□□ خولەکانی گەلەری دهۆك.

پێشانگا تایبەتی یەکانی

□□□□ جەلەولا .

□□□□ کەروك.

□□□□ چەمچەماڵ.

بۆ هونەرمەند غازی شێخانی

فەهمی گەرمیانی

((خێربۆهەم فەلەك کام خەیاڵ کردەن
دیسان من پەی شەڕ وەیاد هاوردەن))

((مەولەوی))

لە شەوێکی حوزەیرانا
(ڕۆخـانـە) مەنگ
لێڵ و لێخن
خەڵکی دەورو بەری سەرچەم
سەرسام بێ دەنگ
مەلا محەمەدی قەشقە
بە چاویلکە وکەواو سەڵتەو
عەبای سەرشان
لە گەڵ ئەو عەشاماتەدا
لەپێشوازی ئافاتێکی دڵتەزێن بوون
دەروێشانی تەریقەتی ڕێی قادری
زیکرو تەلیلەیان بەست و
قریوەیان دەگەیی‌یە ئاسمان
خوایە:ئافات . ئافات . ئافات...
کە ڕۆژ بۆوە ..
((دیدی‌کناچە))کانی
سەرچەم
وەك پوورە هەنگ
هەموو بەیەکدا دەهاتن ..
مامۆستا ئۆقرەی لێ بڕا
ئەرێ خزمینە پێم بێژن
ئینە چێشەن
وابەی بەیانیەیە زووە
چەمی ڕۆخانە هەڵسیاوە و
دیدی کناچەش پەروازە وررووژاوە
لەو کاتەدا ..
دیدی کناچەو باڵندەکان
هەموو قەتارەیان بەستو
پێش ئەوەی بەن لە شەقەی باڵ
سەر قەتارەی کۆچ ڕەوەکان
پڕ بە گەرمیان
قیژەو هاواریان لێ هەستا
بۆ نازانن ئا ئەم بەیانیە زووە
کۆسی قەشقەو هەموو
گەرمیا نمان کەوتووە..
بۆ نازانن دەست وپەنجەو
مێشك و خامەی
هونەرمەندێکی خەمخۆری
گوندی داتەپاوی گەرمیان
لەکار کەوتو بۆ یەکجاری
چاوەکانی خۆی لە یەك ناو
دزەی کردو
وەکو پیشەی هەموو جارەی
کە خەم زۆری بۆ دەهێنا
بە تابلۆیەك ,وەرسانە شێتۆکانە
دای دەڕشتن و
پاشان فڵچەو بۆیەو کەرەستەی
وێنە کێشانی
توور هەڵدەداو
بەچرپەوە لەبەر خۆیەوە
هەردەیگوت:
ئاخر تاکەی ئێمە پاشکۆی
ئەقلیەتی بەرپرسانی
سەدەی بەردوو فیرعەونەکان
ئاخرتاکەی سوورەت مەدارانی ئەنفال
خوێنی منیان پێ حەلاڵ بێ و
کەرکووکیش لە من حەرام بێ...؟
مامۆستا هێور بووەوە
بەدەستێکی ئاماژەی
بۆ سەر قەتارەی باڵندەکانی
سەرچەم کرد..
بڕۆن شەیداکانی جوانی
چاوی خێرمان لە دووتان بێ
وا لە – کۆیە – ڕەهبەرجەلالی
خەمخۆری جگەرگۆشەم
لە پێشوازی ئێوەدایە
ئای لەو ساتەی
(سروەت سەوز)و(غازی)و(ڕەهبەر)
لە گەڵ گڤەی ڕەشەبادا
بەیەکدا دێن
هەرچی سیستەمی وەیشوومەی
گەردوون هەیە
بە جارێ لە یەك دەترازێن
فیرعەونەکانی سەردەمیش
ئەوسا هەموو
بەچۆکدا دێن..

****

قەشقە :- گوندێکە سەر بە قادرکەرەمی کەرکوك

مەلا محمدی قەشقە :- باوکی هونەرمەندی جوانەمەرگە

دیدی کناچە :- چیرۆکێکی ئەفسانەی کوردەوارییە گوایە شەوی‌بووکێنی زۆری تینوو ئەبێ شەرم ئەکات داوای ئاو بکات ولەخوا ئەپاڕێتەوەببێت بە باڵندەیەك و لەسەرچەم ودەریاکاندا بژی وتێر ئاو بێ

چەمی‌ڕۆخانە یان باسەرە :- بەقادرکەرەمدا دەڕوات

تابلۆو زەردەخەنەو ئازادی

عومەرمحەمەد

غازی لەگەرمیانەوە هاتو لەکوێستان هەوارگەی خست، لە باباگوڕگوڕچاوی هەڵهێناولەسلیمانی چاوی لێکنا، لەقەشقە دارەدارەی کردوو لە سەیوان بۆ یەکجاری راکشا، ماڵی دنیای ئەو .. جگەلە زەردەخەنەو تابلۆو ئازادی شتێکی دی نەبوو، گەرمیانیەکی داهێنەر.. ئەو بەسێ توخم تابلۆکانی دەخولقاند، توخمێك لە خەمی ئەنفالویەکێك لەخەمی ئازادیو ئەوی تریان لە خۆشەویستی ئەبەدی بۆمرۆڤ.

وەلی ئەفسوس.. هەرمرۆڤیش بوو ناخی پردەکرد لەخەم، ئەو بەحەوت رەنگ، هەزاران واتای دەبەخشی، ئەو هەردیبەخشیو وەری نەدەگرت، وەلی زۆرن ئەوانەی هەر وەردەگرن ونابەخشن.

هەمیشە بە فلچەیەكوجگەرەیەكو زەردەخەنەیەکەوە دەمبینی، دوو پەنجەودوولێو.. چوارئەندام بەجەستەی ئەو پیاوەوە هەمیشە ئاشناو ئالودەی جگەرەبوون.

ئەو مرۆڤە بۆ وابوو؟!.. لێوەکانی زەردەخەنەیان لێبرابا ئەستەمبووجگەرەیان لێببرێ، دوکەڵی جگەرە هەمیشە چۆن تەمی دامێنی بنار، بەرەولوتکە هەڵدەکشێ بەرەو روخساری هەڵدەکشا .

ئەو هەمیشە جگەرەی دەسوتاند. وەلی جگەرەش ناخی ئەو، غازی هەمیشە خەمبار بوو، بەلام ئەستەم بوو زەردەخەنەی لێببرێ، لەتاریکستانیشدا هەمیشە خۆرێکی لەباخەڵدابوو، ئەو رۆژانەی هیوا بەقەد تلیاك لەبەهەشت یاساغ بوو، کەچی ئەو هیوایەکی گەورەی هەبوو، عیشقێکی هەبوو ئەستەم بوو بەدوکەڵ بخنکێ.

من لە هەواڵی کۆچی ئەودا جگە لەخەمباریوشەرمەزاری هیچم نەبوو بیلێم، بۆیە هەمیشە لەبەرخۆمەوە دەڵێم بمبورە غازی گیان بمبورە، بروابکە هیچم نەبوو بۆمەرگت بینوسم، هیچم شکنەبرد پربەبژنی بەرزی تۆ بێت، بۆیە بەبێدەنگی کڕدانیشتمو بەبێدەنگی رێزم لەمەرگت گرت.

تۆ هەمیشە برینێکت بەجەستەی گەرمیانەوە دەبینی، بەمەرگی باڵندەیەك دەمردیتو زیندو دەبوویتەوە، بەسەرجەستەی ساردەوەبووی ریشۆلەیەکەوە هەڵدەتروشکایتوتەریق دەبوویتەوە، دەتوت ئەم بەستەزمانە لەسۆنگەی کورد بوونی ئێمەوە بەم دەردە چوو. تۆ مەرگی پاساریەیەکی هەڵەبجەو دارکونکەرەیەکی بالیسانو کەندەسمەیەکی سێوسینانت کردبووە مەرجی دۆرانی بەشەرییەت، ئەوە هەستی تۆبوو، وەلی بەبەرچاوانتەوە، پیاوانێکی شاڵ لەبەرومشکی لەسەر بەدەم دیلکردنی کچەگەرمیانیەکانەوە گۆرانیان دەگوتو ئەمێستاش بەسەرئیسکوپروسکی ئەنفالەکانی بابانەوە قاقا لێدەدەنو بەسەرحوزنی فرۆشتنی ژنو هەراجکردنی منداڵانی ئەنفالەوە سەمایەکی گەوجانەو هەڵپەڕکێیەکی فاشیانەدەکەن.

غازی مرۆڤ بوو..

فەریدە دەیووت: لەخەونیشدا چلێك نیرگزی پێبوو بۆ دڵدانەوەی منداڵە کەرکوکییەکان.

دیلان دەیگووت: ئەوهەمیشە شەونمی سەرگەڵاکانی کوێستانی دەگرتەوەو دەیناردنەوە بۆ رۆحی ئەو مرۆڤانەی لەمبەروئەوبەری چەمی رۆخانە ئەنفالکرانو لەبیابان رۆحیانکێشراوبەکۆمەڵ وشککرانەوە.

وای لە رۆحی گەورەی ئەو هونەرمەندە.. رەشتاڵە بوو کەچی ناخی وەك کلوی بەفرسپی بوو، خەمی دەخوارد، کەچی زەردەخەنەی دەبەخشیەوە، غەدریانلێدەکرد، بەلام بەنوکتەیەكو قسەیەکی خۆش غەدداری تڕۆکرد، ئەو بەقەد ژمارەی مرۆڤە ئەنفالکراوەکانی ئەم وڵاتە خەم داپۆشیبوو، دەڵێن ژمارەی ئەنفالکراوەکانمان سەدوهەشتاودووهەزار ئینسان بون، بەلام کێ دەتوانی ئەم ژمارەیە بەراستی ساغ بکاتەوە، لەناوئەو ژمارانەدا سەدان ژنی دووگیان ، سەدان نۆبوكوتازە زاوای گەرمیانیو بادینانیو سۆرانیو هەورامی هەبوون.

هەمیشە خەمی ئەنفال جگەرەی پێدادەگیرساندو فلچەی پێدەوەشاند. هەندێکجار بەدیار تابلۆیەکی ئەنفالەوە تاس دەیبردەوە، ئەو ساتانە کێ دەیزانی غازی بیر لەچی دەکاتەوە؟! ئەو لەرۆمانسێتێکدا وونبوو، جیاوازبوو لەرۆمانسیەتی ئەو هونەرمەندانەی خەونیان بەدیداری سەرۆکەوە دەبینی، ئەوانەی سەرۆکیان بەقارەمانو فریشتەی ئازادی دەزانیو خۆیان لەسێبەری یاساو لەکانی ئەودا زارەترەك بوون. ئەوانەی سەرۆك بەهەڵامەت بگرێ خۆیان تووشی گرانەتا دەبن..وەلێ هەزار پیرەپیاوی نوگرەسەلمان لە تینوا بخنکێ ئۆفێك ناکەن.

وەلی ئەو وانەبوو.. ئەو لەکەلتورێك یاخی بووکە تیایدا مرۆڤو ماڵاتو مریشك سەربرینیان وەك یەك حەڵاڵ بوو، لەکارەساتی دەڤەرێك گەرابووەوە کە تیایدا مرۆڤو مێشومێشولە وەکو یەك مەحکوم بوون بە قەلاچۆکردن.

کارەساتی، ئەنفال تەنانەت ئەومەلانەشی نەبوارد کە وەك گوندنشینەکانی کوردستان، هێلانەیان لەدامێنی چیاو لەناو باخو دارستاندا کردبوو، ئەو باڵندانەی وەك کورد بەکۆمەڵ کوژران بێئەوەی دەنکە تۆوێکی بیابانیان خواردبی، ئەوانیش بە ژەهرە بۆنخۆشەکانی سەرۆك قڕکران، قیژەوزریکەی مەرگی بەکۆمەڵی باڵندەکان لەناو هاواری پیرەمێردو زریکەی منداڵو قیژەی دایكو ناڵەی رۆح دەرچوونی مرۆڤو گرموهوری فرۆکەو نەرەنەری خەزرەجی دا سالانێکی زۆر بێسۆراخ مانەوە، ئەومەلانەی لەگەڵ کورد مردنو لەگەڵ کورد ئەنفالکرانو لەگەڵ کورد حەشرکران، ئەوانەی لەمێژبوو غازی بە بە سۆراخیانەوەبوو، باشەدەزانم حەسرەتی مەرگی ئەو مەخلوقانە تۆی کوشت کەپرسەیان قەدەغەو ناشتنیان حەرام بوو، ئەو کوردو باڵندانەی تەنانەت رۆژنامەنوسانیش لەئاست مەرگیان خەمساردو دڵرەقبوون. وەلێ لەناو تابلۆکانی تۆدا نەفرەت لە دلرەقی مرۆڤ دەکەن.

غازی مرۆڤ بوو.

نوکتەکانی وەك خۆی جوانو وەك زمانی شیرینو وەك ورەی بەرزبوون، تابلۆکانی پرن لەمەرگی منداڵومەرگی مەلومێروولە، پرن لەبریندارپوونی شعورو شکاندنی قامیشوحوزنی شمشاڵو قۆپچەو دەرزیلەوپیلاوی بەجێماوی ئەنفالەکانی تۆپزاوا.

دەمودووی خۆشو پربوون لەواتاوچێژوجوانی، نیگاکانیی بەو تەمەنەوە عیشقیان لێدەباری.

غازی مرۆڤ بوو. هەرماڵی هاوڕێیەتیومتمانەودۆستایەتی بوو، سەفەرەکانیی بەو هەمووەدوکەڵەوە پربوون لە جۆشوخرۆشولەزەت.

مەرگی ئەو قەدەرنەبووکۆستی تێکشکانی مرۆڤ بوو.

لە یادی ئەنفالدا دودلۆپ فرمێسكو دووماتەمینی ترمان دەکەوێتە ئەستۆ ئەویش مەرگی دوو گەرمیانیو دوومرۆڤی داهێنەر، مەرگی مامۆستا نەجیب گەرمیانی چیرۆکنوسو مەرگی هونەرمەندی شێوەکار غازی محەمەد یادی ئە ئەنفالی ئەمساڵ کۆستێکی ترمان هەیە ئەویش مەرگی ئەو دوو خەمخۆرو داهێنەرەی ناوچەی گەرمیانن، بۆیە زیادەرۆیی نیە ئەگەر بڵێین ئەنفالستان لە هەمووتان دلشکاوتروکۆستکەوتە ترە، چونکە مەرگی مامۆستا نەجیبو مامۆستا غازی ئەنفالستان قەلەمێکی بەبرشتو چاوێکی تیژو پەرەموچێکی تابلۆنەخشێنودوو دۆستی خۆشەویستی گەرمیانیەکانو دووخەمخۆری گەورەی ئەنفالکراوەکانی لە دەست چوو، بەتایبەتی مەرگی مامۆستا نەجیب مۆمێك بوو بە پلەی یەکەم لە ساڵنامەی ئەنفالستان کوژایەوە، لەبەرئەوەی ساڵنامەی ئەنفالستان هەتا مامۆستا نەجیبی نەناسیبوو لاپەرەکانی لەپەنجەی چوار دەست تێپەری نەدەکرد، هەتا مامۆستا نەجیبی نەناسیبوو هەردەکانی گەرمیانو گوندەکانی بەرپەلاماری ئەنفالی بەئەستەم دەدۆزییەوە، هەتا مامۆستا هەناسەی ئاوێتەی هەناسەی ئەنفالستان نەکردبوو، ئەو هێندە هەناسەی نەدەدا، ئەو نەبوایە میمکە پەسەندی بە ئاسانی نەدەبینیەوە، من دڵنیام ئەگەر مەرگ دەرفەتی مامۆستا نەجیبی بدایە، دەیان میمکە پەسەندو سەدان زەینەبو پیرەمێردەکانی تری گوندی قەیتولوچەندین پورەکافێو چەندین عەباس نەوجولیومەلایوسفوهەزاران گەرمیانی تر دەبوونە دۆستوخەمخۆری ئەنفالستان.

ئەفسووس لە ژمارەی داهاتویدا لەبری ئەوەی خەمی بوخچەکانی گەرمیانو لەبری گەشتێکی ترولەبری هەناسەیەکی تری مامۆستا دەبێت حوزنەکانی خۆی بۆمەرگی ئەو بنوسێتەوە، لەبری ئەوەی مامۆستا کۆستێکی ئەنفالمان بۆ بنوسێتەوە ئەنفالستان ناچارە کۆستی مەرگی ئەو بنوسێتەوە، ئەمە مردنێکی ئاسایی نیە یاران ئەمە کۆستێکی گەورەی ئەنفالستان خۆیەتی. کۆستێك لە مردن گەورەترو، لە ئەبەد ئەبەدی ترە.

ئەفسوس .. ئەمسالی دێت حوزنی ئەنفالستان بە مەرگی هونەرمەندێکی گەرمیانیوچیرۆکنوسێکی گەرمیانی ئاوسە، حوزنێك بۆ غازیو حوزنێك بۆنەجیب گەرمیانیو دوودلۆپ فرمێسکیش بۆهەردووکیان.

ساڵنامەی ئەنفالستان

منو ئەنفالو سەحەر

شازین هێرش

لە بناری چیای پیرەمەگروون (پیری) سەرقاڵی ئەوەبووین کەبچینە سنووری □□ی خاڵخالان.. دەبوایە ملازم عومەر وەڵامی مەلا خالیدی بدایەتەوە، کە ئایا هەر لە زێوێ بمێنێ یان بچێتە ناوچەی خاڵخالان؟ مەلاخالید منو فەرەیدون (فەرەقولی) و(ئارام)ی بانگکردو نامەیەکی دایە دەستمان تا بیگەیەنینە دەست ملازم عومەر. ئێمەش نامەکەمان وەرگرتو لەگوندی زێوێوە بەو بەفروکرێوە سامناکە بەرەو گوندی قزلەر کەوتینەڕێ.

پیرەمەگروون سەرتای پا بەفرداپۆشی بوو، ڕێژەی سەرما لەخوارپلەی سفرەوە بوو، ناچار لە بنارەوە بەچیای سەرسەختی پیرەمەگرووندا هەڵزناین، لە ڕێگا بەتەواوەتی پەکمان کەوت، دەستوقاچمان لەگۆ کەوتبوون. هەوای سەرشاخ وەکو گوێزان روخسارمانی دەبڕێ، هەرچۆنبوو، بەرووی قزلەردا بەرەو خوار بۆی داکشاین، منو فەرەیدون. بەسنگە خشکێ بەسەر بەفرەکەدا ماوەیەکی باش کشاین. ئارام پەکی کەوتبوو توانای نەمابوو، ناچاردە بووین چەندجارێك لە نێو ئەوبەفرە بڕەڕەدا چاوەڕێیی بکەین. بەهەزار دەردەسەری توانیمان خۆمان بگەیەنینە گوندی (قزلەر). چووینە بارەگای کەرتی (□)ی تیپی □□ پیرەمەگروون، بەشێکی کەم لە پێشمەرگەکان لە لەبارەگا مابوون ئەوانی ترلەبەرەی شەربوون، تیپی □□ی پیرەمکەگروون بەشاخەکانی دەووروبەری (پیرکە)وە بوون، هەندێکیشیان لە گوندی هەنارانی سەروو بنکەیان دانا بوو. کاك ئیبراهیمی قەمەرناس فەرماندەی کەرتی (□)ی تیپەکەبوو، بەخێرهاتنی کردینوگووتی (ناوچەی چوارتاش هێزێکی یەکجار زۆری لێکۆکراوەتەوە. منیش پێمگووت: ئێمەش هەواڵێکی وامان بیستووە، هەندێ کەسیش کە لە سلێمانییەوە هاتبوونە زێوێ ئەو شتەیان بۆ باسکردووین، جا نازانم راستە یاننا؟ پێمان ووت: ئێمە نامەیەکی (مەلا خالید)مان پێیە کە نیازمانە بیبەین بۆ گوندی (یاخسەمەر)و لەوێ بیدەینە دەستی ملازم عومەر. کاك ئیبراهیمیش گووتی: (بڕواناکەم ملازم عومەر) لە یاخسەمەر بێت، حەز دەکەم ئەمشەو لێرە بمێننەوە، بەیانی هەواڵێکتان بۆ وەردەگرم.

بەیانی □□□□/□/□□ دوژمن بەهێزێکی زۆرەوە پەلاماری گوندی (پیرکە)و زنجیرە چیاکانی پشتیدا، پێشمەرگەکانی تیپی (□□)یش لێیان هاتبوونە دەستوهێزەکەی دوژمن تێکدەشکێنن، لە ئەنجامدا لاشەی □ سەربازو ملازم ئەولێك بەجێدەمێنێتودەستبەسەر چەند پارچە چەکێكو ئیڤایەكو جێبێکی سەربازیشدا دەگرن. ئەمە جگە لە گرتنی ئەو نەخشە سەربازییەی کەئەرکەکەیان پێسپێردرابوو، لەسەرنەخشەکە دەبینرا. لەبەرئاڵۆزی نەخشەکە، ئێمە سەرمان لێی دەرنەچوو. من کەنەخشەکەم دی، هیچی لێ حاڵی نەبووم تەنها چەند ئاماژەیەك نەبێت کە بەشێوەی سەهم –تیر- لەسەر نەخشەکە ئاراستەکرابوون، سەهمەکان ئەوەیاندەگەیاند شوێنانەی مەبەستیان بوو داگیری بکەن. هەروەها (جاش)ەکانیش لە هەنارانی خوارو وەوە پەلاماری گوندی هەنارانی سەرروویانداو لەو قۆڵەشەوە شکان، هەرچەندە توانیان هەندێ دزی وتالانی بکەنومریشكو قازو کەلوپەلی گوند نشینەکانیان بردبوو.

لەگەڵ فەرەیدووندا گفتوگۆمان لەسەر ئەوەکرد، کە ئایا بەیانی بچینە یاخسەمەریان هەرلێرە بمێنینەوە؟! چونکە دەبێت نامەکە بەپەلە بگەیەنینە ملازم عومەر، لەم قسانەدا بووین پێشمەرگەیەکی کەرتی □ بەپەلە خۆی بە مەقەرداکرد..پاش چاكو چۆنی، باسی پەلاماری هێزەکانی دوژمنی کرد بۆ سەر کەڵکی (پیرکە)و گوندی هەناران. ووتی: ئێستاش گەڕاومەتەوە فیشەكو هەندێك خواردن بۆ برادەران بەرم، بەڵام ئەوەشی ووت کە وەزعیان خراپ نییە، تەنها سەرماکە زۆری بۆ هێناوین. هەندێ خواردنو فیشەکی ئامادە کرد، کاك ئیبراهیمیش هات گووتی، لێرە بمێننەوە تاکو سەنگەرەکانی گوندی (پیرکە) دەچمو دەگەڕێمەوە. ئیتر فەرەیدون ووتی: (من دەچم بۆ شەڕەکە، تۆ لێرەبە، یان بچۆ بۆ یاخسەمەر ملازم عومەربدۆزەرەوەو وەڵامەکەی وەربگرەوە) گوتم من بەتەنها ناچم، مەلا تۆی راسپاردووەو ئێمە بەکارێکی ترهاتووین، پێویست ناکات تۆ بچی بۆ شەڕەکە! زۆرم قسە بۆکرد بێ سوود بوو. گوتی: من هەردەچم، پێم عەیبە لێرەبموبرادەران لەشەڕدابن، منیش گووتم: راست ئەکەیت، بەڵام ئێمە بۆ کارێکی تر هاتووین بائەوەی پێمان سپێردراوە ئەنجامی بدەین دوایی دەگەڕێینەوەو ئەوسا منیش بەشداری شەڕدەکەم. قسەکانمی بەهەند نەگرتو لەگەڵ کاك ئیبراهیمی قەمەرناس ڕۆیشت.

ئەو شەوەش لەگوندی قزلەرمامەوە بەیانییەکەی سەعات (□□)ی پێشنیوەڕۆ فەرەیدونیان بەبرینداری بۆ هێنامەوە. کە بەو وەزعەوە دیم زۆر لێی پەست بووم، بەڵام تازە برینداربوو. تووڕەبوونوقسەکردن سوودی چییە؟ ئینجا هەڵمانگرتوبردمانەوە مەقەڕ، د.عەلی کەوتە تیمارکردنی پارچە تۆپێکی گەورە قاچی هەلاهەلا کردبوو(پێ)کانی بەمدیواو ئەودیودا یاریان دەکرد برینەکەی زۆر کاریگەربوو، پارچە ئێسقانێك بەدرێژایی (□-□) سانتیمەتر لە (پێ) کانیدا لەناو گۆشتوخوێندا بەجێمابوو، ئەمە جگەلەوەی کە چەند پارچە تۆپێك سەرسنگو دەموچاوی بریندار کردبوو. دکتۆر عەلی ووتی: (گەر بەپەلە نەگەیەنرێتە نەخۆشخانەی بەرگەڵو رەنگە تووشی خوێنرێژی بکاتو شەهید ببێ) ناچار ئێستڕێکم پەیداکردو دوو گونییەی بەتاڵم هێناو پڕم کردن لە (کا) ئینجا دووگونییەکەم بەلای چەپو راستی ئێسترەکەدا بەباشی توندکرد ئەملاوئەولایم بەدوو گوونیەکە رێککردو فەرەیدوونم خستە سەری، من بەئارامم راگەیاند کە بگەڕێتەوە گوندی (زێوێ) تاکو(مەلا خالید) لە برینداری فەرەیدوون ئاگاداربکاتەوە. منیش بەپەلە دەیگەیەنمە نەخۆشخانەی (بەرگەڵوو) سەلاحی لیوا عشرینو ئیبراهیمی حاجی محمدیش لەگەڵمدا هاتن، کە هەردووکیان هاوڕێیەکی گیانی بەگیانی فەرەیدوون بوونو حەزیان نەکرد بەتەنها بەسەرمندا بەجێی بهێڵن؛ هەردەبوایە لەگەڵمدا بوونایە، چونکە کەسی بریندار ئەرکی یەکجار گرانەوکەسێك بەتەنها ناتوانێت ئەوئەرکە بەجێبهێنێت. ملی ڕێگامان بەرەو نەخۆشخانە گرتەبەرسەرەتا بە دۆڵی مێرگەپاندا ڕۆیشتین، تاگەیشتینە بارەگای تیپی تۆپخانە، لەوێ برینداەکەمان داگرتو پشوویەکمان پێدا. دۆڵی مێرگە پان پڕ بوو لەبەفر، ولاغەکە جارنا جارێك دەچەقی و بەهەزارحاڵ رێگای دەبڕی. تۆپخانەکانی دوژمن بە بەردەوامی ناوچەکەیان دەکوتا. لە گوندی شەدەڵەوە سوپا بەرزاییەکانی قۆڵە سەوزو قۆڵە پوشینەی داگیرکرد بوو ئینجا بەرەو ناوگوندەکە هێرشی دەهێنا، پیشتر ئەو شاخە دوو هێزی یەکێتی پێوە بوو، پاش ئەوەی بە بۆمبی کیمیاوی بۆردوومانی کردبوو، خۆیان پێنەگیرابوو دوای شەڕێکی کەم سەنگەرەکانیان چۆڵکردبوو. کشابوونەوە بۆ سەرگەڵو، لە بارەگای تۆپخانەوە کەوتینەوە رێ، تا گەیشتینە نزیك گوندی (شەدەڵە)، ئێمە دەبوایە لەوێوە بەشاخی داباندا بچوینایەتە ئەودیوو بەرەو نەخۆشخانەی (بەرگەڵو)، بەڵام بەگەیشتنمان بۆ گوندی (بێقۆچ) ئەوەندەمان نەمابوو بچینە گوندی شەدەڵەوە مەفرەزەیەکی پێشمەرگە سەعات هەشتو نیوی شەو دەنگی داین، گوتمان پێشمەرگەینو بەرەو بەرگەڵوو دەچین، پێشمەرگەیەکی تیپەکانی مەڵبەندی (□) بەتووڕەبوونێکەوە پێی گوتین: ((ئێوە شێتن!) یان تێکچون!! گوندی شەدەڵەی چیو بەرگەڵوی چی!! هێزی دوژمن لە ناو گوندەکەیەو شاخەکانیش گیراون، دوژمن (□) دەقیقە لێتانەوە دوورە بەپەلە بگەڕێنەوە.. ووتی ئێمەش برینداریکمان پێبوو کەوتووینەتە کەمینی دوژمنەوەو ناچاربریندارەکەمان بەجێهێشتو فریانەکەوتین دەربازی بکەین) هەر ئەو رۆژە کاك کۆسرەت موخاییرەکەی خۆی ناردبووە گوندی شەدەڵە تاکو سۆراخی تیپی □□ بزانێت، بەڵام بێئاگا لەوەی گوندی شەدەڵە گیراوە، راستەوخۆ مل دەنێتو لەلایەن دوژمنەوە لەناوگوندی شەدەڵە بەدیل دەگیرێت.

ئێمەش ئەو بریندارەمان پێبوو بەراستی بێئاگابووین لەوەی دوژمن گوندی شەدەڵەی گرتووە، ئەگەر ئەو مەفرەزە پێشمەرگەیە نەبوایە، ئەوا بەدیل دەگیراین. هەرکە ئەو هەواڵیان پێداین ناچاربەدۆڵی مێرگەپاندا سەرلەنوێ گەڕاینەوە بارەگای تۆپخانە کەچووینە بارەگاکەوە ئەمەندە هیلاك بووین ناچار بەبێ گوێدانە ئەوەی دوژمن دێتە سەرمانو دەگاتە بارەگای تۆپخانە، ئەو شەوە لەماندوو بوونو هیلاکیدا ناچارلەو بارەگا چۆڵەدا ماینەوە کە هەرچی پێشمەرگەی تیا بوو، بەرلەوەی ئێمە بگەینەلایان چۆڵیان کردبوو. بۆبەیانییەکەی ملی ڕێگامان

گرتەبەر. تاکەرێگاش لەبەردەم ئێمەدا گەڕانەوەبوو بۆ گوندی قزلەر، سوپاش لە دۆڵە رووتەوە هێرشەکانی بەرەو قزلەرتوند تر کردبوو. تەقەی رەشاشی (BKC) دوژمن بەئاسانی دەگەیشتە گوندەکە.

گرتنی شەدەڵە گەورەترین زەرەری لەهێزی پێشمەرگەدا، کە رۆژی □□ شوبات لەلایەن سوپاوە داگیرکرا، بۆ شەوەکەی پێشمەرگە بەنیازی گرتنی گوندی شەدەڵە هێرشێکی گەورەیان کرد، بەڵام بەهۆی هەستانی چەمی شەدەڵەوباران‌و رەهێڵەوە، هێرشەکە شکستی خواردو(محەمەد رازانی) فەرماندەی تیپی□□ی جوتیارانیش کوژرا. پاش چەند سەعاتێك رۆیشتن بەناو بەفردا، گەیشتینە گوندی (قزلەر) تۆپباران هەر بەردەوام بوو، هێزی پێشمەرگەش لەناوچەی دۆڵە رووتەوە بەرگرییەکی سەرسەختانە دەکات، تەقەی دوژمن دەگەیشتە گوندی قزڵە، رێگاکە یەکجارمەترسی هەبوو، ناچاربۆ ئەوەی بگەینە ناوگوندەکە، برینداەکە رانەگرین، بە پشتی گوندەکەدا سەرکەوتین تا گەیشتینە سەر شاخ، ئیتربەرەوگوندی چۆخماخ ملی رێمامان گرد. تۆپبارانی دوژمن بەخەستی گوندەکەی بۆردوواماندەکرد، بۆیە وامان بەباش زانی کەنەچینە گوندەکەو بەرۆخی چۆخماخدا بڕۆین، لەو کاتەدا □ فرۆکە هاتنە سەرمان بەبۆمبی (عنقودی) (کە چەکێکی قەدەغەکراوە)کەوتنە بۆردوومانی چۆخماخ‌و ناچارخۆمان کێشا بەزەویدا..پاش ئەوەی فرۆکەکان ئاسمانی ئەو ناوەیان بەجێهێشت کەوتینەوە ڕێوتاگەیشتینە بارەگای پەیوەندییەکان، لەوێ کۆمەڵێ بریندارى ترى لێبوو، چەند ئەفسەرێکی سوپای ئێرانی لەوێ ئامادەبوون، کەباسیان لە چۆنییەتی گواستنەوەی برینداەکان دەکرد. کاك داناى ئەحمەد مەجید کە ئەفسەرى پەیوەندییەکان بوو لە نێوان یەکێتی وئێراندا لەوێ وەستابوو، سەرگەرمی گواستنەوەی برینداەکان بوو. بۆیە پێمڕاگەیاند، کەبریندارێکی خەتەرمان پێیەو ئەگەرنەگاتە جێ رەنگە شەهید بێ.

دوژمن تەواو لەناوچەکانی سەرکردایەتی نزیك ببووەوە، ئێمە ترسی ئەوەمان هەبوو کە ئەگەر بەپەلە حیسابێك بۆ ئەم بریندارە نەکەین، رەنگبێ پاشەکشە دەستپێبکات‌ولەوێدا بەجێ بمێنێ. لەوکاتەدا فرۆکەیەکی ئێران هات‌و لەبەردەم بارەگای پەیوەندییەکان کەنزیك گوندی یاخسەمەربوونیشتەوە، یەکسەربەکاك دانامان گوتکە ئەوبریندارەی ئێمە هیلاکەوبەلکو زوو بیگوازینەوە، کاك دانا گوتی:کوا بریندارەکەتان، کەسەیری کرد فەرەیدونی ناسییەوەوگوتی(خۆ ئەوە فەرەقولییە، لەکوێ بریندار بووە؟) گوتمان: لە دۆڵە رووت. پاشان کابرای ئەفسەرى ئێرانی بانگکردو پێی ووت: (بەڵکو ئەو بریندارەمان بۆ بگەیەننە ئێران، کابرای ئەفسەریش گوتی: (زۆر باشە بیهێنن). فەرەیدونمان خستە فرۆکەکەو بەرەوئاسمان فڕی. هەرلەوێدا وڵاخەکەماندایە بارەگای پەیوەندییەکان‌ورۆیشتم بۆ یاخسەمەر سەلاح‌و ئیبراهیمیش گەڕانەوە گوندی قزلەر.

هێرشەکانی ئەنفال لەچەندین قۆڵەوە دەستیان پێکردبوو، دوژمن بەبەردەوامی بێ گوێدانە کوژرانی ئەو هەموو سەربازانەی کەلەمەیدانی شەڕەکەدا بە دەستی پێشمەرگە دەکوژران، توندتروبەهێزتر هێرشی دەکرد، لێرەدا چەند خاڵێك دەستنیشان دەکەم کە دوژمن هێرشی لێوە دەکردو پاش گرتنیشیان بەئەنفالی (یەك) ناوزەدی کرد.

دوژمن ئامادەکاری بۆ پەلاماری ئەنفال کردبوو لەسەرەتای شوباتی □□□□. لە □/□□ هێرشەکانی بۆ سەرناوچەکانی سەرکردایەتی دەستپێکرد، لەچەندین قۆڵەوە بەتۆپ‌وتەیارەو چەکی کیمیاوی هێرشی کردە سەردۆڵی جافەتی، بەم شێوەیەی لای خوارەوە:-

□-هێزێکی گەورەی دوژمن لە جاش‌و سەرباز، پەلاماری گوندی شەدەڵەو بەرزاییەکانی قۆڵە سەوزوقۆڵە پوشینەی دا، پاش شەڕێکی سەخت، داگیری کرد، لەهێرشێکی پێچەوانەدا کەهێزی پێشمەرگە کردی، تووشی شکست بوون لەبەر هەستانی چۆمی شەدەڵەو باران‌و رەهێڵە(وەك لەوە وپێش باسم کرد) تووسی حاڵەتی ناخۆشی دێن‌وسەرەنجام دەشکێن‌و دوژمنیش گوندی شەدەڵە دەکاتە بنکەی خۆی‌و لەوێشەوە هێرشەکانی بۆسەر دابان‌و سەرگەڵوو دەستپێدەکات.

□-لە گوندی شەدەڵەوە دوژمن هێرشی کردە سەر شاخی دابان بەڵام پێشمەرگەکان توانییان بەرگرییەکی باش بکەن‌و سەدان هێرشی دوژمن تێك بشکێنن. دوژمن چەندین هێرشی تری کردە سەر ئەو شاخە، بەفرۆکەو تۆپ بەبەردەوامی بۆردومانی دەکرد، بەڵام جار لە دوای جارتێك دەشکاو لەناکاولەلایەن تۆپخانەکانی هێزی پێشمەرگەوە تۆپبارانێکی چڕی شەدەڵەی کردوو بەهەزاران چەکداری دوژمن کوژران. دوژمن نەیتوانی شاخی دابان بگرێ، تاکو بەفرمانی سەرکردایەتی چۆڵکرا.

□-لەگوندەکانی فەیاڵەوە بەرەوگوندەکانی پیرکەو هەنارانی سەروو دوژمن لەوێش بەخراپی شکاوچەندین کوژراوی لێبەجێما، تا پێشڕەوی وورده ووردەی دوژمن دەستی پێکرد پێشمەرگە سەنگەر بە سەنگەر شەری دوژمنیانکردو تیپی □□ ی سلێمانی شەڕی بەردەوام‌و بەرد بەردیان لەگەڵ دوژمندا دەستپێکردوهاوشانی تیپی □□ توانییان زابتێکی رەسەد، بەشێوەی هەڵمەتی پارتیزانی لەلایەن مەفەرزەیەکی □□ ی سلێمانییەوە بکوژن‌و جیهازەکەشی بهێنن. گوندی قزلەریش تا بەفەرمانی سەرکردایەتی چۆڵنەکراو داوا لە تیپی □□ نەکرا کە پاشەکشە بکەن ئەوان هەربەردەوام بوون.

□-پەلامارێکی تری دوژمن، لەکەڵکی قەیوانەوە بوو بۆسەرگوندی سنگرو مێولاکەو شاخەکانی دەوروبەری. لەوێش بەرگرییەکی سەختکراو بەسەدان کەس لەهێزەکان قواتی سەدام ئەلزەهبی کوژران، کە مەیتی (□□) کەسیان لەبەردەستی پێشمەرگەدا بوون، بەڵام سەرەنجام دوژمن توانی سنگرداگیربکات‌ولەگوندی مێولاکەش بەنیازی هێرشکردن هێزی لێ مۆڵبدات.

□-لە کارێزەو چەمی پیر ئەلیاسەوە دوژمن هێرشێکی گەورەی کردە سەرقۆپی بایزبەگ، لەسەرەتای هێرشەکەوە دوژمن تووشی تێکشکانێکی خراپ هاتوو چەندین سەربازو هێزی سەدامی زەهەبی لێکوژرا، پاش ماوەیەك‌و تێکشکاندنی چەندین هێرشی دوژمن، لە ئەنجامدا لەلایەن سوپاوە داگیرکرا.

□-لەقەرەچەتانەوە بەرەو گوندی زێوێ، پێشمەرگەکانی □□ ی سورداش‌و چەند تیپێکی تر، دەربەندی گوندیان لێگرتن‌و چەندین شەڕی سەخت لەویش روویدا.

□-لەسەری ساراوە بۆپشتی گوندی سەرمۆرد، لەوێش پێشمەرگە بەرگرییەکی چاکیان کردو بەسەدانیان لەهێزەکانی دوژمن کوشت .

□-لەقەڵەم پاشاوە بۆ شاخی بەردەم قەرەنگوێ، لەم قۆڵەوە شەڕبەسەختی بەردەوام بوو، بەسەدان کەس لە هێزی دوژمنە کوژران بە دەیان پێشمەرگەش شەهید بوون.

□□-لە سێدەرەوە بەرەو شاخی قۆمەرغان‌ومەولان، دوژمن تاکو □□/□/□□□□ نەیتوانی هیچ پێشڕەوییەك بکات، پاش ئەوەی کە ئەوێشی گرت، ئیتر بیرلەپاشەکشەی هێزەکان کرایەوە.

□□-لە مەرگەوە بۆ کانی توو؛ لەم قۆڵەشەوە پێشمەرگە بەرگری کرد، بەڵام دوژمن توانی بەهۆی چەند هەڵەیەکی پێشمەرگەوە زوو داگیری بکات‌و ئیتر پشتی هێزی پێشمەرگە شکاو بەهۆی بەفرو بارانێکی زۆرەوە زیاتر لە (□□) کەس لە ژن‌و منداڵ‌و پیرو پەکەوتە لەبەفردا رەقبوونەوەو چەندین پێشمەرگەش شەهید بوون، جاشەکان وەك چاوساغی دوژمن پێش هێرشی سوپا کەوتبوون.* (بەڕاستی سەیرە! لێبوردن بۆ جاش دەربکرێت!!). لە کوێ ئەو شەڕو پەلاماردانانە، بەهەزاران سەربازی عێراقی کوژران‌و بەسەدانیش بریندارکران. سەرجەم ئەو شەڕانەش لەلایەن (کامل ساجد)ەوە سەرپەرشتی دەکرا، کەسەدامی دیکتاتۆرو عەدنان خیروڵڵا سەرپەرشتی راستەوخۆی بوون، زیاتر لە □□ لیوای سەربازی بەشدارییان تیا کرد، ئەمە جگەلەوەی کە (□□) فەوجی جاشیش دەوری چاوساغی دوژمنیان دەگێڕا.

سەدام رۆژانی □□و□□□□/□/□□ هاتە شاری سلێمانی وسەردانی بەرەکانی شەڕی کردوو بەتەلەفون قسەی لەگەڵ (کامل ساجد عزیز) کردوو پێی ووتبوو: (وەزعتان چۆنە) ئەویش وەڵامی دابووە کەدیارە باشین‌و لەپێشڕەویداین سەدامیش پێی گوتبوون (ئەزانم جەبهەکەتان دوورو درێژە، بەڵام وا لیوا روکن (سلگان)م هێناوەو ئەوکارە تەواو بکات) سەدام لە درێژەی قسەکانی گوتی (لازم نسحق الحیە!) واتە پێویستە سەری مارەکە پان بکەنەوە! مەبەستی لەناوبردنی سەرکردایەتی یەکێتی بوو.

سەدام بۆ سەرپەرشتی کردنی دووایین قۆناغی ئەنفالی یەك (هات بۆکوردستان (تەلەفزیۆنی عێراق) کۆبوونەوەی سەرکردەکانی جەیشیشی نیشاندەدا. □ کەس لە لێهاتووترین جەنەراڵەکانی سوپای عێراق سەرکردایەتی ئەنفالی یەکیان دەکرد. ئەوانیش بریتی بوون لە : سوڵتان هاشم، کامیل ساجید عزیز، نزار خەزرەجی* (ئەو نزارەی کە بەرپرسە لەبەرامبەر ئەنفال‌وجینۆسایدی خەڵکی کوردستان، پاش ئەوەی کەلە دەست رژێمی سەدام هەڵهات بەرەو ئەوروپاو ئێستا نیشتەجێیە لەوڵاتی دانیمارك، چەند کەسێکی دڵسۆزو نیشتمان پەروەر، چەند ساڵێکە دەعوەیان لە دژی ئەم تاوانبارە ئەنفالچییەتۆمارکردووەوداویانە بە دادگای دەوڵەتی دانیمارك، تا نزار ئەلخەزرەجی بەتۆمەتی بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی‌و جینۆساید لە دژی گەلی کورد دادگایی بکرێت‌و وەك تاوانبار بناسرێت. کەچی حیزبە نیشتمان پەروەرکانی کوردستان! یەکێتی‌و پارتی، پاکانە بۆ ئەم جەلادە خوێنرێژە دەکەن‌و بەنامە دادگای دانیمارك ئاگادار دەکەنەوە، کە خەزرەجی بێتاوانەو ئێمە هیچمان لەسەری نییە.. (خۆش حیزبی کوردی!) ئیتر لە دوای □ی مارتەوە سەرجەم هێزەکانی پێشمەرگە بە بریندارو خەڵکی گوند نشینەکانەوە پاشەکشەیان لە ناوچەکەکردو دوژمن لەشکری خستە ناوچەی سەرکردایەتی وداگیری کرد.

دوژمن تا دوو رۆژیش دوای چۆڵکردنەکە زاتی نەکردبوو بێتە

ناوچەکەوە، دوا بەدوای ئەمەش لە □□ ی ئــازاری □□□□ دا سەرکردایەتی هێزە چەکدارەکانی عێراق (القیادە العامە للقوات المسلحە) (بەیانی ژمارە □□□□) لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنەوە بڵاوکردەوە کە ئەویش گیرانی بارەگاکانی سەرکردایەتی یەکێتی بوو، هەواڵەکەی وەك مژدەیەکی خۆش بڵاوکردەوە، بەم بۆنەیەشەوە بەعسیەکانو هەندێ لەوکەسانەی کە داردەستی بەعس بوون، کردیانە ئاهەنگ وهەڵپەرکێ، ئینجا بروسکەی پیرۆزبایی (سوڵتان هاشم) سەرکردەی هێرشەکانی ئەنفالی یەك – بۆ سەدام، لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی عێراقەوە خوێندرایەوە، سەرجەم ئەم پەلاماردانەی دوژمن تا داگیرکردنی ناوچەکانی سەرکردایەتی یەکێتی ناونرا ئەنفالی (یەك).

ئەنفالی (□)

دوابەدوای داگیرکردنی ناوچەکانی سەرکردایەتی یەکێتی لەلایەن سوپای عێراقەوە، سوپا هێرشەکانی ڕانەگرتوو بەڵکو درندانە تر کەوتە هێرشو پەلاماردانی ناوچەکانی تری ژێر دەسەڵاتی پێشمەرگە. هێزەکانی سوپا بەهاوکاری جاشەکانو مەفرەزەکانی ئەمن، لە ڕۆژانی (□□) ی مارت تا (□)ی نیسانی □□□□ پەلاماری ناوچەی قەرەداغیاندا. (القیادە العامە للقوات المسلحە) لە ڕۆژی (□)ی نیسانی □□□□ بە (بەیانی ژمارە □□□□) داگیرکردنی ناوچەی قەرەداغی ڕایگەیاند ، کە ناوەندی گەرمیانو بارەگای مەڵبەندی (□)ی یەکێتی بوو.

ئەنفالی □□ : سوپای عێراقو جاشەکان، لە ڕۆژانی □-□ی نیسانی □□□□ هێرشیان بردە سەر ناوچەی گەرمیانولە □-□ی مایسی بۆ دەشتی کەرکوك کردوهەموو ناچەکەیان بەشەڕگرتو هەرچی کەسێکیان لە ژنو منداڵو پیرو پەککەوتە بەردەستبکەوتایە، یەخسیر دەکراو (□□□) هەزار کەسیان بەرەو چارەنووسێکی نادیار برد کە ئێستاش چارەنووسیان نادیارە.* بەڵام عەلی حەسەن ئەلمەجید ، بەیەکێك لە سەرکردە کوردەکانی ڕاگەیاندبوو: (لە گفتوگۆی ساڵی □□□□) کە بچن وەفاتنامە بۆ (□□.□□□)سەدو بیست هەزار یان بکەن، کەچی تازە هەندێ حزبی لە مەڕخۆمان دەیانەوێت – جەللادە ئەنفالچییەکانی لە نموونەی ئەلخەزرەجی وهاوڕێکانی، لەوهەموو ئەو تاوانانە بێبەری بکەن!! پیاح.. کەمیللەتێکی ویژدان سزین!! ماڵوێران خۆمان.

جولەکەکان هەرگیز (هۆلۆکۆست) یان لە بیرناچێتەوە هەتا ئێستاش داوای خوێنی قوربانیانی خۆیان لە ئەڵمانیا دەکەن کە دەبێت نەوەکانی (هیتلەر) بیبەخشن، کەچی تازە سیاسەتمەداری کورد دەڵێت: (ئەلخەزرەجی بێتاوانە!!)

درێژەمان بە پاشەکشە دا

لەپشتی گوندی چاڵاواوە درێژەمان بەپاشەکشەدا بەرەو دۆڵی شێخ محەمەد. بەرلەوەی بگەینە دۆڵەکە، دیمەنی یەکجار ترسناكو ویژدان هەژێنم دی، تەرمی سەربازە عێراقییەکان لە پەنا بەردێکی گەورەوە بەسەر یەکدا کەوتبوون. تەرمەکان کایان پیا کرابوو، گوێدرێژێك لە سەرتەرمی سەربازە کوژراوەکان خەریکی (کا) خواردن بوو، بەپەلە خۆم گەیاندە لای تەرمەکانو گوێدرێژەکەم لەسەریان دورخستەوە. ئەم دیمەنە ترسناکە هەموو بۆچوونو تێفکرینمی بەرامبەر بە سەرجەم مرۆڤایەتی گۆڕی. لەو لەوجێگایەدا تاقیگەی بێبەهابوونی مرۆڤت دەبینی، تەرمی کوژراوی مرۆڤو ئاژەڵ بەتەنیشت یەکترەوە بوون، بەفر هێندە باریبوو، جێگای بڕوای هیچ کەسێ نەبوو. ئەو ئاژەڵانەی کە بەشێکی زۆریان پێشمەرگەو خەڵکی لە کاتی پاشەکشەدا لەگەڵ خۆیان بردبوویان لە نێو بەفردا دەچەقینو بۆیان دەرنەدەکران لەو پاشەکشێیەدا گوێ درێژەکان بەدبەخت ترین ئاژەڵ بوون، ئەوان لەگەڵ چەقینیاندا ئەوەندەی نەدەبرد دەفەوتان، چونکە سروشتی گوێدرێژ، وایەکە بەرگەی سەرماو سۆڵە ناگرنو پاش ماوەیەك لە برسانا لە ناو دەچوون هاوڕێیەکی پێشمەرگەم بەفیشەك کەوتەکوشتنی گوێدرێژەکان، ئەیگوت: (گوناحن با بەدەم سەرماو برسێتییەوە نەمرن) ئەم دیمەنە هەم کۆمیدی بوو هەم تراژیدی، لای ئێمەی کوردو رۆژهەڵاتی، گوێدرێژ بە حەقیرترین ئاژەڵ ناسراوە، لەکاتێکدا کە خزمەتێکی زۆری بەمرۆڤایەتی کردووەوگوند نشینەکانو ئێمەی پێشمەرگە هەموومان قەرزارباریانین، چونکە بەسەدان تەن بارو جبەو فیشەكو خواردنمان بەپشتی گوێدرێژ گواستۆتەوە. (کەر)ی نەگبەت لای ئێمە هیچ جارێ بەختی باش نەهێناوەو هەمیشە جێگای رابواردنو تێهەڵدان بووە، ئەمە جگەلەوەی کە لە خودی کتێبە ئاسمانییەکانیشدا بەتایبەتی لە (تەلمود)ی جولەکەدا، کە تایبەتە بەگێڕانەوەی چەندین چیرۆکوئەفسانەو خەیاڵ دەڵێت، باوکی (لوقمانی حەکیم) ڕووبەڕووی (لوقمان)ی کوری دەڵێت: (کوڕم! دەبێ ئەوەت لە یاد نەچێت کە ناخۆشترین دەنگ دەنگی کەرە!) قورئانیش بەهەمان ڕێچکەی (تەلمود)دا ڕۆیشتووەو ئەم ئاژەڵەی بە ئیهانەوە باس کردووە. ئەمە ئەو دیمەنە کۆمیدییە بوو، کە لە ئەنفالی یەك-دا بینیم هەرچی تراژیدیاکەشە، لەوەدا بوو، ئەگەر ئێمە تاوانبارین بەعس بەکیمیاوی لێمان دەداتو دەمانکوژێت، ئەی تاوانی ئەو ئاژەڵانە چیی بوو؟ کەلەنێو بەفردا گیانیان دەدا، بەهەزاران سەر مەرو بزن لەبەفردا رەقبوونەوە، کە تواناییان نەبوو ڕێگا ببڕن، کاتێك قسە لەسەر ئەم دیمەنەدەکەم قسە لەسەر هەموو ئەو بەهایانەدەکەم کە لەسروشتدا هەنو مرۆڤ پیسو گلاویان دەکەن! ئاژەڵەکان بێتواناترین مەخلوق بوون کە لەو دیمەنە ترسناکەی دەمبینین گیانیان دەدا. گیاندانی ئەوانە، بەزمانی حاڵ نەفرەتێك بوون لەو جیهانەی مرۆڤی تیا خوڵقا.

زۆر جار لە مێژووی جەنگو کارەساتو توندوتیژییەکاندا، ئاژەڵ بەبێئەوەی نەخشی لە هیچ گوناهوتاوانێکدا هەبووبێ، بەشێکی ئەو لەناوچوونو نەفرەتەی بەرکەوتووە، مێژووی توندو تیژی ئەوەمان بۆدەگێڕێتەوە کەکاتێك (یەهوە)ی خودای بەنی ئیسرائیل بەمووسا دەڵێ: کە بچێتە لای فیرعەونو داوای ئازاد کردنی قەومەکەی بکاتو منیش هاوکاریت دەکەم، ئەوا موساو هارونی برای دەچنە کۆشکی فیرعەون و ئەو داوایە ڕووبەڕووی فیرعەون دەکەنەوە پاش مشتومڕێکی زۆر فیرعەون رازیدەبێت بەئازادکردنی نەتەوەی جولەکەو لەکۆیلایەتی رزگاریان دەبێتو هەرئەو شەوەی نەوەی بەنی ئیسرائیل میسر بەجێدەهێڵنو، (یەهوە – خوا) چەندین بەڵای ترسناك بەسەر گەلی میسردا دەهێنێت – کە (خودا) جار نا جارێك هەواڵی بەموسا دەدا (کە ئەوە منم دڵی فیرعەون ڕەق دەکەم تاکو بەڵای گەورەترو ناخۆشتر بەسەر گەلی میسردا بهێنم) نۆ بەڵای بەسەر ئەو گەلەدا هێنا، کەخەڵکی ئاسایی میسر هیچ تاوانێکیان لە ئەستۆدا نەبووە تاکو خودا بەوڕەقی و ناشیرینە تۆڵەیان لێبکاتەوە.

لە بەڵای یەکەمدا، تەواوی ئەسپەکانو مانگاکانو مەڕەکانو حوشترو گوێدرێژەکانی لەناوبرد، بروانە (خودا) لەباتی تۆڵە لە فیرعەون بکاتەوە لە ئاژەڵەکانی دەکاتەوە، مەبەستم لەگێڕانەوەی ئەم چیرۆکە تەنها بۆ ئەوەیە، کە ئاژەڵی بێتاوان بەگشتیو گوێدرێژ بەتایبەتی، چ مێژوویەکی لەگەڵ مەرگو نەفرەتدا هەیە کە هیچ نەخشێکیان لە تاوانو گوناهدا نییە. هەر بۆیە ئەو دیمەنە ترسناکەی لە دۆڵی شێخ محەمەددا بینیم تێکەڵ بوونی جەستەی مرۆڤو ئاژەڵ بوو، ئەو دیمەنەی هەرگیز لە یادم ناچێتەوە پێویستە لە دوای هەموو ئەم کارەساتانە، نەخشەیەکی نوێ بۆ ژیان دابڕێژین حورمەتە راستەقینەکەی بخەینەوە سەرسکە بەبەهاکەی خۆی، لە دۆڵی شێخ محەمەد ئەوەی نرخی نەبوو مرۆڤ بوو، ئەوەی بەهای سوکو ڕیسوا بوو ژیان بوو، کە هەر جارەی بەبەهانەیەکەوە حورمەتی دەشکێنین.

تەرمی کەتووی سەربازە عێراقییەکان چەند شەوێك لەپاش پەلاماردانێکی بەر فراوانی سوپای ئێران لە ناوچەی سەفرەو زەرروونەوە بۆ سەربارەگای هێزەکانی عێراقو بەنەعرەتەی (اللە اکبر) هێرشیان کردبوو، سوپای عێراق شکاو بەهەزاران سەرباز لەو پەلاماردانە کوژراو ژمارەیەکی بەرچاویشیان بەزیندوویی گوللە باران کرانو ئەوەیشی لەچنگی هێزەکانی ئێران رزگاری ببوو، سروشت دەستی نایە بینەقاقایی و لەبەفردا رەقی کردەوە. لە ناخەوە دەگریامو ئێستاش کە ئەم بیرەوەرییانە دەگێڕمەوە هەر دەگریم بۆ ئەو سەربازانەی کەکەس نازانێ کێنو خەڵکی کوێنو ناویان چییە! دیمەنی ئەوسەربازانە هێندە ترسناك بوو کە هەر کەسێك تۆزقاڵێك هەستی ئیسانیانەی تێدا بێت ئەو دیمەنە رایدەچڵەکێنێ، کارەساتەکانی مانگی شوبات بەگشتی وئازار بەتایبەتی، بەئەنفالو کیمیابارانو جەنگی بەردەوامی عێراق – ئێرانو دواجاریش ئەو تەرمەکوژراوانەی کەسەرجەمیان سەربازەکانی رژێمی دیکتاتۆری سوپای عێراق بوون، مایەی دڵتەنگی ومەیلی شەڕخوازانەی دەسەڵاتی بەغدایان نیشان دەدا.

بۆیە تەرمی سەربازەکان بێناونیشان بوون، چوومە سەرتەرمی بەشێك لەوکوژراوانەو سەیری لاملو قۆڵیانم دەکرد، کە بەڵکو نیشانەیەکوناونیشانێك بدۆزمەوەو بێگۆڕ نەبن، ئەم جەنگە پیسەی نێوان عێراق – ئێران، هەموو سنوورێکی ئەخلاقیو ئینسانیو کۆمەڵایەتی فەناکردبوو، چونکە کاتێك دەچوونە سەرتەرمی یەکتری،

بۆیە تەرمی سەربازەکان بێناونیشان بوون، چوومە سەرتەرمی بەشێك لەوکوژراوانەو سەیری لاملو قۆڵیانم دەکرد، کە بەڵکو نیشانەیەکوناونیشانێك بدۆزمەوەو بێگۆڕ نەبن،

یەکەم رەفتاری ناشرینیان فەوتاندنی ناونیشانی ئەو سەربازە کوژراوانە بوو، کە بەشێوەی پارچە نیکلێکی تەنک، بەزنجیرێکەوە کرابووە ملیان، ئەم کارە دزێوەیان بۆنەناسینەوەی ئەو تەرمانە بوو، ئەم توندو تیژییەش بەرهەمی غەریزە تێرنەکراوەکانی جەنەراڵەکانی جەنگ بوون. هەرلەو هێرشە ترسناکەی سوپای ئێران بۆ سەر سوپای عێراق لەناوچە سنوورییەکاندا بەهەزاران سەربازی عێراق تەسلیم بە پێشمەرگە بوون، ئەوانە زۆربەیان قاچیان رەش هەڵگەڕا بوو، تووشی نەخۆشی (گانگرین) ببوون کە تەنها چارەسەریشیان بڕینەوەبوو. بەعس هەموو ئەوسەربازە عێراقیانەی کوشتن کە لە دەست هێرشی سوپای ئێرانیو (اللە اکبر) رایانکردبوو. بەوهۆیەوە سەربازێکی زۆر لە کاتی پاشەکشەکەی ئێمەدا لەگەڵماندابوون، ئەوان ئاواتیان بەمردن دەخواست بۆئەوەی رزگاریان بێت. سەربازەکان تاکە ئومێدیان فیشەکێک بوو، بۆیە ئەوەی نەیدەتوانی لەبەفردا رێگەکە بڕێت، لەلایەن پێشمەرگەیەکەوە کەپاسەوانی دەکردن، لەترسی ئەوەی ئێرانییەکان وەک دیلی خۆیان بیانگرتایە، هەر جارەی بەفیشەکێک لەسەر خواسی سەربازەکە یەکێکیان دەکووشت. واتە سەربازەکان ئاواتە خواز بوون بەفیشەکێک کەکۆتایی بەژیانیان بێت، نەوەک بەفرو رەهێڵە رەقیان بکاتەوە، یان قاچیان لەوە زیاتر رەشبێتونەخۆشی (گانگرین) سەرکەوێتە سەرەوەی لەشیانو ئێسقانیان هەڵاهەلا بکات، ئەمە ئەو دیمەنە ترسناکانە بوو کە لە کاتی پاشەکشێدا لە دۆڵی شێخ محەمەد بینیم.

ئەو ئێوارەیەی پاشەکشە دەستپێکرد، من بەردەوام بووم لە رۆیشتن برسێتی زۆری بۆ هێنابووم، پاسدارێکی ئێرانی هاتە لامەوە داوای جگەرەیەکی لێکردم، چونکە جگەرە کێشان لە ناو سوپای پاسداران قەدەغەبوو، بۆیە بەدزییەوە دەیانکێشا جگەرەکەم دایە دەستیوئەویش دەستی بە کوڵەکەیداکردو دووسێ نانی دامێ.. ئەو نانە بۆمن لەو کاتەدا نرخی هەزار دینار بوو.. ئیتر درێژەم بەرۆیشتن دا تا گەیشتمە کۆمەڵێ چادری هەڵدراو کە (بەهادینی حەلیم – باوەدین) سەرپەرشتی دەکردن. چادرەکان تایبەت بوون بەبەشی ئیدارە، دوو چادری هەڵدراویش بەتەنیشت ئەوانی ترەوە هەلدرابوون، تەماشامکرد پڕبوون لەسەربازی دیلکراوی عێراقی، کە هێزی پێشمەرگە لە ئەنفالەکاندا لەگەڵ خۆیان هێنابوویانن، چووم داوام لە کاک (بەهادین) کرد، کەیارمەتیم بدات تەنیا شەوێک لەوێ بنووم! گوتی (ئەمشەو جێگات دەکەمەوە، بەڵام بەمەرجێک سەعاتێک پاسەوانی بگریت) گوتم قبوڵمە، دەیگرم، بەڵام باجارێ تۆزێ بحەسێمەوە. سەرەڕای هیلاکی تووشی سکچوونو نەخۆشییەکی خراپیش بووم، سەرما چووبووە هەموو گیانمەوە، ئێسکەکانی لەشم لە تاوئازار ئەیانزریکاند سکچوون وایلێکردم توانای دانیشتنم نەماو بەناچاری خۆم پیس کردو هیچیشم بۆ نەدەکرا،

بوون و ئازار لەجوڵەی خستبوون، مەترسی نەخۆشی (گانگرین)م لادروست بوو، چونکە من بەشێك لەسەربازە هەڵاتووەكانی عێراقم دیبوو كە تووشی رەشبوونەوەی

سنگم لە تاو ئازار بەرزببووەوەو کۆکەم دەگەیشتە کەشکەلانی فەلەک، (پێ)کانم سڕ ببوونو ئازار لەجوڵەی خستبوون، مەترسی نەخۆشی (گانگرین)م لادروست بوو، چونکە من بەشێک لەسەربازە هەڵاتووەکانی عێراقم دیبوو کە تووشی رەشبوونەوەی (پێ) هاتبوون منیش هەمان ترسو دڵەڕاوکێم لا دروست بوو بەپەلە گۆرەوییەکانم داکەندو رۆانیمە پەنجەکانی (پێ)م بەشی سەرەوەی قاچم، کە دەستم لێدەدان هەستم دەکرد دەست لە پارچە تەختەیەکی وشک ئەدەم، ناچاربەدەم ئازارو خۆپیس کردنەوە نووستم. شەو کاتژمێر ( ) پێشمەرگەیەکی رەقەڵەی تورە بەدەنگێکی نەشاز هاواری لێکردمو بەخەبەرهاتم: (هەستە کاکە سەعاتێک پاسەوانی لەو دیلانە بگرەو وریایان بە رانەکەن، ئاگاشت لەپاسدارەکانی ئێران بێت نەیان دزن) ناچارهەستامو تاقەمو تفەنگەکەم بەتەمەڵییەکەوە بەستوچوومە لای چادری سەربازەکان. هەردوو چادرەکە پڕ بوو لەدیل هەرهەموویان خۆیان کوشکەڵە کردبوو، بەهەزارحاڵ جێگایان دەبۆوە دانیشن. تەنەکەیەکیان دانابوو چەند چڵە دارێکیان تێخستبوو، تاکو خۆیان لەبەری گەرمبکەنەوە، ئاگری چی؟ یەکپارچە دووکەڵ بوو، لەناو خۆیاندا شەڕیان بوو لەسەر ئەوەی کە هەرکەسەو هەوڵی دەدا خۆی لە ئاگرە دووکەڵاوییەکە نزیک بکاتەوە، ناچار سەرمکرد بە چادرەکەدا خەریک بوو بختنکێم. ناوچادرەکە پڕلە دوکەڵ بوو، بەپەلە بەکۆکەکۆک هاتمە دەرەوە ، زۆرم لا سەیر بوو کە ئەوانە چۆن لە ناو ئەو چڕە دووکەڵەدا دانیشتبوون. سەرما زۆری بۆ هێنامو ناچارخۆمم پێڕانەگیراو چوومە ناو چادرەکەیانەوە. کەچووم هەموویان بێدەنگ بوون، یەکێک لەسەربازەکان گوتی: (ئەرێ کاکە تۆزێ لەمانە تورەبە خۆخەریکە لەسەرئەو تۆزە ئاگرە یەکتری دەکوژن!) منیش بەسەرسامییەکەوە رووم تێکردو گوتم: ئەوە تۆ کوردی؟ گوتی (بەڵێ کوردم!) گوتم: ئەی چی دەکەیت لێرە کەی گیراوی؟ گوتی: (منیش لەگەڵ ئەم عەسکەرانەدام چەند شەوێک لەمەوپێش ئێران هێرشی کردە سەرمانونەمانتوانی هیچ بەرگرییەک بکەین ناچار هەڵاتمو خۆم تەسلیمی ئێوە کرد، لە نزیک شاخی گۆجار هاتین بەم دیواوچەند پێشمەرگەیەک بەهانامانەوە هاتن لە مردن رزگارمان بوو، بەڵام هەندێ لە سەربازەکان لەوە ترسانو وایان دەزانی پێشمەرگە هاتووە بیانکوژێت بۆیە هەندێکیان کەوتنە تەقەکردن لە پێشمەرگەکانو پێشمەرگەکانیش تەقەیانلێکردوون ( ) سەربازمان کوژراو باقیەکەی تر ( ) کەس بووین خۆمان تەسلیمکرد، نەقیبەکەشمان کوردەو خەڵکی سلێمانی بوو بەسەرشاخی گۆجارەوە بوو، کەچی ئامادە نەبوو نەخۆی تەسلیم نەبە پێشمەرگە بکات نە بە ئێران، ئێمە تەسلیم بووین بەڵام ئەو بە راشاسێکی (BKC) وچەندین چەکی قورسی تر، بەرگرییەکی سەختی لەگەڵ سوپای ئێرانیدا دەکردو، پێشمەرگەکانیش بۆی چوون تا دەستگیری بکەن، بەڵام خۆی کردەوە بەرەبیەکانی نزیک گوندی وڵاغلوودا، منیش ئەوەتام کە دەمبینی ئێستاش وا دیلم!) گوتم: ئەک ماڵت وێرانبێت کوردی نەگبەت! رێکەوتێکی سەیربوو، قەد ئەقڵم نەیدەبڕی لە ناو ئەو سەربازانەدا کوردی دیلی تیابێت، ئەویش گوتی: (کاکی پێشمەرگە ئێنجا کورد لەکوێ نییە، وەڵاهە رەنگە ئیزرائیل ئەوەی کە روح دەکێشێ کورد بێ! بۆ نابێ!!)

ناچاربووم لەتێ لە پشتێنەکەم بدڕێنمو بیخەمە ناو تەنەکەکەوە تاکو ئاگرەکە گری بگرێوخۆمان گەرمبکەینەوە. لەگەڵ سەربازە کوردەکە زیاتر کەوتینە گفتوگۆو پێم گووت: ئەگەر ئازادت بکەمو لەگەڵما بێیت دەتوانی لە ئێران بژیت؟! سەربازەکە گوتی (بۆ ناتوانمو زۆر مەمنونتم، بەڵام چۆن چۆنی دەتوانیت بەرمبدەیتو ئێمە سەر ژمێر کراوین) گوتم یەک دەقە بوەستە، ئێستا دێمەوە!. رامکرد قاتێ جلی زیادەی خاکیم پێبوو لەکۆڵەکەمدا دەرمکردو بەپەلە گەڕامەوە خێمەکە، هاتمەلای بە ئەسپایی پێم گوت: من دەچمە دەرەوەو تۆش پاش چەند دەقەیەکیتر وەرە دەرەوە!! منیش رۆیشتمو ئەوەندەی نەبرد کابرای سەرباز هاتو گوتم: لای کەس قسە نەکەیتوبەسەربازە عەرەبەکان بڵێ: ئەوا من دەگوێزنەوە شوێنێکیترو خواحافیزیان لێبکە. چووە خێمەکەو بەسەربازە عەرەبەکانی ووت کە دەیبەنە شوێنێکی تر، جلە سەربازییەکانی داکەندوجلە کوردییەکانی منی پۆشی، پاشان جلە سەربازییەکانم خستە چاڵێکەوەو هەندێ هەژکم پیادا تا دەرنەکەوێت، ئینجا لەدەرەوەی خێمەکە ئامۆژگاریم کرد، ئەگەر پرسیاریان لێکردیت بڵێت فیرار بووم لە قزلەر. سەرە سەعاتی حەرەسیاتەکەم بەرەو تەواو بوون دەچوو پێشمەرگە بەقافڵە بەلامانەدا دەهاتنو بەرەو سەرسنوور پاشەکشەیان دەکرد. پاش ئەوەی حەرەسی دوای خۆم خەبەر کردەوە سەربازە کوردەکەشم لە نزیک خێمەکە راگرت، حەرەسەکە هەستاو هەر ئەوکاتەش لەگەڵ سەربازەکە دا رۆیشتینو بەجووتە ملی رێگامان بەرەو گەڵاڵە گرت. سەربازەکە ناوی (جوتیار) بوو کورێکی بێدەنگو هێمن بوو، کەمترین ماندوێتیم بەسیمایەوە نەدەبینی، لە رێگا گوتی: گەورەترین پیاوەتیت لەگەڵ مندا کرد، نازانم چۆن چاکەت بدەمەوە.. بەڵام ئەترسم بمناسنەوەو دەستگیرم بکەن) گوتم: جارێ من پیاوەتیم نەکردووە ئینسانیەتم کردووە، کەسیش ناتگرێ، کێ تۆ دەناسێت، ئێستاش ئەوا دوژمن ئەنفالی بۆ ناوچەکەمان کردووە، خەڵک خۆی لێ تەوقە نەخوازە بیری لای تۆ بێت. پاداشتیشم ناوێت گرنگ ئەوەیە ئێستا ئازادیت. لەوانەشە ئێران نەهێڵێت پێشمەرگە ئەو سەربازە دیلانە لەگەڵ خۆیدا بەرێتە ناوئێرانەوە رەنگە بیانگرێتو خۆی بیانکاتە دیلی جەنگ، خۆت ئەزانی عێراق دیلی ئێرانی زۆر لایە، کە وام گوت نوشتایەوەو ویستی پێڵاوەکانم ماچ بکات! دەستم گرتو گوتم خۆراگربە پێویست بەکڕنووش ناکات، تۆ سەربازێکیت نەتوانت بەرامبەر بەگەلو شۆڕش کردووە نە بەعسیت ئیتر بۆ دەترسی؟ بەزۆر هێنراوی بۆ شەڕ کە لە بنەڕەتدا بڕوات پێنییە، گوتی: (راست دەکەیت چارم چییە لەم جەهەندەمەی کەناوی عێراقە رزگارمان نابێت!!) وردە وردە روناکی باڵی بەسەر دۆڵو چیاکاندا کێشا، ناوچەکە قەرەباڵغییەکی زۆری پێوە دیار بوو. جەبهەی ئێران بوو، بە سەدان هەزار ئۆتۆمبیلی سەربازی هاتوچۆیان دەکرد، زیاتر لە سەد هەزار سەربازو پاسدار بەسیجی ئێرانی لەو ناوچەیەدا جێگیر بوون.. بەهەزاران خانوو بەدارو نایلۆن

دروستکرابوو. لەگەڵ هاوڕێ سەربازەکەمدا دەستمان لە لۆرییەك راگرتو وەستا، بەپەلە خۆمان هەڵدایە ناوی سەربازەکە ئەتووت تازە لەدایك بووە، سەیری دەوروپشتی خۆی دەکردو پێدەکەنی، نازانم ئەو لۆرییە چۆن بۆمان وەستا!! چونکە لەگەڵاڵەوە سەیارەی سەربازی زۆردەهاتن، بەڵام کە دەستت رادەگرت بۆ کەس نەدەوەستان لە ناو لۆرییەکەدا چاوم بە کاك (پەرۆش محەرەم محەمەد ئەمین) کەوت کە عدەد جیهاز بوو لە سکرتاریەتی هەڤاڵ (مام جەلال) جیهازەکەی فرێدابووە ناو لۆرییەکەو لەبەرپێیدا هەموو قوڕو خۆڵ بوو، ناو لۆرییەکە دەتگوت بێشکەیە ئەمدیواو دیوی دەکرد، هاوڕێ سەربازەکەم زەردەخەنە گرتبووی دەستی خستە سەرشانمو گوتی: (ئەگەر ئێستا ئەم سەربازە ئێرانیانە بزانن من سەربازی عێراقیم دەبێ چیم لێبکەن!) گوتم: جارێکی تر باسی ئەو بابەتە مەکەرەوەو وابزانە هەر سەربازیش نەبوویت!

دەمەو ئێوارە گەیشتینە گوندی (شاناخسێ) ئێستا ئێمە لە سنووری ئێران نزیك بووینەتەوە، ئەوە تۆپخانەکانی ئێرانەو ئەوە هەموو هێزی ئێمەیە لەم ناوچەیە کۆبۆتەوە، لە لۆرییەکە دابەزین بەپەلە کەوتمە هەواڵ پرسینی چەند برادەرێك خێمەکەی سکرتاریەتم دۆزییەوەو سەربازەکەشم لە نزیك خێمەکەوە راگرت. لەوێ لای برادەران کەمێك دانیشتمو کەوتینە قسەکردن، سەربازە کوردەکەم بە بەهادین ناساند پێشمەرگەی کەرتی ([illegible]) تیپی [illegible] بوو، بەڵام نەمگوت ئەم پیاوە حاڵی ئاوایە گوتم: (هاوڕێمەو لە سەرگەڵو فێرار بووە) چونکە ئەگەر بموتایە لە (قزلەر) بووە، دەیزانی کە لە قزلەر کورێکی بەو شێوەو رەنگەی لێنەبووە) بەسەربازەکەشم گوت: کە بڵێ لەسەر گەڵو فێرار بووم ئەوم لای بەهادین بەجێهێشتو منیش چوومە لای خێمەی برادەران. شەو سەردانێکی لای پێشمەرگەکانی تیپی ([illegible])م کردوو هاوڕێ سەربازەکەشم لای برادەران دانیشتبوو بۆ نووستنیش شەو پێکەوە لەگەڵ بەهادیندا، لەژێر خێمەیەکی زیادەدا نووستین. بۆ بەیانییەکەی پاش نانخواردن، فرۆکەکانی عێراق بەسەر ئاسمانی گوندی شاناخسێو بەرەکانی شەڕدا لە جموجۆڵێکی گوماناویدا بوون، بەیانییەکەی فرۆکەکانی عێراق هەندێ ئاماژەیان بەئاسمانی ئەو ناوچەیەدا بڵاوکردەوە کە لە شێوەی چەند پارچە کاغەزێکی سپیدا بوو پێشمەرگەیەکی تیپی [illegible] زیراکانە لەو ئاماژانە گەیشتو پێی گوتین: (دەزانن ئەو شتە سپیانەی ئەو فرۆکانە فڕێیدەدەنە خوارەوە دۆزینەوەی رێڕەوی (با)یە، تاکو هەلی لە بارو وگونجاویان بۆ هەڵبکەوێتوچەکی کیمیاوی بەکاربهێنن). هەندێ لە برادەرانی پێی پێکەنینو گوتیان (ترسی کیمیاوی لە مێشکیدا دەرنەچووە!)، من بۆچوونەکەیم بەهەندگرت، چونکە نامیلکەیەکی بچکۆلانەم لە گیرفاندا بوو کە باسی لەو حاڵەتە دەکرد، کە فرۆکەو تۆپخانەکانی دوژمن لە بارێکی گونجاودا سوود لە رێڕەوی (با) وەردەگرنو ئەوچەکانە بەکاردەهێنن. ئەو رۆژە بەبەردەوامی فرۆکەکانی عێراق بە ئەسمانی ئەو ناوچانەدا لە فڕین نەدەکەوتن، کاتژمێر ([illegible]) ی پاشنیوەڕۆی رێکەوتی [illegible]/[illegible]/[illegible]، منو هاوڕێ سەربازەکەمو بەهادین سەرگەرمی قسەی خۆشو سوبعەت بووین، لەناکاو هەشت فرۆکەی شەڕکەری عێراقی هاتنە سەر گوندی شاناخسێوچوار فرۆکەیان بەچڕی کەوتە بۆردوومانکردنی هێزەکانمان بەرۆکێتی قرکەرو کیمیاوی، لە ئەنجامدا زیاتر لە ([illegible]) پێشمەرگە شەهید بوونو نزیکەی ([illegible]) کەسی تریش بریندار بوون، کە بەشێکی زۆری بریندارەکان لە نەخۆشخانەی شاری تاران، ئەسفەهانو تەبرێز گیانیان بەخشی. منو بەهادینو هاوڕێ سەربازەکەم بەخەستی بریندار بووین، بەهادینی هاوڕێم بە ئاراستەی غازەکە رایکردو گیانی بوو بەقەرەبروت، پاش نۆ رۆژ لە نەخۆشخانەی شاری (ئەسفەهان)ی ئێران گیانی بەخشی، ئاگام لە هاوڕێ سەربازەکەم نەماو تاکو ئەم ساتە وەختەش نازانم شەهید بوو، گۆڕغەریب کرا، یان زەوی قوتیدا ؟ ئەوەندەم بۆکرا بەرەو سەرچاوەی کانییەك هەڵهاتمو سەرمخستە بەرئاوەکە، تاکو کاریگەریی چەکی کیمیاوی لەسەر روخسارم کەمبێتەوە، ناڵەی فرۆکەکان هێندە ترسناك بوون، جێگای بڕوا نەبوو، لە کاتی شۆڕبوونەوەیان بەرەو زەوییو بۆردومانکردنیان، هەرچوار فرۆکەکەم بینی خۆڵو بەردێکی زۆریان بەسەروگوێلاکماندا کرد، هەرکە رۆکێتەکان کێشایان بەزەویدا، یەکەم جار چاوم بە دوکەڵە خەستو سپییەکە کەوت کە لەزەوییەوە بەرزدەبوونەوەو بەئاراستەی ئێمە دەهاتنو پاش ماوەیەك بەهێڵێکی ستوونی رێك وەستا بوو. ناخۆشترین چرکە ساتی ئەو کارەساتە، ئەوەبوو، کە هەرچەندە هاوارم لە بەهادینی هاوڕێم دەکرد بەئاراستەی غازە کیمیاویەکە ڕانەکات، بەڵام ئەو تەواو شڵەژا بوو، نەیدەزانی راستو چەپی خۆی کوێیەو تا سەرەنجام جەستەی بووە رەژوو. پاش ئەوەی کەجەستەم تەڕکردوو روخسارم خستە بەر لوولەیەکی ئاو، ئینجا چەند دەرزییەکی (ئەمپول) کە تایبەت بوون بەچارەسەری برینداری کیمیاوی، لە قۆڵو هەردوو رانم چەقاند. ئەمە جگەلەوەی کە (ئەمپولێکی)ترم شکاندو تا توانام تیا بوو، هەڵمژیو تێر بۆنم کرد، ئەگەر ئەو دەرزیانەم پێنەبوایە، زەحمەت بوو بژیمایە. یەکەم جار کە ئەوغازەم بەرکەوت، کاریگەریی لەسەر هەردوو چاوم دانا، دەتووت خوێو لیمۆندۆزیت لە چاوەکانم کردووە، دوایی تەنگە نەفەس بوومو بەزەحمەت دەمتوانی هەناسە بدەم، ئیتر گیانم کەوتە خروو، هەموو دەستو پلو روخسارم سوور هەڵگەڕانو کەوتمە هەڵکڕاندنی، پاش ماوەیەکیش نۆرەی ئەو تڵۆقە ترسناکانە هات کە لەسەر لەداخانا رادیۆکەم کێشا بەزەویدا! دوایی لەبەرخۆمەوە گوتم: (تۆبڵێی هێندە خائینو چەتەو دزبین، کە خەڵکی سلێمانی راپەڕیبنو لەدژمان مزاهەرە بکەن؟ ئەمەحاڵی ئێمەیە..ئیتر خەڵکی لە دژمان چی دەکەن؟؟! ئاخر خراپەمان چی بووە؟! ئەوەتا مەرگ چاوەڕێمانەولەوانەیە پاش چەند چرکەیەکی تر وردە وردە جەستەم بئاوسێوهەپرون بە هەپرون ببم، ئاو بە هەردوو چاوەکانمدا دەهاتنە خوارەوەو بەتەواوی لە بینین کەوتبوون، ئینجا رشانەوە.. ئەوەی لە دەمو لوتمەوە دەچۆڕانە سەرزەوی

شازین هێرش نەخۆشانەی ئێران

دەستم دروستبوونو تادەهات گەورە تر دەبوون، ئینجا ئازار لە هەردوو گونمی دا، بن باڵەکانم سوور ببوونەوەو دەتگوت یەکێك دێتو بەگوێزان وردە وردە خەریکی شەقار شەقار کردنیەتی، هەستم دەکرد سات لە دوای سات باری تەندروستیودەروونیم خراپتر دەبێت، دەستەکانم رەش هەڵگەڕان.. کە سەیرم دەکردن، دەترسامو لییان دەسڵەمیمەوە، ئەوەی بەتەنها پێمکرا، دوو دەرزی تریشم لە (ران)م داو ناچار بەشەلە شەل خۆم گەیاندا پاسێکی ئێرانی کە سەربازی دەهێناودەبرد، بەڵام جێگا نەبوو سەرکەوم. بەدەم ئەو ئازارو هەناسە بڕکێیەوە چوومەوە ئەو جێگایەی کە پێشتر لەگەڵ هاوڕێکانمدا بەرلەوەی فرۆکەکان بۆردومانمان بکەن لێی دانیشتبووین. رادیۆکەی بەهادینی هاوڕێم هەر لەوێدا، بە داگیرساوی مابۆوە، بەڵام نە بەهادینونە هاوڕێ سەربازە کوردەکەم دیار نەبوون، کە روانیمەوە دەستەکانم بینیم تەواو رەشبوونەوە، هێندە سامیان هەبوو هەرگیز لە دەستی خۆم نەدەچوون، رایۆکە لەسەر ئێسگەی بەغداد بوو، گوێم لە دەنگی هاتو هاواری ئەو مزاهەرەچیانە بوو کە لەشاری سلیمانی بەبۆنەی (ئەنفالی یەك)ەوە لە دژی شۆڕشو پێشمەرگە ئەنجامیان دابوو دەیانگوت: (بۆ دەرەوە بۆ دەرەوە خۆفرۆشان بۆ دەرەوە!) شلەیەکی زەردباوی کەسکون بوو. ناچار خۆم گەیاندە لای کۆمەڵێك پێشمەرگە کە توانای ناسینەوەیانم نەبوو بەتەنها گوێم لە دەنگیان بوو، پاشان خراینە ناو لۆرییەکی سەربازییەوەو بەرەو بانەکەوتە رێ، ماوەی پێنج سەعات لە ناو ئەو لۆرییەدا بووم، بەرێکەوت بەهادینی هاوڕێمو ئیبراهیمی حاجی محەمەدی وایەرمەنم ناسییەوە، کە هەردووکیان پێشمەرگەی تیپی [illegible] بوون، بەڵام لە تاو ئازارو رشانەوەی بەردەوام دەمیان گۆی نەدەکرد قسەم لەگەڵدا بکەن، منیش تەنها ئەوەم بۆ کرا دەستێك بەسەر شانی بەهادیندا بهێنم وەك ئەوەی پێی بڵێم پێویستە قایم بینو سڵ لە مەرگ نەکەینەوە، بەڵام چیتر توانام نەما لە روخساری هاوڕێکەم بڕوانمو تا دەهات کەللەی دەئاو ساو روخساریشی هێندەی تۆپێکی فتبۆڵێنی لێهاتبوو، سڵم لە هاوڕێکانم دەکردەوەو دەمم تا دەهات وشك دەبوو، دەستەکانم زیاتر دەئاوسانو رەشهەڵدەگەڕان. بریندارەکانی ناو ئەو لۆریانەم وەك پیاوی فیلمی کارتۆن دەهاتنە بەر چاو. دەنگم تا دەهات کزتر دەبوو، هەناسەم توندو جەستەشم وەك شەقشەقە دەلەرزی، لە مانی خۆم دڵنیا نەبووم، پاسدارەکانیش هاواری (ئیمامی عەلی) یان دەکردو دەگریان، پێشمەرگەکان بێدەنگ تربوون بەڵام بەبەردەوامی دەڕشانەوەو شلەیەکی زەرد لە دەمیان

دەهاتە دەرێ، لە ڕێگالۆرییەکان لەناو قوڕدا چەقین – ماوەی سەعاتێك ژمارەیەکی زۆری سەربازە ئێرانییەکان پاڵیان پێوەنان تا بەهەزار فەلاکەت لەو قوڕو چلپاوە دەرچووین، لە ناو لۆرییەکەدا دوو پاسداری ئێرانی کە بەتەنیشت منەوە بوون‌و لە تاو ئازاردا هاواریان بۆ (عەلی) دەبرد، لەدواییدا گیانیان سپارد. ئەمە یەکەم جار بوو کە خەڵك لە تەنیشتمەوە بەو شێوە ترسناکە بمرێت، ئەو دیمەنە رایچڵەکاندم‌و کەوتمە بیرکردنەوەوە ووتم پێدەچێت تادەگەینە شوێنی خۆمان هەر هەموومان گیان بسپێرین، وورده وورده گلۆپەکانی شاری بانەم بەدیکرد، تاگەیشتینە نەخۆشخانەکەو لۆرییەکە وەستا، پاسدارێکی تری ئێرانی پاش رشانەوەیەکی زۆر گیانی سپارد، دەرگای دواوەی لۆرییەکەیان کردەوەو نەقالەیەکیان لەسەر زەوی درێژ کردو هەردوو دەستیان گرتم‌و خستیانمە سەری، بەرلەوەی بەپەلە بمگەیەننە نەخۆشخانەکە هاوارم لەوتیمانە کرد، کە نەفەرێك ئێستا مردووە تەرمەکەی لەبەشی دواوەدایە، گوێیان بەقسەکەم نەدا، وایاندەزانی وڕێنە دەکەم، ئینجا بەخێرایی دوو کەس کە ئەمسەرو ئەوسەری نەقالەکەمیان هەڵگرتبوو، کردیانم بەهۆڵێکی گەورەدا کە پڕ بوو لە برینداری چەکی کیمیاوی، هەر لە ناو هۆڵەکەدا چەندین کەس مردبوون. حمە غازی هاوڕێم بینی، کە بەشێوەیەکی هێندە ترسناك دەموچاوی ئاوسا بوو، سڵم لێدەکردەوە نزیکی بکەومەوەو زۆر بەقورسی خەوی لێکەوتبوو. ئینجا بریندارەکان بەدوای یەکدا ریزکران‌وکەوتنە دەرزی لێدان لە قۆڵیان. سەرەی دەرزی لێدانەکەم نزیك بووەوە، بۆیە لە ریزەکەدا دەرچووم‌و دەرزییەکەم لە خۆمنەدا. هەر لە منداڵییەوە لە دەرزی دەترسام‌و ئێستاشی لەگەڵدا بێت، بەهەزار حاڵ بڕوا بەخۆم دەهێنم کە دەرزیم لێبدەن هەرکەسێك دەرزییان لێبدایە بەرەو حەوشەی نەخۆشخانە بەرێدەکەوت‌و لەوێشەوە هەموو جل‌و بەرگەکانیان دادەکەندو دەیان سوتان. من کە چوومە دەرەوە پاسدارێکی ئێرانی گوتی: (چی پارەو سەعات‌و مستیلەو شتی ترت پێیە بیخەرە ئەم کیسەیەوەو دوایی وەریبگرەوە) گاڵتەم بەقسەکەی هات‌وگوتم: هیچم پێ نییە، ویستی بمگەڕێت، یەکێکم کێشا بەقۆڵیداو ناچار دەستی بردە دواوە. ئینجا رۆیشتم لە پەنا بەردێکی حەوشەی نەخۆشخانەکەدا هەرچی پارەو شتی پێبوو خستمە ژێر بەردەکەوەو شاردمەوە ، ئینجا کەوتمە داکەندنی هەموو جلەکانم‌و فڕێمدایە سەر ئەو جل‌و بەرگانەی کە لەو حەوشەیەدا وەك بار هەڵدرابوونەوە.بەڕووت‌و قووتی، بەرەو گەرماوێکی تایبەتی براین کە تایبەت بوو بە برینداری چەکی کیمیاوی، ئەو ئاوەی بەشێوەی (دووش)خۆمان لەبەردا دەشت ، ئاوی پاك بوو. ئینجا بەڕووتی بەرلەوەی بچینە دەرەوە هەرنەفەرێك قاتێك چاکەت‌و بیجامەیان دەدایێ و دەیانبردینە نێو پاسێکی گەورەی (T.B.T) یەوە، کە تایبەت بوو بەگواستنەوەی برینداری جەنگ‌و هیچ کورسی‌وشوێنێکی دانیشتنی تێدا نەبوو، چەند بەتانییەك نەبێت کە لەناو پاسەکەدا راخرابوو بۆ ئەوەی بریندارەکان لەسەری درێژ بن. پاسەکە جوڵاو بەرەو شاری (سنە) کەوتە ڕێ، زیاتر لە [illegible] سەعات بەڕێوە بووین، لەڕێگا پاسدارێکی تری ئێرانی گیانی سپارد شۆفێری پاسەکە پیاوێکی تورکی ئازەری بوو لە مەرگی ئەو سەربازە فارسە ئاگادارم کردەوە، یاریدەدەری شۆفێرەکە بەپەلە هاتەلام‌وسەربازە مردووەکەم نیشاندا، چووە لایەوەو گوێی بەدڵی پاسدارەکەوە ناو گوتی (مردووە!) شۆفێرەکەش لە مەرگی حەتمی ئەو سەربازە ئاگادار کردەوە، ئیتر ئەو مەسافە زۆرەی کە بڕیمان تا شاری سنە، هاوەڵی تەرمی مرۆڤێك بووم کە بەچەکی کیمیاوی گیانی سپارد.

شەو درەنگانێ گەیشتە شاری (سنە)، لەبەردەم نەخۆشخانەیەکدا وەستاین‌و بە نەقالەیەك گواسترامەوە سەر چرپایەکی تایبەت پاڵیانخستم و لێدانی دڵیان گرتم‌و دکتۆرێك بەپەنجەگەورەکەی پێڵوی چاومی بەرزکردەوە، بەوردی لە هەردوو چاومی روانی، لەوکاتەدا کە دکتۆرەکە سەرگەرمی چارەسەرکردنم بوو، بەشێوەیەکی بەردەوام‌و بێپسانەوە دەستمکرد بە ڕشانەوە هەموو ئەو جێگاو بانانەم پیسکرد، ئیتر لە هۆش خۆم چووم‌و دوای دوو تا سێ رۆژ، ئینجا هۆشم هاتەوە بەرخۆم، بینیم شوێن‌و چرپاکەم گۆڕابوو، ئەو جێگایە نەبوو کە یەکەم جار لێیاندانام، تەلەفزیۆنێکی بچووك بەرامبەرم دانرابوو، بەهەزار حاڵ دەمتوانی لێی بڕوانم، جگە لە رووناکییەکی تیژی سپی کە هەر دوو چاومی ئازار دەداو پڕی دەکردن لە ئاو، شتێکی ترم نەدەدی.

لە کاتژمێر ([illegible]) ی سەلەبەیانی رێکەوتی [illegible]/[illegible]/[illegible]، بۆ جارێکی تر لەسەر چرپاکەم هەڵیانگرتم‌و خرامەوە سەر نەقالەیەك، بەرلەوەی بمبەنە شوێنی تر، دکتۆرێکی گەنجی باریکەلە هاتە نزیکم‌و بە ئەسپایی‌و بەزمانی کوردییەکی رەوان پێی گووتم: (من خەڵکی کەرکوکم چەندین ساڵە لە ئێران دەژیم، ئێستا دکتۆرم لە بەشی نەخۆشخانەی سوپای پاسدارانی ئێران، خاولییەکی بەسەر سنگمدا داو تەبەڵەی نەخۆشییەکەی دایە دەست برادەرێکی ترو گوتی: (بەپەلە بەرەو (فرودگا)ی بەرن) واتە بەرەو فرۆکەخانە، خرامە ئۆتۆمبیلێکی ئەمبولانسەوەو تاکو فرۆکە خانەی شاری (سنە) رایاننەگرتم. فرۆکە خانەکە لە نەخۆشخانەکەوە هێندە دوور نەبوو، دوای ئەوەش لە ئەمبولانسەکەدا دایانبەزاندم هەڵیانگرتم‌وخرامە نێو فرۆکەیەکەوە، کە تایبەت بوو بە گواستنەوەی نەخۆش، ناو فرۆکەکە ئەوەندەی نەبرد لە ئەرزەوە بەرەو ئاسمان فڕی‌و زیاتر لە سەعاتێك بەئاسمانەوە بووین. پاشان فرۆکەکە نیشتەوەو یەکەیەکە بەنەقالەکەوە بردیانینە دەرەوەی فرۆکە خانەو خراینە پاسێکی بچووکەوە، پاسەکەش ئەوەندە نەڕۆیشت تا گەیشتینە ناو گۆڕەپانی نەخۆشخانەیەکەوە، لەوێشەوە بەرەو ژووری ژمارە ([illegible]) براین‌و لەسەر تەختێك پاڵیان خستم، ئینجا چەندین دکتۆر هاتنە سەرم‌و هەریەکەیان شوێنێکیان دەپشکنیم، ئینجا هەندێ حەب‌و چەند کوپێکی بچووك دەرمانی شلەمەنییان بەقورگمدا کردوو پاڵیان خستمەوە. لەوکاتەدا حەزم چووە سەرئەوەی جگەرەیەك بکێشم، بیرم چوو ئەوە باس بکەم، کە چۆن لەسەرەتای زامداربوونمەوەو چوونم بۆ ناو ئەو لۆرییە سەربازییەی کە پێی هاتم بۆ نەخۆشخانەی شاری (بانە) هەر لەوکاتەدا کە گیانم ئازار تەنیبووی، زیاتر لە [illegible] جگەرەم کێشا تا گەیشتمە نەخۆشخانە، زیاتر لە ([illegible]) جگەرە لە پاکەتەکەمدا مابوو، لە کاتی هاتنەدەرەوەم لە گەرماوەکە پارەو پاکەتە جگەرەکەم تەسلیمی پێشمەرگەیەکی تیپی [illegible]ی شارباژێڕ کرد، بەناوی دکتۆر کاوە، من نەمدە ناسی بەڵام ئەو بەهەموو ئەو پێشمەرگە زامدارانەی راگەیاندبوو کە کێ پارەو شتی پێیە بمداتێ‌و ناوی خۆی لەسەر دەنووسم‌و لە دوایدا وەریگرێتەوە من پاکەتە جگەرەکەم‌و ([illegible]) دینارم دایێ، ([illegible])دیناریشم خستە گیرفانی چاکەت‌و بیجامەکەمەوە گوتم با پێم بێت، بەکەڵکم دێ، ئەوکاتەش لە فرۆکەخانەی سنەوە تا ئەو نەخۆشخانەیەی کە بۆی برام لە ژووری ([illegible]) پاڵیانخستم ئەو ([illegible]) دینارە هەر لە گیرفانمدا بوو، سەیرم لێهات کە هەر لە شاری (سنە) چەند جارێك جلەکانیان گۆڕیبووم‌و جلی پاکیان لەبەرکردبووم، کەچی ([illegible]) دینارەکەم هەر پێ بوو دکتۆرەکان لە کاتی گۆڕینی جلەکانمدا پارەکەیان خستبووەوە گیرفانم.

یەکەمین شت، کە حەزمکرد بیزانم ناوی ئەو شارەبوو کە تازە بۆی هاتبووم وە ناوی ئەو نەخۆشخانەیەش بوو کە تێیدا چارەسەردەکرام، لە دکتۆرەکەم پرسی کە ناوی ئەم شارە چییە؟ دکتۆرەکە پێکەنی‌و لێم تێگەیشت، ئێرە مازندەرانە ئەم شارەش ناوی (بابل)ە، ئەم نەخۆشخانەیەش ناوی (نەخۆشخانەی شەهید بەهەشتی)یە، (بەهەشتی یەکێك بوو لە سەرکردە روحی‌وناودارەکانی ئێران کە لە ساڵی [illegible] لەگەڵ چەندین سەرکردەی روحی ئێراندا، لە ناو هۆڵێکدا تەقێندرانەوەو هەموویان کوژران) ئیتر ژووری نەخۆشخانە بووە بووە لانەم‌و شەو و رۆژم لەو ژوورەدا بەسەردەبرد. نەخۆشخانەکە ئاپارتمانێکی چەند نهۆمی بوو، زیاد لە پێویست پاك‌و خاوێن بوو، دکتۆرو پەرستارەکان مامەڵەیان زیاد لە پێویست مرۆڤ دۆستانە بوو. ژوورەکەی من پێکهاتبوو لە دوو تەخت، تەختی تەنیشتم بەسیجێکی ئێرانی لەسەر کەوتبوو، کە ئەویش زامداری چەکی کیمیاوی بوو، بەسیجەکە زۆر دەمەوەرو قەرەباڵغ بوو، هەر دەتگووت شێتە، لەبەرخۆیەوە دوعای دەکردو دەستی بۆ ئاسمان بەرزدەکردەوەو فووی بە دەوری خۆیدا دەکرد، هەرلە ساحیر دەچوو، تەمەنی ([illegible]) ساڵ بوو، خەڵکی شاری (سیا کەل) بوو، ناوبەناو دەگریاو ژیر دەبووەوە، دیار بوو کیمیاوییەکە خراپ کاری لێکردبوو، تا بەیانی سەرگەرمی (قورئان) خوێندن بوو. تەواو وەزعمی تێکدا بوو، زۆری لێ پەست بووم، بەپەلە لەسەر تەختەکەم هەستام، کاتژمێر [illegible]-[illegible]ی شەو بوو. چوومە لای دکتۆرەکەو هەرچۆنێك بێت بە ئاماژە تێمگەیاند، کە ئەم برادەرە نایەڵێت پشوو بدەم‌و خواردن‌و خەوی لێ حەرام کردووم، تا بەیانی (قورئان)دەخوێنی‌و دەگری‌و فووبە دەوری خۆیدا دەکات‌و دەنگە دەنگ دەکات، دکتۆرەکە لە گەڵمدا هاتە ژوورەکەو پیاوە شێتەکەی تەنیشتمی گواستەوە بۆ ژوورەکەی پەنام، پاشان سوپاسی دکتۆرەکەم کردوو ئیتر بەتەنها لەو ژوورەدا ، بووم بە مەسئولی بەڕو بەحر، ئەو بەسیجە شتێکی تری هەبوو، کە هەر ئەو رۆژە چەندین جار دووبارەی دەکردەوە ئەویش هەڵدانەوەی لاپەڕەیەکی (قورئان) بوو کە وێنەیەکی ئیمام خومەینی پێوەبوو. زوو زوو ماچی دەکردوو بەرەو ئاسمان بەرزی دەکردەوەو ئینجا دەیهێنایە خوارەوەو رووی دەمی لێدەنام، زۆر لەسەرخۆ دەیگوت (ئیمام!. ئیمام!!.. ئیمام..!!) منیش پەستبووم نەمدەزانی چی پێ بڵێم!وتم باشە بەقوربانی ئیمامت بم پاڵکەوە نەفرەتلەوەی منی هێنایە لای تۆ.. دەنگم بەرز کردەوەو پێم گووت: دەبخەوە تۆپیوو ئەم فلتە فلتەت لە چیە، ئاخ بۆ ئەو کیمیاییە نەیکوشتی!

ئەم ئەتوارە ناشرینەی لە دەقیقەیەکدا چەندین جار دووبارە دەکردەوە. دوای یەك دوو شەو بە تەنهایی، نەفەرێکی تریان بۆ هێنام،

که ئەویش هەر پاسدارێکی ئێرانی بوو. لەدڵی خۆمدا گوتم: خەرمان بەرەکەت بزانم ئەمەیان بە چییەوە دەیگرێتو نایەڵێت ئیسراحەت بکەم! پاش ئەوەی چاكو چۆنی لەگەڵدا کردم، سەیرم کردکوڕێکی زۆر باشەو سەرو ڕوخساری باش دیاربوو، زۆر دڵنەوایی دەدامەوەودەم بەخەندەوخۆشەویست بوو. ڕۆژێکیان (□□) تمەنی ئێرانی دامێ، وتی ئەوە بۆخۆت خەرجکە، تۆ دایكو باوکت لێرە نینو عێراقیت. تەوتو لە زمانەکەی دەگەیشتم بەڵام توانای وەڵام دانەوەیم نەبوو. کوڕێکی تەبیعەت بەرز بوو، کەمدوو بوو شەوانە لە کاتی خۆیدا دەنوستو ئەو ماوەیەی لەگەڵیدا بووم هەرگیز دڵی عاجز نەکردمو یان نەبووە هۆی بێزاریم. ڕۆژێکیان چەندین هاوڕێی لەگەڵ خۆیدا هێناو هاتە ژوورەکەم منی بە هاوڕێکانی ناساند. زۆرمان قسەکرد، منیش دەستم کرد بەژێر سەرینەکەمداو (□□) دینارم دەرهێناو گوتم: (ئەمە پارەی ئێمەیە (□□) دیناره بەرامبەر بە □□□-□□□ تمەنی ئێرانیە). هەر کە ئەوەم گوت: یەکێکیان چاوی زەق بووەوەو گوتی: (ئەو (□□) دینارە بدە بە من دەیخەمە ئەلبوومەوە بۆ یادگاری). منیش زانیم درۆ ئەکات یادگاری چیو تەڕەماشی چی؛ (□□) دینارەکە □□□ تمەنەو خوێنی مەلایەکە. ئەو کوڕەی لە ژوورەکەمدا بوو، چاوێکی لە هاوڕێکەی بزکردەوە وەك ئەوەی پێی بڵێت: کە ئەو کارە عەیبە! منیش گوتم: باشە دوایی! کە هەستان ڕویشتن پاسدارەکە هاتە لامەوە گووتی: (پارە نەدەیت بە کەس، نە بەیادگاری نە بە دیاری). منیش گووتم باشە نایان دەمێ!

لەو ڕۆژانەدا چەندین جار دکتۆر هاتەسەرمو چارەسەریان دەکردم. دکتۆرەکان بە گشتی مرۆڤدۆست بوون. خزمەتی باشیان دەکردیدن. هەمیشە جلو بەرگیان دەگۆڕیم. چەرچەفو بەرگە سەرینەکەمیان بە بەردەوامی دەگۆڕیو لە جێدا هی خاوێنیان بۆ دەهێنام. وردە وردە هاتمەوە سەرخۆم، بە پێ بەناو قاوشەکەدا هاتوو چۆمدەکرد. پەرستارەکان بە لامدا دەهاتنو هەمیشەش بزەیەك لەسەر لێوە ئاڵەکەیان بوو. جوانی پەرستارەکان بێ سنوور بوو، مامەڵەیان مامەڵەیەکی عاشقانە بوو، زۆر جار سەریان بۆ دەلەقاندموو بزەیەکیشیان بۆ دەکردم، دکتۆرەکان زۆر ڕووخۆش بوون. ڕۆژێکیان دکتۆر بە نیازی چارەسەرکردن خۆی کرد بە قاوشێکداو پەرستارە جوانەکەشی لەگەڵدابوو، دەستی گرتمو مقەستێكو لەفافێکی دامێ، گوتی: (تۆ لە ئێستاوە دکتۆریتو دەبێت یارمەتیم بدەیت) ..دەستی کرد بە پێکەنینو لەگەڵ خۆیدا بردمیە قاوشێکەوە کە پڕبوو لە زامداری چەکی کیمیایی. لەو کاتەدا سەرگەرمی چارەسەرکردنی (زەکەری) پێشمەرگەیەکی خۆمان بوو، دکتۆرەکە بە پێککەنینەوە پێی گووتم: کێری کوردی عێراقی زۆر گەورەیە، بە دەستیش ئیشارەتی کرد!). سیستەرەکە لە پێکەنیندا خەریك بوو ببورێتەوە! منیش دامە قاقای پێکەنین! بەڵام لە کاتی چارەسەر کردندا پەرستارەکە ڕووی وەرگێڕابوو. ئەو ڕۆژە ژوور بە ژوور لەگەڵ دکتۆرو پەرستارەکەدا دەگەڕاینو من قوتویەکی نیکڵی پڕلە مقەستوکەرەسەم بە دەستەوە بوو، دکتۆرەکانو پەرستارەکانی تر کە منیان دەبینی، پێدەکەنین. چەند ڕۆژێك لە خەستەخانە مامەوە تەواو بێزار بووم. هەوڵم دەدا قەناعەت بە دکتۆرەکان بکەم کە لە خەستەخانە ئیزنم بدەنو بگەڕێمەوە شاری (بانە). یەکەمجار ئەوەم بە دکتۆرێك ووت، بەڵام وەڵامی نەخێر بوو! چونکە دەبوایە ماوەیەکی باش لە ژێر چاودێری پزیشك بوومایە، تاکو بە تەواوەتی لەوە دڵنیا بن کە وەزعی تەندروستیو دەروونیم باشتر بووەو مەترسی مردنم لەسەر نەماوە.

دکتۆرەکان ڕۆژانە چاودێریان دەکردم، بە بەردەوامیش چارەسەریان دەکردموو ئەوەی پێویست ببوایە بۆیان دەکردم. پەروانەی نەخۆشیەکەمیان لای سەرمەوە دانابوو، زوو زوو تەماشایان دەکرد. ئەو غازەی کە لێیدابووم لە جۆری (خەردەل – سیانید) بوو. بەڵام دکتۆرێکی تر لەو بڕوایەدا بوو، کە جۆری ئەو غازە تێکەڵیەك بوو لە خەردەل + ئەعساب.

ڕۆژێکیان بە ناو قاوشی نەخۆشخانەدا هاتووچۆم دەکرد، لەناکاو پەرستارەکە دەستی گرتمو تا ژوورەکەی خۆم بەری نەدا، خستمیە سەر جێگاکەمو گوتی: (شوێنەکەت مورەتەبو مونەزەم بکە، ئێستا جەنابی ڕەئیسی شهرداری شاری بابل دێتە ئێرەو ملاقاتان دەکات). پەرستارەکە دەستێکی بەسەرمدا هێناو قۆپچەی سەرەوەی چاکەتەکەشمی داخست. ئەم مامەڵە جوانەی لەگەڵمدا نواندی، خستمیە بیرکردنەوەیەکی قووڵەوە، لەو نەخۆشخانەیەوە لە مانای ئەو بەها بەنرخەی مرۆڤایەتی تێگەیشتم، کە ئەشێ لە دەرەوەی دنیای حەماسەتو شۆڕشگێریدا دنیایەکی جوانتر هەبێ، کە دنیای بەزەییو ڕێزگرتنی ئەو سەرمایە بە نرخەیە کە ناوی مرۆڤە. مامەڵەی جوانی ئەو پەرستارە هەموو ئازارە جەستەییو دەروونیەکانمی بیر بردمەوە، چونکە من بە درێژایی ئەو چەندین ساڵەی کە پێشمەرگە بووم، ساتە وەختێکی وا جوانم نەدیبوو. دەستێکی خۆشەویستیم لە دەستی ئەو پەرستارە زیاتر شك نەدەبرد کە بەسەریدا دەهێنامو بزەیەکم نەدەدی لە بزەی ئەو پەرستارە پڕ لە بەرائەتو جوانیو خۆشەویستی بێت. بۆ ساتێ لام دانیشتو تێر تێر لە چاوە قەترانیەکانیم ڕوانی. ئەو چاوانەی کە جگە لە فێڵو پیلان، هەموو شتێکی جوانم تیا بەدیدەکرد. دوای ئەوەی هەستا بۆ جاری دووەم بە پەنجەی شایەتمان ئاماژەی بۆ تەختەکەم کردو لەوە دڵنیای کردمەوە کە شوێنەکەم ڕێكو پێك بکەم چونکە جەنابی ڕەئیس شارەوانی شاری (بابل) تۆزێکی تر دەگاتە جێ.

شوێنەکەم چاك کردوو جەنابی سەرۆك گەیشتە نەخۆشخانە، یەکە بەیەکەی قاوشەکانی بەسەر کردەوە، تاکو گەیشتە قاوشەکەی منو خۆی بە ژوورەکەمدا کردوو پیاوێکی لاوازی ڕەقەڵەی لەگەڵدابوو، کە زمانی عەرەبی باش دەزانی دەوری وەرگێڕیشی دەبینی. پاشان جەنابی ڕەئیسی شهرداری رووی لێکردمو گوتی: (ناوت چیە؟) گوتم هێرش. (لەکوێ بریندار بووی؟) گووتم لە سنووری عێراق – ئێران لە گوندی شاناخسێ. پاشان گووتی (ئایا توانات هەیە لە دژی سەدام موبارەزە بکەیت؟) گووتم: بەڵێ! هیوادارم زوو چاك ببمەوەو بگەڕێمەوە کوردستان تاکو لە دژی سەدام موبارەزە بکەم. جەنابی ڕەئیس پێکەنیو بە تەواوەتی نزیك بووەوە لێمو تەوقەیەکی لەگەڵدا کردمو ئەملاو ئەولای ماچ کردم. دەستێکی خستە سەر شانمو گووتی: (حەتمەن شوما پێشمەرگەی ئیتیحادی میهنی کوردوستان گوتم: بەڵێ! پاشان خواحافیزی لێکردموو ژوورەکەی بەجێهێشتم.

کاك دلاوەری ڕابەری سیاسیو کاك نەوزاد، کە دوو پێشمەرگەی خۆمان بوون. لە ژوورەکەی ئەولای منەوە بوون. پاش چەند ڕۆژێك زانیم کە ئەوانیش لەم خەستەخانەیەن. ڕۆژێکیان لەبەردەم ژوورەکەی خۆمدا وەستابووم لەناکاو پەرستارەکە بە بەردەممدا هاتو سەلامێکی لێکردم. منیش فەرمووم لێکرد کە بێتە ژوورەکەمو لەلام دابنیشێت. بە ئاماژەیەك پێی گوتم: (کە تۆزێکی تر دێمەوە لات!). ئەوەندەی نەبرد هاتەوەو پێکەوە لەسەر چرپاکە دانیشتینو کەوتینە قسە کردن. من زمانی فارسیم نەدەزانی ئەویش کوردی نەدەزانی. بە زەحمەت هەندێ وشەی لێتێدەگەیشتمو ئەویش هەروەها. دەستم برد (□□) دینارم دایێ، گوتم: ئەمە یادگاری منە بۆ تۆ. هەرکاتێك سەیری ئەم (□□) دیناریەت کرد، منت بیر بکەوێتەوە. دەستی کرد بە پێکەنینو پاشان گووتی (دوایی دێمەوە بۆ لات). زۆرم پێناخۆش بوو کە گوڵێکم شك نەدەبرد بیدەمێ. پاشان چوومە لای دکتۆرەکانو داوای گوڵم کرد، چەپکێك گوڵی جوانیان بۆ هێنام. گوڵەکان ڕەنکاو ڕەنگ بوون، من جوانترینیانم هەڵبژارد کە گوڵێکی سوور بوو. خستمە سەر مێزە بچکۆلەکەی تەنیشتمەوەو لە پەرداخێك ئاو دامنا. کە پەرستارەکە بەلامدا هات بانگم کردو گوڵە سوورەکەم دایە دەستیو گووتم: ئەمە دیاری منە بۆ تۆ ئەویش تۆزێك لە ڕوخسارم وورد بوەوەو بزەیەك گرتی، چاوەکانی لە دوو دەنکە ترێی ڕەش دەچوون. لەو چاوانە بوون کە تەیمووری لەنگ لە بیرەوەریەکانی خۆیدا سەبارەت بە کچانی فارس وەسفی کردوون. گوڵەکەی لێ وەرگرتمو گووتی: (منیش گوڵێکت دەدەمێ!). هەمووی سەعاتێکی نەبرد هاتەوە لامو گوڵێکی زەردی بچکۆلانەی دایە دەستمو منیش لێم وەرگرتو بۆنێکم پێوەکرد. گووتی: (ئەمە یادگاری منە بۆ تۆ). ڕوخسەتی لێوەرگرتمو ڕۆیشت. گوڵەکەم خستە پەرداخێ ئاوو لەسەر مێزە بچکۆلانەکەی لای سەرمەوە دامنا.

ڕۆژێکیان دکتۆرێك بۆ چارەسەرکردن هاتە ژوورەکەمو بە وردی هەموو گیانی فەحس کردمو سەیرێکی پەروەندەکەشی کردم. سەرێکی لەقاندو گووتی: (بەم زووانە مەرەخەستت دەکەم لە نەخۆشخانە). هیچ قسەیەکی تری نەکردوو چووە دەرەوە. دەبوایە ڕۆژی □-□ جار خۆم بشتایە، یەکێك لە چارەسەرکردنەکانی زاماری چەکی کیمیایی خۆشتن بوو، بۆ ئەوەی هەمیشە پێستت خاوێن بوایە، تاکو ئەو شوێنە سوتاویانە زوو چاك ببوونایەتەوەو میکرۆب لەسەر برینەکەت بە ئاسانی تەشەنەنەکات.

من دکتۆر چی پێ بگوتمایە یەکسەر بە قسەیم دەکرد، ئەو ماوەیەی لە نەخۆشخانە بووم، لاملیم لەگەڵیاندا نەدەکردوو نەدەبوومە هۆی نیگەرانیو دڵگرانبوونیان. کۆمەڵێ سەربازی ئێرانی لە تەنیشت ژوورەکەمەوە بوون، هەمیشە کێشەیان بۆ دکتۆرەکان دروست دەکردوو بەدەنگی بەرز دەدوانو ناو قاوشو هۆڵی نەخۆشخانەیان کردبووە سینەما، دەستبازیو ڕاوڕاوێنیان دەکرد. هیچ ڕێزێکیان بۆ یاسای نەخۆشخانە دانەدەناو شەوانە درەنگ دەنوستن. گاڵتەیان بە برینداەکانی تر دەکردوو زمانیان لە نەخۆشەکان دەردەهێنا، بەڵام هەرچی برادەرانی خۆمانە خەڵکی باشو ڕێكو پێك بوون، دکتۆرەکان ڕێزیان دەگرتنو هاوکاریان دەکردن. من تا لەوێ بووم هیچ سەرپێچیەکم نەکرد کە پێچەوانەی یاسای نەخۆشخانەکەبێت. دەمزانی هەرچیەك بکەین دکتۆرەکان گلەیی

لە ئێمە ناکەن، گلەیی لە سەرکردەکانمان و لەیەکێتی دەکەن. نووسینگەی پەیوەندیەکانمان لە تاران و شارەکانی تر ئاگادار دەکەنەوە، کە پێشمەرگە زامدارەکانتان یاسای نەخۆشخانەو ڕێنماییە تەندروستیەکان پێشێل دەکەن. کە ئەمەش زەرەری لە یەکێتی‌وبەرپرسەکانمان دەداو خۆمان لە خراپەکاری دوور دەگرت. بەڵام ئایا بەرپرسەکانمان سەردانیان کردین بۆ نەخۆشخانە؟ نەخێر! کەس نەهاتە لای ئێمەو بە بێخاوەن‌و بە دەم ئازارو ناخۆشیەوە لەسەر تەختی نەخۆشخانە دەماننالاند، مەگەر پەرستارێکی جوانی وەك (سەهەر) دڵخۆشی بدامایەتەوەو دەستێکی پڕلە سۆزو میهرەبانی بەسەرمدا بهێنایە.

ڕۆژێکیان ئازار زۆری بۆ هێنام‌و بە پەلە داوای دکتۆرم کرد، هاتنە سەرم‌و چەند قورسێکی زەردی بچکۆلەیان دامێ کە خواردم لە نیوەڕۆوە تا (□)ی ئێوارە خەوم لێکەوت. بۆبەیانیەکەی لە دەوری سەعات □ – □ی دوانیوەڕۆ، سەردانی کەس‌و کاری بریندارەکان بوو، خەڵکانێکی زۆر هاتبوونە نەخۆشخانە، بێ ئەوەی ئاگام لە خۆم بێت، چەندین کیسەخواردن‌ومیوەیان لای سەرمەوە دانابوو، دەیانزانی کە ئێمە غەریبین‌و کەس نایەتە لامان. لەو کاتەدا نووستبووم لەخەو هەستام تەماشام کرد دەورم هەموو کیسە خواردن‌و چەپکە گوڵ‌و میوەی جۆراو جۆرە. دکتۆرەکە پێی ڕاگەیاندم کە ئەمانە کەسوکاری بریندارەکان بۆیان هێناون‌و ژوور بە ژوور خواردنیان بۆ ئەو کەسانە هێناوە کە وەك ئێوەن.

خەڵکی باکووری ئێران بەگشتی‌و شاری (بابل) بە تایبەتی، کە دەکەوێتە باکووری ئێرانەوەوهاو سنووری لەگەڵ یەکێتی سۆڤێتی جاران‌و دەریای خەزەر دابڕانێکی لە نێوانیاندا دروست کردووە، زۆربەی مەسیحی‌وجوولەکەن. ژمارەیەکی بەرچاویشیان موسوڵمانن. خەڵکێکی باش‌ن‌ومیهرەبانن، مرۆڤ دۆستو ئەعساب ساردن. ئەمە جگە لەوەی کە ژینگەیەکی دڵڕفێنی جوانی هەیەو من لەو بڕوایەدام ئەو بەهەشتەونەی کە (میڵتۆن)لە قەسیدەکەیدا باسیدەکات شارە بچکۆلانەکانی پارێزگاکانی مازندەران کەسەوزایی بەرگی بەسەر چیاو دۆڵ‌و شاخەکاندا کێشاوە. هەتا نەچیتە پارێزگاکانی مازندەران نازانیت وڵاتی ئێران خاوەنی چ سیحرو ئەفسوونێکە لە جوانی‌و لە مانا جوانەکانی سروشت. وڵاتی ئێران پایەختی هونەرو ئاوازو شاعیرە گەورەو ڕۆمانسیەکانی ژیانن. فیردەوسیو جافز مەولەوو خیام، لە گەورە شاعیرانی کلاسیکی ئێرانن. زمانی ئەوان زمانێکە لەدەلالەت‌و پەنهان. ئەمە جگە لە سەدان شاعیری خاوەن بەهرەو داهێنەری وەك: سهرابی سپهری، فروخی فروخزادەو نیما یوشیج وئەحمەدی شاملۆ، کە بە شاعیرە نوێخوازەکانی ئێران دەژمێردرێت.

جگە لەوەش ئێران خاوەنی چەندین بەهرەی هونەری‌و دەنگی پڕ لە سیحرو ئەفسوونی گۆرانیبێژانن لەوانە: حوسێنی خواجە ئەمیری (أیرج)، شەجەریان، علی ڕەزای ئیفتخاری، ئیرەجی بستامی، مەستی قەلەندەر، هایدە، مهستی، فریشتە، گلپاو سەدان گۆرانیبێژی تر کە دەنگی زۆربەیان ئێستاش لە گوێماندا دەزرنگێتەوە.

هەرچی کوردستانی ڕۆژهەڵاتیشە (ئێران) ئەوا کەمتر نیە لە فارسەکان‌و بەشداریەکی بەرچاویان هەیە لە پێکهێنانی شارستانیەتی ئێران، وە دەیان گۆرانیبێژی وەك: حەسەن زیرەك، مامڵێ، ساڵحی سەقایی، شهرام، بێژەنگ‌و هاوڕێکانی، حشمت لوڕ نەژادو کەمەندی‌و سەید جەلالی کرمانشایی‌و سەوسەن‌و گێت‌و دەیان گۆرانیبێژو و شاعیرانی گەورەی وەك: بابە تلهیری هەمەدانی‌و چەندین شاعیری بەناوبانگی تر. جگە لەوانە ئێرانیەکان بە کوردو فارس‌و نەتەوەکانی ترەوە، داهێنانی عیشقی ئیلاهین، ئەو عیشقەی کە نەلە قورئانداو نەلە ئایینە ئاسمانیەکانی تردا بوونیان نیە. ئەوان خودا لە هەموو جوانی‌و جووڵەیەکدا دەبینن، ئەوان ئەگەرچی تا ئەو ساتە وەختەی ئایینی مەزدەکی‌و زەردەشتیان بەجێهێشت‌و ئیسلامیان قبووڵ کرد بەڵام ئامادە نەبوون ئاینی ئیسلام بەو هەموو ئێسقان‌و مەرگ‌و خوێنەوە وەرگرن‌و سەرلەنوێ کەوتنەوە دروستکردنی وێنەیەکی پڕ لە شکۆو ڕەونەق بۆ (خودا).

ئێرانیەکان هەر لە سەرەتاوە درکیان بەو ڕاستیە کرد، کە (خودا) لە هەموو شوێنێکەو گەورەیی‌و خۆشەویستی بەسەر هەمووماندا پەرش دەبێ‌و ڕۆحی خوداش لە جەستەی هەموو مرۆڤێکە. (مەنسوری حەللاج) ئەو تەصەووفە ئێرانیە گەورەیەی کە جوانترین وێنەی حودامان بۆ دەکێشێ‌و یەکێك بوو لە ناودارترین زانایانی تەسەوف لە ئێراندا. کەسەرەنجام بەدەستی خەلیفە موقتەدری ئیسلامی بەزیندووی لەخاچ دەدرێت‌و لاشەکەشی بەمردوویی دەکرێتە چندین کەرتەوەو فڕێ دەدرێتە ئاوی دیجلەوە. ئەمە جگە لە دەیان فەیلەسوف‌و بیریاری گەورەی وەك – ئیبن سینا، زەکەریای ڕازی، سەهرەوەردی‌و ئیبن مقفعی پارسی‌و دەیان ئەندێشمەندو زانای تر. لە کتێبی (مقدمە)ی ئیبن خەلدوندا هاتووە: کە هەڵگرانی زانست لە نێو ئیسلامدا زۆربەیان عەجەم بوون، واتە (ئێرانی نەتەوەکانی تر) وە ئەگەر زانایەکی عەرەبیشیان تیا هەڵکەوتبێ، ئەوا لە قوتابخانەی عەجەمەکاندا پەروەردە کراوە. ئیبن خەلدوون لە خۆیەوە ئەم قسەیەی نەکردوە، چونکە عەرەبەکان نە توانیویانە کتێبێك بنووسن، نە خۆشیان بە بابەتی زانستی‌و مێژووییەوە خەریك کردووە، چونکە چەندین ڕۆشنفیکری گەورە لەسەردەمی دەسەڵاتی ئیسلامدا تەنها لەبەر ئەوەی کتێبێکی زانستی نوسیوە یان ئیهانە کراوە یان بە زیندوویی سووتێنراوە وەك: ئیبن مقفع. هەر بۆیە زۆربەی زانایانی ئیسلامی لە ئێرانی‌و کوردەکان بوون هەر بۆیە ماڤ خۆمە لێرەدا ئێران بە گەورەترین سەرزەمینی شارستانیەت بدەینە لە قەڵەم.

نەخۆشخانەم بەجێهێشت

پاش ئەوەی ماوەیەك لە نەخۆشخانە مامەوەو چارەسەری پێویستیان بۆ کردم، بە پێی ڕاپۆرتی پزیشکەکان، هەلومەرجی تەندروستیم بەرەو چاکبوونەوە دەچێت‌وکاتی ئەوە هاتووە لە نەخۆشخانە (مەرەخەسم)کەن. بەیانیەکیان کاتژمێر(□)بوو دکتۆرەکە ئاگاداری کردمەوە کەماوەی مانەوەت لە نەخۆشخانە تەواو بووەو بڕیاری (مەرەخەسمان) بۆداویت. منیش دەستبەجێ چوومە گەرماوەکەوپاك خۆم شت‌وکەوتمە خۆکۆکردنەوە. دەستێ جل‌وبەرگیان بۆ هێنام بیپۆشم. بەڵام جلوبەرگی چی! دەتگووت (Boy)ی یانەکانی دیسکۆم. پانتۆڵی شەرابی‌و چاکەتی سووروکراسی گوڵ گوڵاوی، لەگەڵ جووتێ کالەی ئەدیداسی ڕەش، ڕێك دەتگووت (هانی شاکیر)ی گۆرانیبێژی میسرم. ئەگەر هاوڕێکانم بەو بەرگەوە منیان ببینیایە، سەربەقوڕدەهاتنە پێکەنین. ناچاربووم بیپۆشم، چارم چیە خۆ لە وڵاتی خۆمدا نیم‌و ئەوئەرکەی دکتۆرو پەرستارە دڵسۆزەکان لە تەکمانواندیان، هەرگیز لە بیرمناچێتەوەو تامردن سوپاس گوزاریانم. بەڵام تەنها ئەو بەرگانەش لەنەخۆشخانە هەبوون. ئەمە جگە لەوەی بڕی (□□□) تمەنیشیان پێبەخشیم تادەگەمەوە شوێنی خۆم، دکتۆرەکە هەر زوو دەستپێشخەری کردوگووتی: (کە چویتەوە شاری (بانە) ئەو جلانە داکەنەو بەرکی کوردی بپۆشە). خۆم بۆ ڕۆیشتن ئامادە کردوتەوقەم لەگەڵ یەکە بەیەکەی دکتۆرەکان کردو خواحافیزیشم لە کاك دلاوەر قادرو نەوزادکرد. کە پەرستارە جوانەکەم دی دڵم پڕ بوو لە گریان (سەهەر) ئەو فریشتە میهرەبانەی کە هەموو بەهایەکی ڕاستەقینەی مرۆیانەم لە ڕوخساریدا بەدیدەکردو چاوە ڕەشەکانی پڕ بوون لە خۆشەویستی‌وسۆزوبەزەیی. نیگای من بۆچاوەکانی(سەهەر) نیگایەکی عاشقانە بوو، عاشقبوونم بە هەستی پڕ لە مرۆڤدۆستانەی (سەهەر)، نەك ئەوعیشقەی کەسەرجەم پەیوەندیەکانی لە سێکسدا دەبینییەوە. بەڵکو عیشقی من بۆ ئەو عیشقێك بوو لە بەرائەت‌ولەخاوێنی، من عیشقی جوانی‌و بزەی پڕ لەخۆشەویستی ئەو بووم. بە ڕووکەش نەدەگریام بەڵام ناخم پڕ بوو لە (سەهەر)و لە جوانیی‌و ئەو جیهانە بێ غەوغایەی،کە ماوەیەك بوو، گوللەتۆپەکان ناخمیان کردبووە جەهەنم. ویستم ئامێزی پیا بکەم‌و تێر تێر ڕایموسم، بەڵام هەر زوو پەشیمان بوومەوەوئەو ساتەجوانەم لەلابووە وەهم! من دەمزانی ئەو جووڵە ئەفسوناویەی من بە مەرگ مەحکوومەو دەستی ترس‌و خەفەقان، ڕێگام نادات (سەهەر) وەك فریشتە ڕایموسم دەمزانی سیستەمی قەدەغەکان، دەرگایان لەسەر جوانیەك کلۆم کردووە. بۆیە هەر زوو خۆم لە قەفەزێکی ئاسنیندا بینیەوەو (سەهەر)یش لە دۆزەخ. خۆ من چ تاوانێکم نەبوو، تەنها ئەوە نەبێ کە دەمویست بۆ چرکەساتێکی کورتیش بێ، تفەنگە ژەنگاویەکەی سەرشانی نیشتیمانپەروەریم فڕێبدەم‌و ئازادانە پڕسییەکانم بۆن بە (سەهەر)ە وەبکەم، بۆن بەدەستە پڕ لەمیهرو بەزەییەکەوە بکەم‌و هەستیش بکەم کە ژیان هێندە شتی جوانی تیا ماوە، کە مایەی خۆشەویستیمن. شوێنیش چ بێوەفایە، تەنها شوێن عیشقی پێناسیم‌و شوێنیش جیابوونەوە. شوین جوانیمان پێدەبەخشێت‌ولێشمان دەسێنێتەوەو سەرەتای (ژوان) ێکی نەبڕاوەیەو کۆتاییشێتی. من شوێن (سەهەر)ی پێناساندم‌و شوێنیش لێی وەرگرتمەوەو شوێنیش چاوەکانی لێدزیم. شوێن هاوڕێکانمی پێ شادکردم‌و شوێنیش بە مەرگ مەحکوومی کرد. شوێن سەرکەوتنی داستانەکانی بۆ نوسیم‌و شوێنیش شکستەکان. هاوڕێکانم لە شوێن ناسی‌و هەر لەشوێنیشدا لێیان جیابوومەوە. لە شوێندا بوومە پێشمەرگەو لە شوێنیشدا هاوڕێکانم دەستگیریانکردم بەخائین لە قەڵەم درام!

چ حەسرەتێك بوو ئەو بەیانیەی کە نەخۆشخانەم بەجێ هێشت!. خۆم من جگە لە چوار دیوارو(هتائیرە عومەر) پەنجەرەیەکی بچکۆلانە هیچی ترم شك نەدەبرد تا لێی بڕوانم. لەوێوە لە گۆڕەپانی نەخۆشخانەو لایەکی شەقامێکی گشتیم دەڕوانی کە ڕێبوارەکان پێیدا دەهاتن‌و دەچوون. من ئەو ماوەیە لە زیندان بووم نەخۆشخانە زیندانەو

هەموو نهێنیەکانت هەڵدەماڵێ، ئەگەر جوانی (سەهەر) نەبوایە. بۆ ساتێکیش لە نەخۆشخانە ئۆقرەم نەدەگرت، لەوپەنجەرەیەوە لە هەموو شتێکم دەڕوانی، ئەو پەنجەرە دۆزەخیانەی کە(بەختیار عەلی) لە قەسیدەی دەرگاکاندا باسیان دەکات ماڵئاوایم لە (سەهەر) کردوو ئەوگوڵە زەردەشم لەگەڵ خۆمدا برد کە (سەهەر) پێیبەخشیم، چەند ڕۆژێکی نەخایاند گوڵەکە ژاکاو بەبام کردوو هەموو یادگاریەکانم بوونە (با).

لە گۆڕەپانی نەخۆشخانەکەدا لاوێکی تازە پێگەیشتوو دەرگای ئوتومبێلەکەی بۆکردمەوەوگووتی: (بفرما!) سەرکەوتمو لەگەڵیدا بەرەو تەرمینالێکی بچکۆلانە کەوتینەڕێ. لاوەکە پانتۆڵێکی سەربازی پۆشیبوو، ڕیشێکی ڕەشو قەترانی تەنکی هەبوو، ڕۆح سووکو دەم بە خەندە بوو. کەگەیشتینە تەرمیناڵەکە (گەراج) لە ئوتومبێلەکەیدا دایناموو نەیهێشت بێمە خوارەوە، لە پیاوێکی قەڵەوی ڕدێن سووروقژ بژ نزیك کەوتەوەو بەگوێچکەیدا چرپاند، دەستێکی بۆ من درێژ کردو بە ئاماژەیەك بانگی کردم. تەوقەی لەگەڵدا کردمو خستمیە پاسێکی بچکۆلانەوە، ئینجا دەستی خستە سەر شانمو خواحافیزی لێکردم.

پاسەکە کەوتە جووڵەو زوو زوو لە ئاوێنەکەی لای سەریەوە بە تیلەی چاولێی دەڕوانیم. پاسەکە بەرەو تاران دەچوو، بەناو چەندین شارۆچکەوناوچەی دلڕفێندا گوزەرمانکردوو دیمەنی جوانی ئەو شارۆچکانەی باکوور مرۆڤی دەهێنایە سەما. شارۆچکەکان یەك پارچە سەوزاییو جوانی بوون، دیمەنی چیاکان هێندە ئەفسوناوی بوون، دەتگووت لە مەلوکووتی (خودا) دانیشتویتو سەرگەرمی نۆشینی بادەکانی بەهەشتیت. (□) سەعات زیاتر لەو پاسەدا لە شەقامو ڕێبوارەکانی ڕۆخی ڕێگاکەم دەڕوانی. تا گەیشتمە پایتەختی (تاران). کە دابەزیم دەستم کرد بە گیرفانمدا (□□□) تمەنم دایە دەستی شۆفێرەکە، بزەیەك گرتیوگووتی: (برۆ بەسەلامەتو خواحافیزت بێت. پارەی تۆم وەرگرتووە!). ئینجا تێگەیشتم کە ئەو برادەرەی سەرەتا بە ئوتومبێلەکەی خۆی تاکو تەرمیناڵ بردمی، کرێی سەیارەکەشی بۆ داوم کەلەسەر حسابی نەخۆشخانەکە بوو. سوپاسی کابرای شوفێری پاسەکەم کردوو چەند دەقیقەیەك بە پێ ڕۆییشتم تاگەیشتمە (مەیدانی ئازادی) ئەو مەیدانەی کە ڕەمزی ئێرانو شاری تارانە. کە سەردەمانێكو لە سەرەتای ئینقیلابی ئیسلامی ئێراندا خۆپیشاندەران لەو مەیدانە دروشمیان لە دژی ڕژێمی (حمە ڕەزا شا) بەرزکردبووەوەو سوپاش بۆ سەرکوتکردنی خۆپیشاندەران بە هەزاران کەسی خەڵتانی خوێن کرد. هەر بۆیە مەیدانی ئازادی ئێستا وەك ڕەمزێك بۆ ئەو قوربانیانە، ساڵانە یادی دەکەنەوە.

لە مەیدانی ئازادیەوە بەرەو تەرمیناڵکی گەورە بە ڕێ کەوتم کە بە تەرمیناڵی (غەرب) ناسرا بوو. هەرچەندە پێشتر لە نەخۆشخانەی شاری (بابل) پارچەکاغەزێکیان دامێ کە تیایدا نوسرابوو: (ئەم لاوە بگەیەننەوە شاری (بانە)) لە تەرمیناڵەکە سەربازێکی هەرزەکاری ئێرانیم دی لەسەر کورسی چاوەڕوانی دانیشتبوو، کە چاوەڕوانی ژمارەی یەکێك لە پاسە (TBT)یەکانی دەکرد. سەلامم لێکردو پارچە کاغەزەکەم دایە دەستی، خوێندیەوەو سەرێکی لەقاندوگوتی: (شما عراقی هست) گوتم: بەڵێ ئەهلی کوردستانی عیراق هەستمو پیشمرگی أتحادی میهنی کوردستانم. دەمەوێت بچمە شاری بانە. گوتی: خوب! (لەگەڵ مندا وەرە!!). سەربازەکە ڕای دەکردوو، من بە دوایدا. قەرەباڵغیەکی زۆر بوو، تەرمیناڵەکە یەکجار گەورە بووگەر بتەوێت بە ئاسایی ڕێگا ببڕیت پێویستت بە کات دەبوو. بۆیە سەربازە ئێرانیەکە پەلەی بوو تاکو لە کارەکەی دوانەکەوێتوچاکەیەکیش لەگەڵ مندا بکات. کردمی بە ناو قەرەباڵغیەکی یەکجار چڕدا، خەریك بوو دەخنکام. تا گەیشتە بەردەم ئۆفیسێکی بچکۆلانە، کە تایبەت بوو بە بڕینی بلیتی پاسەکان بلیتێکی لە ئۆفیسەکە وەرگرتو بە پەلە گەڕایەوە لامو گووتی: (ئەوە بگرە! بگەڕێرەوە بۆ بانە!!) بردمیە لای برادەرێكو پێی گووت: (کە ئەمە خەڵکی عێراقەو شارەزا نیە ئەگەر ئەم پاسە هات، بیخەرە ناوی!).

سەربازەکە خواحافیزی لێکردمو منیش سوپاسم کرد. برادەرەکەی دەستی گرتمو بردمیە لای پاسێك گووتی: (سەرکەوە! ئەم پاسە دەچێت بۆ شاری سەقز، لەوێشەوە بڕۆ بۆ بانە!!). خواحافیزیم لە کابرا کردوو لە دواییدا گووتی: (پارە نەدەیت!) ئەم پاسە (سەڵەواتی)یە، واتە سەڵەواتێك لە گیانی پاکی پێغەمبەری ئیسلام لێدەدەیتو ئیتر بە بێ پارە تا ئەو شارەی مەبەستتە پاسەکە دەتبات!!). سەرکەوتمو لە پەنا کوڕێکی گەنجدا دانیشتم.

لە دەوروبەری کاتژمێر (□)ی پاشنیوەڕۆ کەوتە جووڵە. سەعاتێك بەسەر جووڵەی پاسەکەدا تێپەڕی، کوڕە لاوەکەی تەنیشتم بە کوردی پێی گووتم: (کاکە سەعات چەندە؟) منیش سەیرێکم کردوو گووتم: ئەرێ کاکە تۆ کوردیت؟ لە وەڵامدا گووتی: (بەڵێ! ناشێ تۆش کورد بی!!) منیش کوردموئەمڕۆ لە نەخۆشخانە مەرەخەسکراوم. گووتی: (ڕێکەوتێکی سەیرە! لەم غەریبایەتیەدا کوردێك بناسیت سەیرە! گووتم: (خۆشحاڵم بە ناسینت!)

ئینجا کەوتینە قسەو هەواڵی کوردستانو چەند شتێکی تر. گووتم: خێرە وا لێرەیت لەوانەشە لە تاران بوبیت وانیە؟ گووتی: (بەڵێ! پێشمەرگەی تیپی(□□)ی گەرمیانم، لەسەرەتای مانگی دوودا لە جادەی سلێمانی – دووکان بۆسەیەکمان بۆ ئامر لیوا داناو قافڵەیەکی سەربازی گەورەی لەگەڵدا بوو، ئێمەش لێمان دانو ژمارەیەکی زۆرمان لێکووشتنو چەند سەیارەیەکیشمان لێگرتن. لە ناو یەکێك لە سەیەرەکاندا لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەك دانیشتبوین لەناکاوگوللە (RBG) یەك لە دەستمان دەرچوو، پێشمەرگەیەکمان شەهید منیش ئەوەتا بریندار کرامو لەو کاتەوە ڕەوانەی ئێران کراومو ماوەی چەند مانگێکە لە خەستەخانەی تارانم). پێم گووت: منیش ئەو ڕوداوەم بیستووە! منیش پێشمەرگەی تیپی □□ی پیرەمەگروون بوومو لە گوندی شاناخسێ بە چەکی کیمیایی بریندار کرامو هەندێ لە هاوڕێکانیشم شەهید بوون. گووتی: (ئەی دەنگوباسی پێشمەرگە چی یەو شەڕهەیە یان نە؟) گووتم: دەنگوباسی چی! ئەوا ناوچەکان هەمووی چۆڵکرانو پێشمەرگەش هەمووی بەرەو ئێران پاشەکشەی کرد. گووتی: (پاشەکشەی لە کوێ کرد؟ بۆ هاتوون بۆ ئێران چی ڕوویداوە؟) گووتم: وابزانم ئاگات لە هیچ نیە؟ گووتی: (نازانم!) گووتم: کاکە گیان! ناوچەکە هەمووی ئەنفال کراوحکومەت هەموو گوندەکانی سووتانو داگیرکراو ئەوەش دەرچوو بەرەو ئێران هاتو پێشمەرگە هەموو ناوچەکانیان بەسەرکردایەتیشەوە چۆڵکرد. کوڕە پێشمەرگەکە خەریك بوو مێشکی ئەتەقی! ئاگای لە هیچ نەبوو!! کەسوکاریشی هەمووی لە گەرمیان بوو، ڕەنگە هەمووی ئەنفالیش کرابێوئەم نەیزانیبێ. تەواو ڕوخساری تێکچوو. قسەی بۆنەدەکراو دڵی پڕ ببوو لەگریان. هەرچەندی دەکرد نەیدەزانی چیم پێ بڵێو باسی چی بکات. پێمگووت: (ئەبێ خۆ ڕاگربینو خۆشت دەزانی ئێمە دوژمنێکمان هەیە هیچ دڕندەیەك شان نادات لە شانی، شۆڕشیش وایە، ئەوەش دوژمنەو دەست لە هیچ ناپارێزێت لات ئاسایی بێت).

پاسەکە لە ڕێگادا چەندین جار وەستا، کاتژمێر (□)و نیوی سەرلەبەیانی گەیشتینە شاری (سەقز)، پاش ئەوەی کە دابەزین کەوتینە مشورخواردنی جێگایەك

تاپشوویەکی تێدا بدەین، تووشی کابرایەکی ئێرانی هاتین، پرسیاری ئوتێلمان لێکرد، ناونیشانی ئوتێلی داینێ، چوینە بەردەم ئوتێلەکەولە دەرگاماندا، بەڵام کەس لێی نەکردینەوە! ماوەیەکی تر وەستاین‌و ئینجا بانگمان لێکردن، بەڵام هەر وەڵام نەبوو ناچار بە توندی بەدەرگاکەماندا کێشاوکابرایەك لەنهۆمی دووەمی ئوتێلەکەوە گووتی: (ها!.. چیتان دەوێت؟) گوتمان: ئێستا لە تارانەوە هاتووین‌و جێگامان نییە، نە شارەزاین‌و لێرە کەس ناناسین بەڵکو ئەمشەوجێگامان بکەنەوە هەتا بەیانی، گوتی: (جێگامان نییە باوەگیان!) منیش گووتم: (باوەگیان تۆ بیکەرەوە قسەیەکی لێدەکەین!) دەرگاکەی لێکردینەوەوگوتی (فەرموون بزانم لە کوێدا دەنوون! پڕە لە نەفەروهەموویان خەڵکی لای خۆتانن!!) گوتم: کێشە نییە، بەناو ئەم هۆڵەدا دێین‌و دەچین تا ڕۆژ دەبێتەوە. لەگەڵ هاوڕێکەمدا تاکو خۆرهەڵات هەردەهاتین‌ودەچووین، جگەرەمان دەکێشاودەمەتەقێمان گەرمکردبوو.

بەیانییەکەی کە خۆرهەڵات، وورده وورده نەفەر لە ژورەکان دەهاتنە دەرێ‌و تاك تاك دەماننناسینەوە تاکو بەتەواوەتی ئوتێلەکە کرایەوەو پڕ بوو لە نەفەر، یەکەم کەس کە بینیم حاجی کەریم بوو* کە ناسراوبوو بە حاجی لەدوای چاك‌وچۆنی گوتی: (کێت دەوێ لەم ئوتێلە دەستت دەکەوێت برادەران زۆریان لەم ئوتێلەن!) ئینجا پێی گوتین: (کە پێویستە بەپەلە وێنە بگرن بۆئەوەی بەڵگەنامەیەکت بۆ هاتوچۆ بۆ بکەن، دەنا دەزگای ئیتلاعات ئەتانگرن!) ئەو بەیانییە پاش نانخواردن، هەندێ برادەرم دۆزیەوەو لەگەڵیاندا چووم بۆ دووکانی وێنەگرێت تاکو دەزگای پەیوەندیەکان بەڵگەیەکی هاتووچۆمان بۆ بکەن، چوومە وێنەگری خیام ([illegible]) وێنەی بچوکم گرت. خاوەنی وێنەگری خیام ناوی کاك حەسەن سوور بوو، خەزووری گۆرانیبێژی ناسراو(حەسەن زیرەك) بوو، وەستا حەسەن سوور ماوەیەکی زۆر لەکوردستانی عێراق ژیابوو لەکاتی خۆیدا، (حەسەن زیرەك) وەك کرێکارێك لەلای کاری دەکردوکچێکی خۆیشی لەحەسەن زیرەك مارەکردبوو. دوو کوڕی هەبوون کەناویان ناسرو مەنسوور بوون، خەڵکی شاری سەقز بوون‌و ماوەیەکی زۆر لە ناو (کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران) دا پێشمەرگەبوون‌و لەدوایشدا گەڕابوونەوە شاری سەقز، وێنەی جوانیان دەگرت‌و لەکارکردنیشدا گەلێك بەسەلیقە بوون. زۆربەی پێشمەرگەکانی یەکێتی لەوێ وێنەیان دەگرت. پاشان کە وێنەکەم گرت، ئینجا هەوڵمدا بەدوای گەرماوێکی باشدا بگەڕێم، چونکە دکتۆرەکانی نەخۆشخانەی (شەهید بەهەشتی) ئەوەیان پێووتم کەخۆشتن باشترین چارەسەرە! تاکو جەستەم لەو ژەهرە کیمیاییە پاکبێتەوە، چەندین تلۆق لەسەر دەستم روابوون، تلۆقێك هێندەی گوێزێك دەبوو بەخوارمەچەکمەوە هەڵواسرابوو کە هەر چەندم دەکرد نەمدەوێرا دەستکاری بکەم، کە لە خەستەخانەش بووم دکتۆرەکان زاتیان نەدەکرد دەستکاری بکەن‌و ترسی ئەوەیان هەبوو کە نەوەکا تەشەنە بکات وبێت بەچەندین تلۆقی تر بۆیە دەرزییەکم هێناو یەك بەیەك کردم بەتلۆقەکانداو هەموویانم تەقاند. گوتم چی دەبێت با ببێت! تازە خۆ من نیوە مردووم سنگم‌و قوڕگم پڕ بوون لە غازی کیمیایی.

گەرماوێکی باشم دۆزییەوە پاك خۆم شت، ئینجا چوومە لای بەرگدروویەکی باش دەستێ جلی خاکیم بەکرددا، کە عوسمانە سووری برای شەهید عومەرە کەللە دووکانێکی بەرگدرووی دانابوو زۆربەی پێشمەرگەکان لای ئەوجلیان ئەدووری. داوام لێکرد کە زۆر زوو بۆم تەواو بکات، چونکە جلم لەبەردا نیەو ئەمانەشی دەیبینی لەبەرمدا جل نییەو لە خەستەخانە داویانە پێم. ئەندازەی باڵای گرتم‌و گوتی: (هەر بەیانی بۆت تەواو دەکەم‌و وەرە بیبەرەوە) هەر پێشمەرگەیەك کە تازە لە نەخۆشخانە گەڕابێتەوە ئەوا نووسینگەی پەیوەندیەکانی یەکێتی بڕی دوو هەزار تمەنی ئێرانی دەدایێ بەپەلە خۆم گەیاندە پەیوەندییەکان‌و دوو هەزار تمەنم وەرگرت. ئینجا کراسێك‌و جووتێ پوتی نایابم لێ کڕی‌و کەوتمە سۆراخی پەیداکردنی مەڵحەمی (جینتا مایسین) کە تایبەت بوو بە پێست. برادەران زۆربەیان ئەوەیان بەکاردەهێناو تلۆق‌و برینی سەر دەستیان پێ چەور دەکردو و برینەکەیان بەرەو باشتر دەچوو، من ڕۆژی سێ جار خۆم دەشت، بەپێی ئامۆژگاری پزیشك، دەبوایە ردێنیشم بتاشیایە، لەگەڵ چەند برادەرێکدا چووینە دەلاك خانەیەکەوە هێشتا چاکوچۆنیمان نەرکردبوو کابرا گووتی: کاکە گیان بڕۆنەدەرەوە من نەسەرتان ئەتاشم نەڕیشتان. ئێوە کیمیایی لێیداون‌ونامانەوێت تووشی ئەو نەخۆشییەی ئێوەبم!) ئێمەش گوتمان: (تەنها ریشمان دەتاشین دڵنیاش بەکاریگەریی خراپ لەسەرئێوە دروست ناکات‌و ئیدی بۆچی نایکەن؟) زۆرمان تکاو ڕجا لێکردبێسوود بوو سەرەنجام دەریشی کردین‌و قسەی ناشیرینیشی پێگوتین!

چووینە چەندین دەلاك خانەی تر، هەرهەموویان یەك وەڵامیان داینەوە کە سەرو ریشی پێشمەرگە ناتاشین چونکە کیمیاییەکە تووشی نەخۆشیمان دەکات! دەلاکێك مابوو کە هێشتا بۆی نەچووبووین، چووینە لای ئەویش زۆر بەڕێزەوە فەرموی لێکردین‌و گوتی: (دوکانی خۆتانە! من سەرو ڕیشتان بۆ چاك دەکەم‌و کێی تردەیەوێت لە برادەرانتان من ریشی دەتاشم!!) زۆر سوپاسی هەڵوێستی کابرامان کرد، ئەویش گوتی: (سوپاسی ناوێت من ئیش دەکەم‌و پارە وەردەگرم ئیتر سوپاسی بۆچییە؟ ئێوەلە پێناوی ئێمەدا تووشی ئەم وەزعە بوون، بەرگریتان لە شەرەف‌و ناموسی میللەتەکەتان کردووە ئەرکی ئێمەشە هاوکاریتان بکەین!!)

دەلاکەکە، کوڕێکی سورفلی قۆز بوو، لیاقەیەکی جوان‌و ڕێکی هەبوو، چەند وێنەیەکی خۆی لە ناو دوکانەکەدا هەڵواسیبوو کە لە کاتی وەرزشی بەرزکردنەوەی (قورسایدا)دا گرتبووی. دوکانەکەی کەوتبووە نزیك فولکەی شاری سەقزەوە کە دەکەوێتە چەقی شارەکەوە.

پاش ئەوەی کە هەموو برادەران سەروریشمان پاك تاشی، ئینجا بەرەو ئوتێلی (سەقز) کەوتینە رێ – چوار پێنج شەوم لەو ئوتێلە بردە سەر – ئینجا شوێنەکەم گواستەوە بۆ ئوتێل (فەرەحبەخش) دوو شەویش لەوئوتێلەدا مامەوە شەوی سێهەم هاتمە بەردەرگای ئوتێل تاکو تۆزێك بێتاقەتی بەرمبدات، کوڕێکی گەنج هاتە لامەوەو گووتی: (باوە تۆ خەڵکی عێراقیت؟) گوتم بەڵێ! ئیتر قسەی نەکرد، گوتم فەرموو ئیشێکت هەبوو؟ گوتی نەوەڵا، (بەڵام تۆ مەشروب دەخۆیتەوە؟(گووتم: سەیرە! پرسیارێکی شەخسیەوتایبەتە بەخۆمەوە، بیخۆمەوە یان نا هەر پەیوەندی بەخۆمەوە هەیە، بۆ تۆ مەشروب فرۆشی؟! گووتی: (نەوەڵا! بەڵام ئەگەر حەزی لێدەکەیت من لە مەشروب گرنگترم لایە!) گووتم: چییە وا گرنگە، گووتی: (تلیاك! گوتم چۆن؟ تلیاك!! ئینجا لێی تووڕە بووم‌وگووتم دورنەکەویتەوە بەرشەقت ئەدەم خوێری بڕۆ لاچۆ لەم ناوە) کوڕە ڕەنگی تێکچوو، ملی شۆڕکردوئەوناوەی بەجێهێشت، چوومەوە ژووری ئوتێلەکەوگووتم: بەخوا چاکە ئێرەش بەجێبهێڵم، تووشی کێشەیەك دەبم. سەروفەسالی نەفەرەکانی هوتیلەکەم باش نەدەهاتنە بەرچاو.

بۆ بەیانی ئەوێشم گۆڕی‌و چاوم بە هاوڕێ نوری پێشمەرگەی تیپی [illegible] کەوت‌و پاش چاك‌و چۆنی‌و هەواڵپرسین گوتی (دیارنیت؟ شەوانە لەکوێیت؟) گوتم ئیمشەوی رابردوو لە فلان ئوتێل بووم‌و ئەم بەیانییە بەجێمهێشت‌و بەدڵم نەبوو! بەسەرسوڕمانێکەوە گوتی (تلیاکیان نەدایتێ؟) ووتم تۆ چوزانی خەڵکی تلیاکی لەو ئوتێلەیە! گوتی: (بۆ خاتری خوا نەکەی نزیکی ئەوئوتێلە کەوتییەوە هەرچی لەوێیە، دزو حیزو جەردە وتلیاك کێشە! وەرە لای خۆمان لە ئوتێل بازاڕ – مامە قالەی برای کەریم سەر شوتیش لەوێیە) گوتم: باشە دێمە لای ئێوە، چوومە ئوتێل (بازاڕ) کە چومە لای کابرای خاوەن ئوتێل بۆ ئەوەی ناوم تۆماربکات‌و جێگایەکم بۆ دیاری بکات بۆ ناونوسین‌وجێگایەکی بەتاڵ، سەیرم کرد لەهەموو شتێك دەچوو لەئوتێل نەبێ، کابرا ژورەکەی نیشاندام‌و شتەکانم داناو تۆزێ پاڵکەوتم تاکو پشوویەك بدەم، هاوڕێ نووری هات بۆ لام‌وکەوتینە قسەی خۆش‌وسوبعەت گوتی: (بڕۆ لەدەرگاکەوە سەیری ناو هۆدەکە بکە) گوتم: بۆ؟ گوتی: تۆ بچۆ! کە چووم دلێر ژاکاوم بینی بە کلاشنکۆفێکەوە بەناو ئوتێلەکەدا پیاسەدەکات گوتم: حەی ئەمەیان چییە؟ گوتی چی چییە، ئەی چی لێبکەم! گوتم داینێ بیقەزابی خۆئێرە شەدەڵە نییە؟ لەوکاتەدا هاوڕێ نووری بانگی کردم‌و گوتی: ئەم ئوتێلە زۆر پیسە، بەیانیان دەبێت سەعاتێك هیندل لێبدەیت تاکو تۆزێ ئاوت لە بیرەکە دەستدەکەوێت بۆئەوەی دەموچاوتی پێبشۆی، دایە قاقای پێکەنین گوتی: ئەم ئوتێلە ناوی (بازاڕە) بەڵام من ناوم ناوە (کەربازاڕ!) ناوبەناو قسەی دەکردو دەتریقایەوە!! گوتم مادام وایلێهات، ئەمشەو لێرە دەبم‌و بەیانی بەجێی دەهێڵم! من پێویستم بە پشوو هەیە، ئاوم پێویستەو دەبێت ڕۆژی ([illegible]) جارخۆمبشۆم، ناتوانم لێرە ئۆقرە بگرم! چاوم لێبوو برادەران تاقەتیان نەبوو لە دەرگاوە بچنە ژوورەکانیان، لە پەنجەرەکانەوە هات‌و چۆیان دەکرد، گوتم بەخوا جوانە! قسەکەی (هاوڕێ نورییە)یە بەڕاستی ئێرە (کەر بازاڕە) ئوتێل نییە!

ئەو شەوە لەوئوتێلە سۆپا نەوتەکەم داگیرساند، شەو کەخەوتبووم وردە وردە نەوت لە ژێر سۆپاکەوە دزەی دەکردو تك تك دەتکایەوە سەرفەرشەکە، بەیانی کە خەبەرمبووەوە مێشکم خەریك بوو ئەتەقی بۆنی نەوتەکە چووبووە ناو مێشکمەوەونەوت لێی دابووم، بەپەلە شتەکانم کۆکردەوەو ([illegible]) تمەنم دایە کابرای خاوەن ئوتێل‌و فجوقم کرد!

چوومە ئوتێل (ئازادی) لەگەڵ چەند برادەرێکدا لەوێ ماینەوە حەمامی باشی تیابوو، بەشەو زەیتی ژورەکەی گەرمدەکردو بەتانی‌و بەرگە سەرینی خاوێنی لێبوو، ئەمە جگەلەوەی کە هەموو بەیانییەك دەیانگۆڕی‌وهی خاوێنتریان لە جێگایدا دادەنا. نرخی شەوێك لەو ئوتێلە ([illegible]) تمەن بوو، کە دەیکردە ([illegible]) دیناری عێراقی ماوەی یەك مانگ لەوئوتێلە مامەوە لەگەڵ کاك ئیسماعیل عەبدوڵلاوئاسۆی مەلا

ذاكرة الآنفال والبحث عن ضمير معاف

حسن حسين

مشرف قسم العربي

hasan0156@yahoo.com

كيف ستبقى مسألة ألآنفال في ذاكرة الآنسان الكردي البسيط؟ كحالة حسية و سايكولوجية، أو انها تتعدى فلك الوجدان و الشعور لكي تهبط في ميدان الوعي الآجتماعي حيث الرؤية الحقيقية و السالمة، دون أية تهيجات عاطفية أو اية مكنونات و ترسبات لاشعورية العاكرة للرؤية. حال الأنسان الكردى عند تناوله للمأسي والكوارث التي مارستها الدولة العراقية وأنظمتها الحاكمة طوال قرن الماضي، للاسف الشديد، ولحين كتابة هذه السطور ينبئنا بأنه قابع في دائرة العواطف والآحاسيس أو في أحسن الآحوال في فوبيا جماعي من تكرار هذه الويلات والمجازر في المستقبل، في حين أن هذه الأحداث كان بالامكان و لاتزال أن تتمخض عن ولادة الإرادة باتجاه إثبات الكينونة والذات إزاء الآخر.

إن كارثة جسيمة كالآنفال بعمقها و مساحتها و حكاياتها الأقرب الى الخيال و الآسطورة لابد أن تكون ذا أبعاد و عواقب أنسانية و عاطفية و نفسية و... مختلفة، وأن تقاطع و تشابك و تداخل هذه الآبعاد و العواقب في النهاية تعرض لنا المشهد النهائي لهذه المأساة الآنسانية. ولكن التعاطف و التخوف او القلق المجردين بدون الآرتكاز بالحكمة و العقلانية لن تقدم القضية خطوة واحدة الى الآمام. إذن علينا الثورة في ذاكرتنا و ذلك بأن نجعل من الأنفال كأداة لجرح مشاعرنا و كرامتنا الأنسانية (والتي طالما كانت جزاً لايتجزأ من سياسة البعث تجاه الكرد) لآداة تحقيق اجماع شعبي (دون الساسة و الاحزاب الكردية الحاكمة الذين يتاجرون بالشعب الكردى و معاناته) لا لنصرة المؤنفلين و قضيتهم الأنسانية العادلة و تقديم كل من لطخت ايديه أو شارك أو كان سببا في هذه الجريمة الأنسانية فحسب، وطبعا يجب عدم الاكتفاء والآسترضاء بمحاكمة هذه الفئة القليلة من المجرمين الذين يحاكمون الآن، لآن في ذلك تصغير لحجم الكارثة، بل ايضا تحميل الدولة العراقية بالإقرار بانها جريمة إبادة الجماعية(الجينوسايد) وايضا تحميلها بالتقيد بقرارات الدولية و الإجراءات الخاصة بقوانين الجينوسايد كحصانة قانونية و دولية، وإنها تحترم إرادة الشعب الكردي في قرارتها كحلول لتفادي تكرار هذه الجرائم مستقبلا. هذا مهم ولكن هذا هو الوجه الأول للمسألة. أما الوجه الثاني أو البعد الآخر فهو الأنفال في ذاكرة الانسان العربي عامة و عرب العراق خاصة، والتي لها بعد تأريخي أو ميتافزيقي أكثر من كونها جريمة ضد الانسانية، مارستها الدولة العراقية بحق الشعب الكردي، أي تتعلق بفكر المقدس و المحرمات لذلك لانرى تباينا في أراء الموقف العام (والكلام هنا ليست على الحكومات العربية التي كانت في يوم من الايام حلفاء صدام و داعما لسياساته) عدا عدد قليل من المثقفين العرب، حيث لايتجاوزون عدد أصابع اليد. فعدم التطرق و التعمق لمسألة الآبادة الجماعية للشعب الكردي في عمليات الآنفال والنظرة السطحية لها، هي سمة من سمات السياسة و الثقافة العربيين في هذا الخصوص. لآن الغوص في اعماق هذه المسألة يضعها امام اشكاليتين، الآولى انها تمس العقل الإيماني (اي الفكر الآسلامي) والتي يعتبره العرب جزأ لايتجزأ من هويته القومية. اما الثانية فانها تمس الدولة العراقية، التي يعتبرها العرب دولة عربية، وفعلا كانت الدولة العراقية طوال الثمانين عاما الماضية عربية بامتياز ولاتزال. صحيح ان نظام البعثي قد مارس القتل الجماعي والتطهير العرقي ضد الشعب العراقي باكمله ولكن هذه الإجراءات ضد عرب العراق كانت ذا طابع سياسي بحت اي لم تكن ذا خلفية قومية عنصرية، بعكس الإجراءات التي مورست ضد الشعب الكردي والتي مارستها الدولة كرّد فعل ازاء مطالبة الشعب الكردي بحقوقه فأستخدمت كل الآساليب لطمس هذه الحقوق. اذن فاثبات تهمة الآبادة الجماعية والتطهير العرقي ضد الكرد على الحكومة العراقية، تحتمَ على الدولة العراقية بتقديم اعتذار رسمي للشعب الكردي، بل و ستضع الاوساط العربية و الشعب العربي امام مسؤلية اخلاقية ايضا كي تستنكر هذه الجريمة و تعتذر للشعب الكردي مما بدر من الدولة، التي تسمي نفسها عربية، بحق قوم يعيشون بجوارهم منذ الاف السنين، وانني لأشك في ذلك.

أتبرع خمسين دونما" من أراضيّ و ملكيّ الخاص ليليق بمقام الشهداء المؤنفلين

جمال علي نامق أغا

رئيس عشيرة داودي

لقد مارس النظام المقبور شتى أنواع الإضطهاد ضد العراقيين عامة والشعب الكردى خاصة، فبسياسته التعسفية الشوفينية في المنطقة و خاصة مدينة كركوك و الآقضية والنواحي التابعة لها والقرى الداودية، كان ينوي تغيير (طوبوغرافية) المنطقة و وضعها ضمن برامج طويل الآمد لتضييق جغرافية كردستان. ولا يخفى على أحد أن الكرد قاوموا هذه السياسات و الآساليب بشتى المحاولات، واعلنوا المقاومة والثورة، خاصة بعد إتفاقية جزائر المشؤمة، واالتي كادت أن تؤدي الى القضاء على الثورة الكردية ولو لفترة مؤقتة.

لكن لابد أن تنتهي عصور الظلام، ولآن العيش بحياة كريمة هي مطلب الشعب و إرادته، فقد قررت القيادات الكردية إستمرارية و ديمومة النضال، مالم ينل الشعب الكردى حقوقه المشروعة فبادرت بتشكيل مفارز البيشمرگه من جديد، وبدأت حقبة أخرى من النضال المسلح ضد النظام، لتأكيد عدم إستغناء الشعب الكردي عن حقوق ألمشروعة لأبنائه، ولتحقيق الديمقراطية للعراق.

وهنا لابد أن أشير إلى أن السبب الرئيس لإختيار الكفاح المسلح من قبل الشعب الكردي، هو غياب المعالجة السياسيةعند النظام البعثي كأسلوب حضاري للحوار، و الوصول إلى صيغ معقولة و مقنعة. حيث كان يؤمن بإنتهاج العنف و القمع و أسلوب العصابات و الإغتيالات في تعامله مع خصومه إبان حكمه. فما أن عاود الشعب الكردي النضال مرّة اخرى، حتى قامت السلطة الحاكمة برّد فعل دموى أشد مما كان. وما المقابر الجماعية إلا دليل و شاهد على تلك الممارسات اللآانسانية بحق الموطنين الكرد في جميع بقاع كردستان، وكذلك على الممارسات القمعية بأشكالها المختلفة و بشتى الآسلحة.

بعد السقوط كان من المنتظر أن تتم محاكمة جميع أولئك المجرمين الذين تلطخت ايديهم بدماء الآبرياء، وتمثيلهم أمام العدالة و في الجهة الآخرى أن يتم تعويض المتضررين. و لكن لحد الآن لم يتم تفعيل هذا الآمر مما سبب إرباكا و غبنا كبيرا بحق عشرات الآلاف من ذوى المؤنفلين دون وجه حق .

و من جانبنا نطلب من الحكومة العراقية السعي الجاد لتعويض المتضررين و محاكمة المجرمين.

ولا يفوتنا أن نشكر حكومة إقليم كردستان لما قدمته في سبيل إعمار عدد من قرى جنوب و شمال مدينة كركوك. و مع فيض شكرنا نطمع أن نتأمل منها المزيد لآن حجم الكارثة والآضرار و كما يعلم الجميع كانت كبيرة جدا. لذا أبدي إستعدادي و من منطلق المسؤولية و الإنسانية تجاه عشيرتي الداودية، وبعد أن ترتأي القيادة الكردية الحكيمة إعادة رفات الشهداء المؤنفلين من عشيرتنا و منطقة گەرميان الى مناطقنا وأن اتبرع ب(□□) خمسين دونما من أراضيّ و ملكيّ الخاص ليليق بمقام الشهداء المؤنفلين. ونذّكر الجميع إن هذه المبادرة المتواضعة هي البداية و هى محاولة من قبلنا حيث إننا عازمون على تقديم المزيد لآجل شعبنا و مواطنينا و لتعش الآجيال اللاحقة في صفاء وسؤدد و حب و وئام وأخوة، خال من العنف و التطرف المقيت و المفاهيم الشوفينيه.

واخيرا لشهداء العراق وكردستان المجد و الخلود. عاش المناضلون اينما كانوا، مع تمنياتنا بالموفقية للجميع.

احتضان مجرمي الانفال الى متى و ما الذي يبرره؟

تتكشف يوما بعد يوم الادوارالاجرامية لبعض رموزالنظام الساقط الذين انشقوا عليه بعد ان ادركوا إن النظام آيل للسقوط، حيث انه ومن خلال مجريات محاكمة الطاغية وعرض الوثائق الرسمية والمراسلات السرية التي جرت بين اجهزة ومؤسسات النظام العسكرية والامنية والاستخباراتية حول تنفيذ جرائم الانفال واستخدام الاسلحة الكيمياوية ضد المدنيين والتي تزيل الشكوك باليقين، اتضحت بشكل قاطع تورطهم وضلوعهم في خدمة السياسات الاجرامية للنظام البائد.

ففي جلسات المحاكمة الاخيرة، عرض الادعاء العام وثائق سرية وشخصية تحمل تواقيع رئيس اركان الجيش في عهد النظام السابق الفريق الركن "نزارعبدالكريم الخزرجي" الذي فرَ من محل اقامته في الدانمارك بعد ان وضع تحت الاقامة الجبرية من قبل المحاكم الدانماركية التي قررت محاكمته بتهمة مشاركته في عمليات الابادة الجماعية في كوردستان بعد رفع الدعوى القضائية ضده من قبل مجموعة من الناشطين المقيمين في الدانمارك. كما ورد اثناء عرض الوثائق اسم اللواء الركن "وفيق السامرائي" الذي كان يتولى منصب معاون مديرالاستخبارات العسكرية اثناء عمليات الانفال ومن ثم تولى منصب المدير فيها والذي ظهر تواقيعه على الكثيرمن الوثائق التي اصدرتها المديرية المذكورة في تلك الفترة. بينما عرضت وثيقة اخرى بنفس الخصوص وبتوقيع "جعفرعبدالكريم البرزنجي" الذي كان يتولى منصب محافظ السليمانية ورئيس اللجنة الامنية لمكافحة النشاط المعادي ابان حملات الانفال.

فيما نرى ان الطاغية المقبور و سته من اعوانه تتم محاكمتهم في قضية الانفال، يبادر الى الذهن سؤال عن مغزى عدم استدعاء هؤلاء المجرمين الثلاثة كمتهمين امام المحاكمة. فمن المعروف ان "نزارالخزرجي" قدم الى المحاكمة في الدانمارك وثبتت عليه التهم الموجه اليه وورد اسمه ضمن تقرير منظمة مراقبة حقوق الانسان الدولية حول جرائم الانفال، الا ان الاتحاد الوطني الكوردستاني والحزب الديموقراطي الكوردستاني والحركة الاسلامية في كوردستان دافعوا عنه وبعثوا برسائل الى وزارة العدل الدنماركية نافين التهم الموجهة اليه ووصفوه بانسان وطني شريف بينما راح السيد جلال الطالباني (رئيس الجمهورية العراقية حاليا) يهاجم كل من قام او أيد رفع الدعوى القضائية ضد الخزرجي ووصفهم بعملاء النظام واعتبر الخزرجي شخصية وطنية اثناء في لقاءات صحفية وبالاخص اثناء زيارته للكويت قبل سقوط النظام بفترة.

وبعد ان فشلت تلك المحاولات لتبرأته من التهم الموجهة اليه، تمكنوا من مساعدته على الهرب من الدانمارك ولا يزال مختبئا وملاحقا من الشرطة الدولية (الانتربول).

أما "وفيق السامرائي" الذي كان يقيم في لندن فقد حالفه الحظ بسقوط النظام ونجى من محاولة تقديمه الى المحاكم من قبل منظمة "جاك"، حيث رجع الى العراق وتم تكريمه بتعيينه في منصب المستشارالامني لرئيس الجمهورية ولا يزال في منصبه رغم ثبوت دوره في تنفيذ جرائم النظام. كما وان "جعفر عبدالكريم البرزنجي" محافظ السليمانية في عهد النظام الدكتاتوري واثناء تنفيذ حملات الانفال فهو الاخر لا يزال حرا طليقا ويحظى بحماية السلطات في أقليم كوردستان.

وقد صرح بعد انهيارالنظام وسقوط مدينة كركوك حيث كان يتواجد فيها، بانه يحمل وثيقة اعلى مسؤول في الاتحاد الوطني الكوردستاني بعدم التعرض له. هذا بالاضافة الى العشرات من تجار الحروب من حثالات الشعب من مرتزقة افواج الدفاع اللاوطني الذي يرد ذكر اسماءهم ضمن وقائع المحاكمة والمعروفين جيدا لدى جماهير شعب كوردستان والذين ينعمون بحماية و رعاية سلطة الاحزاب السياسية في كوردستان رغم اصوات الاحتجاج والمطالبة بتقديمهم للمحاكمة لمحاسبتهم على عمالتهم للنظام الدكتاتوري وارتكابهم الجرائم البشعة بحق الابرياء من اجل السلطة والنفوذ.

يقال ان السياسة هي فن الممكنات، ولكن اية سياسة لعينة هذه عندما يحتضن المجرمين ويكرمون رغما على انوف الضحايا. ان الدفاع عن امثال هؤلاء المجرمين لهو بحق جريمة لا تقل خطورة عن جرائمهم. انه وبدون ادنى شك ليست لدى المدافعين عن هؤلاء المجرمين تبريرات مقنعة تبرراللجوء الي مثل هذه المارسات كي يتوجب عليهم القفز على معاناة الالاف من الضحايا، لانها بكل بساطة ليس هناك ما يبررها مهما كانت الدواعي والمبررات. ان ما هو واضح ولا غبار عليه هو ان الحفاظ على المناصب والمواقع في المعادلة السياسية واتباع الاسلوب الميكافيللي في الوصول الى الغايات الفردية هو المحرك الاساس للجوء الى هذه الاساليب غير المشرفة التي ترفضها كل القيم والاخلاق وبعيد كل البعد عن خدمة مصالح الناس وبالاخص ممن عانوا الامرّين من بطش النظام والذين كانوا يتطلعون الى اليوم الذي يخزى فيه هؤلاء المجرمين وينالون جزاءهم العادل. اخيرا يتعين على السادة محاموا الدفاع عن ضحايا الانفال في المحكمة الجنائية المختصة الثانية، مطالبة المحكمة بتوجيه التهم الى كل من نزارالخزرجي ووفيق السامرائي وجعفر البرزنجي الذين وردت اسماءهم ضمن الوثائق واحضارهم ومحاكمتهم بنفس التهم الموجهة الى الطاغية واعوانه لمساهمتهم ومشاركتهم المباشرة في ارتكاب جرائم الابادة الجماعية. وانه تجدر بالادعاء العام وهيئة المحكمة ومن اجل احقاق العدالة، محاسبة كل من شارك او ساهم فعليا او تضامنيا في تلك الجرائم وان لا تقتصر القضية على محاكمة سبعة متهمين في جريمة كبرى بحجم حملات الانفال.

صلاح كَرميان/ سيدني
germiyan@hotmail.com

الآنفال جرح لا يندمل

يارا

حكايات الآنفال كثيرة لاتقتصر فقط على المؤنفلين و مسيرتهم المأساوية نحو الصحراء وما ذاقوا فيها من المرارة و العذاب، ولا تنتهي أيضا عند أبواب الاعتداء والإغتصاب والمجون أو المقابر الجماعية. حكايات الآنفال ليست كحكايات آلف ليلة و ليلة ألتي ترويها شهرزاد في بلاط الملك شهريار. بل هي قصصٌ تستمع اليها من أناس مهمّشون قدر مهم معذبون، داخل أكواخ و بيوتٍ طينية أو زرائب لا تحمل صفات السكن و لاتليق. قصص الأنفال ترويها أمهات ثكلى، نساء وعوانس ضاعت حياتهن في الإنتظار. الآنفال قصص تترجمها طوابيرالآيتام و الأرامل في دوائر الخدمات الآجتماعية.

فهل الآنفال إنتهت أو أنها سوف تنتهي بإصدار الحكم على المجرمين وغلق ملفهم في هذه القضية!! بألقاء نظرة على الآثار الاجتماعية المدمرة التي تركتها الآنفال على العوائل أو الاشخاص المتبقيين من ذوي المؤنفلين والمفقودين، وعلى الزاوية المظلمة للحياة القاتمة التي يعيشونها. نستخلص من ذلك، أن الآنفال مستمرة لحد الآن. المفقودين وقعوا تحت طائل ظلم الطاغية صدام و زمرته، و الناجين منهم أوالباقين يجرحهم التهميش ويقطع الإهمال أخر امل لديهم فما بالك لتركهم ينزفون وعدم مداواة جراحهم النفسية والاجتماعية. وفوق كل تلك ألآثار النفسية و الشخصية و الإجتماعية الناتجة عن عمليات الآنفال تاتي المعانات و المآسي التي يعانيها ذوي المفقودين والمؤنفلين جراء ما يواجهونه من صعوبات في الحصول على الخدمات و ما يفتقرون اليه من أبسط المتطلبات العيش الكريم، حالهم كحال سائر مواطني كردستان، بالمقارنة مع ما يلاقيه بعض المجرمين أو منفذي عمليات الآنفال من احترام و حصولهم على مناصب و مراكز مرموقة. فهذا لا يعني جرح مشاعرهم فحسب بل سيؤول الى أن الانفال عملية مستديمة تتجدد بإستمرار.

أسماء المتوفين في قلعة السلمان/ توقف الدورة الدموية

مقدمة

حصلت انفالستان على هذه الوثيقة بواسطة الصحفي ، لطيف فاتح فرج، ونشكره على ذلك. تتضمن هذه الوثيقة قائمة بأسماء المؤنفلين الذين قضوا نحبهم في قلعة السلمان السيئة الصيت. حيث نرى في الوثيقة أن الاطفال والشيوخ لم يسلِموا ايضاً من ظلم و بطش الطاغية. كما تبيين الوثيقة ان المؤنفلين المدرجة اسمائهم في القائمة قد ساقوا عنوةً من مناطق مختلفة في كردستان ليواجهوا مصيرهم المأساوي جميعا.

الاسم واللقب	تأريخ الولادة	تأريخ الوفاة	المحافظة
ملكه طاهر جوهر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ الطوز
رضا محمد شريف	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ دوكان
شيرين صالح حسين محمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
فالح حسن سلطان	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ الطوز
كريم عزيز امين	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السيلمانية/ ضةمضةمال
سؤزة حسن قادر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ دوكان
نظيرة حسين علي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ الطوز
زهرة عبد رسول	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ شوان
حميد محمد محمود	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمال
صالح احمد حمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	اربيل/ طقطق
زيره ك خورشيد حسن	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
علي حسين علي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
حسين احمد سعدون	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
حسين محمود حسن	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمال
ئشتيوان رشيد محمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
فاطمة حسين عزيز	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
عبدالرحيم كاسي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ قادر كرم
سواره حسن ابراهيم	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ عزيز قادر
محمد سليمان خضر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمال
يونس جوهر فتاح	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
قادر فرج والي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
سعاد خورشيد فريق	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
... خورشيد قادر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلا
خورشيده رحيم عادل	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار

الاسم واللقب	تأريخ الولادة	تأريخ الوفاة	المحافظة
بةستآ كاكا خان رمضان	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
فخرالدين محمد امين	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
حميد مجيد احمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
فاطمة محمد لاوه	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السيمانية/ ضةمضةمال
حبيبة حميد سعيد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
زهرة خضر رستم	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
شه ونم محمد صالح	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ دوكان
كراة حسين عبدالله	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
احمد مصطفى خونضة	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمال
عيدان احمد محمود	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
قادر محمد محمود	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
صابر حسن عبدالله	□/□/□□□□	□/□/□□□□	اربيل/ خليفان
صابر حه مه صالح	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمالأ
صالح نصرالدين علي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
عباس محمود احمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	ديالى/ كفري
ئاكؤ بكر محمد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
عائشة احمد رسول	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ قه ره داغ
خانم سليمان قادر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمالأ
حبيبة احمد ضينة	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
سعادة ابراهيم عبدالقادر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	ديالى/ كفري
علي سميد بهرام	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
ئاسكه عبدامجيد عزيز	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ هةلةبجة
به هآ علي عبدالله	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمالأ
محمد شفيق فتاح	□/□/□□□□	□/□/□□□□	صلاح الدين/ طوز
صباح محمود علي	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ هةلةبجة
سلمى عبدالرحمن مصطفى	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ هةلةبجة
جبار اسماعيل ابراهيم	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ كلار
سلمى حه مه صالح قادر	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ هةلةبجة
عائشة حيدر رشيد	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ هةلةبجة
تهية محمد صالح	□/□/□□□□	□/□/□□□□	السليمانية/ ضةمضةمالأ

وا اسفاه.. مثقفي مهرجان (المدى)
وا أسفاه.. ضيوف و مثقفي مصر

عمر محمد

ترجمة فينۆس فائق

قبل فترة تم الترحيب بكم بحرارة من قبل مثقفي و سياسيي بلدنا المؤنفل ، و أنا بدوري و بصفتي رئيس تحرير مجلة (أنفالستان)* أرحب بكم من أعماق قلبي في بلدي (أنفالستان)، و كنت أتمنى أن اسعد بلقائكم مباشرة لأسمعكم بضعة كلمات تختلف عمّا سمعتموها في مهرجان المدى قبل آخذ اية صورة معكم، لكن وا أسفاه لأنني لست من رواد تلك الفنادق و المطاعم التي أقمتم فيها، في الوقت الذي مازالت تفوح مني رائحة عجائز سجون نقرة السلمان* ، لذلك السبب لم يكن ممكناً دعوتي لحضوري مهرجان (المدى) و التعرف عليكم عن قرب ، لا أعرف لو كنتم رأيتموني هل كانت هيئتي ستسركم أم تضايقكم؟ ليتنا تقابلنا ، لأنني كنت أنوي أن أدعوكم ، لكن دعوتي كانت مختلفة, كانت عبارة عن رحلة أخرى ، كنت أنوي أن آخذكم إلى منطقة كرميان* التي مازالت يملؤها الغدر، منطقة تجاري الموت ، لا توجد فيها فنادق فخمة و لا قصور عالية ، إنها مملكة أولئك الذين غدرت بهم حملات الأنفال ، أولئك الذين مازالوا لحد اليوم يحملون الخوف و الحزن وحسرة (جهنم) الصحراء و (نقرة السلمان) في محياهم.. لم يكن عدم دعوتي لكم هكذا بعفوية أو بسبب عدم إلمامي بآداب الضيافة ، بالعكس فقد ابلغت أهالي الثمانية عشر فتاة* المؤنفلة في منطقة كرميان بحضوركم ، و كانوا هم أيضاً متشوقين لمقابلتكم عندما تكونون في ضيافة بلدنا ، و كانوا قد قرروا أن يضايفوكم ولو لدقائق في بيوتهم المتواضعة ، فأنتم لم تروا بعد كيف يكرم أهل كرميان ضيوفهم ، فهم يضايفون زوارهم حتى ان كانوا أعداء لهم. فمابالهم لو كان الضيوف مثقفين و فنانين قادمين من بلد تتواجد فيها ثمانية عشر فتاة مؤنفلة تمّ بيعهن الى بلدكم و مازالوا يبحثون عنهن، فهم غاضبون من سياسييكم ، لكنهم يحبونكم ، كان مهماً أن تقابلوا أهالي أولئك الفتيات المؤنفلات ، حيث أن سفرائكم في كل البلدان الأوروبية قابلوا قبل فترة قصيرة المتظاهرين الكورد الذين طالبوا بضرورة البحث عن مصائرهن ، و لم يكن في نيتنا توجيه اللوم اليكم أو أن نسبب الأذى لكم، بالعكس كانت في نيتنا أن نسألكم عن مصير تلك الثمانية عشر لؤلؤة ، فكنا نأمل منكم و من أقلامكم و فرشاة الرسم التي في يديكم أن تتحولوا إلى عيون تبحثون بها عن ثمانية عشر إنسانة مؤنفلة، ثمانية عشر فتاة عذراء تم بيعهن عنوة ، أردنا أن نقول لكم: من الآن فصاعداً عندما ترتادون البارات و الملاهي أن لا تذهبوا كما اعتدتم عليه، بل إذهبوا لتسألوا عنهن، للأسف لم نلتقي بكم و أنتم تجاهلتمونا ، و لم تتذوقوا الشاي الذي تحضره صبايا كرميان ، حتى تستدلوا بطعمه على أقرانهن في مصر ، أعرف أن مضيفيكم الكورد و بسبب إنشغالهم بكم, نسوا وجع كرميان و كوردستان الأكبر، نسوا الثمانية عشر فتاة المؤنفلة ، أتمنى أن لا تنسيكم ليالي الشيراتون و مآدب أزمر بالاس هذه الرسالة و ان تمنحوا أنفسكم فرصة تدققوا بين سطورها بإمعان و أن تقفوا أمام حروفي ، اسفا.. أنتم نسيتم قضية بناتنا المؤنفلات ، غير أننا لا ننساكم ، خجل المثقفون الكورد أن يتحدثوا معكم بخصوص تلك الأمانة لئلا تأخذوا على خاطركم ، لكنني لا أخجل أن أطلب منكم المساعدة في الكشف عن مصائر الـ [illegible] فتاة اللائي تم بيعهن لكم ، محاولة إيجاد ثمانية عشر بتولاً كرميانية ، مجهولات المصير. رجاءاً إذا وجدتم أولئك النسوة المظلومات ضايفوهن ، حتى ذلك اليوم الذي تاتي أرواح (العم حسن والد شلير و زوج حسيبة* والحاج محمد اسماعيل من قرية واراني و الشيخ حسين هزاركاني و عبدالله خرابه يي وهؤلاء الذين أكلتهم كلاب الصحراء السوداء) من الآخرة. وتأتي (العمات زينب و كافية وعائشة والأستاذ يوسف كرمياني و الرفيق محمود شقيق نجيبة المرسلة الى مصر و الأستاذ نجيب كرمياني)* لإستقبالهم في شرم الشيخ ، حينها رافقوهم لكي يعودوا معاً إلى كوردستان المؤنفلة... وا أسفاه.. أنتم غادرتم و معكم هدايا المسؤولين، و نسيتم رسالتي هذه، لم تحملوا معكم وصايا نساء كرميان ، أخذتم معكم فقط الصور و الهدايا.. وا اسفاه.. يا مثقفي مصر ، أم الدنياوالحضارات العريقة !!...وا اسفاه.

●مجلة سنوية اهلية مختصة بكارثة الانفال السيئة الصيت على الشعب الكردي في كردستان العراق.

●نقرة السلمان: هي قلعة كبيرة واقعة بين الحدود السعودية والعراقية والتي تم فيها حجز المؤنفلين الكورد، من الشيوخ والعجائز، حيث توفي قسم كبيرمن منهم نتيجة الجوع والقهر, وتم رمي جثثهم في الصحراء الجرداء ومن ثم اكلتهم الكلاب السوداء هناك، وعاد القليل منهم الى كرميان.

●كرميان: منطقة ذات مساحة شاسعة تمتاز بمناخ حار في الصيف، قام فيها النظام المقبور بعملية الانفال الثالثة بقيادة بارق عبداللة الحاج حنطةو باشراف علي حسن المجيد الملقب ب (علي الكيمياوي) حيث تم القبض علىالألاف من القرويين الكورد وعثرعليهم فيما بعد في مقابرة جماعية في جنوب العراق، ودمرت بيوتهم بعد ان نهبت ثرواتهم.

●هن الفتيات اللواتي تم بيعهن عنوة الى دولة مصر العربية والتي ذكرت أسمائهن في الكتاب الصادر من مديرية المخابرات في محافظة كركوك

- المرقم(1601) بتأريخ (10/ 12/ 1989).
- ذكرت أسماء شلير وحسيبة في الكتاب المذكور أعلاه.

هم عوائل الفتيات الواردة أسمائهن في الكتاب المذكور أعلاه.

طولستان حةمة خان قادر	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
نازه نين حسن	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	ديالى/ كفري
اكبر احمد علي شريف	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
هيرش عمر احمد	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ كلار
امنة كريم سعدالله	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ ضةمضةمالأ
شيوة فائق صالح	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
شيلان فائق صالح	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
علي قادر اسكندر	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
احمد عبدالرحمن	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	صلاح الدين/ طوز
احمد كافي ثيرؤز	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ كلار
وريا علي فتاح	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ كلار
اكرم محمود مصطفى	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
سه وسه ن سعيد لطيف	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ كلار
فاضل رسول	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ ضةمضةمالأ
علي اسعد محمد	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ كلار
شادية محمد عثمان	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة
علي سمين بهرام	[illegible]	[illegible]/ [illegible]/ [illegible]	السليمانية/ هةلةبجة

في ذكرى الهولوكوست البعثي

د شاكر النابلسي

□

مرت قبل أيام (□□/□/□□□□) الذكرى التاسعة عشرة لمذبحة الكرد في حلبجة في □□□□/□/□□ ، والتي كانت بمثابة هولوكوست مرعب وفظيع في تاريخ العرب والكرد على السواء. فلم يفتك العرب بغيرهم كما فتكوا بالكرد في □□□□. لقد فتك العرب المسلمون باليهود في المدينة المنورة، فيما عُرف بنكبة اليهود. ولكن هذا الفتك لم يصل الى الحد الذي وصل اليه في □□□□ في حلبجة وغيرها من المناطق الكردية. ولقد لعبت الإيديولوجية البعثية النازية دوراً مهماً في تصعيد هذا الفتك ووحشيته. فتاريخ العرب كغيرهم من شعوب الأرض، يقول لنا بأنه كان لنا باع طويل بالفتك باعدائنا قبل الإسلام وبعد الإسلام. ولكن كان الإسلام بتعاليمه السمحة، في معظم الأحيان، عاملاً هاماً في أنسنة الحروب والغزوات التي شنها العرب على غيرهم من شعوب الأرض. ولكن لم يسجل التاريخ فظائع وحشية كما سجلها عام □□□□.

□

كُتب الكثير عن هولوكوست البعث في العراق، سواء ضد الكرد أو ضد الشيعة، وكذلك ضد السنة من المعارضة العراقية. ويروي الدكتور جواد هاشم وزير التخطيط العراقي السابق، والذي انشق على حكم صدام، ولجأ الى كندا، في كتابه المهم (مذكرات وزير عراقي مع البكر وصدام □□□□-□□□□)، قصة المجازر الجماعية التي كان يقيمها ليس الحكم الذي كان قائماً في العراق، ولكن عصابات البعث الحاكمة في العراق. فلم يكن في العراق حكماً سياسياً، ولكن كانت هناك عصابات تحكم. وكان رئيس هذه العصابات صدام حسين، التي حكمت العراق عشرات السنوات بمنطق العصابة، وليس بأي منطق من نظم الحكم المستبدة والطاغية التي شهدها تاريخ البشرية. ولقد سبقت عصابة البعث في العراق أساليب ووقائع النازية في اجرامها واستبدادها وعنفها. وسنعرف في حلقات الدراسة التي نعدها الآن عن (القهر والعذاب في تاريخ البعثية والنازية) ونبدأ بنشرها قريباً على صفحات "إيلاف" وغيرها من الوسائل الإعلامية الأخرى، ثم نصدرها في كتاب بهذا العنوان، كيف أسس البعث في العراق وسوريا على وجه الخصوص لفقه العنف والطغيان الذي ما زالت آثاره موجود حتى الآن في العالم العربي.

□

يروي لنا العراقيون الأحرار، ومنهم عبد الخالق حسين، مشاهد سريعة من هولوكوست البعث أثناء كان في السلطة. فيقول أن حزب البعث عند تسلمه الحكم بعد انقلاب □ شباط □□□□ تبنى إرهاب السلطة

ضد الشعب، وتم قتل نحو □□ ألفاً من خيرة المواطنين العراقيين من الديمقراطيين واليساريين. وحوّل ساحات الملاعب الرياضية والشوارع وقاعات الأندية إلى معتقلات، لأن السجون والمعتقلات امتلأت ولم تكفِ لاستيعاب الألوف من الذين تم اعتقالهم. ويتابع عبد الخالق حسين سرد مشاهد الهولوكوست البعثي، فيقول: بعد اغتصاب البعث السلطة للمرة الثانية عام □□□□، أحالوا العراق إلى أكبر سجن، وأكبر مقبرة جماعية لضحايا إرهابهم، بعد أن استفادوا من تجربة عام □□□□ الفاشلة عندما انقلب عليهم حليفهم عبدالسلام عارف، فقرروا في هذه المرة الحفاظ على السلطة بأسنانهم، وأظافرهم وبأي ثمن كان. ويستشهد عبد الخالق حسين بقول شاهد عيان، وهو الدكتور جواد هاشم وزير التخطيط العراقي في أوائل السبعينات، قوله في كتابه السابق الذكر، أنه في أحد اجتماعات مجلس الوزراء، فاجأهم صدام حسين بالقول أن تجربة عام □□□□ سوف لن تتكرر، وحزب البعث جاء إلى السلطة هذه المرة ليحكم، ليس لثلاثين سنة، بل لـ□□□ سنة. وهذا لا يتم إلا بتخصيص ميزانية قوية لمالية الحزب. فتمَّ إصدار قرار وزاري في ذلك الاجتماع، بتأميم حصة كولبنكيان الـ□% من النفط، وتخصيصه إلى مالية الحزب. وحسب تقديرات الدكتور جواد هاشم، بلغ هذا المبلغ مع أرباحه المتراكمة حوالي □□ مليار دولار في عام □□□□.

□

لا كلام جديداً يمكن أن يقال في هذه الذكرى الأليمة، غير تكرار القول، بأن الكرد والعرب الشيعة والمعارضين من العرب السنة، قد ذاقوا وشهدوا من صنوف العذاب والاجرام ما يشيب له الولدان. هذا مهم. ولكن الأهم من ذلك، هو أن الشعب العراقي، منذ ذلك الحين، قد اتهم بالعنف من جانب، ومن جانب آخر بأنه شعب لا يُحكم إلا بالحديد والنار. وهذا خطأ تاريخي جسيم. فالذي رسّخ أيديولوجية العنف والعذاب في تاريخ العراق الحديث، هو حزب البعث، بل هي فئة قليلة من التكارتة البعثيين الذين احتكروا الحكم، بينما ظلت الأكثرية خارج الحكم. وقراءة سريعة لتاريخ العراق، وتاريخ الشعب العراقي، تقول لنا بأن الشعب العراقي بطبعه شعب رقيق وحالم، ومحب للحياة، كاره للعنف، نابذ للعذاب والقهر. وهذا الشعب هو الذي اخرج لنا أجمل الشعراء الرومانسيين منذ بدء العصر العباسي الأول (□□□-□□□م) حتى الآن. وفي العصر الحديث ظهر أجمل الشعراء الحداثيين العرب من العراق، بدءاً بنازك الملائكة وانتهاءً بعبد القادر الجنابي، الذي يعتبر في طليعة الشعراء العرب السورياليين. وبلد الشعراء دائماً، هو بلد السلام، والحب، والمحبة. وعندما سطا حزب البعث النازي بامتياز، على الحكم عام □□□□ قتل الشعراء العراقيين قهراً، وعذاباً. وطردهم من العراق، ومن الأرض. وأصبح حزب البعث هو الشاعر العراقي الوحيد. وأصبح العراق بلا شعراء حقيقيين، ولكنه كان مليئاً بالجلادين والقتلة المؤدلجين بعناية، منذ بثَّ ساطع الحصري (أبو خلدون) قيم العروبة المستمدة تاريخياً من قيم الألمنة القومية النازية، كما هو معروف. ولهذا قصة طويلة، لا مجال لها هنا.

□

ماذا نقول اليوم – نحن العرب المثقفين الليبراليين – للأخوة الكرد؟ أقل ما يقال، أننا كنا مجرمين في حقهم. ورغم هذه الجريمة الكبرى الشنعاء إلا أننا لم نسمع من مسؤول عربي، أو مسلم، أو عراقي، كلمة اعتذار واحدة للأخوة الكرد. يا الهي على هذه الصلافة وهذه العنجهية. وندعي أننا أمة متحضرة، وبأننا خير أمة اخرجت للناس، وننسى شرط هذا الاختيار الالهي لنا، وهو الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر. والمنكر هنا، ليس شرب الخمر، وملامسة النساء، والسرقة، والكذب، وغير ذلك من الرذائل الكريهة. ولكن المنكر هنا هو أيضاً، السكوت عن الحق. فالرجال تعرف بالحق. ولا يعرف الحق بالرجال. ولقد سكتنا طويلاً عن الحق، وما زلنا ساكتين. فإلى الآن، لا مثقف عربياً بارزاً اعتذرللكرد نيابة عن عصابات البعث. يجب أن نقف جميعاً في فجر ذكرى هولوكوست حلبجة من كل عام عراة حفاة سراة ، أمام حقيقة ما ارتكبناه في حق الكرد. فالألمان، سوف يبقون معتذرين لليهود عما فعله هتلر النازي بهم، إلى يوم يبعثون.

فهل نملك نحن العرب قطرة من المروءة الألمانية، والأخلاق الجرمانية، ذات القيم الانسانية الرفيعة؟ أم أننا ما زلنا لنا الصدر دون العالمين

جريمة حلبجة: قانونيا وإنسانيا

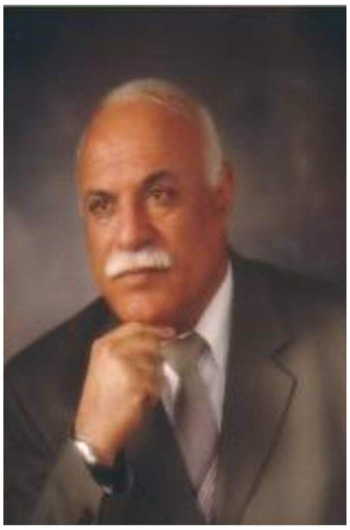

زهير كاظم عبود

في كل قضية تحقيقية يتولى قضاة التحقيق مهمة التحقيق الابتدائي وجمع الأدلة وتحديد دور المتهمين ، وتعد قضية حلبجة من بين القضايا المهمة التي وقعت أحداثها في ظل سيطرة نظام صدام على العراق، وتم التستر عليها ومنع تداولها إعلاميا، ومحاولة السلطة الصدامية ألقاء المسؤولية على الجانب الإيراني.

ومن الثابت أن واقعة حلبجة حدثت في [illegible]/ آذار – مارس من العام [illegible] قبل وقف الحرب بين الجانبين العراقي والأيراني، وأنها كانت ضمن سلسلة عمليات الأنفال التي قامت بها القوات المسلحة العراقية، بأمر من صدام وعلي حسن المجيد (الملقب بالكيمياوي) لأبادة شعب كوردستان (جينوسايد) ، حيث تم قتل [illegible] ألف إنسان من مختلف الأجناس والأعمار، بالإضافة إلى تهديم مئات القرى وتخريب الأراضي الزراعية وتجريف البساتين ، وقد قام الطيران الحربي بإلقاء قنابل على أطراف ووسط مدينة حلبجة تبين أنها تتضمن غاز الخردل وغاز الأعصاب (السيانيد).

انتهى التحقيق الابتدائي في ملف قضية حلبجة، وعلى ضوء ذلك تمت إحالة القضية إلى المحكمة الجنائية العراقية العليا بعد أن استكملت الهيئة التحقيقية تدقيقاتها للأدلة التي توفرت في هذه القضية للأحالة ، وقبل عرض القضية على المحكمة الجنائية صدر حكم قضائي في هولندا على المتهم فرانس أنرات بالسجن لمدة [illegible] سنة المتهم بتزويد نظام صدام البائد بالمواد الكيمياوية التي سهلت ضرب مدينة حلبجة بالأسلحة الكيمياوية.

فقد حكم على رجل الاعمال الهولندي فرانس فان انرات في لاهاي بالسجن [illegible] عاما لتواطئه في جرائم حرب بسبب تسليمه نظام صدام حسين مواد كيميائية استخدمت خلال هجمات بالغاز على الاكراد العراقيين في الثمانينات.

لكن المحكمة رأت ان عملية ابادة وقعت فعلا ضد السكان الاكراد في العراق وخصوصا في حلبجة في آذار/مارس [illegible] حيث ادت المجزرة الى سقوط خمسة آلاف قتيل في يوم واحد. وكان فان انرات ملاحقا من قبل محكمة لاهاي بموجب حكم صادر عن المحكمة العليا في هولندا يمنح المحاكم الهولندية سلطة عالمية لمحاكمة الاشخاص الذين يشتبه بتورطهم في جرائم حرب او حملات ابادة فور انتقالهم للاقامة في هولندا.

وأذا كانت المحكمة الهولندية وجدت أن الادلة التي توفرت لها في القضية أثبتت قناعتها أن المتهم الهولندي الجنسية مرتكباً لجريمة التواطؤ مع النظام الصدامي وتزويدة بالمواد الكيمياوية المحظورة التي تمت معالجتها وأستعمالها في الحرب العراقية الآيرانية، وعلى مدينة حلبجة بالذات وهي من المدن الكوردستانية المدنية التي تخلو من أي مقر أو مكان عسكري.

وسيكون لهذا الحكم أعتبارا أمام المحكمة الجنائية الثانية التي أحيلت اليها قضية حلبجة، حيث تم إحالة المتهمين المقبوض عليهم بقضية واحدة، وأن هناك قضية أخرى تم تفريقها بحق المتهمين الهاربين عن نفس القضية.

اعتمدت الأمم المتحدة في العام [illegible] اتفاقية لمنع الجريمة والإبادة الجماعية وحددت العقوبة المفروضة على مرتكبيها، وقد وقعت ألاتفاقية من قبل الدول الأطراف، دخلت الاتفاقية حيز التطبيق عام [illegible] ثم أنضم العراق الى الاتفاقية عام [illegible]، ونصت الاتفاقية على الجرائم التي تندرج تحت تسمية الإبادة الجماعية ومنها قتل أفراد مجموعة أثنية محددة أو تشريدهم، والاستيلاء على ممتلكاتهم، والاعتداء عليهم جسدياً بقصد إهلاكهم كليا أو جزئيا، أو أخضاعهم عمدا على إتباع أحوال معيشية تؤدي الى أهلاكهم بشكل كلي أو جزئي، وفرض تدابير لمنع تناسلهم أو تكاثرهم،، كما جاء في المادة ([illegible]) من اتفاقية جنيف الرابعة بشأن حماية الأشخاص المدنيين والتي عقدت سنة [illegible] بمنع الهجمات العشوائية التي تنتهك حقوق المدنيين وتعرضهم الى مخاطر جسدية أو في ممتلكاتهم، كما جاء نفس الشيء في الفقرة الأولى من المادة ([illegible]) من البروتوكول الإضافي الأول لاتفاقيات جنيف والمعقودة عام [illegible]معتبراً الأعمال العدائية العسكرية انتهاكا خطيراً لاتفاقية جنيف الرابعة بشأن حماية المدنيين.

وعرفت جريمة الإبادة الجماعية بأنها " الأفعال التي ترتكب عن قصد لتدمير كل أو جزء من جماعة قومية أو أثنية أو عنصرية أو دينية" من خلال قتل أعضاء هذه الجماعات، أو إلحاق أذى جسدي أو روحي خطير بأعضائها، أو إخضاعها عمداً لظروف معيشية يراد منها تدميرها كلياً أو جزئياً.. كما أن هذه الجريمة مشمولة بحكم نص المادة [illegible] أولا وثانيا من قانون المحكمة الجنائية العراقية العليا، بالإضافة إلى أنها من الجرائم ضد الإنسانية المنصوص عليها في المادة [illegible] بفقراتها من نفس القانون.

وأذ نتمعن في العقوبة المقررة من قبل المحكمة الهولندية للمدان فرانس أنرات نستنتج أن المحكمة والقضاء الهولندي استوعبا الخطورة الإجرامية لمثل هذا الفعل الذي يؤدي بالنتيجة الى مجازر أنسانية وهلاك مجاميع بشرية بهذا السلاح الممنوع والمحرم دولياً ، فجرمت المدان على فعله، بعد ان ثبت لها استعمال السلاح الكيمياوي من قبل القوات المسلحة العراقية على مدينة حلبجة الكوردية، حيث نتج الحادث إلى قتل ما لايقل عن [illegible] آلاف إنسان بالإضافة إلى أعداد الجرحى والمشوهين والمعوقين، وما ستخلفه الضربة الكيمياوية على أهل المدينة والطبيعة مستقبلا.

وبالإضافة إلى قرار الحكم الصادر من المحكمة الهولندية، فقد صرح بوضوح وصراحة المتهم نزار الخزرجي الذي كان يشغل منصب رئيس اركان الجيش العراقي آبان الحرب العراقية الآيرانية، في مقابلة بثتها قناة (m b c) اللبنانية عن الضربة الكيمياوية التي وجهت الى مدينة حلبجة ، أجاب الخزرجي في المقابلة المسجلة أنه أتصل به هاتفياً الفريق كامل ساجت أحد قادة الفيالق (تم اعدامه من قبل صدام لاحقاً) يخبره بأن طائرات تعرضت الى القوات العراقية المتجحفلة في مدينة حلبجة وماحولها من المرتفعات وتعرضت مدينة حلبجة العراقية الى ضربة بالأسلحة البايلوجية.

لم يكن الخزرجي على علم بهذه الضربة كما يزعم، فأتصل بدوره بوزير الدفاع عدنان خير الله طلفاح ، حيث قال حسب زعم الخزرجي أنه لايعرف أيضاً عن هذه الضربة وسيستعلم عنها من القيادة العسكرية و سيعود ليتصل به، وفعلاً يقول الخزرجي أنه بعد ساعة ونصف أتصل به وزير الدفاع يخبره أنه علم من صدام شخصياً والذي كان حينها يشغل وظيفة القائد العام للقوات المسلحة العراقية بأن الطائرات عراقية والضربة عراقية وبأمر شخصي من صدام.

ويعزو الخزرجي أسباب الضربة، أن المتهم علي حسن المجيد الملقب (بالكيمياوي) كان أميناً لسر تنظيم الشمال ومقره كركوك، استخبر من عناصره بأن مدينة حلبجة قد سقطت بأيدي القوات الآيرانية، فأتصل بصدام الذي اوعز له شخصياً بقصف المدينة بمن فيها من المدنيين بالأسلحة البايلوجية.

الشهادة التي قدمها الخزرجي بالصوت والصورة تصلح أن تكون قرينة ودليل على كذب أدعاء ومزاعم المتهم صدام في عدم معرفته بالضربة الكيمياوية للمدنيين العزل من الكرد في مدينة حلبجة ، وشهادة مثل هذه يقدمها رئيس اركان الجيش الأسبق دليل آخر يعزز ويدعم قرار الحكم على المدان الهولندي التي ثبت تعامله بالأسلحة الكيمياوية مع سلطة صدام لضرب حلبجة .

ومن يقرأ تفاصيل الضربة الكيمياوية على حلبجة، ويطالع شهادات الأحياء الناجين من تلك الضربة، ويتمعن في أسباب انتشار القوات العسكرية المسلحة خارج محيط المدينة لمنع خروج الأهالي المدنيين الفارين منها ، فقد كانت القوات الأمنية العسكرية تحيط بالمدينة وتمنع الدخول والخروج اليها قبل وبعد الضربة، بالإضافة إلى الشهادات العيانية المهمة للعديد ممن كانوا اثناء الضربة موجودين، وبالإضافة إلى التقارير الطبية الصادرة من الأطباء والمستشفيات الآيرانية أو المستشفيات الخاصة، وشهادة الخبراء في هذا المجال، مع أن تقارير منظمة مراقبة حقوق الإنسان تشير إلى قيام

سلطة صدام باستعمال السلاح الكيمياوي (الذي يطلق عليه العتاد الخاص) أكثر من مرة وفي أكثر من مكان، حيث ورد بتقرير السيد أندرو ويتلي (المدير التنفيذي لمنظمة مراقبة حقوق الأنسان / الشرق الأوسط أن منظمته سجلت أربعين هجمة متفرقة أستعمل فيها الاسلحة المنوعة، وأن الضحايا في الغالب من المدنيين.

في العام ▯▯▯▯ كلفت وزارة الدفاع الأمريكية لجنة في الكلية الحربية العسكرية الأمريكية في كارليسيل بنسلفانيا، بدراسة موضوع (الحرب على العراق). تشكلت اللجنة من السادة البروفسور ستيفن بليزي والكولونيل دوكلاس. ف، وليف. آر. بروسنبيرجر ، وجميعهم من كوادر معهد الدراسات الإستراتيجية في الكلية الحربية العسكرية الأمريكية. درسوا الموضوع دراسة معمقة وقدموا تقريرا بـ (▯▯) صفحة. يحتوي على معلومات مهمة ومصنفة عن القوات العراقية. نشرت جريدة نيويورك تايمز ملخصا عن التقرير بتاريخ ▯▯▯▯/▯/▯▯ يدين سلطة صدام لأستعماله العوامل الكيمياوية ضد المواطنين الأكراد.

كما يتوفر لدى أهالي الضحايا وبعض المصابين نسخ طبية تثبت إصاباتهم بالأسلحة الكيمياوية ، كما تضمنت جلسات المحاكمة أقرارا للمتهم علي حسن المجيد المتهم الرئيسي في القضية - بأنه أعطى أوامر بتصفية كل من تجاهل أمر إخلاء بلدة حلبجة الكردية من السكان عام ▯▯▯▯.

وقال علي حسن المجيد ضمن أقراره أمام المحكمة فيما وصفه بشهادة أمام الله انه أصدر التعليمات باعتبار منطقة حلبجة محظورة وأمر بإعدام كل من لم يغادر هذه القرى، وإنه يتحمل وحده المسؤولية.

لاشك أن المحكمة تحكم بناء على اقتناعها الذي يتكون لديها من الأدلة المقدمة في أي دور من ادوار التحقيق اوالمحاكمة، وأن المحكمة تستند على إقرار المتهمين أو شهادة الشهود أو محاضر التحقيق والكشوفات الرسمية وتقارير الخبراء والفنيين المختصين، بالإضافة إلى القرائن والأدلة الأخرى المقررة قانونا.

قامت منظمة هيومن رايتس وتش ومنظمات عديدة أخرى تبحث في قضايا حقوق الأنسان بنشر تقاريرها في حينه للإشارة للجهة التي عمدت إلى استعمال الأسلحة الكيمياوية ضد المدن والسكان المدنيين، كما تم تسجيل أفلام وثائقية ومقابلات صوتية ومرئية بخصوص الضربات الكيماوية.

الأيجابيات في هذه المحاكمة :

ليس فقط إدانة المجرمين وتحديد الأفعال الإجرامية التي قام بها كل منهم ودوره في عمليات الإبادة الجماعية وإلحاق الأضرار الجسدية من خلال استعمال الأسلحة المحرمة دوليا، إنما على المحكمة أن تكشف بالدقة الدور الإجرامي لكل مدان تتم أدانته، ومدى مساهمته الإجرامية في ألاتفاق الجنائي لغرض ارتكاب الجريمة، وبالنظر لما تمثله خبرة القضاة الدوليين في مثل هذه الجرائم، وحيث أن قانون المحكمة اجاز في الفقرة خامسا من المادة الثالثة انتداب قضاة من غير العراقيين من ذوي الخبرة في مجال مثل تلك المحاكمات، والمشهود لهم بالحيادية والاستقامة والنزاهة في العمل، يقتضي الأمر الاستفادة من هذا النص باعتبار أن هناك أطرافا دولية ساهمت في ارتكاب هذه الجريمة، مما يستوجب ان يكون المجتمع الدولي ملما بتفاصيل مجريات المحاكمة، وهذا الأمر منوط باقتراح من رئيس المحكمة إلى رئيس الوزراء، كما تمثل المحكمة بما توفره من ضمانات للمتهمين من خلال النظرة المتساوية للمتهمين في حقوقهم في محاكمة علنية عادلة، وإنهم أبرياء حتى تثبت أدانتهم، ومعرفتهم بمضمون الاتهامات الموجهة إليهم بتفاصيلها وطبيعتها وسببها، وحضور المحامين في دوري التحقيق او المحاكمة، وانتداب المحامين عند عدم وجود محام للمتهم، و حقهم في ألالتزام بالصمت دون ان يفسر هذا الصمت دليلا على البراءة او الأدانة ، فانها تجسد المركز الأنساني والحضاري في سبيل أظهار الحقيقة وما سببه من تتم ادانته من جرائم ضد الإنسانية، وما تم تطبيقه بحقهم من عقوبات منصوص عليها في قانون المحكمة او قانون العقوبات وفقا لضوابط وأصول جنائية معتمدة ضمن قانون أصول المحاكمات الجزائية العراقي او قواعد الإجراءات وجمع الأدلة الخاصة بالمحكمة، مع توفر جميع طرق الطعن المقررة قانونا بوجود هيئة قضائية جنائية عليا لتدقيق تلك القرارات.

السلبيات:

تم تنفيذ حكم الإعدام بالمتهم الرئيسي صدام حسين في قضية جريمة الدجيل قبل أن تتم محاكمته عن هذه القضية، وقبل ان تستمع المحكمة لأقواله عنها، وبهذا فقد تم أيقاف الإجراءات القانونية بحقه وفقا للمادة ▯▯▯ من قانون أصول المحاكمات الجزائية العراقي، وفقدت المحاكمة عنصرا أساسيا ومتهما رئيسيا كان يمكن لأقراره واعترافاته أو أقواله

أمامها أن يوضح أسماء المتهمين الذين تعاونوا في ارتكاب الجريمة، أو اية معلومات وأسرار يمكن ان تدفع لمعرفة الحقيقة، حيث تحدث الأعلام الغربي عن دور لبعض الدول وأسماء لبعض المسئولين الذين سوقوا وساهموا في إيصال الأسلحة المحرمة إلى صدام والتي استعملها في عدة أماكن، كما أن عددا كبيرا من المشتكين والشهود لاتتوفر لهم فرصة الحضور أمام المحكمة الجنائية لأسباب تتعلق بالوضع الأمني أو لارتباطاتهم بأعمال شخصية في دول يقيموا فيها بشكل دائم، او لظروفهم المادية أو آية ظروف أخرى، علما بأن سلطات التحقيق والمحاكمة والحكومة الجديدة لم تدرس الخطوات اللازمة لتسهيل تقدم هؤلاء شهاداتهم او شكواهم في المحاكمة.

أن جريمة مثل جريمة الأنفال وحلبجة لايمكن اختزالها بعدد قليل من المتهمين، لأن تلك الجرائم البشعة تعدد فيها الجناة والمساهمين في الاتفاق الجنائي، الا ان حصر الاتهام بالعدد الذي تقدم من المتهمين الحاضرين يقزم القضية التي راح ضحيتها حوالي خمسة الاف أنسان مدني، ويحصر الاتهام بعد صدور الأحكام النهائية.

وبهذا فأن الخلل الذي رافق القضية التحقيقية في دور التحقيق لاتستطيع المحكمة الجنائية ان تتلافاه لسعة القضية، ولعدم قدرة السيطرة على تلافي تلك النواقص في دور المحاكمة.

كما لم يتم الإعلان عن أسماء المتهمين الهاربين الذين تم تفريق قضاياهم عن هذه القضية من المتهمين الهاربين.

كما تبرز أهمية الوثائق السرية والاتفاقيات المعلنة والمخفية بين العراق في ظل سلطة صدام وبين تلك الشركات والدول التي سهلت عملية وصول الأسلحة الكيمياوية ، وأمام جريمة جنائية تدخل في باب جرائم الإبادة الجماعية والجرائم ضد الإنسانية يقتضي الأمر اطلاع هيئة المحكمة على تلك الوثائق وربطها بأضبارة القضية حتى لاتبقى القضية تدور في فلك التخمين والحدس.

ونجد ان من الضروري التعمق مع الطيارين وقيادة الطيران التي نفذت الضربة الكيمياوية لتثبيت الأوامر الصادرة بالضربة الجوية بالسلاح الخاص.

ونجد أيضا من أجل تحقيق العدالة أن يتم الالتفات إلى الاتهامات التي توجهها منظمات كوردية وحقوقية تتضمن العديد من أسماء الضحايا والمشتكين، تتوجه باتهامها إلى أسماء أشخاص موجودين داخل السلطة اليوم أو خارجها، فكل متهم بريء حتى تثبت أدانته، ولاباس من التثبت من حقيقة الاتهامات، حيث يسجل تجاهل تلك

يسألونك عن الانفال يا بشرى الخليل

علي بداي
badai_ali@yahoo.co.sg

هل سيهتم عالمنا العربي واعلامه بوقائع جرائم الانفال؟؟ أم سينصب اهتمامة على الصفرة التي توشح وجه "الرئيس" والقلة في وزنه وتعكر مزاجة؟ ...وهل اطلعت بشرى الخليل والنعيمي والدليمي وبقية الرهط من المدافعين عن "شرف الامة" على الافلام الحية التي صورت كيف نازل صدام نساء كردستان وقراها الطينية واطفالها وحيواناتها في سبيل ان ينبسط الطريق امامه الى القدس؟

ولكن قبل هذا وذاك ...هل سمع العرب ، ابناء "خير امة اخرجت للناس" بحديث الانفال؟ ليست انفال القران، بل انفال العراق ام هم لم يسمعوا ؟ هل سأل القوم مانعنيه نحن المتهمون بالولع بالمصائب والنكبات والعويل والحزن والكوارث بالانفال؟

هل سائلتنا اذاعة ما او صحيفة ما او فضائية ما او ارضية ما، فيم نواحكم يأهل العراق وما المقصود بالانفال ؟ نرضى ان يكون السؤال على شاكلة: حلبجة وكذبتم فيها فهي خطيئة ايرانية، ومقابركم الجماعية التي لانعرف من اين جمعتم كل جماجمها لم يثبت القضاء للان تهمة ضد فاعليها، نرضى ان يحاورونا ويكذبوا بكاء اراملنا وحزن عوائلنا المبتورة التي لن تكتمل ابدا، المهم ان يسألنا احد لنسكب مافي قعر ارواحنا من مرارة ، ولو من دون تعاطف،فقد تعودنا ذلك،لكن سكوت العرب عن الانفال مريب، فهل لا يهم صحافتنا العربية، والصحافة ميالة للمثيرمن الاخبار في الغالب، ان تكشف للناس سر اختفاء شعب فترة خمس عشرة سنة ؟

وهل يصعب على مراسلي فضائياتنا العربية ، في اثناء بحثهم الدؤوب الذي دخل عامه الثالث عن اسرائيل بين صخور جبال كردستان ان يلتقوا هناك امرأة من بين مئة الف امراة مازلن ينتظرن اهل البيت الذين اختفوا؟ اويسمعوا قصة طفل وجد مرميا خلسة لان أمه وثقت بوحوش الطبيعة وضباعها وكلابها، بردها وافاعيها وفضلتهم على وحوش صدام حسين وحزبه البعثي العربي الاشتراكي فرمت طفلها في البرية انقاذا له من المدافعين عن البوابة الشرقية ؟

المؤذنون الذين يرجمون الشيطان لاغواءة امرأة العزيز اين هم ؟

والمصلون الذين يفتتحون صباحاتهم بدعاء الله للجم من طغى وتجبر اين هم؟

والمخرجون الذين يشتكون من جدب حياتنا التي لا تزودهم بما يستحق ان يصور اين هم ؟

اولئك الذين علمونا في المدارس "قتل امرئ في غابة......اين هم؟

ملايين المؤمنين الذين تفتخر أمتنا بهم ، وتعدهم ميزة على الامم اين هم؟

مدن الالف منارة ، والالف مسجد ، مافائدة المنائر والمساجد ان لم تنتصر للحق؟ الم يكن الكردي معنا حين تجمعنا لنصرة فلسطين تحت سقف طائرات اسرائيل وامريكا في جنوب لبنان؟ لم لم يسال عنه احد اذن؟

الم نكن كلنا قد اتفقنا على ان لانسكت على مايفعل هتلر وشارون وموبوتو وان قضية الانسان واحدة؟

احسبوها فيلما من افلام الرعب وتناولوها بالنقد والتحليل ، اعتبروها مسرحية واكتبوا عنها

اسمها: الانفال

موضوعها: اخفاء شعب،لاغراض قومية تتعلق بمعركة الامة مع الامبريالية والصهيونية

زمان العرض: من شباط الى أيلول ،أكثر من ستة أشهر وبنجاح منقطع النظير وسط شخير العالم كله.

نهايتها: أدت الى اختفاء الف انسان بظروف غامضة تبين بعد سقوط النظام انهم قد ناموا باراداتهم الكاملة في مراقد ابدية جماعية في السماوة و الناصرية

مؤلفها: صدام حسين

مخرجها المنفذ ومساعدوه: علي حسن المجيد (علي كيمياوي مسؤول منطقة كردستان) و سلطان هاشم (وزير الدفاع) و طاهر العاني (عضو قيادة قطرية سابق لحزب البعث) ممولون ومؤازرون: الضمير العالمي ، الجامعة العربية، احزاب، رؤساء وملوك منهم من قضى نحبه ومنهم من ينتظر... المنتج: تجار السلاح شرقا وغربا مؤثرات صوتية : دبابات ت، ميراج، ميك

قالوا فيها:ماكس فان دير شتويل المقرر السابق الخاص لحقوق الانسان: ان حملات الانفال كانت محكمة التخطيط و التنفيذ و قد أدت الى و فاة و أختفاء الاف الاسر , و تم تدمير الاف القرى , بما في ذلك الموارد الاقتصادية و الممتلكات الثقافية العامة.. .الخ . ممهداتها:الامر المرقم و المؤرخ في حزيران عام الموجه الى القيادات العسكرية و قيادات فروع حزب البعث العربي الاشتراكي و مديريات الامن و مديرية المخابرات العامة و منظومة الاستخبارات: - يمنع منعا باتاوصول أي مادة غذائية أو بشرية أو ألية الى هذه القرى-على القوى العسكرية قتل أي انسان او حيوان يتواجد ضمن هذه المناطق و تعتبرالاراضي محرمة تحريما كاملا.

بشرى الخليل

من فصولها المثيرة: ان اما ولدت اثناء المسيرة الشاقة الزاحفة باتجاه الموت ، فلما فرغوا من قتلها ، عثروا فيما بعد على وليدها، سألوا المسؤول البعثي: مانفعل به سيدي وجدنا طفلا ، قال: حرام، سيعيش يتيما ، خلصوه من اليتم والقوا به في الحفرة الى جوار امه!

من مشاهدها الفريدة: ان قرويات يحملن اطفالهن على صدورهن اوقفوهن على حافة قبر طويل ، ينطلق الرصاص فتهوي الام القتيل ويهوي الطفل من بين ذراعيها لتنهال عليهم جميعا اطنان التراب من جيش صدام الذي فرغ للتو من تحرير كامل التراب العربي.... اسألكم ، هل بقيت قيمة للحياة وقيمة للقيم ذاتها، ونحن نعيش تحت سماء واحدة وفي زمن واحد مع صدام حسين الذي فعل هذا كله، ومع من تبرع طوعا للدفاع عنه.

الشهيد الكردى الفيلى : تحيتى

حسن حاتم المذكور

سيلتقي الكرد الفيليين حزناً حول اوجاع مجزرة انفلتهم واجتثاثهم واختطاف وتغييب اكثر من عشرة الآف من بناتهم وابناءهم في وحشية وبشاعة قل مثيلها في تاريخ البشرية . قبل ( ) عاماً تقريباً - ارتكب النظام البعثي المقبور باكورة مجازره الجماعية بحق ابناء الشعب العراقي مستهدفاً الكرد الفيليين كشريحة باسلة وطليعة وطنية في نضال اطراف الحركة الجماهيرية المعارضة ورغم كل المآسي والعذابات التي رافقتهم في مهاجرهم وغربتهم استمروا يضغطون على جراحهم انتظاراً لليوم الذي سيثأر لهم وطنهم وينصفهم ويعيدهم الى احضانه ابناء اوفياء . بعد التغيير الذي حدث في ساهموا بحيوية واندفاعة في دفع العملية السياسية الوليدة والأنجازات الديموقراطية الموعودة فكان حضورهم ودورهم مميزاً في العمليتين الأنتخابيتين والأستفتاء على الدستور املاً في ان يأتي من ينصفهم في سياق انصاف اهل العراق . انتظروا ... وانتظروا... واستغاثوا حتى اقتنعوا اخيراً بخيبة املهم في ان الذين استورثوا ما تركه نظام بعث صدام حسين يتجنبون الأقتراب من جرحهم وجروح العراقيين لأنها تجعلهم وجهاً لوجه في مواجهة مكشوفة مع من ارتكب تلك الجرائم الوحشية في وقت يخطون فيه عهراً في طريق المصالحة المشينة معهم ويقدمون على طاولة الموت العراقي كؤوس سم مصافحة البعثيين بعد ان هربوهم وادخلوهم من الأبواب والشبابيك الخلفية رموزاً وكيانات ومستشارين وقيادات امنية تتحكم مرة اخرى في مصير العراقيين واخرها كان مشروع المصالحة والمساءلة سيء الصيت . اذ يلتقي الكرد الفيليين تأبيناً لشهيدهم يجددون العهد لأهلهم وشعبهم على تمسكهم بحقهم وحقوق اخوتهم في العراق يرفضون المساومة مع من كانت يده ملطخة بدما ضحاياهم وضحايا شعبهم ويرفضون قطعاً كل ما من شأنه ان يلتف على واجب واحقية القصاص العادل بحق من ارتكب او ساهم بأرتكاب تلك الجرائم. سيحتفل الكرد الفيليين حزناً بيوم الشهيد الكردي الفيلي .. القمر الذي غاب مقتولاً ... العائد فيهم كما كان شمس عراقية . سيجتمعون بالتأكيد حول دفء روحه الطاهرة يحتمون بذكراه والوفاء له من قسوة زمهرير اللامنصفين وعهداً له سيتوحدون ويقبضة فيلية سيمسكون قضيتهم ويرفعونها بجهدهم ومبادرتهم وسيجدون قبضات اخوانهم في العراق معهم .

ايها الكرد الفيليين :يا ابتسامة امي وفرح عيونها ... اعشقكم ولله . يا كحل النخيل والعنبر الجنوبي على رموش النهرين ... والود المزروع صمتاً في قلوب اهله والرئة التي تتنفس فيها العلاقة التاريخية بين جبال كردستان واهوار الجنوب . انتم التاريخ والحضارة والمعرفة والفداء في شرايين عافية العراق . انتم هكذا ... وستبقون هكذا ايها المهجرين المهاجرين المحاصرين المنسيين والثمن المدفوع عراقياً دائماً . ايها البواسل دائماً جرحكم العراقي .. حقوقكم ومجمل قضيتكم مؤجلة ما دام العراق مؤجلاً بكامله من العراق وبالعراق وحده نستطيع ان ننهض ونستعيده وطناً من بين انياب ومخالب الغزاة والطامعين والمتطفلين من دول الجوار والدلالين المحليين .., العراق وحده جدير بأ نصافكم ومصالحتكم .. وحده يستطيع ان يسترجعنا ويعيد حقوقنا ويرفع مآساتنا ويجبر خواطرنا جميعاً لكنه اولاً يجب ان يتعافا وينهض بنا ومن اجلنا لنتجاوز به حواجز الطائفية والمذهبية والعنصرية وتحتضنه وطناً للجميع وفي مدرسة الأخلاص له والفداء من اجله سوف نتعلم ابجديات الديموقراطية والفدرالية والتعددية والتوحد ونخرج نهاءياً من دائرة ضياعنا وغفلتنا وشلل قناعاتنا وعطب ولاءاتنا . يد بيد ... وقبضة على قبضة من اجل عراق فيه امننا واستقرارنا وازدهار حاضرنا وضمان مستقبلنا وتحرير قضايانا ومصائرنا . قلبي معكم ايها الأهل الأعزاء .

تخريب قلعة كركوك

الى مجلة أنفالستان الموقرة

نظراً لاهمية كتابنا (حدود كردستان الجنوبية تاريخيا وجغرافيا خلال خمسة آلاف عام) طبعناه مرتين خلال ثلاثة أشهر من سنة [illegible]. نشرنا في الطبعة الاولى موضوع تخريب قلعة كركوك وتخريب قسم من قلعة أربيل ثم أضفنا الى الكتاب في الطبعة الثانية موضوع تخريب مجموعة أخرى من الآثار والتراث في كردستان أما الآن حيث هيأنا الكتاب لطبعة ثالثة أضفنا الى الموضوع معلومات قليلة وهذه المعلومات كلها دليل على أن نظام صدام حارب الآثار والتاريخ والتراث الحضاري الكردي بالتخريب والتشويه أيضا" لأنها من أسس وركائز القومية الكردية واني قد دافعت عن آثار كردستان دفاعا" ثوريا" مجيدا". يقع كتابنا هذا حاليا"في([illegible]) صفحة من الحجم الكبير مشتملا" على وثائق كثيرة من العهد العباسي والعثماني ووثائق الحكومة العراقية وحتى مجموعة من الوثائق المسمارية مما يدل على عنق البحث واءصالته فأثر الكتاب بوثائقها في تغيير راى بعض العرب اءزاء كركوك وحدود كردستان الجنوبية حيث اعترفت بهذا جماعة سياسية عربية قدمت من بغداد الى مجلس الوزراء في أربيل واعترف بهذا وفد عرب التعريب في برلمان اءقليم كردستان الذي قدم من كركوك الى البرلمان وذلك في الصيف الماضي حيث شاهدوا في فضائية كردستان الموضوع الذي نشرناه بخصوص كركوك

عبد الرقيب يوسف

[illegible] / [illegible] / [illegible]

إن تخريب المدينة التاريخية المقامة على تل قلعة كركوك بأمر شخصي من صدام كان حلقة مهمة من تعريب مدينة كركوك و محاولة انهاء الوجود الكردي و مسخ تاريخه و تراثه الحضاري في هذه المدينة الكردية العريقة.

لعل قلعة كركوك تعد اكبر التلول الأثرية في الشرق الأوسط حيث تبلغ مساحتها مائتي ألف ([illegible]) أو أن مساحتها كانت ([illegible]) متر مربع فهي بذلك تكون اكبر من قلعة أربيل مرتين وكانت كركوك عبارة عن مدينة القلعة فقط التي كانت عاصمة الدولة الطوتية قبل أربعة آلاف سنة ثم انشيء أقدم أحيائها الحالية (إمام قاسم) في القرن الثامن عشر و كان لها ربض عامر في عهد ياقوت الحموي.

(صورة زقاق عند باب (حةوت كضان – يدي قزلر) أي البنات السبعة عند نفق (زيندان) ومسجد الشاعر فضولي البغدادي الكركوكي).

كانت الحياة مستمرة في هذه المدينة بدون انقطاع خلال ستة آلاف سنة على اقل تقدير إلى أن هدمتها تماماً الحكومة بأحيائها الثلاثة في ([illegible]) بناءاً على أمر من صدام نفسه كان قد أصدره وهو واقف على القلعة في ([illegible]/[illegible]/[illegible]) ثم شكلت لجنة ثلاثية لتهديم مدينة القلعة من قائممقامية كركوك ومن البلدية ومن دائرة آثار كركوك وكان مدير آثار كركوك (غائب فاضل) هو المشرف الأول على هذا العمل الاجرامي بحق التاريخ والتراث الحضاري في القلعة وبحق سكانها البالغين حوالي ألف وخمسمائة أسرة أو اكثر حيث كانت تقيم في كل دار ما لايقل عن أسرتين الا نادراً وكان بامكان غائب وهو من التركمان نقل وظيفته اعتيادياً الى محافظة أخرى بدون أن تشعر السلطة بحقيقة سببه وذلك من أجل الابتعاد عن هذه الجريمة إن لم يكن يجرأ على إستنكارها علناً -([illegible]) بعد تهديم مدينة القلعة ذات التراث التاريخي والحضاري الكردي المشتملة على ([illegible]) مبنى و بعد طرد سكانها واخلائها منهم وتحويلها الى تل مهجور إتخذتها الحكومة موقعاً عسكرياً مطلاً على أطرافها من احياء مدينة كركوك.

لقد عارضت مشروع صدام ودافعت عن القلعة العملاق مفخرة شعوب زاطروس و حضاراتها دفاعاً جريئاً مجيداً فكتبت بتاريخ [illegible]/ [illegible]/[illegible] رسالة في احدى عشرة صفحة إلى المدير العام للآثار والتراث ببغداد ضد هذا المشروع ضمنتها مكتشفاتي الجديدة في القلعة التي لم تكتشفها المديرية العامة للآثار منها ثلاثة أنفاق سرية كانت تؤدي من القلعة الى خارجها من داخل الأرض ولما علمت أن المدير العام وكان الدكتور مؤيد سعيد الكركوكي الذي كان يأخذ بظهري في أعمالي الأثرية والتراثية حقاً– لم يتجاسر أن يقف ضد مشروع صدام وعلمت أنه كتب على رسالتي هذه العبارة ((هناك خطة وتوجيهات – للحفظ)) أرسلت الى صدام نفسه بالبريد الألكتروني رسالة في ثلاث صفحات بتاريخ ([illegible]/[illegible]/[illegible]) لم أذكر في بدايتها أسمه الصريح كرهاً له ولم أكتب له العبارة الرسمية ((حفظه الله)) ولم أكتب له كلمة مدح وتعظيم في أولها بل دخلت الموضوع رأساً وكتبت ((إن قلعة كركوك ...إلخ)) وكانت الصيغة الأولى للرسالة تشمل على عبارات قاسية فعرضتها على الأخ المحامي مصطفى العسكري فقال لي إن لم تعدمك الحكومة لايكن لرسالتك أي قبول وأية فائدة فاقترح عليَ حذف تلك العبارات واضافة عبارات لينة (دقم نةرمي) منها الاشارة الىقلعة شيروانه وبابل وعبارة " وتستغله جهات مغرضة للدعاية ضد الدولة... ((وكان المحامي الأخ الشيخ محمد البرزنجي (محمد شيخ أحمد صالح) أيضاً حاضراً وقرأ الصيغة الأولى و وافق على اقتراحات العسكري وكلاهما من الوطنيين الأكراد من ذوي السمعة الطيبة – طال بقاؤهما-

لقد فكرت كثيراً في كيفية صيغة العبارة الختامية متجنباً عن عبارة (دمتم ذخراً للشعب العراقي) ومثيلاتها من عبارات الدعاء والتعظيم مما كانت تكتب لصدام وللرؤساء والملوك عادة فلم أجد أهون من عبارة ((وشكراً للسيد رئيس بلاد الرافدين مهد الحضارات)) علماً ان صفة (مهد الحضارات)تعود لبلاد الرافدين ومع هذا فان مواجهة صدام الدكتاتور برسالة من هذا الأسلوب الجاف ضد مشروعه الشخصي إزاء أهم بقعة من كردستان واكثرها حساسية وهي كركوك تدل على منتهى الجرأة حتى أن عدداً من أدباء ومثقفي كركوك الساكنين في السليمانية لم تكن عندهم الجرأة علىكتابة رسالة بهذا الخصوص الى المديرية العامة للآثار والتراث ببغداد فقط فضلاً عن صدام و جهات حكومية عليا وقد كلفتهم بذلك فلم يكتبوا. لقد دافعت كثيراً وبكل جرأة وبايمان راسخ عن آثار وتراث كردستان في عهد نظام البعث وصدام و منها قلعة اربيل التي انقذتها من خطة خطرة و هدامة لمدير بلدية أربيل عميل البعث اللص صلاح الدين نورالدين. وإني احتفظ بمقدار مجلد من رسائلي وإحتجاجاتي بهذا الخصوص التي أرسلتها إلى الجهات الحكومية مع أنه لم تكن لي مساومة مع النظام كما هو معلوم للكثير من

الناس وهذه صورة رسالتي الى صدام:

ومما يدل على حساسية مسألة كركوك هو أن كلاً من كتاب ديوان رئاسة الجمهورية ووزارة الاعلام والمديرية العامة للآثار بخصوص ما كتبته في رسالتي الى صدام – كتب تحت عنوان (الموضوع عبدالرقيب يوسف) وليست تحت عنوان (الموضوع قلعة كركوك) كما كان الواجب تجنباً من التصريح بذلك و لخطورة المسالة و كتمانها.

في تموز أو آب □□□□ سافرت الى شقلاوه وطلبت من السيد جلال الطالباني ان يتخذ هو والسيد مسعود البارزاني مسألة عدم تخريب قلعة كركوك نقطة من نقاط التفاوض القائم آنذاك مع الحكومة العراقية كما سافرت الى رواندز فطلبت من الأستاذ على عبدالله سكرتير الحزب الديمقراطي الكردستاني أن يرسل بهذا الصدد برقية الى البارزاني وكان يتفاوض في بغداد وبتاريخ □□/تموز □□□□ كتبت رسالة في ثلاث صفحات الى منظمة الصليب الأحمر الدولية والشرطة الدولية ومنظمة الأغاثة الدولية ومنظمة حماية الأطفال الدولية لكي تسعى من أجل منع الحكومة العراقية من تدمير قلعة كركوك وكانت هذه المنظمات قد بدأت تعمل في كردستان ومن حيث أن السلطة العراقية كانت في السليمانية آنذاك وأن عقوبة مثل هذا الاتصال كانت الاعدام – كتبت الرسالة تحت أسم: ((جماعة من سكان كركوك)) لاباسمي الصريح خشية أن تقع نسختها في يد السلطات وبتاريخ (□□□□/□/□) كتبت رسالة الى المعهد الأمريكي للشرق الأوسط وجمعية التاريخ والآثار الألمانية لنفس الغرض وكانت الرسالتان الى الجهات المذكورة باللغة الأنجليزية وإني احتفظ بنسخة من كافة رسائلي الخاصة بالدفاع عن قلعة كركوك لغرض انقاذها ومنها الرسائل التي لا مجال للإشارة اليها هنا وسأنشرها مع كافة محاولاتي وجهودي في هذا المجال في كتاب مستقل .

هذا وقد تمكنت من عرقلة تخريب وإزالة مدينة القلعة مدة و من ترك المقاول (يشار شكره قياضى) التركمانى مقاولاته لتخريب القلعة وذلك بقوة التهديد بالقتل ثلاث مرات من قبل الثيشمةرطة بناءاً على طلبي مع التوصية بعدم قتله والا لقتلوه وإني أشكر بهذه المناسبة كلاً من السيدين رفعت عبدالله وجلال جوهر من مسئوولي قوات الثيشمةرطة التابعة لمحافظة كركوك.

وكان المقاول قد هدم مقداراً من الدور ولكن الحكومة هدمت أحياء القلعة كاملة في صيف □□□□ وكان المقاولان اللذان قاما بتخريب القلعة كرديين من سكان كركوك هما محمد فاضل من حي آزادي"□" والمقاول محمود الكردي .

تشاهد في هذه الصورة دوراً هدمتها الحكومة في المرحلة الأولى وقد أخذناها أثناء التهديم

"□" بعدصدور الطبعة الثانية من هذا الكتاب كتب المقاول محمد فاضل فى جريدة (هةوال) العدد (□□□) انه لم يشارك فى تخريب قلعة كركوك وقال ان المقاول الاول كان صباح الصالحى التركمانى وامقاول الثانى كان مصطفى عزت من اكراد محلة رحيم اوا فى كركوك اما محمود الكردى فقد اجَر مكائنه فى عملية تخريب القلعة. لنكتف الان بهذا القدر الى حين الحصول على معلومات اخرى شاكرين كل مقاول تجنب عن المشاركة فى هذه الجريمة .

لقد طلبت شفهياً من السيد جمال عبدول وزيرالثقافة في إدارة السليمانية و كذا من السيد فلك الدين كاكه يي وزير الثقافة في ادارة أربيل برسالتي المؤرخة (□□□□/□/□) لكي يصدر كل منهما بيان استنكار ضد الحكومة فلم يفعلا شيئاً وإثر تدمير مدينة القلعة نظم فرع pkk في السليمانية بناءاً على اقتراحي وكان مسؤول الفرع المناضل الدكتور الطبيب (رمزي فرتال الواني) رسالة إلى يونسكو بتاريخ □□□□/□/□ وقد وقع على هذه المذكرة أكثر من ثلاثين حزباً وجهة ومنظمة كردية منها الجمعية الوطنية الكردية في أوربا وكنيسة السليمانية والجمعية الثقافية المسيحية في السليمانية ننشر الرسالة في ملحق هذا الكتاب كما طلبت مني السيدة هيروخان ابراهيم أحمد كتابة مسودة بيان إستنكار للجريمة لنشره عن طريق (أنترنيت) فنشرته باللغة الإنجليزية مشكورة .

ندرج هنا صورة لمخطط القلعة من تقرير بالانكليزية للسيد دلير الحسيني □□□□.

أظهرت الحكومة أنها تحافظ على سلامة (□□□) بناية أثرية وتراثية وأن التهديم لا يشملها ثم تبين أنها كذبت فلم يبق سالماً ماعدا مبان محدودة جداً منها الباب الغربي و(ياشا طومبةت) حتى أنها هدمت ايضاً (مسجد النبي دانيال) الذي كان بجانب المنارة ومرقد النبي دانيال.

أن تخريب قلعة كركوك فضلاً عن هدف التعريب يمثل جانباً من محاربة الحكومة للتاريخ والتراث الحضاري الكرديين و ذلك بإزالة وإمحاء مدينة تاريخية غنية بالمباني الأثرية والتاريخية والتراثية وافناء النماذج والعينات الكثيرة من فن العمارة الكردية ومن الزخرفة والريازة المعمارية وإمحاء نموذج ثمين لتخطيط المدن وهندستها القديمة والتاريخية في الشرق الأوسط .

من الجدير بالذكر أن نظام البعث أراد ثلاث مرات تهديم (قشلة كركوك) الجميلة التي شيدت في العهد العثماني سنة (□□□□م) ولكن الحكومة التركية حذرت النظام الفاشي غير أنه لم تكن هناك دولة تدافع عن قلعة كركوك وتنقذها.

بعد تحرير مدينة كركوك من قبل قوات الثيشمةرطة ومقدار قليل من الجيش الأمريكي في □□/ □/ □□□□ بدأ سكان المدينة يزورون القلعة المدمرة يومياً بأعداد كبيرة حيث كانت سجل تاريخها العريق ورمز مجدها التليد ليروا ما فعل بها صدام فكانوا يصعدون الحسرات على تحولها من مدينة تاريخية عامرة كانت تعج بالحياة طوال آلاف السنين الى تل أثري مهجور فاقدة حرارة الحياة آملين أن ينتعش نظام جديد يحيي عظامها الرميم ويعيد بناءها بنفس الطراز القديم ويكتب لها البقاء والخلود.

(□) بتاريخ □/ □/ □□□□ كتبت رسالة الى محافظ كركوك ومجلس ادارة كركوك بخصوص تهديم القلعة من قبل نظام صدام وبخصوص دور غائب فاضل في الاشراف على التهديم وكانت الرسالة تقع في أربع صفحات مع نسخة من رسالتي الى صدام مع مجموعة من رسائلي من اجل الدفاع عن القلعة و لغرض انقاذها الى ديوان رئاسة الجمهورية و وزارة الاعلام وجهات أخرى وكانت المجموعة احدى عشرة رسالة وكتاب رسمي وهي رسالتي الى ديوان الرئاسة المؤرخة □□/ □/ □□□□ ورسالتين الى عدنان داود سلمان في ديوان الرئاسة بتاريخ □/ □ و□/ □□/ □□□□ وكتاب ديوان الرئاسة المبني على رسالتي الى صدام المؤرخ □/ □□/ □□□□ والموجه الى وزارة الاعلام لا بداء رأيها بخصوص ما جاء في رسالتي وكذلك نسخة من كتاب الوزارة الى المديرية العامة للآثار في بغداد بتاريخ □□/ □□/ □□□□ لا بداء الرأي وكتاب المديرية العامة الى الوزارة المتضمن رأيها المؤيد لرأينا الذي كان بتاريخ □□/ □□/ □□□□ ورسالتي الى المديرية العامة للآثار بتاريخ □□/ □/ □□□□ ورسالتي بالإنكليزية الى أربع منظمات دولية بتاريخ □/ □/ □□□□ .

بوخچەکەی مریەم

جگەلە شەرمەزاری چیدیمان پێدەبەخشێت؟

گێڕانەوەی عصی فرود

داڕشتنەوەی ئەنفالستان

وێنەی ئەو کچەی لەسەرەوە دەیبینن حیکایەتێکە مرۆڤ لەمرۆڤایەتی دەخا. مریەم لەدایکبوی سالی ([illegible])ەوئێستا دانیشتووی ناحیەی ڕزگاری (صمود)ە بەرلە پەلامارەکانی ئەنفالی سێ لەدێی تیلەکۆی سەربەناحیەی قادرکەرەم دادەنیشتن. چیرۆکی مریەم هەرتابلۆیەکی تەلخی رۆژگاری ئەنفال نیە بەلکو ئەو دوای ئەنفالیش رۆژگارەکان هەرکارەساتن، ئیستا ئۆردوگای رزگاری‌و هەموو جیهانم وەك تابلۆیەکی رەش دێتە پێش چاو کەتەنها سوخمەکەی مریەمی تێدا دەبریسکێتەوە، هەناسە ساردەکانی مرییەم ئەو ئۆردوگا گەرمەسێرەی رزگار تەزاندووە. کچێك هەموو بیرەوەریەکانی دەستگیرانداری لە بوخچەیەکی بوکینیدا کۆدەکاتەوە، ئەو بوخچەیەی کە ئەنفالی سێ نەیهێشت بکرێتەوەو دواتریش مەحالە بکرێتەوە.

ئەوکچەی ئەنفال سەرجەمی ژیانی کردە دۆزەخ، دۆزەخێك لەم سەرزەمینە. راپەرین‌و دامەزراندنی حکومەتی کوردیش نەیانتوانی، یان نەیانویست بیگۆرن.. نەیان پەرژا مریەم لەمرۆڤێکی دلشکاوی دوای ئەنفالەوە بگۆرنە سەرمرۆڤێکی ئاسایی، کاتێك بە ویژدانەوە لە چیرۆکی مریەم‌و دەستگیرانە ئەنفالکراوەکەی رادەمێنین، دەتوانین لەوە تێبگەین، کەوا ئینسانیەت چەندە لەبەردەمی هەرەشەدایە..دروشمەکان چەندە لەدەروازەی دۆراندا شەرمدایگرتوون.. کە لەو وێنەیە ورد دەبینەوە دەزانین کەوا ئەنفال هەرگوندی نەروخاند، بەلکو لەگەڵ روخاندنی هەرخانوویەکدا خیزانێکیشی شوینبزرکرد، پاساریەکانی بێ هێلانەکرد، هەزاران عەشقی لەبین برد، سەدان ئەنفالچی‌و مرۆڤی تاوانباری توردایە ناو کۆمەڵگەی کوردیەوەو ئێستاش بوونەتە رەزاگرانترین بوونەروەر.

مریەم هێشتا مانگێك بوو کەوا لە کوڕە مامێکی خۆی مارە برابوو، پێشتریش ئەوان دڵخوازی یەکتر بوون، هێشتا هەرمانگێکیان لەدەستگیرانداری‌و چاوەڕوانی مانگی هەنگوین بەسەر بردبوو، کەوادەی ئەوە هاتە پێشەوە بچنەمالی خۆیان باوای دەچێتە کەرکوك بەنیازی ئەوەی جلی بوکێنی بۆ کچکەی خۆی بکرێت‌و ئەو ژنبەژنەی کردوویەتی لەگەڵ برازاکەی مەیسەربێت.

بەم خەیاڵەوە باوکی مریەم دەچێتە شاری کەرکوك تا جلی بۆکینێ کچەکەی لەشاربهێنێتەوە کەئێوارە، بەرەو گوندی تیلەکۆ دەگەڕێتەوە، لە سەیتەرەیەکی لای کەرکوك رێگەی نادەن بێتەوە بۆ تیلەکۆ، چونکە ئەو سەروەختە تازە بریارە دۆزەخیەکەی [illegible]ی نوسینگەی باکور دەردەچێت کە لەگوندەوە بۆ شارو لەشاریشەوە بۆ گوند هاتوچۆ قەدەغەدەکات، ئیدی باوای مریەم ئەمە بەکۆستێك دەزانێ ئەو رۆژە زۆرلە عەسکەرەکان دەپاڕێتەوە بۆ ئەوەی رێگەی بدەن‌و بڕواتەوە بۆ گوندەکەی خۆی ـ بەلام ئەم پارانەوەیە بێسوود بوو، ئیتر باوای مرییەم بۆماوەی دە رۆژ هەموو بەیانیەك بەنیازی دڵنەرم بوونی سەربازەکان لە کەرکوکەوە دێتەوە بۆ سەیتەرەکەو هەوڵ دەدات رێگەی بدەن بگەرێتەوە بۆ تیلەکۆ، بەلام ئەستەمە سەربازەکان بتوانن پێشێلی بریارەکەی عەلی کیمیاوی بکەن، بۆیە هەموو دەمەو عەسرێکی درەنگ بە نائومێدی‌و دڵشکاوییەوە دەگەرێتەوە بۆ کەرکوك‌و بۆ بەیانی دووبارە دێتەوە لای سەربازەکان، ئەم هاتوچۆیە دەبێتە پیشەی باوکی مریەم، لەکەرکوکەوە بۆ سەیتەرەکەو لەسەیتەرەکەوە بۆکەرکوك تاوای لێدێت دەبێتە ناسیاوی عەسکەرەکان، رۆژێك یەکێکیان بەزەیی بەحالیدا دێتەوەو بانگی دەکاتەلاوەو پێی دەلێت: ئەگەرمن لەسەرمەسئولیاتی خۆم رێگەت بدەم دەتوانی بەپێ برۆیتەوە بۆ گوندەکەی خۆتان؟ ئەویش دەلیت بەلێ ئینجا عەسکەرەکە پێی دەلێت: لێرەوە ملی ریگا بگرەو برۆ، بەلام وریای کەمینی جاش‌و سەربازبە، بە خوا ئەگەر بتگرن مالی منیش بەتۆوە وێران دەکەن، بەم شێوەیە بە بوخچەی بوکێنی (مرییەم)ەوە بەلارێیەکدا بە پشتی سەیتەرەکەدا ملی رێگای تیلەکۆ دەگرێتە بەر بەوخەیالەی ژن بۆ کورەکەی بگوازێتەوەو کچەکەشی بنێرێتە مالی خۆی.

گەرانەوەو ئافاتی ئەنفال:

باوای مریەم بەسەردڵە راوکێ‌و ترسی ئەنفالدا دەگاتەوە تیلەکۆ، خەلکی گوند لەحالێکی خراپدان، ئیدی بوارێك بۆ زەماوەندی مریەم‌و دەستگیرانەکەی نامێنێتەوە، هەموو ئەم دڵەراوکێ‌و ترس‌و لەرزە هەفتەیەك نابات، کە پەلامارەکانی ئەنفالی سێ دەگاتە سەریان‌و وردەوردە بازنەی ئازادیەکان بەرتەسك دەبنەوەو لەیەکێك لەرۆژانی مانگی نیساندا شالاوی ئەنفال دەگاتە سەرگوندی تیلەکۆوئەنفال کارەساتەکە دەخولقێنێ.

خەلکی ناوچەکە بە کۆمەڵ دەگیرێن‌و مەروماڵیاتیان بەتالان دەبرێن، مرییەم‌و خێزانەکەیان لەو جەوەلانەدا خۆیان دەشارنەوە، بەلام مریەم ..لەوحەشری ئەنفالەدا وەك عاشقێکی بەوەفا بوخچەی بوکێنێکەی لەگەڵ خۆی هەلدەگرێت. لەگەڵ دەستگیرانەکەی کە هەمیشە دزەنیگایەکیان بۆیەکتردەکرد ئیتر ئەنفال لێیاندەبێتە ملۆزم‌وبواری نیگا ناهێلێتەوە.. سەرکردەکانی سوپاوجاش بێئەوەی لە تراژیدیاکانی بسلەمێنەوە پەیمانی وێرانکاری بەهاکانی ژیان بۆ سەرۆك نوێ دەکەنەوە، لەوقات‌وقریەدا وەکو هەموو کورانی گوند دەستگیرانەکەی مریەمیش تەنها فریای مالئاویەکی شەرمنۆکانە دەکەوێت..وەکو باوکی مرییەم دەلێت:

چاوم لیان بوو هەروا بەدزییەوە دەستێکی مالئاوایان بۆیەکتر بەرزکردەوە، ئیدی زاوا رۆیی‌و ئەنفال بردی..مانەوە بوك‌وبوخچەو چاوەروانی‌وخەمەکانی ..ئەگەرچی مرییەم بەر شالاوەکە نەکەوت، بەلام چارەنوسی بووە خەلوز ئەو هەرنەبووە کچەقەیرەیەکی دلشکاو..بەلکو بووە مەزلومترین بوونەوەری رۆژگارەکانی دوای ئەنفال، ئەنفال دلێ مریەمی بردو ئیدی نەیبینیەوە. بوخچەی بوکێنیەکەی بووە داستانێك لەعەشق، هەتا ئێستا ئەو بوخچەیەی بەنەکراوەیی لەئۆردوگای رزگاری سالانێکی درێژە هەلگیراوە، بەبروای من بوخچەکەی مریەم هەر بەتەنها مایەی ریسوابوونی ئەنفال‌و ئەنفالچیەکان‌و رەفتاری بەعسیانە نیە، بەلکو ئیستا شەرمەزاریە بۆ هەمووان، ئەو بوخچەیە هەرسوخمەو کراسی بوکێکی تیدا نیە، بەلکو پریەتی لەچرنوکی ئەنفال‌و تانەی بەعس لەژیان‌ولەعیشق‌ومرۆڤ.

لەیەکەمین رۆژی ئەنفالەوە هەتا ئێستا مریەمی دلشکاو بۆچرکە ساتێکیش لەبوخچەی بوکێنێکەی جیانەبووەتەوە.

کۆرەوو بوخچەکەی مریەم :

لەکۆرەوەکەی بەهاری [illegible]یشدا مریەم دەستی لە

مریەم‌و باوکی

بوخچەکەی بەرنەبوو ئەوهەربەکۆڵییەوەبوو بە ئومێدی ئەوەی ڕۆژێك کورە دڵخوازەکەی بکەوێتە بەرعافواتێكو زەماوەندبکەن.

مرییەم لەکۆڕەوەکەی ساڵی [illegible]دا لەکەس و کاری دادەبڕێو بریندارەدەبێ، بەڵام گوللە قودرەتای چیە بوخچەکەی لێجیادەکاتەوە؟! بەڵکو بەبرینداری وجەستەی زامداربوشەوە دابرانی ئەوو بوخچەکەی بووە مەسەلەیکی مەحاڵ، ئەوکچەی چاوەڕوانی کوشتی، ئەنفال دەستگیرانەکەی برد.. هێشتا توند بوخچەی بوکێنیەکەی لە باوش گرتووە، نەبادا قەدەرێك یان ئەنفالێکی دی بێتو ئەمیشی لێی بفرێنێ.

دوای بریندار بوونی ماوەیەکی زۆر لە خەستەخانەکانی ئێران بە تەنیا، ڕۆژگارەکانی ئاوارەییو برینداریو چاوەڕوانی بەسەربردبوو، کەچی دوای دوو مانگ لە نەخۆشخانەکانی تارانەوە بە خۆی و بوخچەکەیەوە لە ئۆردوگاکانی ئێران پەیدا بووەوە، مرییەمو بوخچەکەی هەتا ئێستا دووچیرۆکی لێکدانەبراون ولە ئۆردوگای ڕزگاری دوخاڵی تەزیوون بە ناوچاوانی دەسەڵاتی کوردییەوە، سوخمە زەردەکەی تاکە ڕەنگی درەوشاوەی تابلۆی ڕەشی ئەنفالە. سوخمە زەردەکەی هەموو ئەوانە بەدرۆ دەخاتەوە کە ئۆردوگای صمودیاننا ونا ڕزگاری..

مرییەم هەرچاوەڕوانە:

نەك بەعس هەموو دنیا بڕوخێ مرییەم بەدڵ چاوەڕوانی دەسگیرانە ئەنفالکراوەکەی دەکات، بەڵکو ئەمە خوایە بێتەوەوزەماوەند بکەن. بەڵام ئەنفالو ڕۆژگاری دوای ئەنفالیش کەی هێندە ڕێزیان لەچاوەڕوانی مرۆڤ گرتووە؟ کەی هێندە مرۆڤیان بەلاوە مەبەست بووە؟!! تا دەربەستی مرییەمی قەیرەو مرییەمی هەناسە تەزیوو بێن؟ ئەنفالستان کوا خەونی قوربانی تێدا دێتەدی؟ ئەوەی بڕیار دەدات هەرجەلادە.. تەنیا مەرجێك بۆ ژیان دۆڕانو توردانی هەستە ئینسانیەکانتە..واقعی دوای ئەنفال هێندە دڵرەقو نامۆیە بەمرۆڤو هەستەکانی، مەحاڵە ئومێدی مرییەمەکانی تێدا بێنەدی.

نامۆیی مرییەم لێوانە لەنهێنی هەستەکوژراوەکان.. ئێستاش مرییەم دوودڵە کە دسگیرانەکەی ناگەڕێتەوە. وای لەدەردی کچانی ئەنفال وای لەکۆستکەوتنی مرۆڤ!! ئیدی مرییەم هەرقەیرەکچێکی دڵشکاونی یە، بەڵکو پەککەوتەیەکی هەلا هەلایە ئەو کە بەنیازبوو کەیبانوویەکی سرکی ماڵومێردی خۆی بێت، ئێستا چاوی لەدستی دایکە بە ساڵاچوکەیەتی پارویەك نانو قومێك ئاوی بەدەمەوە بکات، دوا وەسێتی مرییەم مەسەلەیکی ڕۆحییەو هیچی دی.. ئەندامەکانی جەستەشی لەدەستداو..لەکچە قەیرەیەکی دڵشکاوەوە بووە کەم ئەندامێکی هەمیشەیی بورلەوەی جەڵتەوەك ئەنفالێکی دی پەلاماری بداو زمانی لەگۆ بخات، فریای ئەوە کەوتبوو بیڵێت.. دەخیلتانبم چیدی بوخچەکەم نەکرێتەوە، بەڵکو ئەو ڕۆژەی ماڵئاوایی یەکجاری لەم ئەنفالستانە دەکات، لەگەڵ تەرمەکەیدا بوخچەکەشی بخەنە گۆڕەوە؟ نەبادا دوای ئەم بکەوێتە دەست تاڵانچیەکان، نەبادا ئەنفالێکی تر ببێتەوەو تاڵانچیەکان کراسوسوخمەکەی لە بوخچەی بزکێنیەکەی دەربێننو بەتاڵانی ببەن بۆ ژنەکانیانو ئەوانیش گوناهبارکەن. تکایە باژنان گوناه بار نەبن ئێمە کەی تاڵانچی بووین.. کەی ئەنفالچی بووین.

تێبینی:

لەسەردانێکمدا بۆ شاری کفری برای بەڕێزم کاك عاسی فرود لە ڕێکخراوی وادی ئەلمانی وێنەی مرییەمو بوخچەکەی پیشاندامو ئینجا بە دڵتەنگی یەوە چیرۆکی مرییەمو بووخچەکەی بۆ گێڕامەوە.

من و دکتۆر ئاسۆ و
یەکەمین و دواهەمین ماچی بەر لەئەنفال

باوکی لۆقان

من لە گەڵ دکتۆر ئاسۆ هێشتا هیچ هاوڕێیەتیەکی ئەووتۆم نەبوو، کەچی کە یەکدیمان دەبینی هێزێك هەردووکمانی لەبەرانبەر یەك دەجوڵاندو بۆیەك دەخەنینەوە، بێئەوەی هێشتا بە باشی یەکتری بناسین، کەیەکترمان دەبینی وەك دووهاوڕێی هۆگری یەکتری بەگەرمیەوە لە هەواڵی یەکتریمان دەپرسیو پێکەوە دەکەوتینە قسەکردن, ناوەڕاستی هاوینی ساڵی [illegible] چوومە گوندی کرژەی ناوچەی سورداش , ئەوکاتەی من گەیشتمە گوندەکە هیچ دەستەیەکی پێشمەرگەی تێدانەبوو, بەڵام ئێوارەیەکی درەنگ دەستەیەك پێشمەرگەی تیپی [illegible] سورداش هاتنە گوندەکە.. وەك عادەتی گەنجانی گوند هەرکە پێشمەرگە دەهاتنە گوندەکەیان دەچوون, بۆ بانگردنیانو هەریەکەو دوو پێشمەرگەیان چەند پێشمەرگەیەکی لە گەڵ خۆیدا دەبردەوە بۆماڵەوەو ئێوارانیش دوای نانخودن پێکەوە بەرەومزگەوت دەبوونەوە, منیش وەك ئەوان دوای نانخواردن لەگەڵ دووپێشمەرگەو برادەرێکمدا بەرەوشوێنی کۆبوونەوەی پێشمەرگەکان ڕۆیشتین, هەرکە گەیشتین, نازانم چۆن بەو شەوە دکتۆر ئاسۆ منی ناسییەوە! من سەرم سورما کە ئەو بە دەنگە هێمنەکەیەوە ووتی: هاوڕێ چۆن گەیشتوویتە ئێرە؟ ئەو دەیزانی من لە سلێمانی نیشتەجێم، ئیدی بەرەو پیری یەکتری چوینو ئەملاو ئەولای یەکتریمان ماچ کردوو لە حاڵو ئەحواڵی یەکتریمان پرسی. ئەفسوس ئەوە یەکەمین ماچودواین ماچی دکتۆر ئاسۆ بوو، ئیتر ئەوان هەر ئەوشەوە دوای ئەوەی بازنەیەکیان بەست،بڵاوەیان لێکردو گوندەکەیان بەجێهێشت، منیش بۆ بەیانی هاتمەوە بۆ سلێمانی.

لە ڕاستیدا ئەو دکتۆر نەبوو، بەڵکو (معاون گبی) یاریدەدەری پزیشك بوو، بەڵام وێڕای تاقمو تفەنگەکەی کۆلە پشتێکیشی لە کۆڵ نابوو، کە هەندێك مقەستولەفافولۆکەودەرزیودەرمان ی لە گەڵ خۆیدا هەڵگرتبوو بۆ فریاکەوتنی سەرەتایی هاوڕێ پێشمەرگەکانی لە شەڕەکاندا, ئەو سەروەختەی من دکتۆر ئاسۆم ناسی تیپی [illegible]ی سورداش بارەگاکەیان لە گوندی زێوێی ناوچەی سورداش بوو.

بۆ من کارێکی ئاسان نەبوو زوو سەردانی بکەم, بەتایبەتی لەبەرئەوەی هاوڕێیە تیەکەمان نەگەیشتبووە ئەو ڕادەیەوگرنتی بینینی ئاسان نەبوو, چونکە ئەو هەمیشە لە جەولەی بەردەوامدابوو, ئەفسوس.. لەو ئێوارەی ماچەوە کە بەداخەوە نازانم ڕێکەوتی چەند بوو من نەدکتۆر ئاسۆم بینیەوەونە سۆراخیشیم دەزانی، تا دەرچوونی ژمارە [illegible]ی ئەنفالستان کە برای بەڕێزم کاك ڕزگار حەمەڕەشید(ڕزگارە ڕەش) باسی چۆنێتی دەربازبوونی خۆی بۆگێڕامەوە, من لەو باسەدا هەواڵی دکتۆر ئاسۆم لێپرسی داخۆ ئێستا کەوتووەتە کوێوە، بەداخەوە ئەو پێراگەیاندم دکتۆر لە ئەنفالەکاندا شەهید بوو، بەڵام چۆن شەهید بوونێك ؟ ئەو گێڕایەوە کە لە ئەنفالی چواردا لەچەمی ڕەزان دکتۆرلەگەڵ جاشەکان دەکەوێتە شەڕەوە، تا فیشەکی پێدەمێنێ گیانبازی دەکاو خۆی بە دەستەوە نادات, دواجار نامەیەك دەنوسێو وەك جاشەکانی چەرمەگا گێڕابوویانەوە دکتۆر نوسیوێتی: (ئێوە ئەو پیاوە نین فیشەکتان من بڕێت لەبەر ئەوەی بروا ناکەم کەس لەم ڕۆژی حەشرەدا فریام بکەوێتو فیشەکیشم پێنەماوە, لەگەڵتان شەڕبکەم, ئەوامن دواهەمین فیشەکی دەمانچەکەم دەنێم بە سەری خۆمەوەو ڕێگە بەخۆم نادەم ببمە نێچیری ئێوەی خۆفرۆشو بەرتیلی دیلکردنی منو سەرشۆری خۆتان وەرگرن).

دکتۆر ئاسۆو دایکی

تۆ خوا وازمان لێبێنن
زامەکانمان مەکولێننەوە

ئا: ئاوات مەحەمەد/ ڕزگاری

حبیبە محمد حسن دانشتووی گوندی(بارام بەگ)ی سەربە ناحییەی قادر کەرەم، شەش کەسی ئەنفالکراوە وتی: تا ئیستە هیچمان بۆ نەکراوە وکەسیش لێنەپرسیوینەتەوە جگە لەوەنەبێت جارێکیان پارتی سەردانی کردووین، بەلاّم ئەوانیش هیچیان بۆ مان نەکرد، برینەکانی ئێمەش زۆر قووڵەو قەتیش سارێژ تا دوا هەناسەمان نابن، زۆریش پێمان خۆشبوو کە بیستمان سەدام ئیعدامکرا،بەلاّم ئەوەی ئێمە پێویستمان پێیەتی هاوکاری وخزمەتکردنە،باحکومەت مووچەکانمان زیاد بکات وزەوییەکانمان بۆ بکات بە خانوو ،مووچە کانمان بەشی هیچ ناکات،هەزار دینار چییە بۆ ئەمڕۆ،هیچ ناکات،باوەڕتان هەبێت ئەگەر دڵی منالّەکانم نەشکێنم ومووچەکەیان بەسەردا دابەشبکەم بەشیی ئەوانیش ناکات چونکە من خاوەن منداڵم وهیچ ئیش وکارێکی تریشمان نییە،خوتانیش دەزانن مسروفاتی ماڵ چەند گرانە،جگە لەوەیش میوانمان دێت ومیوانداریین..

حبیبە لە درێژەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوەشکرد کە تائیستە بۆی یەکلانەبوەتەوە کە بڵێت خاوەن شەهیدم یان ئەنفال؟! بۆیە داوا دەکەم لە حکومەت کە ئەم مەسەلەییەشمان بۆ یەکلابکاتەوە،وچارەسەرێکی گونجاومان بۆ بکات وهاوکاری زیاترمان بکات، نەك مووچەکانمان ببڕێت وەك ئەوەی باسی لێوە دەکرێت،ئێمە مافی خۆمانە مووچەی ئەنفال وەرگرین خۆ خێری باوکی کەس نییە! ئەوە خوێنی منالّ وخۆشك وبراکانمانە،ئیتر نازانم چۆن بیر لە بڕینیدەکەنەوە! هەروەها پێویستە حکومەت کار بۆ گەڕانەوەی تەرمی کەس وکارکانمان بکات، هەرچەندە حکومەت لەمبارەیەوە تا ئیستە کەمتەرخەمە ،تەنها ئەوە نەبێت هەرماوەی جارێك کۆمەڵێك جل وبەرگ نیشانمان دەدەن بۆ گوناحمان کردووە،پارتی ویەکێتیش جیاوازی دەکەن لە نێوان کەس وکاری ئەنفالکراوەکاندا و بەجیاوازیش مامەڵەیان لەگەڵ دەکەن ئەوەی سەر بە خۆیان بێت کاری زیاتری بۆ دەکەن بەلاّم ئەوانی تر نەوللەهی،بەم دواییەیش ژمارەیەکی درۆینەیان داوە پێمان بەلاّم تا ئیستە نازانین جێگاکەی لەکوێیە،..حەلاوە حوسێن وتی: ئێمە کاتی خۆی زۆر خزمەتی پێشمەرگەمان کرد، بەلاّم ئەوان

*خێزانی ئەنفالکراوێك: پێویستمان بەوە هەیە حکومەت زیاتر خزمەتمان بکات و مووچەکانیشمان بۆ زیادبکات

*باوکی ئەنفالکراویك: زامەکانما مەکولێننەوە جارێك جەرگ بڕاو بووین توانای جارێکی ترم پێوە نەماوە

خزمەتی ئێمە ناکەن حەلاوە کە پێشتر لە گوندی (قەلاّ چەرمەڵە) دەنیشتووە و کەس لە خانە وادەکەیدا ئەنفالکراون، لە درێژەی قسەکانیدا وتی: تا ئیستە چییان بۆ مانکردووە؟ من دوو ساڵە مووچەی ئەنفالانەیان بۆم دەرکردووە،ئێمە کاتی خۆی زۆر خزمەتی پێشمەرگەمان دەکرد کە چی ئیستە ئەوان ئێمە ناناسن! من جگە لەو مووچە هیچی تر شك نابەم ئەو مووچەیش کە دەرێت بەمن بۆ دوو برازامە کە ئیستە لای منن،حەلاوە لە بارەی هێنانەوەی تەرمی کەس وکارەئەنفالکراوە کانیەوە دەڵێت، داواکارم حکومەتی هەرێم کار بۆ گەڕانەوەیان بکات وجێگەیەکیانیش بۆ دەست نیشان بکات تا ئیتر ئێمەش بۆ دڵنەوای خۆمان ئازیزانمان بە سەر بکەینەوەوجێگەیان بزانین،لە بارەی لە سێدارەدانی سەدامەیشەوە دەڵێت زۆر خۆشحاڵبووم کە زانیم ئیعدامکرا چونکە ئەوان منالّەکانی ئێمەیان ئێعدامکرد،حەلاوە: ئاماژەی بەوە شکرد کە سەدام منالّ وپیرپیاو ژن وخەلّکی بێتاوەنی کوشت، ووتی : باشە پیاوەکان چەکداربوون خۆ منالّوژنەکان پیرەپیاوەکان چەکدارنەبوون؟ ژن دایمە هەر بەش خوراو بووە، قسەیەکی پێشینان هەیە کە دەڵێت: (سەگ بە ژن ناوەڕێت) بەلاّم سەدام پێمان وەڕی..وئەوەیشی کرد.حەسیبە ئەحمەد کەخەلّکی گوندی (پیرەووێنییە) وتی: من تا ئیستە یەك پارچە زەویم وەرگرتووە بەلاّم باشە من زەوی چیلێبکەم کە ناتوانم بیکەم بە خانوو، ئەوتا خۆتیش دەبینیت کە لە سەرجێگە کەوتووم وتوانای هیچ کارێکیشم نەماوە، داواکارم لەحکومەتی کوردستان ئەو پارچە زەوییەم بۆ بکاتە خانوو تا بتوانم تێدا ژیان بەسەر بەرم،

حەسیبە لەبارەی مووچەکەیەوە وتی: مووچەکەمان زۆر کەم وبەشی هیچ ناکات وژیانیش ئەمڕۆ زۆر گرانە و هەزاردیناری ئەمرۆیش بەشی هیچ ناکات،لە بارەی ئەوەی کە خاوەن شەهید بێت یان ئەنفال حەسیبە وتی: منالّەکانما ن ئەنفالکریان لە پێناو کوردستاندا بۆ شەهید نین والله حەزدەکەم پێم بلێن خاوەن شەهید وئاوایش مامەڵەم لە گەڵ بکەن،لە بارەی بڕینی مووچەوە وتی کوڕم بۆ بیبڕن ئەوە هین منالّەکانمانە کەی ڕاستە حکومەت ئیش وابکات چۆن دەبێت، ئەگەر ژنێك فڕاشە(کارگوزار) بێت لە مستشفی یان مەکتەبێك (قوتابخانە) ئەوە جیایە خۆ ئەنفالانە نییە

ئەویش حەقی خۆیەتی وەریگرێت، وازیادی ناکەن بۆ ئەی بڕن!!حەسیبە لەبارەی دروستکردنی مەزارگایەکیشەوە بۆ قوربانیانی ئەنفالەکان وتی: وللە خۆ باشە ئەگەر بیکەن و داواکاریشین لە حکومەت ئەوامان بۆ بکات، هەرچەندە تا ئیستە حکومەتی کوردستان هیچی بۆمان نەکردووە، لە بارەی ئیعدامکردنی سەدام وعلی کیمیاوییەوە وتی: حەزم دەکرد سەدام پێش ئیعدامکردنی هەردوو چاویان بە ساغی دەربکرادیە وعلی کیمیاویش والێبکەن.

بەهیە عەلی کە دانیشتووی گوندی بنەکەی خەپە کوێرە و کەس لە خانەوادەکەیدا ئەنفالکراون وتی: حکومەت هیچمان بۆ ناکا و هیچیشی بۆنە کردوین تا ئیستە،دەبوایە خانوویان بۆ مان بکردایە و هاوکاری زیاتری ئێمەیان بکردایە،لە بەر ئەوەی ئێمە خاوەن شەهیدو ئەنفالین،نەك ئیستە باس لە بڕینی مووچەی ئەنفالانەو شەهیدانە بکەن، قەتیش ڕەوانییە موچەکانمان ببڕن، من ئێستە خاوەن شەهیدم هەروەها ئەنفالیشم هەیە،بۆ شەهیدانەکەم دەبڕن؟ مووچەی شەهیدانەکەم مافی خۆمەو ئەنفالانەکەیش چونکە شەهیدەکەم بە جیا شەهید بووە و ئەنفالەکەمیش لە گەڵ خەڵکدا سەدام ئەنفالی کرد،لە بارەی گەڕانەوی ڕوفاتی ئەنفالکراوەکانیانەوە وتی: بۆ کەس هەیە غەمی ئێمە بخوات تا غەمی گەڕانەوی تەرمی مناڵەکانمان؟! هەرکاتەو لە تەلەفیزۆن تەماشای گۆڕە بەکۆمەڵەکان دەکەم وەختە گیانم دەرچێت، بەڵام چیبکەم گیان لە جێگەیەکی سەختدایە ودەرناچێت. پیاوێکی بە تەمەن، بەدەنگێکی بەرزەوە هاتە قسە: بەڵام ئەم بەشێوەیەکی تر وجیاواز لە هاو ئاوەڵانی وتی: ئێمە سەرباری نەبوون خزمەتی تەواو وپێویست کەسیش نییە غەم خۆرمان بێت مام ئەمین عەلی سەفەر دانیشتووی گوندی عزیز قادر وتی: تا ئیستەیش ئێمە ناتوانین زۆپایەك دانەین بۆ خۆمان لە بەر نەبوونیودەست کورتی! لەم سەرمای زستانەدا لەبەر نەبوونی وەختە وا لەسەرما بمرین وکەسیش نییە نەوت وغاز مان بۆ پەیدا بکات، لەبازاڕیشدا زۆر گرانە وتوانای سەندنمان نییە،باوەڕتان بێت زۆرجار لە ڕۆژانی سەرمادا لە ترس سەرماکە چوینەتە ژێر جێگەوە! مام ئەمین لەبارەی پیویستیەکانییەوە وتی: ئەوەنە پێویستیمان زۆرە نازانم لەچییەوە دەستی پێبکەم وباسی کامەتان بۆبکەم، خۆمیش نازانم تەنها ئەوەنەبێت دەتوانم بیلێم با حکومەت ئەو پێویستیانەمان بۆ دابین بکات ومووچەکەمانیش بەشی هیچ ناکات لە ئەمڕۆدا با زیادی بکەن بۆمان، زۆرباشە وباشتریش دەبێت،لە بارەی بڕینی مووچەوە مام ئەمین دەڵێت: برا با حکومەت یەك مووچەی باشمان بداتێ دوو موچەمان ناگەرەکە! ئەوە کەی مووچەیە ئاخر هەزار دینار مووچەیە بۆ کەسێك هیچ توانایەکی نەبێت؟ لەبارەی گەڕانەوەی تەرمی ئازیزانییەوە مام ئەمین بە حەسرەتەوە وتی: تۆ خوا وازیان لێبهێنن و زامەکانی ئێمەش مەکولێننەوە جارێك جەرگ بڕاو بووین بانەبێتە دوو چونکە توانای ئەوامان تێدا نەماوە جارێکی تر جەرگ بڕبکرێن، ئەوان ڕاست دەکەن با خانوومان بۆ بکەن زەوییەکانمان بۆ بکەن بە خانوو یان نەوت وغاز وپێویستییەکانمان بۆ دابین بکەن،پارچە زەوییەکیان داوە بەمن بەڵام من ناتوانم بیکەمە خانوو ئیتر زەوی چیلێبکەم، مام ئەمین دەرباری ئیعدامکردنی سەدام وتی: وللە وامزانی مناڵەکانم گەڕانەوە بۆماڵەوە لەو ڕۆژەدا، چونکە مناڵەکانم ئەو لە ناویانی برد،ئەگەر عەلی کیمیاویش ئیعدام بکرایە ئەمجا من باشتر ئیسراحەتم دەکرد.

هونەری شانۆو بیرەوەریەكی تاڵی شانزەی سێ

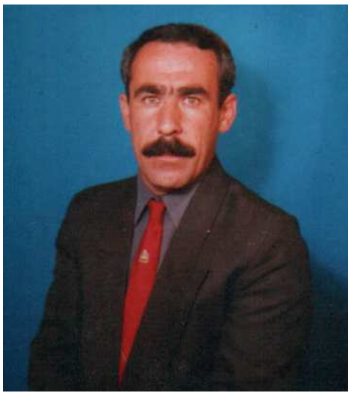

شەوكەت عبد الفتاح

ڕۆژانی جینۆسایدی خەڵکی کوردستان تاکەکانی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی ناچار بە دوو هەڵوێست کرد، لایەك بەهەر نرخێکە باجەکەی بدەنو هاوخەمانیان نەفرەت لە جێبەجێکارانیانو هاوکارانیان بکەنو، لایەکی تر بۆیان بوو بە پەڵەیەکی ڕەشی نێوچاوانیانو بە عەلی کیمیاییەکان ناسرانەوە. بەشداران لەم جینۆسایدەدا کەم نین چ وەك کارئەکتەرو چ بەهۆیەکانی بەشداری کردنو چ بەبێ دەنگییان کەلەویژداندا بێ نەفەرت بوون لەو کارەساتە، ئەوانەش کە ویستیانو ئێستاش تەنها بۆ مەرامی سیاسیو مامەڵە پێ کردن نەفرەتیان لێ کرد. هەردوو هەڵوێست دیارنو تائێستاش بەرەی قوربانیانو هاوخەمانیان ویژدانیان بریندارە.

من کە هەموو ساڵێك لە بەهاردا ئەو غەمە لە ناخما سەر هەڵئەدات، وای لێکردووم نەتوانم جوانی سروشت لە بەهاردا وەکو پێش کارەساتی کیمیایی بارانی هەڵەبجە ببینم. بەهارە جوانی سروشتی بەهار نابینم، بەهارە غەمێك لام دەکولێتەوە، بەهارەو لای من ە چونکە ئەو ڕۆژە بەکارەساتی هەڵەبجەم زانیو سێ ڕۆژ پرسەکەم دوا کەوت .

ئەو ڕۆژە خەریکی خۆ ئامادە کردن بووین بۆ شانۆگەری (خۆناسەکان)، کەنووسینی (حەمەڕەشید فەتاح)و دەرهێنانی (سلێمان گەلاڵی) بوو، منیش وەك بەڕێوەبەری شانۆ لەو بەرهەمەداو بەڕێوەبەری تیپەکە لەوێ بووم. کوڕی پووری هونەرمەند(بەهادین هەڵەبجەیی) لەکاتەکەی دواکەوت، پێش هەموومان (بەهادین) پرسیاری هۆی دواکەوتنی لێ کرد، بەڵام ئەو وەڵامی نەدایەوەو دایە پڕمەی گریان. ئێمەش هەموو بەلامانەوە سەیر بوو . بەڵێ ئەو ڕۆژە بوو، ئەو بەڕێزەش(عبدالله خەیات) بوو کە هونەرمەندی نواندنە. دوای ئەوەی لێمان پرسی ووتی هەڵەبجە کیمایی باران کراوەو باوکی (بەهادینیش) شەهید بووە. ئێمەش پرۆڤەمان ڕاگرتو چووینە ماڵی کاك (بورهانی حاجی محمدی بامۆکی) بۆ سۆراغی هەواڵەکە، ئەو ماڵە ئێستا کراوە بە تەلاری هەڵەبجە بەرامبەر گردی ئەندازیاران لەسەر شاڕێی سالم.

کاك بورهان بە بەهادینی گوت: تەنها باوکت شەهید بووە. بەهادین پرسیاری کرد ئەی سەیارەکەیان لەوێ بوو یان دەرچوو بوو، کاك بورهان گووتی: سەیارەکە لەبەردەمی ماڵەوە بوو. بەهادین لەوە زیاتر چاوەڕێی وەڵام نەبوو، دەستی کردە گریانو، نیگەرانیو غەمێکی قووڵ هەموو لایەکی گرتەوە. پاش ماوەیەك کەوتە باس کردن.

ئیدی زانیمان کە ئەو ئۆتۆمبیلە هی برایەکی کەم ئەندامی بووە بە ناوی (نجم الدین)ەوە کە لە سالی یەکەمی جەنگی ئێراق - ئێراندا لە سوپای ئێراقیدا کەمئەندام بووە تووشی گۆت بوونی پەلەکان (شلل نصفی) ببووو بەو هۆیەوە دەبوو بە باوەش بگوێزرێتەوە ناو ئۆتۆمبیلەکە، دیارە ئۆتۆمبیلەکەش تایبەت بووە بە کەمئەندامان، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە کەسیان دەرنەچوونو لەماڵەوە بوون، بەمەش هەموویان گیانیان لەدەست داوە، لەگەڵ شەش سەر خێزانی (لەتیفی شێخ حسن) کە زاوای بوو.

دواتر چەند ڕۆژێك پرسەی نهێنیمان لەماڵی کاك(عبدالله خەیات)ی هونەرمەند داناو بەکاك بەهادینمان گووت نمایشەکەمان ڕائەگرین، کە بڕیار بوو لە هاوینی لە ڤیستیڤاڵی شانۆیی لە دهۆك بەشداری پێ بکەین. کاك بەهادین کە دەوری سەرەکی لە شانۆگەریەکەدا هەبوو بەوە ڕازی نەبوو. گەڕایەوە بۆ پرۆڤە کردنو چووە قووڵایی دەورەکەیەوەو بەو بەشداریکردنەی توانیمان لە نێو هەژدە تیپی شانۆییدا کە لەشوێنە جیاوازەکانی کوردستانەوە بەشدارییان کردبوو پلەی دووەم لەو ڤیستیڤاڵەدا بەدەست بێنین.

دادگای ئەنفال و جینۆسایدی کورد

پارێزەر: بەختیار حمە سعید

پێشەکی:

دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق بەپێی یاسای ژمارە □□ ساڵی □□□□ لەکۆتایی مانگی ئابی □□□□دا یەکەمین دانیشتنەکانی دۆسیەی ئەنفالی دەستپێکرد، دوای بەڕێوەچوونی پرۆسەی دادگاییکردن سەرەنجام □ کەس لەسەرانی بەعس لەلایەن دادوەر "محمد عریبی مجید الخلیفە"وە لەبەرواری □/ □/ □□□□دا بەپێی ماددەی □□ (تایبەت بەجینۆساید)و ماددەی □□(تایبەت بەتاوان دژ بەمرۆڤایەتی)و ماددەی □□(تایبەت بەتاوانی شەڕ) تۆمەتبارکران. لە مانگی ئابی □□□□ وە تاکو □□ی ئازای ئەمساڵ □□ دانیشتنی دادگای ئەنفالەکان ئەنجامدراوە، دوای پێشکەشکردنی لائحەی پارێزەرانی دواکارانی مافی شەخصی لەدانیشتنی پەنجاو یەکەمیندا ئیتر پرۆسەی ئەو دادگاییە بەرەو کۆتایی دەچێت و چاوەڕوان دەکرێت بەم زووانە دادگا بڕیاری خۆی لەو داوایەدا دەربکات.

ئەنفال و جینۆساید

چەمکی جینۆساید وەکو چەمکێکی یاسایی بۆ یەکەم جار لەیاسا نێودەوڵەتیەکاندا لەڕێککەوتننامەی نەتەوە یەکگرتووەکان بەناوی "ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بۆ ڕێگەگرتن لەتاوانی جینۆسایدو سزادانی ئەنجامدەرانی" بەکاربراو دواتر بوو بەیەکێک لەچەمکە یاسایی و سیاسیە بەناوبانگەکانی دنیای ئەمڕۆ.

چەمکی جینۆساید بۆ یەکەم جار لەلایەن "ڕافایل لیمکن" کەپارێزەرێکی پۆڵەندی بەڕەگەز جولەکە بوو لەساڵی □□□□دا ئاماژەی پێکرا. ئەو جینۆسایدی لەدوو ووشەی لێکدراوی یۆنانی و لاتینی پێکهێنا، "جینۆ" بەیۆنانی واتە نەتەوە یان ڕەگەز وە ووشەی "ساید" بەلاتینی واتە کوشتار. ڕافایل لەساڵی □□□□دا کاتێک ووتارێکی پێشکەشکرد بەئەنجومەنی یاسایی کۆمەڵەی نەتەوەکان لەمەدرید ئاماژەی کرد بەو تاوانە بەربەریانەی دەرهەق بەنەتەوەیەک ویان ڕەگەزێکی دیاریکراو دەکرێت، تائەوکات لەڕوانگەی ڕافایلەوە تەنها دوو نموونەی هاوچەرخ لەبەردەستدابوو ئەویش کۆمەڵکوژی ئەرمەنیەکان بوو لەتورکیا لەکاتی جەنگی جیهانی یەکەمداو ئەوی تر کوشتاری ئاشوریەکانی عێراق بوو لەساڵی □□□□دا*، بەڵام بەهەڵگیرسانی جەنگی جیهانی دووەم و کۆمەڵکوژی جولەکەکان لەئەڵمانیاو ووڵاتانی تری ئەوروپا (ناسراو بەهۆلۆکۆست) ئیتر چەمکی جینۆساید لەساڵی □□□□ وەکو چەمکێکی یاسایی هاتەناوەوە لەگەڵ تاوانی شەڕو تاوان دژ بەمرۆڤایەتیدا بوو بەبناغەیەک بۆ دادگای نۆرمبێرگ لەدژی نازیەکان..

ئەگەرچی سەرەتا مەبەست لەم چەمکە کۆمەڵکوژی نەتەوەیەک ویان ڕەگەزێکی دیاریکراو بوو بەڵام دواتر لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە ئەم چەمکە فراوان کرایەوەو بۆ یەکەم جار وەکو چەمکێکی یاسایی لە"ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی بۆ ڕێگەگرتن لەتاوانی جینۆسایدو سزادانی ئەنجامدەرانی"* هاتەناوەوە.

بەپێی ماددەی یەک و دووی ئەو ڕێککەوتننامەیە جینۆساید لەکاتی شەڕدا ئەنجامدرابێت ویان لەکاتی ئاشتیدا تاوانە و ئەنجامدەرانی دەبێت لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی ویان ناوخۆیی سزابدرێن. خاڵی یەکەم و دووەم بەم شێوەیەی خوارەوە چەمکی جینۆساید ڕووندەکاتەوە (شایانی باسە هەمان ئەم خاڵانە لەیاسای ژمارە □□ی ساڵی □□□□ی تایبەت بەدادگای باڵای تاوانەکان لەعێراق لەماددەی □□دا دەق وە تۆمارکراوەو بووە بەبنەمایەکی یاسایی بۆ دادگای ئەنفال):

□/ کوشتنی ئەندامانی کۆمەڵێک

□/ زەرەرگەیاندنی جەستەیی و دەروونی(عەقڵی) بەئەندامانی کۆمەڵێک

□/ سەپاندنی باروودۆخێك بەسەر کۆمەڵێکدا بەمەبەستی لەبەینبردنی ژیانیان چ بەشێوەیەکی گشتی وەیان بەشێوەیەکی جزئی

□/ گرتنەبەری ڕێوشوێنی دیاریکراو بۆ پێشگیری لەزاوزێی ئەو کۆمەڵە

□/ گوێزانەوەی منداڵ بەزورە ملێ لەکۆمەڵێکەوە بۆ کۆمەڵێکی تر

ماددەی سێیەمی ڕێککەوتننامەی ناوبراو (کەلە لەیاسای □□ی □□□□دا وەکو برگەی دووەمی خاڵی □□ تۆمارکراوە) ڕادەگەیەنێت کەجینۆساید تاوانە، وەهەروەها پیلانگێڕی بۆ ئەنجامدانی جینۆساید، هاندانی ڕاستەوخۆو گشتی بۆ ئەنجامدانی، هەوڵدان بۆ پیادەکردن و بەشداری و هاوبەشبوون لەئەنجامدانیدا هەمووویان تاوانن و ئەبێت ئەنجامدەرانیان سزا بدرێن.

بۆ ئەوەی تۆمەتباران بەتاوانی جینۆساید لەهەر شوێنێکی دنیابن بخرێنە بازنەی سزادانەوە بڕیاری ژمارە □□□□ لەبەرواری □□ی تشرینی دووەمی □□□□دا لەلایەن نەتەوەیەکگرتووەکانەوە ئامادەکراو دواتر لە□□ی تشرینی دووەمی ساڵی □□□□ پەسەندکراو بوو بە پاڵپشتێکی تری ئەو بڕیارەی سەرەوە*، ئەم بڕیارە ڕایگەیاند کە بەسەرچوونی کات (تقادم) تاوانی جینۆساید ناگرێتەوە، ماددەی یەکی ئەو بڕیارە بڕگەی دووەم بەڕۆشنی ڕادەگەیەنێت کە ئەو تاوانانەی بەرانبەر مرۆڤایەتی ئەنجامدراون - ئەگەرچی ئەو تاوانانە بەپێی یاسا ناوخۆیی و لوکاڵیەکان بەتاوانیش نەژمێردرێن- چ لەکاتی شەڕدا بووبێ وەیان لەکاتی ئاشتیدا، بەتێپەڕبوونی کات بەسەرناچن، وەماددەی دووەمیش بەڕۆشنی دەڵێت کەئەنجامدەرانی ئەو تاوانانە نوێنەرانی دەوڵەت بن یان تاکەکەس بن لەسزا دەربازنابن.

لەساڵی □□□□دا لەکۆبوونەوەی گشتی نەتەوەیەکگرتووەکاندا کۆمەڵێك پرەنسیبی نێودەوڵەتی تر لە □ خاڵدا سەبارەت بەتاوانی شەڕو جینۆسایدو تاوانی دژی مرۆڤایەتی واتە (کەناوڕۆکی ماددەی □□ و □□ و □□ی ئاراستەکراوە لەدژی تۆمەتبارانی ئەنفال) پەسەندکران و خرانە چوارچێوەی بڕیاری ژمارە □□□□ لەبەرواری □ کانونی یەکەمی □□□□دا*. ئەم خاڵانە ئەوەی لەبەرچاوگرتبوو کەدەبێت کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و دەوڵەتانی ئەندام لەنەتەوەیەکگرتووەکاندا هاوکاری یەکتری بکەن بۆ دەسگیرکردن و ڕاوەدوونان و سپاردنی تاوانبارانی شەڕوجینۆساید بەدادگای نێودەوڵەتی، وەنابێت دەوڵەتانی ئەندام ببن بەپەناگای ئەو تاوانبارانەو داڵدەیان بدەن وەیان مافی پەنابەریتی سیاسیان پێببەخشن. کەواتە ئەم بڕیارەش هەموو ڕێگایەکی گرت لەتاوانبارانی کۆمەڵکوژیەکان و ئەگەر هاوکاری نێودەوڵەتی ڕاستەقینە پێویست هەبێت ئەوە بەهیچ شێوەیەک ئەنجامدەرانی ئەنفال و جینۆساید لەعێراق و لەهەموو ووڵاتانی تری دنیا لەسزا دەربازنابن.

ئەم پاڵپشتە یاساییە نێودەوڵەتیە ئێستا سەرچاوەیەکی سەرەکیە بۆ گەڕانەوە سەریان و هەوڵدان بۆ سزادانی ئەنفالچیەکان چ لەسەر ئاستی عێراق و چ لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی. یاسای ژمارە □□کە بەپێی ئەوە دادگای باڵای تاوانەکان لەعێراق دروستبووەو کاردەکات ئیلهامی لەم سەرچاوە نێودەوڵەتیانەوە وەرگرتووە.

دادگای ئەنفال و دۆسیەی تاوانباران

هەرچەندە سەرەتا □ کەس بەتۆمەتی ئەنجامدانی ئەنفال (واتە ماددەی □□و □□و □□ی یاسای ژمارە □□) دران بەدادگا و دوای لەسێدارەدانی صدام □ کەس ماونەتەوە بەڵام لەڕاستیدا ئەنجامدەرانی ئەو تاوانە گەورەیە تەنها ئەو ژمارە کەمە نین. هەموو بەڵگەکانی تاوان بەشێوەیەکی قەتعی ئەوەی ڕوونکردۆتەوە دەوڵەتی پێشووی عێراق بەهاوکاری هەموو هێزەکانی هەر لەسوپا و ئەمن و ئیستخبارات و ڕێکخستنەکانی بەعسەوە تادەگات بەفەوجەکانی خەفیفەو دەسەڵاتی پارێزگاکان و هێزە تایبەتەکان و هێزەکانی تەواری باقی پێکهاتە چەکدارە ووردو درشتەکانی ترەوە ئەو پرۆسەیەی بەشێوەیەکی سیستماتیك ئەنجامیان داوە.

هەروەها لەدانیشتنەکانی دادگاداو بەپێی ئەو بەڵگانەی خراونەتەڕوو ئاشکرایە کەڕژێمی بەعس چەکی کۆمەڵکوژی قەدەغەکراوی بەکارهێناوەو لەم ڕێگەیەوە پرۆسەی ئەنفال و ئەڵقە یەك لەدوای یەکەکانی

بەرەوپێشبردووە. ئەو چەکانە تەنها بەهاوکاری کۆمپانیا نێودەوڵەتیەکانی بەرهەمهێنەری چەکی کۆکوژ بەدەستهاتوون و خودی ڕژێمی بەعس نەیبووە و بەرهەمی نەهێناوە. ئەمەش بەرۆشنی لەپرۆسەی دادگایی "فرانس ڤان ئەنرات"دا لەدادگای لاهای هۆڵەندا تیشکی خرایە سەرو بوو بە بەڵگەیەکی یاسایی و پاڵپشت بۆ ئەم راستیە.

لەبەرئەوە تەنگەبەرکردنەوەی لیستی تاوانبارانی ئەنفال و قەتیسکردنی لەم دەورەیەدا تەنها لەو ژمارە کەمەدا لەزۆر لایەنەوە بەزەرەری دادگای ئەنفال و قوربانیەکان و خودی پرۆسەی دادگایکردنەکەش تەواوبووە.

ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر ئەو تاوانبارانەی لەدادگا ئامادەبوون ئەوە خۆیان ئەڵقەو گرێی یەك تۆڕی تاوانکارین و زۆر سەختە دان بەتاوانەکانیاندا بنێن و تائەم ساتانەش، سەرەڕای خستنەرووی بەڵگەی حاشاهەڵنەگر، نکوڵی دەکەن لەتاوانەکانیان و دانی پیادا نانێن.

بۆیە لەحاڵەتی فراوانکردنەوەی تۆمەتبارانی ئەنفالدا ئەگەری ئەوە زیاتر دەبوو کەهەندێك لەتاوانباران دان بەتاوانەکانیاندا بنێن و ببن بەشایەت بەسەر ئەوانی‌ترەوە‌و دادگاش هانی ئەم کارە بدات و بیکات بەهۆیەك بۆ سووککردنی سزاکانیان بەمەبەستی دەرخستنی ڕاستیەکان.

لەراستیدا عێراق پڕیەتی لەئەنفالچی و تاوانبارانی ئەو پرۆسەیە، وفيق السامرائي هێشتا هەر ڕاوێژکاری سەرۆك تاڵەبانیەو یەکێك لە"پاڵەوانانی" ئەنفالە، کوردستان پڕیەتی لەموستەشارەکان و چاوساغانی پرۆسەی ئەنفال و هێشتا لەسزا بەدوورن.

هەیئەتی داواکاری گشتی هێشتا هیچ لائحەیەکی تۆمەتباری لەدژی ئەو کەسانە گەڵاڵەنەکردووە. ئەگەر بادانەوە بەلای بەعسیەکاندا بەم ئاقارەی ئێستادا بچێتەپێش و وردە وردە بهێنرێنەوە ناو دامو دەزگاکانی حکومەت لەژێرناوی "ئاشتبوونەوەی نیشتمانی"و پرۆسەی لەم چەشنەدا ئەوە پێدەچێت کەئەو کارە نەکرێت و پێویست بەوەبکات فشاری گەورە بخرێتەسەر حکومەت و هەیئەتی داواکاری گشتی بۆ ئەوەی لەم بوارەدا تێهەڵچن.

لەلایەکی‌ترەوە ماددەی (□□ - بڕگەی دووەم) لەیاسای ژمارە □□ ی دادگا باڵای تاوانەکان زۆر فراوانەو دەکرێت هەموو ئەو حکومەت و کۆمپانیایانە بگرێتەوە کەچەکی قەدەغەکراویان بەرژێمی بەعس فرۆشتووە. هەیئەتی داواکاری گشتی دەتوانێت دژی ئەو لایەنانە بەتۆمەتی بەشداریکردن لەوپرۆسەیەدا لائحەی تۆمەتباری ئامادەبکات و بیان کێشێتە پای دادگا.

لەم روانگەیەوە دادگای ئەنفال تەنها سەرەتاکەی دەستی پێکردووە، ئەوانەی دەیانەوێ هەموو نهێنیە وونبووەکانی ئەنفال ئاشکرابکرێت و تاوانبارەکانی سزابدرێن و بەعسیزم بشۆرێتەوەو ویژدانی قوربانیەکان ئارام بێ ئەبێت زیاتر تێهەڵچن و باشتر فشار بهێنن بۆ ئەوەی ئەم دادگاییەی ئێستا درێژەی هەبێت و یەکەمین ئەڵقەکانی بێت، ئەوەش بزانن کە هەوڵی جددی هەیە ئەو کێشەیە لەدانیشتنەکانی داهاتوودا بریسکەکەی بکوژێتەوەو مەلەفەکە بەپەڕاندنی سەری سومبلەکانی بەعس و رزگاربوون لێیان و لەگۆڕنانی نهێنیەکان بۆ هەتا هەتایە دابخرێت.

بەڵگەکانی ئەنفال و گەڕان بەدوای ئەڵقە نهێنیەکاندا

هەیئەتی داواکاری گشتی و داواکارانی مافی شەخصی و شایەدەکان و....تاد لەمیانەی پرۆسەی دادگای ئەنفالدا زۆر بەڵگەیان خستەڕوو کەتێکڕا درندەیی و بەربەریەتی شاڵاوی ئەنفال و چۆنێتی ئەنجامدانی لەلایەن رژێمی بەعسەوە دەخستەڕوو. ئەو بەڵگانە تاڕادەیەکی باش ڕوونیکردۆتەوە کەتاوانی ئەنفال چۆن دەستی پێکردووەو چۆن ئەنجامدراوەو بەچ شێوەیەك کۆتایی هاتووە.

بەڵام سەرەڕای ئەوانە هێشتا زۆر بەڵگەی تر هەیە کەیان بەئەنقەست شاردراوەتەوەو بزرکراون یاخود هەوڵی جدی بۆ دۆزینەوەیان لەئارادانیە. بەتایبەتی بەڵگەی یەکلاکەرەوە لەسەر فرۆشتنی چەکی کیمیاوی بەرژێمی بەعس لەلایەنە نێودەوڵەتیەکانەوە هێشتا دیارنیە، دیارنەبوونیشی بەمانای نەبوونی نیە، بەڵکو نیشانەی هەستیاربوونی ئەو مەلەفەیە بۆ ئەمریکاو بەریتانیاوئەڵمانیاوکۆمپانیا غەربیەکان و هاوکارەکانیان.

لەلایەکی‌ترەوە باروودۆخی ئەمنی خراپ لەعێراق ڕێگای نەدا زۆربەی گۆڕە بەکۆمەڵەکان بپشکنرێت، تیمی "مایکل ترمبل" کەسەرپەرشتی هەڵدانەوەی گۆڕە بەکۆمەڵەکانی دەکرد نەیتوانی هەموویان هەڵبداتەوەو بەڵگەکان بەباشی و دروستی بخاتەروو وەیارمەتی پێویستی دادگا بدات بۆ ئیدانەکردنی تاوانباران و دۆزینەوەی ناوی قوربانیەکان و بەراووردکردنی "دی ئێن ئەی" قوربانیەکانی ئەو گۆڕانە لەگەڵ کەسوکارەکانیاندا لەکوردستان*.

ئەو گۆڕە بەکۆمەڵانە ژمارەیەکی زۆر کەمیان هەڵدراوەتەوەو لێکۆڵینەوەی زانستی تێداکراوە، ئاشکرایە کەئەو گۆڕانە چیرۆکی نهێنی کۆمەڵ کوژیەکمان بۆ دەگێڕنەوە کەتەنها "هەبوو نەبوو"مکەیمان بیستووە.

ئەنفال و مەسەلەی کورد

ئاشکرایە کەپرۆسەی سیاسی و پرۆسەی یاسایی بەدیواری چین لەیەك جیانەکراونەتەوە، هەر لایەك هەوڵیداوە ئەو پرۆسەیە بەلای خۆیدا کێش بکات و بۆ بەرژەوندیە سیاسیەکانی خۆی کەڵکی لێوەربگرێت. هەرچی ئەمریکاو بەریتانیایە کەڵکیان لەو دادگایە وەرگرتووە بۆ نیشاندانی بەرهەقی و رەوابوونی شەڕ لەدژی رژێم و سیاسەتی داگیرکارانەو خستنەڕووی نمایشێك بۆ رزگاربوون لەسەرانی بەعس و ملپەڕاندنیان، حزبە شیعیەکانیش بەباشی کەڵکیان وەرگرتووە لەدادگای دجیل و دادگای ئەنفال و کردوویانە بەبنەمایەك بۆ پەرەدان بەتائیفیەت‌ودەمارگیری مەزهەبی‌و توندڕەوی سیاسی، گرنگی دان بەئەنفال بۆ ئەم لایەنە نیشاندانی مەزلومیەتی خۆیانە لەسایەی دەسەڵاتی بەعسدا ئەگینا لەبناغەدا باوڕیان بەمەسەلەی کوردو مافی دیاریکردنی چارەنوسی خەڵکی کوردستان نەبووەو نیە. هەرچی حزب‌و لایەنە ئیسلامی‌و قەومیە سونیەکانە هێشتا هەر خۆیان لەو تاوانە گەورەیە دەبوێرن‌و بگرە پاساوی بۆ دەهێننەوەو ئەنجامدەرانی بەپاڵەوانانی نەتەوەی عەرەب‌و نەیارانی ئێران وەسف دەکەن!

ئەوەندەی دەگەڕێتەوە سەر لایەنی کوردی دیسانەوە دادگای ئەنفالی - وەکو کارەساتی هەڵەبجەو ئەنفال- بۆ بەرژەوندیە سیاسیەکانی خۆی قۆستۆتەوەو لەسەر ئەم بنەمایەوە هەم بەشی زیاتری لەدەسەڵاتی سیاسی‌و دارایی ناوەند داواکردووەو هەم ویستوویەتی‌و دەیەوێت شانی تۆزاوی خۆی لەم پرۆسەیە بتەکێنێت‌و تاوانی پێش لەشکری خۆی بۆ سوپای ئێران لەخاکی عێراقدا پەردەپۆشبکات*. ئەمجارەیش ئەم هێزە قەومیانە هەوڵێکیان نەدا بۆ کەڵکوەرگرتن لەدادگای ئەنفال بەمەبەستی بەرەسمی ناسینی مافی دیاریکردنی چارەنوس بۆ خەڵکی کوردستان‌و لایەنی مرۆیی ئەم کێشەیەو لایەنی مادی‌و پارەوپولیان خستە پێش مەسەلە سیاسیە هەستیارەکانی خەڵکی کوردستانەوە.

ئەگەر مەسەلەکە بێتە سەر کەڵکوەرگرتنی سیاسی لەدادگای ئەنفالەکان ئەوە پێش هەموو شتێك دەبێت بۆ جێگیرکردنی مافی دیاریکردنی چارەنوسی خەڵکی کوردستان‌و بەرەسمی ناسینی ئەو مافە لەلایەن دەوڵەتی نوێی عێراقەوە کەڵکی لێوەربگیرێت..

ئەگەر وەکو لینین‌و روزا لوکسمبورگ‌و ئەوانی تر مافی دیاریکردنی چارەنوس بەمافی تەڵاق بشوبهێنین (هەرچەند کەئەم شوبهاندنە نادیقەتی تێدایە) ئەوە لەوە سادەتر نیە کەمافی دیاریکردنی چارەنوس، کەخاڵی یەکەمی ڕێککەوتننامەی نێودەوڵەتی تایبەت بەمافە سیاسی‌و مەدەنیەکانەو نەتەوەیەکگرتووەکان لەبەرواری □□ مارسی □□□□دا ئیمزای کردووە، وەکو مافێکی بێ ئەملاو ئەولای خەڵکی کوردستان بەرەسمی بناسرێت. بەڵام هەروەکو چۆن بەرەسمی ناسینی مافی تەڵاق بۆ ژنان‌و پیاوان بەیەکسانی مانای ئەوە نیە کەژنان‌و پیاوان بێئەملاو ئەولا لەیەکتر جیابنەوە، ئاواش بەرەسمی ناسینی مافی دیاریکردنی چارەنوس بەمانای جیابوونەوە نیەو هەردوو تەرەف بەپێی باروودۆخ بڕیار لەسەر پێکەوە ژیان یان جیابوونەوە لەیەکتر دەدەن، بەرەسمی ناسینی ئەو مافە لەدەستورو یاساکاندا خودبەخود بەمانای جیابوونەوەو پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ نیە، چونکە بڕیاری خەڵکی کوردستان بۆ جیابوونەوە لەعێراق‌و پێکهێنانی هەرێمێکی سەربەخۆ بڕیارێکە لەکاتێکدا دەدرێت کەهەموو دەروازەیەك بۆ پێکەوەژیانی سیاسی‌و ئاشتیانە داخرابێت.

لەراستیدا خەڵکی کوردستان مافی خۆیەتی هاوکات لەگەڵ خەباتکردن بۆ ئەو مافە بەچاوی گومان‌و بێبڕواییەوە بڕوانێتە دەوڵەتی ناوەندی ئێستای جێنشینی بەعس، شەواهیدێك نابینین نیەتی ئەو دەوڵەتە نیشانبدات تاخۆی لەو تاوانە گەورانەی پێشوو بشواتەوە، نەلەدەستورو نەلەیاساکانی‌تردا مافی خەڵکی کوردستانی بۆ دیاریکردنی چارەنوسی خۆی بەرەسمی نەناسیوە، تاکو ئێستا بەفەرمی داوای لێبوردنی لەخەڵکی کورد نەکردووەو بودجەیەکیشی بۆ قەرەبووکردنەوەی ناوچە زیانلێکەوتووەکان‌و کەس‌و کاری قوربانیەکان تەرخان نەکردووە.

لەبەرئەمانەیە خەبات بۆ مافی دیاریکردنی چارەنوسی خەڵکی

کوردستان‌و سزادانی تاوانبارانی ئەنفال‌و کیمیابارانکردنی هەڵەبجە کوتانی ئاسنێکی گەلێك ساردەو کۆڵنەدان‌و قوربانیدانی پێویستە. هەرچەند زۆر یاسای نێودەوڵەتی باش هەیە کەسەرەتا ئاماژەمان پێکرد بۆ بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ تاوانبارانی ئەنفال‌وهەڵەبجەو راوەدوونانیان لەهەر جێگایەك بن بەڵام ئاشکرایە ئەو یاسایانە هەرچەند زۆر باش‌و ئایدیاڵ بن هێشتا تەرازووی هێزی سیاسی دەتوانێت لەبڕگەیەك لەبڕگەکانی مێژوودا کاربکات بۆ جێبەجێکردنیان لەچوارچێوەو لەرێگەی دادگاکانەوە. هەموو بینیمان چۆن چاوپۆشی کرا لەکیمیابارانی هەڵەبجەو سەرەڕای داوای ئێران بۆ لێکۆڵینەوە لەو رووداوە ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی لەژێر پاڵەپەستۆی ئەمریکای هاوپەیمانی ئەوسای عێراقدا جوڵەی نەکرد، بینیمان چۆن راپۆرتەکەی ریکخراوی چاودێری مافی مرۆڤ لەبەرواری تەموزی □□□□ دا لەژێر ناونیشانی (جینۆساید لەعێراق: کەمپینی ئەنفال دژی کوردەکانی عێراق) پەردەپۆشکراو کرا بەژێر لێوەوە سەرەڕای ئەوەی رێکخراوی ناوبراو پێشکەشی کرد بەدادگای لاهای.

بەبڕوای من لەم خەباتەدا نابێت چاوەڕوانیەکمان لەپارتی دیموکراتی کوردستان‌و یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەبێت، ئەوان جگە لەکەڵوەرگرتن لەدادگای ئەنفال بۆ سیاسەتی پراگماتیستی خۆیان تەنانەت ئامادەنەبوون لەو هەموو بودجەو داراییەی بەناوی خەڵکی کوردستانەوە وەریدەگرن‌و کۆیدەکەنەوەو قۆرخیان کردووە بۆ لانی کەمی خەرجیەکانی ئەو دادگایە تەرخانیکەن. بەپێی زانیاری من تەنها □□ ملیۆن دیناری عێراقی بۆ پارێزەرەکانی داواکارانی مافی تایبەتی تەرخانکراوە تائێستاو بەپێی ووتەی یەکێك لەپارێزەران لەرۆژنامەی ئاوێنەدا ئەوان لەبەر نەبوونی ئیمکاناتی ماددی تووشی گیروگرفتی زۆر بوونەتەوەو ناچاربوون لەگیرفانی خۆیان خەرجی بکێشن[□]، وە یان راپۆرتەکەی ئەمیر قادر لە□□ مارسی □□□□دا کەتیایدا هەموو ئەو پارانەی تۆمارکردووە کەبۆ دادگایی "فرانس فان ئەنرات" لەهۆڵەندا خەرجیان کردووەو یەك یۆرۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان‌و سەرانی حزبە قەومیەکانی تێدانیە راستیەکی ترە بۆ ئەو قسانەی سەرەوە.[□] هەروەها ساڵنامەی "ئەنفالستان" کەچەندین ساڵە تەنها بەهیمەتی سەرنوسەرو خەمخۆرانی دۆسیەی ئەنفال دەردەچێت نمونەیەکی زەقی ترە سەبارەت بەخەمخۆری سەرانی ئەو دوو حزبە بۆ کێشەی ئەنفالکراوەکان‌و قوربانیەکانی!

بەڵام خۆشبەختانە ئێستا خەڵکی کوردستان‌و لایەنە سیاسیە خەباتکارەکان‌و رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی‌و...تاد زیاتر بەتەنگ مەسەلە رەواکەی خۆیەوەیەتی. ئومێدێك هەبێت بەم خەبات‌و تێکۆشانە سەربەخۆیەوە گرێی خواردووە.

پەراوێزەکان:

1- What is genocide: Wikipedia, the free encyclopedia

2- "Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide". www.un.org

3- www.un.org

4- ibid

□- بڕوانە رۆژنامەی "المدی" ژمارە □□□- □□ حزیران □□□□

□- عەلی محمود: تاوانی بارزانی‌و هەڵەبجەو ئەنفال: بەرهەمی هەڵەی سیاسیەکان یان تایبەتمەندی دڕندانەی بەعس

□- رۆژنامەی ئاوێنە ژمارە □□

سێ بەڵگەنامە لەسەر جینۆسایدی کورد لەلایەن دەوڵەتی عێراق

رژێمی بەعس هەلمەتەکانی ئەنفالی بەشێوەیەکی سیستماتیك ئەنجامدا بەرنامەرێژی بەعس بۆ ئەنفال بە شێوەیەك بوو کەوا سەرجەمی دام‌و دەزگاکانی دەوڵەت‌وزۆرترین خەڵکی عێراق‌وکوردستان لەو تاوانەوە بگلێنی بۆیە دادگای باڵای تاوانەکانی عێراق بە پێی بەندەکانی پەیماننامەی نێودەولەتی غەدرێکی یاسایی گەورە دەکات ئەگەر لە دۆسێی تاوانی ئەنفالدا تەنها بەتاوانبارکردن‌و چەند سەرکردەیەکی سیاسی حزب‌و دەوڵەت کۆتایی بەدۆسێکە بێنێ، هەڵبەت مەبەست لەوەنیە هەموو ئەوانەی لەتاوانی ئەنفالەوە گلێنراون وەکو تاوانباری سەرەکی بێنە ژماردن، بەڵکو مەبەست ئەوەیە کە دەوڵەت لەو تاوانە بەر پرسیارەو دەبێت: حساباتی خۆی لەگەڵ گەلی کوردو دۆسێی تاونی ئەنفال تەسفیە بکات، بەلای کەمەوە داوای لێبوردن بکاو قەرەبووی بکاتەوە. ئەگەر لە رووی یاساییەوە سەرنجبدەینە ئەم بەڵگە نامانەی خوارەوە هەریەك لە بەشداربووەکان دەچنە خانەی تاوانێکەوەو لە میانەیدا لایەنی قوربانیش دەبینین.

بەلگەی ژمارەیەك (زۆر نهێنی) لەلایەن پیشەوایەتی هێزی پارێزگاری نەوت کە العمید الرکن بارق عبداللەحاجی حنتەبووە بە ژمارە □□ /□□□□ بەرواری □□ی حوزەیران □□□□ کە ئاراستەی پارێزگای کەرکوکی کردوە بۆ دابینکردنی شۆفل بەمەبەستی روخاندن‌و تێکدانی گوندی چیمە لەنزیك رەبیەکانی کەرتی صدام / □□ی (ج.ش).

بەڵگەنامەی دووەم لەلایەن پارێزگاری کەرکوکەوە لەبرواری □□ /□ /□□□□ ژمارە خ/□□□ ئاراستەی کۆمپانیای نەوت کراوە بۆ بەکارهێنانی ئامێرەکانیان بۆ تێکدانی گوندەکانی کوردستان‌و بە ئیمزای سعدی رشید صالح جێگری پارێزگارە. بەلگەنامەکە دەلێت(تکایە شۆفلێك‌و بارهەلگرێکی گواستنەوە بنێرن بۆ ناحیەی شوان لە رۆژی □□ /□ / □□□□ بەمەبەستی جێبەجێکردنی نەخشەی کۆکردنەوەی گوندەکان.

بەلگەنامەی سێهەم بەروونی تێوەگلانی خەڵکی سڤیل پیشان دەدات کە لەلایەن عمید رکن فەرماندەی هێزی پارێزگاری نەوتەوە ئاراستەی پارێزگاری کەرکوك کراوە بەبەرواری □□ /□ / □□□□ ژمارە □□□□ کەتیایدا هاتووەو داوا دەکات هەموو ئەو سەیارانەی ژمارەو ناوی شۆفێرەکانیان دیاریکراون‌و لە(مجهود حربی) هێنراون بۆراپەراندنی ئەرکی تێکدانی گوندەکان‌و لەکاتی رووبەرووبوونەوەدا لەگەڵ تێکدەرەکاندا تایەی سەیارەکانیان تەقیوون تکایە تایەکانیان بۆ دابین بکەنەوە لەبەرئەوەی لەبازارەکانی ناوخۆدا کەمن. شایانی باسە بلگەنامەکە ناوی سیانی شۆفێرەکان‌و جۆروژمارەی سەیارەکان‌و ئەندازەی تایەکانی لەخۆ گرتووە.

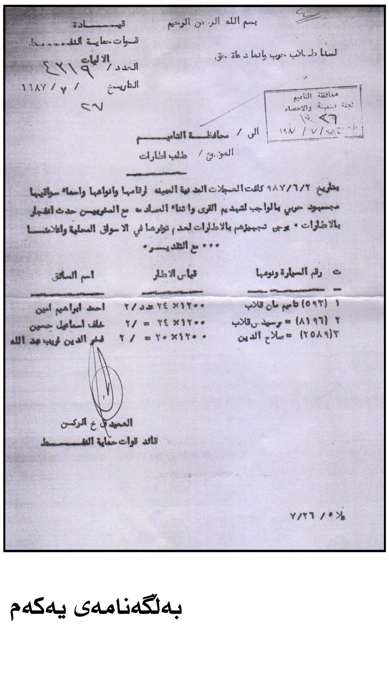
بسم الله الرحمن الرحيم

بەڵگەنامەی یەکەم

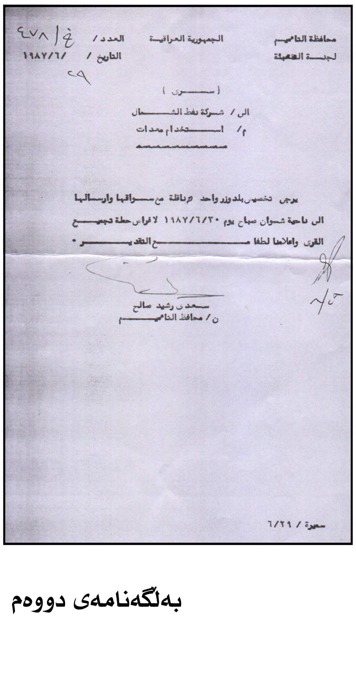
الجمهورية العراقية

بەڵگەنامەی دووەم

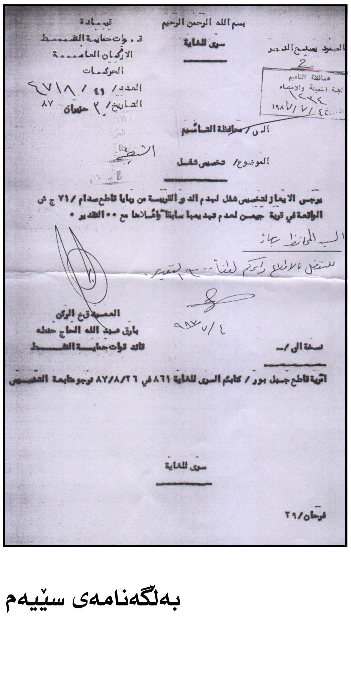
بسم الله الرحمن الرحيم

بەڵگەنامەی سێیەم

یەکەمین دانیشتنی دادگایکردنی تەمیز بۆ فرانس ڤان ئانرات بەسترا.. قەبارەی تاوانەکانی تاوانبار گەورەتربوو !

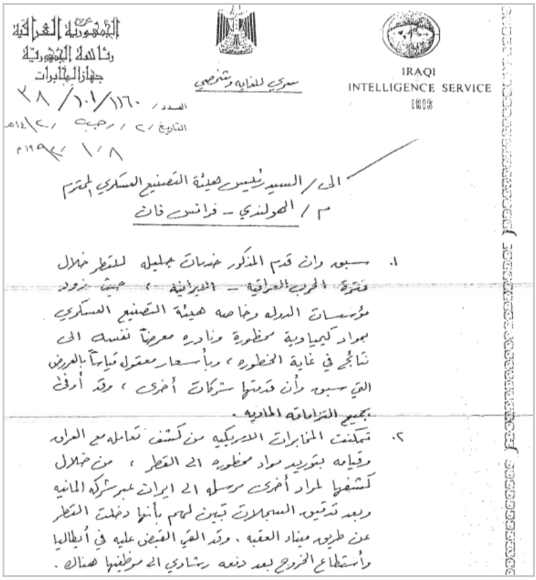
الجمهورية العراقية
رئاسة الجمهورية
جهاز المخابرات
سري للغاية وشخصي
IRAQI INTELLIGENCE SERVICE
العدد/ ٢٨/١٠١/١١٦٠
التاريخ/ ٢/ رجب/ ١٤١٠هـ
٨/١/ ١٩٩٠م

الى/ السيد رئيس هيئة التصنيع العسكري المحترم
م/ الهولندي - فرانس فان

١. سبق وان قدم المذكور خدمات جليلة للقطر خلال فترة الحرب العراقية - الايرانية، حيث يزود مؤسسات الدولة وخاصة هيئة التصنيع العسكري بمواد كيمياوية محظورة ومادرة معرضاً نفسه الى نتائج في غاية الخطورة، وبأسعار معقولة قياساً بالعروض التي سبق وان قدمتها شركات أخرى، وقد أوفى بجميع التزاماته المادية.
٢. تمكنت المخابرات الامريكية من كشف تعامله مع العراق وقيامه بتوريد مواد محظورة الى القطر، من خلال كشفها لمواد أخرى مرسلة الى ايران عبر شركة المانية وبعد تدقيق السجلات تبين لهم بأنها دخلت القطر عن طريق ميناء العقبة، وقد القي القبض عليه في أيطاليا واستطاع الخروج بعد دفعه رشاوي الى موظفيها هناك.

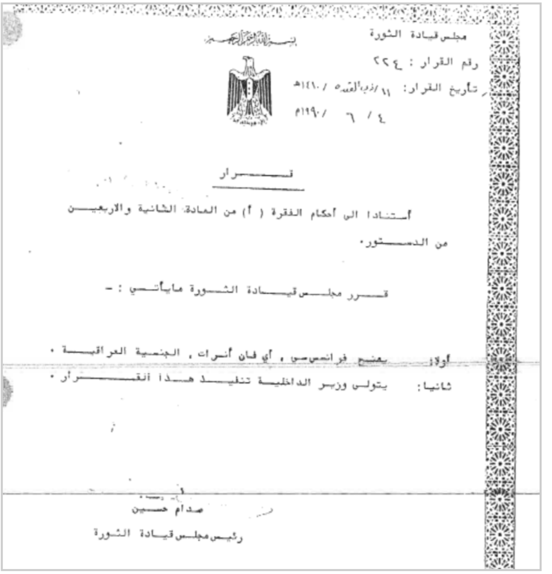
بسم الله الرحمن الرحيم
مجلس قيادة الثورة
رقم القرار: ٤٢٢
تاريخ القرار: ١١/ذي القعدة/١٤١٠هـ
٤/ ٦ /١٩٩٠م

قرار

استنادا الى أحكام الفقرة (أ) من المادة الثانية والاربعين من الدستور.

قرر مجلس قيادة الثورة ما يأتي :-

أولاً: يمنح فرانسس، أي فان أنرات، الجنسية العراقية.
ثانيا: يتولى وزير الداخلية تنفيذ هذا القرار.

صدام حسين
رئيس مجلس قيادة الثورة

لە هۆڵی دادگاوە

پ .ئەنفالستان:

هاوکات رۆژی دواهەمینی دادگایی کردنی تاوانبارانی دوسێی ئەنفال □-□/□□□□ لەدادگای لاهای پێداچوونەوە بەدۆزی گەورەبازرگانی مادەکیمیاویەکانی(فرانس ڤان ئانرات)دا کرایەوە، کە بە دەوڵەتی عێراقی فرۆشتبوون.

شایانی باسە تاوانباری ناوبرا سالی □□□□ لەدادگای شاری لاهای بە تاوانی هاوکاری کردنی جینۆسایدی کورد بریاری زیندانی کردنی هەتاهەتایی درابوو. کۆمیتەی هەلەبجە لەریپۆرتاجێکی گەور دا لە کەنالی (نێدرلەند دوو) وە لەبەرنامەی نێتوێرکدا قسەباس‌ودۆکۆمێنتی زۆرگرنگیان پێشکەش کردبوو لەسەرخودی تاوانبارو رژێمی بەعس .

دادگا کاتژمێر □□ ی بەیانی رۆژی □/ □ /□□□□ دەستی پێکرد لەگەل تیمێکی تازە لە پارێزەری گشتی بە ناوی (س.ئا.منکس.) ئەمەو زۆربەی قوربانیەکانی چەکی کیمیایی لەگەڵ پارێزەرەکەیاندا، وەهە روەها تاوانباروهەر دوو پارێزەرەکەی لەدادگا ئامادەبوون.

سەرەتا دادگایکردنەکە لەلایە ن سەرۆکی دادوەرەییەوە دەستی پێکردو دواتر پارێزەری گشتی باسی تازەترین دۆکومێنتەکانی کرد، لەهەموویان گرنگتر ئەو کاسێتی ڤیدیۆییە بوو کە کۆمیتەی هەلەبجە دابوویان بەپارێزەری گشتی. کە تیایدا نامەو دۆکومێنتەکان پەیوەندی تاوانبار لەگەڵ دەسەڵاتدارانی بەعسدا لەوانە صدام حسین دەردەخات ،ئەم دۆکۆمینتانە تاوانبارو پارێزەرەکانی تووشی شۆك کرد، سەرئەنجام تاوانبار دانی بەو راستیە دانا کە ئە ونامەیە خەتی ئەوە و کاتی خۆی ناردوویەتی بۆ سەدام.

ئەی ئیستا صابر دوری چی دەڵێت؟

بەشێك لەنامەکە مەدیری مخابەراتی ئەوکاتە خرایە بەرباس کە تیایدا (صابر دووری) باس لەگرنگی فرانس ڤان ئانرات بۆحسێن کامل دەکات کە چەندە خزمەتی رژێمی کردووە وچۆن قاچاغچیەتی بەم چەکانەوە کردووە .

دواتر زۆر باس لەکەسانی تر- رژێمی بەعس کرا کە فرانس پەیوەندە راستەوخۆو ناراستەوخۆە لەگەڵیاندا هەبووەو هاوکارە کردون، لەناویاندا:

-حسین کامل وەزیرە پیشەسازیی سەربازی.

-عەلی حسن مجید

- د. عەلا محەمەد بەرپرسی چەکەکانی عیراق

-سعدالله فتحی و فائز شاهین کەهەردووکیان بەرپرسی پرۆژەکانی بەرهەمهێنانی چەکەکانی بەعس بوون لەموسەناو کۆمپانیای سۆرچی.

-چارلس تەناکای ژاپۆنی کەپێشتر هاوکاری فرانس ڤان ئانرات بووە.

- هیراتای ژاپۆنی.

دواتر هەرسێ دادوە رەکان بەدوورو درێژی دۆسیەکەی فرانس فان ئانراتیان خستە بەرباسو چە ندین پرسیاریان ئاراستەی تاونبارکردو دۆسیەکەیان تاوتوێکرد، کەلە هەولی ئەوەدا بوون تا روونی بکەنەوە چەندە زانیاری فرانس ڤان ئانرات لە سە ر ئەم چە کانە و بارودۆخی سیاسی ناوچە کەو بەتایبەتیش کێشەی کورد هە بووە؟ کەتاوانبارخۆی ووتویەتی چە ندجارێك بۆگەشتو پشووی تایبەتی هاتووەتە کوردستان، دواتر پارێزەری گشتیش چەندین پرسیاری ئاراستەی تاوانبارکرد: هاوکارەکانی وەکو چارلس تەناکا چۆن باسی زانیاریە کانی دەکەن لەسەرچەکەکیمیاویەکانیان؟ چۆن خۆی هەستی بەتاوانکردووە لە کاتی بینینی کارەساتی هەلەبجەدا؟ هەروەها لەیەکێك لەفایلە کاندا پارێزە ری گشتی دۆکۆمێنتێکی دەرهێنا کە دەیسەلمێنێ تاوانبار ئەم زانیاریانەی زانیوە . دادوەری گشتی زۆر لەسەرکێشەی کوردو بارودۆخی ئەوکات پرسیاری کرد بۆ نموونە هەموو میدیاکانی دونیا باسی تاوانی کیمیابارانو کوشتنی کوردە کانیان کردووە چۆن ئەو ئاگاداری هیچ نەبووە!

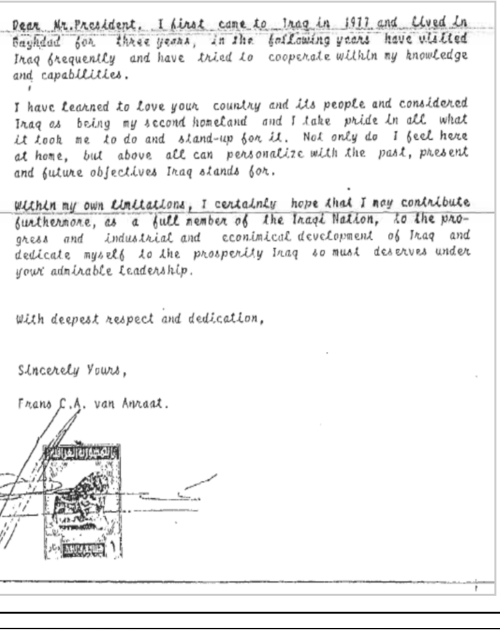
Dear Mr.President. I first came to Iraq in 1977 and lived in Baghdad for three years, in the following years have visited Iraq frequently and have tried to cooperate within my knowledge and capabilities.

I have learned to love your country and its people and considered Iraq as being my second homeland and I take pride in all what it took me to do and stand-up for it. Not only do I feel here at home, but above all can personalize with the past, present and future objectives Iraq stands for.

Within my own limitations, I certainly hope that I may contribute furthermore, as a full member of the Iraqi Nation, to the progress and industrial and econimical development of Iraq and dedicate myself to the prosperity Iraq so must deserves under your admirable leadership.

With deepest respect and dedication,

Sincerely Yours,

Frans C.A. van Anraat.

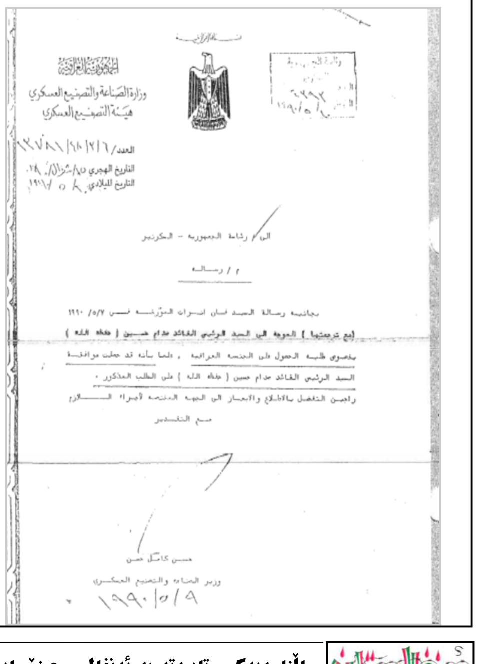
بسم الله الرحمن الرحيم
الجمهورية العراقية
وزارة الصناعة والتصنيع العسكري
هيئة التصنيع العسكري
العدد/ ٦/٢/٩٥/١٢٧٨٨
التاريخ الهجري ١٥/شوال/١٤١٠
التاريخ الميلادي ٨/ ٥ /١٩٩٠

الى/ رئاسة الجمهورية - السكرتير

م/ رسالة

بجانبه رسالة السيد فان انرات المؤرخة في ١٩٩٠/٥/٧ (مع ترجمتها) الموجهة الى السيد الرئيس القائد صدام حسين (حفظه الله) بخصوص طلبه الحصول على الجنسية العراقية، علما بأنه قد حصلت موافقة السيد الرئيس القائد صدام حسين (حفظه الله) على الطلب المذكور.
راجين التفضل بالاطلاع والايعاز الى الجهة المختصة لأجراء اللازم
مع التقدير

حسين كامل حسن
وزير الصناعة والتصنيع العسكري
١٩٩٠/٥/٩

خەمەکانی ئەنفالستان

هەموو ساڵێك لە نزیکبوونەوەی دەرچوونی ئەم ساڵنامەیەو یادی ئەنفالدا، رووبەرووی کۆمەڵێك تەنگژەوکۆسپی گەورە دەبمەوە، بەڵام هیچکام لەوخەمانە هێندەی لاقرتێی هەندێك کەسی بەناو رۆشنبیرسەروودڵم ناگرن...

لەدوای ژمارە (□) ئەنفالستانەوە من خەریکی کۆکردنەوەی بابەتی نوێو چاوپێکەوتنو نوسینبووم ، کەچی وەك بڵێی کۆمپیوتەرەکەشم پێمبڵێت کاکە تۆ خەریکی چیت؟ لە کوێ من دەتوانم ئەم بەرگەی ئەو هەموو خەمو فرمێسكو گریانە بگرم، ئەم هەموو حیکایەتی مردنو کۆمەڵکوژیو دلشکانە کێ دەتوانێ ساڵێك لە عەقلی خۆیدا بیانهێڵێتەوە..

ئەمساڵ چەند چاوپێکەوتنو بابەتی گرنگو وێنەی مرۆڤ تەزێنم دابەزاندە ناو کۆمپیوتەرەکەمەوە .. ماوەی دورۆژێك بوو هەستم بە تەمبەڵیو تەوەزەلی ئەویشکردبوو..ئیتر قریای ئەوە نەکەوتم بیبەمە لای حەکیمێك لە پرێکدا کۆمپیوتەری تاین وەستاو ووتی بمکوژیو بمبڕی هیچی ترکارناکەمو بەیەکجاری عەقلی لەدەستدا، بەڵام کاتێك بردمە لای حەکیم چاری دەردی بکا.. حاڵومەسەلەکەمم بۆ گێرایەوە خوا هەڵناگرێ ماوەی دوو هەفتە لەگەلیدا خەریك بوو هەرهیچ نەبیت ئەو هەموو فایلو چاوپێکەوتنو نوسینانە نەفەوتێن.. دواجار ووتی من هەموو هەولێکم لەگەڵداوە بەڵکو بیبەیتەلای یەکێکی لەمن شارەزاتر.. بەڵام کاتێك من بردم ئەو هەرلەماڵەکەی خۆمدا دەمێك بوو کار لەکار ترازا بوو.. ئەوحەکیمەش هەروای پێگوتم ووتی: تازە بەتەمای مەبە چونکە هاردەکەی سوتاوە.. لەراستیدا ناهەقی نەبوو من ترسی ئەوەم هەیە ئەمساڵ چەند خوێنەرێکیش بەدەردی کۆمپیوتەرەکەم بچن.. ئاخرحیکایەتی مریەمو بوخچەی بوونکێنیەکەی.. پورئەفتاوو قازەکانی، بیلبیلەی چاوی عومەری بەچەکی کیمیاوی هەلاهەلابوو، مەرگی مام والیو میمکە فاتمو بۆکروزی هەناسەی هاجەرەکەریمی سەرقەڵا بۆ منداڵەکانیو کەریم حسینوحسینی عاصیو پورەکافێی دوز مەگەر هەرکارلەعەقلی ئەنفالچیەکانو رەفتار بەعسیەکان نەکەن.. دەنا چۆن کۆمپیوتەر عەقلی ناوەستێ.. لەوەتای ئەو کۆمپیوتەرە ماڵوێرانە کەوتووەتە لای من یاریەکی پێنەکراوە گۆرانیەکی نە بیستووە، بەپێچەوانەوە هەرخەمەو لێی باردەکرێ هەرچی بۆی دێت هەرحیکایەتی دلتەزینی ئەنفالە.. هەرچی پێی دەنوسرێتەوە هەر پێشێلکاریەکانی سەردەمی دبەعسو ئەم دنیای دیموکراسییەیە.

شایەتم زۆرە کە نەك بە میوان قەلس نیم بەڵکو بەنەبوونی میوان لەماڵەکەمدا زۆر بێتاقەتم، کەچی لەو وەرزی دەرچوونی ئەم ژمارەی ئەنفالستاندا نەمدەویست نەکەسمیوانم بێتو نەبچمە میوانی کەس.. ئاخر ئەو دەردەم دیوە بەرلەوەی گەرمیانیەکان مەولیدەیەکم فریا بخەن چاوم لەو تۆزە خێرە کارەبایەی حکومەتەوە بوو کارەکانمی پێرایی کەم.. رۆژێك لەو پەری سەرقالیمدا زەنگێکم بۆ هات مالی هاو رێیەکم بوون.. ووتیان وا بەرێوەین.. لەبەرئەوەی ئەهلی درۆ نیم ووتم یاخوا بەخێر بێن.. هاتن بەڵام چی رویدا .. ناتوانم لەمەشیاندا درۆبکەم کە لەدلەوە پێمخۆش نەبوو.. چونکە خەریکی کاری خۆم بومایە عەیب بوو.. میوان هەست بە کەم تەرخەمیت دەکات خەریك نابیت.. کارەکان نارۆنو چەند سەعاتێکم لەدەست دەچێت.. ئەوە فەوزای منداڵو تێکبەربوونوگریەو چەقەچەقەکەیان وازلێبێنە.. بەڵام ئەوەی ئەو شەوە هەربەیەکجار رێکەوتێکی عەجیب بوو.. بۆنەگبەتی میوانەکەم کەسێکی تریان لەگەڵ بوو بەئێمە نابوو هەتا بلێی کەسێکی کەمدوو بوو بەهۆیەوە دەبوایە زۆرمراعاتی شعوری ئەو بکەم، هێشتا سەعات دەی شەو بوو بەزمانی سووتاوم ووتم ئەرێ خەوتان نایات؟ بۆیەکەمجار میوانەکە هاتەزمانو ئەویش بۆئەوە بوو کە ووتی : راستیت دەوێ من هیچ شەوێك تا سەعات □ دانەنیشتووم ئیستا لەماڵی خۆمان بوایەم دەمێکبوو خەوم لێکەوتبوو.. هەرئەوەندەی بلێی یەکوودوو کۆمپیوتەرم کوژاندەوەو بەجێمانهێشتن.. کەچی قەت ئەوحکومەتە ئەوەندە دڵنەرم نەبووە بروابکەن هەتا سەعات سێی شەو کارەبای نەبڕیو منیش هەتا مەلا بانگی بەیانی نەدا چاووم نەچووە خەو.. بەڵام هەردەبوایە بلێم ئەو سێوە بەو دەمە تازە کارەبا بەمنچی؟

دیسانەوە دەردی کارەبا وەك ووتم لەمانگی ئازارەوە من هەتا بلێی کەسێکی نائاساییو سەرقاڵم نەخواردنم نەقسەکردنم نەخەوتنم هیچی ئاساییو لە باری جێگیری خۆیاندانین.. شەوان دەچمە سەرجێگا دەیانو بگرە سەدان خەیاڵو بیرۆکەی جۆراو جۆر بەمێشکمدا دێنو دەچن.. ئەم رەسمە بۆ ئەو لاپەرەیەو ئەو وتارە ئاواو ئەم تەعبیرە ئاوای لیبکرێت.. نەدەتوانم مەولیدە داگیرسێنم لەگەرەك نە دەشتوانم بخەوم.. شەوی واهەبوو هەتا بەیانی بەدیار چرایەکەوە دانیشتووم.. کەچی کە ورد دەبیتەوە دەبینی ئەنفالچییەیەك هەرلەولای ماڵەکەی خۆتەوە هەتا بەیانی گلۆپەکانی دەرەوەشی ناکوژێنەوە، نازانم کارەبای ئەو لە کەوکەبێکی ترەوە دێت یان هەرهی هەرێمە ئەنفالکراوەکەی خۆمانە بەدەستی بەرێزیان. ئەوە گلەییی دۆستو ئەحبابیش لەولاوە بووەستێ کە دلنیام لە خۆشەویستییەوەیە کاتێك هەواڵم دەپرسنو دەلێم زۆر سەرقاڵم ئەوان هەندێکجار بەعەقلیاندا ناچێت.. بۆیە دەڵێن کوردەی دەی دنیا ئەوە ناهێنێ.. باشە ساڵی جارێك نیە ئێ خۆ هەفتانە نیە.. بۆ ئاوا سەرقالی کردوویت؟!!

زۆریشتان دەزانن هیچ ژمارەیەکی ئەنفالستان بە بێ کارەساتی ئۆتۆمبیل دەرنەچووە، ئەمساڵ دڵخۆش بووم کە ئەم خەمەیانم نییە، لەدوا لاپەرەکان نەخشەسازیدا زرمەیان لێهەڵساندمو دەموفولقی سەیارەکەمیان جوانکرد.

تاوانبارانی ئەنفال با لەسێدارە نەدرێن

رۆژی □/ □ /□□□□ دواهەمین دانیشتنی دادگایکردنی تاوانبارانی دۆسێی ئەنفال بوو، راستتروایە بلێین چەند کەسێك لەتاوانبارانی تاوانی ئەنفال دەنا هێشتا تاوانبارانی ئەنفال جگە لەو چەند کەسە کەسی تر بەردەمی دادگای نەبینیوە. هەرچەندە داواکاری گشتی داوای لەسیدارەدانی □ کەس لە تاوانبارانی کرد، بەڵام باشتر وایە ئەو تاوانبارانە لە سێدارە نەدرێنو بەدەردی صدامی سەرکردەیان نەبرێن بەڵکو تا دوا چرکە ساتەکانی ژیانیان لە زیندان بەسەربەرن. بەڵام هیواداریین ئەگەر هەر لە سێدارەدرانو دادگا بریاری لە سێدارەدانیانی دەرکرد هەموو یانبهێنرێنە کوردستان لە سێدارە بدرێن.. بەتایبەتی لە شاری هەلەبجە. هەروەکو پێشتریش دکتۆر بەرهەم ئەحمەد صالح بەلێنی ئەوەی دابوو کە عەلی کیمیاییو تاوانبارن بهێنرێنە ئەو شارە دادگایی بکرێن بەڵام ئەوە هەربەلێنی پیش هەلبژاردنەکان بوون. بەڵام هەقی خۆیەتی لە جێبەجێکردنی ئوەها بریارێکدا دادگای باڵای تاوانەکانی عێراقو دەولەتی عێراق تەنها وەکو قەرەبوویەکی سایکۆلۆژی ئەوە لە بەرچاوبگرن.

نالی مامیق هەورامی:

سندوقی دەخیلەکەم پێشکەش دەکەم بە ئەنفالستان لەبەر ئەوەی ماڵی باپیرمو پورمو خزمەکانمان لە هەڵەبجە بە کیمیایی شەهید بوون

ئەنفالستان

بە کۆمەکی خوێنەرو دڵسۆزانی خۆی دەرچوو

کۆمەك بە دینار

ئەلبورز مستەفا بەگی جاف	500,000
کۆمەڵەی روناکبیری کرکوك	400,000
دوکتۆرە شوکریە رەسول	200,000
مردان چاوشین	200,000
جمال علی نامق اغا	100,000
شوان داودی	100,000
ئارام فریق	50,000
م. شیرین سعید زانکۆی سلیمانی	50,000
مەلارەحیمی سەرقەلا	50,000
مەلا کەریم	50,000
ناوەندی رۆشنبیری بازیان	50,000
م. ئیکرام علی أمین	50000
ارکان جاسم	25,000
بورهان حاجی جمعە	25,000
هونەرمەند سەربەست احمد	25000
شیرزاد احمد خلیفە	25,000
صبیحە علی	25,000
عاصی فرود	25000
عباس محمد حسن	25,000
عبد الکریم حسن	25,000
عزیز محمد سەرقەلایی	25,000
فؤاد عزیز کاکل	25,000
کاك شهاب	25,000
کامەران رەوف عویید	25000
کریم حسین عزیز	25,000
کمال کریم محی الدین	25,000
م. ئەرسەلان چیمەنی	25,000
م.فهمی گەرمیانی	25000
مام مجید رەباتی	25,000
مامۆستا رشید	25,000
مامۆستا صابر محمد	25,000
مامۆستا منزر خلیل	25,000
مەلا ئیدریس	25000
ملا عرفان کولەجۆ	25,000
ملا غریب	25,000
موفق مردان	25,000

نایف خلیفە خلیل	25,000
نصرالدین دوانزە ئیمامی	25,000
خەلیل کاریزی	25000
عەباس نەوجولی	25000
دارامحەمەد علی	20000
ئاریان محمد	15000
ئاسۆ جبار	15,000
بەشی شانۆی پەیمانگەی هونەرە جوانەکان	15,000
تەیب باراوی	15000
شەنگ شوان داودی	15000
یاسین عمر	15000
جەبارمەلا عەلی	15000
چەچان مردان رەزا	15000
شیخ تایەر باراوی	10,000
ئارام یاسین کەریم	10,000
ئازاد کەریم مەردان	10,000
ئاوات محمد پیرووەیس	10,000
پشتیوان رەحیم سەنگاوی	10,000
دیرین گارگ	10000
رەوف ئیبراهیم	10,000
زمناکۆ محەمەد رۆستم	10000
سۆیلە یاسین کەریم	10,000
سەرکومحمد	10,000
سلام حاجی عزیز	10,000
سمکۆ محمد رۆستم	10,000
شاهۆ غەفور سەنگاو	10,000
شەهلا یاسین کەریم	10,000
شیرکۆ محمد رۆستەم	10000
شیرین شوکت	10000
صلاح محمد عەلی	10,000
عەبداللە احمد بەگ	10,000
عەبدوللە کەریم	10,000
عەتا محمد بانیخیلان	10,000
علاالدین یاسین کەریم	10,000
عمر شوکری قصاب	10,000

غفور بابەکر ژاژلەیی	10,000
کەریم هەمزە	10,000
م. حفصە محمد رمزی	10,000
م. جەمال **خطاط**	10000
محمد صابر	10000
محمد عزیز کەریم	10,000
ملا أمین	10,000
م. موفق عارف لهونی	10,000
هالە محمد رمزی	10,000
هاوڕێ ئەحەمەد	10,000
وەستا محمود شوکر	10,000
عەلی مولود	10000
سامان کەریم	10000
م. محمدمستەفا صادق	10000
محمد محمود قادر	10000
رحیم درویش	10000
یوسف یونس جوهر	10000
ملازم احمد	10000
مستەفا سەعید علی	10000
گۆران صالح عزیز	10000
ئازاد عەلی	10000
ئیبراهیم حەمە امین	10000
جلال حەمامین	5000
علی عبدالقادر	5000
ئارام جەمال	5,000
ئاکو محمد رۆستەم	5000
ئیسماعیل عەبدوللە	5000
پەروین محەمەد روستەم	5000
جەبار عمر	5000
دلشاد قەرەداغی	5000
رزگارحەمەکەریم	5000
سەروەرکریم	5000
شوکر حەمەی هەیەر	5000
گەشاو حسین	5000
عەلی تازەدێی	5000
کریم حسین	5000

لۆڤان عمر	5000
لوقمان شوكت سەعيد	5000
م. عبدوالله حسن قادر	5000
م. كاوه احمد شريف	5000
م.صالح ئەحمەد شەريف	5000
محەمەد ئەحمەد سەمين	5000
محمدحسن	5000
يارا حسن	5000
ياسين ئاشور	5000
م. سەروەر محمد سعيد	5000
جلال عزيز حكيم	5000
محمد عبدالله مجيد	5000
شوكرمجيد	5000
ئاراس رشيد	5000
دلشاد عبدالله	5000
محمد رەؤف	5000
ناصح مەلا وەهاب	5000
لوقمان ياسين	5000
احمد كريم	5000
وەهاب سنگورى	5000
عباسنصرالدين	5000
نەوزاد عجيل	5000
محمد عبدالكريم	5000
دلێر تاهر	5000
حسين عاصى	5000
هيسم عوسمان	5000
تەها صالح قادر	5000
زانا خدرمستەفا	5000
منسور دەرويش	5000
محمود عەلى قادر	5000
هيوا عبدالله محمود	5000
دانا قادر حەمە امين	5000
شەوكەت عبدالفتاح	5000
فاتح سلام	5000
ياسين ئاشور	5000
عدنا سەيد حسن	5000
سەروەت گلى	3000
كوران نامق	2500
شۆرش ياسين	2500
ريبوار عزيز رسول	2000
هيوا حسن معروف	2000
سيدئاكۆ گەرمكى	2000
صلاح گۆمەيى	2000
زەواڵ حميد والى	2000

تاهر حكيم	2000
هيوا حمرينى	2000
ئازاد جاسم	2000
حەلاوە حسين سەعيد	2000
سۆران حەمەڕەشيد على	2000
گۆران غفوركريم	2000
هەردى كەمال سلێمان	2000
سابيرعبداللەمحمد	2000
پێشەوا على حسين	2000
ئەردەڵان عوسمان مستەفا	2000
محمودحەمەمحمود	2000
هيوا مامۆستا على	2000
شاخەوان صابر	2000
شهرام هوژەبرى	2000
ايسماعيل عباس	1000
سەفين مستفا	1000
سعيدحسن	1000
صالح حسن	1000
فازل رحيم	1000
كامران فائق	1000
ئارام محمد	1000
ئازاد محمد	1,000
اران عبدالله	1000
اركان صابر شوكر	1000
اسماعيل هيشام	1000
اكبرسابر	1000
اوميد سعدالله	1000
ايان جبار	1000
بختيار احمد	1000
جميل محمد	1000
جيا بەهروز	1000
جيهان محمد	1000
حس هەياس	1000
حميد احمد سمين	1000
ديلان صالح	1000
ديمەن على	1000
ژيان حيدر عزيز	1000
رەزا ساڵح	1000
ازارا حسن	1000
سامان محمود	1000
سەلاح الدين حمە غريب	1000
سەلام حمە ساڵح	1000
سندس كازم	1000

سيروان صابر	1000
شنۆمحمد	1000
شيلان محمد	1000
صباح على جاف	1000
تەلعت سعدالله	1000
قيس سعدالله	1000
كامەران فايق	1000
كامران عوسمان	1000
م. بورهان خانەقينى	1000
م. صباح جمعە	1000
م. على عباس	1000
م. محمد رحيم	1000
م. هۆشەند حسن	1000
م.حسن تالەبانى	1000
م.محمد مجيد	1000
م.محمود كاكەيى	1000
محەمەد خورشيد ئەحمەد.	1000
محەمەد فتاح حەمە صالح	1000
محمد عبدالرحمن	1000
مهدى حمە صالح	1000
ميديا مستەفا	1000
هونەربرهان	1000
خالد وەلى عباس	1000
لوقمان نصرالدين	1000
كاروان كەريم عيسى	1000
كامران فاتح	1000
سوران حسين	1,000
كۆى گشتى	**3432000**

كۆمەك بە دۆلار

رضوان شوكر حمد	$100
روناك شوانى	$100
گولاڵەى گەرميان	$100
نازم حاجى قادر	$100
دكتۆر لەتيف حامد	$100
فەخرەدين گەرميانى	$200
حميد هەنجيرە	$50
م. سالاررفيق	$50
دلێر كۆلنەدەر	$500
رێكخراوى KHRW	$500
شەميران محمد رمزى	$20
سەلاح پەرلەمان	$100
ناوەندى چاك	$200
كۆى گشتى	[illegible]

گەشتی ئەمساڵی ئەنفالستان

بەبێ مامۆستا نەجیب گەرمیانی

سالی رابوورد لە دوای دەرچوونی ژمارە (□)ی ئەنفالستانەوە خەونی مامۆستا نەجیب گەرمیانی ئەوە بوو هەر کە گەرما تەشقی شکاو گەرمیان بەرەو ساردبوونەوە چوو ئیدی نەك گەشتێکی رۆژنامەوانی بەڵکو چەند گەشتێك بکەین.. ئێمە وا رێکەوتبووین، وەلی چوزانین مەرگی شووم خۆی لە بۆسەناوەو لە باخچەدا زەفەر بە گیانی مامۆستا نەجیب دەبات.. هێشتا گەرمای گەرمیان مەوجی دەدا کە زەنگێك هاتو وەك گولە هەستوهۆشمی سمی زەنگی هەواڵێکی دڵتەزین.. هەواڵی مەرگی مامۆستا نەجیب.. مەگێك لە ناوباخچەی مالەکەی خۆی ئەو چووبوو ئاوبداتە درەختەکان بۆ ئەوەی تینونەبن .. ئیدی گەشتی چی ؟؟ هەموو ئەو بەرێزانەی خۆیان ئامادەکردبوو لە گەشتی ئەمساڵی ئەنفالستاندا لە ناوچەکانی گەرمیان پێشوازیمان بکەنو نەهێڵن ئەوە دوبارە ببێتەوە کە بە نانەگەرمەکەی ئەختەری دەمودوو شیرین قایل بین لە گوندی قیرچە.. هەمووماں لە تەینالً لە کۆری یادی مەرگی مامۆستا نەجیب کۆبووینەوەو هەموو لێوبەبارو ناوچەوان گرژبووین.. هەرچەندە لەمانگی کانوونی دووەمەوە کاك مەلا ئیدریس هەولێکی زۆریدا گەشتەکەمان بکەینو نەهێلین جێگەی مامۆستا نەجیب خاڵی بێتەوە لە گەرمیان بەڵام لەکوێ ئێمە وەکو ئەومان پێدەکرێ ئەو دەمودووە شیرینە لەکوێ پەیدا بکەینەوە.. بەهەرحاڵ چەند جارێك وادەمان دادەناو کۆسپێك دەهاتە رێگەمان.. تا لەرۆژی □ی شوباتی □□□□ ماڵومنداڵم پێچایەوەو ووتم سەرکەون عەسرێکی درەنگ وەخت لە سلێمانیەوە بەرێکەوتینو ئێوارە گەیشتینە شاری کەلارو شەو لەگەڵ هاورێم بەرنامەیەکمان بۆ چاوپێکەوتنەکان دانا، من وا بەنیاز بووم ماڵومنداڵم لە کەلار بە جێبهێلم بۆ خۆشم هەفتەیەك سەرقالی چاوپێکەوتنودیداری رۆژنامەوانی بم لەگەڵ کەسوکاری ئەنفالکراوەکاندا لەراستیدا گەشتی ئەمساڵ بەبێ مامۆستا نەجیب بۆمن هەر کۆستێك نەبوو بەڵکو مەرگە ساتێك بوو بۆخۆی بەڵام کاك پشکۆ هاتە مەیدانو چۆن دەهێڵم وەتەنیا بیت؟ من زۆرم پیخۆش بوو کاك پشکۆم لەگەڵدا بێت بەڵام ئەو خوێنداکاری پەیمانگابوو پەیمانگەکەشی دوربوو.. بەهەرحاڵ دوای ئەوەی لەشاری کەلار دوو چاوپێکەوتنمان ئەنجامدا ئینجا بەبرسێتیو بێئەوەی پشووبدەین بەرەو شاری خانەقی بەنیازی دیدار لەگەڵ مامۆستا مەلا شەوکت بەرێکەوتین.. کەگەیشتینودوای هەواڵپرسینێکی زۆر مامۆستامن لەمزگەوتەکەی لای مالی خۆیان دۆزییەوەو دوای نوێژی عەسر دەستمانکرد بەگفتوگۆ لەبەر ئەوەی مامۆستا مەلا شەوکەت پێشتر بلاوی کردبووەوە گوایە کچێکی لە نەجدی ولاتی سعودیە بینیوەو قسەی لەگەلدا کردووە .. بەهەرحاڵ هەر لەمزگەوت چاوپێکەوتنەکەمان سازکردو دواتر ماڵئاویمان لێکرد..کەچی لەویش دیسانەوە مامۆستا نەجیب لەهەموو دانیشتنو دیدارێکدا لە نیوەی چاوپێکەوتنێکدا دەهات لەگەڵمان دادەنیشتو بەگوێی دا دەچرپاندم دەیگووت کەسەکەم(تۆ لێی بپرسە بزانە ئەو کچە ناوی چی بوو؟ تۆ بزانە مندالەکانی ناویان چیە؟ تۆ بزانە ئەو زەواجەی مامۆستا باسی دەکات شەرعیە یان نا؟) ئیتر لە خانەقیەوە درەنگانێك گەراینەوە بۆ کەلارو نانی نیوەرۆو ئێوارەمان کرد بە ژەمێك. بەڵام هەر ئەو رۆژە تەلە فۆنم کرد بۆ مەلا ئیدریسوکاك لەتیف فاتح فەرەج کەوا بەیانی ئەگەر بتوانێت بێن بۆ دوز ومنیش لەکەلارەوە دەچم بۆ لایان ..

رۆژی □ی شوبات لەگەڵ هاورێم کاك پشکۆ بەرەو شاری کفری رۆیشتین لەوێ چاومان بەکاك عاصی فرود کەوت مالی ئاوابێت ئەویش زۆر بەگەرمی پێشوازی لێکردینو یارمەتیەکی زۆری داین کاتێك کۆمپیوتەرەکەی کردەوەو هەندێك وێنەی پیشانداین کورم دەوێت خۆیان لەبەرانبەردا بگرێت هەرلەوێ کاك پشکۆ بریاریدا پێشانگایەکی گەورەی فۆتۆ گرافی لە سالیادی ئەنفالدا بۆ ئەو وێنانە بکاتەوە.. وێنەی چی ئەو مرۆڤ گەلەی دوای ئەنفال هەروا بە ئاستەم رۆحیان تێدا ماوە .. بەهەر حاڵ کاك عاصی بەلێنی پێماندا هاوکاریمان بکات..سەرئەنجام قسەی خۆی بردە سەرو خزمەتێکی باشی ئەم ژمارەیەی ئەنفالستانی کرد.. کاك عاصیش وەك هەرگەرمیانیەکی تر زۆر خولقی کردین .. بلام مانەوە بۆئیمە ئەستەم بوو چونکە کاتژمێر □ی پاش نیوەرۆ دەبوایە لە دوز خورماتوو ئامادە بووینایە.. هێشتا گەیشتبووینە دەروازەی شاری دوز کە مەلا ئیدریس زەنگی بۆکردین .. ئەوان لەمالی کاك جەباری مەلا عەلی چاوەروانمان بوونو کاك جەباریش کۆمەلێك خەڵکی باشی داوەتکردبوو تا لەو چاوپێکەوتنانەدا بەشداربن.. ئێمە لەگەرمەی چاوپێکەوتنەکاندابووین .. کە کاك کەریم حسین هاتە ژوورەو بەخێرهاتنی کردین کاك کەریم حسێن یەکێکە لەو پیاوە ئازایانەی گەرمیانو لەسەروەختی ئەنفالەکاندا پێشمەرگە بووە وخێزانەکەی بەر پەلامارەکانی ئەنفال کەوتوونو لەم دواییانە وێنەی خێزانومندالەکانیان لە گورە بەکۆمەلەکانی لای موسڵ هێناوەتەوە..

ئیتر بەو حالەوە تا درەنگانێك ئیمە هەرخەریکی دیدارو چاوپێکەوتنەکانی خەلکی دوز بووین بەڵام ئەوەی جیگەی سەرنج بوو ئەوانەی لەدوز چاوپێکەوتنمان لەگەڵدا کردن زۆربەیان تاکە کەسی دەربازبووی خێزانەکانیان بوون..هەرچەندە هەم کاك جەباری مەلا عەلیوکاك مەلا کەریم خزمەتێکی گەورەیانکردینو زۆر پێمانەوە ماندوو بوون بەڵام جێگەی مامۆستا نەجیب بە چۆلی مابووەوە خەمێکی گەورەی مەجلیسەکەمان بوو.. بۆیە دانیشتنی ئەوشەومان بریتبوون لە یادەوەری وگیرانەوەی قسەی خۆشو ووتە جوانەکانی ئەو پیاوە بوون.

رۆژی □□ی شوبات لە گەرانەوەماندا لاماندایە سەرقەلاو هەوالی مالی هاجەرە کەریممان پرسیو دوای ئەوەی مالیانماندۆزییەوە دیدارێکمان لەگەڵ ئەو ژنەشدا سازدا کە هەموو ژیانی بووەتە خۆلەمێشی دوای ئەنفالو ئێستا لە دنیای دیموکراسی کوردستاندا بە پاشماوەی ئەنفال ناودەبرێن .

تەڵەکانی مەرگ

وێنەی ئەم بۆمبە نەتەقیوو سالی رابوردووو رۆژی □□/ □ / □□□□ لە کاتێکدا هاوولاتییەکی دانیشتووی ناحییەی سیروانی سەربە شاری هەڵەبجەی شەهید، سەرگەرمی پاککردنەوەی کەلاوەکەی بوو، بەمەبەستی درووستکردنەوەی خانوو لە زیدی چەند سالەی خۆی دۆزییەوە. ئەمە لەوبۆمبانە بووە کە نە تەقیووەتەوەو دواجار کەوتووەتە بن دراوپەردووی خانووی روخاوی ئەو هاولاتییەوە لە شارۆچکەی سیروان. ئەمە پاشماوەی ئەو بۆمبارانەیە کە رژێمی بەعس لە رۆژی □/□□ سالی □□□□ بەسەر هەلەبجەی داباراندن، بەلام دەزگا پەیوەندیدارەکانو لێکۆلینەوە بەراییەکان لە بارەی ئەم بۆمبەوە هەتاهیچیان نەدرکاندووە، نەلەبارەی قەوارەی ئەستوریو درێژی بۆمبەکەو نەلەوبارەیەشەوە کە لەبۆمبە کیمیاویەکانە یان بۆمبێکی ئاسایی جەنگیە؟ بێگومان ئەم وێنەیە ئەوەشمان پێدەلێت کە بۆمبارانەکەی شاری هەڵەبجە کە بە گازی کیمیاوی شارەکەو دەووبەری پرکرد لەمەرگی بە کۆمەڵ ناوچەکانی دەوروبەریشی نەبوارد بەڵکو ئەوانیشی بەچری گرتەوە، لەوانە سیروانو زەمقیو عەبابەیلێو چەند شوێنێکی تر بە خەستی کەوتنە بەر هێرشی بۆمبە قەدەغەکراوەکانی بەعسەوە.

ئەنفالی وەکاشە

وەکاشە لەلای خەڵکی گوندنشینی کوردستان ئەو شەخصەپیرۆزە بوو کە زۆر لەمێژە تا بەرلە ئەنفالەکانیش لە زۆر ناوچەی کوردستانەوە خەڵك رووی تێدەکردوو دەچوونە سەر مەزارەکەی بۆ ئەوەی مرازیان حاصل بێت، بەتایبەتی ژنان بۆ دەردی منالٚ بوون‌و پێك نەگەیشتنی دڵداران‌و دڵنەرم بوون دەچوون لێی دەپارانەوە.. بیرم دێ جارێکیان منداڵ بووم چەند پیرە ژنێك خۆیان ئامادە کردبوو بۆسبەی بچنە سەر شەخصی وەکاشەو هەریەکەیان داواو دوعایەکی هەبوو..یەکێك لەو ژنانە نەنکم بوو کە مامەم لەو کاتەدا زیندانی کرابوو هۆی چونەکەی بۆ وەکاشە بۆ ئەوە بوو بۆی بپارێتەوەو لە زیندان رزگاری بێت..

ئەوەشم بیردێت کە ژنێکی دراوسێمان هاتە لای داوای لێکرد کە بەختی بۆ تاقی بکاتەوە بەوەی بەردێك بە کیلەکەیەوە بنوسێنێ‌و ئایەتەالکورسی یەکی بۆ بخوێنێ.. ئەوەندەی بیرم بێت مشت‌ومری نەنکم‌و ژنەی بەستەزمان زۆر جدی‌و بەرپرسیارانە بوو، تەنانەت نەنکم پێی ووت: من لەوێ بۆت ەپارێمەوەو دەلێم دەخیلتبم ئەو ژنەی جیرانم رای سپاردووم دوعای حاصل بکەیت‌و مرازی حاصل بکەیت ئیدی گەورەیی‌و روحمی خۆت لای تۆیەو گوناهی خۆشی بەملی خۆی. ئەو سەروەختە من منداڵ بووم زۆر لە نەنکم پارامەوە بمبات لە گەڵ خۆیدا بەڵام نەیبردم پێی ووتم رۆلە خۆم بۆت دەپارێمەوەو بەردەخۆلە دەکەم لەجیاتی تۆ دەلێم وەکاشە ئەو تولفە باوکی نەماوەو چاوت لێیەوە بێت‌و ئەمساڵ لە مەکتەب دەری بچێنیت.

کەچی وەکاشەی بەستەزمانیش لەئەنفالدا دەستەوسانبوو تەنانەت نەیتوانی داکۆکی لە خۆشی بکات.

لەساڵیادی ئەنفال چەند چالاکییەك لە گەرمیان

وا بریارە ئەمساڵ لە یادی کارەساتی شوومی ئەنفالدا کۆمەلێك چالاکی جۆراو جۆر لەدەڤەری گەرمیان بەرێوە بچن کە تایدا وەرزی رۆشنبیری‌وچالاکی هونەری جیاجیا نمایش بکرێن. هەروەها لە شاری هەولێریش پێشانگایەکی فۆتۆگرافی لە ژێر ناوی(ئەنفال.. غەدرێك لەمرۆڤ.. غەدر لە کوردبوون) لەلایەن وەزارەتی شەهیدو ئەنفالەوە دەکرێتەوە، شایانی باسە هونەرمەند پشکۆ محمەد رۆستەم پێشانگەکەی ئامادەکردوەو تابلۆکان لە سەر M.D.F چاپکراون‌و بە سایزی [illegible]+[illegible] نمایش دەکرێت کە زۆرترین وێنەی کەس‌وکاری ئەنفال‌و مرۆڤە پەراوێزکەوتووەکانی دوای کارەساتەکەی لە خۆ گرتووە. هەروەها ئەم پێشانگایە بریارە لەشارەکانی تریش بکرێتەوە.

لەئەنفالدا شیوعی فریای کەوت

برادەرێك بۆی گێرامەوە ووتی ئێمە کۆمەلێك پێشمەرگەی شیوعی بووین بەرلە ئەنفالەکە بەدیل گیراین‌و دواتر لە تکریت زیندانی بووین، کە ئەنفالکراوەکانی گەرمیان‌و ناوچەی دوزخورماتویان هێنابوو بۆ تکریت لەوێ ژن‌و پیاوەکانیان لەیەکتری جیا کردبوەوە، لەناویاندا پیاوێك هەبوو ناوی مام مەجید بوو لەبەر ئەوەی مام مەجید پێشتر شیوعی بووبو ئەویشیان هێنایە لای ئێمە، کەچی مام مەجید هەر دەگریا..

ئیمەش وامان زانی بۆ ئێمە دەگری بەڵام دواتر ووتی من بۆ ماڵ‌و منداڵەکەم دەگریم ئەگەر مردنە ئەگەر ژیان پێمخۆشە لەتەك ئەوانا بم .. لەراستیدا ئیمە نەمان دەزانی ئەنفالچیەو چۆنکراوەو ئەو تاوانەش بەعەقلی مرۆڤدا نەدەچوو مەگەر هەر بەعسیەکان.. خاوەنی ئەو بیرکردنەوە کۆمەڵکوژییە بن.. کەچی رێکەوت وابوو ئیمە بەر لێبوردنێك کەوتین‌و مام مەجیدیش لەگەڵ ئێمەدا ئازاد بوو.. بەلاّم ماڵ‌و منداڵەکەی هەموویان ئەنفالکران‌و نەبینرانەوە..ئەنفال پرە لە چیرۆکی ترسناك‌و رزگاری بوونی سەرسورهێنەر .. ئەی بۆ سەیرنیە.. لەو مەرگە ساتی ئەنفالدا شیوعیەت فریای مرۆڤ بکەوێ‌و لەمردن رزگاری بکات.

له چاوەڕوانی هاتنەوەی ژیاندا

پێویستمان بە چارەسەرە..

کێ بەهانامانەوە دێت

کەرەم‌و ئەختەر صالح رەشید خوشك‌وبرایەکی دانیشتووی سەرقەڵای گەرمیانن .. باوکیان لە پەلامارەکانی ئەنفالی سێدا بێسەروشوێنکراوە ماوەی چەند سالێکە تووشی نەخۆشی بوون‌و پێویستیان بەچارەسەرە بەپێی ئەو راپۆرتە پزیشکیەی لیژنەی پزیشکانی شاری سلێمانی لەبارەی نەخۆشییەکە یانەوە نوسیوێتی (شەلەلی جوزئی)یان هەیەو چارەسەریان لەناو هەریمدا نیە، بەڵام لەدەرەوەوی ولاّتدا ئەگەری چاکبوونەوەیان هەیە، بەداخەوە لەسەروەختی راپۆرتەکەدا حکومەتی هەرێم یارمەتی دارایی نەداوون بۆ چوونە دەرەوە بۆیە لەم ژمارەیدا سەرجەم رێکخراوە مرۆڤدۆستەکان‌و رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ وهەموو کەسێکی خێرخواز لەم حالەتە ئاگادرار دەکەینەوە بۆ ئەوەی بچن بەهانایانەوە.

ئەنفالستان

سالْنامەیەکی تایبەتە بە ئەنفال و جینۆساید

خاوەن ئیمتیازو سەرنوسەر: عومەر محەمەد قادر
هاوکاری فەخری : مامۆستا نەجیب گەرمیانی

ئەنفالستان بۆ فرۆشتن نییە

anfalistan@yahoo.co

07701520287
077301223421

ئەندێش
07702410387
دیزاین

تیراژ :

بەسەربالْەکانی خەیالْەوە خۆم گەیاندە بیابانو بە سۆراخی ئەنفالکراوەکانەوە چوومە قەلاْی نوگرە سەلمان..لەوێ سەگەرەشی بیابانم دیت، کەلیْم پرسی: چەند لاشەی ئەنفالکراوەکانی ئێمەت خواردووە هەی تاوانبار ؟
سەگەرەش هاتە وەلاْم: بڕۆن هەرخۆتان بەخۆتان بن، لەئەنفالدا هەموو واتاکانی پرسیارو وەلاْم مردن.. لاشەیەکم خواردبێ یان هەزار تازە پرسیار لەچی دەکەیت؟ نەفرەت لە خۆتانو سیاسەتو فەلسەفەتان، نەفرەت لەئەنفالو دادگاو عەدالەتتان، بریا ئێوەش وەکو ئێمە گیاندارێکی بێزمانو بی عەقلْ بوونایە..ئەگەر عەقلی ئێوە نەبوایە تاوانی ئەنفالو هۆلۆکۆست..هیرۆشیماو هەلْەبجە بۆچی دەبوون؟! . ئێمە بەخۆتانەوە گوناهـ بارمەکەن.. هاتوویت وێنەی سەگەرەش بگریت تا ڕووی ئەو کەسە عاقلاْنە سپی بکەیتەوە کە دلْیان ڕەشە؟! هەی مرۆڤی سەردەمی دیموکراسی؟ من گۆشت خۆرم لاشەی ئەنفال بێت یان ئەنفالچی هی حەجاج بێت یان نەوەی پێغەمبەران بێئەوەی بپرسم سکی خۆم تێردەکەم.. بچۆ وێنەی ئەوانە بگرە کە بەزیندووی خوێنی ئەنفالکراوەکانیان خواردو بەمرددویی لەم بیابانە فرێیاندان؟

ئەنفال لێوانە لەوێنەی من و بوخچەکەم..لێوانە لەدۆرانی تۆ
ئێمە بەناشرینی دەمرین چونکە بەجوانی نەژیاین